

(เอกสารหมายเลข 2 ประกอบการรายงานการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา)

รายงานการสร้างและผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระ
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

นายจำเนียร โปสาวัง

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

ชื่อเรื่อง	รายงานการสร้างและผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ผู้วิจัย	นายจำเนียร โปสาวัง
ผู้เชี่ยวชาญ	รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรภิเกษมสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ดร.รสริน อะปะหัง ดร.อรุณรัตน์ บำรุงจิตร ดร.พระราชรัตนลงกรณ์
ปีการศึกษา	255 8

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้าง และพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาวิธีดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้แบบแผนการทดลองแบบ Pretest-Posttest Control Group Design การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบทีแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่พัฒนาขึ้น ทำให้ได้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ 2) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ 3) หลักการของยุทธศาสตร์ 4) องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ มี 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นการสำรวจประเด็น (2) ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน (3) ขั้นการวิเคราะห์ (4) ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์ (5) ขั้นวางแผนการจัดการ (6) ขั้นลงมือปฏิบัติ (7) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านการจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้ 5) การประเมินผลยุทธศาสตร์ ผลการประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนได้คะแนน 24.15 คิดเป็นร้อยละ 80.50 และคะแนนที่ได้ไม่น้อยกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 32.40 คิดเป็นร้อยละ 81.00 และคะแนนที่ได้ไม่น้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฎ

บทที่

1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
สมมติฐานของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	12
ประโยชน์ที่จะได้รับ	16
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	18
ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้	30
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้	36
การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน	74
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	96
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	132

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้.....	155
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	165
กรอบแนวคิดเชิงมโนทัศน์ของการวิจัย	186
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	187
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	187
ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการ เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมี วิจารณญาณและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	192
ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการ เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมี วิจารณญาณและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	198
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	207
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	207
ตอนที่ 2 ผลการใช้ ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	234

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
ภาคผนวก ข	ตัวอย่างแผนที่ใช้กับกลุ่มที่สอนตามคู่มือครู การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา).....	361
ภาคผนวก ฉ	1. ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์.....	362
	2. ภาพชิ้นงานที่เกิดจากการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์.....	372
	3. ภาพการจัดบรรยากาศ สื่อการสอนแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์.....	374
	ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	376

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้	34
2 ความสัมพันธ์ของระยะของการวิจัยและกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์	35
3 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม	49
4 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม	57
5 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม	63
6 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา	73
7 ปัจจัยที่มีผลต่อสมอง	90
8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์ กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล	124
9 สรุปแนวคิดและลักษณะร่วมของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ ต่างประเทศและของผู้วิจัย	145
10 การสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่เป็นผลงานของ นักการศึกษาไทยและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัย	146
11 ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนตามกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	147
12 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน	176
13 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	179
14 การวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	200
15 การกำหนดคุณลักษณะของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจำนวนข้อสอบ	204
16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ระดับอุดมศึกษา.....	208
17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต่อสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	214
18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ตามความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ.....	226

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
19	
คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบ	
ที่แบบอิสระของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	234
20	
ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดย	
เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด.....	235
21	
ผลการเปรียบเทียบพัฒนาการความสามารถในการคิดอย่างมี	
วิจารณญาณ ก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	237
22	
คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบ	
ที่แบบอิสระของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	239
23	
คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบ	
ที่แบบอิสระของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	239
24	
การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา	
ศาสนา และวัฒนธรรมก่อนและหลังของนักเรียนกลุ่มทดลอง	
และกลุ่มควบคุมโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด.....	241
25	
ผลการเปรียบเทียบพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนและหลังเรียน	
ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	243
26	
คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบ	
ที่แบบอิสระของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา	
และวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	245
27	
ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้	
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ	
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	295

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
28 ความสัมพันธ์ของแนวคิดพื้นฐานและแนวการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐานกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา.....	326
29 ความสัมพันธ์ของการจัดสภาพแวดล้อมและแนวปฏิบัติ ในการจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา.....	329
30 รายละเอียดการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้.....	332
31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาท ของผู้เรียน.....	339
32 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	343
33 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเวลาที่ใช้สาระที่ 1 พระพุทธศาสนา มาตรฐานที่ 1.1,1.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	344
34 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของ แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	349
35 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา)	351
36 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา).....	353
37 การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น ของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	358
38 การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (สาระพระพุทธศาสนา).....	359

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 องค์ประกอบพื้นฐานระบบการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	24
2 ขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนของ ดิค คาร์เรย์.....	27
3 กระบวนการจัดยุทธศาสตร์.....	31
4 กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ ของเซอร์โตและปีเตอร์	33
5 ความหมายของการเรียนรู้	37
6 ทฤษฎีเชื่อมโยงของธอร์นไคค์	52
7 ส่วนประกอบของเซลล์ประสาท	77
8 คลื่นสมองของมนุษย์	81
9 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่มีความสุข	91
10 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสุข	92
11 เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์	114
12 วิถีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาโดยผ่านระบบไตรสิกขา	115
13 กระบวนการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา	116
14 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา	131
15 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา ไวก็อตสกี.....	136
16 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	142
17 รูปกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของสิทธิพล อัจฉินทร์.....	144
18 การวิเคราะห์หลักการร่วม.....	180
19 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์	181
20 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้สู่การกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ ตามยุทธศาสตร์ และปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	182
21 การวิเคราะห์หลักการร่วมเพื่อเป็นกรอบในการสร้างเป็นยุทธศาสตร์รอง ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้	185

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
22	188
23	191
24	197
25	199
26	206
27	223
28	225
29	330
30	331
31	334
32	336

กิตติกรรมประกาศ

พุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วย ความเมตตาและความปรารถนาดี อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรกิจเกษมสกุล ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ดร.รสรินทร์ อะปะหัง ดร.อรุณรัตน์ บำรุงจิตร และดร.พระราชรัตนลงกรณ์ ที่ให้คำแนะนำและตรวจอ่าน แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนข้อคิด ที่มีประโยชน์ และกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเมตตาของท่าน และขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูนักเรียนโรงเรียนโสภากำมวิทยฯ อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬทุกท่านที่อำนวยความสะดวกและร่วมมือเป็นอย่างดีสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

จำเนียร โปสาวัง

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คือ รู้เท่าทันโลกและที่มีความสามารถในการแข่งขันมีความสามารถในการแสวงหาความร่วมมือ เพื่อช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคง เกิดสันติภาพกับประเทศเพื่อนบ้านประชาคมโลกเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย และการที่จะพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคม (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี, 2548: 8-10) และการศึกษาในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งใหญ่อีกครั้งนั้นคือการปลูกฝังทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน ดังนั้นความจำเป็นของการศึกษา ความพยายามที่จะเชื่อมโยงความต้องการของสังคม จึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีและต้องทำให้เกิดขึ้น (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2554: บทนำ) โดยที่การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ของประเทศไทยกำหนดวิสัยทัศน์ "สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง" และได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า ต้องพัฒนาคนไทยให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพคน สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

การ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ การพัฒนาการเรียนรู้ของทุกคนให้มีความรู้พื้นฐานที่เข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานสร้างพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 1) สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ซึ่งมีจุดประสงค์

ที่จะพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้านคือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งปัญญาเอื้ออาทรต่อกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 4-6) จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับที่ 2 (แก้ไข) พุทธศักราช 2545 มีผลทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นวาระแห่งชาติโดยมีสาระสำคัญ 9 หมวดโดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนสาระสำคัญของหมวดนี้จะครอบคลุมหลักการสาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์วิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนสาระที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดโดยเริ่มจากมาตราที่ 22 ถึงมาตราที่ 30 โดยมีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ ด้วยกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 6-8) จากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยที่กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ 5 สมรรถนะ โดยเฉพาะสมรรถนะที่ 3 ผู้เรียนมีความสามารถในการ คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ และใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 5)

เมื่อพิจารณาจากรายงานผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 2 ที่ผ่านมา ผลการประเมินโรงเรียน จำนวน 30,010 โรงเรียน พบว่า ภาพรวมระดับประเทศมาตรฐานที่มีผลประเมินต่ำที่สุด คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน (มาตรฐานที่ 4) ส่วนมาตรฐานอื่นๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต้องปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 10.40 และเมื่อแยกตามสังกัด พบว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านการประเมิน ระดับดีเพียงร้อยละ 9.40 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550: 2-3) และจากรายงานผลการประเมิน PISA 2009 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2553: 15-18) พบว่านักเรียนไทยในกลุ่มอายุ 15 ปี ผลการประเมิน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติทุกวิชาและมีแนวโน้มว่าจะต่ำลงอีกจากการสำรวจความรู้ทักษะของนักเรียนอายุ 15 ปี ในประเทศสมาชิกขององค์การความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจแห่งสหประชาชาติ (OECD) พบว่านักเรียนวัยจบการศึกษาภาคบังคับของไทย เมื่อเทียบกับประเทศสมาชิกแล้วนักเรียนไทยยังไม่แสดงศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ในอนาคต ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วนทั้งในเรื่อง ครู ทรัพยากร กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดการต่างๆ ในระบบโรงเรียน จากผลการประเมินและรายงาน

ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักเรียนไทย กำลังประสบปัญหาใน การพัฒนากระบวนการคิด ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541: 125-126) ได้กล่าวว่าจากสภาพปัญหาดังกล่าว เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ เพราะตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการผู้เรียนได้แก่ ครูผู้สอน วิธีการสอน และคุณภาพการสอนของครู การเรียนการสอนที่เน้นระบบท่องจำที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นเวลานานทำให้เด็กไทยส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ครู อาจารย์ ตลอดจนหลักสูตรการเรียนรู้อาจไม่ส่งเสริม และสร้างให้ผู้เรียนนำกระบวนการคิดแบบต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ นอกจากนี้ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2541: 97-102) ได้กล่าวถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า "จากอดีตถึงปัจจุบันกระบวนการจัดการเรียนการสอนไม่เอื้อต่อการพัฒนาคน ให้มีลักษณะมองกว้างคิดไกล ใฝ่รู้ วิธีการเรียนการสอนมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา มากกว่าการเรียนรู้ออกจากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง" ซึ่งที่จริงแล้วคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการหนึ่งของการจัดการศึกษา คือทักษะชีวิตและคุณลักษณะด้านปัญญาความคิด ซึ่งเป็นลักษณะและความสามารถทางสมองของบุคคลในการรับรู้เข้าใจในสิ่งต่างๆ ทั้งในระดับความรู้ความเข้าใจพื้นฐานจนถึงความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงอย่างลึกซึ้งซึ่งจะสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อตัดสินใจและกระทำการต่างๆ อย่างเหมาะสมถูกต้อง ยืดหยุ่นหลากหลายครอบคลุมครบถ้วนกับสถานการณ์นั้นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541: 1-3) สอดคล้องกับ ทิศนา แหมมณี (2546: 248) ที่กล่าวว่า ปัญหาในการพัฒนาการคิดของนักเรียน คือขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการคิด เช่น รู้ว่าวิเคราะห์คือการแยกแยะส่วนประกอบต่างๆ การสังเคราะห์ คือการรวมส่วนประกอบต่างๆ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือการคิดอย่างไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล แต่ครูไม่เข้าใจในรายละเอียดที่ลึกซึ้งว่าการวิเคราะห์ที่ดีนั้นควรดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างไร ผลของการคิดจึงจะมีคุณภาพ ดังนั้นเมื่อครูสอนครูจึงสอนโดยใช้วิธีการสั่งการให้ผู้เรียนลงมือทำ เช่นให้เนื้อหาสาระแล้วให้ผู้เรียนวิเคราะห์ โดยปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการไปตามความสามารถของผู้เรียนแล้วจึงตรวจสอบผลงาน ให้คะแนนหรือแก้ไขผลงานให้ โดยไม่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวิธีการซึ่งทำให้เกิดผลงานเนื่องจากครูเองก็ไม่กระจำงพอที่จะอธิบายได้การสอนเช่นนี้ เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดแต่ครูยังไม่ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ช่วยผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการคิดที่ดีที่ถูกต้องได้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบไป 5 กลุ่มสาระโดยพบว่า สาระที่ 1 สาระศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม มีคะแนนลดต่ำลงทุกปีการศึกษา เช่น ปี 2552 ได้คะแนนเฉลี่ย 55.32 ปี 2553 ได้คะแนนเฉลี่ย 52.17 ปี 2554 ได้คะแนนเฉลี่ย 42.16 ปี 2555 ได้คะแนนเฉลี่ย 39.92 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550: 53-58) ทั้งๆที่

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ เป็นวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ของประเทศ นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนสาเหตุเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังที่ ลีลาวดี วัชรโรบล (2553: 3-5) กล่าวว่า การที่ครูที่ไม่ได้จบการศึกษาทางศาสนา หรือการสอนศีลธรรมเมื่อสอนทำให้ขาดความมั่นใจในการสอนและการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตจริง ตลอดจนการกำหนดนโยบายของหน่วยงานระดับกระทรวง ไม่ชัดเจนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยไม่ต่อเนื่องทำให้มีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ส่วนครู ผู้ปกครองควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนด้วยสอดคล้องกับ สายสุรี จุติกุล (2551: 23-31) ที่พบว่าสถาบันทางสังคมยังขาดการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา จัดสอนเนื้อหาสาระที่ไกลตัววิธีการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนส่งผลให้เด็กที่เติบโตเป็นเยาวชนมีปัญหาสร้างปัญหาให้แก่สังคมโดยเสนอว่ากระทรวงศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตร พัฒนารูปแบบกิจกรรมผลิตสื่อการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง อบรมจริยธรรมที่เหมาะสมตามวัยด้วย

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้แพทย์ หรือ นักประสาทวิทยาสามารถนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ การทำงานของสมอง การค้นพบดังกล่าวทำให้นักการศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จนเกิดเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ที่มีผู้ริเริ่มคนแรก คือ เลสลีย์ ฮาร์ท (Leslie Hart) ซึ่งได้เขียนหนังสือ Human Brain, Human Learning เมื่อปี พ.ศ. 2526 ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ศาสตราจารย์ เรเนต นัมเมลา เคน และจอฟฟรี เคน (Caine & Cain, 1990: 1-7) แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ได้เสนอหลักการ 12 ประการในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน สอดคล้องกับ อารี สันทนต์ (2550: 28-32) ได้นำเสนอไว้ว่าสมองมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมาก เพราะรวมไปถึงร่างกายการเคลื่อนไหว ความคิด อารมณ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน (The brain is a parallel processor) ดังนั้นการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันในแต่ละระดับชั้นต่างๆ ย่อมจะต้องมีความแตกต่างกัน เช่น การเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นการเรียนการสอนก็มุ่งเพื่อสำรวจความถนัดในการประกอบวิชาชีพ ดูความสนใจตลอดจนการเลือกเรียนวิชาที่มีความสนใจ การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning หรือ BBL) เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการค้นพบทางการเรียนรู้ของสมองเป็นฐานสำคัญที่ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนชัดเจนยิ่งขึ้น มีหลักเกณฑ์และเหตุผลในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสมอง ทำให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของสมองมนุษย์และสมองมนุษย์ทุกคนถูกออกแบบเพื่อการเรียนรู้โดยแท้ (วิทยากร เชียงกูล. 2548: 65-70) ดังนั้น Brain-based Learning จึงเป็นทางออกสำหรับแก้วิกฤตการณ์การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทย (กฤษณพงศ์ กีรติกร, 2547: 23-26) และการค้นพบการทำงานของสมองของคนเรา พบว่าสมองไม่ได้แยกจากกัน แต่ทว่าการทำงานจะเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมดทุกส่วนอย่างมี

ประสิทธิภาพ การเรียนรู้ของมนุษย์นำไปสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานดังที่ คันทันนีย์ นัตรคุปต์, และอุษา ชูชาติ (2544: 17-25) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่เหมาะสมผู้จัดการศึกษา จึงควรมีพื้นฐานในเรื่องโครงสร้างทางสมองรวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตพัฒนาการ ของสมองและการเรียนรู้สอดคล้องกับอุษา ชูชาติ (2547: 42-46) กล่าวถึง แนวทางการพัฒนา ศักยภาพสมองและการเรียนรู้ของคนไทยไว้ว่า “การพัฒนาศักยภาพสมองและการเรียนรู้ของคน ไทยจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ผู้ปกครองผู้บริหารครู อาจารย์ ชุมชนองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยทุกฝ่ายต้องเข้าใจความรู้พื้นฐาน และตระหนักถึง ความสำคัญความมหัศจรรย์ของสมอง โครงสร้างการทำงานของสมอง การเจริญเติบโตและ พัฒนาการของสมองตามวัยที่ถือเป็นฐานของชีวิตของมนุษย์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และต้อง เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมหรือบั่นทอนพัฒนาการของสมองและการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วย” หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดย เชื่อว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ เป็นการพัฒนาศักยภาพ ของสมองและการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย (ประหยัด จิระวรพงศ์, 2549: 19-25) การค้นพบว่าสมองของคนเราไม่ได้แยกจากกันทำงานเป็นซีกซ้าย-ขวาตามลำพัง แต่ทว่าทำงานเชื่อมโยงกันทั้งหมดโดยผ่านเส้นใยประสาทที่คอยเชื่อมโยงเซลล์สมองแต่ละส่วน ซึ่งการเชื่อมโยงนี้เองที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ ของสมองแต่ละส่วนการเชื่อมโยง นี้เองที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ การค้นพบนี้นำไปสู่ทฤษฎีการใช้สมอง เป็นฐาน (BBL) ซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาใน โลกปัจจุบัน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และเพียว ยินดีสุข, 2557: 133-135) ดังนั้นเมื่อการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับสมอง การจัดการศึกษาที่เหมาะสมต้องสอดคล้องกับโครงสร้างของสมอง และการ ทำงานของสมอง รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตพัฒนา การเรียนรู้ของสมอง โดยที่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิด เตรียมการเพื่อเผชิญสถานการณ์รวมถึง การนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ 4 ประการของ ยูเนสโก (UNESCO, 2540: บทนำ) คือ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนเพื่อ การอยู่ร่วมกัน 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เพื่อพัฒนาในสิ่งทั้งหลายที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นจะต้องใช้สมองเป็นฐานทั้งสิ้น ดังนั้น การที่ครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สอดคล้องกับการทำงานของสมองจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายในแทบจะทุก ๆ ด้าน แต่คนไทยมีสิ่งหนึ่ง ที่เป็นจุดเชื่อมโยงร่วมกัน คือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือ คนต่างชาติอาจมองศาสนาที่ตนเองนับถือเป็นในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่คนไทย ยอมรับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นวิถีการดำเนินชีวิตในแทบทุกเรื่อง ดังนั้นความสำคัญ พระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นศาสนาเพียงอย่างเดียวแต่เป็นหลาย ๆ สิ่ง ที่คนไทยจะต้องศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากดังที่

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2546: 25-36) ได้อธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง "ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ" ว่าในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยจะเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ทั้งในด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเชื่อ หลักปฏิบัติ และได้วิเคราะห์ว่า เมื่อมองภาพรวมแล้ว พระพุทธศาสนา จัดเป็นวิชาสำหรับการเรียนรู้ในฐานะเป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ หรือเป็นแหล่งคำสอนของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ ทั้งในด้านวัฒนธรรม และในด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคมเป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิต สำหรับผู้นับถือ และสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้ที่ได้นับถือ และจากรายงานการวิจัย (กรมวิชากร, 2545 : 1-3) เรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เติมตามศักยภาพพบว่าการเรียนรู้เติมตามศักยภาพ คือ ผู้เรียนมีพลังทางสมอง มีความฉลาด และองกวมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงมีศักยภาพในการเรียนรู้ พัฒนาปัญญา เจตคติ มีการพัฒนา ตามแบบของตนเอง ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เป็นผู้มีความสำคัญ สร้างองค์ความรู้แบบองค์รวมและบูรณาการเชื่อมโยง กับประสบการณ์เป็นไปอย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการประเมินที่เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับสภาพจริงสำหรับขอขยายและบริบทการเรียนรู้ให้เติมตามศักยภาพ สอดคล้องกับ ปาน กิมปี (2543: 3-4) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น การฝึกหัดฝึกฝนพัฒนาตนตลอดไปไม่เพียงแต่การแสวงหาเท่านั้นแต่ยังสามารถเรียนรู้โดยสื่อสัมพันธ์กับอินทรีย์ทั้ง 6 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจเป็นช่องทางการเรียนรู้ ในบรรยากาศส่งเสริมเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดต้องอาศัยเทคนิควิธีการหลายอย่าง ที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม เป็นการพัฒนาปัญญาด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองรู้จักวิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องโดยเฉพาะใช้ในการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวไตรสิกขา (สุนน อมรวิวัฒน์, 2530: 15-18; ทิศนา แชมมณี, 2546: 303) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ผู้เรียนไทยกำลังประสบปัญหา ในการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้จากผลการประเมิน การคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งลดต่ำลงมาก ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีจุดหมาย ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา ใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ตลอดจนพัฒนาสมรรถนะ ของผู้เรียนโดยเฉพาะสมรรถนะที่ 2 คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบเพื่อนำสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 25-28) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่ถูกกำหนดไว้เป็นคุณลักษณะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องมี (วิจารณ์ พานิช, 2555: 252) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดกับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งแต่จากสภาพปัจจุบันที่พบว่านักเรียนไทยกำลังประสบปัญหากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านสติปัญญา (Cognitive Process)

ที่จะพิจารณาข้อมูลปัญหาหรือสถานการณ์อย่างไตร่ตรองรอบคอบผ่านกระบวนการแปลความหมายการวิเคราะห์ประเมินโดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิด และประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลว่า สิ่งใดถูกต้องน่าเชื่อถือสิ่งใดควรทำ และไม่ควรทำอันจะช่วยตัดสินใจในสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องดังที่ เอนนิส (Ennis, 1985: 9) และวูล์ฟอล์ก (Woolfolk, 2004: 5-15) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะในปัจจุบันองค์ความรู้มีมากมาย และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วผู้เรียนจะต้องอาศัยความพยายามในการเรียนรู้ และเสาะแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายดังนั้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจอย่างเหมาะสมทั้งในด้านความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นั้น เพมพิลอน (Pamphilon, 2000: 272) ได้กล่าวว่า ในสภาพปัจจุบันผู้เรียนต้องเผชิญกับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หน้าที่สำคัญของผู้ที่เป็นครู คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องประกอบไปด้วยเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงรวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ ในขณะที่ Jonce (1997: 272) ได้ให้เหตุผลว่า คนเราจะต้องมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะว่าเมื่อมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมา จำนวนมาก เราไม่สามารถยอมรับได้ว่าสิ่งที่ผู้อื่นมาชักชวน หรือจูงใจเป็นสิ่งที่ดีที่สุดถูกต้องที่สุดจึงจำเป็นต้องมีความสามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ และสามารถตัดสินใจได้ว่าข้อมูลใดขัดแย้งหรือสนับสนุนข้อสรุปเราต้องเข้าใจใน วิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่แทรกอยู่ในวิชาต่างๆ ซึ่งแต่ละวิชามีวิธีการซึ่งเป็นเหตุผลของตนเองและมีองค์ความรู้ของตนเอง

จากสภาพการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เป็นปัญหา โดยเฉพาะสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมจรรยา (พระพุทธศาสนา) ซึ่งเป็นสาระที่คนไทยที่นับถือชาวพุทธควรต้องเรียนรู้ จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขโดยรีบด่วน ไม่เช่นนั้นถ้าหากปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นโดยไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลกระทบต่อหลายประการในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครู มีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถ เรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ เป็นการปลูกฝังแนวการปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามแก่ผู้เรียน ดังนั้นการนำเอายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และนำไปใช้ภายใต้บริบทองค์ประกอบที่เหมาะสมแล้วจะสามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ควรมียุทธศาสตร์ประกอบอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีลักษณะการดำเนินการอย่างไร
2. ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ดังนี้
 - 2.1 ศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน ด้วยยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 - 2.2 ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนและหลังเรียน ด้วยยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
3. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
4. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้นำเสนอการขั้นตอน การวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การศึกษาในระยะที่ 1 นี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา และให้ข้อมูลพื้นฐานสภาพการจัดการเรียนรู้ที่ใช้
 สมองเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่ม
 ครูผู้สอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีงานวิจัย หรือได้
 เขียนบทความทางวิชาการเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการจัดการ การเรียนรู้
 ตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน

1.2 กลุ่มครูผู้สอน เป็นครูที่จัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้อุ สาระสังคมศึกษา ศาสนา
 และวัฒนธรรมอย่างน้อย 5 ปี จำนวน 56 คน

2. ตัวแปร

ตัวแปรที่จะศึกษา คือ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
 วัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. เนื้อหาสาระ

ขอบเขตของการศึกษา เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้อุ สาระ
 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การเรียนรู้ ตามแนว
 พระพุทธศาสนาการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 การวิเคราะห์ผู้เรียน เป้าหมายการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของผู้เรียน
 ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อม การจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

4. ระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558

ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้

หลังจากที่ ได้ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา
 ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหาแนวทาง
 การแก้ปัญหาของผู้เรียน แนวที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งองค์ประกอบขอบข่าย
 ของยุทธศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างและพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการ
 การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้อุ
 ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการนำผลการวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานข้อมูลจากการสัมภาษณ์การสอบถาม มาสังเคราะห์เป็นยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วย 1.รศ.ดร.สมชาย วรภิเกษมสกุล 2 .ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม 3.ดร.รสริน อะปะหัง 4.ดร.อรุณรัตน์ บำรุงจิตร 5.ดร.พระราชรัตนลงกรณ์

2. ระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 82 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนนักเรียนรวม 40 คน (เป็นชาย 18 คน หญิง 22 คน เป็นห้อง 2/2 เนื่องจากผู้วิจัยเป็นครูที่สอนสาระพระพุทธศาสนา และเป็นทีปรีक्षा โรงเรียนไม่ได้สอบเพื่อคัดห้องดังนั้น นักเรียนจึงมีความเท่าเทียมกันในการทดลอง)

2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ได้แก่

2.1 ตัวแปรต้น คือ

2.1.1 การจัดการการเรียนรู้ ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

2.2 ตัวแปรตาม คือ

2.1 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสตร์ และวัฒนธรรม

(สาระพระพุทธศาสนา)

3. เนื้อหา

เป็นเนื้อหาสาระจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสตร์ และวัฒนธรรมตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(สาระที่1ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม) มาตรฐานที่ ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ตน นับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข มาตรฐานที่ ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ จำนวน 20 ชั่วโมง (2 ชั่วโมง / สัปดาห์)

4. ระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาใน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง แผนการ ดำเนินการหรือแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบโดยใช้แนวคิด การจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นให้ ผู้เรียนได้สำรวจ ค้นหาคำตอบ ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงด้วยวิธีการที่หลากหลายซึ่ง ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้ สังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี ที่เป็นพื้นฐาน ดังนี้

1.1 ด้าน การจัดการการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือ กระบวนการสอนของครู ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจค้นหาคำตอบลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดพิจารณาข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 ขั้นการสำรวจประเด็น เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า สมอจะมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนทุกอย่างต้องเกิดไปพร้อม ๆ กัน และมนุษย์เป็นเอกภพที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้โดยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการกระตุ้นความสนใจนำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อภาพนิทาน ฯ ที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบหรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบ

1.1.2 ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า สมอจะเรียนรู้ได้ถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สังคมสิ่งแวดล้อม และมนุษย์มีสติปัญญาตั้งแต่เกิดมีความแตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบความรู้เดิม ครูใช้สถานการณ์ปัญหาการสาธิต การตั้งคำถามการพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมอภิปรายกลุ่มการนำเสนอความรู้เดิม และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1.3 ขั้นการวิเคราะห์ เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า สมอจะเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันทั้งภาพรวมและย่อย และการเรียนรู้เป็นวิถีทั้งชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมอยู่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายค้นคว้าศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสำรวจตรวจสอบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลการจดบันทึกพร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม

1.1.4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์ เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการตั้งจุดสนใจที่จะศึกษาและเกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ตั้งใจ ศึกษาตลอดจนการเรียนรู้เป็นการฝึกฝนตนเองให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษาศถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูลด้วยการใช้แผนที่ความคิดทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร

1.1.5 ขั้นวางแผนการจัดการ เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สมองในการคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีอิสระมีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายแบ่งปันจะได้แนวคิดที่หลากหลาย จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา เป็นการร่วมกันวางแผนลำดับขั้นของการปฏิบัติพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการการกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงานทั้งหมดนี้พิจารณาผ่านชั้นงานความร่วมมือการจัดการเรียนรู้

1.1.6 **ชั้นลงมือปฏิบัติ** เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบุคลิกภาวะและพัฒนาการทางสติปัญญา โดยเฉพาะกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ และเป็นการพัฒนาปัญญาโดยการแสวงหาความรู้ การฝึกฝน คิดค้นในการพัฒนาตนเอง เป็นชั้นที่ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงานสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญนำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

1.1.7 **ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้** เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า การมีบรรยากาศของความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนบริบทของสภาพจริงนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี มีความหมายและยั่งยืนตลอดไป เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงานและมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและกลุ่มโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผนพับการประเมินชิ้นงานทำแบบฝึกหัดแบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการและโครงการ เป็นต้น

1.2 **ด้านการจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้** เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพของตน ซึ่งมี 3 ด้าน ดังนี้

1.2.1 **ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล** หมายถึง การดำเนินการที่ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนแล้วจะทำให้ครูสามารถจำแนกจัดกลุ่มผู้เรียนตามศักยภาพ ความสนใจความถนัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนได้สอดคล้องตามศักยภาพที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและมีบทบาทในการเรียนรู้จากกลุ่ม

1.2.2 **ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียน** หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น โดยเฉพาะบรรยากาศทางด้านจิตใจเช่น คำพูดที่ไพเราะมีความอบอุ่นเป็นกันเองมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีความรักและความศรัทธาต่อครู มีอิสระในกล้าแสดงออกจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขอบอุ่นขยันเรียนส่งผลต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนในชั้นเรียนนอกชั้นเรียนเกิดการเรียนรู้

1.2.3 **ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้** หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ แหล่งข้อมูลข่าวสารที่จะสร้างเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น ใบความรู้ ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป เว็บไซต์ ภาพนิทาน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์สืบข้อมูล

2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง พฤติกรรมที่

แสดงออกถึงกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคลที่จะพิจารณาข้อมูลปัญหาหรือสถานการณ์อย่างไตร่ตรอง รอบคอบผ่านกระบวนการแปลความหมายการวิเคราะห์การประเมิน โดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิดและประสบการณ์ของตนเองเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลว่าสิ่งใดถูกต้องสิ่งใดควรทำซึ่งครอบคลุมกระบวนการคิด 5 ขั้นตอนที่วัดโดยใช้แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ดังนี้

2.1 การระบุปัญหา เป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหาและการวิเคราะห์ความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาโดยพิจารณากำหนดข้อมูลข้อโต้แย้งข้อมูลที่คลุมเครือรวมทั้งการนิยามความหมายของคำและข้อความระบุเป็นปัญหาการกระตุ้นให้บุคคลเริ่มต้นการคิดเมื่อตระหนักว่ามีปัญหาข้อโต้แย้งหรือเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลุมเครือจะพยายามหาคำตอบสมเหตุสมผล เพื่อความเข้าใจในปัญหานั้นๆ ปัญหาจึงเป็นจุดเริ่มต้น ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งที่คลุมเครือจากแหล่งๆ เพื่อหาคำตอบรวมทั้งการดึงข้อมูลหรือความรู้เดิมจากประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ วิธีการรวบรวมข้อมูลจึงจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้แก่การสังเกตด้วยตนเองหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนอื่น

2.3 การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เป็นการจัดระบบข้อมูล การพิจารณาความพอเพียงของข้อมูล มีการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลเพราะข้อมูลที่มาจากแหล่งไม่น่าเชื่อถือให้ตัดทิ้งออกไปส่วนข้อมูลที่น่าเชื่อถือก็เก็บไว้ และต้องประเมินความถูกต้องและความพอเพียง ของข้อมูลด้วยเพราะจะนำไปสู่การสรุปอ้างอิงได้หรือไม่ ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอก็ต้องเก็บเพิ่มเติม แล้วจัดระบบความแตกต่างของของข้อมูลโดยแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นซึ่งจะต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมุติฐานต่อไป

2.4 การตั้งสมมุติฐาน เป็นการพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือโดยนำข้อมูลที่จัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการสรุปอ้างอิงที่น่าจะเป็นไปได้ว่าจากข้อมูลที่ปรากฏมีความเป็นไปได้ในทิศทางใดบ้างเพื่อจะได้พิจารณาแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดเพื่อการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลในการสรุปอ้างอิงต่อไป

2.5 การสรุปอ้างอิง เป็นการพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลมากที่สุดจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่การใช้เหตุผลที่ดีจึงเป็นทักษะการคิดที่จำเป็นต่อการตัดสินใจสรุปปัญหาและทักษะการคิดที่สำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ หรือการใช้เหตุผลเชิงอุปนัยและนิรนัยนอกจากนั้นยังประเมินข้อสรุปอ้างอิงสมเหตุสมผลหรือไม่ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรถ้าข้อมูลได้รับมีการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับข้อมูล

เพิ่มเติมต้องกลับไปรวบรวมข้อมูลใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อตั้งสมมุติฐานใหม่และสรุปอ้างอิงใหม่
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง
ความสามารถของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ซึ่งพิจารณาได้จากการทำแบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือกที่
ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามตารางการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้าน
พุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ของบลูมและคณะ (Bloom and Other, 1976) โดยจำแนก
ความสามารถ 6 ด้าน

3.1 ด้านความรู้-ความจำ หมายถึง ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่เรียน
มาแล้วเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ข้อตกลง คำศัพท์ กฎ แนวคิด สาระพระพุทธศาสนา

3.2 ด้านความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการอธิบายความหมาย
ขยายความ การจำแนก ดีความ และแปรความรู้โดยอาศัยข้อเท็จจริง

3.3 ด้านการนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ใน
การแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากสิ่งที่เคยเรียนมาก่อนแล้ว หรือสถานการณ์
ที่คล้ายคลึงกัน

3.4 ด้านการวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถแยกแยะเนื้อหาให้เป็นส่วนย่อย
เพื่อค้นหองค์ประกอบ โครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยนั้น

3.5 ด้านการสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถที่จะนำองค์ประกอบหรือ
ส่วนย่อยเข้ามารวมด้วยกัน เพื่อให้มีความสมบูรณ์ เกิดความกระจ่างในสิ่งนั้น

3.6 ด้านการประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการพิจารณา ตัดสินคุณค่า
ของสิ่งใดๆ โดยที่ผู้ตัดสินกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาเอง หรือเกณฑ์ที่ผู้อื่นกำหนดขึ้น

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ได้แนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ในบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและครูสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

3. ได้สารสนเทศและเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อครูผู้สอน ในการพัฒนางานในหน้าที่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาความสามารถได้เต็มศักยภาพโดยเฉพาะ ความสามารถในด้านการคิดตามมาตรฐานที่ 4 อันเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน และการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียน ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัยเสนอผลการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
4. การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน
5. การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
7. ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
8. ยุทธศาสตร์การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบแนวคิดเชิงมโนทัศน์ของการวิจัย

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ และมีคุณลักษณะของตนเองที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสืบทอดเอกลักษณ์ และความเป็นชาติได้ โดยที่สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระที่ศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสถาบันทางสังคมมนุษย์ กับมนุษย์และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่

เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแก้ปัญหา และการปฏิบัติตนในสังคมมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความรู้ ความเข้าใจใน สามารถสร้างคุณภาพชีวิตให้ดี และมีความสุข นอกจากนี้ยังศึกษาเรื่อง การเมือง สภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กระบวนการผลิต และการบริโภคการดำรงไว้ ซึ่ง วัฒนธรรมอันดี ตลอดจนการฝึกให้มนุษย์มีทัศนคติ และพฤติกรรมที่จำเป็นแก่การเป็นพลเมืองดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระ ที่มีความสำคัญ และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์หลัก ในการจัดการศึกษาของประเทศ มีดังนี้ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554: 18)

1. แนวทางและเป้าหมาย การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แบ่งตามความนิยมได้เป็น 3 แนวทาง คือ 1) เน้นความเป็นพลเมืองดี 2) เน้นความเป็น สังคมศาสตร์ และ 3) เน้นเป็นวิธีการเรียนรู้ที่นำเอาเทคโนโลยี และนวัตกรรม เข้ามาช่วย ในการจัดการการเรียนรู้ เช่น วิธีการสอนสืบสวนสอบสวน และสื่อต่างๆที่สร้างด้วยเทคนิคและ วิธีการใหม่ๆ (คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554:19)

เป้าหมายหลักของการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องถือเอา จุดหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตร เป็นจุดสูงสุดที่จะต้องตอบสนอง จุดเน้นสำคัญที่กำหนด หลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามสมมติฐาน ตลอดจนแนวคิดซึ่ง นักสังคมศึกษา (ลาวัลย์ วิทยาอุทมิกุล, 2533: 33-34) มีความเห็นพ้องกันว่า สมมติฐานที่สำคัญ ของการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับสังคมไทยที่มีการปกครองแบบ ประชาธิปไตยนั้น พลเมืองทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาของส่วนตนและส่วนรวม ทั้งต้องมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในกระบวนการคิด การตัดสินใจ เพื่อ แก้ปัญหาสังคม และสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลอย่างมีเหตุผลด้วย ซึ่ง นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ เป้าหมายของสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมไว้ ดังนี้ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2543: 1- 5)

1.1 มุ่งให้เกิดความคิด การกำหนดเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม มุ่งให้เกิดความคิดนั้น มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่งในการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ เพราะความคิดเป็นสื่อสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถสืบค้นหาความรู้ ด้วยตนเองมาแก้ปัญหา ในชีวิตได้ การคิดคืออะไร การคิดแบบไหน จึงจะมีประโยชน์และช่วยพัฒนาคนได้ การคิดเป็น กระบวนการที่นำเอาความรู้ซึ่งได้จากประสบการณ์ มาพิจารณาต่อเนื่องกันอย่างรอบคอบ เพื่อแก้ปัญหาในทั้งปัจจุบัน และอนาคต ถ้าสามารถนำความคิดนั้นไปแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ก็จะไปเป็นข้อสรุปที่จะปฏิบัติต่อไป กระบวนการในการคิดนั้นๆ มีหลักสำคัญว่า จะต้องคิด อย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วน มีระบบเรียกว่า ระบบความคิด (Thought System) โดยที่

นักจิตวิทยามี ความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคิดนั้น มีรากฐานมาจาก การสังเกต การจำ การได้ยินได้ฟังและการศึกษา การคิดจึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้เป็นการพัฒนาการฝึกฝนได้ (Good, 1978; Farris, 2001; อ้างถึงในคณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554: 20)

1.2 มุ่งให้เกิดความรู้ เป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในด้านความรู้ แบ่งออกเป็นสองประการ ประการที่หนึ่ง มุ่งหวังที่จะให้เกิดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมได้อย่างมีความสุข เพรสตัน (Preston, 1968; อ้างถึงใน สำนักนิเทศและพัฒนา มาตรฐานการศึกษา, 2543: 10-12) ได้กล่าวว่า การเข้าใจในสังคมและความรู้ (Knowledge and Understanding of society) ประการที่สอง มุ่งหวังให้เกิดความรู้ขึ้นความคิดหลัก (Main Ideas) ได้แก่ข้อสรุปต่างๆ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นนามธรรมน้อยกว่ามโนทัศน์ที่แสดงออกมา ในรูปของ ข้อความหรือประโยค ความคิดหลักจะใช้ประโยชน์ในการเลือกตัวอย่างเนื้อหาเฉพาะด้วย

1.3 มุ่งให้เกิดเจตคติความรู้สึกละและค่านิยม เป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้เข้าใจมนุษย์และสามารถวิเคราะห์ค่านิยมได้ถูกต้อง เจตคติ ความรู้สึก และค่านิยม เป็นเรื่องสำคัญทางการศึกษา เพราะมนุษย์เราย่อมจะเลือกการปฏิบัติไปตามความคิดที่ตนเลื่อมใส ถ้าการเรียนการสอนสามารถปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติ มีความรู้สึกและยึดมั่นในค่านิยมที่ดีและสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วตัดสินใจว่าควรทำอย่างไร ก็จะช่วยปรับปรุงพัฒนาเจตคติ และคุณค่าทางจิตใจให้ก้าวหน้าเทียบเท่าความรู้ในเชิงสติปัญญาได้

1.4 มุ่งให้เกิดทักษะทางวิชาการและทางสังคม เป้าหมาย ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่แสวงหาให้เกิดความคิด ความรู้และคุณค่าทางเจตคติ และค่านิยมได้มากขึ้น เป้าหมายของวิชาสังคมศึกษาจะหยุดยั้งเฉพาะแต่คิด และรู้สึกนั้นไม่เป็นการพอเพียง แต่จะต้องปฏิบัติออกมาให้ปรากฏ เป็นผลดีต่อตนเองและสังคม เป็นการแสดงพฤติกรรมและกระบวนการที่ต้องใช้ทักษะในการปฏิบัติประกอบด้วย เพราะหากขาดทักษะในการปฏิบัติแล้ว พฤติกรรมและกระบวนการที่จะเกิดการคิด การรู้สึก การรู้ในด้านวิชาการและสังคม ย่อมจะไม่บังเกิดผล

1.5 มุ่งให้เป็นลักษณะธรรมชาติ เป้าหมายสำคัญ เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระที่เกิดจากการบูรณาการ ความรู้ที่ตัดสรมาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และวัยของผู้เรียน เพื่อการเป็น พลเมืองดี ที่รอบรู้มีความรับผิดชอบดังนั้นจึงเป็น สหวิทยาการ (Interdisciplinary) และบูรณาการ (Integrated) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Learning) และได้เรียนรู้จากยุทธศาสตร์การเรียนรู้และกิจกรรมที่เหมาะสม (ลาวัณย์ วิทยายุทธภูมิ, 2533: 38-40)

2. การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญสำหรับครูผู้สอนทุกคนเพราะจะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่กำหนด โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จึงต้องระลึกเสมอจะต้องดำเนินการให้ครบถ้วน ดังนั้นเพื่อให้การเรียนรู้มีสัมฤทธิ์ผลดังกล่าวจึงต้องเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก จึงมีคำถามที่ต้องถาม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 17 - 20) ดังนี้

2.1 ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคมการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่นมีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีสาระที่ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

2.2.1 ศาสนาศีลธรรมและจริยธรรมแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นผู้กระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2.2.2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบอบการเมือง การปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

2.2.3 เศรษฐศาสตร์การผลิตการแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2.4 ประวัติศาสตร์ เวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

2.2.5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพแหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาประเภทของความรู้ ในสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แล้วเป็นความรู้ในระดับบroad คือ ความรู้ที่สูงกว่าระดับข้อเท็จจริงธรรมดาผู้เรียนต้องใช้ทักษะทางปัญญามากกว่าการรับรู้และจดจำเพียงอย่างเดียวดังนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดกรอบสาระความรู้ไว้ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 21-28)

3.1 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

3.2 สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.3 สารที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจ และสามารถ บริหารจัดการทรัพยากร ในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพมาตรฐาน

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ

3.4 สารที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4 .3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

3.5 สารที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5 .1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศ อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5 .2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. คุณภาพผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้วผู้เรียนจะต้องคุณลักษณะ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 30)

4.1 มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

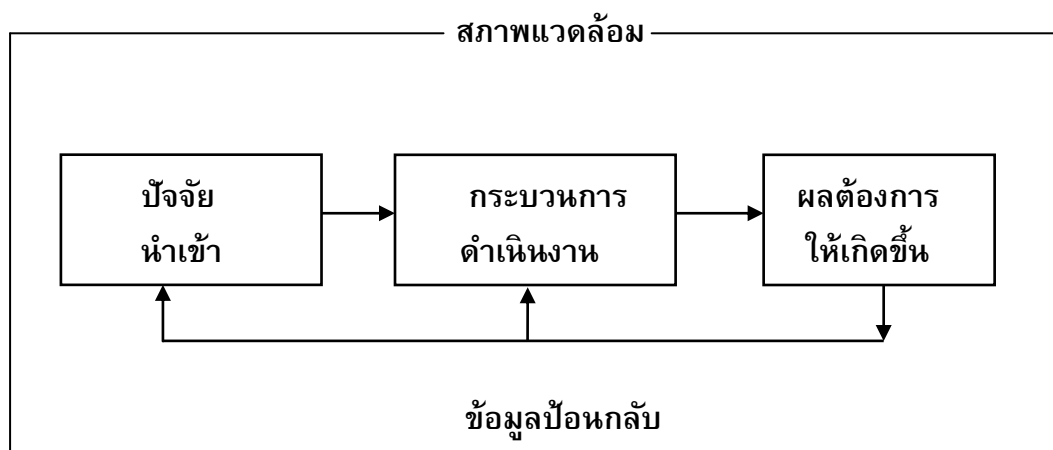
4.2 มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลียโอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ในด้านศานา คุณธรรมจริยธรรมค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

4.3 เข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551 นี้เป็นการจัดการศึกษาที่ได้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อเป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ในแต่ละระดับนอกจากนั้น ยังกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้เกณฑ์การจบการศึกษาและเอกสารหลักฐานทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งหมด

5. แนวคิดพื้นฐานในการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ระบบการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทาง ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ดังแสดงไว้ใน ภาพที่ 1 (บุญชม ศรีสะอาด, 2537: 47)

ภาพที่ 1 องค์ประกอบพื้นฐานของระบบการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

- 5.1 สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อม ทางกายภาพและจิตใจซึ่งเป็นบริบททั้งหมด ที่เราจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
- 5.2 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ถูกกำหนดเข้าสู่ระบบ เพื่อจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เช่น ครูนักเรียนเนื้อหาสาระการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ ฯลฯ
- 5.3 กระบวนการดำเนินงาน หมายถึง การทำงาน หรือกิจกรรมที่จะกระทำต่อปัจจัยนำเข้า เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ เป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยนำเข้าและสภาพแวดล้อมต่างๆ นั่นคือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ได้แก่
 - 5.3.1 การเตรียมความพร้อม หมายถึง การนำเข้าสู่บทเรียน การสร้างความสนใจ การประเมินพื้นฐานศักยภาพของนักเรียน
 - 5.3.2 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การให้เนื้อหาใหม่ ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ซึ่งอยู่กับ เทคนิค หรือยุทธศาสตร์ที่ครูใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน (Teaching Strategies)
 - 5.3.3 การเสริมทักษะ ในส่วนนี้เป็นช่วงเวลาที่ครูผู้สอน ควรมีการช่วยเหลือ นักเรียนที่เรียนช้า และส่งเสริมนักเรียนที่เก่งให้พัฒนายิ่งขึ้น
- 5.4 ผลที่เกิดขึ้น คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ทั้งในด้าน ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะ และเจตคติในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ถ้าหาก การเรียนการสอนเป็นไปตามที่กำหนดไว้ ก็ถือว่าการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จะเป็นการบอกให้ทราบถึงคุณลักษณะความรู้พื้นฐานของนักเรียนที่จะเรียนเรื่องอื่นๆ ในครั้งต่อไปอีกด้วย
- 5.5 ข้อมูลป้อนกลับ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผล หลังจากได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้อบรมให้แก่นักเรียนไปแล้ว ถ้าหากพบว่าผลที่ได้จากการดำเนินการต่ำกว่า จุดมุ่งหมาย ที่กำหนดก็จะต้อง ทำการวิเคราะห์หาจุดด้อย ข้อบกพร่อง เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

6. ข้อตกลงเบื้องต้นการจัดระบบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ในการจัดระบบการเรียนจัดการกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่น่าสนใจ 5 ประการดังนี้ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา , 2543: 25-26)

- 6.1 เป้าหมายในการจัดระบบมุ่งส่งเสริมความรู้ ความสามารถ และเจตคติกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากแต่ละบุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่ม การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเต็มที่ย่อมส่งผล

ให้เกิดการพัฒนากลุ่มตามไปด้วยการจัดระบบ จึงมีใช้การวางแผน การจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ ซึ่งมุ่งจะได้รูปแบบการสอนที่เป็นกรณีทั่วไป แต่มุ่งพัฒนารูปแบบการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสม กับนักเรียน และสภาพแวดล้อมทางการเรียนเรียนรู้ให้มากที่สุด

6.2 การจัดระบบการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมุ่งที่การวางแผนระดับรายวิชาที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของครูที่จำเป็นต้องทุ่มเทเวลาความพยายาม ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์รายวิชาออกไปเป็นแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา รายบทเรียน รายชั่วโมงที่ครูจะต้องนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนของตน

6.3 การจัดระบบการจัดการเรียนรู้ จะต้องส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล ด้วยการจัดการให้ทุกส่วนในระบบ ประสานสัมพันธ์กัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามธรรมชาติ และศักยภาพของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่ผู้เรียนแต่ละคนถนัด แนวคิดในการจัดระบบนี้จึงอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะทางสังคม เจตคติ และค่านิยมทางสังคมได้ ถ้าได้รับโอกาสที่จะได้ใช้ศักยภาพที่มีอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้

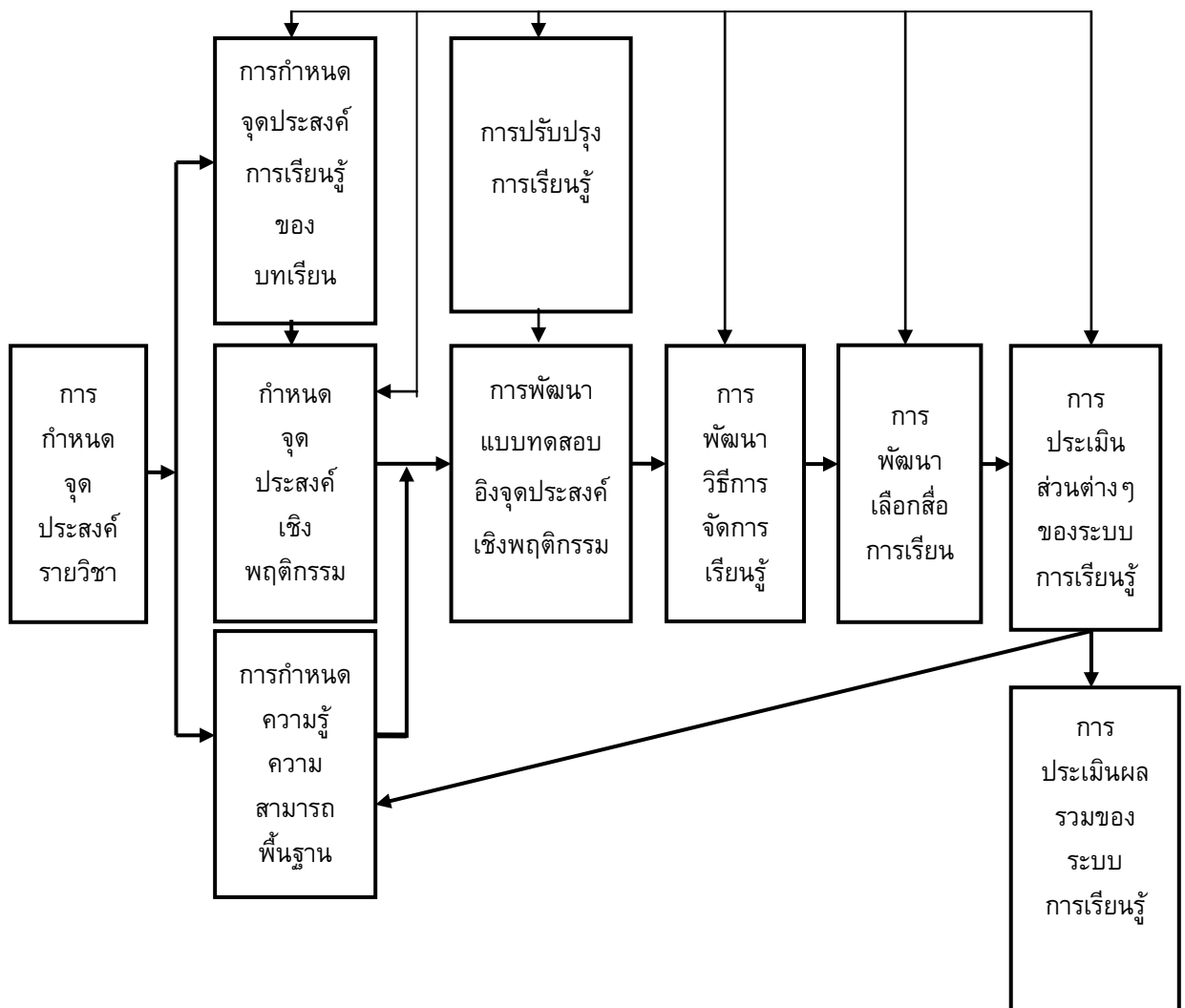
6.4 การจัดระบบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต้องมีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ และสิ้นสุดที่การประเมินระบบเพื่อตรวจสอบว่าสัมฤทธิ์ผล ที่เกิดขึ้นบรรลุจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้หรือไม่ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของระบบ ต้องอาศัยข้อมูลและหลักฐานที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ข้อมูลและหลักฐานในแต่ละขั้นตอนจะเป็นสิ่งตรวจสอบซึ่งกันและกัน ถึงจุดเด่น จุดด้อยทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด และทันการณ์

6.5 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อยู่บนหลักการของความพยายามหาคำตอบว่า นักเรียนเกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติทางสังคมได้อย่างไรครูผู้สอนจะพัฒนาความสามารถทางสังคมได้อย่างไรครูผู้สอนจะพัฒนาความสามารถทางสังคมของนักเรียนได้อย่างไร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงคำนึงถึงเงื่อนไขการเรียนรู้ (Learning Condition) ต่างๆ เพื่อให้ผลที่คาดหวังได้ปรากฏขึ้น อย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจะประกอบไปด้วยเป้าหมาย มุ่งส่งเสริมความรู้ มุ่งการวางแผนระดับรายวิชา มุ่งการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล มุ่งวิเคราะห์ความต้องการ และอยู่บนหลักของการหาคำตอบว่านักเรียนเกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติทางสังคมอย่างไร

7. ขั้นตอนการจัดระบบการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ในการจัดระบบการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ องค์ประกอบพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้เห็นขั้นตอนในการจัดระบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้นตามแนวคิดของ ดิคและคาร์เรย์ (Dick and Carey, 1990; อ้างถึงใน สำนักนิเทศและพัฒนา มาตรฐานการศึกษา, 2543: 33-47) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 10 ขั้นตอน ดังแสดงไว้ใน ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ของ ดิค และคาร์เรย์

จากภาพที่ 2 ในการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามแนวคิด มีรายละเอียด ดังนี้

7.1 การกำหนดจุดประสงค์รายวิชา หมายถึง การระบุความคาดหวัง ของครูที่ต้องการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความสามารถทำอะไรได้บ้าง เมื่อสิ้นสุดการสอนรายวิชาแล้ว การพิจารณา หลักการจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนการประเมินความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการหลักสูตร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อบกพร่องทางการเรียนของนักเรียนซึ่งจะช่วยให้การจัดทำคำอธิบายรายวิชาจุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

7.2 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง การวิเคราะห์เนื้อหา ของบทเรียนต่างๆ ออกเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในด้าน ความรู้ ความคิด เจตคติ ค่านิยม ทักษะการปฏิบัติต่างๆ ที่มุ่งพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเมื่อเรียนจบไปแล้ว โดยการเขียนให้อยู่ในรูปจุดประสงค์ของการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังต้องแสดงถึงความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเป็นพื้นฐานต่อกัน ระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ ในแต่ละจุดประสงค์ แต่ละข้อที่ต้องการให้เกิดกับ ผู้เรียน

7.3 การกำหนดความรู้ ความสามารถพื้นฐานของนักเรียน หมายถึง การใช้ผล การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน เป็นข้อมูลในการพิจารณาความเหมาะสมของ จุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนในแต่ละบทเรียนที่เป็น กลุ่มเป้าหมาย นอกจากนั้น ครูจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ที่กำลังได้รับการ จัดประสบการณ์นั้น ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ อยู่ในระดับใดและสามารถปฏิบัติกิจกรรมสิ่งใด ได้มาก่อนแล้วบ้าง เพื่อที่จะตรวจสอบความรู้ความสามารถของผู้เรียน และเป็นการเตรียมพร้อม ก่อน การจัดกิจกรรมเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นการจัดลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ ที่ได้วิเคราะห์ไว้

7.4 การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หมายถึง การนำจุดประสงค์ การเรียนรู้ ของบทเรียนมาขยายความให้ชัดเจน ในด้าน เงื่อนไขการเรียนรู้ พฤติกรรมที่ คาดหวังและเกณฑ์ขั้นต่ำในการรับรองว่านักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ แล้วจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมจึงเป็นข้อความ แสดงความคาดหวังของครูผู้สอน ว่าภายใต้ เงื่อนไข ประเด็น การเรียนรู้อย่อยๆ หรือภายใต้กิจกรรมการเรียนที่เฉพาะเจาะจง นักเรียนต้องแสดงความสามารถ อะไรบ้างที่สามารถวัดและประเมินได้ ความสามารถที่แสดงออกมานั้นต้องมีคุณภาพเพียงใด จึงจะรับรองได้ว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในประเด็นย่อยๆ นั้นแล้ว การกำหนดจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมตามขั้นตอนของการจัดระบบการเรียนการสอน ทำให้จุดประสงค์มีความชัดเจน ของเงื่อนไขการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสื่อความหมายให้เห็นภาพ ของวิธีจัดการเรียนการสอน มีความชัดเจนของพฤติกรรมจะให้นักเรียนสื่อความหมายให้เห็นภาพของ การวัดผล และประเมินผลการเรียน และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะกลายเป็นปัจจัยนำเข้า

ของขั้นตอนในการจัดระบบนั่นเอง

7.5 การพัฒนาแบบทดสอบอิงจุดประสงค์ หมายถึง การสร้างแบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แบบทดสอบนี้หมายถึง แบบฝึกหัด การบ้าน หรือโครงการ สารสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยจุดมุ่งหมาย ของแบบทดสอบอิงจุดประสงค์ ซึ่งมีหลายประการ ได้แก่

7.5.1 การประเมินความสามารถพื้นฐานของนักเรียน ก่อนศึกษาเนื้อหาใหม่ เพื่อให้แน่ใจว่า นักเรียนแต่ละคนมีความพร้อมด้านความรู้เดิม และช่วยทำให้ครูได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาสาระที่นักเรียนส่วนมากยังมีข้อบกพร่องอยู่นอกจากนี้ การตรวจสอบความสามารถพื้นฐาน ยังช่วยให้หลีกเลี่ยงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียน อีกด้วย

7.5.2 ประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ระหว่างเรียนและหลังบทเรียน เพื่อป้องกันอาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและช่วยให้เห็นแนวทางในการที่จะจัดซ่อมเสริมความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ก่อนที่จะเรียนเนื้อหาใหม่

7.5.3 ประเมินสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนเมื่อเรียนเนื้อหาจบหลายบทเรียนหรือจบรายวิชาตามแนวคิดของการจัดระบบการเรียนการสอนถือว่า การสอบเป็นกระบวนการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการนำผลการสอบมาใช้พัฒนาศักยภาพของนักเรียน มากกว่าจะใช้เพื่อตัดสิน การผ่าน-ไม่ผ่าน หรือ เก่ง-อ่อน กว่ากัน

7.6 การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนหาวิธีต่างๆ ให้นักเรียนได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแต่ละข้อโดยทั่วไป จะกระทำในรูปของแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการจัดระบบการเรียนรู้อ ผลที่เกิดขึ้นทำให้เห็นแนวทางในการถ่ายทอด ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ไปยังนักเรียน

7.7 การพัฒนาและเลือกสื่อการเรียนรู้อ หมายถึง การเลือกสื่อการเรียนรู้อ ที่มีอยู่แล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมหรือ พัฒนาขึ้นใหม่สื่อการเรียนรู้อในที่นี้ หมายถึง สิ่งพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีต่างๆ

7.8 การประเมินองค์ประกอบ ในส่วนต่างๆ ของระบบการเรียนรู้อ หมายถึง การวางแผนรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปว่า จุดประสงค์รายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้อ แบบทดสอบกระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

7.9 การปรับปรุงการเรียนรู้อ หมายถึง การนำผลสรุปการประเมิน ส่วนต่างๆ ของระบบการเรียนรู้อ มาวางแผนปรับปรุงแก้ไขจุดด้อย ข้อบกพร่องต่างๆที่เกิดขึ้น

7.10 การประเมินผลรวมของระบบการเรียนรู้ หมายถึง การประเมิน ประสิทธิภาพและประเมินประสิทธิผล ของระบบการเรียนรู้ในภาพรวม ขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจาก ได้ปรับปรุงแก้ไขข้อต่อ ข้อบกพร่องต่างๆ แล้ว การประเมินผลรวมต้องการหาคำตอบว่า ระบบ การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น นำไปใช้ได้ดี ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ต่างกันหรือไม่ หรือระบบการเรียนรู้ การรู้นั้นสมควรจะพัฒนาและนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

จากการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ องค์ประกอบพื้นฐานของระบบการจัดการเรียนรู้ ทำให้ได้มองเห็นลำดับขั้นตอนในส่วนต่างๆ ของระบบการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะทำให้ครู ได้เชื่อมโยงกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ความทันสมัยของความรู้ในยุคปัจจุบันได้ดี

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ เป็นคำที่มีนักคิดนักทฤษฎีหลายสาขา นำมาใช้ในการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องโดยตลอด การดำเนินการที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ การดำเนินการเป็นไป ตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ หรืออาจเป็นแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการการแบ่งทรัพยากรที่จำกัด ให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดหรือบรรลุวัตถุประสงค์อันหนึ่ง หรือหลายวัตถุประสงค์พร้อมกัน โดยให้มีความเสี่ยงน้อยที่สุด โดยเป็นสิ่งที่นักวางแผนต้องเสาะแสวงหาตลอดเวลาเพื่อที่จะ พัฒนางองค์กร เพื่อให้องค์กร หรือการดำเนินชีวิตตนเองให้ดีขึ้นพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบต่างๆของยุทธศาสตร์ ซึ่งมีดังนี้

1. ความหมายของยุทธศาสตร์

คำว่า “ยุทธศาสตร์” เป็นคำพื้นฐานในการพัฒนาองค์กรมาจาก “ Strategos” ในภาษากรีก (Greenly, 1989: 31) มีนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า ยุทธศาสตร์ไว้ ดังนี้ เซโต้ และปีเตอร์ (Certo & Peter, 1991: 55) ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ ดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร เดวิด (David, 1995: 62) ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีทางเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ชงชัย สันติวงษ์ (2537: 62) ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนที่มีความสมบูรณ์พร้อม ครอบคลุมครบถ้วนทุกด้านและประสานสอดคล้องเข้าด้วยกัน ที่จะช่วยให้องค์กรเผชิญกับ สภาพแวดล้อมต่างๆถูกกำหนดขึ้นเพื่อประกันว่าวัตถุประสงค์ของกิจการจะบรรลุสำเร็จได้ ฤทธิไกร ตูลวรรณะ (2545: 86) ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการที่องค์กรเลือกเพื่อ จะดำเนินการจากจุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปยังจุดหมายปลายทางที่อนาคตได้กำหนดไว้

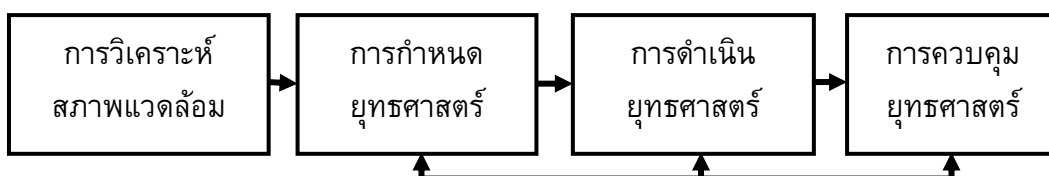
ทรงพล โสภณ (2546: 71) ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2551: 57) ยุทธศาสตร์ หมายถึง รูปแบบการกระทำว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ สำหรับการกำหนดให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร อย่างแท้จริงและเป็นแผนงานที่สามารถใช้ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นได้ในช่วงใดช่วงหนึ่ง

จากการศึกษาความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ จึงสรุปได้ว่ายุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ หรือ รูปแบบการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นยุทธศาสตร์จึงเป็นแผนปฏิบัติหรือวิธีการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางองค์กร ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์สภาพข้อมูลอย่างรอบด้านและใช้กระบวนการตัดสินใจที่จะเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายสุดท้าย กับแนวทางวิธีการ เครื่องมือในการที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และสามารถปรับเปลี่ยนตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้

2. กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การเรียนรู้

การจัดการยุทธศาสตร์ (Strategic Management) เป็นกระบวนการที่มีความสอดคล้องต่อเนื่องจากการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) ซึ่งมีขอบเขตเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กล่าวคือ จะมีขอบเขตเกี่ยวกับ การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร และการปฏิบัติจะแตกต่างกันตรงที่ การวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างสมบูรณ์ที่สุดจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อวางแผนการทำงาน แต่การจัดการยุทธศาสตร์ จะเป็นขั้นตอนการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อการบริหารและการควบคุมการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้สำเร็จผลดีที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าการวางแผนยุทธศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ ซึ่ง สมยศ นาวิการ (2544: 22) ได้เสนอกระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ เป็น 4 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ ของสมยศ นาวิการ

จากภาพที่ 3 กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดยุทธศาสตร์ การดำเนินยุทธศาสตร์ การควบคุมยุทธศาสตร์ ให้บรรลุเป้าหมาย

เจเลียว บุรีภักดี (2549 : 6) ได้เสนอรูปแบบทางความคิดกระบวนการ ของการพัฒนายุทธศาสตร์สามารถนำมาใช้งานได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง นำมาใช้ในการออกแบบยุทธศาสตร์โดยทำตามขั้นตอนตั้งแต่ข้อ 1 ถึงข้อ 5 ลักษณะที่สองนำมาใช้ในการปฏิบัติใช้ทดลองยุทธศาสตร์ที่ออกแบบแล้วโดยดำเนินการตามขั้นตอนย้อนกลับตั้งแต่ ข้อ 5 จนถึงข้อ 1 การสร้างยุทธศาสตร์ การพัฒนาจะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การระบุและวิเคราะห์ปัญหา
2. การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมาย
3. การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์
4. การสร้างหน่วยระบบการทำงาน
5. การจัดหาทรัพยากร

กูตส์ไตล์ ทิมโมที และ ฟิฟเฟอร์ (Goodstein, Timothy, & Pfeiffer, 1993: 18) กล่าวว่ายุทธศาสตร์เป็นกระบวนการตอบคำถามที่สำคัญ 3 ประการคือ 1.องค์กรจะก้าวไปทางใด 2.สภาพแวดล้อมขององค์กรมีอะไรบ้าง 3.องค์กรจะทำอะไรบ้าง เพื่อให้ไปถึงจุดหมายเป็นกระบวนการที่สอดคล้องต่อเนื่องกับการวางแผนยุทธศาสตร์ มีขอบเขตเกี่ยวกับการวางแผนการจัดโครงสร้างองค์กรและปฏิบัติการวางแผน

สมยศ นาวิกาน (2544: 23) กล่าวว่า การจัดยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม อย่างสมบูรณ์จากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อวางแผนการทำงาน การจัดการยุทธศาสตร์เป็นขั้นตอนการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อการบริหารและควบคุมการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จผลดีที่สุด

โคทเลอร์และมอร์ฟี (Kotler & Murthy, 1981: 24-25) ได้เสนอกระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในภายนอกองค์กร (Environment Analysis) ประกอบด้วยการวิเคราะห์ดังนี้ 1) ธรรมชาติของสถาบัน คุณค่าความคาดหวัง และตั้งปณิธานว่าอีก 10 ปีข้างหน้า ต้องมีลักษณะอย่างไร 2) จุดแข็ง จุดอ่อนของสถาบัน ประกอบด้วย บุคลากรขององค์กร งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก หลักสูตรลักษณะทางกายภาพในอนาคต 3) ความสามารถของผู้นำ 4) สภาพแวดล้อมภายนอกทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมาย

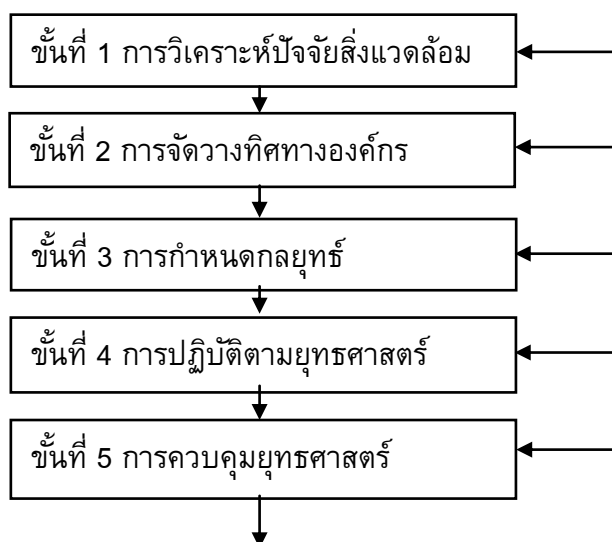
ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Goal Formulation) เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว จะทราบว่ามีโอกาสอะไรบ้างที่จะทำในอนาคต โดยการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน

ขั้นที่ 3 การจัดทำยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation) จากการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกทำให้เรามองเห็นภาพของสถาบันในอนาคตที่ตั้งเป้าหมายว่าควรจะเป็นอย่างไรเพื่อให้ได้แผนที่ชัดเจนว่าต้องทำอะไร

ขั้นที่ 4 การออกแบบองค์กร (Organization Design) เมื่อมีภารกิจเป้าประสงค์ใหม่ต้องมีการจัดองค์กรให้เอื้อต่อภารกิจขององค์กรบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร

ขั้นที่ 5 การออกแบบระบบปฏิบัติงาน (System Design) เป็นการออกแบบระบบปฏิบัติงานทั้งระบบเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

เซอร์โต และปีเตอร์ (Certo & Peter, 1991: 55) ได้เสนอกระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ ของเซอร์โตและปีเตอร์

จากภาพที่ 4 กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) พิจารณา จุดแข็ง จุดอ่อนในองค์กร โอกาส อุปสรรคนอกองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 2 การจัดวางทิศทางขององค์กร (Establishing Organizational Direction) ตัวชี้วัดขององค์กรมี 2 ตัว ได้แก่ 1) ภารกิจ (Mission) ขององค์กรซึ่งเน้นเหตุผลในการมีองค์กร และ 2) วัตถุประสงค์ (Objective) ขององค์กร

ขั้นที่ 3 การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation) เป็นกระบวนการออกแบบและเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์จากการวิเคราะห์ทางเลือกด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ (Implement Organizational Strategy) เป็นการนำยุทธศาสตร์ไปใช้สู่การลงมือปฏิบัติ โดยคำนึงถึงโครงสร้างวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

ขั้นที่ 5 การควบคุมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Control) เป็นการติดตามผล การปฏิบัติงาน ประเมินผลกระบวนการ ประเมินผลสำเร็จขององค์กร

สรุปว่า กระบวนการจัดการยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดทิศทาง ภารกิจ การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม นำไปสู่การปฏิบัติ การกำกับติดตามและการประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมซึ่งมีรายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้

คอตเลอร์และมอร์ฟี (1981: 24-25)	เซอร์โตและปีเตอร์ (1991: 55)	สมยศ นาวิการ (2544: 23)	เจลิยว บุรีภักดี (2549: 6)	กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้วิจัย
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร	การวิเคราะห์ปัจจัยสิ่งแวดล้อม	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	การระบุการวิเคราะห์ปัญหา	การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม
การกำหนดวัตถุประสงค์	การจัดวางทิศทางขององค์กร	-	-	การกำหนดยุทธศาสตร์
การจัดทำแผนยุทธศาสตร์	การกำหนดยุทธศาสตร์	การกำหนดยุทธศาสตร์	การกำหนดและวิเคราะห์หาเป้าหมายของยุทธศาสตร์	การจัดทำคู่มือการยุทธศาสตร์
การออกแบบองค์กร	การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์	-	การสร้างหน่วยระบบการทำงาน	การตรวจสอบยุทธศาสตร์
การออกแบบระบบปฏิบัติงาน	-	การดำเนินยุทธศาสตร์	-	การนำยุทธศาสตร์ไปใช้
-	การควบคุมเชิงยุทธศาสตร์	การควบคุมยุทธศาสตร์	การจัดหาทรัพยากร	-

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัย ได้นำผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ มาพัฒนาเป็น ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของผู้วิจัย ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การกำหนดยุทธศาสตร์ การจัดทำคู่มือการยุทธศาสตร์ การตรวจสอบยุทธศาสตร์การนำยุทธศาสตร์ไปใช้ เพื่อเห็นถึงความสัมพันธ์ของระยะของการวิจัยและกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ดำเนินการ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของระยะ ของการวิจัยและกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์

ระยะของการวิจัย	กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้	ขั้นที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์ ขั้นที่ 3 การจัดทำคู่มือยุทธศาสตร์ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบยุทธศาสตร์
ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้	ขั้นที่ 5 การนำยุทธศาสตร์ไปใช้

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของระยะการวิจัย และกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้วิจัย ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้วิจัย ขั้นที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์ ขั้นที่ 3 การจัดทำคู่มือยุทธศาสตร์และ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบยุทธศาสตร์ ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้วิจัย ขั้นที่ 5 การนำยุทธศาสตร์ไปใช้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นให้ผู้เรียน มีบทบาทในกิจกรรมการเรียน การเรียนรู้มากกว่าครู ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง ครูจึงต้องมีกระบวนการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนจึงต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องกับการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ความหมายของการเรียนรู้

ครอสเมียร์ (Klausmeier, 1985; อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2540: 65) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการที่มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรู้ว่ามีงานที่จะต้องทำ หรือมีปัญหาที่ต้องแก้
2. การตั้งเป้าหมายของงาน
3. การจัดระบบ รวบรวมสาระ และกระบวนการที่เกี่ยวข้อง
4. การฝึกปฏิบัติภายใต้เงื่อนไข หรือสภาพการณ์ที่พอใจและเป็นสุข
5. การพัฒนาความสามารถที่คงที่ และความรู้ที่ชัดเจนถึงแก่น

สุรางค์ โค้วตระกูล (2541: 185) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน

กองวิจัยการศึกษา (2543 : 46) ให้ความหมายว่า การปรับเปลี่ยนทัศนคติแนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางดีขึ้น

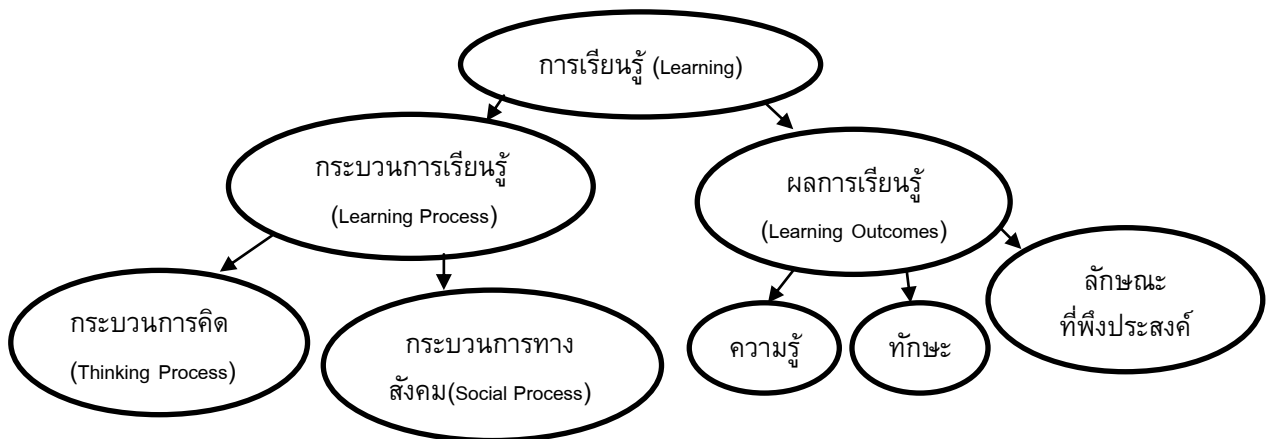
ทิตินา แคมมณี (2545 : 80-81) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ (Learning) มีขอบเขตครอบคลุมความหมาย 2 ประการคือ กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือ การใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และผล การเรียนรู้ (Learning outcome) เป็นความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึก หรือ เจตคติที่เป็นผลอันเกิดขึ้น จากกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ (Process) ที่อินทรีย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร หรือค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ หรือ การฝึกหัด ที่ว่าเป็น กระบวนการเพราะการเรียนรู้ต้องอาศัยระยะเวลา ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และคำว่าพฤติกรรมนั้นไม่ใช่หมายถึงการแสดงออกอย่างเดี๋ยวดังแต่ หมายถึง ศักยภาพ (Potential) หรือความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในแต่ละบุคคล ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่แสดงออกมาให้เห็นเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจนได้

บลูม (Bloom, 1974; อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546: 67) กล่าวว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นถึง 3 ประการ จึงจะเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เช่น การเรียนรู้ความคิดรวบยอด
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์หรือความความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความเคลื่อนไหวของร่างกาย เพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ (Psychomotor Domain) เช่น การว่ายน้ำ การเล่นกีฬาต่างๆ การเล่นดนตรี

กาเย่ (Gagne, 1977; Worchel, 1989; อ้างถึงใน เกตุสุดา ใจคำ, 2552: 43-48) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการให้ประสบการณ์หรือปฏิบัติจนทำให้บุคคลเกิดความสามารถในการทำกิจกรรมหนึ่ง กิจกรรมใด รวมถึง การเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพความสามารถของบุคคลทำให้มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2552 : 43-91) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ การมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและความประพฤติ ความชอบของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถแสดงได้ ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ความหมายของการเรียนรู้

ซิมบาโด (Zimbardo, 1979: 75) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงสัมพันธ์ของพฤติกรรมอันเป็นผลมาจาก ประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเปลี่ยนแปลงที่ถาวร

โรเวอร์ และ บี โฮเวอร์ (Rohwer & B-Hower, 1980: 23) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาที่ค่อนข้างถาวร และสามารถสังเกต การเปลี่ยนแปลงนั้นได้จากพฤติกรรมของบุคคล

ไคลน์ (Klein, 1991: 14) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงทดลองที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงสัมพันธ์ที่ถาวรของพฤติกรรม ซึ่งอธิบายไม่ได้ด้วยสภาวะทางอารมณ์ชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือการตอบสนองโดยกำเนิด

มอริส (Morris, 2002: 10) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการของประสบการณ์ และการฝึกหัดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการได้รับประสบการณ์ เป็นการพัฒนาความคิด ความสามารถโดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

ดังนั้นการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงจะต้องตระหนักว่าผู้เรียนควรจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถาวร ทั้งทาง ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านกระบวนการแสวงหาความรู้ได้แก่ กระบวนการคิด การจัดการความรู้ความคิดเห็นของผู้เรียนและด้านเจตคติ โดยเฉพาะความมีวินัยในตนเอง ทั้งนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง การเรียนรู้เรื่องใหม่จะมีพื้นฐานมาจากความรู้เดิม ประสบการณ์ของผู้เรียนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ได้เกิดขึ้นจากการบอกเล่าของครู หรือเพียงแค่ผู้เรียนจดจำแนวคิดต่าง ๆ ที่มีผู้บอกให้เท่านั้น กระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องสำรวจตรวจสอบรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการนำเสนอเพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ อย่างมีความหมายสามารถตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง อย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม

2. ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่ช่วยให้เข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ทั้งในด้านบุคลิกภาพของตนเอง ด้านการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อทุกสิ่งที่อยู่รอบตนเองและอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการปรับตัวที่ดีเป็นผลจากการเรียนรู้ โดยที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้บางอย่างเกิดขึ้นได้อย่างอัตโนมัติ เป็นไปตามกลไกของธรรมชาติ แต่การเรียนรู้บางอย่างต้องอาศัยปัจจัย และมีองค์ประกอบหลายประการเป็นไปตามกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ที่ดี มีรายละเอียด (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553: 47-59) ดังนี้

2.1 พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้เกิดขึ้นหากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

2.2 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเกิดจากการฝึกฝน หรือเคยมีประสบการณ์นั้นๆ มาก่อน

3. องค์ประกอบของการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ที่จะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ คือผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการพัฒนาในด้านต่างซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

แฮมลิน (Hamlyn, 1978: 71) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอน ประกอบด้วย ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
2. ผู้เรียน ประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ ของผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้
3. ผู้สอน ประกอบด้วยความรู้ ความสามารถของผู้สอน รวมถึงบุคลิกที่เหมาะสม ผู้สอนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดด้วยวิถีทางที่เหมาะสม และเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน
4. เนื้อหาของการเรียนการสอน ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้ขึ้น นอกจากนี้ยังประกอบด้วย การปฏิบัติและการฝึกฝน
5. กิจกรรมการเรียนการสอน เทคนิคการสอนและการใช้เทคโนโลยี ช่วยซึ่งล้วนแต่เนื้อหาของแต่ละวิชา ระดับการเรียนรู้ ผู้เรียน และสถานการณ์การเรียนรู้
6. สภาพแวดล้อมหรือสภาพการต่าง ๆ เพื่อให้เทคนิควิธีการเรียนการสอนได้ผลดีสนองความต้องการของวัตถุประสงค์และหลักสูตร

บริกส์ (Briggs, 1992: 52) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ผู้สอน เป็นผู้วางแผนและออกแบบการเรียนการสอน เป็นผู้เลือกใช้หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ และสื่อต่างๆ จัดสภาพแวดล้อม เพื่อการเรียนการสอน เป็นผู้ประเมินและให้ข้อความรู้เพิ่มเติม
2. ผู้เรียน คุณลักษณะต่างๆ การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ โดยที่ครูเป็นผู้ประเมินและให้ข้อความรู้เพิ่มเติม
3. กิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอน เช่น ฟิล์ม วิดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ การเรียนการสอนแบบต่างๆ ได้แก่ การเรียนการสอนแบบโปรแกรม การเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ไคร์ส (Cyrs, 1997: 43) กล่าวถึง การเรียนการรู้ รูปแบบใหม่ๆ ว่าแนวการเรียนรู้จะมีจุดเน้นที่แตกต่างๆ ไปจากกระบวนการเรียนรู้ ในชั้นเรียนและมีมิติต่างๆ โดยจะเน้นที่ผู้เรียนและสื่อการสอนต่างๆ ตลอดสภาพแวดล้อม สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. ผู้เรียน เน้นความต้องการของผู้เรียน การมีระเบียบวินัยในตัวของผู้เรียน มีความต้องการการเรียนรู้ เรียนอย่างอิสระ

2. ผู้สอน มีบทบาทในด้าน เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) และเป็น ผู้เชี่ยวชาญ (Resource Person) มีความสามารถในการในการใช้เทคโนโลยี สื่อสมัยต่าง ๆ ที่ช่วยในการเรียนรู้

3. กระบวนการเรียนรู้ เน้นการสอนรูปแบบต่างๆ การใช้สื่อการศึกษาช่วย การเรียนรู้ เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนั้นเน้น บริการช่วยการเรียนรู้ เช่นการประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยชี้แนะ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนในสิ่ง ที่ยังเป็นปัญหาของผู้เรียน

4. สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนไปจากชั้นเรียนตามปกติ เป็นห้องที่ห่างไกลออกไป มีห้องสมุดที่เสมือนจริง มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยระบบเครือข่าย

ฤทธิไกร ตูลวรรธนะ (2545: 27-30) กล่าวว่า การเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้จะต้องมี องค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนสภาพแวดล้อม และสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. ครูผู้สอน การเรียนรู้ ที่จะประสบผลสำเร็จขึ้นกับ ครูผู้สอน เป็นสำคัญเพราะ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้เป็นผู้เสนอแหล่ง วิทยาการ เป็นผู้เอื้ออำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ เป็นผู้เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนและเป็นผู้จุด ประกายแห่งความรู้ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (สุนน อมรวิวัฒน์, 2540: 123-126 ;เป็เรื่อง กุมุท, 2541: 140-145) ผลักดันให้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบต่างๆ ให้กับ ตัวเอง ได้มากที่สุดจะต้องเป็นผู้สอนจะเป็นกลไก สำคัญที่สร้างให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ เกิด ความรู้ใหม่เพิ่มพูนขึ้นมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้สอนจะต้องมีความสามารถ ในการสร้าง สภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ไพฑูริย์ สีฟ้า, 2544: 67-72) นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องเป็นผู้คิดผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ทิตนา แคมมณี, 2542: 127-143) ผู้สอนต้องมีคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเสียสละ ความเพียร ความอดทน เป็นแบบอย่างในการถ่ายทอดคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน

2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ ในสถาบันการศึกษา เป็นผู้มีหน้าที่สำคัญที่สุด ผู้สอนจะต้องศึกษาภูมิหลังและความรู้พื้นฐาน ที่แตกต่างกัน เพื่อที่ จัดกิจกรรม และประสบการณ์เรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน การศึกษาถึงลักษณะเฉพาะที่สำคัญๆ ของผู้เรียนจะมีส่วนสัมพันธ์ต่อการวางแผน การเรียนรู้ เป็นอย่างยิ่ง

3. ผู้บริหาร เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สนับสนุน ผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนได้ประสบผลสำเร็จ และได้ด้วยความเต็มใจ ผู้บริหารจะต้องมี การนิเทศกำกับ ติดตาม สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำแนะนำ ปรีกษาและให้ขวัญกำลังใจแก่ ครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

4. การบริหารจัดการ นับเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหาร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทั้งสถาบัน ให้ประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้สนับสนุนและเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและกระบวนการสอนของผู้สอน เช่นการบริหารจัดการด้านสภาพแวดล้อม สถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการด้านระบบการทำงาน มีการปรับปรุงการทำงาน การวางแผน การใช้ข้อมูลสารสนเทศ การนิเทศกำกับติดตาม การบริหารด้านวิชาการ มีการวิเคราะห์หลักสูตร ปรับหลักสูตร ปรับตารางสอน ชั่วโมงเรียน ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ใน แต่ละวิชามากขึ้นมีนโยบายให้ผู้สอนทุกคนมีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ การบริหารจัดการด้านสวัสดิการ การปรับระบบเงินเดือน สร้างขวัญและกำลังใจใน การทำงานด้วยวิธีต่างๆ เป็นต้น

5. หลักสูตร เป็นหัวใจทางการศึกษา เพราะหลักสูตร เป็นตัวกำหนด ทิศทางของการเรียนรู้ในแต่ละระดับว่าจะเน้นไปทางใด ช่วยให้เห็นภาพของการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการให้ความรู้ ทักษะและเจตคติแก่ผู้เรียนผู้สอนที่เข้าใจจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรจะทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ (สังต์ อุทรานันท์, 2532: 124-128) กล่าวว่า ส่วนสำคัญของหลักสูตรจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบการเรียนรู้ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดหมายปลายทาง

6. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมเพื่อการสร้างการเรียนรู้ ชั้นเรียนที่ผู้สอนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการเลือกใช้เทคนิคและวิธีสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

7. ด้านสภาพแวดล้อม ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ชั้นเรียนเป็นระบบทางสังคม เป็นที่ซึ่งผู้สอน ผู้เรียนเกี่ยวข้องมาปฏิสัมพันธ์กัน ชั้นเรียนมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของผู้เรียน โครงสร้างหรือกระบวนการบางอย่างของชั้นเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ผู้สอนที่เข้าใจความสำคัญของสภาพแวดล้อม จะสามารถสร้างสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการเรียนรู้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้ มี 4 องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ 1) ผู้สอนเป็นผู้วางแผนและออกแบบการเรียนรู้ 2) ผู้เรียน เป็นผู้มีความสำคัญที่สุด ในด้านการเรียน ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการของกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือ รายวิชา มีกระบวนการคิด และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมเพื่อการสร้างการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเลือกใช้เทคนิคและวิธีสอน การเลือกใช้สื่อการสอนแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

4) บรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทำให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษานโยบายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

4.1 ทฤษฎีกลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีที่มีแนวคิดจัดในกลุ่มนี้คือ เพียเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner) ออสซูเบล (Ausubel) ซึ่งมีแนวคิดและรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ เพียเจต์ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541 : 185)

การเรียนรู้ในกลุ่มนี้เกิดขึ้นโดย ระดับสติปัญญาของเด็กเริ่มพัฒนาจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างร่างกายและสิ่งแวดล้อมการปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การจัดระบบภายใน (Organization) และการปรับตัวของร่างกายและสิ่งแวดล้อมภายนอก (Adaptation) ที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความสมดุล

4.1.1.1 การจัดระบบภายใน (organization) เป็นการจัดรวบรวมกระบวนการภายในเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

4.1.1.2 การปรับตัวของร่างกายกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Adaptation) เป็นกระบวนการของร่างกายเพื่อจะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุล การปรับตัวเข้ามีกระบวนการ 2 กระบวนการ ดังนี้

1) กระบวนการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการเมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะดูดซึมประสบการณ์ใหม่เข้าสู่ ความคิดรวบยอดเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่วนบุคคลจะเกิดการรับรู้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล

2) กระบวนการปรับความแตกต่าง (Accommodation) เป็นกระบวนการปรับโครงสร้างของสติปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ ดังนั้นกระบวนการทั้งสองจึงเป็นกระบวนการของการทำงานของสมองที่สำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน กล่าวคือในระยะแรกผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระจากการได้ศึกษาจากเอกสาร การถ่ายทอดความรู้จากครู เป็นการใช้กระบวนการดูดซึม หลังจากนั้นครูอาจจะใช้สาระ ที่อาจปัญหาที่ต้องใช้ทักษะการคิดเป็นเรื่องที่แปลกใหม่มากระตุ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝน ในสถานการณ์ใหม่ใช้กระบวนการใหม่เพื่อพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นสูงด้วยกระบวนการปรับสมดุล

4.1.2 องค์ประกอบที่เสริมสร้างการพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

เพียเจต์กล่าวว่าเด็กทุกคนที่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ก่อให้เกิดการพัฒนาการทางสติปัญญา และเพียเจต์ ได้แบ่งองค์ประกอบ การพัฒนาสติปัญญา เป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 190)

4.1.2.1 วุฒิภาวะ เป็นสภาพร่างกายที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาทางสติปัญญา ดังนั้นครูผู้สอนต้องจัดประสบการณ์ หรือ สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน

4.1.2.2 ประสบการณ์เป็นสภาพของร่างกายที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดประสบการณ์ 2 ชนิด ดังนี้

1) ประสบการณ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

2) ประสบการณ์ที่เกิดจากการคิดหาเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญ ต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.1.2.3 การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลรอบข้างถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก โดยผ่านกระบวนการดูดซึม และกระบวนการปรับความแตกต่าง

4.1.2.4 กระบวนการปรับความสมดุล (Equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เพื่อปรับความสมดุล ของการพัฒนาการทางสติปัญญา ขั้นที่สูงกว่า โดยผ่านกระบวนการดูดซึม และกระบวนการปรับความแตกต่าง

4.1.3 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

เพียเจต์ เชื่อว่าสติปัญญาของบุคคล มีการพัฒนาเป็นระดับตามวัย มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (สรวงศ์ ไคว้ตระกูล, 2541: 1-3)

4.1.3.1 ขั้นการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensori-motor period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 0 - 2 ปีเด็กในวัยนี้มีความคิดตามการรับรู้และการกระทำ

4.1.3.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Pre-operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 2-7 ปีความคิดของเด็กขึ้นอยู่กับ การรับรู้และการกระทำเป็นส่วนใหญ่ แต่เริ่มเรียนรู้สัญลักษณ์และการใช้เหตุผลบ้าง

4.1.3.3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 7-11 ปี เด็กสามารถสร้างภาพในใจ คิดย้อนกลับ และเข้าใจความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

4.1.3.4 ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal operational period) เป็นการพัฒนาการในช่วง 11-15 ปี เด็กสามารถคิดในสิ่งที่ เป็นนามธรรมและคิดตั้งสมมติฐานได้ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจาก การปรับเข้า สภาวะสมดุล(Equilibration) ระหว่างอินทรีย์และสิ่งแวดล้อมโดยมีกระบวนการสอนกระบวนการ คือหนึ่งกระบวนการดูดซึมเข้าสู่โครงสร้างทางปัญญา (Assimilation) เป็นการตีความหรือรับ ข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมมาสองปรับเข้ากับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เพื่อให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม ซึ่งนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมตามระดับความสามารถด้านสติปัญญา ครูต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนและจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน ไม่ควรบังคับให้เด็กเรียน ในขณะที่ยังไม่พร้อม เพราะอาจจะทำให้เด็กมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนได้

2. ความคิดหนึ่ง หรือ มโนทัศน์หนึ่ง อาจแบ่งได้หลายระดับตามขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา คือ ครูควรสอนจากสิ่งที่นักเรียนคุ้นเคย หรือมีประสบการณ์เดิมก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์ กับสิ่งเก่าจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี

3. การพัฒนาสติปัญญาเกิดขึ้นได้โดยการปรับโครงสร้างความคิดให้อยู่ในสภาวะสมดุล โดยพยายามเพิ่มพูนสติปัญญา ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ตามธรรมชาติและรวมทั้งสื่อเทคโนโลยีทั้งหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ซึมซับรับข้อมูลต่างๆ เข้าโครงสร้างทางสติปัญญาของตน ถ้าเกิดความขัดแย้งทางปัญญาซึ่งบุคคลต้องใช้กระบวนการปรับสภาวะช่วยสร้างความหมายของข้อมูลเก่า ข้อมูลใหม่ ให้แก่ตนเอง

4. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พบปัญหา ใช้ความคิดในการทดลองแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นการฝึกการใช้สมองให้มีจินตนาการ มีความมุ่งมั่น รู้จักมองไกล หรือเรียกว่าสามารถคิดเองได้ (คันทันนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 77-85)

การที่จะนำแนวคิด ทฤษฎีของ เพียเจต์ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียน มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ครูควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสม กับระดับพัฒนาการของผู้เรียน ไม่ควรบังคับให้เรียนในขณะที่ไม่พร้อม เพราะจะทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนได้ ครูควรเริ่มต้นจากสิ่งที่คุ้นเคยมาก่อนแล้วจึงนำเสนอสิ่งใหม่ ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้นและครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ทั้งทางธรรมชาติ ทางกายภาพ บุคคล รวมทั้งสื่อเทคโนโลยี ทั้งหมดเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับข้อมูลต่างๆ เข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของตน ถ้าเกิดความขัดแย้งทางปัญญาซึ่งผู้เรียนจะได้ใช้กระบวนการ ปรับสภาวะ ช่วยสร้างความหมายของข้อมูลเก่า ข้อมูลใหม่ ให้แก่ตนเอง

4.1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรุนเนอร์

บรุนเนอร์ เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ และกระบวนการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery learning) พื้นฐานแนวคิด (Bruner, 1963; อ้างถึงใน พรรณี ช.เจนจิต, 2538: 1-5) ดังนี้

4.1.2.1 การเรียนรู้เป็นกระบวนการ ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงเป็นผลลัพธ์ของการเกิดปฏิสัมพันธ์

4.1.2.2 ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียน ได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับประสบการณ์และความหมายใหม่

4.1.2.3 การพัฒนาการทางสติปัญญา จะเห็นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้าที่ให้เลือกได้หลายประเภทพร้อมกัน

4.1.2.4 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการคิด

บรูเนอร์ ได้เสนอว่า การพัฒนากระบวนการคิดและสติปัญญาของเด็กขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ แต่ละอย่างต้องอาศัย ทักษะทางภาษาถ้อยคำและวัฒนธรรมที่เป็นสื่อกลางซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ประเภท ดังนี้

1) องค์ประกอบที่เป็นตัวแทน (Representation) หมายถึง ระบบข่าวสารที่เด็กจะได้รับ เพื่อไปพัฒนากระบวนการคิดของตนซึ่ง 3 ขั้นตอน คือ

1) .1) ชั้นที่เป็นตัวแทนในเชิงกระทำ (Enactive representation) หมายถึง การเรียนรู้จากตัวแทนในเชิงกระทำเป็นหลัก เพราะการทำให้ดูเป็นตัวอย่างที่ดี เข้าใจง่าย มากกว่าการอธิบายด้วยคำพูด (Learning by doing)

1.2) ชั้นเป็นตัวแทนในเชิงภาพที่ปรากฏ (Iconic representation) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ การแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาพที่เห็นเป็นหลัก

1.3) ชั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic representation) หมายถึง กระบวนการที่ถ่ายทอดประสบการณ์ของตน ให้คนอื่นทราบโดยใช้ภาษาเป็นหลัก เช่น การเล่า หรือเป็นการเขียนแล้วแต่กรณี

2) องค์ประกอบที่เป็นบูรณาการ (Integration) หมายถึง กระบวนการค้นหาเหตุผลที่สลับซับซ้อน เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง กระบวนการคิดต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ในหลายด้านที่บูรณาการขึ้นกับปัจจัยต่างๆ อันเนื่องมาจากบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นภาษาที่เป็นถ้อยคำ จะมีอิทธิพลที่สุดในการพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การนำแนวคิดตามทฤษฎีของบรูเนอร์ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนจะต้องมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายประการ ดังนี้ (ทิสนา แชมมณี, 2547: 70-72)

1. ผู้เรียนมีแรงจูงใจภายใน (Self - motivation) ที่อยากรู้ อยากเห็น อยากพบ สิ่งที่อยู่รอบตนด้วยตนเอง ดังนั้นครูมีหน้าที่สำคัญคือการจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้นักเรียนได้สำรวจ ค้นพบสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความมั่นใจ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย

2. โครงสร้างของบทเรียน (Structure) การจัดบทเรียน เนื้อหาสาระจะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและธรรมชาติของบทเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และครูควรแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบ ความรู้ใหม่ ในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีพื้นฐานควรหาวิธีปรับพื้นฐานก่อนที่จะเริ่มสอนหรือขึ้นเนื้อหาสาระใหม่

3. การลำดับความยากง่าย (Sequence) ของบทเรียนเพื่อให้การเรียนรู้มีลำดับขั้นตอน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของผู้เรียน วิธีการเรียน เป็นเครื่องมือในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ชั้นเป็นตัวแทนของการกระทำ ชั้นเป็นตัวแทนเชิงรูปภาพ ชั้นเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่เห็น ชั้นเป็นตัวแทนเชิงสัญลักษณ์

4. การเสริมแรงตนเอง (Self-reinforcement) เป็นการสร้างแรงจูงใจภายในมีความสำคัญ กว่าแรงจูงใจภายนอก ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีเป้าหมายในการดำเนินงานเป็นความคาดหวังที่จะต้องทำให้เป็นจริงเหมาะสม กับความสามารถของตนเอง

จะเห็นว่าแนวความคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ มีคล้ายคลึง และใกล้เคียงกับของเพียเจต์มาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมของครู จะต้องมี 3 ลักษณะ คือ ของจริง รูปภาพ และสัญลักษณ์ตามลำดับ โดยที่ครูต้องเสนอเนื้อหาที่เป็นแก่นแท้ กระบวนการ และขั้นตอนการคิด ต้องแสดงด้วยวิธีการที่ถูกต้องช่วยให้ครูสามารถพิจารณาข้อบกพร่อง ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้อย่างถูกต้อง

4.2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของ ออซูเบล (Ausubel) 1968; อ้างถึงใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 25412: 28-29)

ออซูเบล อธิบายว่า การเรียนรู้ที่ดี คือ การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้เดิมเข้าด้วยกัน แต่ถ้าไม่นำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์ กับความรู้เดิมจะเกิดการเรียนรู้แบบท่องจำการจัดการเรียนรู้ของออซูเบลสามารถจัดได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.2.3.1 การเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นการเรียนรู้ในสิ่งใหม่แล้วนำไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมที่มีอยู่

4.2.3.2 การเรียนแบบรับรู้โดยการท่องจำ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้รับการสอนสิ่งใหม่อย่างครบถ้วนและผู้เรียนท่องจำไว้

4.2.3.3 การเรียนรู้แบบค้นพบอย่างมีความหมาย เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองและนำไปสัมพันธ์กับความรู้เดิม

4.2.3.4 การเรียนรู้แบบค้นพบด้วยการท่องจำ เป็นการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนค้นพบแต่การท่องจำไว้เท่านั้น

จากแนวคิดตามทฤษฎีของออซูเบล ดังกล่าวมาแล้วนั้นนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ (ทิตินา แชมมณี, 2545: 67-68)

1. การจัดความรู้ให้มีโครงสร้างที่เหมาะสม
2. การจัดลำดับความยากง่ายของความรู้ที่เหมาะสม
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนรู้ และมีความคงทนในการเรียนรู้มากที่สุด

4. ให้ความรู้ ผีทักกะ ใน การแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ที่มีความหมายเกิดขึ้น เมื่อมีความรู้ใหม่เชื่อมกับ มโนทัศน์เดิมที่มีอยู่ในสมองด้วยกระบวนการดูดซึม เรียกว่า ซับซุมเมอร์ (Subsumed) แต่ถ้าไม่นำความรู้ใหม่ไปเชื่อมกับความรู้เดิมก็จะกลายเป็นการเรียนแบบท่องจำ ในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนนั้น จะต้องประสานกันระหว่าง การรับรู้ที่มีความหมายกับการเรียนรู้โดยการค้นพบที่มีความหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นเนื้อหาสาระจะต้อง มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยเชื่อมต่อของประสบการณ์ให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ของผู้เรียนมากที่สุด

4.2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มเกสตัลท์

ทฤษฎี การเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt 's theory) เกิดจาก นักจิตวิทยาชาวเยอรมันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1912 โดยมีผู้นำกลุ่มคือ แมกซ์ เวอร์ไธเมอร์ (Max Wertheimer) วุฟแกงค์ โคห์เลอร์ (Wolfgang Kohler) และเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ทั้งกลุ่มมีแนวความคิดว่า การเรียนรู้เกิดจากการจัดประสบการณ์ทั้งหลายที่อยู่กระจัดกระจาย ให้มารวมกัน เสียก่อน แล้วจึงพิจารณาส่วนย่อยต่อไป

4.2.4.1 กฎการเรียนรู้

หลักการเรียนรู้ของทฤษฎี กลุ่มเกสตัลท์เน้นการเรียนรู้ที่ส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ซึ่งจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และการเรียนรู้โดยเกิดขึ้นมีลักษณะ ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception) เป็นการแปลความหมาย จากการสัมผัสด้วย อวัยวะสัมผัสทั้ง 5 ส่วนคือ หู ตา จมูก ลิ้นและผิวหนัง การรับรู้ทางสายตาระยะประมาณร้อยละ 75 ของการรับรู้ทั้งหมด ดังนั้นกลุ่มของเกสตัลท์จึงจัดระเบียบการรับรู้โดยแบ่งเป็นกฎ 5 ข้อ เรียกว่า กฎแห่งการจัดระเบียบ ดังนี้

1.1) กฎแห่งความชัดเจน (Clearness) การเรียนรู้ที่ดีต้องมีความชัดเจนและแน่นอน เพราะผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมแตกต่างกัน

1.2) กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of Similarity) เป็นการวางหลักการรับรู้ในสิ่งที่คล้ายคลึงกันเพื่อจะได้รู้ว่าสามารถจัด เข้ากลุ่มเดียวกัน

1.3) กฎแห่งความใกล้ชิด (Law of Proximity) เป็นการกล่าวถึงว่า ถ้าสิ่งใดหรือสถานการณ์ใดที่มีความใกล้ชิดกัน ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งนั้นไว้แบบเดียวกัน

1.4) กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Continuity) สิ่งเร้าที่มีทิศทางในแนวเดียวกัน ซึ่งผู้เรียนจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

1.5) กฎแห่งความสมบูรณ์ (Law of Closser) สิ่งเร้าที่ขาดหายไป ผู้เรียนสามารถรับรู้ให้เป็นภาพสมบูรณ์ได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม

4.2.4.2. การหยั่งเห็น (Insight) หมายถึง การเกิดความคิดแวบขึ้นมาทันทีทันใด ในขณะที่ประสบปัญหาโดยมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาตั้งแต่เริ่มแรกเป็นขั้นตอนจนสามารถแก้ปัญหาได้ เป็นการมองเห็นสถานการณ์ในแนวทางใหม่ ๆ ขึ้น โดยเกิดจากความเข้าใจและความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ว่า ได้ยินได้ค้นพบแล้ว ผู้เรียนจะมองเห็นช่องทางการแก้ปัญหาขึ้นได้ในทันทีทันใด

การทดลองกลุ่มเกสตัลท์ เพื่อที่จะได้เข้าใจวิธีการแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้เกี่ยวกับการเรียน รู้ด้วยการหยั่งเห็น ซึ่งจะยกตัวอย่างการทดลองของโกล์เลอร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1913-1917 ซึ่งทดลองกับลิงชิมแปนซี ซึ่งการทดลองครั้งแรกเป็นการทดลองในเยอรมัน แต่ต่อมาเข้าได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่อเมริกา การทดลองส่วนใหญ่ระยะหลัง จึงเกิดขึ้นในห้องปฏิบัติการในประเทศอเมริกาขั้นตอนการทดลอง การทดลองของเขาครั้งแรกมีจุดประสงค์ เพราะไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์นไคด์ที่กล่าว สัตว์โลกทั่วไปทำอะไรไม่มีแบบแผนหรือระเบียบวิธีใด ๆ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการเดาสุ่มหรือการลองถูกลองผิดโดยมีการเสริมกำลังเป็นรางวัล เช่น อาหารเป็นแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ โดยไม่มีกระบวนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญา

การนำทฤษฎีประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน นักจิตวิทยากลุ่มนี้คิดว่าการเรียนรู้ของคนเราเป็นการเรียนรู้ด้วยการหยั่งเห็นซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และคิดได้ว่าจะอะไรเป็นอย่างไร ปัญหาที่แจ่มชัดขึ้นเอง เนื่องจากการเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของปัญหามีหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วยการหยั่งเห็น ดังนี้

1. การหยั่งเห็นจะขึ้นอยู่กับการจัดสภาพที่เป็นปัญหา ประสบการณ์เดิมแม้จะมีความหมายต่อการเรียนรู้แต่การหยั่งเห็นนั้นให้เป็นระเบียบ และสามารถจัดส่วนของสถานการณ์นั้นให้เป็นระเบียบ มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. เมื่อสามารถแก้ปัญหาได้ครั้งหนึ่ง คราวต่อไปเมื่อเกิดปัญหาขึ้นอีกผู้เรียนก็จะสามารถนำวิธีการนั้นมาใช้ในทันทีโดยไม่ต้องเสียเวลาคิดพิจารณาใหม่

3. เมื่อค้นพบลู่ทางในการแก้ปัญหาครั้งก่อนแล้วก็อาจนำมาดัดแปลงใช้กับสถานการณ์ใหม่ รู้จักการมองปัญหาเป็นส่วนเป็นตอน และเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) ที่นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวคิดทฤษฎีดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
1. ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Intellectual Development)	1. เพียเจต์ (piaget)	<p>1. ควรใช้หลักพัฒนาการของเด็กเป็นสิ่งที่ เป็นไปตามธรรมชาติตามวัยไม่เร่งหรือข้ามขั้นตอนแต่อาจจะจัดประสบการณ์เสริมช่วยให้มีการพัฒนาเร็วขึ้น</p> <p>2. ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กจะแตกต่างจากผู้ใหญ่</p> <p>3. กระบวนการทางสติปัญญาเป็นการดูดซับไว้รับและจัดระบบให้เกิดโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น ซึ่งต้องให้กลมกลืน เกิดความสมดุล</p>	<p>1. จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยไม่ใช้บังคับเมื่อเด็กไม่พร้อมให้อิสระจะก่อให้เกิดเจตคติในทางลบ</p> <p>2. ให้ความสนใจและสังเกตเด็กจะรู้ลักษณะเฉพาะของเด็ก</p> <p>3. การสอนภาพรวมก่อนสอนภาพย่อยจะทำให้เข้าใจง่ายขึ้น</p> <p>4. สอนสิ่งที่คุ้นเคยก่อนเสนอสิ่งใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้เดิมจะจัดระบบความรู้ได้ดี</p> <p>5. เปิดโอกาสรับประสบการณ์ปฏิบัติสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากๆ เด็กจะดูดซับและส่งเสริมโครงสร้างทางปัญญา</p>
	2. บรุนเนอร์ (Brunner)	<p>1. มนุษย์เลือกรับรู้ในสิ่งที่ตนสนใจและการเรียนรู้เกิดจากการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning)</p> <p>2. การคิดอย่างหยั่งรู้เป็นการค้นหาเหตุผลอย่างอิสระช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ประสบการณ์สำเร็จการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ ความรู้เกิดจากการกระทำใช้ประสาท</p>	<p>1. กระบวนการค้นพบด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ดีมีความหมายแก่ผู้เรียน</p> <p>2. วิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระ การเรียนรู้ให้เหมาะสมก่อนการสอน</p> <p>3. จัดหลักสูตรแบบเกลียวช่วยสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดได้ทุกวัยโดยจัดให้เหมาะสมกับวัยจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี</p>

ตารางที่ 3 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
		สัมผัสในการรับรู้ลงมือ กระทำเกิดความรู้ความคิด การสร้างมโนภาพได้และ การเรียนรู้ภาพแทนของ จริง 3. สร้างความคิดรวบยอด หรือจัดประสบการณ์	4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิด อย่างเป็นอิสระเพื่อส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ 5. การสอนความคิดรวบยอด แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นและ การสร้างแรงจูงใจภายในให้ เกิดกับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น ในการจัดประสบการณ์ให้ ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ได้ดี
2. การเรียนรู้ อย่างมี ความหมาย (Theory of Meaningful Verbal learning)	3. ออซูเบล (Ausubel)	1. การเรียนรู้จะมีความ หมายหากเชื่อมโยง กับความรู้เดิม	1. การเสนอความคิดรวบยอด หรือกรอบมโนทัศน์ก่อน การสอนเนื้อหาจะช่วย เนื้อหาสาระมีความหมาย
3. ทฤษฎีสนาม ของเกสตัลท์ (Gestalt's Theory)	4. แมกซ์ เวอริทิม เมอร์ (Max Wertheimer) 5. วูฟแกงค์ โคห์เลอร์ (Wolfgang Kohler)	1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการ บวนการทางความคิด 2. ให้เรียนรู้จากสิ่งเร้าใน ภาพรวมดีกว่าส่วนย่อย 3. การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ (Perception)กับการหยั่งเห็น (Insight) 4. ประสบการณ์เดิมมี อิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล	1. ส่งเสริมกระบวนการคิดจะ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ 2. ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เมื่อสอนภาพรวมก่อน 3. ผู้เรียนจะเกิดการหยั่งเห็น ถ้ามีประสบการณ์มาก หลากหลายและให้ ประสบการณ์ที่สัมพันธ์กันจะ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและ ง่ายขึ้นเกิดความสามารถใน การแก้ปัญหาเกิดขึ้น

ตารางที่ 3 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
		5. การหยั่งเห็นจะเกิดขึ้นได้หากมีประสบการณ์สั่งสมไว้มากพัฒนาจากทฤษฎีของ	4. การสอนควรนำเสนอเนื้อหาบางส่วนให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์เดิมเสริมต่อแต่ควรเสนอเนื้อหา ที่ต่อเนื่องจะเข้าใจเร็ว
	6. เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin)	1. สิ่งที่อยู่ในความสนใจ ความต้องการจะมีพลังบวก 2. คนมีองค์ประกอบเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือวัตถุและสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา แรงขับ แรงจูงใจต่อเป้าหมาย	1. ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายและความต้องการ จึงต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งกายภาพและทางจิตใจ 2. การสร้างแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้

4.2 ทฤษฎีกลุ่มพุทธิกรรมนิยม

นักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธิกรรมนิยม มองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะเป็นกลาง คือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-passive) การกระทำต่าง ๆ เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองกลุ่มพุทธิกรรมนิยมให้ความสำคัญกับ “พุทธิกรรม” มาก เพราะพุทธิกรรมเป็นสิ่งที่ สังเกตเห็นได้ สามารถวัด และทดสอบได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธิกรรมนิยม ประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ (ทิตนา แชมมณี, 2547: 50-59) ดังต่อไปนี้

4.2.1 ทฤษฎีการเชื่อมโยง ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)

4.2.2 ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory)

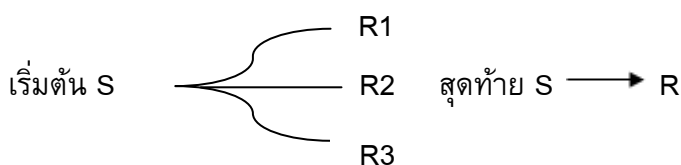
แนวคิดพื้นฐานทางความคิด (Assumption) ของทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และสามารถสังเกตได้ พฤติกรรมแต่ละชนิดเป็น ผลรวมของการเรียนรู้ที่เป็นอิสระหลายอย่าง การเสริมแรง (Reinforcement) ช่วยให้พฤติกรรม เกิดขึ้นเพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของแต่ละทฤษฎี ดังต่อไปนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 73-76)

4.2.1 ทฤษฎีการเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์ (Thorndike Connectionism Theory)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) ได้ให้กำเนิดทฤษฎีการเรียนรู้ทฤษฎีหนึ่ง ขึ้นมาซึ่งเป็นที่ยอมรับ แพร่หลายตั้งแต่ปี ค.ศ.1899 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

4.2.1.1 หลักการเรียนรู้ของทฤษฎีเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์

ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus - S) กับการตอบสนอง (Response - R) โดยมีหลักเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่าง สิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยที่การตอบสนองมักจะออกมาเป็นรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบ จนกว่าจะพบรูปแบบที่ดีหรือเหมาะสมที่สุด เราเรียกการตอบสนอง เช่นนี้ว่าการลองถูกลองผิด (Trial and Error) นั่นคือ การเลือกตอบสนองของผู้เรียนจะกระทำด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดมา กำหนด หรือชี้ช่องทางในการปฏิบัติให้และเมื่อเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว การตอบสนองหลาย รูปแบบจะหายไปเหลือเพียงการตอบสนองรูปแบบเดียวที่เหมาะสมที่สุด และพยายามทำให้ การตอบสนองเช่นนั้น เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าที่ต้องการให้เรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ จากข้อความดังกล่าว ข้างต้นสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ทฤษฎีเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์

จากภาพที่ 6 ถ้ามีสิ่งเร้าที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้มากะทบอินทรีย์จะเลือกตอบสนอง เองแบบเดาสุ่ม หรือลองผิดลองถูก (Trial and Error) เป็น R1, R2, R3 หรือ R อื่นๆ จนกระทั่ง ได้ผลที่พอใจและเหมาะสมที่สุดของทั้งผู้ให้เรียนและผู้เรียนการตอบสนองต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม จะถูกกำจัดทิ้งไป ไม่นำมาแสดงการตอบสนองอีก เหลือไว้ เพียงการตอบสนองที่เหมาะสมคือ กลายเป็น S-R แล้วทำให้เกิดการเชื่อมโยงไปเรื่อย ๆ ระหว่าง S กับ R นั้น เพื่อสนับสนุน หลักการเรียนรู้ดังกล่าว ธอร์นไดค์ ได้สร้างสถานการณ์ขึ้นในห้องทดลอง เพื่อทดลองให้แมว เรียนรู้ การเปิดประตูของหีบกล หรือกรงปริศนาออกมากินอาหาร ด้วยการกดคานเปิดประตู ซึ่งจากผลการทดลองพบว่า

- 1) ในระยะแรกของการทดลอง แมวจะแสดงพฤติกรรมเดาสุ่มเพื่อจะออกจากกรงมากินอาหารให้ได้
- 2) ความสำเร็จในครั้งแรก เกิดขึ้นโดยบังเอิญ โดยที่เท้าของแมวบังเอิญไปแตะเข้าที่คานทำให้ประตูเปิดออก แมวจะวิ่งออกไปทางประตูเพื่อกินอาหาร
- 3) พบว่ายิ่งทดลองซ้ำมากเท่าใดพฤติกรรมเดาสุ่มของแมวจะลดลง จนในที่สุดแมวเกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างคานกับประตูกรงได้
- 4) เมื่อทำการทดลองซ้ำอีกต่อไปเรื่อย ๆ แมวเริ่มเกิดการเรียนรู้โดยการลองถูกลองผิดและรู้จักที่จะเลือกวิธีที่สะดวกและสั้นที่สุดในการแก้ปัญหาโดยทิ้งการกระทำอื่น ๆ ที่ไม่สะดวกและไม่เหมาะสมเสีย
- 5) หลังจากการทดลองครบ 100 ครั้ง ทั้งระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์แล้วทดสอบโดยจับแมวตัวนั้นมาทำให้หิวแล้วจับใส่กรงปริศนาใหม่แมวจะใช้อุ้งเท้ากดคานออกมากินอาหารทางประตูที่เปิดออกได้ทันที
 ดังนั้น จากการทดลองจึงสรุปได้ว่า แมวเรียนรู้วิธีการเปิดประตูโดยการกดคานได้ด้วยตนเองจากการเดาสุ่ม หรือแบบลองถูกลองผิด จนได้วิธีที่ถูกต้องที่สุดและพบว่ายิ่งใช้จำนวนครั้ง การทดลองมากขึ้นเท่าใดระยะเวลาที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือเปิดประตูกรงออกมาได้ยิ่งน้อยลงเท่านั้นและจากผลการทดลองดังกล่าวสามารถสรุปเป็นกฎการเรียนรู้ (ทิสนา แชมมณี, 2547) ได้ดังนี้

4.2.1.2 กฎการเรียนรู้ มีดังนี้

- 1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 2) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้
- 3) กฎแห่งการใช้ (Law of Use and Disuse) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้น หากได้มีการนำไปใช้บ่อย ๆ หากไม่มีการนำไปใช้อาจมีการลืมเกิดขึ้นได้
- 4) กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ จะไม่อยากจะเรียนรู้ ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

4.2.1.3 การนำแนวทฤษฎีประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน มีดังนี้
(ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543: 65-67; กาญจนา คุณารักษ์, 2543: 72-73)

- 1) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูกด้วยตนเองบ้าง จะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา โดยสามารถจดจำผลจากการเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- 2) การสำรวจความพร้อมหรือการสร้างความพร้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการก่อนการเรียนเสมอ
- 3) หากต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะในเรื่องใดแล้ว ต้องให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อย่างถ่องแท้และให้ผู้เรียนฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 4) เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้นั้นไปใช้
- 5) การเสริมแรงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ การให้ผู้เรียนได้รับผลที่น่าพึงพอใจ เป็นแรงจูงใจ จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ เป็นแรงขับที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้
- 6) การเรียนรู้จะเริ่มจากสิ่งที่ยาก ไปหาสิ่งที่ยาก มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและควรบอกกล่าวไว้ล่วงหน้า เช่น กำหนดไว้ในจุดประสงค์
- 7) ความขัดแย้ง และความคับข้องใจ จะเกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนประสบปัญหา อาจเป็นทั้งทั้งแรงจูงใจและปัญหาอุปสรรค
- 8) การปฏิบัติพร้อมให้ข้อมูลย้อนกลับ จะช่วยให้ปรับปรุงการเรียนรู้ และความคงทนของความจำของผู้เรียนมีมากขึ้น
- 9) ผลของการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ สังเกตได้

4.2.2 ทฤษฎีการวางเงื่อนไข

4.2.2.1 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioning theory) ผู้ที่ทำการศึกษาดทดลองในเรื่องนี้คือ พาฟลอฟ (Pavlov) ทำการศึกษาดทดลองกับสุนัข โดยฝึกสุนัขให้ยืนนิ่งอยู่ในที่ตรึงในห้องทดลอง ที่ข้างแก้มของสุนัขติด เครื่องมือวัดระดับการไหลของน้ำลายเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง แต่พาฟลอฟได้นำเอาผงเนื้อมดเป็นสิ่งเร้าคู่กับกระดิ่ง ผงเนื้อถือว่าเป็นสิ่งเร้าตามธรรมชาติ (Unconditioned stimulus) ทำให้สุนัขน้ำลายไหล เขาใช้สิ่งเร้าทั้งสองคู่กันหลาย ๆ ครั้ง แล้วตัดสิ่งเร้าตามธรรมชาติออกเหลือแต่กระดิ่ง เป็นสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข ปรากฏว่าสุนัขน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงอย่างเดียว สรุปได้ว่า การเรียนรู้ของสุนัขเกิดจากการรู้จักเชื่อมโยงระหว่างเสียงกระดิ่ง ผงเนื้อมด และพฤติกรรมน้ำลายไหล (ทศนา แชมมณี, 2547: 52-55)

หลักการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก มีดังนี้
(ชัชววัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553: 21)

- 1) พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ตอบสนองความต้องการทางธรรมชาติ
- 2) พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ จากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ
- 3) พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ เกิดจากสิ่งเร้า ที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติจะลดลงไปเรื่อย ๆ และจะหยุดลง หากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ
- 4) พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ ต่อสิ่งเร้าที่มีความเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ จะลดลงเรื่อยๆและหยุดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติและจะกลับมาอีกครั้ง โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้าตามธรรมชาติ
- 5) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้ สิ่งเร้าที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันและจะสนองตอบสนองเหมือนกัน
- 6) บุคคลมีแนวโน้มที่จะจำแนกลักษณะของสิ่งเร้าให้แตกต่างกันและเลือกตอบสนองได้ถูกต้อง
- 7) กฎแห่งการลดภาวะ (Law of Extinction) คือ ความเข้มของการตอบสนองจะลดลงเรื่อยๆ หากบุคคลได้รับแต่สิ่งเร้า ที่วางเงื่อนไขแต่อย่างเดียว
- 8) กฎแห่งการฟื้นคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติ (Law of Spontaneous Recovery) คือ การตอบสนองที่เกิดจากเงื่อนไขที่ลดลง สามารถเกิดขึ้นได้อีก โดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่
- 9) กฎแห่งการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่นๆ(Law of Generalization) คือ เมื่อเกิดการเรียนรู้ จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าคล้าย ๆ กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขมากระตุ้น อาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้
- 10) กฎแห่งการจำแนกความแตกต่าง (Law of Discrimination) คือ หากมีการใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายๆ แบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข อย่างไม่อย่างหนึ่งเท่านั้น ก็สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้โดยสามารถแยกความแตกต่างและเลือกตอบสนองเฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเท่านั้นได้

4.2.2.2 การนำแนวทฤษฎีประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ มีดังนี้
(ชัชววัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553: 19)

- 1) ครูควรนำความต้องการทางธรรมชาติของผู้เรียน หรือสิ่งที่ผู้เรียนชอบมาเป็นสิ่งเร้าในการจัดการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น
- 2) ครูควรเสนอสิ่งที่จะสอน ไปพร้อม ๆ กับสิ่งเร้าที่ผู้เรียนชอบหรือสนใจ

3) ครูควรนำเรื่องที่เคยสอนแล้ว กลับมาสอนใหม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

4) ครูควรจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่องและคล้ายคลึงกันระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

5) ครูควรเสนอสิ่งเร้าให้ชัดเจนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองได้ได้ดี

6) ครู หากต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดควรใช้สิ่งเร้าหลายแบบ แต่ต้องมีสิ่งเร้าที่มีการตอบสนองโดยไม่มีเงื่อนไขควบคู่ไปด้วย

4.2.2.3 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบโอเปอเรนต์ (Operant Conditioning Theory) ผู้ที่เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้ คือ สกินเนอร์ (Skinner) (ทศนา แชมมณี, 2547: 57-58) โดยที่ สกินเนอร์ มีความคิดเห็น ดังนี้

1) การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรง จะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรงจะมีแนวโน้มลดลง หายไปในที่สุด

2) การลงโทษ ทำให้นักเรียนเรียนรู้เร็วและลืมเร็ว

3) การเสริมแรง หรือการให้รางวัล เมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ ออกมาสามารถช่วยปรับและปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้

4.2.2.4 การนำแนวทฤษฎีการวางเงื่อนไขไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (ทศนา แชมมณี, 2547: 54-57)

1) การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement) เป็นการทำให้เกิดความถี่ในการแสดงพฤติกรรมมากขึ้น มี 4 ประเภท ดังนี้

1.1) การเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ (Material reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ประกอบไปด้วย เช่น อาหาร ของเล่น

1.2) การเสริมแรงทางสังคม (Social reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องลงทุน เป็นสิ่งที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพในการเสริมแรง เช่น คำชม ทำทาง การยิ้ม มองอย่างสนใจ

1.3) การเสริมแรงที่เป็นกิจกรรม (Activity reinforcer) เป็นการเสริมแรงโดยการใช้กิจกรรม หรือพฤติกรรมที่สนใจ

1.4) การเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกร (Token reinforcer) เป็นการนำเอาเบี้ยอรรถกรไปแลกเป็นตัวเสริมแรง เช่น ดาว คุปอง โบนัส เงิน คะแนน

2) การเสริมแรงทางลบ (Negative reinforcement) เป็นการที่ทำให้พฤติกรรมคงที่ ไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่ต้องการเกิดขึ้น การเสริมแรงในทางลบครูควรทำทันทีให้เร็วที่สุด และเวลาลงโทษต้องมีเหตุผล พอเหมาะไม่รุนแรงและควรควบคู่ไปกับการเสริมแรงทางบวก ผู้ลงโทษต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การลงโทษควรเป็นวิธีสุดท้าย ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรใช้การลงโทษ

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ที่นำมาเป็นแนวคิด ในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมอง เป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีแนวคิดทฤษฎี ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีการ เรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
1.ทฤษฎีการ เชื่อมโยง ธอร์น ไดค์ (Thorndike Connectionism Theory)	ธอร์นไดค์ (Thorndike)	1.การเรียนรู้เกิดจากการ เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับ การตอบสนอง 2.กฎการเรียนรู้ 2.1 กฎแห่งความพร้อม คือการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดี เมื่อมีความพร้อมทั้ง ร่างกายและจิตใจ 2.2 กฎแห่งการฝึกหัด คือ การทำซ้ำบ่อยๆ ทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร 2.3 กฎการใช้ คือ ความ มั่นคงการเรียนรู้เกิดจาก การเรียนรู้เกิดจากการใช้ บ่อยๆทำให้ไม่ลืม 2.4 กฎแห่งผลที่พึงพอใจ คือ การได้รับผลความพึง พพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อ การเรียนรู้	1.การเปิดโอกาสให้ลองผิดลองถูก ด้วยตนเองทำให้แก้ปัญหาจดจำ บทเรียนได้ดี 2.การสำรวจความพร้อมก่อนเรียน เป็นสิ่งจำเป็นทำให้ทราบรูปแบบ การจัดการกิจกรรมให้แก่นักเรียน 3.การฝึกหัดอย่างต่อเนื่องทำให้มี ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ 4.การได้รับความพึงพอใจจากการ เรียนรู้ทำให้การเรียนการสอน ประสบผลสำเร็จ

ตารางที่ 4 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditional Theory)	2. สกินเนอร์ (Skinner)	การเสริมแรงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล มี 2 ด้าน 1. การเสริมแรงทางบวก คือสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้มีพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น 2. การเสริมแรงทางลบ คือ การลงโทษ เป็นการหยุดพฤติกรรมเท่านั้น	1. ควรเสริมแรงในทางบวก เพราะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ถาวรในทางที่ดี 2. ควรหลีกเลี่ยงการลงโทษ เพราะเป็นการหยุดพฤติกรรมเท่านั้นและควรปรับเปลี่ยนเป็นการยกย่องชมเชยอย่างจริงใจ

4.3 ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม

แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มของ มาสโลว์ (Maslow) โรเจอร์ (Rogers) โนลส์ (Knowles) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow Theory) (ทิสนา แคมมณี, 2547: 68-69) อับราฮัม มาสโลว์ กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับ เชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ใฝ่ดีปรารถนาจะใช้พลังความรู้ ความสามารถเพื่อนำตัวเองไปสู่ชีวิตที่เจริญสมความปรารถนา ดังนั้นพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์จึงเป็นผลมาจากการพยายามที่จะตอบสนองความต้องการตามลำดับขั้น ดังนี้

4.3.1.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุดและสังเกตเห็นได้ชัดที่สุด จากความต้องการทั้งหมดเป็นความต้องการที่ช่วยการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อน นอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ตลอดจนความต้องการที่จะถูกระงับอวัยวะรับสัมผัส แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและของอินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับในขั้นนี้จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่าและถ้าบุคคลใดประสบความสำเร็จจะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้น ให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้นอย่างไรก็ตามถ้าความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่ได้รับความพึงพอใจ บุคคลก็จะอยู่ภายใต้ความต้องการนั้นตลอดไป ซึ่งทำให้ความต้องการอื่นๆ ไม่

ปรากฏหรือกลายเป็นความต้องการระดับรองลงไป เช่น คนที่อดอยากหิวโหยเป็นเวลานานจะไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อโลกได้ บุคคลเช่นนี้จะหมกมุ่นอยู่กับการจัดหาบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้มีอาหารไว้รับประทาน Maslow อธิบายต่อไปว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกเป็นสุขอย่างเต็มที่เมื่อมีอาหารเพียงพอสำหรับเขาและจะไม่ต้องหาสิ่งอื่นได้อีก ชีวิตของเขาจะกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของารรับประทาน สิ่งอื่น ๆ นอกจากนี้จะไม่มีผลต่อชีวิตประจำวัน ความรัก ความรู้สึกต่อชุมชน การได้รับการยอมรับ และปรัชญาชีวิต บุคคลเช่นนี้มีชีวิตอยู่เพื่อที่จะรับประทานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ตัวอย่าง การขาดแคลนอาหารมีผลต่อพฤติกรรม

4.3.1.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจแล้วบุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่า ความต้องการความปลอดภัยหรือความรู้สึกมั่นคง (Safety or Security) Maslow กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตเห็นได้ง่ายในทารกและในเด็กเล็ก ๆ เนื่องจากทารกและเด็กเล็ก ๆ ต้องการความช่วยเหลือและต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ตัวอย่าง ทารกจะรู้สึกกลัวเมื่อถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพังหรือเมื่อเขาได้ยินเสียงดัง ๆ หรือเห็นแสงสว่างมาก ๆ แต่ประสบการณ์และการเรียนรู้จะทำให้ความรู้สึกกลัวหมดไป พลังความต้องการความปลอดภัยจะเห็นได้ชัดเจนเช่นกัน เมื่อเด็กเกิดความเจ็บป่วย ตัวอย่างเด็กที่ประสบอุบัติเหตุขาหักก็จะรู้สึกกลัวและอาจแสดงออกด้วยอาการผื่นร้ายและความต้องการที่จะได้รับความปกป้องคุ้มครองและการให้กำลังใจ

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวเพิ่มเติมว่าพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกอย่างไม่กวัดขุ่นและตามใจมากจนเกินไปจะไม่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าได้รับความพึงพอใจจากความต้องการความปลอดภัยการให้นอนหรือให้กินไม่เป็นเวลาไม่เพียง แต่ทำให้เด็กสับสนเท่านั้นแต่ยังทำให้เด็กรู้สึกไม่มั่นคงในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขา สัมพันธภาพของพ่อแม่ที่ไม่ดีต่อกัน เช่น ทะเลาะกัน ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน พ่อแม่แยกกันอยู่ หย่า ตายจากไป สภาพการณ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความรู้ที่ติดของเด็ก ทำให้เด็กรู้ว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่มั่นคง ไม่สามารถคาดการณ์ได้และนำไปสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัย

4.3.1.3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love needs) ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ เป็นความต้องการ ขั้นที่ 3 ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้วบุคคลต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือกับผู้อื่นสมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะรู้สึกเจ็บปวดมากเมื่อถูกทอดทิ้งไม่มีใครยอมรับ หรือถูกตัดออกจากสังคม ไม่มีเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจำนวนเพื่อน ๆ ญาติพี่น้องสามีหรือภรรยาหรือลูก ๆ ได้ลดน้อยลงไปนักเรียนที่เข้าโรงเรียนที่ห่างไกลบ้านจะเกิดความ ต้องการเป็นเจ้าของอย่างยิ่ง และจะแสวงหาอย่างมากที่จะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน Maslow ยังย้ำว่าความต้องการความรักของคนจะเป็นความรักที่เป็นไปในลักษณะที่การรู้จักให้

ความรักต่อผู้อื่นและรู้จักที่จะรับความรักจากผู้อื่น การได้รับความรักและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า บุคคลที่ขาดความรักก็จะรู้สึกว่าชีวิตไร้ค่ามีความรู้สึกอ้างว้างและเคียดแค้น กล่าวโดยสรุป มาสโลว์ Maslow มีความเห็นว่าบุคคลต้องการความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการขาดสิ่งนี้มักจะเป็นสาเหตุให้เกิดความคับข้องใจและทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวไม่ได้ และความยินดีในพฤติกรรมหรือความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจในลักษณะต่าง สิ่งที่ควรสังเกตประการหนึ่ง ก็คือมีบุคคลจำนวนมากที่มีความลำบากใจที่จะเปิดเผยตัวเอง เมื่อมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกับเพศตรงข้ามเนื่องจากกลัวว่าจะถูกปฏิเสธความรู้สึกเช่นนี้ Maslow กล่าวว่าสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ในวัยเด็ก การได้รับความรักหรือการขาดความรักในวัยเด็ก ย่อมมีผลกับการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะและการมีทัศนคติในเรื่องของความรัก Maslow เปรียบเทียบว่าความต้องการความรักก็เป็นเช่นเดียวกับบรรณานต์ที่สร้างขึ้นมาโดยต้องการก๊าซหรือน้ำมันนั่นเอง

4.3.1.4 ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-Esteem needs) เมื่อความต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผลและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้ว พลังผลักดันในขั้นที่ 3 ก็จะลดลงและมีความต้องการในขั้นต่อไปมาแทนที่ กล่าวคือมนุษย์ต้องการที่จะได้รับความนับถือยกย่องออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) ส่วนลักษณะที่ 2 เป็นความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from others) มีรายละเอียด ดังนี้

1) ความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่าเขามีคุณค่าและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงานภารกิจต่างๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

2) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from others) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับยินดี มีความต้องการที่จะได้รับความยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขากระทำซึ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าว่าความสามารถของเขาได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง ก็เป็นเช่นเดียวกับธรรมชาติของลำดับขั้นในเรื่องความต้องการด้านแรงจูงใจตามทัศนะของ Maslow ในเรื่องอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตนั้นคือบุคคลจะแสวงหาความต้องการได้รับการยกย่องก็เมื่อภายหลังจาก ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของได้รับการตอบสนองความพึงพอใจของเขาแล้ว และ Maslow กล่าวว่ามันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่บุคคลจะย้อนกลับจากระดับขั้นความต้องการในขั้นที่ 4 กลับไปสู่ระดับ ขั้นที่ 3 อีกถ้าความต้องการระดับขั้นที่ 3 ซึ่งบุคคลได้รับไว้แล้วนั้นถูกระทบกระเทือนหรือสูญสลายไปทันทีทันใด

4.3.1.5 ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs) ขั้นสุดท้าย ถ้าความต้องการลำดับขั้นก่อน ๆ ได้ทำให้เกิดความพึงพอใจอย่างมีประสิทธิภาพความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้น Maslow อธิบายความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงว่าเป็นความปรารถนาในทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งบุคคลสามารถจะรับได้อย่างเหมาะสม บุคคลที่ประสบผลสำเร็จในขั้นสูงสุดนี้ จะใช้พลังอย่างเต็มที่ ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถและศักยภาพของเขาและมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงตนเอง พลังแรงขับของเขาจะกระทำพฤติกรรมตรงกับความสามารถของตน กล่าวโดยสรุป การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะบรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงจะดำเนินไปอย่างง่ายหรือเป็นไปโดยอัตโนมัติ โดยความเป็นจริงแล้ว มาสโลว์ (Maslow) เชื่อว่าคนเรามักจะกลัวตัวเองในสิ่งเหล่านี้ ด้านที่ดีที่สุดของเราความสามารถพิเศษของเรา สิ่งที่ตั้งามที่สุดของเรา พลังความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ แรงจูงใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนต้องมีเริ่มจากความต้องการของผู้เรียนว่าต้องการอะไรและและใช้แรงจูงใจที่คิดว่าจะสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถทำได้จนสำเร็จ และพยายามเลือกทำให้ในที่สุดผู้เรียนสนใจจะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

4.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ คาร์ล อาร์ โรเจอร์ (Carl R. Rogers) (สจวร์ต ใคว์ตระกูล, 2553: 78-80) มีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ หากอยู่ในสภาพและธรรมชาติที่เหมาะสมเป็นอิสระและผ่อนคลายซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.2.1 โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้

4.3.2.2 การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนรับรู้ว่ามีวิชาที่เรียนมีความหมาย และมีจุดมุ่งหมายสัมพันธ์ กับจุดมุ่งหมายในชีวิต ของผู้เรียน

4.3.2.3 ผู้เรียนจะต่อต้านการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนความรู้สึกของผู้เรียน

4.3.2.4 ในกรณีที่การกระทบกระเทือนจากภายนอกจะช่วยให้ผู้เรียนยอมรับการเรียนรู้ได้บ้าง

4.3.2.5 ผู้เรียนจะยอมรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ และเริ่มเรียนรู้ หากการขู่เข็ญจากภายนอกลดลง

4.3.2.6 การเรียนรู้ที่สำคัญจะเกิดจากตัวผู้เรียนเอง (Learning by Doing)

4.3.2.7 ถ้านักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ จะทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น

4.3.2.8 ถ้านักเรียนเป็นผู้ริเริ่มเรียนรู้ด้วยตัวเอง จะทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา

4.3.2.9 การที่ทำให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4.3.2.10 การเรียนรู้จะมีประโยชน์มากที่สุดต่อการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันกล่าวคือการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Process of Learning) หรืออาจกล่าวแบบสรุปได้ว่าเรียนรู้ได้อย่างไร

แนวคิดจากกลุ่มมนุษยนิยม นำมาใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนเน้นการเรียนรู้อย่างอิสระเลือกการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจ เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถตามศักยภาพของแต่ละคนดังนั้น ครูจึงหน้าที่ส่งเสริมทำให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่

4.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ของโนลส์ (Knowles) (ทศนา เขมมณี, 2547: 70-71) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ดังนี้

4.3.3.1 ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากหากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4.3.3.2 การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการภายใน อยู่ในความควบคุมของผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ ความรู้ ทักษะและค่านิยมต่าง ๆ เข้ามาสู่การเรียนรู้ของตน

4.3.3.3 มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีหากมีอิสระที่จะเรียนในสิ่งที่ตนต้องการและด้วยวิธีการที่ตนพอใจ

4.3.3.4 มนุษย์ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตน ความเป็นเอกกัตตบุคคลเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า มนุษย์ควรได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาความเป็นเอกกัตตบุคคลของตน

4.3.3.5 มนุษย์เป็นผู้มีความสามารถและเสรีภาพที่จะตัดสินใจและเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนพอใจและรับผิดชอบในผลการกระทำ

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม ที่นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวคิดทฤษฎี ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษย์นิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
	1. มาสโลว์ (Maslow)	1. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานธรรมชาติ 5 ชั้นตามลำดับคือความต้องการทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรัก ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม และการได้รับพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ 2. มนุษย์ต้องการรู้จักและพัฒนาตนเองให้ได้รับประสบการณ์สูงสุด	1. การเข้าใจความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่จะเข้าใจพฤติกรรมซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของคน 2. ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อสนใจด้วยการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 3. การให้อิสระภาพและเสรีภาพในการเรียนรู้จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและจัดบรรยากาศให้เกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเอง
	2. โรเจอร์ส (Rogers)	1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดบรรยากาศ ที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะอำนวยความสะดวกในการเรียน	1. จัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น ไร้กังวล 2. ให้ผู้เรียนเป็นผู้นำการเรียนรู้ เป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวกเพราะผู้เรียนมีศักยภาพและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอยู่แล้ว 3. เน้นกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือหาความรู้

ตารางที่ 5 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
	3. โคมส์ (Comb)	ความรู้สึกและเจตนาคติ ของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อ การเรียนรู้	คำนึงถึงความรู้สึก เจตนาคติต่อ การเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการ เรียนรู้ได้ดี
	4. โนลส์ (Knowles)	1. ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มาก ถ้ามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง 2. ผู้เรียนจะนำ ประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม มาสู่ กระบวนการเรียนรู้ภายใน ตนเอง 3. การเรียนรู้ที่มีอิสระตาม สิ่งที่ต้องการด้วยวิธีการ พอใจจะทำให้เกิด การเรียนรู้ได้ดี 4. มนุษย์มีลักษณะเฉพาะ ตน จึงควรได้รับการ ส่งเสริม ความเป็น เอกกัตตบุคคล 5. มนุษย์มีความสามารถ มีเสรีภาพ ที่จะตัดสินใจ เลือกกระทำในสิ่งที่ตน พอใจและรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนเอง	1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม รับผิดชอบในกระบวนการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ดี 2. จัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนเลือกเรียนและวิธี การเรียนรู้เอง 3. จัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เข้าใจและส่งเสริมความ แตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อ ส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาได้ ตามศักยภาพของตน 4. เปิดโอกาสและส่งเสริม การตัดสินใจของผู้เรียนด้วย ตนเองและยอมรับผลที่เกิดขึ้น

4.4 ทฤษฎีพหุปัญญา

ผู้บุกเบิกทฤษฎีนี้คือ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard university) ในปี ค.ศ.1983 เขาได้เขียนหนังสือ ชื่อ Frames of Mind :The Theory of Multiple Intelligences ซึ่งได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางแนวคิดของเขาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเกี่ยวกับ เซาว์ปัญญาเป็นอย่างมาก และกลายเป็นทฤษฎีที่กำลังมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ต่อการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน ในปัจจุบัน (ทศนา แชมมณี, 2547: 85-89) แนวคิดเกี่ยวกับเซาว์ปัญญา (Intelligences) ที่มีมาตั้งแต่เดิมนั้นจำกัดอยู่ที่ความสามารถด้านภาษาความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์และการคิดเชิงตรรกะหรือเชิงเหตุผลเป็นหลักการวัดเซาว์ปัญญาของผู้เรียนจะวัดจากคะแนนที่ได้ จากแบบทดสอบทางสติปัญญาซึ่งประกอบด้วยการทดสอบความสามารถทั้ง 2 ด้านดังกล่าว คะแนนจากการวัดเซาว์ปัญญาจะเป็นตัวกำหนดเซาว์ปัญญาของบุคคลนั้นไปตลอด เพราะมีความเชื่อว่างค์ประกอบของเซาว์ปัญญาจะไม่เปลี่ยนแปลง ไปตามวัยหรือประสบการณ์มากนักแต่เป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ดังนั้น การ์ดเนอร์ (Gardner, 1983: 1-5) ให้นิยามคำว่า เซาว์ปัญญา (Intelligence) ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือ การสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถใจ การตั้งปัญหาเพื่อจะหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้ การ์ดเนอร์ มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

4.4.1 เซาว์ปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและทางคณิตศาสตร์ เท่านั้น แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง 9 ประเภทด้วยกัน ซึ่งเขากล่าวว่าความจริงอาจจะมีมากกว่านี้ คนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างไปจากคนอื่นและมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ความสามารถที่ผสมผสานกันออกมา ทำให้บุคคลแต่ละคนมีแบบแผนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

4.4.2 เซาว์ปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่ยู่คงที่อยู่ที่ระดับที่ตนมีตอนเกิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมในความคิดของการ์ดเนอร์ เซาว์ปัญญาของบุคคลประกอบด้วยความสามารถ 3 ประการ ดังนี้

4.4.2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติและตามบริบททางวัฒนธรรมของบุคคลนั้น

4.4.2.2 ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม

4.4.2.3 ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้

การ์ตเนอร์ (Gardner) ได้เสนอว่าเชาวน์ปัญญาของบุคคลแต่ละคน มีเชาวน์ปัญญาอยู่ อย่างหลากหลายแตกต่างกันถึง 9 ด้านด้วยกัน (Gardner, 1983: 6) เพียงแต่มีความสามารถ แต่ละด้านไม่เท่ากันความสามารถที่จะผสมผสานกันออกมา ทำให้บุคคลมีแบบแผน ที่มี เอกลักษณ์เฉพาะตน หากบุคคลได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม จะสามารถพัฒนาความสามารถที่ ตนมีอยู่ให้เต็มศักยภาพได้เชาวน์ปัญญา 9 ประการ ได้แก่ (เยาวยา เดชะคุปต์, 2551: 57-58)

1. สติปัญญาด้านภาษา

สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) เป็นความสามารถในการเลือกใช้ ถ้อยคำภาษาที่แสดงออกในการสื่อความหมาย โดยมีสมองส่วน Broca's Area ซึ่งเป็นสมอง ส่วนหน้า ควบคุมการเรียบเรียงประโยคออกมาเป็นประโยคที่สื่อความตามหลักภาษา หากสมอง ส่วนนี้ได้รับความเสียหายอาจจะทำให้สื่อสารกับผู้อื่นไม่รู้เรื่อง แต่ยังสามารถฟังหรืออ่านสิ่งต่างๆ แล้ว เข้าใจได้อยู่ ซึ่งลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านภาษา มีดังนี้

- 1.1 เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าของหนังสือ ชอบอ่านหนังสือแล้วพูดหรือเล่าในสิ่งที่อ่าน
- 1.2 มีความจำดีในชื่อต่างๆ สถานที่ วัน เดือน ปี หรือสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่พบ
- 1.3 สามารถนึกคิดถ้อยคำต่างๆ ในใจได้ก่อนที่จะพูดหรืออ่านสิ่งเหล่านั้น
- 1.4 สื่อสารกับผู้อื่นโดยใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี
- 1.5 สนุกสนานกับการเล่นเกมที่เกี่ยวกับการใช้คำ (อักษรไขว้ต่อคำ) การพูดคำ สัมผัส (การแต่งคำประพันธ์/กลอนสวด) การเล่นเกมคำผวน
- 1.6 เป็นผู้มีความสามารถด้านการเขียนสะกดคำได้อย่างถูกต้องใช้คำศัพท์ต่างๆ ได้อย่างดี
- 1.7 มีความสามารถในการเรียนรู้ภาษาอื่นได้อย่างดี
- 1.8 มีความพยายามที่จะพัฒนาการใช้ภาษาของตนเอง จะสามารถสร้างคำทั้งใน การพูดและการเขียนในรูปแบบใหม่ได้อย่างสม่ำเสมอ
- 1.9 เป็นคนรักการอ่าน การเขียน การเล่าเรื่อง แต่งคำประพันธ์ ได้ว่าที่ เล่าซ้ำชั้น ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่างๆ
- 1.10 ชอบเรียนวิชาภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ประวัติศาสตร์มากกว่า คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
- 1.11 มีความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา เช่น กวี นักพูด นักเขียน นักกฎหมาย เป็นต้น
- 1.12 มีทักษะทางภาษาที่มีประสิทธิภาพทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน

2. สถิติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์

สถิติปัญญาในด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Intelligence) และด้านภาษาที่กล่าวไปข้างต้น มักจะถือว่าเป็นสถิติปัญญา ขั้นทั่วไปของมนุษย์ มักจะวัดผ่านแบบทดสอบต่างๆ เซวาร์ปัญญาในด้านนี้มีมุมมองส่วนควบคุมกลไกในการแก้ปัญหาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและการคำนวณทางคณิตศาสตร์ การ์ดเนอร์กล่าวถึงสถิติปัญญาในด้านนี้ว่ามีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ (Mathematics)

2.2 ด้านวิทยาศาสตร์ (Science)

2.3 ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logic) ลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสถิติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์

2.3.1 เข้าใจสิ่งต่างๆ และบทบาทของสิ่งเหล่านั้นตามสภาพที่เป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อม

2.3.2 เข้าใจในเรื่องจำนวน ตัวเลข และมีทักษะในการคิดคำนวณเช่น การประมาณค่า การทำนายค่าทางสถิติ การแสดงผลข้อมูลโดยกราฟแบบต่างๆ รวมทั้งรู้จักใช้เทคนิคในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับคณิตศาสตร์

2.3.3 มีทักษะในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาเหตุและผล (Critical Thinking)

2.3.4 เข้าใจรูปแบบและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยรู้จักใช้สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อแสดงในสิ่งที่เป็นนามธรรม สามารถอธิบายเรื่องมโนคติในเรื่องต่างๆ ได้

2.3.5 มีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) รู้จักรวบรวมข้อมูล ตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบสมมติฐาน และลงข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่พบได้

2.3.6 ชอบศึกษาหรือเรียนในวิชาที่ซับซ้อน เช่น แคลคูลัส วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์

2.3.7 ชอบในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณ การใช้เหตุผล และวิทยาศาสตร์ เช่น นักบัญชี นักวิทยาศาสตร์ นักคอมพิวเตอร์ นักกฎหมาย และวิศวกร

2.3.8 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในเชิงวิทยาศาสตร์ ชอบศึกษากลไกการทำงานของอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

3. สถิติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ

สถิติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily Kinesthetic Intelligence) สถิติปัญญาในด้านนี้เป็นความสามารถในการใช้ส่วนของร่างกายเพื่อการแสดงออก สร้างสรรค์ หรือสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างคล่องแคล่ว ผู้ที่มีเซวาร์ปัญญาในด้านนี้ จะมีสมอง ส่วนที่เรียกว่า Cortex โดยสมองส่วนหนึ่งจะเป็นหลักในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายอีกด้านหนึ่งไขว้กัน (ขวาควบคุมซ้าย ซ้ายควบคุมขวา) คนที่ถนัดขวาจะมีการพัฒนาที่ชัดเจนมาตั้งแต่เด็ก ลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสถิติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ มีดังนี้

- 3.1 ชอบสำรวจสภาพแวดล้อม วัตถุต่างๆ โดยการสัมผัส จับต้อง เคลื่อนไหวในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้
- 3.2 เรียนรู้ได้ดีเมื่อได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง จดจำได้ดีในสิ่งที่ลงมือปฏิบัติมากกว่าฟังหรือสังเกตเพียงอย่างเดียว
- 3.3 ชอบเรียนในสิ่งที่เป็นรูปธรรมเช่น ทักษะศึกษาแบบจำลองสิ่งต่างๆ เล่นบทบาทสมมติ เกม การออกกำลังกาย
- 3.4 แสดงทักษะในการทำงานที่มีการเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่ว มีความสามารถด้านกีฬา เป็นนักกีฬา
- 3.5 รับรู้และตอบรับกับสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยระบบทางกายภาพ
- 3.6 มีทักษะทางการแสดงกีฬา เต้นรำ เย็บปักถักร้อย แกะสลัก ดนตรีเช่น คีย์บอร์ด (Keyboard)
- 3.7 ประดิษฐ์คิดค้นวิธีใหม่ๆ ที่ใช้ทักษะทางร่างกาย เช่น ออกแบบท่าทาง การเต้นรำ คิดกีฬาใหม่ๆ หรือกิจกรรมทางกายภาพด้านอื่นๆ
- 3.8 มีลักษณะที่เป็นคนที่ชอบเคลื่อนไหว คล่องแคล่ว และสนุกกับการอยู่กลางแจ้งมากกว่าในร่ม ไม่ชอบนั่งนิ่งเป็นเวลานานๆ
- 3.9 ชอบทำงานต่างๆ ที่ใช้มือ ชอบสิ่งของที่ให้นำมาสร้างหรือประดิษฐ์เป็นสิ่งที่ต่างๆ ได้
- 3.10 ชอบแยกแยะสิ่งต่างๆ เพื่อสำรวจส่วนประกอบต่างๆ และสามารถประกอบเข้ารูปเหมือนเดิมได้
- 3.11 สนใจในวิชาชีพที่เกี่ยวกับการกีฬา เต้นรำ ศัลยแพทย์ช่างก่อสร้างนักประดิษฐ์ เป็นต้น

4. สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์

สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence) ชาวน์ปัญญาด้านนี้ถูกควบคุมโดยสมองซีกขวา และแสดงออกทางความสามารถด้านศิลปะ การวาดภาพ การสร้างภาพ การคิดเป็นภาพ การเห็นรายละเอียดการใช้สี การสร้างสรรค์งานต่าง ๆ และมักจะเป็นผู้มองเห็นวิธีแก้ปัญหาในมโนภาพชาวน์ปัญญา ในด้านนี้เป็น ชาวน์ปัญญาที่มนุษย์มีมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะมนุษย์วาดภาพเพื่อสื่อสารความหมายมาตั้งแต่สมัยนั้น ลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านการมองเห็น และมิติสัมพันธ์ มีดังนี้

- 4.1 ชอบมองและสังเกตรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นได้ดี ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างลักษณะ สี
- 4.2 บอกตำแหน่งและทิศทางของวัตถุสิ่งของต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว คล่องแคล่วและถูกต้อง

- 4.3 สามารถอธิบายรายละเอียดของภาพหรือแผนผังต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
- 4.4 ชอบการเขียนภาพ วาดภาพ ประติมากรรมวัตถุสิ่งของ ทั้งงานปั้นและงานฝีมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์
- 4.5 ชอบเล่นเกมที่เกี่ยวกับการสร้างภาพหรือจินตนาการในใจ เช่น หมากรุก หมากฮอส อักษรไขว้ ภาพต่อ (Jigsaw) เป็นต้น
- 4.6 เขียนแผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง
- 4.7 มีความสนใจในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ เช่น นักถ่ายรูป วิศวกร นักออกแบบ จิตรกร รวมทั้งนักบิน สถาปนิก
- 4.8 สร้างสรรค์ผลงานแปลกใหม่เกี่ยวกับงานศิลป์เสมอ
- 4.9 มีมุมมองในสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างไปจากคนอื่น (New Perspective) รวมทั้งมองเห็นในสิ่งที่ซ่อนหรือแฝงอยู่โดยที่คนอื่นอาจไม่เห็นหรือไม่เข้าใจ เช่น การมองภาพศิลปะ
5. สติปัญญาด้านดนตรี
- สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) ชาวนับัญญาด้านนี้ถูกควบคุมโดยสมองซีกขวาตอนบนบุคคลที่มีสติปัญญาทางด้านนี้ จะแสดงออกทางความสามารถในด้าน จังหวะ การร้องเพลง การฟังเพลงและดนตรี การแต่งเพลง การเต้น และมีความไวต่อการรับรู้เสียง และจังหวะต่างๆ โดยที่บางครั้งอาจดูเหมือนไม่มีความสามารถ เช่น เล่นเปียโนได้ แต่ไม่สามารถเล่นเครื่องดนตรีอื่นๆ ได้ หรือ บางครั้งใน การเรียนทฤษฎีดนตรี อาจจะสอบตก แต่ร้องเพลงได้ไพเราะ ซึ่งลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านดนตรี มีดังนี้
- 5.1 เป็นผู้มีความสุข สนุกสนานกับการฟังเพลงจากวิทยุ เทป ซีดี
- 5.2 ชอบเคาะมือ เคาะเท้า เป็นจังหวะหรือ ผีปาก ฮัมเพลง ในขณะที่ทำงาน
- 5.3 รู้จักท่วงทำนอง จังหวะ ลีลาของเพลงต่างๆ มากมาย
- 5.4 ร้องเพลงได้ไพเราะหรือเล่นดนตรีต่างๆ เก่ง
- 5.5 มีท่วงที่ จังหวะและลีลาในการพูดหรือเคลื่อนไหว ที่แสดงออกทางดนตรีได้อย่างเด่นชัด
- 5.6 ชอบร้องเพลงคลอตามขณะเปิดเพลง ชอบการแสดงดนตรี (Concert) ชอบเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ
- 5.7 ชอบสะสมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับดนตรี เช่น เทปเพลง เนื้อเพลง ซีดี วีดีโอเพลง เครื่องดนตรีต่างๆ เป็นต้น
- 5.8 สนใจฟังเสียงดนตรี หรือเสียงอื่นๆ รอบๆ ตัว และพยายามหาโอกาสในการฟัง สามารถคิดประกอบกับเสียงดนตรี หรือเสียงธรรมชาติอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็ว
- 5.9 สามารถฟังและตอบรับกับเสียงต่างๆ รอบตัว แล้วเรียบเรียงเสียงประสานให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายได้

5.10 สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการร้องเพลงหรือเล่นดนตรีได้ ทั้งการร้องเดี่ยว หรือกับคนอื่น ๆ ได้

5.11 มีความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับดนตรี เช่น นักร้อง นักดนตรี ครูสอนดนตรี คนทำเครื่องดนตรี นักแต่งเพลง ผู้อำนวยการเพลง เป็นต้น

6.สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น

สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เซอร์บิญาญาด้านนี้ถูกควบคุมโดยสมองส่วนหน้า หากสมองด้านนี้ถูกทำลายจะทำให้เกิดปัญหาในการเข้าสังคม ความสามารถที่แสดงออกทางด้านนี้ เห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานกับผู้อื่น การเข้าใจและเคารพผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการจัดระเบียบ ผู้มีความสามารถทางด้านนี้ มักเป็นผู้ที่มีความไวต่อความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น ซึ่งลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น มีดังนี้

6.1 มีความสัมพันธ์กับครอบครัวและชอบปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

6.2 สร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นในสังคม

6.3 พยายามใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับผู้อื่น

6.4 รับรู้และเข้าใจความรู้สึกความคิดแรงจูงใจพฤติกรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ของผู้อื่น

6.5 เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้อื่น และสามารถรับบทบาทหลายอย่างที่เหมาะสมตั้งแต่ผู้นำจนถึงผู้ตามกลุ่ม

6.6 มีความสามารถโน้มน้าว ชักจูง ในการแสดงความคิดเห็น หรือการกระทำ

ของผู้อื่น

6.7 มีความเข้าใจและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้วยวาจาและไม่ใช้

วาจา

6.8 ปรับพฤติกรรมเข้ากับสภาพแวดล้อมหรือกลุ่มคนที่แตกต่าง หรือจากข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากผู้อื่นได้

6.9 รับรู้ความคิดที่หลากหลายในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคม หรือการเมืองต่างๆ ได้

6.10 สนใจพัฒนากระบวนการหรือรูปแบบต่างๆ ทางสังคม

6.11 ชอบการปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆ กับผู้อื่น มากกว่าที่จะแก้ปัญหา

ด้วยตนเอง

6.12 มีเพื่อนมาก โดยเฉพาะที่สนิทสนมมากๆ อย่างน้อยที่สุด 3 คน

6.13 ชอบคุย สนุกกับการได้เข้าสังคม พบปะผู้คน

6.14 ชอบการเล่นเกมที่พิชิตที่มีลักษณะการเล่นเป็นกลุ่ม

6.15 อาสาสมัครที่จะร่วมทำงานกับผู้อื่นในเรื่องใหม่ๆ เสมอ

6.16 แสดงความสามารถในการเป็นผู้นำ หาเพื่อนๆ ร่วมปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา

6.17 เป็นสมาชิกของชมรม องค์กร หรือคณะกรรมการต่างๆ ที่มีความคล่องแคล่ว และกระตือรือร้น

6.18 มักเป็นผู้ที่มีผู้ขอคำปรึกษาหรือขอคำแนะนำต่างๆ

6.19 แสดงความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น นักการเมือง ผู้นำทางศาสนา ครูนักแนะแนว นักประชาสัมพันธ์ พิธีกรนักนิเทศศาสตร์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

7.สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง

สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) บุคคลที่สามารถในการเข้าใจตนเองมักเป็นคนที่ชอบคิด พิจารณาไตร่ตรองมองตนเอง และทำความเข้าใจถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเอง มักเป็นคนที่มั่นคงในความคิดความเชื่อต่างๆ จะทำอะไรมักต้องการเวลาในการคิดไตร่ตรองและชอบที่จะคิดคนเดียวชอบความเงียบสงบ สติปัญญาทางด้านนี้ มักเกิดร่วมกับสติปัญญาด้านอื่น มีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเซาว์ปัญญาอย่างน้อย 2 ด้านขึ้นไปผู้ที่ไม่มีสติปัญญาในด้านนี้ มักจะมีบุคลิกเฉื่อยชาเชื่องช้าไม่ยินดี ยินร้ายและเศร้าซึม ซึ่งลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง มีดังนี้

7.1 มีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสมและมีขอบเขต

7.2 แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในเรื่องต่างๆ อย่างพอเหมาะ

7.3 มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่แน่นอนและในรูปแบบที่ถูกต้อง

7.4 ทำงานได้ด้วยตนเอง

7.5 มีพัฒนาการในด้านการเรียนรู้และบุคลิกภาพ

7.6 สามารถทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เป็นประสบการณ์ของชีวิตเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

7.7 เข้าใจถึงความสำคัญของตัวเองที่มีอิทธิพลหรือมีบทบาทและความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น

8. สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา

สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence) เซาว์ปัญญาในด้านนี้การ์ดเนอร์ได้เพิ่มหลังจากที่ตีพิมพ์หนังสือ “Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences” แล้ว แต่ก็ได้กล่าวถึงลักษณะของเซาว์ปัญญาเหล่านี้ในภายหลังว่า เซาว์ปัญญาด้านนี้เป็นความสามารถ ในการสังเกตสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การจำแนก แยกแยะ จัดหมวดหมู่ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว บุคคลที่มีความสามารถทางนี้ มักเป็นผู้รักธรรมชาติ เข้าใจธรรมชาติ ตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมักจะชอบและสนใจสัตว์ ชอบเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เป็นต้น ซึ่งลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีสติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง มีดังนี้

8.1 เป็นคนชอบสัตว์ ชอบเลี้ยงสัตว์

8.2 สนใจสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติรอบตัว

8.3 สนใจความเป็นไปในสังคมรอบตัว ชอบศึกษาเรื่องราวของมนุษย์

การดำรงชีวิต

8.4 สนใจการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อ

สิ่งแวดล้อม

8.5 เข้าใจธรรมชาติของพืชและสัตว์ได้เป็นอย่างดี รู้จักชื่อต้นไม้ ดอกไม้หลาย

ชนิด

8.6 ไวต่อความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงของดิน พืช อากาศ

8.7 สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี

8.8 มีความรู้เรื่องดวงดาว จักรวาล สนใจวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต

9. ความฉลาดในการคิดใคร่ครวญ

ความฉลาดในการคิดใคร่ครวญ (**Existential Intelligence**) เป็นบุคคลที่สามารถในการชอบคิด สงสัยใคร่รู้ ตั้งคำถามกับตัวเองในเรื่องความเป็นไปของชีวิต ชีวิตหลังความตาย เรื่องเหนือจริง มิติลึกลับ เช่น อริสโตเติล ขงจื้อ ไอน์สไตน์ พลาโต โสเครติส ฯลฯ การ์ดเนอร์ เคยคิดจะนำความฉลาดทางด้านคุณธรรมจริยธรรม (Moral Intelligence) เพิ่มเข้าไปด้วยการ์ดเนอร์กล่าวว่า ความฉลาดหรือสติปัญญาทำให้คนเราเป็นมนุษย์ พุดได้ เราทุกคนต่างมีความฉลาด แม้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่ก็สามารถยืดหยุ่นและพัฒนาได้ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม เขาแนะนำว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมให้หลากหลายเพื่อสังเกตดูว่าอะไรคือสิ่งที่เด็กชอบหรือถนัด ทำได้ดี แล้วจะรู้ว่าลูกหลาน หรือนักเรียนของเราแต่ละคนมีความฉลาดทางด้านใด และปัญญาทางด้านจิตวิญญาณหรือความฉลาดในการคิดใคร่ครวญ (Existential Intelligence) นี้ การ์ดเนอร์ (Gardner) ออกตัวว่า ทฤษฎี Multiple Intelligence เขามองว่าไม่ใช่คำตอบของการศึกษาทั้งหมด แต่เขาพูดคำที่นำคิดคือ " Character is more important than Intellect "

การนำแนวทฤษฎีประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ทศนา แคมมณี, 2547: 85-89) เนื่องจากสติปัญญาด้านต่าง ๆ จะพัฒนาไปในวิถีทางที่แตกต่างกันและในช่วงเวลาที่แตกต่างกันจึงต้องมีการประเมินและการส่งเสริมที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง สิ่งที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยทารกอาจไม่เหมาะสมกับเด็กทารก ส่วนในระดับวัยรุ่น ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือ ในการเลือกอาชีพการตัดสินใจเรื่องนี้มีความซับซ้อนมากขึ้น จากลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่าง งาน กับ สติปัญญาในบทบาททางวัฒนธรรมต่าง ๆ ยกตัวอย่าง เช่น การเป็นแพทย์จะต้องอาศัย สติปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ แต่ขณะเดียวกันแพทย์ประจำบ้านจะต้องมีทักษะสูงในการเข้ากับผู้อื่นขณะที่ศัลยแพทย์จำเป็นต้อง

มีความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อย่อยการฝึกหัดฝึกฝน และการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องหรือสิ่งต่าง ๆ ในสภาพจริงของอาชีพหรือบทบาททางวัฒนธรรม จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในพัฒนาการข้อนี้

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยง ของทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา ที่นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวคิดทฤษฎี ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักการศึกษา	แนวคิดหลักการ	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory)	โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner)	1. เซาว์ปัญญาของมนุษย์มีความหลากหลายมากกว่า 9 ประการแต่ละบุคคลคนมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ผสมผสานกันออกมา ทำให้บุคคลมีเอกลักษณ์และรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน	1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องมีความหลากหลายส่งเสริม เซาว์ปัญญาหลาย ๆ ด้าน 2. ควรเคารพในเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลรวมทั้งคุณค่าความแตกต่างทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม 3. การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะบุคคลมีระดับเซาว์ปัญญาไม่เหมือนกัน 4. การวัดผลและประเมินผลควรมีหลากหลาย ให้ครอบคลุมในทุกด้านและสัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงของผู้เรียน

จากทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธินิยม กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มมนุษยนิยม และทฤษฎีพหุปัญญาแม้จะมีที่มาและแนวคิดที่แตกต่างกัน แต่หลักการที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น มีเป้าหมายที่มีความใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน คือการคำนึงถึงผู้เรียนและแนวการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำ หลักการ แนวคิดทฤษฎีดังกล่าว

มาเป็นข้อมูลในการสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียน ต่อไป

การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ในการพัฒนามนุษย์ให้เจริญเติบโต งดงามไปสู่ความสมบูรณ์ของชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมองผู้เรียน เป็นสิ่งที่ครูที่จะต้องพิจารณา เลือกสรรให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับโครงสร้างและวิธีการทำงานของสมอง ด้วย ซึ่งมีสาระต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมา และความสำคัญ

ในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แขนงหนึ่ง เรียกว่าประสาทวิทยา (Neuroscience) ได้ศึกษาทางด้านระบบประสาทของสมอง ซึ่งผลการศึกษา มีความสำคัญต่อการเกิดปัญหาต่างๆ ในด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ ตลอดจนสติปัญญา พฤติกรรม อารมณ์ และปัญหาสังคมในด้านต่างๆ คำกล่าวที่ว่า มนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เพราะทุกคนเกิดมาพร้อมสมอง ที่มีหน้าที่มีเรียนรู้ได้ทุกอย่าง ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เพียงแต่ความสามารถในการเรียนรู้การคิดของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องด้านพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ครอบครัว ฯ และนักการศึกษาได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าว เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ดังต่อไปนี้

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2549 : 17-19) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานว่า การศึกษาสมองในระยะแรกๆ ใช้วิธีการผ่าตัดสมองออกเป็นชิ้นๆ หรือศึกษาสมองในส่วนที่บกพร่อง หรือขาดหายไปแล้วก็สรุปว่า สมองส่วนนั้นทำหน้าที่ ในส่วนที่เกี่ยวกับความสามารถนั้นๆ ผลการศึกษาจึงบอกได้ว่าสมองมีกี่ส่วน ทำงานด้านใด ในบริเวณใด ในระยะต่อมานักจิตวิทยาได้ศึกษาว่า สมองเรียนรู้ได้อย่างไร การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมามีสาเหตุจากอะไร สัมพันธ์กับสมองอย่างไร ความฉลาดของสมองตีค่าออกมาเป็น ไอคิว ต่อมาพัฒนาขยายต่อมาเป็น อีคิว และพหุปัญญา ตามลำดับ เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้นการตรวจสอบจะใช้คลื่นไฟฟ้าคลื่นแม่เหล็กศึกษาสภาพทำให้ได้เห็นการทำงานของสมองที่ชัดเจนมากขึ้นและมีการศึกษาอย่างจริงจังโดยเป็นแขนงวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ เรียกว่าประสาทวิทยา (Neuroscience) ทำให้ศึกษาการทำงานของ สมองโดยไม่ต้องผ่าตัดสมอง

ซิลเวสเตอร์ (Sylwester, 2005: 32-33) ได้ศึกษาว่า การทำงานของเซลล์สมองในส่วนต่างๆ ทำให้สมองพร้อมที่จะเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้จาก ธรรมชาติ สามารถเก็บข้อมูลได้รอบตัว การวิเคราะห์ และสร้างความรู้ใหม่ นั่นคือ การคิด การคิดเกิดขึ้นในสมอง หลังจากการคิดก็จะเกิดผลผลิตขึ้น สมองสามารถรับรู้ได้ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวม ดังนั้นสมองจึงมีความสำคัญกับการเรียนรู้เป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าถ้าหากผู้มีหน้าที่โดยตรง หรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารการจัดการศึกษา หากได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน ตระหนัก และมองเห็นความสำคัญของสมองแล้ว การพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมคือเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ย่อมสามารถทำได้

อลิศรา ชูชาติ และคณะ (2549 : 92-98) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาด้าน ชีววิทยา (Biological Science) ด้านประสาทวิทยา (Neuroscience) และวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญญา (Cognitive Science) ที่พยายามศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการและการทำงานของสมอง เพื่อต้องการทราบว่า สมองเรียนรู้ได้อย่างไรในแง่มุม ชีววิทยา ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของสมองมนุษย์จากระดับเริ่มต้นจนถึงระดับสูงสุดในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อการปรับตัวในการตอบสนองสิ่งที่ท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้มนุษย์สามารถเอาตัวรอดได้ ส่วนในด้านประสาทวิทยาผลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีด้านการแพทย์ทำให้เกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสมอง จนถึงระดับเซลล์ ทำให้ทราบถึงกระบวนการการทำงานของสมอง และการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ส่วนวิทยาศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับปัญญา ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ทั้งสาม ทำให้เกิดความรู้ ในลักษณะสหวิทยาการที่นำไปสู่ความเข้าใจ และท้าทายการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สำคัญ ความเข้าใจการทำงานของสมองมนุษย์มาปรับใช้ในการจัดการศึกษา

2. หลักการทำงานของสมอง

สมองเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย มีหน้าที่เกี่ยวกับ การจำ การคิด และความรู้สึกต่างๆ สมองประกอบด้วยเซลล์ ประมาณ 1 แสนล้าน ถึง 1 แสนสองพันล้านเซลล์ แต่ละตัวมีเส้นใยประสาทเรียกว่า แอกซอน (Axon) และเดนไดรต์ (Dendrite) สำหรับให้กระแสไฟฟ้าเคมี (Electrochemical) แล่นผ่านถึงกันการที่เราจะคิดหรือการจดจำสิ่งต่างๆนั้นเกิดจากการเชื่อมต่อกับกระแสไฟฟ้าในสมอง และเมื่อผู้เรียนอยากเรียน มีความพึงพอใจจะมีการเปลี่ยนแปลงสารเคมีในสมอง เช่นสารโดปามีน นอร์เอพิเนฟริน ทำให้มีความสุขส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่สูงสุด (ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 15-19) เพื่อให้ทราบถึงการทำหน้าที่ของสมองในส่วนต่างๆ ดังนี้

2.1 โครงสร้างสมอง

โครงสร้างสมองเป็นการแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 แบ่งตามหลักวิวัฒนาการของสมอง

โครงสร้างของสมองแบ่ง ตามวิวัฒนาการของสมอง ออกเป็น 3 ส่วน มีผู้เชี่ยวชาญบางกลุ่ม อย่างเช่น ดร. พอล แมคคลีน (Dr. Paul Mclean) จากศูนย์สุขภาพจิตแห่งชาติสหรัฐอเมริกา ดร.คาร์ล ไพรบรัม (Dr.Karl Pribrum) ดร.วิลเดอร์ เพนฟิลด์ (Dr.Wilder Penfield) และดร.เพียร์ซ (Dr.Pierce) มีดังนี้

2.1.1.1 สมองส่วนแรก อาร์ เบรน (R-brain) หรือ เรปทีเลียนเบรน (Reptilian brain) เป็นสมองที่อยู่แกนสมองหรือก้านสมองนั่นเอง ไพรบรัม (Pribrum, 1996 อ้างถึงใน คันทันนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ, 2554: 26-30) แนะนำว่า ควรเรียก เรปทีเลียนเบรน (Reptilian brain) หรือสมองของสัตว์เลื้อยคลาน คอร์เบรน (Core brain) หรือ แกนหลักของสมอง หรือแกนสมองนั่นเอง มีหน้าที่ควบคุมการเต้นของหัวใจ การหายใจ ทำหน้าที่ประสาทสัมผัส สั่งงานให้กล้ามเนื้อมีการเคลื่อนไหว สมองส่วนนี้ยังเก็บและรับข้อมูล เกี่ยวกับการเรียนรู้จากสมอง หรือระบบประสาทส่วนถัดไป และทำให้เกิดเป็นระบบตอบโต้โดยอัตโนมัติขึ้นทำให้เรามีปฏิกริยาอย่างง่ายปราศจากเหตุผล อารมณ์ เช่น สัญชาตญาณ การมีชีวิตเพื่อความอยู่รอด ความต้องการอาหาร กลัวตาย

2.1.1.2 สมองส่วนที่สอง เรียกว่าลิมบิกเบรน (Limbic Brain) หรือ โอลด์แมมมาเลียเนเบรน (Old Mammalian Brain) คือ สมองของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสมัยเก่า ประกอบด้วยสมองส่วนฮิปโปแคมปัส เทมโปราลโลบ และบางส่วนของ ฟรอนทอลโลบ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับ ความจำ การเรียนรู้พฤติกรรม ความสุข อารมณ์ขั้นพื้นฐาน เช่น การชอบ ไม่ชอบ ไม่ดี โกรธ สุข เศร้า สนุกสนาน รักเกลียด สมองส่วนลิมบิกทำให้คนเรามีการปรับตัวได้ดี มีความฉลาดมากขึ้นสามารถเรียนรู้โลกกว้างได้อย่างลึกซึ้ง เป็นส่วนสมองที่มีความลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้คนเรามีความสามารถในการปรับตัวปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ถ้าหากมีสิ่งทีกระตุ้นเข้ามาเป็นสิ่งที่ไม่ดี สมองส่วนนี้ก็จะแปลงออกมาเป็น ความเครียด เศร้า โศก หรือไม่มีความสุข

2.1.1.3 สมองส่วนที่สาม เรียกว่า นิวแมมมาเลียเนเบรน (New Mammalian Brain) หรือ (Neocortex) เป็นสมองของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สมัยใหม่ คือสมองใหญ่ทั้งหมด โดยเฉพาะบริเวณผิวของสมองที่ทำหน้าที่ เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ สติสัมปชัญญะ และรายละเอียดที่ลึกลับซับซ้อน มีขนาดใหญ่กว่าสมองอีกสองส่วน ถึง 5 เท่าสมองส่วนนี้เป็น ศูนย์รวมเกี่ยวกับความฉลาด ความคิดสร้างสรรค์ การคำนวณ ความรู้สึก เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรักเสนาหา ความเมตตาสงสาร เป็นสมองส่วนที่ทำให้มนุษย์รู้จักคิดหาหนทางเอาชนะธรรมชาติ หรือควบคุมสิ่งแวดล้อมในโลกนี้

2.1.2 แบ่งตามกายวิภาคของสมอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

2.1.2.1 สมองส่วนหน้า (Forebrain) คือ Cerebrum, Thalamus, Hypothalamus, Limbic System

2.1.2.2 สมองส่วนกลาง คือ แกน หรือ ก้านสมอง

2.1.2.3 สมองส่วนหลัง (Hindbrain) คือ Cerebellum, Medulla Pons, Reticular Formation สมองใหญ่ (Cerebrum) และ สมองเล็ก (Cerebellum)

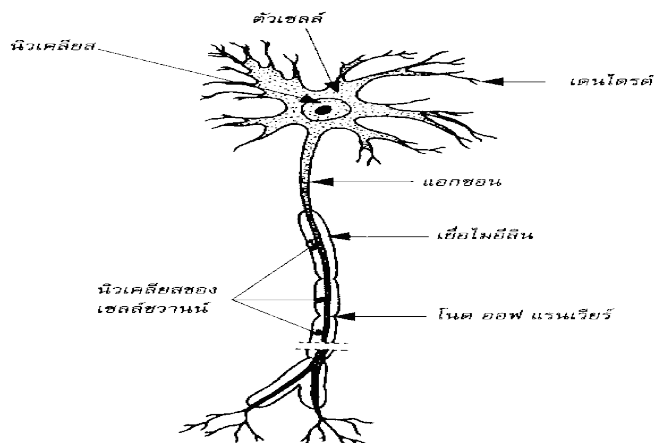
2.2 เซลล์สมอง

สมองของคนเราทำงานตลอดเวลา ไม่ว่าจะหลับหรือตื่น แต่การทำงานแต่ละส่วนจะแตกต่างกัน การทำงานของสมอง ขึ้นอยู่กับเซลล์ประสาท ที่มีอยู่เป็นจำนวนหนึ่งแสนล้านเซลล์ ถึงหนึ่งแสนสองหมื่นล้านเซลล์ และเซลล์ประสาทเหล่านี้ จะติดต่อเชื่อมโยงกันโดยใช้ระบบสารเคมีและประจุไฟฟ้า เซลล์ประสาทตัวหนึ่งอาจจะยับยั้ง การทำงานของเซลล์ประสาทอีกตัวที่สอง ในขณะที่เซลล์ประสาทตัวที่สาม กลับไปกระตุ้นการทำงานของเซลล์ประสาทตัวที่สองไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นหรือการยับยั้งจะทำให้เซลล์ประสาทส่งกระแสไฟฟ้าออกมา ผลลัพธ์อาจเป็นการกระตุ้นหรือยับยั้งก็ได้

จากการวิจัย พบว่า การทำงานของสมองจะทำงานกันเป็นกลุ่มคือ เซลล์ประสาท จะมารวมกันเป็นกลุ่มแล้วทำหน้าที่หนึ่งอย่าง เซลล์ประสาทเหล่านี้จะติดต่อถึงกันได้ ทำให้เกิดการทำงานมีกระแสไฟฟ้าอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากการทำงาน และกระแสไฟฟ้านี้หยุดไปเซลล์ประสาทก็จะตาย และจุดเชื่อมต่อระหว่างเส้นใยประสาท ของเซลล์ประสาท แต่ละเซลล์ที่ติดต่อกันที่จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและพลังงานกันก็จะตายไปด้วย สำหรับสมองส่วนที่เกี่ยวกับความคิด จะมีการจัดเรียงตัวของกลุ่มเซลล์ประสาทเป็นล้านกลุ่มที่เดียว ซึ่งจะติดต่อกันด้วยเส้นใยประสาท โดยที่เซลล์ประสาทตัวหนึ่ง จะมีเส้นใยติดต่อกับเซลล์ประสาทตัวอื่นหรือในกลุ่มอื่นๆเป็นหมื่นๆ เส้นใยที่เดียว เนื่องจากมีการติดต่อ กลับไปกลับมาระหว่างเซลล์ของประสาทระหว่างกลุ่มเซลล์ของประสาท ทำให้ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นก็สามารถมีผลต่อสมองทั้งสองได้ กลไกทำงานของสมองเป็นไปตลอดเวลา เซลล์ประสาทตัวหนึ่งจะทั้งรับและส่งข้อมูลในเวลาเดียวกัน ผลลัพธ์ก็คือ ผลจากการทำงานของเซลล์ประสาทนั่นเอง ข้อมูลที่เก็บไว้ในสมอง จะมีลักษณะเป็นคลื่นไฟฟ้า และเมื่อมีข้อมูลใหม่ๆ เข้าไปในสมอง กระแสไฟฟ้า ก็จะมีควมถี่ที่มีรูปแบบเฉพาะหรือ รูปแบบใหม่ที่สมองยังไม่เคยรับมาก่อน สมองก็จะหาเซลล์ประสาทกลุ่มใหม่ และมีการสร้างเส้นใยประสาทหรือการติดต่อกันใหม่ เพื่อเป็นการจัดเก็บข้อมูลใหม่ๆ ไว้ในสมอง (ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 88-89)

เซลล์สมองที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มี 2 อย่าง คือ นิวรอน (Neurons) และเกลียเซลล์ (Glial cells) ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่ส่วนบนของสมองชั้นนอก (Neocortex) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อเซลล์สมอง 2 เซลล์ ติดต่อกัน โดยผ่านทางสายใยประสาทส่งผ่านข้อมูลซึ่งกัน

และกันเซลล์สมองมีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ตัวเซลล์ (Cell body) โยประสาทตัวรับ (Dendrite) และโยประสาทตัวส่ง (Axon) ดังแสดงใน ภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ส่วนประกอบของเซลล์ประสาท

ไมอีลิน (Myelin) เป็นเยื่อไขมันที่หุ้มโยประสาทตัวส่งข้อมูล Axon ซึ่งทำหน้าที่เป็นฉนวนไฟฟ้าหุ้มเพื่อให้ข้อมูลสามารถส่งผ่านได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งประกอบไปด้วยไขมันที่จำเป็นร้อยละ 75 และโปรตีนร้อยละ 25 ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ โยประสาทตัวรับ นิวเคลียสตัวเซลล์ไมอีลินโยประสาท ตัวส่งปลายจุดเชื่อมประสาทประสาท

1. ยิ่งเซลล์ประสาทได้รับข้อมูลบ่อยเท่าไร ไมอีลิน ก็จะมีมาก ใ้ช้มาก และเกิดการเรียนรู้เร็วเร็วมากขึ้น
 2. ไมอีลิน (Myelin) เกิดขึ้นหลังคลอด โดยเริ่มที่สมองส่วนล่าง (ก้านสมอง) แล้วค่อยต่อไปที่สมองส่วนหน้า (Cortex) แล้วแต่ช่วงอายุได้ ส่วนใดเจริญเติบโตก่อนก็จะเกิดการทํางานของสมองส่วนนั้นและส่วนใหญ่จะเจริญเต็มที่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งช่วยให้เด็กวัยรุ่นสามารถคิดในการวางแผนการแก้ปัญหาเป็น การตัดสินใจ การสังเคราะห์ สรุป วิเคราะห์ ประเมินต่างๆได้ง่ายขึ้น เกิดความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) และเกี่ยวกับความจำชั่วคราวระยะสั้น (Short Term Memory) ซึ่งใช้ในชีวิตประจำวันการส่งสัญญาณของเซลล์สมอง (Neuron Signals) เป็นกระบวนการรับส่งข้อมูลในสมองในลักษณะกระแสไฟฟ้าสารเคมี โดยถ้าเป็นการส่งสัญญาณภายในเซลล์ประสาทเองจะเป็นไฟฟ้าหากเป็นการส่งสัญญาณระหว่างเซลล์ประสาทจะเป็นสารเคมี Neurotransmitter (กมลพรรณ ชีวพันธุศรี, 2548: 38-41)
- เซลล์สมองจะเกิดการเรียนรู้โดยข้อมูลที่เราได้รับจากสัมผัสทั้ง 5 คือ ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น สัมผัสผิวหนัง จะส่งผ่านเข้าสู่สมอง จากเซลล์สมองส่งผ่านทางสายโยประสาทส่งข้อมูลไปยังสายโยประสาทรับข้อมูลของเซลล์ประสาทสายโยตัวรับ โดยจะมีจุดเชื่อมระหว่างกัน เมื่อมีข้อมูลผ่านมาบ่อยๆ จะทำให้จุดเชื่อมนี้แข็งแรง ซึ่งเซลล์สมองแต่ละเซลล์จะเชื่อมกัน 5000 -

10000 เซลล์ และมีตัวเชื่อมประมาณ 1 ล้านล้าน และเด็กจะสร้างใยประสาทได้เร็วและง่ายกว่าผู้ใหญ่และยิ่งใช้ งานบ่อยใยประสาทก็จะแข็งแรงมากขึ้น ข้อมูลก็จะเดินทางได้เร็วขึ้นทำให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าเด็กจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้ใหญ่

เด็กอายุ 2 - 3 ขวบแรก สมองจะเรียนรู้อย่างรวดเร็วมาก และจะพัฒนาระบบประสาทที่เกี่ยวกับการหายใจการเต้นของหัวใจ การเคลื่อนไหว การมองเห็น และการได้ยินเสียงก่อนอย่างอื่นใดกระบวนการของการรับส่งข้อมูลในสมองจะเป็นแบบกระแสไฟฟ้าสารเคมี โดยภายในเซลล์ประสาทจะเป็นไฟฟ้าส่วนระหว่างเซลล์ประสาทจะเป็นสารเคมี ประจุไฟฟ้าในเซลล์สมองจะมีทั้งบวกและลบ ซึ่งในผนังเซลล์สมองจะมีช่องทางให้ประจุไฟฟ้าเหล่านี้เข้าออกได้ ประจุบวกอยู่นอกเซลล์ ประจุลบอยู่ในเซลล์ ถ้า 2 ข้างสมดุลกันก็จะอยู่ในระยะพักเมื่อมีการกระตุ้นโดยข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาจะทำให้ประจุไฟฟ้า เหล่านี้ไม่สมดุลกันเกิดกระแสไฟฟ้าส่งพลังงานออกมาระตุ้นใยประสาทต่อไปยังจุดเชื่อมต่อ ซึ่งจะมีสารเคมีหลั่งออกมาเพื่อนำข้อมูลไปสู่เซลล์สมองอีกเซลล์หนึ่ง ทั้งนี้ถึงแม้จำนวนเซลล์สมอง จะไม่เปลี่ยนแปลงแต่ก็อาจจะมีการสูญเสียการติดต่อสื่อสาร ระหว่างเซลล์ด้วยกันได้อันเป็นผลมาจากการที่สมองไม่ได้ถูกกระตุ้นหรือถูกใช้ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยที่กำลังเจริญเติบโต (10 ขวบปีแรก) ซึ่งเรียกว่า Neural Pruning ซึ่งเราจะสูญเสียความทรงจำและไม่เกิดการเรียนรู้ รวมไปถึงการทำงานของเซลล์สมองในกลุ่มนั้น เช่น ศักยภาพทางความคิด การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.3 สารเคมีในสมอง

สารเคมีในสมองแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ (ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ, 2554: 90-94) คือ

2.3.1 กลุ่มกระตุ้นสมอง ได้แก่

2.3.1.1 เซโรโทนิน (Serotonin) ทำให้รู้สึกอารมณ์ดี ทำหน้าที่ส่งข้อมูลเกือบทุกข่าวสารผ่านที่ต่างๆในสมอง ถ้าขาดจะทำให้คนซึมเศร้า มองคุณค่าในตนเองต่ำ

2.3.1.2 เอ็นดอร์ฟิน (Endorphins) หรือ Endogenous Morphine เป็นยาในร่างกายตามธรรมชาติ ทำให้รู้สึกเจ็บน้อยลง เช่นผู้หญิงในขณะคลอดจะผลิตสารนี้ 10 เท่า เป็นสารเคมีที่ทำให้เกิดความสุข อารมณ์ดี และสมองจะเจริญเติบโตและเรียนรู้ได้ดี ถ้าขาดสารนี้จะทำให้เราขาดความสุขแม้ว่าจะฟังเพลงที่ชอบ แต่ถ้ามีสารนี้มากก็จะมีอารมณ์ดีเป็นพิเศษ และสนุกสนาน

2.3.1.3 อะเซทิลโคลีน (Acetyl choline) ทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย ทำให้ข้อมูลส่งผ่านได้ดีขึ้น มีบทบาทสำคัญในความจำระยะยาว ช่วยให้สมองเก็บความรู้ที่เราเรียนในเวลากลางวันไปเก็บในสมองในเวลาที่เรากำลังหลับ เป็นสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับความฝัน ถ้าขาดสารนี้จะทำให้สมาธิลดลง ซึมเศร้า และนอนไม่ค่อยหลับ

2.3.1.4 โดปามีน (Dopamine) ทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวถ้ามีสารนี้ต่ำ จะมีผลต่อความจำที่ใช้กับการทำงานแต่ถ้ามีสูงมากเกินไปก็จะทำให้เกิดโรคจิตประสาทหลอน และจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้นโดยผู้ชายจะมีอัตราการลดลงมากกว่าผู้หญิง สารเคมีในกลุ่มนี้ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติ การแสดงออกและอารมณ์ทำให้สมองตื่นตัวและมีความสุข ทำให้การอ่านข้อมูลข่าวสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและง่ายขึ้นทำให้ร่างกายรู้สึกดีและมีความสุขและทำให้เกิดภูมิต้านทานรวมไปถึงทำให้สุขภาพแข็งแรงด้วย

สารเคมีในกลุ่มกระตุ้นสมองนี้จะหลั่งมากเมื่อออกกำลังกาย กำลังกาย ได้รับคำชมเชยการร้องเพลงการเล่นเป็นกลุ่ม สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนดี การให้ทำกิจกรรมกลุ่ม การได้รับสัมผัสที่อบอุ่น (Affirmation Touch) การมองเห็นคุณค่าของตนเองมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองการเล่นดนตรีและเรียนศิลปะโดยไม่ถูกบังคับการได้รับสิ่งที่ชอบการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันการยิ้มแย้มแจ่มใส การให้ทานการช่วยเหลือผู้อื่น (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 101-105)

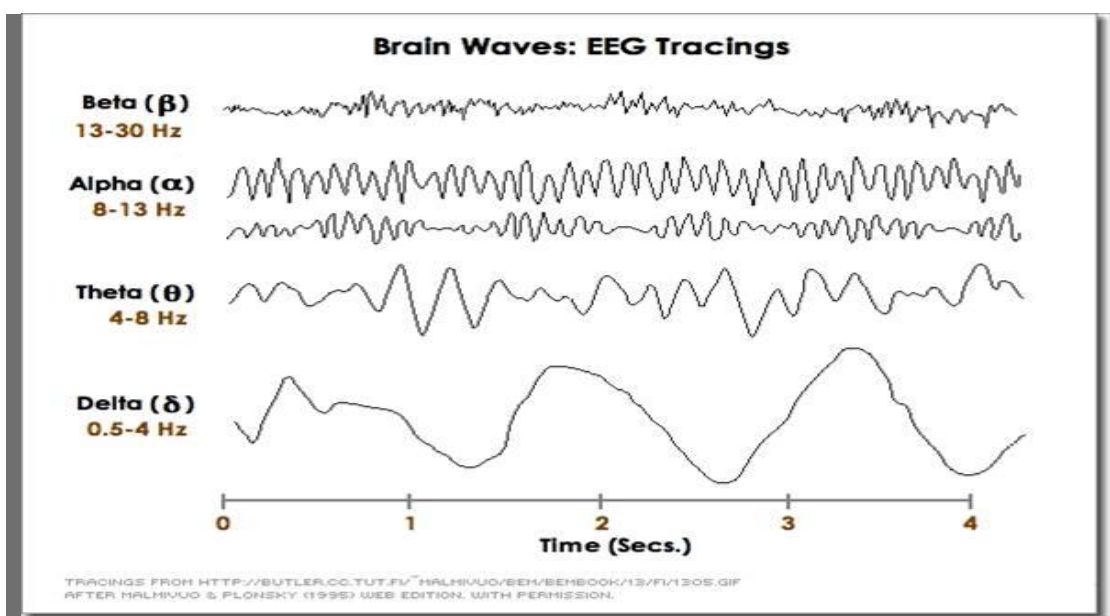
2.3.2 กลุ่มที่มีผลกตการทำงานของสมอง ได้แก่

2.3.2.1 อะดรีนาลีน (Adrenaline) เป็นสารที่เกี่ยวกับการตกใจและการต่อสู้ การตอบสนองต่อความเครียด ถ้ามีมากเกินไปจะมีอันตรายทั้งต่ออารมณ์และร่างกาย สารนี้จะหลั่งเมื่อมีความรู้สึกไม่ดี มีความเครียด มีความทุกข์ การมองเห็นคุณค่าตนเองต่ำ โดนดุด่าทุกวัน ซึมเศร้า โกรธ เข้มงวดเกินไป วิตกกังวล ซึ่งจะทำให้เกิดการทำลายขององค์ประกอบภายในสมองไม่ว่าใยประสาทต่างๆ หรือแม้แต่เซลล์สมอง รวมทั้งจะหยุดยั้งการส่งข้อมูลระหว่างเซลล์สมองทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ครู พ่อ แม่ หรือผู้ใกล้ชิดกับเด็กต้องระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์เหล่านี้ในขณะที่สอนหรืออยู่กับเด็ก

2.3.2.2 คอร์ติซอล (Cortisol) หากมีในปริมาณสูง จะทำให้เด็กมีลักษณะ Hyperactive มีความกังวล สมาธิสั้นควบคุมไม่ได้ มีความสามารถในการเรียนลดลงซึ่ง Cortisol นี้จะคล้ายกับ Adrenaline คือถ้ามีมากเกินไปจะมีพิษต่อสมอง ภาวะ Cortisol สูงจะทำให้ระบบย่อยอาหารผิดปกติ เช่น เป็นโรคกระเพาะอาหาร โรคเกี่ยวกับระบบไหลเวียนโลหิต เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ หรือทำให้ภูมิคุ้มกันต่ำ เป็นโรคภูมิแพ้หรือโรคเมะเร็งได้ง่าย สารเคมีในกลุ่มนี้เป็นสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับความเครียด จะหลั่งเมื่อสมองได้รับความกดดัน หรือมีความเครียดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการยับยั้งการส่งข้อมูลของแต่ละเซลล์สมอง ยับยั้งการเจริญเติบโตของสมองและใยประสาท ทำให้คิดอะไรไม่ออกยับยั้งเส้นทางความจำต่างๆ ส่วนมีภูมิต้านทานต่ำเป็นภูมิแพ้หรือเป็นเมะเร็งได้ง่ายทำลายเซลล์สมองและใยประสาทซึ่งการคำนึงถึงสารเคมีในสมองนี้จะช่วยให้ครู พ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิดเข้าใจและระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กในขณะที่สอนหรือขณะที่อยู่กับเด็กก็ตาม

2.4 คลื่นสมองกับการเรียนรู้

กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี (2548: 48-52) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาคลื่นสมองของคนเราในอดีต เคยเชื่อกันว่าคลื่นสมองและสารที่หลังจากสมองนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถบังคับหรือควบคุมกระบวนการได้ แต่ปัจจุบันได้มีการทดลองและตรวจวัดคลื่นสมองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พบว่ามนุษย์สามารถควบคุมคลื่นสมอง และสารที่หลังจากสมองได้ หากมีการฝึกฝนทางจิตให้ควบคุมสภาวะอารมณ์และจิตใจได้ พื้นฐานความเข้าใจเรื่องคลื่นสมองและกลไกการทำงานที่เกี่ยวข้องกันนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เราได้เรียนรู้โลกภายในตัวเอง และมองเห็นประโยชน์ของการจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดของเรา นับเป็นศิลปะในการดำรงชีวิตที่ทุกคนทำได้ ภาวะของคลื่นสมองที่เหมาะสมจะช่วยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ในสมองของเรา ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และรับข้อมูลปริมาณมากได้อย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์มีประสิทธิภาพสูงมากในการทำกิจกรรมหรือสร้างสรรค์ผลงาน ภาวะของคลื่นสมอง สอดคล้องกับต้นสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ (2554: 104) ที่กล่าวว่าคลื่นสมองเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าซึ่งได้มาจากการส่งสัญญาณเคมีทางชีวภาพในร่างกายมนุษย์ การวัดพลังงานไฟฟ้าบริเวณสมองด้วยเครื่องมือ Electroencephalogram (EEG) ทำให้นักวิทยาศาสตร์ ได้ค้นพบความจริงว่า เราสามารถอ่านค่าผลของการวัดและแบ่งคลื่นสมองของมนุษย์ตามระดับความตื่นตะลึงหรือความถี่ ได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามที่แสดงใน ภาพที่ 8

ภาพที่ 8 คลื่นสมองของมนุษย์

จากภาพที่ 8 จะเห็นถึงคลื่นสมองสามารถ ได้ดังนี้

2.4.1 คลื่นเบต้า (Beta Brain Wave) มีความถี่ประมาณ 13 - 30 รอบต่อวินาที (Hz) เป็นช่วงคลื่น สมองที่เร็วที่สุด เกิดขึ้นในขณะที่สมองอยู่ในภาวะของการทำงานและควบคุมจิตใต้สำนึก (Conscious Mind) ในขณะตื่นและรู้ตัว เช่น การนั่ง ยืน เดิน ทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ในกรณีที่จิตมีความคิดมากมายหลายอย่างจากภารกิจประจำวัน วุ่นวายใจ สับสนหรือฟุ้งซ่าน และสั่งการสมองอย่างไม่เป็นระเบียบความถี่ของคลื่นช่วงนี้อาจสูงขึ้นได้ถึง 40 Hz โดยเฉพาะคนในที่มีความเครียดมาก อยู่ในภาวะเร่งรีบบีบคั้น ตื่นเต้นตกใจ อารมณ์ไม่ดี โกรธหรือดีใจมาก ๆ สมองจะมีการทำงานในช่วงคลื่นเบต้ามากเกินไป ในขณะที่หากไม่มีคลื่นเบต้าเกิดขึ้นเลย มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้หรือทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ในโลกภายนอก ปกติสมองคนเราจะมีเส้นทางอัตโนมัติในการรับรู้ความรู้สึก ที่ทำให้สั่งการได้โดยไม่ต้องใช้เวลาในการใคร่ครวญมากนัก ความเป็นอัตโนมัตินี้ส่วนใหญ่จะมีประโยชน์อยู่ในระดับหนึ่งและเป็นเรื่องกลางๆ สำหรับชีวิต ช่วยย่นย่อจดจำเรื่องราวจำเจที่ต้องทำซ้ำๆ เป็นประจำให้ดำเนินไปได้บางส่วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อการรอดพ้นจากอันตรายในสถานการณ์คับขัน เช่น การดึงมือออกทันทีเมื่อบังเอิญไปสัมผัสของร้อนจัด แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ อารมณ์ของมนุษย์ก็มีเส้นทางอัตโนมัติเช่นเดียวกัน แต่คนส่วนใหญ่มักจะไม่ได้ควบคุม และปล่อยให้ความเป็นอัตโนมัตินี้ทำงานมากเกินไปจากความเคยชินในการป้อนข้อมูลซ้ำๆ ของเราเอง โดยมากเป็นความอัตโนมัติในทางลบที่มีมากเกินไปทำให้ข้อมูลเหล่านี้ถูกส่งผ่านเข้าไปสู่การทำงานของส่วนรับรู้ความรู้สึกในสมองที่เรียกว่า “อะมิกดาลา” (Amygdala) ซึ่งเป็นสมองชั้นกลางใกล้เคียงกับก้านสมอง และมีความสามารถในการเก็บข้อมูลด้านอารมณ์จำนวนมากๆ ไว้ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าเราใส่ข้อมูลด้าน บวกหรือลบมากน้อยแค่ไหน ก็จะทำให้สมองจดจำและตอบสนองในทิศทางนั้นหากเราปล่อยให้ความเป็นอัตโนมัตินี้ทำงานตามลำพังโดยไม่ฝึกกำหนดรู้ ก็จะทำให้เราติดกับดักของอารมณ์ที่ไม่ดีอยู่ตลอดเวลา สมองของเราจะทำงานอยู่แต่ในเฉพาะช่วงคลื่นเบต้า ซึ่งในโหมดนี้ถือว่าเป็นโหมดปกป้อง มีทั้งเบต้าอ่อนและแก่ แก่หมายถึงความถี่สูงมีผลให้ความคิดถดถอยจากสภาวะปกติ และทำงานอยู่ในฐานความกลัว มีลักษณะด้านทานความเปลี่ยนแปลง บางคนจะหยุดและปิดการเรียนรู้ เพราะเกิดความเครียดสภาวะนี้สมองจะหลั่งฮอร์โมนกลุ่มกดการทำงานของสมองออกมามากเกินไป นำไปสู่ปฏิกิริยาเคมีที่ทำร้ายส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เป็นลูกโซ่ต่อไปเรื่อยๆ เช่น อะดรีนาลีน คอร์ติซอล เป็นต้น

2.4.2 คลื่นแอลฟา (Alpha Brainwave) มีความถี่ประมาณ 8-13 รอบต่อวินาที (Hz) ความถี่ของคลื่นที่ต่ำลงมา เป็นคลื่นสมองที่ ปรากฏบ่อยในเด็กที่มีความสุข และในผู้ใหญ่ที่มีการฝึกฝนตนเองให้สงบนิ่งมากขึ้นอาจ หมายถึงสภาวะที่จิตสมดุลอยู่ในสภาวะสบายๆ มีการช้าลงด้วยการใคร่ครวญ ไม่ด่วนตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยอารมณ์อันรวดเร็ว เวลาที่ความถี่นี้ลดลงหมายถึงว่า เราจะคิดช้าลง เป็นจั้งหะ เป็นท่วงทำนอง คมชัด ให้ความเวลาแก่จิตในการไตร่ตรอง และมีความคิดเป็นระบบขึ้น สภาวะที่สมองทำงานอยู่ในคลื่นแอลฟายังพบอยู่ในหลายๆ รูปแบบ

เช่น ขณะที่กำลังหลับหรือร่างกายผ่อนคลาย ช่วงเวลาที่ง่วงนอน ก่อนหลับหรือหลับใหม่ๆ เวลาทำอะไรเพลินๆ จนลืมสิ่งรอบๆ ตัว เวลาสบายใจ เวลาอ่านหนังสือหรือจดจ่อกับกิจกรรมใดๆ อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่ง และการเข้าสมาธิในระดับภวังค์ที่ไม่ลึกมาก

จากลักษณะดังกล่าว ช่วงคลื่น แอลฟาจะเป็นประตูไปสู่การทำสมาธิในระดับลึกและถือว่าเป็นช่วงที่ดีที่สุดในการป้อนข้อมูลให้แก่จิตใต้สำนึก สมอสามารถเปิดรับข้อมูลได้อย่างเต็มที่และเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นสภาวะที่จิตมีประสิทธิภาพสูงในทางการแพทย์และจิตศาสตร์เองก็ถือว่าสภาวะนี้เป็นหัวใจของการสะกดจิตเพื่อการบำบัดโรค โดยหากจะตั้งโปรแกรมจิตใต้สำนึกก็ควรทำในช่วงที่คลื่นสมองเป็น แอลฟา ในคนทั่วไปเองก็ควรฝึกฝนตนเองให้สมองทำงานอยู่ในช่วงคลื่นแอลฟาเป็นประจำเช่นเดียวกัน เพราะจะช่วยสร้างความผ่อนคลาย ร่างกายจะไม่ทำงานอยู่บนฐานแห่งความกลัวหรือวิตกกังวล แต่จะมองชีวิตอย่างสนุกสนาน มีความรู้สึกอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หรืออยากสำรวจโลกแบบเด็กๆ แต่คนส่วนใหญ่มักจะขาดการฝึกฝนให้ตนเองมีคลื่นสมองชนิดนี้ และมักปล่อยให้อารมณ์อัตโนมัติตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ อย่างรวดเร็ว ขาดการคิดใคร่ครวญด้วยระยะเวลาอันเหมาะสม ก่อนหากเรามีการฝึกฝนจิตให้ตื่นรู้เช่นเดียวกันกับแนวทางการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา คลื่น แอลฟา นี้จะถูกข่มเพาะให้เข้มแข็งขึ้น สามารถรื้อโปรแกรมอัตโนมัติเก่า สร้างโปรแกรมอัตโนมัติใหม่ๆ ได้

2.4.3 คลื่นเธต้า (Theta Brainwaves) มีคลื่นความถี่ประมาณ 4 - 8 รอบต่อวินาที (Hz) เป็นช่วงคลื่นที่สมองทำงานช้าลงมาก พบเป็นปรกติในช่วงที่คนเราหลับ หรือมีความผ่อนคลายอย่างสูงแต่ในภาวะที่ไม่หลับคลื่นชนิดนี้ก็เกิดขึ้นได้เช่นกัน เช่น ขณะอยู่ในการภาวนาสมาธิที่ลึก ในระดับหนึ่งการเข้าสู่สภาวะนี้ จะใกล้เคียงกับคลื่นสมอง ในสภาวะแอลฟา คือ มีความสุข สบาย ลืมความทุกข์ แต่จะมีความสุขมากกว่า สภาวะนี้มีความเชื่อมโยงกับการเห็นภาพต่างๆ สมองในช่วงคลื่นเธต้าจะเปรียบเสมือนแหล่งเก็บแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในความจิตใต้สำนึกของเรา จึงเป็นคลื่นสมองที่สะท้อนการทำงานของจิตใต้สำนึก(Subconscious Mind) อันเป็นการทำงานของเนื้อสมองส่วนใหญ่ของมนุษย์ ระดับพฤติกรรมภายใต้ความถี่ของของคลื่นเธต้าเป็นลักษณะที่บุคคลคิดคำนึงเพื่อแก้ปัญหา พบได้ทั้งลักษณะที่รู้สำนึกและไร้สำนึก ปรากฏออกมาเป็นความคิดสร้างสรรค์เกิดความคิดหยั่งเห็น (Insight) มีความสงบทางจิต และมองโลกในแง่ดีเกิดสมาธิแน่นและเกิดปัญญาญาณมีศักยภาพสำหรับความจำระยะยาวและการระลึก

2.4.4 คลื่นเดลต้า (Delta Brainwaves) มีความถี่ประมาณ 0.5 -4 รอบต่อวินาที (Hz) เป็นคลื่นสมองที่ช้าที่สุด สภาวะนี้จะทำให้ร่างกายเกิดความผ่อนคลายในระดับที่สูงมาก เป็นคลื่นสมองที่ทำงานเชื่อมต่อกับส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) เช่น ในขณะที่ร่างกายหลับลึกโดยไม่มีการฝันหรือเกิดจากการเข้าสมาธิลึกๆ ในระดับฌานในช่วงนี้ คลื่นสมอง

แสดงให้เห็นว่าร่างกายกำลังตีตื้นกับการพักผ่อนลงลึกอย่างเต็มที่ เปรียบได้กับการประจุพลังงานเข้าสู่ร่างกายใหม่ ผู้ที่ผ่านการหลับลึกในช่วงเวลาที่พอเหมาะพอดีจะรู้สึกได้ถึง ความสดชื่นมากเป็นพิเศษเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่นอนหลับไม่ค่อยสนิทและสำหรับผู้ที่ทำสมาธิ อยู่ในระดับฌานลึกๆ เมื่อออกจากสมาธิแล้ว ก็ยังคงติด รสแห่งปิติสุข ทำให้เกิดความสุขใจมี ไบหน้าผองใสเต็มอิมไปด้วยความสุขสดชื่นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สมองยังแบ่งการทำงาน ออกเป็นซีกซ้ายและซีกขวาและคลื่นสมองทั้งสองด้านยังมีการขึ้นลงเป็นอิสระต่อกันทำให้ ความถี่แตกต่างกัน แต่นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบว่าในระหว่างการฝึกจิตทำสมาธิจะส่งผลต่อ การปรับความถี่ของสมองทั้งสองด้านให้ขึ้นลงเหมือนกันกราฟของคลื่นสมองทั้งสองด้านมี ลักษณะที่เรียกว่า Synchronization ซึ่งการเกิด Synchronization นี้จะทำให้เกิดพลังจิตที่ เพิ่มขึ้นในมนุษย์เป็นภาวะพิเศษแห่งการตื่นรู้ของจิต (Awakened Mind) นักวิชาการทาง การแพทย์และนักศึกษาและพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพกล่าวว่า เมื่อเราสามารถเข้าไปสู่ จิตใต้สำนึก หรือถึงระดับ จิตไร้สำนึกได้บ่อยๆ โดยที่มีจิตสำนึกกำกับอยู่ก็จะจำได้และสามารถลงไปสู่ แหล่งข้อมูลมหาศาลได้บ่อยมากขึ้นเร็วมากขึ้น ข้อมูลที่ได้จาก จิตใต้สำนึก และ 'จิตไร้สำนึกนั้น เป็นข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำจะออกมาในลักษณะที่เรียกว่า "ญาณทัศนะ" (Intuition) เราได้เรียนรู้ ว่าขณะที่สมองทำงานอยู่ในช่วงคลื่น แอลฟา เบต้า และเดลต้า จะช่วยให้เราผ่อนคลายและมี ประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่สภาวะปัจจุบันเกือบทุกสิ่งรอบตัวต่างเต็มไปด้วยความเร่งด่วนนับตั้งแต่ ลืมตาตื่นขึ้นมาในตอนเช้า เราก็ออยู่ในโลกแห่งความเร่งรีบเสียแล้วชีวิตมีแต่การบ่มเพาะว่าทุก อย่างต้องรวดเร็ว หากช้าจะไม่ทันการณ์ สมองของคนส่วนใหญ่จึงทำงานอยู่ในเฉพาะช่วงคลื่น เบต้า เป็นหลักในขณะที่เดียวกันเราก็ปล่อยให้การสั่งการ ของโปรแกรมอัตโนมัติทางอารมณ์ ทำงานไปตามยถากรรมแบบดีบ้างไม่ดีบ้าง คุ่มดีคุ่มร้ายสุดแต่ว่าจะมีอะไรเข้ามากระทบเราขาด การฝึกฝนจิตให้มีความชำนาญในการคิดอย่างใคร่ครวญก่อนตอบสนองจะเห็นว่าในทางปฏิบัติ เรื่องสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้เราปรับคลื่นสมองได้คือ เราต้องรู้ตัวและฝึกการรับรู้อารมณ์ให้ ได้ก่อน มีเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตประจำวันของเราเราเคย สนใจลมหายใจของเราหรือไม่ ง่าย ๆ แค่ว่ารู้ตัวว่าเราหายใจเข้า รู้ตัวว่าเราหายใจออกก็นับเป็น จุดเริ่มต้นเส้นทางใหม่ของปฏิภยาชีวิตเรามีในสมองแล้ว การฝึกรับรู้ ลมหายใจนี้เป็นแบบฝึกหัด เริ่มต้นแบบง่าย ๆ ในขณะที่การฝึกรับรู้อารมณ์จะยากกว่าแต่ถ้าเราฝึกตัวรู้เรื่องลมหายใจได้ก็ เสมือนได้พัฒนาช่องทางรับรู้อื่นด้วย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา โยคะ ซีกง จึงเน้น ความสำคัญเรื่องการฝึกลมหายใจเหมือนกัน

3. การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมองเป็นการประมวลความรู้เรื่องสมองมาจัดระบบให้เกิดแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่สอดคล้องกับโครงสร้างและวิธีการทำงานของสมองในแต่ละช่วงวัย เพื่อพัฒนาศักยภาพของสมองในการเรียนรู้ ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงแนวคิดและหลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ดังนี้

3.1 การทำงานของสมองที่นำไปเป็นหลักการ จัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ตามแนวคิดพัฒนาการ และการเรียนรู้ของสมอง ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้เรื่องสมองและธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาออกแบบในการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก หลักการดังกล่าว ศาสตราจารย์ทางการศึกษาสองท่าน คือ เคน และ เคน (Caine and Caine, 1990: 112-120) แห่งมหาวิทยาลัยมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้เสนอหลักการ 12 ประการในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ดังต่อไปนี้

3.1.1 The brain is a parallel processor สมองทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการคู่ขนาน สมองมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากเพราะรวมไปถึงร่างกาย การเคลื่อนไหวความคิดอารมณ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน เช่น การชิมรส ดมกลิ่นแล้วยิ้ม

3.1.2 Learning engages the entire physiology สมองเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งหมดของร่างกาย การเรียนรู้เป็นเรื่องธรรมชาติ เช่นเดียวกับการหายใจ และการเรียนรู้ นั้น เกี่ยวข้องกับความพร้อมของสภาพทางร่างกายทุกส่วนของผู้เรียน (Whole physiology) เช่น การมีวุฒิภาวะตามวัย ความสะดวกสบายทางร่างกาย การมีอารมณ์ดี สัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมสมองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การเรียนรู้ จึงได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่คนแต่ละคนค้นพบตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม สรุปได้ว่า สมองเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม (Social brain)

3.1.3 The Search for meaning is innate สมองจะแสวงหาความหมายตั้งแต่เกิดเพื่อทำความเข้าใจ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ คือ คนเราต้องทำความเข้าใจและตีความหมายจากประสบการณ์ในชีวิต ตลอดเวลา ดังนั้นการแสวงหาความหมายของสมอง จึงไม่เคยหยุดเพียงแต่เปลี่ยนจุดสนใจ หรือแนวความสนใจ

3.1.4 The search for meaning occurs through patterning สมองมีแบบคิดเพื่อแสวงหาความหมายตามแบบฉบับของตนเอง มีการจัดหมวดหมู่ของความคิดความเข้าใจ ออกมาเป็นแบบแผน (Patterning) ทางความคิดต่างๆ เชื่อมโยงกับแบบแผนเดิมที่เคยเข้าใจ โดยธรรมชาติ ความสามารถของสมองสามารถของสมองสามารถนำข้อมูลรวบรวมเข้าด้วยกัน เมื่อมีการสอน สมองสามารถค้นหาข้อมูลที่มีมากมายอยู่ในสมองโดยการทบทวนแบบแผนที่คล้ายคลึงกัน หากข้อมูลที่ได้อาจไม่มีความสัมพันธ์กับข้อมูลเดิม สมองจะแยกเก็บไว้ในความจำระยะสั้น เมื่อสมองพบว่าไม่มีแบบแผนใหม่ที่คล้ายกันอีกข้อมูลนั้นก็จะถูกกลบไป กล่าวคือ สมอง

จะทำหน้าที่บันทึกประสบการณ์ที่คุ้นเคย และสร้างแบบแผนสำหรับประสบการณ์ใหม่ที่ยังไม่คุ้นเคย

3.1.5 Emotions are critical to patterning อารมณ์มีผลกระทบต่อการสร้างแบบแผนของสมอง อารมณ์มีส่วนสำคัญต่อการสร้างแบบแผนวิธีการและสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ ได้รับอิทธิพลจากอารมณ์ เช่น ความคาดหวังของสังคม ความเชื่อมั่นและการเห็นคุณค่าในตนเอง รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในแบบต่างๆ บรรยากาศการเรียนการสอน ที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย จึงจะเหมาะสมกับการเรียนรู้ ทำให้สมองมีการสร้างแบบแผน หากบรรยากาศในการเรียนการสอนสร้างความกังวล ตึงเครียด หวาดกลัวทำให้สมองเรียนรู้ได้ยาก

3.1.6 Every brain simultaneously perceives and creates and wholes สมองของทุกคน มีกระบวนการทำงานแบบแยกส่วนและรวมตามหน้าที่ เนื่องจากสมองมี 2 ซีก แม้จะมีบทบาทหน้าที่ แตกต่างกันแต่สามารถปรับสภาพการทำงานเพื่อทดแทนกันได้ การศึกษาจึงต้องช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สมองทั้ง 2 ซีกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.1.7 Learning involves both focused attention and peripheral Perception การเรียนรู้ เกิดขึ้นได้ทั้งที่มีจุดสนใจ และรับรู้แบบผิวเผิน การเรียนรู้ครอบคลุมทั้งมีจุดสนใจและรับรู้แบบผิวเผิน สมองเรียนรู้ไปยังจุดหมายเฉพาะเจาะจงที่สนใจ และการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ อย่างรอบด้านทำให้สมองสามารถซึมซับข้อมูลโดยตรง ถ้ายังมีความสนใจต่อสิ่งนั้นยังทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น สมองจะประมวลผลข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ความสนใจนั้นๆ การสร้างสื่ออุปกรณ์จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรับรู้หลายๆ ทางช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำได้ดีขึ้น

3.1.8 Learning always involves conscious and unconscious processes การเรียนรู้ของสมองเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จะมีกระบวนการที่รู้โดยรู้ตัว (มีจิตสำนึก) และการรู้โดยไม่รู้ตัว (จากจิตใต้สำนึก) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น โดยรู้ตัว และไม่รู้ตัวการรับรู้ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมีระดับต่ำกว่าระดับความรู้ตัว เช่น ความเข้าใจยังไม่ได้เกิดขึ้นในชั้นเรียนตอนนั้น แต่เกิดขึ้นหลังจากหลายชั่วโมง หรือหลายสัปดาห์ผ่านไป

3.1.9 We have at Least two Types of memory a spatial memory and systems for rote learning ความจำของเรา มีอย่างน้อย 2 ชนิด คือ ระบบความจำเชื่อมโยงกับมิติสัมพันธ์ และระบบความจำแบบท่องจำ ชุดของระบบความจำเชื่อมโยงแบบมิติสัมพันธ์ คือ ความจำเชื่อมโยงกับขนาด รูปร่าง ตำแหน่งและทิศทางของสิ่งต่างๆ โดยปกติคนเรามีความจำเป็นที่เกิดขึ้นเองอย่างอัตโนมัติตามธรรมชาติ ไม่ต้องอาศัยการท่องจำ และสามารถระลึกได้ทุกขณะ ซึ่งความจำแบบนี้ซึ่งถูกจูงใจให้จำโดยไม่รู้ตัว และจะจดจำตลอดไป การระลึกได้จะมีคุณค่าเมื่อสามารถแปลงข้อมูลจากการจำ มาพัฒนาเป็นความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจภายหลัง ระบบความจำแบบท่องจำมักจะจำได้ยากและนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย

กว่าความจำแบบเชื่อมโยงกับแบบแผนที่มืออยู่เดิม แต่ระบบความจำแบบท่องจำบางอย่างก็มีประโยชน์ เนื่องจากการเรียนรู้ในบางเรื่อง ต้องอาศัยการท่องจำ เช่น อาชยาน บทสวด แต่สมองอาจถูกยับยั้งให้ทำงานไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจจะไม่ชอบการท่องจำ อาจจะไม่เข้าใจหรือไม่ชอบบรรยากาศการสอนแบบบังคับให้จำ

3.1.10 The brain understand and remembers best when facts and skills are embedded in natural spatial memory สมองเข้าใจและจดจำได้ดีในความจำส่วนมิติสัมพันธ์เมื่อได้สัมผัสโดยตรง และมีทักษะประสบการณ์ คนเราจะเข้าใจดีที่สุดเมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าไปแฝงอยู่ในความจำที่เชื่อมโยงกับ ขนาด รูปร่าง ตำแหน่งของสิ่งต่างๆ และความจำด้านอื่นอย่างสอดคล้องกับประสบการณ์ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้จะต้องมีการวางแผนที่ดี มีการแยกลำดับขั้นตอน หมวดหมู่ของการเรียน เพิ่มความท้าทาย ต้องนำความรู้ถ่ายทอดเชื่อมโยงเชื่อมต่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ตรง

3.1.11 Learning is enhanced by challenge and inhibited by threat สมองเรียนรู้จากการท้าทาย และจะเฉื่อยชาเมื่อถูกบังคับ สมองจะเชื่อมโยงการเรียนรู้จัดเป็นความจำระยะยาว หากสิ่งที่เรียนและท้าทาย น่าสนใจ ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การรู้สึกว่าคุณถูกคุกคามจากผู้สอน หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ สมองจะลดประสิทธิภาพลง

3.1.12 Each brain is unique สมองของแต่ละคนมีความเฉพาะของตน ไม่เหมือนกันการจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะคนเรา มีการสร้างระบบการทำงานของสมองที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ พันธุกรรม แบบแผน ความรู้ที่มีอยู่ก่อนและสิ่งแวดล้อมสมองสามารถเรียนรู้ได้ถ้าเข้าใจวิธีการ ลีลาการเรียนรู้ทางสมองของแต่ละบุคคล หลักการ 12 ประการของ การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน คือการประยุกต์ ความรู้ด้านประสาทวิทยา ที่เกี่ยวกับการทำงานของสมอง นำมาเสนอเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับศักยภาพของสมอง เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนจากแนวคิดของการพัฒนาสมองซึ่งเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ แนวคิดอื่นๆ ที่ผสมผสานกันโดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง จากการค้นพบหลักการทำงานของสมองสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษา ดังนี้

วิทยาการ เชียงกุล (2548: 84) ได้นำแนวคิดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เสนอเนื้อหาโดยใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลาย
2. ตระหนักว่านักเรียนแต่ละคนมีความพร้อมในการเรียนไม่เท่ากันเสมอไปต้องผนวกเอาความรู้และการปฏิบัติ สุขภาพทั้งกายและใจ (การกินอาหารที่ดี การออกกำลังกาย การผ่อนคลายความเครียด) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
3. พยายามทำให้บทเรียนและกิจกรรมกระตุ้นความสนใจในการหาความหมายของจิตใจ

4. เสนอข้อมูลภายในบริบทใดบริบทหนึ่งเพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถบ่งชี้ชุดของแบบแผนได้และสามารถเชื่อมต่อกับประสบการณ์ก่อนหน้าของเขาได้

5. สร้างบรรยากาศในห้องเรียน ที่ส่งเสริมให้นักเรียนและครุมีทัศนคติในทางบวกเกี่ยวกับการเรียนการสอน สนับสนุนให้นักเรียนตระหนักในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของพวกเขา และตระหนักว่าอารมณ์นั้นมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ ครูที่มีอารมณ์ดีและอารมณ์ขันจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

6. พยายามอย่าสอนข้อมูลเป็นเรื่อง ๆ โดยให้ไม่เชื่อมโยงกับบริบทใหญ่ การสอนแบบแยกส่วนทำให้การเรียนรู้เข้าใจได้ยาก ควรออกแบบกิจกรรมที่ทำให้สมองทั้งสองซีกมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารถึงกันและกัน

7. วางสื่อการเรียนรู้ไว้รอบห้องเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางอ้อม ควรตระหนักว่าความกระตือรือร้นของครู การทำตัวเป็นแบบอย่างและการชี้แนะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังเรียน

8. ใช้เทคนิคการจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงของบุคคล สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ผ่านการสะท้อนกลับและการรู้จักความคิดของตัวเอง (metacognition) เพื่อช่วยให้นักเรียนได้สำรวจการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีจิตสำนึก

9. การสอนข้อมูลและทักษะโดยไม่สัมพันธ์กับประสบการณ์ก่อนหน้าของผู้เรียน บังคับให้ผู้เรียนต้องฟังพาการจำแบบท่องจำ

10. ใช้เทคนิคที่สร้างหรือเลียนแบบประสบการณ์จริงของโลกและใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย

11. พยายามสร้างบรรยากาศตื่นตัวแบบผ่อนคลาย

12. ใช้ยุทธศาสตร์การสอนเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความถนัดของเขาทั้งด้าน การฟัง การจินตนาการ เป็นภาพการปฏิบัติและอารมณ์ในการศึกษา

ประหยัด จิระวรพงศ์ (2549: 25-28) นำหลักการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานมาประยุกต์ใช้ดังนี้

1. พิจารณาลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูวิเคราะห์ว่าผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2. สมองจะทำงานได้ดีในบรรยากาศที่ดี ผู้เรียนมีความรู้สึกปลอดภัยอารมณ์ดี ก่อนที่จะเรียน ดังนั้นครูต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. สมองจะเรียนรู้ได้ดี ต้องสอดคล้องเหมาะสมกับช่วงอายุของผู้เรียน ครูสามารถใช้เทคนิคการเสริมแรงบวก

4. สื่อการเรียนรู้จะต้องมีความสอดคล้องกัน มีจำนวนเหมาะสมกับผู้เรียน ครูต้องวางแผนการใช้สื่อในการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

5. เนื้อสารที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรจะเป็น เนื้อหาสั้นๆ และใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น

6. ผู้เรียนต้องพักสมองช่วงหนึ่งในระหว่างเรียน โดยการใช้เวลาระหว่างเรียนในแต่ละตอนของเนื้อหา มีการเน้นจุดสำคัญในเนื้อหาบ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้ดีขึ้น

7. การให้ผู้เรียนดื่มน้ำระหว่างเรียน จะช่วยลดปริมาณความเข้มข้นของเกลือแร่ในเลือด ซึ่งจะทำให้ความดันโลหิตสูงและมีความเครียด

8. หลังการดื่ม น้ำ การสูดอากาศและมีการพักผ่อน จะทำให้นักเรียนมีพลังงานเพิ่มขึ้น

9. การจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับผู้เรียน จะลดความเครียดในการเรียน ส่งผลให้การเรียนดีขึ้น

10. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด การอภิปรายในหัวข้อที่เรียนแล้วในช่วงสุดท้ายของการเรียน เพื่อใช้เวลาในการสะท้อนความคิดและการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้

3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของสมอง

การเติบโตและพัฒนาการของสมองเป็นรากฐานของพัฒนาการเรียนรู้และเริ่มต้นตั้งแต่ทารกอยู่ในครรภ์ การสร้างเซลล์สมองของทารกมีสูงสุดในช่วงทารกอายุ 3-6 เดือน ในครรภ์ แต่ในช่วงสุดท้ายของการตั้งครรภ์เซลล์สมองที่ไม่จำเป็นก็จะถูกลดจำนวนไปอาจกล่าวได้ว่าคนเราเกิดมาพร้อมกับจำนวนเซลล์สมองเท่าที่เป็นพื้นฐาน การดำเนินชีวิตต่อไปโดยไม่มี การสร้างใหม่ การเติบโตของสมองในช่วง 0 - 12 ปีเป็นการเติบโตทางปริมาณ ทำให้สมองมีขนาด ร้อยละ 90-95 ของวัยผู้ใหญ่ ซึ่งแน่นอนว่าการขยายตัวนี้ได้เกิดจากการเพิ่มจำนวน เซลล์สมองแต่เป็นเพราะมีการสร้างใยประสาทเชื่อมโยงกันระหว่างเซลล์สมองส่วนต่างๆ สลับกัน กับการเกิดการจัดระเบียบของใยประสาทโดยส่วนที่ไม่ได้ใช้จะหายไป ส่วนที่ใช้บ่อยๆ ใยประสาทจะหนาตัวขึ้นช่วยให้การส่งกระแสประสาทมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกระบวนการจัดระเบียบ ใยประสาทนี้เป็นการค้นพบใหม่ และพบว่าเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ สมองในการเรียนรู้ที่จะปรากฏในช่วง 0 -25 ปีเท่านั้น โดยมีการจัดระเบียบสมองส่วนคิดที่ละ ส่วนจากหลังมาหน้า สำหรับช่วงอายุ 6 -12 ปี เซลล์ประสาทจะเติบโตในลักษณะการเชื่อมโยง ระหว่างเซลล์ประสาทสมองส่วนสีเทาซึ่งก็คือเซลล์สมองและใยประสาทส่วนรับข้อมูล (Dendrite) จะเติบโตถึงจุดสูงสุดเมื่อเด็กผู้หญิงอายุ 11 ปี และเด็กผู้ชายเมื่ออายุ 12 ปี การเติบโตของสมอง ในช่วงวัยรุ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจโดยที่เซลล์ประสาทจะสร้างใยประสาท เชื่อมโยงระหว่างกันจำนวน มหาศาล กระบวนการจัดระเบียบของใยประสาทตลอดช่วงวัยรุ่นประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ ไม่ได้ใช้จะหายไป ส่วนที่ใช้บ่อยๆ ใยประสาทจะสร้างและเพิ่มขนาดของเปลือกหุ้มขึ้นช่วยให้ การส่งกระแสประสาทให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

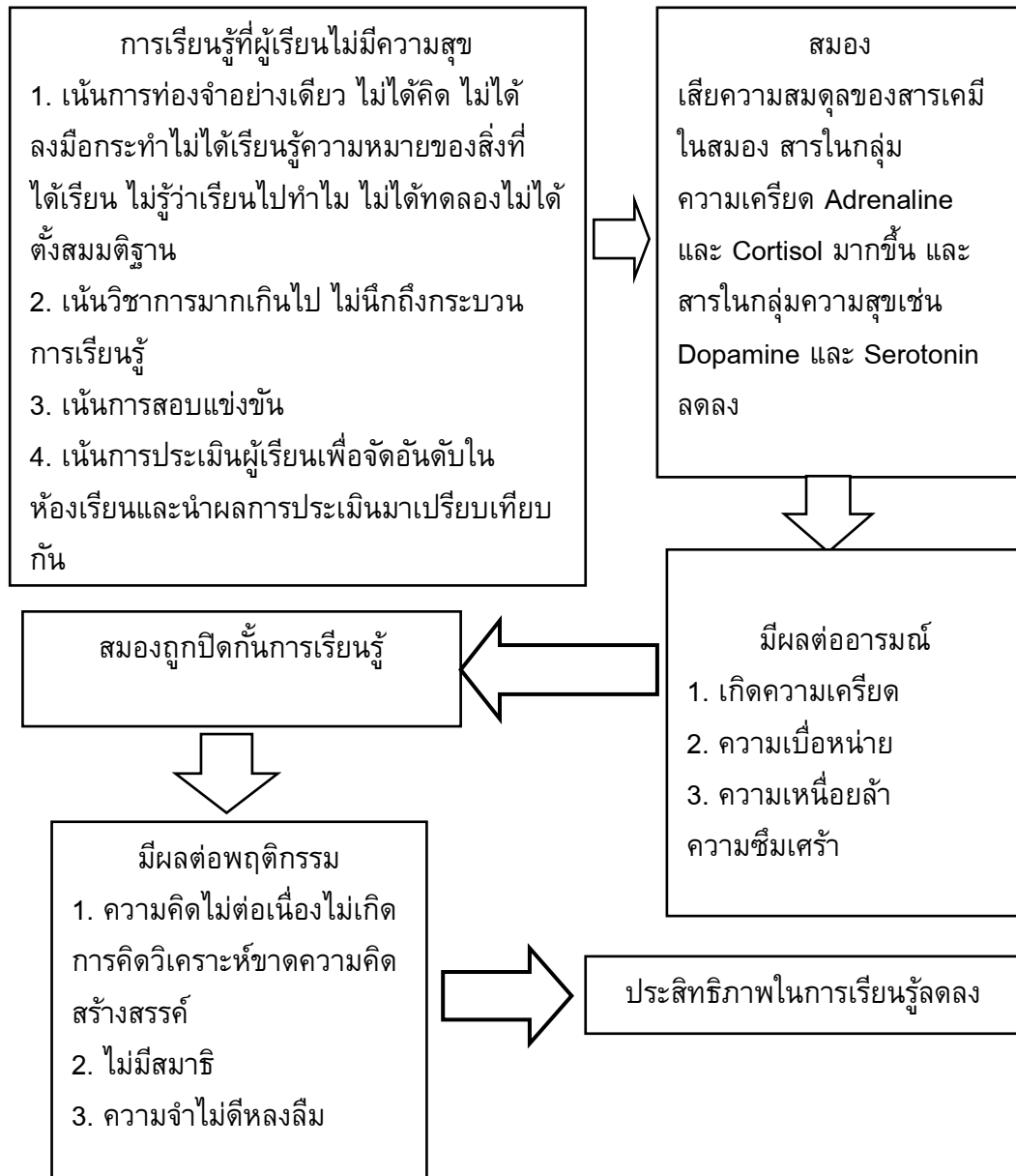
ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2551 : 56-60) ได้กล่าวว่า เด็กและเยาวชน คือ ประชาชนที่มีอายุอยู่ในช่วง 0-25 ปี อันเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ปัจจุบันสังคมไทยรวมไปถึงสังคมโลกล้วนแต่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ก็ทราบกันดีว่าโอกาสในการเรียนรู้ที่มีอัตราการเรียนรู้สูงที่สุดนั้นอยู่ในช่วงอายุดังกล่าวนี้เองแต่เดิมนั้นเรามักเข้าใจว่ากลไกการเรียนรู้ในระบบจะเกิดจากการสร้างเส้นใยประสาทซึ่งมีอยู่ตลอดชีวิตและมีมากในวัยเด็ก ปัจจุบันเรามีความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นว่า แม้การสร้างใยประสาทเชื่อมโยงระหว่างกันจะมีบทบาทในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่กลไกที่สำคัญที่สุดในช่วง 25 ปีแรก กลับเป็นเรื่องของการจัดระเบียบใยประสาทที่เกิดขึ้นในสมองส่วนคิดที่ละเอียดส่วนๆ จากหลัมาหน้าในแต่ละส่วนไป

สำหรับในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับสมอง 2 ซีกคือ ซีกซ้าย กับซีกขวานั้น แต่เดิมนักถูกเข้าใจว่าเป็นการทำงานแยกส่วนจากกัน โดยสมองซีกซ้ายของคนทีถนัดขวาก็ทำหน้าที่ด้านการใช้เหตุผล ภาษา และคณิตศาสตร์ ขณะที่สมองซีกขวาจะทำหน้าที่ด้านศิลปะดนตรีจินตนาการและมิติสัมพันธ์ การศึกษาเรื่องการเรียนรู้ในระยะหลังพบว่าการทำงานของสมองจะเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของสมองทั้ง 2 ซีก ดังนั้นเราจึงสามารถใช้จินตนาการ ดนตรี ศิลปะและมิติสัมพันธ์มาส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการใช้เหตุผลภาษา และคณิตศาสตร์ได้ หรือในทำนองกลับกันการศึกษาที่น่าสนใจเหล่านี้ยังรวมถึงบทบาทของดนตรีบางลักษณะในการจัดระเบียบและความสัมพันธ์ในการทำงานของสมองส่วนต่างๆ การเรียนรู้ที่ผสมผสานไปกับความเพลิดเพลินทั้งในห้องเรียนและผ่านสื่อ (Edutainment) การเรียนรู้ที่อาศัยกิจกรรมที่หลากหลายที่ผสมผสานการทำงานของสมองทั้ง 2 ด้านเป็นต้นปัจจัยที่มีผลต่อสมอง ดังที่กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี (2548: 24) ได้กล่าวว่า ว่าปัจจัยที่มีผลต่อสมองซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ปัจจัยที่มีผลต่อสมอง

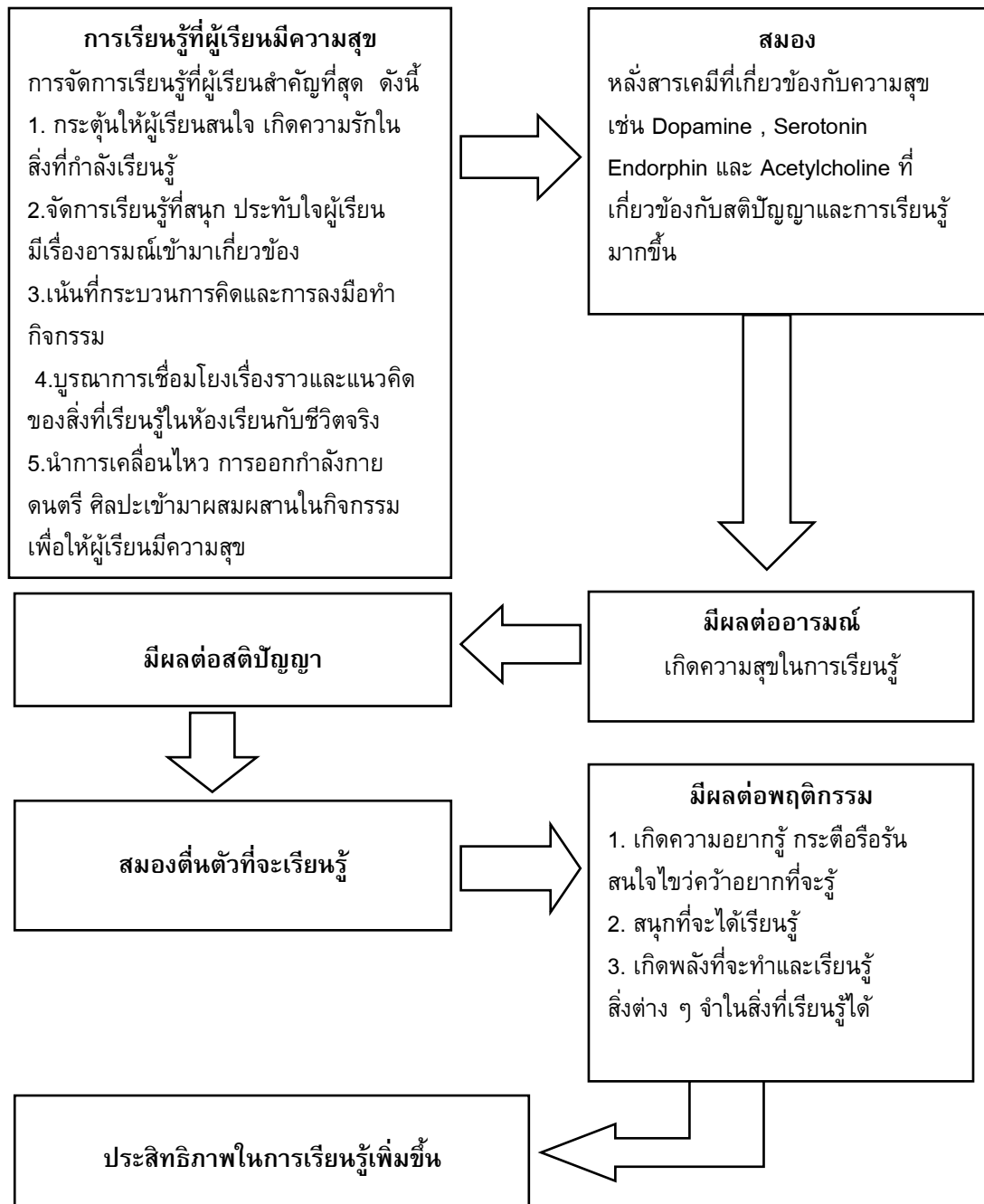
สมองเจริญเติบโตดี (ฉลาด)	สมองถูกทำลาย (เป็นได้ทุกวัย)
1. ปัจจัยที่มีผลต่อสมอง 1.1 การได้ทำกิจกรรมกลุ่ม 1.2 มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม 1.3 ช่วยเหลือตัวเองตามวัย 1.4 ได้ทำหรือเรียนสิ่งที่ชอบ 1.5 ได้รับคำชมเชยเสมอ 1.6 ความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่/ผู้ใกล้ชิด 1.7 ศิลปะดนตรี กีฬา ออกกำลังกาย ร้องเพลงตาม ความชอบและอิสระไม่ใช่ท่องทฤษฎี 1.8 มองตนเองในแง่บวก 1.9 ได้คิดจินตนาการ เช่น การฟังนิทาน 1.10 เป็นคนยืดหยุ่น 1.11 สัมผัสของจริง ทัศนศึกษา 1.12 อาหารครบ 5 หมู่ โดยเฉพาะปลาตัวเหลือง ธาตุเหล็ก ไอโอดีนวิตามินบี 1.13 การเล่นต่างๆ เล่นกับเพื่อนๆ 1.14 ได้ทำงานด้วยตนเอง 1.15 ออกกำลังกาย เพิ่มออกซิเจนไปสมอง 1.16 ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมสร้างกระบวนการคิด มากกว่าเน้นความจำ	1. ความเครียดนานๆ จากสาเหตุ 1.1 ทำงาน/เรียนหนัก บ้างงาน การบ้านมาก 1.2 ถูกบังคับให้เรียนหรือทำงานในสิ่งที่ไม่ชอบ 1.3 ถูกดุด่าทุกวัน 1.4 ขาดความรัก ความอบอุ่น 1.5 ขาดการออกกำลังกาย พักผ่อน 1.6 เข้มงวดเกินไป 1.7 มองตนเองในแง่ลบ 1.8 วิตกกังวลมากนานๆ 2. สมองไม่ได้ถูกกระตุ้นหรือถูกใช้เลย เช่น การคิด จินตนาการ ความคิดแปลกแตกต่าง คิดแก้ปัญหา 3. ความกังวล โกรธ ความแค้น ทุกข์มากนานๆ 4. ขาดสารอาหาร เช่น ไอโอดีน ธาตุเหล็ก โปรตีน 5. การได้รับสารพิษไม่ว่า เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด สารตะกั่ว

จากตารางที่ 7 สามารถเขียนเป็นแผนภาพแสดงผลของการเรียนรู้ว่าผู้เรียนมีความสุขและ
 ไม่มีความสุขได้ ดังภาพที่ 9 (ต้นสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 22)

ภาพที่ 9 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่มีความสุข

การจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนมีความสุขในการเรียน โดยที่ครูมีการส่งเสริมในทุกด้านที่
 เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ, 2554: 25)
 ดังแสดงในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสุข

3.3 การบริหารสมอง พัชรวิวัลย์ เกตุแก่นจันทร์ (2544: 74-76) และนันทิยา ตันศรีเจริญ (2545: 37-39) ได้เสนอแนวคิดและหลักการและความสำคัญของสมอง ดังนี้

3.3.1 แนวคิดและหลักการ การบริหารและออกกำลังสมอง หรือ Brain Gym ซึ่งถูกคิดค้นพัฒนาขึ้นใน ปีค.ศ.1981 โดย ดร.พอล เดนนิสัน แห่ง Educational Kinesiology Foundation ในรัฐแคลิฟอร์เนียเพื่อช่วยให้สมองทั้งด้านซ้ายและสมองด้านขวาทำงานประสานกันได้ดี ในช่วงแรก ดร.พอล คิดค้นวิธีการนี้ขึ้นมาเพื่อช่วยคนตาบอดและผู้ที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ แต่แล้วก็พบว่าการเคลื่อนไหวร่างกายนี้ใช้ได้กับคนทุพพลภาพ ในการที่จะช่วยให้สมองตื่นตัวเกิดความกระตือรือร้นผ่อนคลายความเครียดและช่วยให้การเรียนรู้หรือการทำงานเกิดประสิทธิภาพ เป็นการบริหารส่วนของ Corpus Callosum ซึ่งเชื่อมสมองสองซีกเข้าด้วยกัน ให้แข็งแรงและทำงานคล่องแคล่วอันจะทำให้การถ่ายโยงการเรียนรู้และข้อมูลของสมองทั้งสองซีกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด

3.3.2 ความสำคัญการบริหารสมอง

สมองของมนุษย์แบ่งได้เป็น 2 ซีก คือ ซีกซ้ายและซีกขวา โดยมีกลุ่มไฟเบอร์เชื่อมสมองทั้ง 2 ซีก เข้าด้วยกันมนุษย์ส่วนมาก สมองข้างซ้ายควบคุมการทำงานของดวงตาข้างขวา แขน หู และขาข้างขวา อันเป็นข้างที่สามารถขบคิดถึงเหตุและผลได้ดีที่สุด สมองซีกซ้ายนี้เองมี ความสามารถทางด้านการคำนวณ ความชำนาญด้านภาษา การฟังและความเข้าใจ ส่วนสมองซีกขวาจะเป็นแหล่งของ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก สัญชาติญาณ และลางสังหรณ์ความสามารถทางด้านศิลปะ และ บ่อเกิดของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ดังนั้น ยกตัวอย่าง เช่น ขณะที่อ่านรายงานสมองซีกซ้ายก็จะทำหน้าที่ถอดความหมายคำพูดในระหว่างที่สมองซีกขวาจะรวบรวมความคิดเข้าไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเกิดเหนื่อหรือเครียด สมองจะทำงานได้เพียงข้างเดียวเท่านั้นความสามารถในการใช้สมาธิจึงลดลงจะทำให้ไม่สามารถรวบรวมความคิด หรือพูดอธิบายอะไรออกไปได้อย่างชัดเจน รวมทั้งไม่สามารถที่จะคิดในเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น ถ้าหากสมองข้างที่ทำหน้าที่รวบรวมเหตุผลถูกปิด (ก็คือสมองซีกซ้าย) อาจะยังอ่านข้อความบนหน้ากระดาษได้ แต่ก็ไม่สามารถอธิบายความหมายของข้อความนั้นได้เต็มที่นัก หรือไม่ก็อาจจะตะกุกตะกัก ติดขัด อยู่กับอารมณ์หรือความรู้สึกยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบและไม่สามารถคิดใคร่ครวญหรือแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะเหตุนี้เอง การแก้ไขปัญหาความอ่อนล้าของสมองที่เกิดขึ้น กับการบริหารสมอง จึงเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อย เพราะเมื่อใดที่สมอง ทำงานประสานกันได้ดี ก็จะส่งผลให้เราสงบนิ่ง และติดต่อสื่อสาร รวมทั้ง ประเมินสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามหลักเหตุผลดีขึ้น ความสามารถในการรับรู้ความคิดเห็นของผู้อื่นก็จะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน

3.4 วิธีการบริหารสมอง พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์ (2544: 120) ได้แนะนำการฝึกการบริหารสมอง มีดังต่อไปนี้

3.4.1 การดื่มน้ำเปล่า น้ำเปล่าหล่อเลี้ยงสมองให้สดใส วางขวดน้ำไว้ประจำโต๊ะสำหรับคอยจิบทีละน้อย วิธีนี้จะช่วยให้จิตใจและร่างกายตื่นตัวตลอดเวลา และสมองก็จะเปิดว่าสามารถรับข่าวสาร และข้อมูลได้ดี เพราะน้ำช่วยปรับสารเคมีที่สำคัญในสมอง และระบบประสาทและเวลาที่ รู้สึกเคร่งเครียด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะร่างกายของขาดน้ำจึงควรจิบน้ำเปล่าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายได้รับน้ำ เพื่อช่วยหล่อเลี้ยงระบบของร่างกาย

3.4.2 บริหารกล้ามเนื้อหัวใจ ใหล ใช้มือซ้ายจับไหล่ขวา บีบกล้ามเนื้อให้แน่นพร้อมกับหายใจเข้า ลำดับต่อไป ให้หายใจออก และ หันศีรษะไปทางซ้าย จนกระทั่งสามารถมองข้ามไหล่ซ้ายของตัวเองไปได้ จากนั้นให้สูดลมหายใจลึกๆ วางแขนซ้าย ลงบนไหล่ขวา พร้อมกับห่อไหล่ ค่อยๆ หันศีรษะกลับไปตรงกลาง และ เลยไปด้านขวา จนกระทั่งสามารถมองข้ามไหล่ขวาของตัวเองได้ยึดไหล่ทั้ง 2 ข้างออกก้มคางลง จรดหน้าอกพร้อมกับสูดหายใจลึกๆ เพื่อให้กล้ามเนื้อได้ผ่อนคลายเปลี่ยนมาใช้มือขวาจับไหล่ซ้ายบ้างและทำซ้ำกันข้างละ 2 ครั้ง วิธีบริหาร แบบนี้ จะช่วยกระตุ้นความชำนาญด้านการฟังและการได้ยินโดยการเหยียดกล้ามเนื้อตรงส่วนลำคอและไหล่ทั้ง 2 ข้างเพราะกล้ามเนื้อดังกล่าว เชื่อมต่อกับเส้นประสาทในสมองที่ควบคุมหู และดวงตาทั้ง 2 ข้าง นอกจากนี้ ยังช่วยลดความตึงเครียดของกล้ามเนื้ออันเกิดจากการนั่งทำงานที่โต๊ะเป็นเวลานานอีกด้วย

3.4.3 บริหารขาโดยการยืนตรงให้เท้าชิดกันถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง โดยยกส้นเท้าขึ้น งอเข่าขวาเล็กน้อย แล้วโน้มไปข้างหน้าเล็กน้อย กันจะอยู่ในแนวเดียวกับ ส้นเท้าขวา สูดลมหายใจเข้า และผ่อนออก ในขณะที่ปล่อยลมหายใจออกนี้ ค่อยๆ กดส้นเท้าซ้ายให้วางลงบนพื้นพร้อมกับ งอเข่าขวาเพิ่มขึ้น หลังเหยียดตรง สูดลมหายใจเข้า แล้วกลับไปตั้งต้นใหม่อีกครั้งเปลี่ยนจากขาข้างซ้ายเป็นขาข้างขวาโดยออกกำลังในท่านี้ทั้งหมด 3 ครั้งด้วยกันการบริหารในท่านี้จะดีสำหรับการปรับปรุงสมาธิ รวมทั้งจะช่วยเพิ่ม อัตราความเร็วในการอ่านหนังสือและช่วยให้กระบวนการขบคิดข้อมูลดีขึ้นนอกจากนี้ ยังจะช่วยให้กล้ามเนื้อต้นขาและกล้ามเนื้อน่องผ่อนคลาย ช่วยคลายความตึงเครียดตรงส่วนหลังตลอดทั้งแนว

3.4.4 ชีตๆ เขียนๆ บริหารสมอง เขียนเส้นขยุกขยิก หรือ อะไรก็ได้ลงบนกระดาษ โดยเขียนด้วยมือทั้งสองข้างพร้อมกันลายเส้นที่ได้อาจจะดูเพี้ยนๆแต่ได้ผลดี ต่อระบบสมองมากวิธีนี้จะช่วยปรับปรุง ระบบการประสานงานของสมอง ด้วยการทำให้สมองทั้ง 2 ซีกทำงานพร้อมกัน ผลดีที่ได้ก็คือทำให้การประสานงานของสมองดีขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพ ความทรงจำในเรื่องทิศทางและทำให้ความชำนาญด้านการสะกดคำและคำนวณดีและรวดเร็ว

3.4.5 เสริมสร้างความเป็นทีม ให้กับสมอง วิธีที่ 4 ก็คือการเขียนเลข 8 ในอากาศนั่นเอง อาจจะเขียนด้วยนิ้ว หรือ ด้วยสายตาก็ได้ ถ้าเขียนด้วยนิ้ว ให้ยื่นแขนออกไปข้างหน้า เริ่มเขียนจากด้านซ้ายของเลข 8 โค้งจากข้างบนลงมา ผ่านกึ่งกลางของตัวเลข เลี้ยวไปทางขวา โค้งลงมาแนวกึ่งกลางอีกครั้ง คราวนี้โค้งวนซ้ายไปหา กึ่งกลาง โค้งขวาไปจรดจุดเริ่มต้น ได้เลข 8 พอดี ทำซ้ำกัน 5 ครั้ง (สลับแขนคนละข้างด้วย) วิธีนี้จะช่วยให้ประสิทธิภาพในด้านการอ่านและการทำความเข้าใจดีขึ้นเพราะเป็นการเชื่อมต่อการทำงานของสมองด้านซ้ายและด้านขวาให้ประสานกัน ลองทำตามข้อนี้ก่อนการอ่านเอกสาร รายงานใดๆ จะช่วยให้สามารถจับใจความสำคัญของรายงานนั้นได้เป็นอย่างดี และจะไม่ทำให้เกิดอาการง่วงด้วย

3.4.6 นวดใบหู กระตุ้นความเข้าใจ นิ่งพักสบายๆ ตะปลายนิ้วทั้ง 2 ข้างที่ใบหูเคลื่อนนิ้วไปยังส่วนบนของหูจากนั้นบีบนวดและ คลี่รอยพับของใบหูทั้ง 2 ข้างออก ค่อยๆ เคลื่อนนิ้วลงมาบริเวณอื่น ๆ ของใบหู ดึงเบาๆ เมื่อถึงต่งหู ดึงลง ให้ทำซ้ำกัน 2 ครั้ง วิธีนี้จะช่วยกระตุ้นการได้ยินและทำให้ความเข้าใจดีขึ้นเพราะเป็นการคลายเส้นประสาทบริเวณใบหูที่เชื่อมสมอง รวมทั้งยังจะช่วยนวดเยื่อแก้วหูอีกด้วย นอกจากนี้การที่ขากรรไกร และลิ้น ผ่อนคลาย ยังช่วยปรับปรุง ความชำนาญทางด้านการพูดได้มากทีเดียว

3.4.7 นวดจุดเชื่อมสมองวางมือข้างหนึ่งไว้บนสะดือส่วนมืออีกข้างหนึ่งให้ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ วางบนกระดูกหน้าอกบริเวณใต้กระดูกไหปลาร้า ค่อยๆ นวดทั้ง 2 ตำแหน่งประมาณ 10 วินาที วิธีการนี้จะช่วยลดความสับสน และกระตุ้นพลังงาน ช่วยให้มีความคิดแจ่มใส

3.4.8 กอดจุด คลายเครียด ใช้นิ้ว 2 นิ้วกดลงบนหน้าผากทั้ง 2 ด้าน ประมาณกึ่งกลางระหว่างขนคิ้วและตีนผมกดค้างไว้ประมาณ 3-10 วินาทีวิธีนี้จะช่วยคลายความตึงเครียด และ เพิ่มการหมุนเวียนโลหิตเข้าสู่สมอง

การบริหารสมองนั้นมีความจำเป็น เพราะว่าสมองประกอบสมองซีกซ้ายจะควบคุม การเคลื่อนไหวด้านขวา สมองซีกขวาจะควบคุมการเคลื่อนไหวด้านซ้าย ดังนั้นการทำการกิจกรรมในด้านต่างๆสมองทั้งสองซีกจะประสานกันตลอดเวลาทำให้มีการบริหารเคลื่อนไหวทำให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนอิริยาบถทำให้ร่างกายตื่นตัว การเรียนรู้อันมีชีวิตชีวามากขึ้น นักเรียนจะมีความสุขในการเรียน และหายจากอาการง่วงนอนได้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้ กลุ่มพุทธินิยม กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มมนุษยนิยม และทฤษฎีปัญหา ตลอดจน หลักการ ตามแนวคิดของ เคน และเคน (Caine & Caine, 1990: 112-120) ซึ่งมี 12 ประการ แนวคิดของ วิทยากร เชียงกูล (2548: 84) แนวคิดของ ประหยัด จิระวรพงศ์ (2549: 25-28) และการบริหารสมอง ตามแนวคิดของ พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์ (2544: 120) มากำหนด เป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิดดังกล่าวข้างต้นมีฐานความเชื่อว่า การจัดการการเรียนรู้ทุกอย่าง ก็ที่จะเพื่อพัฒนาสมองทั้งนั้น โดยเน้นให้ผู้เรียน

เป็นผู้ลงมือกระทำจริง การวิเคราะห์ผู้เรียน การเรียนรู้ที่มีความหมาย การจัดแบบแผนที่ส่งเสริม การคิด การเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ยอมส่งผลต่อ การจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดีตลอดจน การผ่อนคลายโดยการบริหารจัดการ และการเจริญปัญญา ของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้นำการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามาบูรณาการ เพื่อความ สมบูรณ์ของยุทธศาสตร์ด้วย

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ ทำให้บุคคลพัฒนาในทุกด้านทั้งใน ด้านความคิด ความรู้ ความชำนาญ อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ โดยถือว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ ทำให้ มนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พระพุทธศาสนา ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์โดยมี แนวคิดที่ว่า มนุษย์จะเป็นผู้ประเสริฐ หรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนเอง จนประสบผลสำเร็จไปตามลำดับ ตามสติปัญญา และความพร้อมของแต่ละบุคคล การฝึกฝน หรือ การเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือสัมพันธ์กับโลกในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการปรับตัว พัฒนาตนเองตามสภาพแวดล้อม ตามยุคตามสมัยเพื่อ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นผู้ที่นับถือ พระพุทธศาสนามีวิถีการดำรงชีวิตที่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ และเป็นเหตุผล ที่คนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งเหตุผล มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545: 25-30 ก)

1. พระพุทธศาสนาเป็น จริยศึกษา เพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนา ให้คนไทย รู้จัก ศึกษา รวบรวม และเลือกใช้ประโยชน์ จากข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวกับ การสร้างเสริมความเจริญ อย่างเพียงพอ ยิ่งกว่านั้นสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้า ในวิถีทางการพัฒนาอย่าง อุตสาหกรรม ที่ทำกันทุกวันนี้ ก็ยิ่งทำให้มีความต้องการจริยธรรม เพื่อมาควบคุมกำกับคนไทย มากขึ้น

2. พระพุทธศาสนาเป็นระบบจริยธรรมที่ติดต่อกับพื้นฐานเดิมของสังคมไทย การนำ พระพุทธศาสนา มาใช้ในการสอนจริยศึกษา เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืน กับรากฐาน ทางวัฒนธรรม และพื้นเพทางจิตใจของคนไทยเป็นจริยธรรมที่กลมกลืนบนพื้นฐานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้พร้อมที่ทำงานอย่างรวดเร็ว จึงไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางจริยธรรม

3. ชาวพุทธควรมีสติธิเรียน จริยศึกษาแบบพุทธ การปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินการ อย่างเป็นกระบวนการเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งสังฆธรรม ที่รองรับเป็นพื้นฐาน

การที่สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อ ในพระปริชาญาณของพระพุทธเจ้าที่ได้ค้นพบสัจธรรม และทรงสั่งสอนระบบจริยธรรมที่ถูกต้องจริงแท้ตามจริยธรรมนั้น จึงชอบและพอใจ ที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม หรือระบบการปลูกฝังจริยธรรมของพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นระบบชีวิตทางศีลธรรมของตน

4. สังคมไทยมีข้อได้เปรียบในการจัดจริยศึกษาที่มีเอกภาพ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนควรมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติถูกต้องต่อศาสนาที่ตนนับถือ ช่วยกันค้นหา และจัดจริยศึกษาให้มีเอกภาพจึงน่าจะเป็นข้อได้เปรียบที่เป็นประโยชน์

5. สังคมไทยไม่มีเหตุผลที่จะไม่สอนจริยศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนามีเอกภาพมาก และถือมากที่สุดในโลกด้วย

6. การเรียนพระพุทธศาสนา เพื่อมาร่วมอยู่ร่วม และพัฒนาสังคมไทย การศึกษาพระพุทธศาสนา ก็คือ การเรียนรู้สิ่งที่คนที่อยู่ในสังคมไทย ควรจะต้องรู้ในฐานะ ที่เป็นการรู้จักเรื่องราวของประเทศของตน เป็นความรับผิดชอบของการศึกษา ที่จะต้องให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ถ้าหากคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบัน ต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาของชาติ

7. การศึกษาเพื่อสร้างชนชั้นสำหรับพัฒนาสังคมไทย ความล้มเหลวอย่างหนึ่งของการศึกษาในสังคมไทย คือ การที่ไม่สามารถสร้างผู้นำและชนชั้นในด้านวิชาการที่เป็นความเจริญอย่างตะวันตกได้นั้น ทำให้ประเทศขาดความพร้อมในการพัฒนา และการศึกษา ได้ผลิตคนที่ห่างเหินแปลกแยกจากสังคมไทย ไม่รู้จักสังคมไทย ไม่เข้าใจ ความคิดจิตใจของประชาชนส่วนใหญ่จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นสังคม การศึกษาต้องกล้าเผชิญกับความเป็นจริง ถ้าพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ในกระบวนการสืบทอดต่อเนื่อง ในสังคมไทยโดยเป็นรากฐานของวัฒนธรรมเป็นสภาพแวดล้อมครอบคลุมสังคมไทยเป็นมรดกและเอกลักษณ์ของชาติไทย การศึกษาจะต้องจัดดำเนินการให้คนไทยได้ศึกษาพระพุทธศาสนาในแง่ที่เป็นองค์ความรู้ และในแง่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตและสังคมไทย

8. การศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสังคมไทย พระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษประการหนึ่ง คือ การไม่บังคับให้เชื่อหรือศรัทธาแต่ถือปัญญาเป็นสำคัญดังนั้น การปฏิบัติตามหลักธรรมจึงต้องอาศัยการศึกษาอย่างถูกต้อง ถ้าไม่เช่นนั้นถ้าเกิดความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไป นอกจากจะเป็นผลเสียต่อศาสนาแล้ว ยังก่อให้เกิดโทษแก่สังคมไทยได้ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งปัญญาและความเชื่อถือปฏิบัติที่ถูกต้องดังนั้นรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย ที่ต้องรับผิดชอบต่อประโยชน์ และความสุขของประชาชนจึงต้องเอาใจใส่ ขวนขวายเอื้ออำนวย ประโยชน์ให้แก่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยอย่างที่ไม่แยกกันไม่ออก

9. ข่าวย้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องสะท้อนถึง สภาพความเสื่อมโทรมทั้งของสถาบันพระพุทธศาสนา และสังคมไทย จึงน่าจะทำให้ทั้งรัฐและศาสนานุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดถึงสังคมไทยต้องตระหนัก และตื่นตัวในการรีบเร่งในการแก้ปัญหา ด้วยการจัดการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ของการเรียนรู้ และหลักคำสอนที่ถูกต้องแท้จริง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงเหตุและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง แล้วสรุปได้ว่ารัฐจะต้องจัดการศึกษาให้คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศได้ศึกษาพระพุทธศาสนา มี 3 ประการ (พระธรรมปิฎก, 2546: 35) ดังนี้

1. คนไทยส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนควรมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติถูกต้องต่อศาสนาที่ตนนับถือ

2. ทุกคนที่อยู่ในสังคมไทย ควรเรียนรู้พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นสถาบันใหญ่ และเป็นสภาพแวดล้อมของสังคมไทย เพื่อดำเนินชีวิตและทำงาน หรือทำหน้าที่ ที่เป็นส่วนรวมในการพัฒนาสังคมไทยนั้นอย่างประสานกลมกลืน และได้ผลดี

3. สังคมไทยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม และได้ยอมรับระบบจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานที่ยึดถือปฏิบัติตามตลอด คนไทยจึงควรเรียนรู้พุทธจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคมให้บรรลุประโยชน์ และสันติสุข

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมาแล้วเป็นผู้ประเสริฐ แต่มนุษย์จะเป็นผู้ประเสริฐเกิดจากการฝึกฝน หรือการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตเพราะมนุษย์ซึ่ง ต้องติดต่อกว้างขวางเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ หรือเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับโลกในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์จึงต้องมีการปรับตัว และพัฒนาตนเองตามสภาพแวดล้อม ตามยุคตามสมัยตามกาลเวลา เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนานั้นมีขั้นตอน เป็นลำดับขั้น เป็นระบบมีความลาดลุ่มลึกไปเป็นลำดับ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้ายดังนั้นการที่จะให้มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจึงต้องมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัย จึงนำเสนอผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำแนวการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผู้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล (2544 : 73) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สาระกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธได้ถูกย่นย่อไว้ในพุทธพจน์ว่า “ ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการ เหล่านี้ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา กล่าวคือ การเสวนากับสัตบุรุษ การฟังพระสัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ” จากพุทธพจน์นี้ สามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน 1) การรับรู้ ได้แก่ การเสวนากับสัตบุรุษ และการฟังพระสัทธรรม 2) การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ และ 3) การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2545: 34) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาชีวิตที่ดี (มรรค = พรหม) ซึ่งมีปัญญาเป็นแกนนำ โดยตลอดเริ่มด้วยปัญญาพัฒนาชีวิต ไปจนถึงชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา

วรวิทย์ วตินสรการ (2546 : 29) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้ง สามารถเข้าใจตนเอง และเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตของตน กับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก มากขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้นด้วย

สุนน อมรวิวัฒน์ (2546: 13) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสกับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ (คือรู้สึก หมายถึง รู้คิด รู้แจ้ง) และมีการกระทำโต้ตอบ ผึกฝน อบรม ตนเองหรือ กัลยาณมิตร จนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ (ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอสมควร) และอิสระภาวะ (พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส)

กิตติชัย สุชาติโนบล (2555 : 34) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยง หลักพุทธธรรม โดยผู้สอน จัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษาแก้ปัญหาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิธีวัฒนธรรมแสงปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา

กล่าวโดยสรุป ความหมาย การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม โดยครูผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นกระบวนการฝึกฝนให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ครอบคลุม ถึงเนื้อหาสาระที่ตรงกับความ เป็นจริง เกิดการพัฒนากระบวนการคิด นำสู่การฝึกฝน ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

2. ลักษณะการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากการประมวลวิเคราะห์คำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ 1) ความมีอิสระที่สำคัญมาก คือ มีความเป็นอิสระจากการครอบงำของ อวิชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน 2) การเรียนรู้ความจริง คือการสัมผัสและการปฏิบัติในธรรมชาติแห่งความเป็นจริงของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม 3) การคิดไตร่ตรองอย่างแยบคาย 4) การมีจิตใจที่เป็นกลางซึ่งการที่จะสัมผัสและคิดได้ตามความเป็นจริงนั้น จิตใจจะต้องเป็นกลาง ถ้าจิตใจไม่เป็นกลางก็จะรับรู้ไปตามอคติ การที่จิตใจจะเป็นกลางได้นั้น ซึ่งต้องดำเนินตามทางสายกลาง คือ มรรคมรรค 8 ประการ ประกอบด้วย การเห็นชอบ การดำริชอบ การเจรจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งมั่นชอบ และการจัดสภาพทุก ๆ ด้านให้สมบูรณ์เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามลักษณะปัญญาภูมิธรรม 4 ประการ (วรวิทย์ วศินสรการ, 2546: 29) ดังนี้

2.1 สัมผัสสัมผัสเสวะ (การเสวนากับสัตบุรุษ) หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ผู้รู้ นักปราชญ์ มีครูอาจารย์ดี ข้อมูลดี มีสื่อที่ดี

2.2 สัทธัมมัสสวนะ (การฟังพระสัทธรรม) หมายถึง การตั้งใจ เอาใจใส่ในการศึกษา โดยมีหลักสูตร และวิธีการสอนที่ดี

2.3 โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการการคิดอย่างแยบคาย คิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

2.4 ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หมายถึง มีความสามารถนำธรรม หรือความรู้ไปปฏิบัติ ใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

พระไพศาล วิสาโล (2544 : 29) ได้อธิบายถึง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การรับรู้ เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา (พระสัทธรรม) ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้จากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร (สัตบุรุษ) อย่างไรก็ตาม กระบวนการเรียนรู้ นั้น นอกจากจะประกอบไปด้วยข้อมูล ข่าวสารความรู้ คำชี้แนะ อันเป็นองค์ประกอบภายนอก แล้ว องค์ประกอบภายใน อันได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ ก็มีความสำคัญอย่างมาก แม้จะได้ยินเสียง หรือได้ฟังสิ่งที่ดีงาม แต่หากการรับรู้ หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนได้

2. การคิด เมื่อรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร หรือคำแนะนำได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็นและครบถ้วนแล้ว กระบวนการเรียนรู้ขั้นต่อไป คือ การคิด เป็นการนำเอาสิ่งที่รับรู้มาย่อยจัดระเบียบ เสริมเติมต่อเพื่อให้เกิดปัญญาเพิ่มพูนขึ้น โยนิโสมนสิการ แบบปลูกปัญญา คือการคิดอย่างถูกวิธี สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ 1) โยนิโสมนสิการแบบปลูกปัญญา คือ การคิดเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะ หรือความเป็นจริง เข้าถึงอิสรภาพทางจิตและปัญญา 2) โยนิโสมนสิการแบบสร้างคุณภาพจิต เป็นการใช้ความคิดเพื่อให้เกิด กุศลธรรม เป็นอุบาย

ลดโลภะ โทสะ โมหะ โดยใช้ธรรมฝ่ายดีมากดข่ม หรือทดแทน ซึ่งสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้รู้จักคิด คือ การตั้งคำถาม เพราะคำถามเป็นตัวนำความคิด กำหนดการรับรู้เพื่อแสวงหาคำตอบ พระพุทธเจ้าได้ใช้คำถามในการกระตุ้น ให้เกิดปัญญาบ่อยครั้งกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่รู้จักคิด หรือคิดไม่ถูกวิธี ในขณะที่เดียวกัน คนจะคิดเป็นหรือคิดถูกวิธีได้ ก็เพราะรู้จักตั้งคำถาม กระบวนการศึกษาที่ถูกต้อง จึงควรให้ความสำคัญแก่การฝึกให้รู้จักการตั้งคำถามด้วย

3. การปฏิบัติ ในทางพระพุทธศาสนาหากขาดการปฏิบัติย่อมมิใช่การเรียนรู้ที่

ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือถูกต้อง นี่คือ จุดสำคัญที่ทำให้การศึกษาแบบพุทธศาสนาแตกต่างจากการศึกษาแบบตะวันตกหลายสำนัก เป็นการใช้ความคิดล้วนๆ จึงเป็นการเรียนรู้ระดับพุทธิปัญญา (Intellect) การศึกษาหรือ สิกขาในทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา อธิปัญญาสิกขา เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ 3 ส่วนนี้ ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญ การปฏิบัติ

สรุปว่าการรับรู้การคิดและการปฏิบัตินี้ ในที่สุดก็จะเชื่อมกันเป็นวัฏจักรเพราะเมื่อปฏิบัติอย่างถูกต้อง นอกจากจะช่วยให้รู้จักคิดดีขึ้น และเกิดความรู้ใหม่แล้ว ยังทำให้เกิดทัศนคติใหม่ เกิดความใฝ่รู้ มองสิ่งต่างๆ ว่าเอื้อให้เกิดปัญญาได้ทั้งนั้น อีกทั้งยังอาจเกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นมากขึ้น ในทางพระพุทธศาสนา ยังเห็นว่า ทั้งการรับรู้ การคิด และการปฏิบัติ ในตัวมันเองเป็น บ่อเกิดแห่งปัญญา ได้ด้วยโดยไม่ต้องรอให้เชื่อมโยง จนครบกระบวนการเสียก่อน ดังเรียก ปัญญาที่เกิดจากการฟัง คือ สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด คือ จินตามยปัญญา และปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ เรียกว่า ภวานามยปัญญา อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยรวมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ การคิด การปฏิบัติก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนนั้น จะต้องเป็นไปตามพระสัทธรรม คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาซึ่งครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแยกคายนนำไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้หลัก ไตรสิกขา ในการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การรับรู้ ได้แก่การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังพระสัทธรรม 2) การคิดได้แก่ โยนิโสมนสิการ และ 3) การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ซึ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ การปรับเปลี่ยนความคิด และพฤติกรรมของผู้เรียนจะต้องเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งทฤษฎี แนวคิด การปฏิบัติ และการได้รับหรือเห็นผลการปฏิบัตินั้นอย่างครบถ้วน

3. วิธีสอนแบบพระพุทธเจ้า

ในทางพระพุทธศาสนานอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐ เพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ (ประเวศ วะสี, 2536: 39) มีวัตถุประสงค์เพื่อการลดความเห็นแก่ตัว หรือตัวกูของกู และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรมการทำงานในวิถีชีวิต มีการร่วมคิดร่วมทำหรือการสร้างความเป็นชุมชนสังคมในอุดมคติทางพระพุทธศาสนา คือชุมชนที่พึ่งตนเองได้ การเรียนรู้ต้องเรียนรู้การสร้างความเป็นชุมชน หรือร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำเสมอ ในการร่วมคิดร่วมทำจะต้องฝึกการมีความเอื้ออาทรต่อกัน ฝึกการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำฝึกการจัดการไม่ว่าการละเล่น การประกอบอาชีพขนบธรรมเนียมประเพณีใดๆ อันเป็นเรื่องของวิถีชีวิตร่วมกัน ตลอดไป จนถึงฝึกการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นวิธีการที่พระองค์ใช้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ตรัสรู้ให้แก่ ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เรียนรู้ (วรวิทย์ วตินสรการ, 2545: 31) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.1 สันติสนทนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนเห็นจริง

3.2 สมาทปนา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่า เรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง

3.3 สมุตเตชนา พระองค์ใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังคิดค้น กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบผลสำเร็จ

3.4 สัมปหังสนา ในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ ในการสอนธรรมะทุกครั้ง พระองค์จึงใช้วิธียกตัวอย่างเป็นเรื่องจริงบังนิทานบ้าง เล่าประกอบเสมอซึ่งเรียกว่า ชาดก เห็นได้ชัดเจนในพระไตรปิฎกฉบับเถรวาทเมื่อพระองค์สอนครั้งใดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนได้โดยธรรมชาติ จึงทำให้การเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับสติปัญญาของแต่ละบุคคลดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่งเพราะ การเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้น สามารถเอาชนะความขัดแย้งและความเชื่อในสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเชื่อในลัทธิต่างๆ และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอย่างมั่นคงทรงเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับบุคคลชุมชน ประกอบกับพระองค์ทรงมีพุทธลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา การสอนของพระองค์จึงเป็นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปได้อย่างกว้างขวาง วิธีสอนของพระพุทธเจ้าตามแนวพุทธศาสตร์ จากการวิเคราะห์ผลการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง ผลการสอนจะออกมาในรูปแบบที่งดงาม สมบูรณ์ด้วยเนื้อหาสาระปลุกศรัทธาและความชื่นชมยินดีให้แก่ผู้ฟัง (ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์, 2548: 20) จะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์เองนั้น เป็นแก่น

มีสาระอันลึกซึ้งตั้งแต่พระพุทธรูปเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนให้คนทุกวรรณะ คนนอกศาสนาหันมาสนใจ และปฏิบัติธรรมของพระพุทธรูปศาสนา อย่างสิ้นเชิงพุทธรูปวิธีสอนจึงเป็นเรื่องที่ครูในปัจจุบัน ควรสนใจศึกษา (สุมน อมรวิวัฒน์, 2513: 13) แนวการสอนของพระพุทธรูปเจ้าเพื่อนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ การเรียนการสอนต่อไป เพราะพระพุทธรูปเจ้ามีวิธีการสอนอันชาญฉลาดเมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบลงมักมีผู้สรรเสริญพระธรรมเทศนาเสมอว่า แจ่มแจ้งจริง เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิดเหมือนประทีปส่องทางแก่คนหลงทาง (วคิน อินทสระ . 2534: 3) การสอนธรรมในพระพุทธรูปศาสนา ควรยกย่องพระพุทธรูปเจ้าเป็นบรมครู หมายถึง ครูที่ยอดเยี่ยมที่สุด พระองค์ทรงใช้วิธีสอนที่หลากหลายตามแต่ระดับสติปัญญาของผู้เรียน และการสอนแต่ละครั้งพระพุทธรูปเจ้าคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 จำพวก เปรียบเหมือนบัว 4 เหล่า ดังนี้

1. อุกฆฏิตัญญ คือ ผู้ที่อาจรู้ธรรมได้พลัน เปรียบเหมือนบัวอยู่เหนือน้ำ พอถูกแสงดวงอาทิตย์ก็บาน
2. วิปจิตัญญ คือ ผู้ที่อาจรู้ธรรมได้ต่อเมื่อท่านได้อธิบาย เปรียบเหมือนบัวปริ่มน้ำอันจะบานในวันรุ่งขึ้น
3. ไนยะ คือ ผู้ที่พอจะแนะนำพร่ำสอนได้ต้องทำบ่อยๆ เปรียบเหมือนบัวใต้น้ำอันจะบานในวันต่อไป

4. ปทปรมะ คือ พวกคนโง่ แม้จะอบรมแนะนำสั่งสอนอย่างไร ก็ไม่เข้าใจ ไม่รับฟังอะไรทั้งนั้นเปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ในโคลนตมติดอยู่กับดิน อันจะเป็นอาหารของเต่าและปลา

บุคคลเหล่านี้ พระพุทธรูปเจ้าทรงเลือกสอนบุคคล 3 ประเภทแรกโดยเลือกธรรมะให้เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญญาบารมีของบุคคลนั้น (พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2530: 34-35) แนวคิดพื้นฐานของการสอนและวิธีการสอนของพระพุทธรูปเจ้า ทรงวางพื้นฐานไว้ว่า สอนให้มีวิธีใหม่ วางรากฐานบนสติปัญญาและการถามหาเหตุผล สอนให้คิดอย่างอิสระ คิดหาเหตุผลได้อย่างเต็มที่ ไม่ได้คิดอย่างเดียวแต่ให้ปฏิบัติด้วย วิธีที่พระองค์ทรงใช้ในการสั่งสอนบุคคล เช่น

1. ทรงใช้วิธีเอ็กซพากรณียปัญหา คือปัญหาที่ฟังตอบตรงแบบตายตัว
2. ทรงใช้วิธีสอนโดยวิธีวิภังชพยากรณียปัญหา คือ ปัญหาที่ต้องแยกความตอบ
3. ทรงสอนโดยวิธีปุจฉาพยากรณียปัญหา คือ ปัญหาทรงย้อนถามก่อนแล้วจึงสอน
4. ทรงสอนโดยวิธี รูปนียปัญหา คือ ปัญหาที่ทรงยับยั้งเสีย
5. ทรงสอนโดยวิธีอุปมาลักษณะ คือ การสอนเปรียบเทียบให้เห็นจริง
6. ทรงสอนตามความสนใจของผู้เรียน
7. ทรงสอนตามลำดับความลึกซึ้งจากง่ายไปหายาก
8. ทรงใช้วิธีตอบปัญหาแบบต่างๆ

9. ทรงสอนโดยทำตัวอย่างให้ดู พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบให้เป็นแบบแก่สาวกทั้งหลาย ไม่ยอมให้ความโลภ ความโกรธ ความหลง มามีอำนาจเหนือพระพุทธเจ้า พระองค์เป็นแบบอย่างในความเพียรนั่นเอง

10. ทรงสอนโดยใช้อุปการณ์ เช่น ดอกบัว น้ำ ผ้า ฯลฯ เรื่องภิกษุจุลบัณฑก เป็นภิกษุรูปหนึ่งสอนอย่างไรก็ไม่จดจำ เมื่อพระพุทธเจ้าทราบ จึงส่งผ้าขาวผืนหนึ่งมาให้ลูบคลำ เมื่อลูบคลำนานๆ สัจจล้าลงจนเห็นได้ชัด ทำให้ภิกษุ จุลบัณฑก เข้าใจว่า จิตนั้นสกปรกได้เพราะสิ่งภายนอก จึงบรรลุธรรมในที่สุด

11. ทรงสอนโดยวิธี ให้เลื่อนความเข้าใจของผู้ฟังเป็นชั้นๆ ถ้าผู้ฟังไม่มีพื้นความเข้าใจในเบื้องต้นมาก่อน พระองค์จะไม่สอนอริยสัจ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง แต่จะสอนเรื่องราวต่างๆ เป็นการฟื้นฟูความเข้าใจระหว่างโลกกับธรรม ให้ดีเสียก่อน

12. ทรงสอนโดยให้เห็นว่า เรื่องของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องของสมมุติ คือ ไม่ใช่จะคาดเดาเอาได้ หรือฝึกคิดเอง แต่เป็นเรื่องที่สามารถค้นพบความจริงได้ โดยได้ทรงปฏิบัติแล้ว นำความจริง ที่ค้นพบมาสั่งสอน เป็นการปฏิเสธ การคาดเดา การคาดคะเน

การสอนของพระพุทธเจ้านั้นพระองค์ได้ทรงวางพื้นฐาน ไว้ว่าสอนถ้ามีวิธีการใหม่ต้องมีรากฐานอยู่บนสติปัญญาและการถามหาเหตุผล สอนให้คิดอย่างมีอิสระ เชิญคิดหาเหตุผลให้เต็มที่ ไม่ใช่คิดอย่างเดียว ทรงให้ลงมือปฏิบัติด้วย นอกจากนั้นพระพุทธองค์ได้นำหลักธรรมเป็นตัวกำกับเสมอ เป็นการเรียนรู้คู่คุณธรรม หลักธรรมที่ใช้กำกับการเรียนรู้ตามแนวพุทธ มีดังนี้

4. หลักธรรมที่ใช้ในการจัดเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาามาเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการจัดการการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้ หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมะหลักและธรรมประกอบ มี 4 หลักธรรม ซึ่งได้จากการสังเคราะห์หลักธรรมการจัดการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนาตามแนวของ (สาโรช บัวศรี, 2515: 45 ; พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2546: 731-732; ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์, 2548: 36; สุนน อมรวิวัฒน์, 2546: 97-102; ขวัญฟ้า รังสิยานันท์, 2552: 27-31; กิตติชัย สุชาติโนบล, 2555: 36) ได้แก่ หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโมณสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4 มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ธรรมะหลัก

4.1.1 อริยสัจ 4

เป็นหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นแก่นแท้เป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงของอริยบุคคล หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมด ก็สรุปรวมลงที่ อริยสัจ 4 ดังนี้

4.1.1.1 ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยทุกข์ ความทุกข์เป็นความไม่สบายกาย

ไม่สบายใจ เกิดขึ้นกับทุกคนทุกที่ ทุกเวลา ทุกโอกาส เราจึงต้องไม่ประมาท ต้องพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความเป็นจริง

4.1.1.2 สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งความทุกข์ ความจริงที่เกิดขึ้นต้องมีสาเหตุไม่ใช่เกิดขึ้นมาลอยๆ สาเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ คือ ตัณหา ซึ่งเป็นความทะยานอยากอันเกิดจากตา หู จมูก ลิ้นกาย ใจ พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า สรรพสิ่งเกิดจากเหตุ สรรพสิ่งจะดับได้หรือหมดไปก็เพราะเหตุ ดังนั้นจะเกิดอะไรขึ้นก็เนื่องมาจากเหตุ จะเกิดโดยบังเอิญไม่ได้

4.1.1 3 นิโรธ คือ ความจริงว่าด้วยการดับทุกข์ดังนั้นการดับซึ่งสาเหตุ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นก็ดับลงไปด้วยซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่านิพพานจึงเหลือแต่ความสุขเพียงอย่างเดียว

4.1.1 4 มรรค คือ วิถีทางหรือหนทางดับทุกข์ ซึ่งมีหนทางที่จะดับได้ 8 ประการ ซึ่งได้เสนอแล้วข้างต้น หลักการทั้ง 3 ประการนี้อาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่า อริยมรรค ซึ่งแปลว่า หนทางอันประเสริฐมี 8 ประการที่นำไปสู่การดับทุกข์ทำให้เป็นอารยชน (พระธรรมปิฎก, 2546: 667-708)

1) สัมมาทิฐิ (การเห็นชอบ) ความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ที่ตั้งามถูกต้องมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกับหลักความจริง

2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) ความดำริ การคิดต่างๆ ที่ไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เศร้าหมองขุ่นมัวเป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข

3) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) เป็นการแสดงออกทางวาจา ตรงกับความจริงไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสีใคร ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล สุภาพ นุ่มนวล ชวนให้เกิดไมตรี เป็นไปในทางสร้างสรรค์

4) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) เป็นการกระทำที่ตั้งงามเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่ทำร้ายกันสร้างความสัมพันธ์อันดีทำให้สังคมสงบสุขไม่ล่วงละเมิดคุ้มครองของผู้อื่น

5) สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) คือการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น

6) สัมมาวายามะ (มีความเพียรชอบ) มีความพยายามทำในสิ่งที่ตั้งงามเพียรสร้างกุศลธรรมให้เกิดขึ้น หลีกเว้นความชั่วที่จะเกิดขึ้น เพียรละเลิกในสิ่งที่ชั่วร้าย

7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) มีสติกำกับตัวเอง ควบคุมใจของตนเอง ระลึกในสิ่งที่ตั้งงามสิ่งที่เกื้อกูลและเป็นประโยชน์

8) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) มีความตั้งใจมั่น จิตใจดำเนินอยู่กับงานหรือในสิ่งที่กำหนดแน่วแน่ในสิ่งที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน พร้อมที่จะใช้งานทางปัญญาได้ผลดี

4.2 ธรรมประกอบ

4.2.1 หลักกัลยาณมิตร คือ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาเชื่อมโยงให้บุคคลติดต่อกับโลกทางสังคมอย่างถูกต้อง เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันอันเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนามนุษย์กัลยาณมิตรจึงหมายถึงบุคคลที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่วยสอน หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง ซึ่งผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรจะมีคุณสมบัติพื้นฐานที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ (พระธรรมปิฎก, 2546: 734-735) มีดังนี้

4.2.1.1 ปิโย (น่ารัก) คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้อยากเรียน อยากเข้าไปใต้ถ่ม

4.2.1.2 ครุ (น่าเคารพ) คือ มีความประพฤติควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

4.2.1.3 ภาวนีโย (น่าเจริญใจ) คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาเป็นแบบอย่างทำให้ศิษย์เอยอ้าง และรำลึกถึง ด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

4.2.1.4 วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) คือ พูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร คอยแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

4.2.1.5 วจนัทขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักซ้อมตลอดจนคำล่วงเกิน ตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อง่ายไม่เสียอารมณ์

4.2.1.6 คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา (อธิบายเรื่องได้ล้าลึก) คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนจนเข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

4.2.1.7 โน จัญฐาเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำไปในทางเสียหาย) คือ ไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางเสียหาย เหลวไหลไม่สมควร

หลักกัลยาณมิตร จะเป็นพ่อแม่ ครู อาจารย์ พระสงฆ์ หรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากนี้ แต่ต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนดี เป็นคนมีปัญญา มีคุณธรรม ก็ถือว่าเป็น กัลยาณมิตรได้ โดยเฉพาะ ครูเป็นกัลยาณมิตรของลูกศิษย์ จะทำให้ลูกศิษย์รู้สึกมีความมั่นคงอบอุ่นทางจิตใจ เนื่องจากสามารถนั่งฟังได้ทั้งในเรื่องเรียน เรื่องส่วนตัว ความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้ศิษย์เกิดความศรัทธา เคารพเชื่อฟัง คำสั่งสอนของครูจึงมีอิทธิพลต่อศิษย์ เป็นอย่างมาก

4.2.2 หลักโยนิโสมนสิการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 667-708) ได้กล่าวถึง โยนิโสมนสิการประกอบด้วย โยนิโส มาจากคำว่า โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อูบาย ส่วนคำว่า มนสิการ แปลว่า การทำไว้ในใจ การคิด การคำนึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็น โยนิโสมนสิการจึงหมายถึง การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ซึ่งเป็นหลักการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ วิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็น

จริง คิดตามความสัมพันธ์สืบทอดจากเหตุโยไม่เอาความรู้สึก อุปาทานของตนเองเข้าไปจับ ในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการแห่งปัญญา โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยภายในของมนุษย์ คือความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างปัญญา ไม่ใช่ตัวปัญญาแต่เป็นเหตุให้เกิดปัญญา ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

4.2.2.1 อูบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือ พิจารณาโดยอูบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธีที่จะเข้าไปถึงความจริง

4.2.2.2 ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง ต่อเนื่องเป็นลำดับ มีขั้นตอนแล่นไปเป็นแถวเป็นแนว

4.2.2.3 การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ หรือคิดอย่างมีเหตุผล เป็นการสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

4.2.2.4 อุกาถมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือการคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย เป็นการคิดทำให้เกิดกุศลธรรม ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง

4.2.3 หลักไตรสิกขา (กระบวนการของการศึกษา)

แกนนำของการศึกษา คือ สัมมาทิฏฐิ เมื่อมีฐานสัมมาทิฏฐิแล้ว กระบวนการแห่งการศึกษาในตัวบุคคลก็ดำเนินการ แบ่งออกได้ 3 ประการ ดังนี้

4.2.3.1 การฝึกฝนอบรมในความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา เรียกง่ายๆ ว่า ศีล

4.2.3.2 การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตสิกขา เรียกง่ายๆ ว่า สมาธิ

4.2.3.3 การฝึกฝนทางปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงตามเหตุ ตามปัจจัย แก้ไขปัญหาตามเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนทำให้จิตบริสุทธิ์ได้หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ จิตใจเป็นอิสระเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขาเรียกง่ายๆ ว่า ปัญญา วิธีฝึกให้เกิดปัญญา มีดังนี้

- 1) เสวนาผู้รู้ คบถกถาณมิตร โดยเฉพาะครูผู้ทรงคุณงามความดี เพื่อการถ่ายทอด ความรู้ และรับความชัดเจน ซึมซับเป็นตัวอย่าง
- 2) ฟังคำสอน คือ หมั่นซักถาม นำสาระที่สำคัญไปปฏิบัติ
- 3) คิดให้แยบคาย คือ คิดทบทวนสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟัง เพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น
- 4) ปฏิบัติให้ถูกหลัก คือ นำมาปฏิบัติให้เกิดผลตรงตามหลักการเป้าหมาย

4.2.4 หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท หมายถึง หนทางการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และเข้าถึงประโยชน์สูงสุด ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ คือ

4.2.4.1 ฉันทะ คือ ความพอใจเป็นลักษณะที่มีความรักและความรับผิดชอบ ต่องานต่อหน้าที่ของตนเมื่อมีความชอบความพอใจ ย่อมจะเอาชนะต่อปัญหาที่ปวงได้

4.2.4.2 วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม บากบั่น อุตทน ไม่เบื่อหน่าย มุ่งทำหน้าที่ของตนเองและทำให้สำเร็จ วิริยะจะเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้สิ่งที่เราทำ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4.2.4.3 จิตตะ คือ การเอาใจใส่ ผักใฝ่ ตรวจสอบ พิจารณา ดูแลกิจการที่ ตนเองรับผิดชอบ จิตตะมีส่วนสำคัญที่ทำให้งานมีความสำเร็จมาก

4.2.4.4 วิมังสา คือ การไตร่ตรอง การใช้ปัญญาในการประกอบการงานรู้จัก คิด หาข้อบกพร่อง หาทางที่จะทำให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย ซึ่งรวมถึงการวางแผนเป็น ขั้นตอนแล้วดำเนินการตามลำดับ ถ้าเกิดปัญหาอะไรจะได้ดำเนินการแก้ไขอย่างไร ซึ่งเป็น การไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งหวังให้งานมีความสำเร็จ มีความ พากเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้น ปัจจัยที่สำคัญ คือ ปรโตโฆสะ ที่เป็นกัลยาณมิตร กระตุ้นให้เกิดโยนิโสมนสิการ และเข้าสู่การพัฒนาตาม หลักไตรสิกขา คือการฝึกอบรม กาย วาจา ใจและปัญญา โดยมีหลักธรรม เป็นตัวกำกับ การเรียนรู้ จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา มีความสมบูรณ์สอดคล้องกับ การดำเนินชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าได้วางแนวทางการเรียนรู้ไว้หลากหลายให้มีความเหมาะสม กับจริต หรือความชอบ ของแต่ละบุคคล

5. วิธีสอนตามแนวพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาของนักการศึกษา ได้ศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ได้ประยุกต์วิธี สอนมาใช้ในการจัดกิจกรรม เป็นรูปแบบการสอนที่นักการศึกษาไทยได้พัฒนาขึ้น สรุปได้ ดังนี้

5.1 วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย

วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย คือ การสอนโดยบรรยาย เนื้อหา เปรียบเทียบกับคน สัตว์ สิ่งของ ให้ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ได้ง่าย ชัดเจน สมจริงโดยบรรยาย และมองเห็นรูปธรรมได้ โดยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของ ที่นำมาเปรียบเทียบ อุปมา อุปไมย ที่ ชัดเจนตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดหมายของการสอนเรื่องนั้นๆ มากที่สุด (ดรรารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. 2548: 42)

5.2 วิธีสอนแบบธรรมสภาจณา

คำว่า ธรรมสภาัจฉา หมายถึง การสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปราย ปัญหา การแสวงหาเหตุผล ค้นคิดเป็นการซักถาม และแก้ปัญหาการสอน แบบธรรมสภาัจฉา เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด แก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผลและช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรมะ การได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง การสอนแบบธรรมสภาัจฉาจะทำให้ผู้เรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ มิใช่รับฟังจากครู ครูมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ชี้แหล่งความรู้ ตอบคำถามให้กระจ่างแจ้ง นักเรียนอ่าน สังเกต สนทนา สืบหาแหล่งความรู้ จัดบันทึก เพื่อได้แนวคิดมาสู่ธรรมสภาัจฉา ค้นพบความรู้ ฝึกทักษะการจับประเด็น ของความรู้ต่างๆ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มของตน การรวบรวมความรู้เป็นแนวคิด แนวความเชื่อแนวการปฏิบัติ โดยเลือกเฟ้นและรวบรวมเรื่องราวต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกิดความรู้สึกอยากปฏิบัติ ตามธรรมนั้นๆ การพิสูจน์ความรู้ เป็นการ นำความรู้ ความคิดความเข้าใจ มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การสอนแบบธรรมสภาัจฉา มีวิธีการดังนี้ คือ

5.2.1 คู่สนทนา ได้แก่ ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับวิทยากร โดยตั้งจุดมุ่งหมายการสอนให้ตรงกัน

5.2.2 คู่สนทนา กำหนดหัวข้อเรื่องปัญหา ขอบเขตการถกเถียงการซักถามในเรื่องอะไร

5.2.3 คู่สนทนา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ในหัวข้อที่สนทนาโดยเฉพาะการอ่านในใจ จะต้องรวบรวมประเด็นเพื่อนำมาสนทนา

5.2.4 การแสดงความคิดเห็น

5.2.4.1 อภิปรายทั่วไป ครูเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนแสดงความคิดเห็น หรือคัดค้าน ตามเวลาที่กำหนด ครูเป็นผู้สรุป

5.2.4.2 อภิปรายเฉพาะกลุ่ม ครูจัดให้นักเรียน 4-5 คน อภิปรายหน้าชั้นเรียนโดยครูเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายซักถามนักเรียน

5.2.4.3 อภิปรายเป็นกลุ่มแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มค้นคว้าอภิปราย ในกลุ่มของตน ให้นักเรียนกลุ่มหนึ่งอภิปรายหน้าชั้นเรียน นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งซักถามและแลกเปลี่ยน

5.2.4.4 จัดนักเรียนเป็นกลุ่มๆละ 6 คน แต่ละกลุ่มนำความรู้ที่อ่านมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นข้อคิด ให้ประธานกลุ่มอภิปรายหน้าชั้นเรียน

5.2.4.5 จัดโต้วาที

5.2.4.6 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆละ 5 - 7 คน ค้นคว้าแสวงหาความรู้แล้วนำมาอภิปรายหน้าชั้นเรียน การแสดงความคิดเห็นและต้องสรุปความคิดเห็นเรื่องราวที่น่าเสนอทุกครั้งโดยที่

1) ครูสรุปด้วยการบอก และอธิบายเพิ่มเติม

- 2) นักเรียนช่วยกันสรุป และเขียนลงบนกระดาน
- 3) นักเรียนที่ทำหน้าที่เลขากลุ่ม จดประเด็นความคิดเห็นลงในสมุดให้

ครูตรวจ

- 4) นักเรียนจดประเด็นความคิดเห็นลงในสมุด (สุนทร อมรรวิวัฒน์, 2548:

103)

5.3 วิธีสอนแบบเบญจขันธ์

วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์มี 5 ขั้นตอน เป็นการสอนโดยยึดหลักธรรมชาติเบญจขันธ์ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นการสอนให้ผู้เรียนพิจารณาเบญจขันธ์ตามลำดับขั้น ดังนี้

5.3.1 กำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) ครูกำหนดสิ่งเร้าให้นักเรียนได้สัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยกำหนดสื่อการเรียนรู้ให้ตาเกิดกระทบกับรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบร้อน เย็น อ่อน แข็ง

5.3.2 ขั้นการรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมสิ่งเร้าให้นักเรียนสัมผัส อย่างถูกต้อง และเกิดการรับรู้จาก ตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบร้อน เย็น อ่อน แข็ง ก็จะเกิดสุขเวทนา หรือพอใจนักเรียนก็จะเรียนดี ถ้าเกิดทุกข์เวทนาหรือไม่พอใจก็จะเรียนไม่ดี

5.3.3 ขั้นวิเคราะห์ สังเคราะห์การเรียนรู้ (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนคิด แยกแยะว่ามีอะไรเกิดขึ้น อะไรเป็นต้นเหตุแล้วเกิดผลอย่างไร ถามความรู้สึกของผู้เรียนต่อสิ่งนั้นๆ เป็นขั้นวิเคราะห์แล้วจะเกิดสัญญา คือ การจำได้หมายรู้

5.3.4 ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่ผู้เรียนตอบรับหรือไม่ตอบรับในค่านิยมที่ครูสอน เป็นขั้นปรุ้งแต่ง เมื่อจำได้ก็เป็น การปรุ้งแต่งรับหรือไม่รับความรู้นั้น

5.3.5 ขั้นการเกิดอุปนิสัย (ขั้นวิญญาณ) ขั้นรู้แจ้งเห็นจริงเป็นขั้นที่ครูถามแบบล้างความรู้สึกโดยการสร้างสถานการณ์ ให้คิด แล้วผู้เรียนตอบว่าควรทำหรือไม่ควรทำ ในสถานการณ์ดังกล่าวเป็นขั้นการรับรู้ (เปรี๊ยะ กุมุท, 2526: 15)

5.4 วิธีสอนแบบไตรสิกขา

การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีที่ฝึก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางปฏิบัติให้ผู้เรียนมี ศีล สාරวมกาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องในองค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือฝึกจิตให้มีความมั่นคง ผ่องใสระงับจากกิเลส เมื่อจิตสงบมั่นคง ก็เป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน ที่จะพิจารณาธรรมมีปัญญา สิกขา คือการพิจารณาร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดของคนในขณะที่มีสมาธิ ให้เข้าใจในสภาพความเป็นจริง เพื่อละกิเลส ละทุกข์ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอน ดังนี้

5.4.1 นักเรียนรักษาศีล โดยควบคุมกาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบและ

องค์แห่งศีล รักษาศีล มิให้ขาดตกบกพร่อง

5.4.2 นักเรียนฝึกสมาธิ ด้วยการสวดมนต์ ส้ารวมศีลของตน กำหนดดู
ลมหายใจ และอุบายฝึกจิตให้เป็นสมาธิ ควรปฏิบัติทุกวันๆละ 5-10 นาที

5.4.3 นักเรียนฝึกการใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรอง ขณะที่จิตมีสมาธิ
ให้พิจารณา ความเป็นจริงด้วยเหตุผล พิจารณาร่างกาย ความคิดการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้สึกรู้
นึกคิดให้เข้าใจสภาพความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยั่งยืน ไม่มีสาระ ไม่ยึดถือว่าเป็นของเรา
เป็นเรากำหนดสภาพธรรมที่เราได้กระทำผิดศีลอย่างไรและมีอบายที่จะควบคุมกาย วาจาและ
ใจอย่างไรถึงจะไม่ตกอยู่ในอำนาจของ อกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ผู้เรียนสามารถบรรยาย
ลำดับสิ่งที่พิจารณา ได้โดยละเอียดและเสนอข้อปฏิบัติได้ถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่
ผู้สอนจะทำหน้าที่สรุปหลักธรรม ให้ผู้เรียนได้พิจารณาและให้กำลังใจ ในการปฏิบัติตาม
ไตรสิกขา (บรรเทา กิตติศักดิ์, 2526: 289-299)

5.5 วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง ระบบการใช้สติปัญญาจำแนกแยกแยะสิ่ง
ต่างๆ ตามความเป็นจริงตามสภาวะ (ธรรมชาติ) และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย
(เหตุคัน เหตุแวดล้อม)เป็นการคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระบบและต่อเนื่องตามลำดับ
ขั้นตอน ไม่สับสน ในการคิดแต่ละครั้ง ต้องกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน ว่าต้องการคิดเพื่อ
อะไรซึ่งมีวิธีคิดอยู่ 10 วิธี คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 667-708)

5.5.1 วิธีคิดแบบอริยสัจ (แบบแก้ปัญหา)

5.5.2 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (แบบอทิปปัจจยตา หรือแบบปัจจัยการ)

5.5.3 วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ

5.5.4 วิธีคิดแบบคุณโทษ ทางออก (แบบอิสสาทะ อาทีนวะ และนิสสรณะ)

5.5.5 วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ะ (แบบรู้เท่าทันกรรมตา)

5.5.6 วิธีคิดแบบคุณค่า - คุณค่าเทียม

5.5.7 วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ (แบบหลักการและความมุ่งหมาย)

5.5.8 วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม (แบบกุศลภาวนา)

5.5.9 วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.5.10 วิธีคิดแบบวิภาษวาท

5.6 วิธีสอนแบบพุทธวิธีอริยสัจ

(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , 2538: 731-732) ได้นำขั้นตอนของอริยสัจมา
ประยุกต์ เป็นขั้นตอนในการสอนแบบพุทธวิธี ดังนี้

5.6.1 ขั้นกำหนดทุกข์ ให้รู้ว่าทุกข์คือปัญหาคืออะไร อยู่ที่ไหน มีขอบเขตแค่ไหน
เท่ากับกำหนดปัญหา

5.6.2 ขั้นสืบสาวสมุทัย หยั่งสาเหตุของทุกข์หรือปัญหานั้น (ไม่แยกต่างหาก)

5.6.3 ชั้นนิโรธ ให้เห็นกระบวนการที่แสดงว่าการดับทุกข์แก้ปัญหาก็เป็นไปได้และ
อย่างไรเท่ากับขั้นตั้งสมมติฐาน

5.6.4 ชั้นเพ็นหามรรค

5.6.4.1 มรรค 1 : เสนาแสดงหาข้อมูลพิสูจน์/ทดลอง/เก็บข้อมูล/ทดลอง

5.6.4.2 มรรค 2 : วิมังสา ตรวจสอบ เลือ ก เก็บข้อมูลต้องใช้ได้จริง

5.6.4.3 มรรค : อนุโพร กั้นข้อที่ผิดออก จับ หรือเพ็นให้ได้ มรรคแท้
ซึ่งนำไปสู่ผล คือ แก้ปัญหาได้ ชั้นสรุปผล

5.7 วิธีสอนแบบแก้ปัญหา

สาโรช บัวศรี (2515: 45) ได้นำขั้นตอนของอริยสัจ มาประยุกต์เป็นการสอน
ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

5.7.1 ชั้นปัญหา มีการถกเถียงกันระหว่างผู้เรียนในปัญหาต่างๆ

5.7.2 ช่วยกันอภิปรายวิธีแก้ปัญหา เป็นชั้นสมมุติปัญหาและวิธีแก้

5.7 .3 ชั้นทดลองปฏิบัติตามที่ได้อภิปรายไว้ เพื่อทราบวิธีแก้ปัญหา
เป็นการรวบรวมข้อมูล

5.7.4 การเอาเหตุการณ์รายวันมาพิจารณาเหตุการณ์ในโลกหาทางแก้ไข

5.8 วิธีสอนแบบเผชิญสถานการณ์

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 57-59) ได้นำเอาวิธีสอน ที่ใช้กระบวนการเผชิญ
สถานการณ์ และการตัดสินใจแก้ปัญหา มาใช้ดังนี้

5.8.1 การเผชิญชีวิต เมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องผ่านพบผู้คนสิ่งแวดล้อม
และเหตุการณ์มากมายหลายแบบ จนทุกวันต้องเผชิญกับความสับสน
ความเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ต้องเข้าใจในภาวะที่ต้องเผชิญ

5.8.2 การผจญกับความสับสนและความซับซ้อนของประสบการณ์ ที่บุคคลได้ผ่าน
พบ ทำให้เกิดเงื่อนไขในการแก้ปัญหา เราต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้แก้ไขปัญห
ด้วยความพร้อม ทุกด้าน มีวิธีการผจญสถานการณ์ ที่ถูกต้องตามทฤษฎีของคลอว์ธอร์มมีหลักการ

5.8.3 การผสมผสานชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อน และ
หลากหลาย ย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผล
นำไปสู่การพัฒนาการ เพราะเมื่อใดกลไก และองค์ประกอบของชีวิตมันไม่เหมือนกัน ก็เกิด
ความขัดแย้ง ยากที่จะแก้ไขได้

5.8.4 การเผด็จ หรือขจัด มนุษย์ต้องรู้จักขจัดปัญหา ผูกฝนความคิดและสามารถ
เอาชนะปัญหาโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถที่ทำให้มนุษย์เอาชนะ
ปัญหาได้ การศึกษาจึงเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์โดยแท้

การสอนเพื่อเผชิญปัญหา สุนน อมรวิวัฒน์ ได้นำเอาหลักพุทธธรรม จัดเป็น กระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน ได้มีพัฒนาการ ทางความคิด นำไปสู่การตัดสินใจ อย่างถูกต้องเหมาะสม และให้บรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ กระบวนการแบบนี้มี 4 ขั้นตอน คือ

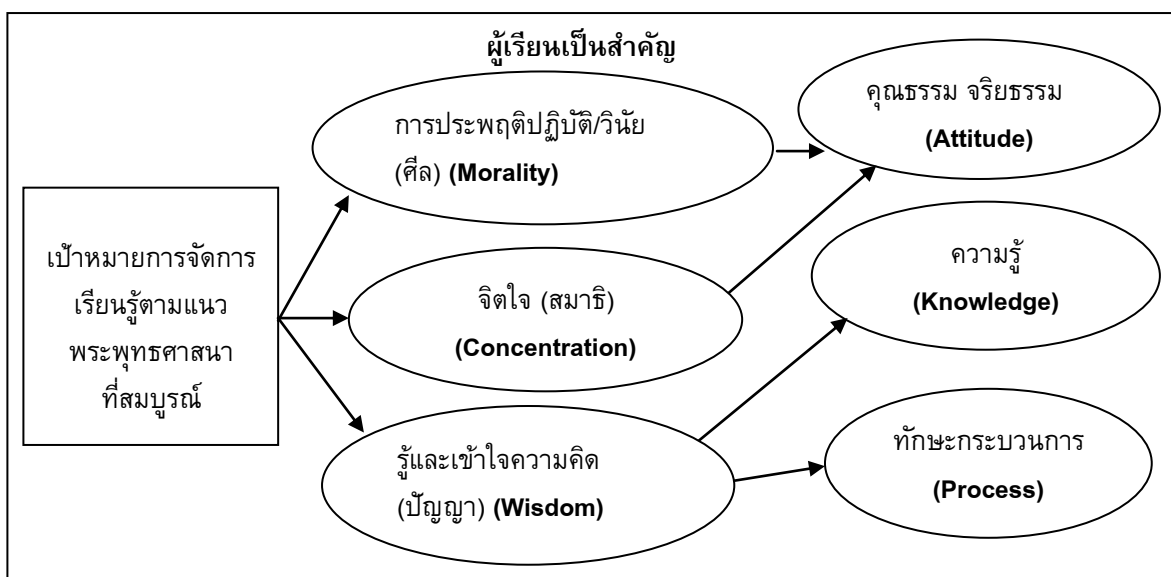
5. 8.4.1 การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ
5. 8.4.2 การประเมินค่า เพื่อหาคุณค่าแท้ และคุณค่าเทียม
- 5.8.4.3 การเลือกและการตัดสินใจ
5. 8.4.4 การฝึกปฏิบัติ

ถ้านำวิธีการสอนแบบต่างๆ ที่ใช้ข้อมูลในปัจจุบันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับ การสอนของ พระพุทธเจ้า ที่ทรงสอนให้แก่สาวก ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า โดยหลักการสอนไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันบ้างใน ด้านวิธีการ ซึ่งต้องให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกาลสมัยสำหรับ ปัจจุบันได้มีนักวิชาการคิดค้นวิธีการสอนโดยนำวิธีการอื่นมาผนวก เช่น วิชาปรัชญาเทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้นดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์, (2513: 15) ได้ เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนศาสนาไว้หลายประการ ดังนี้

1. การสอนโดยบรรยาย หรือการอภิปราย ครูควรใช้ภาษาที่ง่าย ใช้อุปกรณ์ การสอน ทุกครั้งที่สอน อุปกรณ์ประกอบการสอน อาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์บุคคลตัวอย่าง
2. การสอนโดยการตั้งปัญหา เมื่อครูได้สร้างความสนใจ ของนักเรียนแล้วครูและ นักเรียนร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ อยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ
3. สอนแบบค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าข้อเท็จจริงเอง อาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มหรือ ให้อ่านค้นคว้าเป็นรายบุคคล
4. การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
5. การเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
6. การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งเรื่องเล่าเรื่องนั้นเอง แต่ใช้วิธีการพูดแทนการ เรียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขต และอธิบายวิธีการเรียงความให้
7. การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
8. โต้ว่าที่ปัญหาธรรมะ
9. การแสดงบทบาทประกอบเรื่อง หรือสุภาษิต
10. ใช้เพลงประกอบการเรียน
11. ใช้สมุดภาพสมุดพิมพ์
12. การอ่านและการฟังนิทานชาดก
13. การฝึกหัดมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ

6. เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์

การเรียนรู้ที่ดีที่สุดของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาต้องมีกระบวนการฝึก 3 ประการ คือการสำรวมกาย การมีจิตใจที่จดจ่อ การคิดพิจารณาไตร่ตรอง เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 11 (กิตติชัย สุชาติโนบล, 2555: 24)

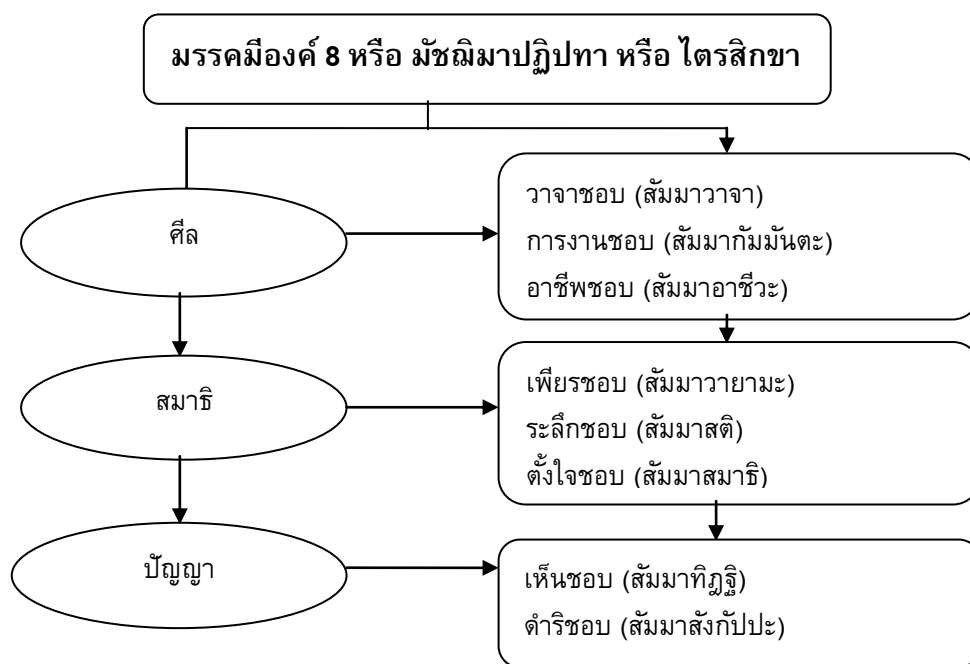

ภาพที่ 11 เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์

จากภาพที่ 11 สามารถอธิบายได้ว่า การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ทำให้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ที่ครูจัดให้ และผสมผสานกับปัจจัยภายนอก เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์คอมพิวเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ สิ่งที่เกิดขึ้น คือ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่นักเรียนใช้ เรียกว่า ปัญญา ในองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นมาได้ จะต้องเกิดจากการคิดที่หลากหลาย คิดแบบองค์รวม ตามหลักโยนิโสมนสิการ ดังนั้นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ก็คือ ไตรสิกขา นั่นเอง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , 2538: 650-660) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้เสนอการให้ การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา ว่าเป็นการศึกษาเพื่อความรู้จริงของธรรมชาติและพัฒนาคบขนพื้นฐานของธรรมชาติ โดยยึดถือทางสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมายและตรงกับความจริงไม่ให้สุดโต่งซึ่งจะพลาดจากตัวความจริงเป็นลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนาทั้งนี้การศึกษาตามแนวพุทธศาสนา เป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้

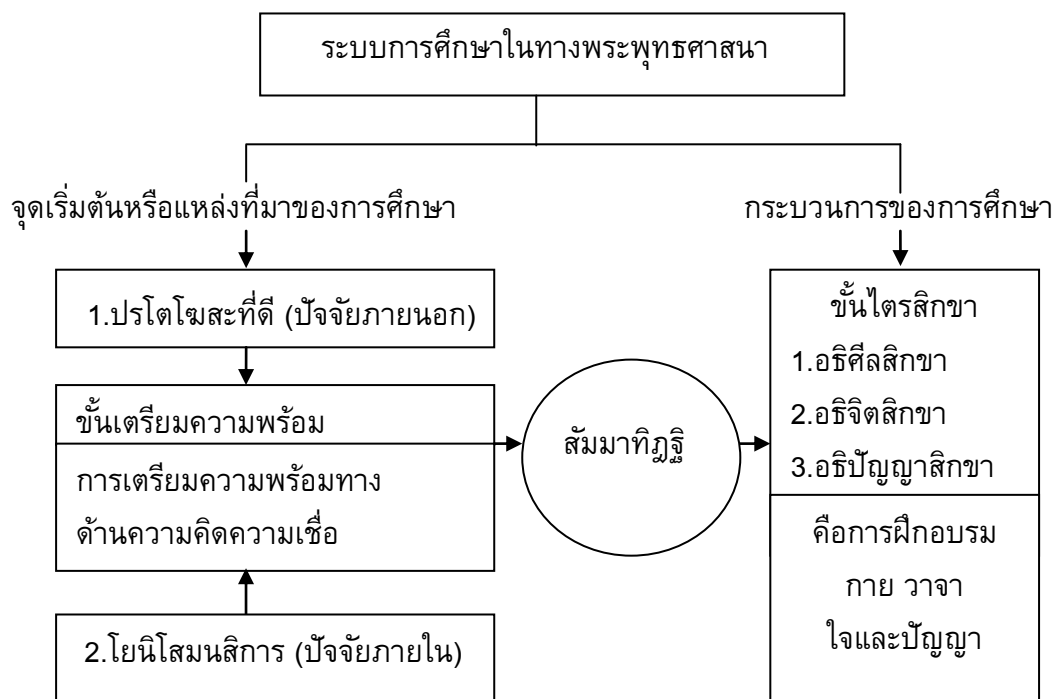
อย่างเข้มแข็งซึ่งจุดเน้นที่สำคัญ คือ การที่พัฒนาผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น โดยใช้ ปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ต่อชีวิตซึ่งในการจัดการเรียนการสอน จะต้องจัด สภาพแวดล้อม และบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่าง รอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา โดยผ่านระบบไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ดังแสดง ในภาพที่ 12 (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2555: 26)

ภาพที่ 12 วิถีวัฒนธรรมแสงปัญญาโดยผ่านระบบไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ระบบการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาซึ่ง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 651 ได้อธิบายไว้ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจความเห็นให้ถูกต้อง เรียกว่าสัมมาทิฐิ โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ทั่วไปเกิดมาจะไม่สามารถ คิดพิจารณา โดยแยกกายขึ้นได้เอง ส่วนมากจะถูกกิเลส ตัณหาเข้าครอบงำ ความคิดทำให้เกิด ปัญหา (ทุกข์) องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้วางหลักการพัฒนามนุษย์ในลักษณะกระบวนการ ซึ่งทองหล่อ วงษ์ธรรมา (2555: 123) ได้นำแนวคิดพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ดังกล่าวมา สร้างเป็นกรอบแนวคิด เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 13

ภาพที่ 13 กระบวนการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากภาพที่ 13 จุดเริ่มต้นหรือแหล่งที่มาของการศึกษา การเตรียมความพร้อม ทางด้านความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่า สัมมาทิฏฐิ เป็นจุดเริ่มต้น ของการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ในขั้นไตรสิกขา ได้อย่างประสบความสำเร็จ การสร้างสัมมาทิฏฐินั้นมีข้อความใน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 พระไตรปิฎกเอกนิบาต ทุกนิบาต เล่ม 1 ภาค 2: 26) แสดงเป็นหลักไว้ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลายปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฏฐิ มี 2 อย่าง คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ”

1.1 ปัจจัยที่ 1 คือ ปรโตโฆสะ เป็นปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นหรือชักจูงให้เกิดสัมมาทิฏฐิ เช่น การแนะนำ การสั่งสอน การถ่ายทอดข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง อธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่นซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวได้ จะต้องเป็นคนดี มีปัญญา และมีคุณธรรม เรียกได้ว่า เขาทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ในการสั่งสอนที่จะสามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ จนทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจถูกต้องดีงาม ผู้เรียนจะต้องศรัทธา ดังกล่าวนี้อาจเกิดได้จาก องค์ประกอบภายนอกได้แก่

1.1.1 บุคคลผู้สั่งสอนแนะนำอบรมนั้น พร้อมด้วยคุณสมบัติของกัลยาณมิตร

1.1.2 ผู้สั่งสอนอบรมมีความรู้จริง สามารถสั่งสอนอบรม ด้วยวิธีการต่างๆ อย่าง

ได้ผล

1.1.3 ผู้อบรมสั่งสอนจัดสภาพแวดล้อมอุปกรณ์ตัวอย่างที่น่าสนใจ เราให้เกิด
การใฝ่รู้ใฝ่เรียน

1.2 ปัจจัยที่ 2 ได้แก่ โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยภายใน หมายถึง การกระทำไว้ในใจ
อย่างแนบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา มองเป็น คิดเป็นเห็นสิ่งทั้งหลาย
ตามที่มีมันเป็นไปในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุ ปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกค้นหา อุปทาน
ของตนเข้าไปจับ รู้จักสอบสวนสืบค้นวิเคราะห์วิจัยให้เห็นความจริง หรือให้เห็นแง่ที่จะทำให้เป็น
ประโยชน์สามารถแก้ปัญหา และจัดดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้
พึงตนเอง และเป็นที่ยิ่งของตนเองได้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 635-637) ได้กล่าว
ว่าวิธีโยนิโสมนสิการแม้จะมีแบบต่างๆ หลายประการ แต่ก็สรุปลงได้เป็น 2 ประเภท เท่านั้น คือ

1.2.1 ประเภทที่ 1 โยนิโสมนสิการแบบปลุกปัญญา คือ การคิดเพื่อให้เกิด
ความรู้แจ้งตามสภาวะที่แท้ๆ หรือความเป็นจริง เน้นที่การจัดอวิชชา เป็นเครื่องนำไปสู่
โลกุตตรสัมมาทิฏฐิอาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ระดับสังขธรรม

1.2.2 ประเภทที่ 2 โยนิโสมนสิการแบบเสริมสร้างคุณภาพจิต เป็นการใช้
ความคิด เพื่อให้เกิดกุศลกรรมเป็นอุปายลด โลกะ โทสะ และโมหะ โดยใช้ธรรมฝ่ายดีมากดข่ม
หรือทดแทนเป็นเครื่องนำไปสู่ โลกียสัมมาทิฏฐิ อาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ระดับจริยธรรม
นอกจาก ปรโตโฆสะ ที่เป็นกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นองค์ประกอบหลัก
2 อย่างแล้วยังมีองค์ประกอบที่เสริมช่วยเกื้อหนุนในขั้นก่อนเข้าสู่มรรค มี 5 ประการรวม
เป็น 7 ประการองค์ธรรมที่เป็นตัวเกื้อหนุนทั้ง 7 ประการ เรียกว่า บุญนิมิตของมรรคเพราะ
เป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกล่วงหน้าถึงการที่มรรคจะเกิดขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นซึ่งประกอบไปด้วย

1.2.2.1 กัลยาณมิตตา (มีกัลยาณมิตร - ที่แสวงหาแหล่งปัญญาและ
แบบอย่างที่ดี)

1.2.2.2 ศีลสัมปทา (ทำศีลให้ถึงพร้อม - มีวินัยเป็นรากฐานของ
การพัฒนาชีวิต)

1.2.2.3 ฉันทสัมปทา (ทำฉันทะให้ถึงพร้อม - มีจิตใจใฝ่รู้สร้างสรรค์)

1.2.2.4 อตตสัมปทา (ทำตนให้ถึงพร้อม - มุ่งมั่นฝึกตนเต็มศักยภาพที่
สามารถทำได้)

1.2.2.5 ทิฏฐิสัมปทา (ทำตนให้ถึงพร้อม - ถือหลักเหตุปัจจัยมองอะไรตาม
เหตุและผล)

1.2.2.6 อปฺปมาทสัมปทา (ทำตนให้ถึงพร้อม - ตั้งตนอยู่ด้วยความไม่
ประมาท)

1.2.2.7 โยนิโสมนสิการ (ทำตนให้ถึงพร้อม-ฉลาดคิดแนบคายให้ได้ประโยชน์
และความจริง)

ในการศึกษานั้น ปัจจัยตัวแรกคือ กัลยาณมิตร อาจช่วยชักนำหรือกระตุ้นให้เกิด ปัจจัยตัวอื่น ๆ ตั้งแต่ 2 - 7 ตัว แต่ถ้าใครมีปัจจัยทั้ง 7 ข้อนั้นเชื่อมั่นได้ว่าเขาจะเป็นคนที่มีชีวิตที่ดีงามอย่างแน่นอน เพราะปัจจัยนี้เป็นส่วนขยายของมรรค หรือไตรสิกขานั้นเอง เป็นตัวชักนำคนเข้าสู่กระบวนการฝึกศึกษาพัฒนา

2. ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต) 2546: 123-126) ได้ให้ความหมาย ของไตรสิกขา ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ไว้ว่า สิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา คือ ข้อที่ต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ นิพพาน ได้แก่

2.1 อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับ การฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง

2.2 อธิจิตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับ การฝึกอบรม จิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม สมภาสิอย่างสูง

2.3 อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับ การฝึกอบรม ปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้อย่างสูง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544: 43-48) ได้กล่าวถึง ไตรสิกขา ว่า เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้ง กาย วาจา ใจ อารมณ์ ความคิด สติปัญญา ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติและมีอิสรภาพ เน้นการฝึกหัดอบรมตนตามหลักศีล สมภาสิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์รวม มรรคมีองค์ 8 ได้แก่ การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีล ด้วยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมภาสิ ด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมภาสิ การฝึกหัดอบรมตนให้มีปัญญา ด้วยสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ ไตรสิกขา เป็นระบบการฝึกอบรม ที่เป็นเชิงปฏิบัติ ในฐานะที่อยู่ในสังคมเป็นระบบการฝึกคนของสังคม ได้กล่าวว่า การเรียงลำดับในลักษณะ ศีล สมภาสิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นปฏิบัติต้องเป็น ปัญญา ศีล และ สมภาสิ แล้วสุดท้ายก็จะเป็น ปัญญาอีกซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 671-673) กล่าวว่า ระบบการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะมองในแง่ของมรรค ในแง่ของไตรสิกขา ก็ตามล้วนเริ่มต้นด้วยปัญญา และจบลงด้วยปัญญา ดังนั้น ในขั้นเตรียมความพร้อม ก็คือ การเตรียมปัญญาขั้นต้นนั่นเอง เมื่อผู้ปฏิบัติมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานแล้ว จึงเริ่มที่การฝึกอบรมที่ความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีวะ (ศีล) ก่อนเมื่อศีลพร้อมดีแล้วก็ฝึกขั้นประณีตขึ้นคือ ฝึกอบรมจิต (สมภาสิ) จนถึงขั้นสุดท้ายคือ การอบรมปัญญา ให้แก่กล้า จนพ้นจากอวิชชาในการฝึกที่เรียกว่า ขั้นศีล ขั้นสมภาสิ ขั้นปัญญา ให้เป็นไปในลักษณะของ การบูรณาการที่ประกอบด้วยส่วนของ ศีล สมภาสิ ปัญญา ต่อเนื่องตลอดกระบวนการฝึก การพัฒนาชีวิตด้วย ศีล สมภาสิ ปัญญา เกื้อกูลกัน การมีศีลที่สมบูรณ์ย่อมช่วยให้เกิดสมภาสิง่ายขึ้น สมภาสิที่แน่วแน่มั่นคงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงของศีล และสมภาสิที่สมบูรณ์ย่อมเกื้อกูลให้เกิดปัญญาได้ง่าย ปัญญาที่พัฒนาแล้วก็ย่อมเป็นรากฐานที่มั่นคงให้แก่สมภาสิ และศีลอีกทีหนึ่ง การพัฒนาจิตระดับ

ปัญญามองอีกด้านหนึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการปรุงแต่ง สร้างความสุขและเป็นระบบของศีลธรรมแห่งบูรณาการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 147-149)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

1. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขามีลักษณะบูรณาการ และเป็นปัจจัยยาการว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบมีความผสมกลมกลืน อย่างเป็นสัดส่วน สมดุล สอดคล้อง รองรับกัน ทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องปฏิบัติ ยากที่จะแยกอย่างเดี่ยวๆ และยากที่จะตัดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งทิ้ง ส่วนที่ปัจจัยยาการนั้น เพราะ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ประกอบที่ต่อเนื่องอิงอาศัยกันตลอด

2. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา มีขั้นตอนสืบเนื่องจากรูปธรรมไปหา นามธรรม เริ่มจากการปฏิบัติง่ายไปสู่การปฏิบัติยากขึ้น ตามลำดับ ไม่สามารถรวบรัด หรือลัดขั้นตอนได้ เช่น การกำจัดกิเลสอย่างหยาบในใจ ไปสู่การกำจัดกิเลสที่ละเอียดฝังลึกใน กมลสันดาน ผู้เรียนไตรสิกขา จึงต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเมินอย่างพากเพียร อดทน ตั้งใจมั่น และใช้ปัญญา

3. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา จะบรรลุได้ด้วยการกระทำ การปฏิบัติจริง การคิดการควบคุมพฤติกรรมของตน ศีล สมาธิ ปัญญา ยังไม่เกิดขึ้นได้เพียงการอ่านและการฟังเท่านั้น แต่เน้นการภาวนา คือ การปฏิบัติจนเห็นผลได้ด้วยตนเอง

4. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา เป็นการฝึกให้บุคคลละเว้นในสิ่งที่ควร ละเว้น เพิ่มพูนในสิ่งที่ควรเพิ่มพูน ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตร ที่คอยชี้ทางให้รู้จักคิด ใช้ปัญญาฝึกฝน ไปทีละน้อย จนสามารถรู้จักรับผิดชอบชีวิต

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา เป็นการเรียนรู้ที่จะต้องมีการ ปรับเปลี่ยน เพื่อให้มีความเหมาะสม กับประสบการณ์ของนักเรียนที่มีอยู่ ซึ่งจะถูกรูปธรรมผสมผสานกับ ความรู้ใหม่ที่ครู และปัจจัยภายนอกอื่นๆ มาผสมผสานกันเข้า เป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ใหม่ด้วยตนเอง ซึ่งเรียกว่าปัญญา อันเกิดขึ้นมาจากการคิดที่หลากหลาย และเป็นองค์รวม คือ โยนิโสมนสิการ เป็นกระบวนการที่จะติดตัวผู้เรียน นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา กระบวนการดังกล่าวจะพัฒนาไปตลอดเวลาที่มนุษย์ยังดำเนินชีวิตอยู่ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องศึกษาตลอดเวลา

7. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับแนวพุทธธรรม เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้จัดการบรรยากาศสิ่งแวดล้อม (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญาซึ่ง มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอ ดังนี้

7.1 สาโรช บัวศรี (2515: 45) ได้นำเสนอแนวการสอน ตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่มีขั้นตอนเดียวกับหลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแก้ปัญหา โดยมีขั้นตอนการคิดอย่างมีระบบเป็นกระบวนการใช้ความคิด หรือการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เรียกว่าวิธีการแห่งปัญญา หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้

7.1.1 ขั้นทุกข์ เป็นการกำหนดปัญหา เป็นการที่ครูช่วยให้นักเรียน ได้พิจารณา ดูปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยตนเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาที่ผู้เรียนต้องคิดแก้ไขให้ได้

7.1.2 ขั้นสมุทัย เป็นการตั้งสมมติฐาน เป็นการที่ครูช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาว่า สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในข้อที่ 1 มีอะไรบ้าง ถ้านักเรียนเข้าใจต้นตอที่เกิดขึ้นก็จะกำหนด สิ่งที่จะแก้ปัญหาได้เป็นข้อ ๆ ไป

7.1.3 ขั้นนิโรธ เป็นขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล เป็นสิ่งที่ครูช่วยให้ผู้เรียนได้กระทำหรือลงมือทดลองด้วยตนเองตามที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 2 เมื่อทดลองได้ผลประการใด ก็บันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง เป็นการเก็บข้อมูลไว้พิจารณา ในขั้นต่อไป

7.1.4 ขั้นมรรค เป็นขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล จากการทดลองกระทำ ด้วยตนเองหลายครั้งย่อมได้ผลออกมาให้เห็นได้ชัดเจน ซึ่งต้องผ่าน การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ในขั้นที่ 3 จะทำให้ผู้เรียนได้แนวทางในการแก้ปัญหา ที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 1 ได้สำเร็จ และจากการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริงต่อไปก็สรุปผล การกระทำที่ได้ผลไว้เป็นระบบเป็นแนวปฏิบัติแล้วลงมือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้น โดยทั่วกัน

7.2 สุขุม อมรวิวัฒน์ (2528: 57-59) ได้นำเสนอหลักการสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองทำให้ตนเองพ้นทุกข์ และฝึกหัดตนเองให้เป็นคนที่สมบูรณ์ โดยการปฏิบัติตามคุณธรรม 3 ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา และขั้นตอนการสอนก็มี 3 ขั้นตอนตามหลักธรรม ดังต่อไปนี้

7.2.1 ขั้นศีล เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเอง ให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางด้านร่างกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนอยู่เสมอ

7.2.2 ขั้นสมาธิ เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ มีความคิดแน่วแน่ เป็นจุดเดียวไม่ซัดส่ายไปกับเรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรีกตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่น ทำให้สมองปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งที่มารบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดจิตใจ

7.2.3 ชั้นปัญญา เป็นชั้นผู้เรียนต้องใช้สมาธิ มีจิตใจที่แน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหาจนเกิดรู้แจ้ง เข้าใจในปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

7.3 สุนน อมรวิวัฒน์ (2530: 43-56) ได้นำเสนอหลักการสอนแบบโยนิโสมนสิการ โดยที่ครูเป็นผู้ที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้และให้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคาย นำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง มุ่งให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของลูกศิษย์ ครูและลูกศิษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ศิษย์มีโอกาสคิด แสดงออกได้อย่างถูกต้องวิธีสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีขั้นตอนดังนี้

7.3.1 ชั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครูวิธีการเรียนและบทเรียน โดยการ

7.3.1.1 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับ ชั้นเรียน ผู้เรียน วิธีการสอน บทเรียนที่จะสอน

7.3.1.2 บุคลิกภาพของครูและการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับลูกศิษย์ โดยที่ครูเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี บุคลิกทางกายภาพดี เป็นผู้มีความมั่นใจในตนเองมีความรู้จริง ปฏิบัติจริง ครูเป็นกัลยาณมิตร สร้างศรัทธาด้วยจิตเมตตาต่อศิษย์ มีความเป็นกันเองแนะนำทางการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการและเหตุผล

7.3.1.3 การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เป็นการใช้สื่อการสอน จัดกิจกรรมชั้น นำอย่างสนุกสนาน น่าสนใจ นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตนได้รับทราบผลทันทีที่เป็นการเสริมแรง

7.3.2 ชั้นสอน

7.3.2.1 ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นที่สำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ อาจแนะนำแหล่งวิทยากรแหล่งข้อมูล

7.3.2.2 ผู้เรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้หลักการ

7.3.2.3 การจัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดความคิดวิธีต่างๆ

7.3.2.4 ฝึกการสรุปประเด็นข้อมูล ความรู้และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของปัญหา

7.3.2.5 ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ บนพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล ปราศจากอคติ

7.3.2.6 กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ทางเลือกและตัดสินใจให้ประจักษ์ชัด

7.3.3 ชั้นสรุป

ครูและผู้เรียน สังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติ ได้ถูกต้อง อภิปราย และสอบถามข้อสงสัย สรุปผลการปฏิบัติ สรุปผลเรียน และวัดผล ประเมินผล

7.4 ขวัญฟ้า รังสิยานันท์ (2552: 171-173) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนเรียนรู้ตามแนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมี กระบวนการของการพัฒนาปัญญาต้องเตรียมความพร้อมด้านความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือมีครู ที่เป็นกัลยาณมิตรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ และเข้าสู่ขั้นพัฒนา คือ ขั้นการฝึกตามหลักไตรสิกขา มีขั้น 5 ขั้นตอน คือ

7.4.1 ขั้นการจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ใช้หลักกรรมปรโตโมสะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็กนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกัน หรือกิจกรรมประกอบด้วยการทำกายเด็กด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ใช้สื่อหรือกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน

7.4.2 ขั้นการฝึกการรับรู้ ใช้หลักปัญญาวุฒิชกรรม 4 (สัทธัมมัสสวนะ, สปัปฺริสสังเสวะ และ สัมมาทิจฺฐิ) เป็นการสร้างบรรยากาศให้จิตพร้อมที่จะรับรู้ และกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ตามความจริงกิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรมที่เน้นการสำรวจกาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกสติและเจริญแผ่เมตตา และกิจกรรมที่นำเสนอข้อมูล/ความรู้ที่สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติด้วยกิจกรรมหรือสื่อ

7.4.3 ขั้นพัฒนาการคิด การใช้หลักกรรมสัมมาทิจฺฐิ และปัญญาวุฒิชกรรม 4 (โยนิโสมนสิการ) เป็นกระบวนการนำสิ่งที่รับรู้้นั้นมาย่อย จัดระเบียบเพื่อให้เกิดปัญญาตามความเป็นจริงว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย กิจกรรมประกอบด้วย การกระตุ้นให้สืบค้นความจริง โดยใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิด พิจารณาสืบค้นหาเหตุปัจจัย มองสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุ มีปัจจัย โดยคิดเป็นกลุ่ม/เดี่ยว และการหาข้อสรุปโดยกระตุ้นให้เด็กร่วมกันอภิปราย สรุปเป็นองค์ความรู้ และนำเสนอโดยใช้ผังความคิด หรือรูปแบบอื่น ๆ

7.4.4 ขั้นการลงมือปฏิบัติ ใช้หลักกรรม ไตรสิกขา และปัญญาวุฒิชกรรม 4 (ธรรมานุธรรมปฏิบัติ) เป็นการนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ ลงมือกระทำให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ โดยลงมือปฏิบัติการ สิ่งที่เป็นเหตุ ให้เหตุปัจจัยทั้งหลายดำเนินไปในทางที่จะก่อให้เกิดผลดี กิจกรรมประกอบด้วย การกระตุ้นการวางแผนปฏิบัติ โดยครูกระตุ้นให้เด็กมีเจตจำนงร่วมกันในการวางแผนปฏิบัติการ สิ่งที่เป็นเหตุ ให้เหตุเป็นปัจจัยทั้งหลาย ดำเนินไปในทางที่จะก่อให้เกิดผลดี พร้อมทั้งข้อตกลงร่วมกัน โดยการทำงานเป็นกลุ่ม/เดี่ยวและเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ พร้อมบันทึกการปฏิบัติ

7.4.5 ขั้นประเมินการใช้หลักกรรมสัมมาทิจฺฐิและปัญญาวุฒิชกรรม 4 (โยนิโสมนสิการ, ธรรมานุธรรมปฏิบัติ) เป็นการให้เด็กทบทวนเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำสิ่งที่ดีไม่ดียที่เกิดขึ้นแล้วตั้งจิตอธิษฐานที่จะกระทำแต่สิ่งที่ดีงามต่อไปกิจกรรมประกอบด้วยการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติ โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กทบทวนเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึกการกระทำสิ่งที่ดีไม่ดีย ของตนเองและเพื่อน ๆ ให้เด็กประเมินตนเองประเมินเพื่อนการตั้งจิตอธิษฐานโดยให้เด็กตั้งเป้าหมายในการกระทำสิ่งที่ดีเป็นระยะ ๆ ในสมุดบันทึก

ความดี ให้เด็กอภิษฐานตั้งเป้าหมายในการกระทำสิ่งนั้นให้ได้ โดยการประเมินตนเองเพื่อน ครู ประเมินเด็กเป็นระยะ

7.5 กิตติชัย สุชาติโนบล (2555 : 71-74) ได้นำเสนอมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน คือ

7.5.1 ขั้นสร้างศรัทธา เป็นขั้นเตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ที่เกิดจากความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่าและมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การสวดมนต์ฝึกสมาธิในลักษณะต่างๆ ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ ความรู้จริงด้วยตัวเอง ด้วยการสนทนา อภิปราย การตั้งคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน พร้อมเตรียมบุคลิกภาพครู ให้เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ อันดีกับ ผู้เรียนรัก เมตตา มีความจริงใจกับนักเรียน พร้อมจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่เรียนเพื่อความงอกงามแห่งปัญญา (ปรโตโมสะ)

7.5.2 ขั้นปัญญาอุคิธรรม เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียน เตรียมกิจกรรมการเรียน แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และเตรียมสื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียน

7.5.3 ขั้นพัฒนาปัญญาเป็นขั้นที่ใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) การพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึก การแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 การเรียนรู้อย่างมีความสุข นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม

7.5.4 ขั้นปรับปรุงประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนพัฒนางานเพื่อนำประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์จำลองสู่สถานการณ์จริง สู่ความสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม กระตือรือร้น การทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) หรือโครงการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น

7.5.5 ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นขั้นที่เน้นให้นักเรียน สรุปองค์ความรู้ ประเมินผลงานของตนเองและกลุ่ม เปิดให้นักเรียนแสดงผลงานเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งเนื้อหาที่เรียนและเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรม เช่น สรุปบทเรียน อภิปรายผล ประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ของนักการศึกษาหลายคน โดยภาพรวมส่วนมากจะนำเอาหลักธรรมมาสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้ โดยมีแกนหลัก คือ หลักธรรมเรื่อง อริยสัจ 4 และหลักธรรมอื่นๆ อีกเพื่อให้ได้ขั้นตอน การจัดการการเรียนรู้อย่างเป็นระบบสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ที่จะตรวจสอบได้

ดังนั้นการที่นำเอาการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งเป็นการนำเอาทฤษฎีทางการศึกษาของตะวันตกมาบูรณาการกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นของตะวันออก จึงเป็นเรื่องที่น่าจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ได้เป็นอย่างดี ตลอดถึงการนำกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไปส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้ต่อไป

8. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล

การจัดการเรียนรู้ที่นำเอาทฤษฎีมาใช้ ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากเพราะความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถนำไปใช้ในการจัดสภาพชั้นเรียน การเลือกวิธีการ และสิ่งต่างๆ ไปพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะและธรรมชาติของผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ มาสังเคราะห์ สู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่อไป เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของ การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล ของชาวตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันและทั้งสองแนวทางถึงแม้ว่าจะมาจากจุดกำเนิดที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังมีจุดร่วมกันที่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อ ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพที่มีอยู่กับทุกคนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กิตติชัย สิทธาสีโนบล, 2555: 59-69) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล
<p>1.ปรโตโมสะ (หลักกัลยาณมิตร)</p> <p>1.1 ปรโตโมสะ คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียน สนทนาซักถาม จากผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตร</p> <p>1.2 กัลยาณมิตร คือ มีเพื่อน ผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาซึ่งจะช่วยสนับสนุนเป็นแบบอย่างเกื้อกูลกันให้ดำเนินก้าวหน้าไปได้ด้วยดี</p>	<p>การเรียนรู้โดยการเสริมแรงของ สกินเนอร์ (Skinner)</p> <p>1.การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก มี 2 ลักษณะ</p>

ตารางที่ 8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้
ที่เป็นสากล (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล
<p>2.หลักโยนิโสমনสิการ</p> <p>เป็นการมองเห็นสิ่งทั้งหลายด้วยการพิจารณา สืบค้นถึงต้นเค้าสาเหตุตลอดสายแยกแยะ วิเคราะห์ด้วยปัญญา ที่คิดเป็นระบบ ตาม สภาวะของความเป็นจริง เป็นฐานในการคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง</p>	<p>1.1 การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เป็นการนำสิ่งเร้ามาใช้แล้ว ได้รับการตอบสนองมากขึ้น ได้แก่คำชมเชย รางวัล</p> <p>1.2 เสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำออกไปทำให้ได้รับการตอบสนองมากขึ้น เช่น การตำหนิ</p>
<p>3.หลักไตรสิกขา</p> <p>เป็นกระบวนการปฏิบัติในการเรียนรู้ ฝึกรบม ทางกาย วาจา ใจ และปัญญาให้ เจริญงอกงาม บรรลุเป้าหมายที่สูงสุดมี องค์ประกอบ 3 ประการ</p> <p>3.1 อธิศีลสิกขา (ศีล) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับ ฝึกรบมทางความประพฤติ เพื่อดำรงตนอยู่ใน สังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ ถูกต้อง</p> <p>3.2 อธิจิตสิกขา (สมาธิ) เป็นการฝึกรบม จิตให้เกิดคุณธรรม เพื่อให้จิตมีความ เข้มแข็งสงบแน่วแน่โดยเฉพาะการใช้ปัญญา</p> <p>3.3 อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) เป็นข้อปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญญารู้แจ้งในความรู้ เข้าใจสิ่ง ทั้งหลายตามความเป็นจริง จนหลุดพ้น</p>	<p>การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่พฤติกรรม ระดับสูงของ บลูม (Bloom)</p> <p>1.การจำ คือ สามารถระลึกถึงข้อมูล</p> <p>2.ความเข้าใจ คือสามารถอธิบายความคิด</p> <p>3.การนำไปใช้ คือ สามารถนำข้อมูลไปใช้ใน สถานการณ์ใหม่ไปจากเดิมได้</p> <p>4.การวิเคราะห์ คือ สามารถจำแนก แยกต่าง ๆระหว่างส่วนต่าง ๆ</p> <p>5.การสังเคราะห์ คือ สามารถสร้างความคิด แบบองค์รวม มองมุมใหม่ได้</p> <p>6.การประเมินค่าคือ สามารถพิสูจน์ตัดสินได้</p>

ตารางที่ 8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล
<p>4.หลักอริยสัจ 4</p> <p>คือหลักความจริงอันประเสริฐ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ใช้แก้ปัญหา มี 4 ประการ</p> <p>4.1 ทุกข์ เป็นการกำหนดปัญหา</p> <p>4.2 สมุทัย เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหา</p> <p>4.3 นิโรธ เป็นการแก้ปัญหาหรือการดับทุกข์</p> <p>4.4 มรรค วิธีทางการดับทุกข์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลหรือการดับทุกข์</p>	<p>การเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner) เป็นการเรียนรู้ 3 ชั้น คือ</p> <p>1.ผู้เรียนจะเรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมโดยการลงมือปฏิบัติ (Enactive State)</p> <p>2.ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยการมองผ่านรูปภาพหรือตัวแบบ (Iconic stage)</p> <p>3.ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน การจัดลำดับ (Symbolic State)</p>
<p>5.หลักอิทธิบาท 4</p> <p>เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบผลสำเร็จเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ</p> <p>5.1 ความพอใจ (ฉันทะ) ได้แก่ การมีจิตใจรักในสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้นให้ประสบผลสำเร็จ</p> <p>5.2 ความเพียร (วิริยะ) ได้แก่ ความไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ไม่หวั่นไหว ท้อแท้ต่ออุปสรรค ความยากลำบาก</p> <p>5.3 ความคิดจดจ่อ (จิตตะ) ได้แก่ ความมีจิตใจผูกพัน เผ่าคิดแต่เรื่องนั้น มีใจอยู่กับงาน</p> <p>5.4 การใช้ปัญญาไตร่ตรอง (วิมังสา) ได้แก่ การหมั่นพิจารณาใคร่ครวญ หาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องทดลองหาทางปรับปรุง</p>	<p>การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)</p> <p>1.เชื่อว่าคนเราทุกคนเกิดมา มีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเรียนรู้จากการกระทำ (Action) โดยมีแนวโน้มพื้นฐานมาตั้งแต่เกิด 2 ชนิด คือการรวบรวม (Organization) และการปรับตัว (Adaptation)</p> <p>1.1 การจัดและรวบรวม (Organization) เป็นการรวบรวมกระบวนการต่างๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่ยังมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.2 การปรับตัว (Adaptation) เป็นการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่ออยู่ในสภาพที่สมดุล โยกระบวนการ 2 อย่างคือ</p>

ตารางที่ 8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล
<p>6.หลักปัญญาวุฒิธรรม 4 คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมทำให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะของปัญญาซึ่งประกอบด้วย 4 ประการคือ</p> <p>6.1 สัมปยุตตสังเสวะคือ คือการคบแต่คนดีอยู่ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ มีข้อมูลที่ดี มีสื่อที่ดี</p> <p>6.2 สัทธัมมัสสวนะคือ การได้ฟังแต่สิ่งที่ดี เอาใจใส่โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี</p> <p>6.3 โยนิโสมนสิการ คือ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลที่ดี และกฎวิธี</p> <p>6.4 ธรรมานุธรรมปฏิบัติ คือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p>	<p>1.2.1 การดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะมีการซึมซับ ประสบการณ์ใหม่ให้รวมอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะมีการตีความ หรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.2.2 การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา</p>
<p>7.หลักภาวนา 4</p> <p>ภาวนา 4 เป็นการพัฒนาการของนักเรียน 4 ด้าน ดังนี้</p> <p>7.1 ด้านกายภาพภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ</p> <p>7.2 ด้านศีลภาวนา หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม</p> <p>7.3 ด้านจิตภาวนา หมายถึง การพัฒนาจิตใจที่อาศัยสมาธิ เป็นแกนในการฝึกมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง</p> <p>7.4 ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ ความคิด และการปฏิบัติ</p>	<p>การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยง ระหว่างกับสิ่งเร้า กับการตอบสนองของ ธอร์นไดค์ Thorndike</p> <p>1.กฎการเรียนรู้ของ Thorndike หลักดังนี้</p> <p>1.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง สภาพความพร้อม หรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ</p> <p>1.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับการฝึกหัด เป็นการทำซ้ำบ่อยๆ เป็นการเน้นความถูกต้องกับการเชื่อมโยงตอบสนองที่สมบูรณ์</p>

ตารางที่ 8 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากล
	<p>1.3 กฎแห่งความพึงพอใจ (Law of effect) หมายถึง การได้รับความพึงพอใจจะทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาบ่อยๆ แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองการตอบสนองสิ่งเร้าก็จะลดลง</p> <p>การเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียนถ้าผู้เรียนสามารถสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คุณเรียนเคยเรียนรู้มาก่อน ของ ออซูเบล Ausubel มีหลักการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การจัดข้อมูลข่าวสารที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างเป็นหมวดหมู่ 2.การนำเสนอกรอบกว้างๆ ก่อนที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ 3.การจัดแบ่งบทเรียนเป็นหัวข้อที่สำคัญและบอกหัวข้อที่สำคัญให้ทราบที่เป็นความคิดรวบยอด จะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ได้ดี เพราะต้องมีการค้นคว้าทดลองแก้ปัญหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งพัฒนาการของผู้เรียนแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 การพัฒนาทางด้านร่างกาย (Physical Development) 3.2 การพัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) 3.3 การพัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional Development) 3.4 การพัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Wisdom Development)

จากตารางที่ 8 การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลายประการแต่ผู้วิจัยมีความสนใจ การจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะว่าเมื่อเปรียบเทียบกับศาสตร์การเรียนรู้ที่เป็นสากล พบว่าไม่ว่าจะนำ ทฤษฎี หลักการ หรือ ศาสตร์ที่เป็นสากลในปัจจุบัน ข้อใดมากำหนด ก็จะสามารถวิเคราะห์ และมองเห็นรูปแบบ การศึกษาที่แท้จริงตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนา คือไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

9. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2528 : 65) ได้สร้างรูปแบบการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ซึ่งได้เสนอว่าเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาทางพระพุทธศาสนาโดยที่มีความเชื่อว่าการศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้สติปัญญา และการคิด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกล่าว คือ สติปัญญา เป็นเรื่องของคุณภาพภายในตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์ และสิ่งแวดล้อมของชีวิต การคิดเป็นทักษะ ในการดำเนินการให้สติปัญญาแสดงออกต่อประสบการณ์ ส่วนความรู้ คือ ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ทรัพยากรเบื้องต้นที่นำไปสู่การใช้ความคิด เพราะการคิดโดดๆ โดยปราศจากข้อมูลย่อมใช้ ไม่ได้ กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีลักษณะเด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัด กระบวนการเรียนรู้ได้ คือ

9.1 ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการเรียนรู้ ต้องปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเอง ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา จะไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจาก การฟัง การอ่าน การดู หรือ การบอกเล่า ต้องเรียนรู้ด้วย วิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษาย่อมวัดและรู้ได้ด้วยตนเองไม่มี ผู้ใดประเมินให้ได้

9.2 เรื่องจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรม ที่ต้องสามารถละสิ่งที่ ควรละ และเจริญในสิ่งที่ควรเจริญ ผู้ที่ศึกษาจึงต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุดอยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญาฝึกฝนไปที่ละขั้น จนสามารถวินิจฉัย แยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว แล้วละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ดีชอบธรรม และมีจิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ได้

9.3 การฝึกอบรม ตามหลักไตรสิกขา เป็นการฝึกอบรมที่เป็นขั้นเป็นตอนสืบเนื่อง เริ่มจากรูปธรรม ไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งง่ายไปสู่สิ่งยาก เช่น การกำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วย ศีลกิเลสอย่างกลางด้วย สมาธิกิเลสอย่างละเอียดด้วย ปัญญา จนสามารถกำหนดรู้สภาวะ ลักษณะสามัญลักษณะ และกำหนดรู้ด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้ โดยสิ้นเชิง

9.4 การฝึกหัดอบรม ตามหลักไตรสิกขา นั้นเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทาง ร่างกาย วาจา ความคิดเห็น จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการพัฒนาที่กว้างและลึก มากกว่าการศึกษา ที่เราเข้าใจโดยทั่วๆ ไป

9.5 การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ เพราะองค์ประกอบ ของไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา อาศัยซึ่งกันและกันทำให้ชีวิตบริสุทธิ์ เพราะเมื่อรักษาศีลดี แล้วต้องประคับประคองตน ไว้ด้วยความไม่ประมาท ก็ต้องรักษาจิตด้วยสติอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา มีลักษณะผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วน สมดุล มีความสอดคล้องรองรับกัน ยากที่จะแยกออกอย่างโดดได้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอน ดังนี้

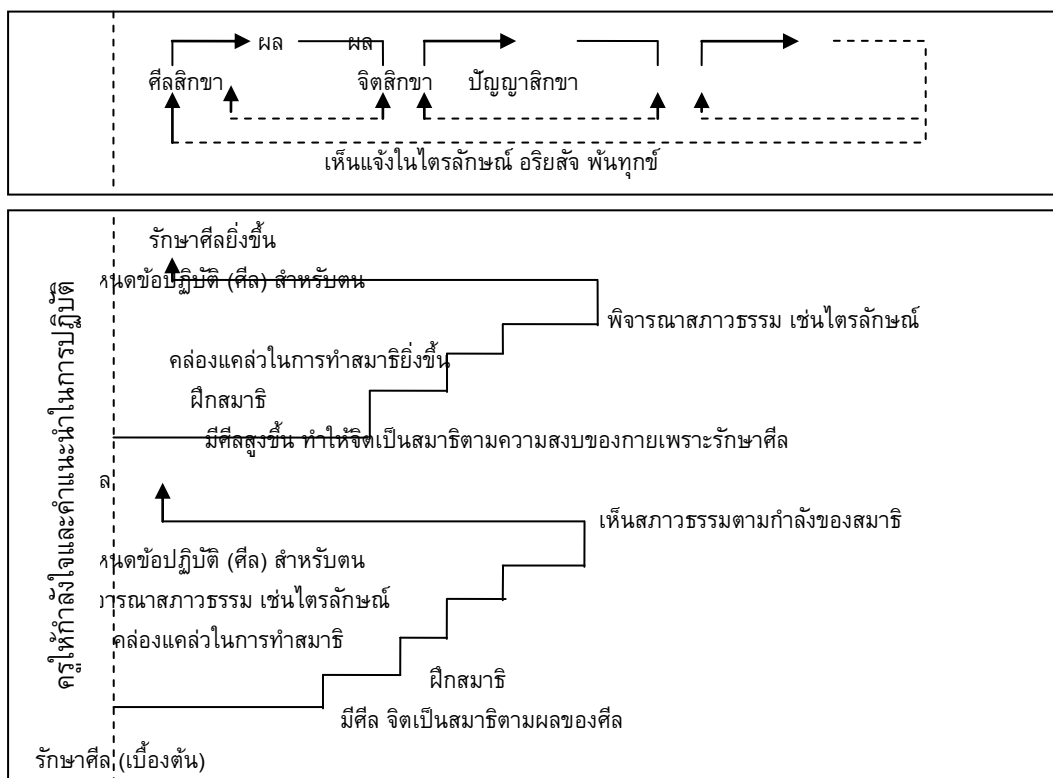
9.5.1 ขั้นที่ 1 ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเอง ให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียนเสมอ

9.5.2 ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่ ไม่่วัดสายไปสู่เรื่องอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่จะเรียน ทำให้สมองปลอดโปร่ง

9.5.3 ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา หมายถึง ผู้เรียนใช้สมาธิ มีจิตใจที่แน่วแน่ รู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจปัญหาแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้น

คุณฐิติ สีสลวรงค์ (2524 อ้างถึงใน อรรถรณ เฉลยนาท, 2553: 176) ได้สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวัง ทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติตนจนกำหนดข้อควบคุมประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้ มีวิธีสอน 3 ขั้นดังนี้

1. ขั้นศีลสิกขา คือ การสำรวจกาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของศีลธรรมทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีต มั่นคงขึ้น
2. จิตสิกขา คือ การฝึกจิตให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะกระทำชั่วของตน จิตที่ฝึกดีแล้ว จะพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใสมีสมาธิ และมีศีลมั่นคงขึ้น
3. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือขั้นที่ 5) ของตนเอง ในขณะที่จิตมีสมาธิว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นสิ่งไม่เที่ยง คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปไม่ยึดมั่นถ้าพิจารณาได้แล้วเมื่อมีปัญญาแล้ว สมาธิ และศีล ก็จะมั่นคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญานั้น ดังแสดงใน ภาพที่ 14

ภาพที่ 14 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

จากภาพที่ 14 ผู้เรียนต้องรักษาศีล (ศีลสิกขา) ฝึกสมาธิ (จิตสิกขา) พิจารณาตามสภาวะธรรมจนกำหนดหลักความประพฤติของตนได้ (ปัญญาสิกขา) ผู้นั้นผู้เรียนจะมีพฤติกรรมถูกหลักจริยธรรมยิ่งขึ้นไป (มีศีลยิ่งขึ้นไป) ผู้เรียนต้องกระทำ ศิลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ต่อไปเป็นวงจร เช่นนี้ไปจนกระทั่งพ้นทุกข์ การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขานี้ ผู้เรียนต้องปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เป็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริง ปัญญาที่ได้จากการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นความรู้จากการเห็นสภาวะธรรมที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเองอันเป็นผลจากการพิจารณาในใจโดยแยกกายแล้วนำความรู้ที่นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างจริงจัง ครูเป็นเพียงผู้ประคับประคอง และชี้จุดสำคัญที่ผู้เรียนพึงพิจารณาเท่านั้น จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนการศึกษา 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน
2. ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดเสียงรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

3. **ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)** คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจ ในปัญหา การหาสาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจ และการแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคล ที่จะพิจารณาข้อมูลปัญหาอย่างไตร่ตรอง รอบคอบโดยผ่านกระบวนการการคิดเพื่อนำไปสู่ การตัดสินใจ ว่าควรที่จะเชื่อ ลงมือปฏิบัติหรือไม่อย่างไร การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญยิ่งในการใช้ดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

คำว่า “การคิดอย่างมีวิจารณญาณ” แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Critical Thinking :CT” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่าการคิดวิจาร์ณญาณ คิดมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การคิดวิพากษ์วิจารณ์ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น ถึงแม้จะมีชื่อที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาความหมายแล้วจะพบว่า มีความคล้ายคลึงกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “การคิดอย่างมีวิจารณญาณ” ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมี วิจารณญาณไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

วัตสัน และเกรเซอร์ (Watson & Glaser, 1980: 24) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดที่ประกอบไปด้วย ทักษะคิด ความรู้ หรือหมายเรียกอีกอย่างคือ ทักษะคิดต่อการ แสวงหาความรู้ และการยอมรับการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนอ้างอิงว่าเป็นจริง แล้วใช้ ความรู้ด้านอนุมานมาสรุปใจความสำคัญและสรุปเป็นกรณีทั่วไป โดยตัดสินจากหลักฐานอย่าง สมเหตุสมผล สอดคล้องกับหลักตรรกศาสตร์ ตลอดจนทักษะในการใช้ทักษะคิดและความรู้ ดังกล่าวมาประเมินความถูกต้อง

เอ็นนิส, สตีเฟิน, ชาฟฟี.คูฟิสส์, สถาบันที่ปรึกษาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Ennis, 1985: 65; Stephen, 1985: 114; Chaffe, 1988: 132 ; Kurfiss,1988: 83; Nation for Excellence in Critical Thinking, 1999a: 129) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การให้คำตอบอย่างมีเหตุผล ต่อคำถามที่ไม่สามารถให้คำตอบได้อย่างชัดเจน และเป็นการ สืบเสาะที่มีเป้าหมายเพื่อ 1) สำรวจสถานการณ์ ปราบกฏการณ์ คำถาม หรือปัญหา 2) เพื่อให้ได้สมมติฐาน หรือข้อสรุปของสถานการณ์หรือปัญหาเหล่านั้น 3) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมด มารวบรวมให้สมบูรณ์ 4) เพื่อตัดสินว่าจะเชื่อหรือไม่หรือทำได้หรือไม่

สเคฟเวิน (Scriven, 1999: 43) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์หมายถึง กระบวนการคิดอย่างวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ หรือนำไปประยุกต์ใช้เพื่อตรวจสอบข้อมูล

พอล และเอลเดอร์ (Paul & Elder, 2001: 27) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึงความสามารถในการใช้ทักษะด้าน ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Skills) หรือกลวิธีที่จะเพิ่มความเป็นไปได้ของเป้าหมายที่ต้องการ เป็นการประเมินกระบวนการคิดของตนเองและ ความสามารถในการใช้เกณฑ์และมาตรฐานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการคิด การให้เหตุผลในการสรุปเพื่อการตัดสินใจ

บรู๊ค (Bruce, 2012: 5) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการทดสอบอย่างมีเหตุผลด้านการคิด การสรุปความ การตั้งสมมติฐาน ข้อโต้แย้ง การสรุปความเชื่อและการกระทำ การทดสอบนี้ใช้แนวคิดพื้นฐาน ความน่าจะเป็นเชิงเหตุผลทางวิทยาศาสตร์การตัดสินใจและการคิดอย่างมีเหตุผลในประเด็นที่ยังสรุปไม่ได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 11) กล่าวว่า ความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณในการทำทาย โต้แย้งข้อสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังเหตุผลที่ยังความคิดเหล่านั้น เพื่อเปิดสู่แนวทางการคิดอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ เป็นความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินใจเรื่องใด เรื่องหนึ่ง โดยการไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนออย่างง่าย ๆ แต่ตั้งคำถามที่ทำทาย หรือโต้แย้ง สมมติฐาน และข้อสรุปที่อยู่เบื้องหลังและพยายามเปิดแนวทางการคิดที่แตกต่างจากข้อเสนอ นั้นๆ เพื่อให้สามารถ ตอบคำถามได้สมเหตุสมผลมากกว่าข้อเสนอเดิม

สิทธิพล อาจอินทร์ (2550 : 37) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็น กระบวนการทางสติปัญญา (Cognitive Process) ของบุคคลที่จะพิจารณาข้อมูล ปัญหาหรือ สถานการณ์อย่างไตร่ตรอง รอบคอบ ผ่านกระบวนการแปลความหมาย การวิเคราะห์ การ ประเมินผลโดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิดและประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลสิ่งควรเชื่อ สิ่งใดควรทำ

อุษา ปราบหงส์ (2550: 31) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถ ทางด้านการคิดของบุคคลที่ได้มาจากกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีเหตุผลในการประเมินที่เกี่ยวกับข้อมูลและสถานการณ์โดยอาศัยความรู้ ทักษะการคิดและ ประสบการณ์ของบุคคล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจ ที่จะเชื่อและกระทำ ตามข้อสรุปที่ได้รับ

ทิตนา แชมมณี (2554 : 121) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการ คิดอย่างรอบคอบ สมเหตุสมผลผ่านการพิจารณาข้อมูลรอบด้านอย่างรอบคอบ กว้างไกล ลึกซึ้ง มีการตรวจสอบความถูกต้อง จากแหล่งที่ให้ข้อมูล มีการพิจารณากลับกรองความน่าเชื่อถือของ ข้อมูลมีการไตร่ตรองผลที่สามารถเกิดได้ จากการตัดสินใจทั้งด้านคุณและโทษ คุณค่าที่แท้จริง หรือคุณค่าเทียมของสิ่งนั้น มีการทบทวนเนื้อหาสรุปก่อนการไปตัดสินใจ

สรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือความสามารถในการคิดของบุคคลโดยใช้ เหตุผลข้อมูลที่ได้จากกระบวนการคิดวิเคราะห์มาประกอบอย่างรอบคอบ ในการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ได้รับ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถทางสมองอย่างหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีความสำคัญยิ่งในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ หากมีการจัดกระบวนการ และสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสมจากการศึกษา กระบวนการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของ เพีย เจต์ (Piaget)

เพียเจต์ มีแนวคิด สติปัญญาเป็นความสามารถ ในการปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม ทั้งทางชีวภาพ และทางสังคม การพัฒนาการทางเซวาร์ปัญญา เป็นผลมาจาก ประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านกระบวนการย่อย 2 กระบวนการ (พรรรณี ช.เจนจิต, 2545: 25) คือ

2.1.1 การดูดซึมเข้าโครงสร้าง (Assimilation) หมายถึง การตีความหรือการรับเอาข้อมูลจากภายนอกเข้าสู่โครงสร้างความคิดโดยอาศัยความรู้ที่มีอยู่ หรือ วิธีการที่มีอยู่

2.1.2 การปรับโครงสร้าง (Accommodation) หมายถึง การสังเกตคุณสมบัติตามความเป็นจริงของวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม แล้วปรับโครงสร้างทางความคิดของเราให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

ความคิด ความเข้าใจ ที่เกิดจากกระบวนการดูดซึมเข้าโครงสร้างและกระบวนการปรับโครงสร้างเรียกว่า โครงสร้างทางความคิด โครงสร้างทางความคิดจะมีการปรับปรุงแต่ง อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดภาวะความสมดุลทางความคิด ดังนั้นถ้าบุคคลใดพบข้อมูล หรือสภาพการณ์ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง คำถาม หรือปัญหาที่จะเกิดขึ้น บุคคลก็จะอยู่ในภาวะที่ไม่สมดุล (Disequilibrium) จึงจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างความคิดใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุล กระบวนการดังกล่าวทำให้ คนพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างรอบคอบ สมเหตุสมผลซึ่ง ความสามารถทางสมองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เรียกว่าขั้นพัฒนาการ (Stage of development) โดยการพัฒนาในขั้นต้นจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาขั้นต่อไป เพียเจต์ ได้อธิบายว่า พัฒนาการ ความสามารถ ทางสมองของบุคคลจะเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 15 ปี ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (พรรรณี ช.เจนจิต, 2545: 57-60)

ขั้นที่ 1 ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory-motor Intelligence) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กสามารถแสดงออกทางการเคลื่อนไหว เด็กจะมีปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการกระทำ และเป็นระยะที่เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนการปฏิบัติการ (Preoperational thought) เริ่มอายุ 2-7 ปีเป็นขั้นที่เด็กใช้ภาษาและสัญลักษณ์มากขึ้น การเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ภาษาจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ พัฒนาการการคิดของเด็กในขั้นนี้ ไม่มีเหตุผล เด็กยังติดอยู่กับการรับรู้ของตนเอง

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete operational) เริ่มอายุ 7-11 ปี สามารถสร้างภาพแทนในใจได้ และคิดได้อย่างมีเหตุผลการคิด จะติดยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง น้อยลง สามารถแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมได้ เข้าใจหลักการคงอยู่ของสสาร หรือสิ่งของใดๆ แม้จะเปลี่ยนสภาพไปแต่ยังคงปริมาณเท่าเดิม สามารถคิดย้อนกลับได้ จัดประเภทของสิ่งของ รวมทั้งความเข้าใจในเรื่อง การเปรียบเทียบ

ขั้นที่ 4 ปฏิบัติด้วยนามธรรม (Formal operational) เริ่มอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถเข้าใจในสิ่งที่ป็นนามธรรม มีการคิดอย่างมีเหตุผล ในการแก้ปัญหา คิดแบบวิทยาศาสตร์ได้สามารถคิดด้วยการสร้างภาพขึ้นแทนในใจ ความสามารถที่จะคิด พิจารณาส่งที่ จะเกี่ยวเป็นนามธรรม สามารถคิดสร้างทฤษฎี และแบบทดสอบทางวิทยาศาสตร์ได้ การคิดในขั้นนี้ เด็กจะไม่ติดยึด อยู่กับข้อมูลที่มาจากการสังเกตเพียงด้านเดียว และเป็นการคิดอยู่ในรูปของการตั้งสมมติฐาน เด็กในวัยนี้จะมีความคิดเป็นของตนเอง และสามารถเข้าใจความคิดของผู้อื่น

2.2 ทฤษฎีสติปัญญาตามแนวคิดด้านกระบวนการประมวลผลข้อมูล ของ สตีล เบอร์ก Sternberg เป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสติปัญญา 3 เกลียว (Triarchic theory of human intelligence) ประกอบด้วย 3 ส่วนซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีย่อย 3 ทฤษฎี ดังนี้ (Sternberg, 1985 อ้างถึงใน เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์, 2537: 70-71)

2.2.1 ทฤษฎีย่อยของความสอดคล้องกับบริบทของสังคม (Contextual-sub theory) เป็นความสามารถของสติปัญญาเกี่ยวกับบริบท ของสังคม และวัฒนธรรมของบุคคล พฤติกรรมที่เฉลียวฉลาดในบริบทสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเลือกสิ่งแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกสูงสุด มากกว่าที่จะทำตามเคยชินและการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในขณะนั้นให้เหมาะสมกับทักษะ ความสนใจ และค่านิยมของตน

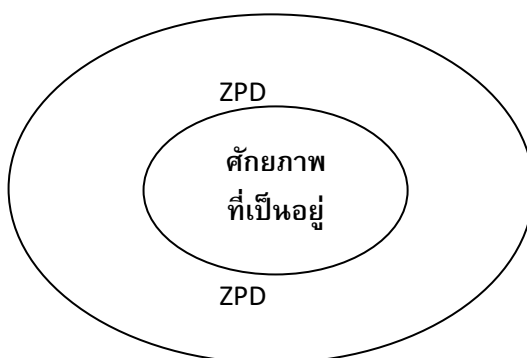
2.2.2 ทฤษฎีย่อยประสบการณ์ (Experiential sub theory) ใช้อธิบายว่างานหรือประสบการณ์ จะกำหนดให้คนแสดงความเฉลียวฉลาดออกมาได้ดีที่สุดโดยงานหรือสถานการณ์ต้องมีลักษณะค่อนข้างแปลกใหม่ แต่ไม่ใช่ใหม่ทั้งหมดและเมื่อเขาอยู่ในกระบวนการของการปฏิบัติต้องเป็นไปโดยอัตโนมัติ ในการทำงานที่กำหนดให้

2.2.3 ทฤษฎีย่อยกระบวนการคิด (Componential sub theory) ได้อธิบายโครงสร้างและกลไกที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางปัญญา กระบวนการคิดแยกเป็นส่วน ที่เป็นตัวควบคุมทั้งหมด ซึ่งควบคุมกระบวนการประมวลความรู้ของบุคคล และช่วยให้บุคคลดำเนินการคิดและประเมินผลที่ได้จากการคิด ส่วนที่เป็นการปฏิบัติงานจะดำเนินงานไปตามแผนที่ควบคุมจัดการไว้แล้ว และส่วนที่ทำให้ได้ความรู้ เป็นส่วนที่เลือกความรู้ จำได้ ประมวลความรู้ใหม่ แล้วเลือกเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เพื่อรับความรู้ใหม่เข้ามาไว้ในระบบความรู้

ทฤษฎีทั้ง 3 นี้สามารถ อธิบายกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง การเลือก และการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมของบุคคล โดย Sternberg เชื่อว่าการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเป็นการคิดที่อยู่ในส่วนที่เป็นตัวควบคุม ซึ่งควบคุมกระบวนการประมวลความรู้ของบุคคล และช่วยให้บุคคล ดำเนินการคิด และประเมินผลที่ได้จากการคิด เป็นกระบวนการขั้นสูงที่ได้จากการวางแผน ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่รับผิดชอบในการกำหนดว่า จะต้องทำอะไรกับงาน เพื่อให้งานนั้นดำเนินไปได้ถูกต้อง (เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์, 2537: 71)

2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ ไวก็อตสกี (Vygotsky)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ ไวก็อตสกี Vygotsky ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาแนวคิดที่สำคัญ คือ Zone of proximal development (ZPD) หมายถึงความแตกต่างระหว่างระดับการพัฒนาจริงที่วัดจากการแก้ปัญหาอย่างอิสระ(ศักยภาพที่เป็นอยู่) กับศักยภาพการพัฒนาที่เป็นไปได้คำแนะนำของผู้ใหญ่หรือการร่วมมือกันของผู้ที่มีความสามารถมากกว่า (นฤมล ศราพันธ์, 2546: 10) ดังแสดงในภาพที่ 15

ภาพที่ 15 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาไวก็อตสกี

การนำแนวคิดทางสติปัญญาของ Vygotsky ไปประยุกต์ใช้ในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดคือการร่วมมือระหว่างกลุ่มเพื่อน (Peer collaboration) โดยมีการแลกเปลี่ยนการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มเพื่อนสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Slavin, 1983; Suhunk, 1996; อ้างถึงใน นฤมล ศราพันธ์, 2546: 14-17) ที่ระบุว่า ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อนจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อผู้เรียนแต่ละคนได้รับมอบหมายความรับผิดชอบเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ

จากการนำแนวคิดทฤษฎีของ เพียเจต์ สเต็ลเบอร์ก และไวทสกี้ มาพิจารณาจะพบว่าความสามารถทางสมองมีลักษณะเปลี่ยนแปลง พัฒนาได้โดยอาศัยข้อมูล หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวป้อนหรือกระตุ้น เพื่อให้บุคคลจัดกระทำกับข้อมูลตามกระบวนการคิด จะเห็นได้ว่าคนเรามีความสามารถพัฒนาศักยภาพการคิดได้ โดยการกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าด้วยวิธีการที่เหมาะสม

3. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีลักษณะเป็นกระบวนการคิด ของบุคคล ในการจัดกระทำกับข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามา เป็นขั้นตอนในการดำเนินการคิดเพื่อให้ได้รับคำตอบที่สมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงประกอบด้วยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการคิด นับตั้งแต่การเผชิญปัญหา จนถึงสรุปผลและการประเมินผลผลการคิดการพิจารณากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์ว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยกระบวนการใดบ้าง

เดรสเซล และเมฮิว (Dressel & Mayhew, 1957: 241-245) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา
2. การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล การจัดระบบข้อมูล
3. การระบุข้อสันนิษฐาน พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อสันนิษฐานในการอ้างเหตุผล

4. การกำหนดและเลือกสมมติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด
5. การสรุปอย่างสมเหตุสมผล พิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของการคิดเหตุผล และประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้

เดคาร์รารี (Decaroli, 1973: 146-148) กล่าวว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ

1. การนิยาม เป็นการกำหนดปัญหา ทำความตกลงเกี่ยวกับความหมายของคำข้อความ และการกำหนดเกณฑ์
2. การกำหนดสมมติฐาน การคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล การหาทางเลือก และการพยากรณ์

3. การประมวลข่าวสาร เป็นการระบุข้อมูลที่จำเป็น รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หาหลักฐานและจัดเก็บข้อมูล

4. การตีความข้อเท็จจริงและสรุปอ้างอิงจากหลักฐาน
5. การใช้เหตุผล โดยระบุเหตุผลและความสัมพันธ์เชิงตรรกะ
6. การประเมินผล โดยอาศัยเกณฑ์ความสมเหตุสมผล

7. การประยุกต์ใช้หรือนำไปปฏิบัติ

เอ็นนิส (Ennis, 1991: 75) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การนิยาม ได้แก่ การระบุจุดสำคัญของประเด็นปัญหา ข้อสรุปประมุขผลทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏ การตั้งคำถามที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ การระบุเงื่อนไขข้อตกลง

2. การตัดสินข้อมูล ได้แก่ การตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การตัดสินข้อความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา

3. การอ้างอิงในการแก้ปัญหาและการสรุปอย่างสมเหตุสมผล ได้แก่ การอ้างอิงและการตัดสินใจในการสรุปแบบอุปนัยและนิรนัย

ควิลเมส (Quellmalz, 1985: 29-34) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การกำหนดหรือการกำหนดคำถาม วิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญและนิยามคำถามสำคัญ

2. การตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

3. การสรุปอ้างอิงโดยการอุปนัย และนิรนัยการตัดสินคุณค่าและการตัดสิน

ความเท็จ

4. การใช้เกณฑ์ตัดสินความพอเพียงของข้อสรุป

สเต็มเบอร์ก และ บาร์รอน (Stenberg & Baron, 1985: 7) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การนิยามและทำความเข้าใจปัญหา

2. การตัดสินข้อมูล

3. การสรุปอ้างอิงและการแก้ปัญหา

คัวร์ฟิส (Kurfiss, 1988: 21-23) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การนิยามและทำความเข้าใจปัญหา ประกอบไปด้วย

1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญหรือการระบุปัญหา

1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ

ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป

1.3 การตัดสินระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือข้อมูลที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

1.4 การตั้งคำถามที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์

2. การพิจารณาตัดสินข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัญหา ประกอบด้วย

2.1 การจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นและการตัดสินอย่างมีเหตุผล

2.2 การตัดสินว่า ข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดให้มีความสอดคล้องหรือสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับบริบททั้งหมดหรือไม่

2.3 การระบุข้อสมมติฐานที่ไม่ได้กำหนดไว้ในการอ้างเหตุผล

2.4 ระบุความคิดเห็นที่คนติดยึด หรือความคิดเห็นดั้งเดิมเกี่ยวกับคนกลุ่มคน

2.5 ระบุความ มือคติ ปัจจัยด้านอารมณ์ การโฆษณา การเข้าข้างตนเอง

2.6 การระบุความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างระบบ ค่านิยม อุดมการณ์ที่แตกต่างกัน

3. การแก้ปัญหา หรือการลงข้อสรุป ประกอบด้วย ระบุความเพียงพอของข้อมูล พยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้

สตีเฟเวน และ พอล (Scriven & Paul, 1999: 2) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การกำหนดปัญหาหรือนิยามปัญหา
2. การรวบรวมข้อมูลหลักฐานจากแหล่งที่เชื่อถือได้
3. การวิเคราะห์และจัดระบบกำหนดเกณฑ์ของข้อมูล
4. การสรุปโดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ
5. การประเมินผลการใช้เหตุผล
6. การนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ หรือการนำไปปฏิบัติ

ดีสเลอร์ (Diestler, 1998: 16) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. การกำหนดประเด็นปัญหา
2. การหาข้อสรุป
3. การอธิบายเหตุผล

วูล์ฟอล์ก (Woolfolk, 1987: 37) กล่าวว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย

1. การนิยามและการทำความเข้าใจต่อปัญหา
2. การเปรียบเทียบความคล้ายคลึง และความแตกต่างของประเด็น/ปัญหา
3. การตัดสินข้อมูลที่ชัดเจนและข้อมูลที่คลุมเครือ
4. การตั้งคำถามที่จะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งชัดเจน
5. การพิจารณาและตัดสินข้อมูล

6. การระบุข้อสมมติฐาน

7. การตัดสินปัญหาและลงข้อสรุป

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537 : 71-72) กล่าวว่า กระบวนการการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การระบุประเด็นปัญหา เป็นการทำความเข้าใจกับปัญหา ข้อคำถาม หรือข้อ
 โต้แย้ง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการพิจารณาข้อมูลหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏ เพื่อกำหนด
 ประเด็นปัญหาข้อสงสัย ประเด็นหลักที่ควรพิจารณา รวมทั้งความหมายของคำหรือความชัดเจน
 ของข้อความ

2. การรวบรวมข้อมูล โดยการอาศัยแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ซึ่งสามารถทำได้โดย
 การสังเกตทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการดึงข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่

3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยพิจารณาจากแหล่งที่มา
 การประเมินความถูกต้อง ความเพียงพอของข้อมูลในแง่ของข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

4. การระบุลักษณะของข้อมูล เป็นการแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลว่าข้อมูลใด
 เป็นความคิดเห็นข้อมูลใดเป็น ข้อเท็จจริง การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลเพื่อเป็นแนวทาง
 ในการตั้งสมมติฐาน

5. การตั้งสมมติฐานเป็นการกำหนดของเขต แนวทางการพิจารณาหาข้อสรุป
 ของคำถาม ประเด็นปัญหา ข้อโต้แย้ง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์
 และการตั้งสมมติฐาน

6. การลงข้อสรุป โดยพิจารณาเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมจากข้อมูลที่ปรากฏโดยใช้
 เหตุผลทั้งอุปนัยและนิรนัย

7. การประเมินข้อสรุป เป็นการสรุปผลโดยอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์และ
 ประเมินผล

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2544 : 41) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย
 กระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การนิยามปัญหา เป็นการกำหนดปัญหาความเข้าใจ เพื่อกำหนดปัญหาการ
 โต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือรวมทั้งการนิยาม ความหมายของคำถาม ปัญหาเป็นสิ่งที่เราใจให้
 เกิดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2. การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวข้องกับปัญหาโต้แย้งหรือปัญหาที่
 คลุมเครือจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งการดึงข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาใช้ ได้แก่
 การสังเกตด้วยตนเอง การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตของผู้อื่น

3. การจัดระบบข้อมูล เป็นการพิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล ความน่าเชื่อถือ ความ
 พอเพียง การจัดระบบของข้อมูล ขณะเดียวกันต้องประเมินความถูกต้องที่รวบรวมได้ว่า

จะนำไปสู่การอ้างอิงได้หรือไม่ ในการรวบรวมต้องมีการจัดระบบแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลที่ชัดเจนและข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา การระบุข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อนำมาจัดกลุ่มเรียงลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางการตั้งสมมติฐาน

4. การตั้งสมมติฐาน เป็นการพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหา การโต้แย้งโดยการนำข้อมูลและหลักฐานที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ แล้วนำมาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เพื่อกำหนดแนวทางการสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ว่า ปรากฏการณ์จะเป็นไปในทางใดบ้าง จะได้พิจารณาเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุด

5. การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ เป็นการเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลที่สุดจากข้อมูลและหลักฐานที่มีอยู่เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการตัดสินใจสรุป ดังนั้นการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจึงจำเป็นต้องใช้เหตุผลที่ดีเพื่อนำข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล คุณลักษณะของการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณมีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลที่ดีเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปการใช้เหตุผลแบบอุปมานและอนุมาน

6. การประเมินสรุปอ้างอิง การประเมินความสมเหตุสมผลของการสรุปอ้างอิง หลังจากการตัดสินใจโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ จะต้องประเมินข้อสรุปอ้างอิงว่าสมเหตุสมผลหรือไม่รวมทั้งสรุปว่านำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าพบว่าข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมต้องรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตั้งสมมติฐานอ้างอิงใหม่

อุษา ปราบหงษ์ (2550 : 54-56) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณประกอบด้วย 3 กระบวนการ ดังนี้

1. การระบุ หรือการกำหนดประเด็นปัญหา เป็นกระบวนการแรกของการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ เพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา โดยพิจารณาข้อมูลเพื่อบ่งชี้ จับประเด็นเรื่องราว ซึ่งได้จากสถานการณ์หรือข้อความที่กำหนดไว้

2. การหาข้อสรุปของข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เป็นความสามารถในการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหา

2.2 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นการมองเห็นความสามารถในการมองเห็นความสำคัญและความเชื่อมั่นของข้อมูลว่า ข้อมูลนั้นเกี่ยวข้องกับใคร และควรมาจากแหล่งใด

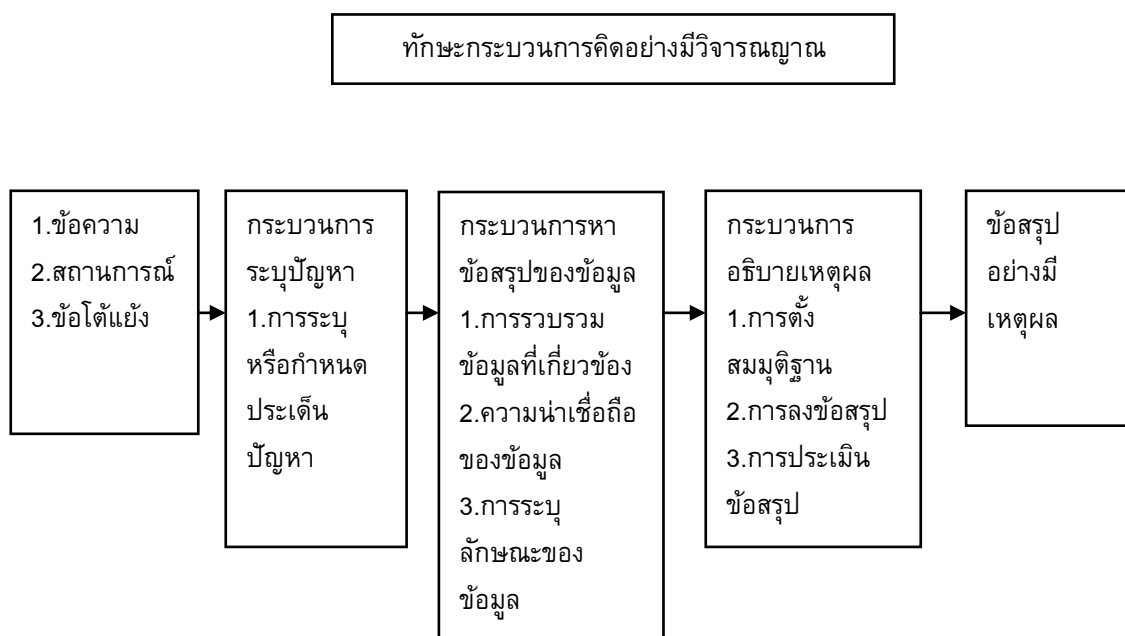
2.3 การรู้ลักษณะของข้อมูลเป็นความสามารถในการแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลที่มีอยู่ เป็นการจัดประเภทของข้อมูลว่า อะไรเป็นข้อเท็จจริง อะไรเป็นความคิดเห็นตลอดความสามารถในการระบุแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลที่ปรากฏ

3. การอธิบายเหตุผล เป็นการพิจารณาเหตุผลประกอบเพื่อหาข้อยุติในประเด็นปัญหา มีดังนี้

3.1 การตั้งสมมุติฐาน เป็นความสามารถในการคิดหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูล เพื่อระบุทางเลือกประกอบการตัดสินใจเพื่อความสามารถบอกแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับข้อมูลที่มีอยู่

3.2 การลงข้อสรุป เป็นความสามารถในการสรุป การคิดที่ได้จากข้อข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย การคิดแบบอุปนัยและการคิดแบบนิรนัย

3.3 การประเมินข้อสรุป เป็นความสามารถในการที่จะยืนยันข้อสรุปเดิมหรือการเปลี่ยนแปลงข้อสรุปใหม่เมื่อมีข้อมูลเพิ่มเติม ตลอดความสามารถในการทำนายผลที่ตามมาจากองค์ประกอบกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถสรุปได้ ดังแสดงในภาพที่ 16

ภาพที่ 16

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สิทธิพล อาจอินทร์ (2550 : 41-44) กล่าวว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

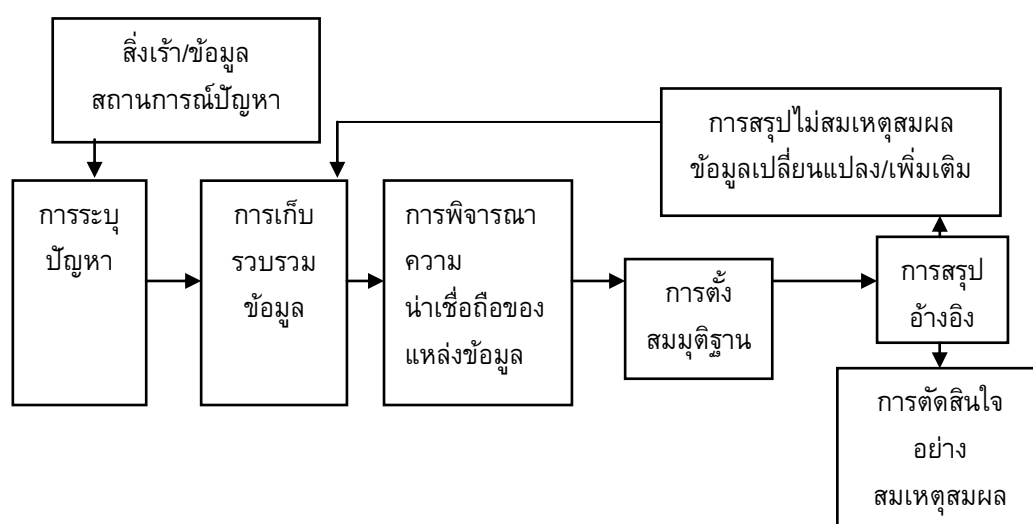
1. การระบุปัญหา (Identified Problem) เป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหาและการวิเคราะห์ความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหา โดยพิจารณาข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหา หรือข้อมูลที่คลุมเครือ รวมทั้งการนิยามความหมายของคำและข้อความการระบุปัญหาเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการกระตุ้นให้บุคคลเริ่มการคิดเมื่อตระหนักว่ามีปัญหา หรือข้อโต้แย้งหรือการได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลุมเครือ พยายามหาคำตอบที่สมเหตุสมผลเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหานั้น จึงเป็นสิ่งเร้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. การรวบรวมข้อมูล (Collecting Information) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งข้อมูลที่คลุมเครือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อหาคำตอบรวมทั้งการตั้งข้อมูลจากประสบการณ์เดิม ที่มีอยู่มาใช้ เมื่อบุคคลพบสถานการณ์ ที่เป็นปัญหา หรือ ข้อสงสัยจะแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับประเด็นปัญหาเหล่านั้นจากแหล่งต่างๆ ให้ได้มากที่สุดเพื่อให้ครอบคลุมปัญหาข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวข้องต้องใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นส่วนมากเป็นข้อมูลที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้งข้อมูลที่คลุมเครือดังนั้น วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้แก่ การสังเกตทั้งสังเกตด้วยตนเองและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการรายงานผลจากผู้อื่น

3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility of source of Information) หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลแล้ว จะต้องมีการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การพิจารณาความเพียงพอ ความน่าเชื่อถือ แหล่งที่เก็บข้อมูล ถ้าไม่เช่นนั้นอาจจะนำไปสู่ความผิดพลาดในการสรุปผลได้ถ้าประเมินแล้วพบว่าข้อมูลจากแหล่งใดที่ไม่น่าเชื่อถือก็ต้องถูกตัดทิ้งไปส่วนข้อมูลที่มาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือก็จะเก็บไว้ใช้ต่อไป ขณะเดียวกันต้องประเมินความถูกต้องและความเพียงพอของข้อมูลที่รวบรวมจะนำไปสู่การสรุปและอ้างอิงได้หรือไม่ ในการสรุปอ้างอิงข้อมูลไม่เพียงพอต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีก เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ แล้วก็ต้องมีการจัดระบบเก็บข้อมูล โดยแยกแยะความแตกต่างของข้อมูล กล่าวคือจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนและข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา เพื่อใช้เป็นแนวทางการตั้งสมมุติฐาน ต่อไป

4. การตั้งสมมุติฐาน (Hypothesis) เป็นการพิจารณาแนวทางสรุปอ้างอิงของปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือโดยการนำข้อมูลที่จัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ เพื่อกำหนดแนวทางการสรุปอ้างอิงที่น่าจะเป็นไปได้ว่าข้อมูลที่ปรากฏมีความเป็นไปได้ในทิศทางใดบ้างเพื่อจะได้พิจารณาเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดเพื่อการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ในการสรุปอ้างอิงต่อไป

5. การสรุปอ้างอิง (Inference) หมายถึงการพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลมากที่สุด จากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ หลังจากการกำหนดแนวทางที่เป็นไปได้ก็พยายามเลือกวิธีการที่เป็นไปได้มากที่สุดที่จะนำไปสู่การสรุปที่สมเหตุสมผลการใช้เหตุผลเป็นทักษะการคิดที่จำเป็นต่อการตัดสินใจ สรุปปัญหาและเป็นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สำคัญยิ่งเพราะการคิดที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผลที่ดี ข้อสรุปที่ดี จะต้องได้รับการสนับสนุนจากเหตุผลที่ดีที่สุดด้วยดังนั้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงต้องใช้เหตุผลที่ดี นำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นข้อยุติที่สมเหตุสมผลคุณลักษณะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลแบบตรรกศาสตร์หรือเหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย เพราะฉะนั้นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยให้การสรุปอ้างอิงเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังแสดงใน ภาพที่ 17

ภาพที่ 17 สรุปกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของสิทธิพล อาจอินทร์

จากภาพที่ 17 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีองค์ประกอบและลักษณะร่วมกันมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ของแต่ละบุคคลในการจัดกระทำข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาเป็นขั้นตอนในการดำเนินการคิดเพื่อให้ได้คำตอบ ที่สมเหตุสมผลน่าเชื่อถือเพื่อการตัดสินใจได้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่การเผชิญปัญหาจนถึงการสรุป และการประเมินผลการคิด การพิจารณากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นการหาข้อสรุปว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นั้นประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้างดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เป็นของต่างประเทศ และนำมาเชื่อมโยงกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สรุปแนวคิดและลักษณะร่วมกันของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของต่างประเทศและของผู้วิจัย

Ennis (1968:75)	Quellmalz (1985:29-34)	Scriven & Paul (1999: 2)	กระบวนการคิดอย่าง มีวิจารณญาณของ ผู้วิจัย
1.การนิยาม	1.การระบุปัญหาหรือ กำหนดคำถาม	1.การกำหนดปัญหา หรือการนิยามปัญหา	1.การระบุปัญหา
-	-	2.การรวบรวมข้อมูล หลักฐานจากแหล่งที่ เชื่อถือได้	2.การรวบรวมข้อมูล
2.การตัดสินใจข้อมูล	2.ตัดสินใจความ น่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูล	3.การวิเคราะห์ จัดระบบกำหนด เกณฑ์ของข้อมูล	3.การพิจารณาความ น่าเชื่อถือขอ แหล่งข้อมูล
3.การอ้างอิงในการ แก้ปัญหา	3.การสรุปอ้างอิง 4.ใช้เกณฑ์ตัดสิน ความพอเพียงของ ข้อสรุป	4.การลงข้อสรุป	4.การตั้งสมมุติฐาน
		5.การประเมินผลการ ใช้เหตุผล 6.การนำไป ประยุกต์ใช้	5.การสรุปอ้างอิง

ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึง การสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่เป็นผลงาน
ของนักการศึกษาไทย และนำมาเชื่อมโยงกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัย
ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เป็นผลงานของนักการศึกษา
ไทยและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัย

เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมาร์ภักษ์ (2537: 71-72)	อุษณีย์ โพรธิสุข (2544: 41)	อุษา ปราบหงษ์ (2550:54-56)	สิทธิพล อาจอินทร์ (2550: 41-44)	กระบวนการคิด อย่างมี วิจารณญาณ ของผู้วิจัย
1.การระบุ ประเด็นปัญหา	1.การนิยาม ปัญหา	1.การระบุ ประเด็นปัญหา	1.การระบุปัญหา	1.การระบุปัญหา
2.การรวบรวม ข้อมูล	2.การรวบรวม ข้อมูล	2.การหาข้อสรุป ข้อมูล 2.1 การรวบรวม ข้อมูล 2.2 ความ น่าเชื่อถือ ข้อมูล 2.3 การรู้ ลักษณะของ ข้อมูล	2.การเก็บ การรวบรวม ข้อมูล	2.การรวบรวม ข้อมูล
3.การพิจารณา ความ น่าเชื่อถือของ ข้อมูล	3.การจัดระบบ ข้อมูล	3.การอธิบาย เหตุผล 3.1 การ ตั้งสมมติฐาน 3.2 การลง ข้อสรุป 3.3 การประเมิน ข้อสรุป	3.การตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือ ของแหล่งข้อมูล	3.การพิจารณา ความน่าเชื่อถือ ของแหล่งข้อมูล
4.การระบุ ลักษณะของ ข้อมูล				
5.การ ตั้งสมมติฐาน	4.การ ตั้งสมมติฐาน		4.การตั้ง สมมติฐาน	4.การตั้ง สมมติฐาน
6.การลง ข้อสรุป	5.การสรุปอ้างอิง 6.การประเมิน สรุปอ้างอิง		5.การสรุป	5.การสรุปอ้างอิง
7.การประเมิน ข้อสรุป				

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบไปด้วยความสามารถย่อยๆที่แตกต่างกันออกไป ทั้งยังพบว่าผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดกระบวนการคิดที่ประกอบเป็น การคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันออกไป ถึงแม้ว่าการอธิบายกระบวนการคิดที่ประกอบกันเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เชี่ยวชาญจะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไป แต่ในความแตกต่างก็มีสิ่งที่มีลักษณะร่วมกันซึ่งผู้วิจัย ได้สรุปการสังเคราะห์ขั้นตอนกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนตามกระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ ของผู้วิจัย	กิจกรรมการคิด	นักการศึกษา/นักวิชาการ
1.การระบุปัญหา	1.การกำหนดประเด็นปัญหาข้อมูล และสถานการณ์ที่ชัดเจน 2.การวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับ ประเด็นปัญหา	Ennis,1985:75;Quellmalz,1985: 29-34; Scriven & Paul, 1996: 2
2.การรวบรวมข้อมูล	1.การรวบรวมและเลือกข้อมูล หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ปัญหาเพื่อหาคำตอบ	Ennis, 1985:75; Scriven & Paul, 1996: 2
3.การพิจารณา ความน่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูล	1.การพิจารณาความน่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูล 2.การจัดระบบข้อมูลโดยการจำแนก ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและ ความคิดเห็นจำแนกข้อมูลที่ชัดเจน กับข้อมูล ที่คลุมเครือ	Ennis,1985:75;Quellmalz,1985: 29-34; Scriven & Paul, 1996: 2
4.การตั้งสมมุติฐาน	1.การกำหนดสมมุติฐานโดยคำนึงถึง ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล 2.การมองหาทางเลือกหลายๆ แนวทางในการแก้ปัญหา 3.กำหนดและเลือกสมมุติฐาน ที่เป็นไปได้มากที่สุด	Ennis,1985:75;Quellmalz,1985: 29-34

ตารางที่ 11 ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการสอนตามกระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
(ต่อ)

กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ ของผู้วิจัย	กิจกรรมการคิด	นักการศึกษา/นักวิชาการ
5.การสรุปอ้างอิง	1.สรุปอ้างอิงจากหลักฐานและข้อมูล ที่มีความน่าเชื่อถือ 2.การสรุปอย่างสมเหตุสมผลโดยการ อุปนัยและนิรนัย 3.การประเมินการสรุปอ้างอิงโดย อาศัยเกณฑ์ความสมเหตุสมผล	Ennis,1985:75; Quellmalz,1985: 2934

จากตารางที่ 11 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วย

- 1) การระบุปัญหา 2) การรวบรวมข้อมูล 3) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
- 4) การตั้งสมมติฐาน 5) การสรุปอ้างอิง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การระบุปัญหา (Identified Problem) เป็นการกำหนดสถานการณ์ ปัญหาและการวิเคราะห์ความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหา โดยพิจารณากำหนดข้อมูล ข้อโต้แย้งข้อมูลที่คลุมเครือ รวมทั้งการนิยามความหมายของคำและข้อความ ระบุเป็นปัญหาการกระตุ้นให้บุคคลเริ่มต้นการคิด เมื่อตระว่ามีปัญหาข้อโต้แย้งหรือเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลุมเครือ จะพยายามหาคำตอบที่สมเหตุสมผล เพื่อความเข้าใจในปัญหานั้นๆ ปัญหาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. การรวบรวมข้อมูล (Collecting Information) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ข้อโต้แย้งที่คลุมเครือจากแหล่งๆ เพื่อหาคำตอบรวมทั้งการดึงข้อมูลหรือความรู้เดิมจากประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ วิธีการรวบรวมข้อมูลจึงจำเป็นสำหรับ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ การสังเกตด้วยตนเอง หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนอื่น

3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility of source of Information) เป็นการจัดระบบข้อมูลการพิจารณาความพอเพียงของข้อมูล มีการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เพราะข้อมูลที่มาจากแหล่งไม่น่าเชื่อถือให้ตัดทิ้งออกไปส่วนข้อมูลที่น่าเชื่อถือก็เก็บไว้ และต้องประเมินความถูกต้องและความพอเพียงของข้อมูลด้วยเพราะจะนำไปสู่การสรุปอ้างอิงได้หรือไม่ ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอก็ต้องเก็บเพิ่มเติม แล้วจัดระบบ

ความแตกต่างของข้อมูล โดยแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลคือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ซึ่งจะต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมุติฐานต่อไป

4. การตั้งสมมุติฐาน (Hypothesis) เป็นการพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหา ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือโดยนำข้อมูลที่จัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการสรุปอ้างอิงที่น่าจะเป็นไปได้ว่าจากข้อมูลที่ปรากฏมีความเป็นไปได้ในทิศทางใดบ้าง เพื่อจะได้พิจารณาแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุด เพื่อการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลในการสรุปอ้างอิงต่อไป

5. การสรุปอ้างอิง (Inference) เป็นการพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลมากที่สุดจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ การใช้เหตุผลที่ดีจึงเป็นทักษะการคิด ที่จำเป็นต่อการตัดสินใจสรุปปัญหาและทักษะการคิดที่สำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ หรือการใช้เหตุผลเชิงอุปนัยและนिरมัย นอกจากนั้นยังประเมินข้อสรุปอ้างอิงสมเหตุสมผลหรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ถ้าข้อมูลได้รับมีการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับข้อมูลเพิ่มเติม ต้องกลับไปรวบรวมข้อมูลใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อตั้งสมมุติฐานใหม่และสรุปอ้างอิงใหม่

3. พฤติกรรมการคิดของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการคิดที่เป็นกระบวนการ และถือว่าเป็นการคิดระดับที่สูงเมื่อเปรียบกับการคิดทั่วไป ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้และฝึกหัด อบรมและพัฒนาให้เกิดขึ้น พฤติกรรมการคิดของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตและวัดได้ ดังนี้

เอ็นนิส (Ennis, 1991: 123) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีการแสดงออกพฤติกรรม ดังนี้

1. ด้านลักษณะที่แสดงออก ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะย่อยๆ ดังนี้
 - 1.1 พุด เขียน สื่อความเข้าใจ อย่างมีความหมายชัดเจน
 - 1.2 กำหนดประเด็นปัญหาที่ชัดเจน
 - 1.3 พิจารณาสถานการณ์รวมทั้งหมด
 - 1.4 แสวงหาเหตุผลและใช้เหตุผล
 - 1.5 เป็นผู้มีความรู้ทันสมัยทั้งหมด
 - 1.6 มองหาทางเลือกหลายๆทาง
 - 1.7 แสวงหาความรู้ ที่ถูกต้อง แม่นยำมากที่สุดตามที่สถานการณ์ต้องการ
 - 1.8 ตระหนักถึงความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. ด้านความสามารถ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ที่แสดงออกดังนี้

- 2.1 บอกได้ชัดเจนว่า ประเด็นนั้นเป็นการอ้างเหตุผล ปัญหา หรือสรุป
- 2.2 วิเคราะห์การให้เหตุผลได้
- 2.3 ถามหรือตอบคำถาม ที่เกี่ยวกับความชัดเจน และถูกต้องตามกฎหมายได้
- 2.4 ให้นิยาม หรือแนวคิดที่มีความหมายกำกวม
- 2.5 ชี้ให้เห็นความคิดที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลัง ไม่อาจแสดงออกได้อย่างชัดเจน
- 2.6 วินิจฉัยความน่าเชื่อถือ ที่มาของแนวคิด และเหตุผลต่างๆ ได้
- 2.7 สังเกต และวินิจฉัยรายงานการสังเกตได้
- 2.8 ตัดสินใจด้วยการใช้กฎต่างๆ และประเมินการวินิจฉัยนั้นได้
- 2.9 คิดด้วยเหตุผลจากข้อมูลที่มีอยู่ สรุปเป็นกฎเกณฑ์ และประเมินค่า

กระบวนการคิดหาเหตุผลนำไปสู่ข้อสรุป

- 2.10 วินิจฉัย ค่านิยมต่างๆ และประเมินค่านิยมนั้นๆ ได้
- 2.11 พิจารณาให้เหตุผล โดยอาศัยหลักฐาน ข้อสันนิษฐาน แนวคิดที่เป็นจุดยืนของข้อความที่ตนเองไม่เห็นด้วย หรือยังมีข้อสงสัย
- 2.12 ผสมผสานความสามารถ พฤติกรรมอื่นๆ ในการตัดสินใจ การนำเสนอผลการตัดสินใจให้เป็นที่ยอมรับ
- 2.13 ดำเนินการตามระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมกับสถานการณ์
- 2.14 ไวต่อความรู้สึกระดับความรู้ และความเป็นผู้รู้ของคนอื่น
- 2.15 ใช้วิธีพูดที่เหมาะสม ในการอภิปราย และเสนอความคิดเห็น
- 2.16 ใช้หรือมีปฏิภิกิริยาต่อความคิดหรือความเชื่อผิดๆ ด้วยกริยาที่เหมาะสม

ดีสเลอร์ (Distler, S. & Daugtry, 1998: 17-20) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีการคิดแบบวิจารณ์ ควรจะมีพฤติกรรมดังนี้

1. มีวิธีการเฉพาะ ในการประเมินข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อหาเหตุผลในการตัดสินใจ

2. ไม่คิดอย่างเลื่อนลอย ในทุกๆ เรื่องที่ได้ยินหรือได้รับข้อมูล

แฟกซิโอนีและแฟกซิโอนี (Facione & Facione, 1998: 17) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีการคิดแบบวิจารณ์ มีพฤติกรรม ดังนี้

1. เป็นนักค้นหาความจริง
2. เป็นคนใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ชอบวิเคราะห์ปัญหา
4. ทำงานอย่างเป็นระบบ
5. มีความเชื่อมั่นในกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์

6. เป็นคนชอบสืบเสาะหาความจริง

7. มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนการตัดสินใจ

เฟอร์เรล (Ferrell, 1998: 51) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีการคิดแบบวิจรรย์ญาณ ควรมีพฤติกรรมดังนี้

1. ถามคำถามที่ตรงกับปัญหา
2. ประเมินข้อความและการโต้แย้ง
3. ยอมรับการขาดความเข้าใจหรือข้อมูล
4. มีความอยากรู้อยากเห็น
5. สนใจที่จะค้นหาวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ
6. สามารถระบุเกณฑ์ในการวิเคราะห์แนวคิดได้อย่างชัดเจน

แดเนียล (Daniel, 2000: 7) ได้กำหนดผู้ที่มีการคิดแบบวิจรรย์ญาณ ควรมีพฤติกรรมดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. ความตระหนักในตนเอง
3. มีความซื่อตรง
4. ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
5. ทำตามระเบียบข้อบังคับ
6. พิจารณาตัดสินใจจากหลักฐานที่มีอยู่

อุษา ปราบหงส์ (2550: 61) ได้กล่าวว่า ลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ มีพฤติกรรมมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้สามารถระบุหรือกำหนดประเด็นปัญหา บุคคลที่มีการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณควรตระหนักถึงความสำคัญของการระบุ หรือกำหนดประเด็นปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือได้ชัดเจน ตลอดจนสามารถตั้งประเด็นคำถามได้อย่างลึกซึ้ง
2. เป็นผู้สามารถรวบรวมข้อมูล บุคคลที่มีการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณต้องเป็นบุคคลที่ชอบสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ด้วยความเป็นปรนัย สามารถวินิจฉัยตัดสินใจและรายงานการสังเกตได้สามารถเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และรู้จักหาข้อมูลต้องชัดเจนได้
3. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่มีความน่าเชื่อถือได้ คือเป็นบุคคลที่เห็นความสำคัญของข้อมูล ความรู้ที่เชื่อถือได้ ไม่ใช้การคาดเดาในการหาข้อเท็จจริงสามารถแสดงถึงข้อจำกัดของข้อมูลได้ ตลอดจนสามารถตระหนักความสำคัญของแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
4. เป็นผู้สามารถระบุลักษณะข้อมูล คือ มีความสามารถแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลได้ สามารถจัดประเภทของข้อมูลและชี้ให้เห็นแนวคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของข้อตกลงเบื้องต้นที่ปรากฏอยู่ได้

5. สามารถตั้งสมมุติฐาน เป็นบุคคล ที่ให้ความสำคัญต่อการ ตั้งสมมุติฐานในการแก้ปัญหา สามารถมองเห็นทางเลือกได้อย่างหลากหลายเพื่อประกอบพิจารณาการตัดสินใจ

6. เป็นผู้ที่สามารถหาข้อสรุป มีความรู้ ใจกว้าง และแสวงหาเหตุผล มีการตัดสินใจลงข้อสรุปเมื่อมีเหตุผลอย่างเพียงพอ สามารถหาข้อสรุปจากข้อมูลที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล มีความสามารถในการใช้เหตุผลการใช้คำถามในการอธิบาย ได้มีความสามารถในการสังเกต ควบคุม แก้ไขกระบวนการคิดของตนเองได้ สามารถคิดได้อย่างมีเหตุผลจากข้อมูลที่มีอยู่แล้วสรุปเป็นประเด็นหรือกฎเกณฑ์

7. เป็นผู้สามารถการประเมินข้อสรุป โดยที่แสดงออกในลักษณะของการยืนยันข้อสรุปเมื่อมีหลักฐานและเหตุผลเพียงพอ สามารถพิจารณาข้อสรุปใหม่เมื่อมีหลักฐานหรือเหตุผลเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงไป

สิทธิพล อาจอินทร์ (2550: 73-76) ได้กล่าวว่า ลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจรรณญาณ มีพฤติกรรมมีลักษณะ ดังนี้

1. สามารถระบุปัญหา ซึ่งบุคคลควรแสดงออก ดังนี้
 - 1.1 การกำหนดประเด็น ปัญหา ข้อมูลและสถานการณ์ที่ชัดเจนได้
 - 1.2 สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจประเด็นปัญหา
2. สามารถการรวบรวมข้อมูล ซึ่งบุคคลควรมีการแสดงออกดังนี้
 - 2.1 การสังเกตปรากฏการณ์ ต่างๆ ด้วยความเป็นปรนัย
 - 2.2 เลือกข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา หรือสถานการณ์ได้
 - 2.3 มีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น
 - 2.4 เป็นคนอยากรู้อยากเห็น ใฝ่รู้ มีจิตวิทยาศาสตร์ ช่างสงสัย สังเกต กระตือรือร้น และแสวงหาความรู้ตลอดเวลา
 - 2.5 มีทักษะการคิดพื้นฐาน อย่างเป็นระบบ
 - 2.6 แสวงหาข้อมูลที่ชัดเจน มาขึ้น
 - 2.7 ค้นหาหลักฐานและข้อมูลอย่างเป็นระบบ
 - 2.8 สนใจวิธีค้นหาประสบการณ์ใหม่ๆ
 - 2.9 หาหลักฐานมาสนับสนุนข้อตกลงและความเชื่อ
3. สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลซึ่งบุคคลควรมีการแสดงออก ดังนี้
 - 3.1 สามารถวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้
 - 3.2 สามารถจำแนก ความแตกต่าง ของข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้
 - 3.3 จำแนกความแตกต่างและประเภทของข้อมูลได้
4. สามารถตั้งสมมุติฐาน ซึ่งบุคคลควรมีการแสดงออกดังนี้
 - 4.1 ตระหนักปละให้ความสำคัญ ต่อการตั้งสมมุติฐานในการแก้ปัญหา
 - 4.2 พิจารณาทางเลือกหลายๆทาง แนวการแก้ปัญหา

- 4.3 ความเป็นกลางในการประเมินทางเลือก
- 4.4 สามารถเลือกสมมุติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด
- 5.สามารถสรุปอ้างอิง ซึ่งบุคคล ควรมีการแสดงออกดังนี้
 - 5.1 สรุปอ้างอิงจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล
 - 5.2 ตัดสินใจสรุปเมื่อมีเหตุผลเพียงพอ
 - 5.3 สรุปอ้างอิงโดยใช้หลักตรรกศาสตร์
 - 5.4 จำแนกข้อสรุปที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ได้
 - 5.5 ยืนยันข้อสรุปเดิมถ้ามีหลักฐานเหตุผลเพียงพอ
 - 5.6 เปลี่ยนข้อสรุปใหม่ เมื่อมีหลักฐานหรือข้อมูลเพิ่มเติม

4. การวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถทางสมองที่มีทักษะย่อยๆ หลายๆ ทักษะซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกัน สามารถวัดได้ โดยใช้แบบทดสอบการคิดอย่างมี วิจารณญาณซึ่งทั้งของต่างประเทศและแบบทดสอบที่สร้างขึ้นใช้ในประเทศไทยแบบทดสอบ ที่เป็นของต่างประเทศ ซึ่งมีดังนี้

4.1 วัดสันและเกรเซอร์ (Watson & Glaser, 1980: 178-180) เป็นผู้เชี่ยวชาญ ทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยโคลัมเบียได้ศึกษาวิธีการทดลองเกี่ยวกับมโนทัศน์ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสร้างแบบทดสอบ Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal (WGCTA) เพื่อใช้ทดสอบนักเรียนเกรด 9 ถึงระดับผู้ใหญ่ แบบทดสอบ เป็นแบบคู่ขนาน มีฟอร์ม A ฟอร์ม B มี 80 ข้อ ใช้เวลาทดสอบ 40 นาที วัดความสามารถ 5 ด้าน ดังนี้

- 4.1.1 ความสามารถในการอนุมาน (Inference)
- 4.1.2 ความสามารถในการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumption)
- 4.1.3 ความสามารถในการนิรนัย (Deductive)
- 4.1.4 ความสามารถด้านการตีความ (Interpretation)
- 4.1.5 ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation Arguments)

4.2 เอ็นนิส (Ennis, 1985: 145) ได้สร้างแบบทดสอบ Cornell Critical Thinking Test เป็นแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2 ฉบับ ดังนี้

4.2.1 Cornell Critical Thinking test, Level X เป็นแบบทดสอบการคิดอย่างมี วิจารณญาณของนักเรียนเกรด 4-14แบบทดสอบมี 71 ข้อใช้เวลาสอบ 50 นาทีเป็นแบบทดสอบ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือกว่าวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ด้านคือ

1) การอุปนัย (Induction) 2) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต (Credibility of sources & observations) 3) การนิรนัย (Deduction) และ 4) การตกลงข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification)

4.2.2 Cornell Critical Thinking test, Level Z เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปริญญาโท นักศึกษาระดับวิทยาลัย และวัยผู้ใหญ่ มีแบบทดสอบ 52 ข้อ ใช้เวลาทดสอบ 50 นาที เป็นแบบทดสอบ 3 ตัวเลือก สามารถวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ 7 ด้าน คือ 1) การอุปนัย 2) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 3) การพยากรณ์และการวางแผน การทดลอง 4) การอ้างเหตุผลผิดหลักตรรกะ 5) การนิรนัย 6) การให้คำจำกัดความ และ 7) การระบุข้อตกลงเบื้องต้น

4.2 สำหรับประเทศไทยมีผู้สร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อใช้ในบริบทของไทย ดังนี้

4.2.1 ซาลินี เอี่ยมศรี (2536: 101-120) ได้พัฒนาแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบ 60 นาที แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต 2) ความสามารถในการนิรนัย 3) ความสามารถในการอุปนัย 4) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น

4.2.2 เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537: 75-80) ได้สร้างแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยอิงรูปแบบของแบบทดสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level Z ซึ่งพัฒนาโดย Ennis (1985: 112) เพื่อใช้กับนักศึกษาครู เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือกจำนวน 56 ข้อวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 7 ด้าน คือ 1) การระบุปัญหา 2) การระบุข้อมูล 3) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 4) การระบุแหล่งข้อมูล 5) การตั้งสมมุติฐาน 6) การลงข้อสรุป 7) การประเมินผล

4.2.3 ซอบกิจ กนกหงส์ (2547: 60-73) ได้สร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 35 ข้อใช้เวลาในการทดสอบ 60 นาที แบบทดสอบการวัดวิจารณ์ญาณ 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการสรุปอ้างอิง 2) ความสามารถในการตระหนักถึงข้อตกลงเบื้องต้น 3) ความสามารถในการนิรนัย 4) ความสามารถในการตีความ 5) ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง

4.2.4 พัชริน สุภาวี (2550: 67-72) ได้สร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยยึดทฤษฎีการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ วัตสัน และเกรเซอร์ (Watson & Glaser) แบบวัดแบ่งเป็น 5 ตอน คือ 1) ความสามารถในการอ้างอิง 2) ความสามารถในการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น

3) ความสามารถในการนิรนัย 4) ความสามารถในการตีความ 5) ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้งคุณภาพของเครื่องมือ

4.2.5 หนูเวียง อนุศักดิ์ (2550: 48-50) ได้สร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เกี่ยวกับสารเสพติด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบทดสอบมีจำนวน 12 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยสารเสพติดเรื่อง บุหรี่ 4 ข้อ เหล้า 4 ข้อ และยาบ้า 4 ข้อ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบอัตนัยจำกัดคำตอบในรูปแบบสถานการณ์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีทั้งแบบทดสอบที่มาตรฐานจากต่างประเทศ และแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในบริบทประเทศไทย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวการสร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ สิทธิพล อัจฉินทร์ (2550: 123-130) ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 1) การระบุปัญหา 2) การรวบรวมข้อมูล 3) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล 4) การตั้งสมมุติฐาน 5) การสรุปและอ้างอิง เพื่อสร้างเป็นแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หลักที่ต้องดำเนินการและการจัดยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ยุทธศาสตร์หลักประสบผลสำเร็จ คือการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์รองดำเนินการ ดังนี้

การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

1. ความหมายการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้

ไพฑูริย์ สีฟ้า (2554: 125) ให้ทัศนะไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ด้านกายภาพประกอบด้วยแสงสว่าง สี เสียง บริเวณที่ว่าง เฟอร์นิเจอร์ และลักษณะของสถานที่ที่ใช้เรียนรู้ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หรือสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา คือบรรยากาศของชั้นเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนกลุ่มของสังคมที่มีอิทธิพลต่อสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้นั่นเอง

ชนัท ธาตุทอง (2552 : 51-55) การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียน หมายถึง การตัดสินใจ ของครูผู้สอนว่าจะดำเนินการงานใดๆ ที่เป็นการอำนวยความสะดวก และการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้ผู้เรียนในขณะที่เรียนมีความสุขบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพระเยาว์ ยินดีสุข (2550: 114) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางบวกและทางลบมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเช่น ห้องเรียนที่ถูกต้องลักษณะ มีแสงสว่างพอเพียง สะอาด สงบ อากาศถ่ายเท มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพเหมาะสมและสนับสนุนการเรียนรู้ มีบรรยากาศในการเรียนที่ดี ก็จะส่งผลทางบวกต่อผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุขมีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการเรียน หากบรรยากาศเต็มไปด้วยความสทปรกรุงรังก็จะส่งผลลบต่อผู้เรียนทำให้บรรยากาศในการเรียนเต็มไปด้วยความเคร่งเครียดผู้สอนก็จะรู้สึกท้อถอยไม่เป็นผลดีต่อการเรียนการสอน

อนสเตน และลาสลี (Ornstein & Lesley, 2000: 147-149) การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดชั้นเรียนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการสอน ครูต้องมีเทคนิควิธีการในการจัดการกับนักเรียนตั้งแต่วันแรกของการเปิดเรียน มีแผนการจัดการเป็นระบบ สำหรับการสร้างงานและกิจกรรมภายในชั้นเรียนการจัดชั้นเรียนที่ตีรวมถึงการทำงาน พฤติกรรมที่คาดหวังของนักเรียนขั้นตอนการตรวจสอบนักเรียน ขั้นตอนการให้ระดับผลการเรียนและข้อมูลย้อนกลับ

สมคิด สร้อยน้ำ (2542: 173-176) การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนหรือห้องเรียนต้องมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งการส่งเสริมบรรยากาศที่น่าสนใจ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนส่งเสริมสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน

อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2535: 56-60) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียน (Learning Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นนามธรรมและนามธรรม สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environmental) หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ พืช ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) หรือสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environment) ได้แก่ ระบบคุณค่าที่ยึดถือซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม ของกลุ่มสังคมข่าวสาร ความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและเจตคติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือของคนอื่นก็ตาม

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2.การจัดสภาพสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ สมองเป็นฐานและแนวการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

หลักการพื้นฐานในการออกแบบและการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีที่ใช้สมองเป็นฐาน เคน และ เคน (Caine & Caine, 1990: 51-58) และแนวการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545: 74-80) มีแนวการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

- 2.1 สมองมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนเพราะรวมไปถึงร่างกายการเคลื่อนไหว ความคิด อารมณ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน
- 2.2 สมองจะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สังคม สิ่งแวดล้อม
- 2.3 การเรียนรู้เกิดจากการตั้งจุดสนใจเรื่องที่จะศึกษา และเกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ตั้งใจศึกษา
- 2.4 การเรียนรู้ที่ยากและซับซ้อนจะเรียนรู้ได้ดีในบรรยากาศที่ยืดหยุ่นและท้าทายให้เสี่ยง ถ้าบรรยากาศเครียดและกดดันจะไม่เกิดการเรียนรู้
- 2.5 มนุษย์เป็นไวในยบุคคลสามารถ เรียนรู้ ผีฝน อบรม บ่มนิสัยได้
- 2.6 การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการสร้างแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน (โยนิโสมนสิการ) ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้กับผู้เรียนมากขึ้น

จากหลักการพื้นฐานในการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎี มีลักษณะช่วยสนับสนุนให้มีการคิดที่หลากหลาย จากมุมมองต่างๆ จากประสบการณ์จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น ทำให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะปัญหาสังคมในปัจจุบันที่มีลักษณะซับซ้อนจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดที่หลากหลายแนวคิดที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านสื่อการสอนแหล่งเรียนรู้ และการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน

1.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ (2549: 123-125) ได้เสนอความหมาย วัตถุประสงค์และองค์ประกอบของการวิเคราะห์ผู้เรียนไว้ดังนี้

การวิเคราะห์ผู้เรียนหมายถึง ร่องรอยหลักฐานที่บ่งบอกว่า รู้จักผู้เรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี โดยการสังเกตพฤติกรรมความสนใจ และพฤติกรรมเด่น/ด้อยเป็นพิเศษ ศึกษา ร่องรอยหลักฐานจากประวัติบันทึกผลการเรียนรู้ที่ผ่านมาสำรวจลักษณะบางประการที่น่าสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับศักยภาพ

1.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ผู้เรียน

1.1.1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคล

1.1.1.2 เพื่อจำแนกกลุ่มผู้เรียนตามศักยภาพ

1.1.1.3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตาม

ศักยภาพองค์ประกอบของการวิเคราะห์ผู้เรียน

1.1.2 ข้อมูลผู้เรียนของนักเรียน

ประวัติของนักเรียน ประวัติส่วนตัว (ป.พ. และสมุดบันทึกสุขภาพ ฯลฯ) สถานะของครอบครัว (เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การอบรมเลี้ยงดู ปัญหาส่วนตัว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน / ผลการประเมินพัฒนาการรอบ ผลการเรียนรู้ที่ผ่านมาได้จาก ป.พ. 1-9 และผลการประเมินความรู้พื้นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

1.1.3 คุณลักษณะของผู้เรียน

เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ (ชอบหรือไม่ชอบ และมีสาเหตุมาจากอะไร) จุดเด่นจากการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จุดด้อยที่ควรปรับปรุงของผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษา หลังจากที่ครูผู้สอนมีข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรู้จักผู้เรียนแต่ละคนเป็นอย่างดีแล้ว ครูผู้สอนก็สามารถจำแนกหรือจัดกลุ่มตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ ความถนัด หรือตามสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาผู้เรียน ได้ตรงตามศักยภาพต่อไป

การวิจัยครั้งนี้การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การวิเคราะห์ความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดกลุ่มผู้เรียน อาจวิเคราะห์จากผลการเรียนของที่เคยเรียนมาแล้วและหรือการทดสอบก่อนเรียน

1.2 การจัดกลุ่มผู้เรียน

พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพระเยาว์ ยินดีสุข (2550: 125-130) ได้ให้ความหมายของกลุ่ม คือ บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มมีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) หัวหน้า 2) สมาชิก 3) กระบวนการกลุ่มองค์ประกอบทั้ง 3 ประการจะทำงานไปด้วยดีมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม คือบรรยากาศด้านกายภาพ และบรรยากาศด้านจิตใจบรรยากาศด้านกายภาพ คือ บรรยากาศที่สถานที่ทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม มีลักษณะสะอาด สะดวกสบาย ทำให้เกิดความสุขในการทำงานส่วนบรรยากาศทางจิตใจคือบรรยากาศที่ผู้ทำงานมีความคุ้นเคยกัน ว่างใจกัน มีมิตรสัมพันธ์กันด้วยความเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเองบรรยากาศดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ผู้ทำงานผู้เรียนเป็นสุขสนุกกับการทำงาน เป็นกลุ่มหรือเป็นทีม ในการทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียนมักพบว่าสมาชิกบางคนมีความรับผิดชอบดีมาก แต่บางคนไม่มีความรับผิดชอบไม่ทำงานตามที่มอบหมายสมาชิกบางคนไม่ให้ความสนใจและความร่วมมือต่อกลุ่มส่วนการประเมินผลนั้นพบว่า ส่วนมากคะแนนกลุ่มไม่ได้มาจากคะแนนของสมาชิกแต่ละคนร่วมกัน แต่เป็นคะแนนรวมของกลุ่มซึ่งสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้คะแนนเท่ากับคะแนนของกลุ่มแม้จะไม่ทำงานตามความรับผิดชอบก็ตาม ดังนั้นจึงได้พยายามในการแก้ปัญหา เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทำงานดีมีประสิทธิภาพวิธีการที่เป็นที่นิยมใช้คือการใช้การเรียนแบบร่วมมือเมื่อครูได้จัดบรรยากาศของชั้นเรียน สิ่งแวดล้อมกิจกรรมวัสดุอุปกรณ์ได้ครบถ้วน เพื่อนักเรียนที่จะเข้ามาศึกษาหาความรู้ควรได้มีการจัดการเกี่ยวกับกลุ่มของนักเรียนที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์ จึงมีข้อเสนอแนะวิธีการจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการสอนต่างๆดังนี้ (สุพิน บุญชูวงศ์, 2544: 124)

1. การสอนกลุ่มใหญ่ เป็นการสอนนักเรียนจำนวนมาก การสอนจะใช้วิธีการบรรยาย แสดง อธิบายกิจกรรมให้นักเรียน การสอนกลุ่มใหญ่มักใช้การเล่าเนื้อหาสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายต่อไปในกลุ่มเล็ก
2. การสอนกลุ่มเล็ก หมายถึง กลุ่มที่มีขนาดเล็กพอเหมาะที่จะให้ทุกคนนั่งรอบโต๊ะหันหน้าเข้าหากัน เพื่อสื่อสารกันได้ง่ายและสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้เต็มที่ภายในเวลาที่กำหนด ขนาดของกลุ่มใหญ่สุดประมาณ 15 - 20 คน ขนาดที่ดีที่สุดคือ 5-6 คน
3. การสอนรายบุคคล เป็นการสอนที่ครูจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมให้สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยคำนึงถึงเสรีภาพในการเรียน ความพอใจในการทำกิจกรรมและลงมือทำกิจกรรม

การวิจัยครั้งนี้ การจัดกลุ่มผู้เรียน หมายถึง การให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและมีบทบาทในการเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด

2. ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

2.1 สื่อการสอน

2.1.1 ความหมายของสื่อการสอน มีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย ดังนี้

กิดานันท์ มะลิตอง (2543: 154) สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551: 32) สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลาง หรือ ช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ จากแหล่งเรียนรู้สู่ผู้เรียนทำให้เกิด การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สื่อการสอน หมายถึงตัวกลาง หรือช่องทางที่บรรจุเนื้อหา สารจะเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ สื่อการสอนเปรียบเสมือน มือที่สามของครู เพราะครูสามารถนำมาใช้ เป็นเครื่องทุ่นแรง ช่วยเสริมการสอนให้น่าสนใจ และลดพลังงานที่ครูต้องอธิบายให้น้อยลงเป็น การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจให้ชัดเจน รวดเร็ว ยิ่งขึ้นสื่อการสอน แบ่งได้เป็นสื่อประเภทวัสดุ เช่น ของจริง รูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ หนังสือ ฯลฯ สื่อประเภท อุปกรณ์เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะโทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ สื่อประเภทวิธีการได้แก่กิจกรรม ที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น บทบาทสมมุติ การแสดงละคร ฯลฯ ดังนั้น ครูต้องเป็นคนเลือกสรรให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์ของบทเรียน ผู้เรียน สภาพแวดล้อม สื่อการสอน ถ้าแบ่งตามระดับประสบการณ์ ของผู้เรียน

2.1.2 ประเภทของสื่อการสอน

เมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่าสิ่งใดก็ตามที่เป็นเครื่องช่วยให้ผู้เรียน มีพัฒนาการนับว่าเป็นสื่อได้ทั้งสิ้น ได้แก่

2.1.2.1 ครู ครูเป็นสื่อที่มีความสำคัญมาก เพราะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว ในการเรียนรู้และเป็นสื่อที่จะทำให้สื่ออื่นเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การเรียนการสอน ถ้าปราศจากครู การเรียนการสอนก็ไม่เกิดผลแก่ผู้เรียนเลย

2.1.2.2 สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติผู้ใช้ต้องเลือกให้ถูกต้องตามความมุ่งหมาย

2.1.2.3 สื่อที่ต้องจัดทำขึ้น หรือจัดหา ของจริงจำลอง ภาพถ่าย ภาพวาด เกม กิจกรรม ฯลฯ

2.1.2.4 สื่อประเภทวัสดุ เป็นสื่อที่ก่อให้เกิดความรู้เบื้องต้นแก่เด็กในวิชา ต่างๆ ครูและผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน จะใช้สื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุดอาจแบ่งได้หลาย ประการ เช่น

1) วัสดุท้องถิ่น หมายถึง วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามภูมิประเทศจะมี ความแตกต่างกันออกไป เช่นภาคเหนือจะมีมีใบชา ภาคใต้มีหินปะการัง เป็นต้น

- 2) สื่อวัสดุเหลือใช้ หมายถึง สิ่งของต่างๆที่ใช้ประโยชน์แล้วส่วนที่เหลือนำมาใช้ใหม่ส่วนมากคนทั่วไปจะมองข้ามและไม่เห็นความสำคัญ
- 3) วัสดุทำขึ้นเอง คือ วัสดุที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งทำมาจากวัสดุท้องถิ่น เช่น กล้องเศษกระดาษ ขวดน้ำพลาสติก
- 4) วัสดุซื้อมาราคาถูก ซึ่งบางอย่างนำมาทดแทนวัสดุราคาแพงได้แต่ก็ต้องคำนึงถึงลักษณะการใช้งาน
- 5) สื่ออุปกรณ์ ในการเรียนรู้ช่วย ให้สอนได้ตรงเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้
- 6) สื่อที่เป็นวิธีการ เช่นการสาธิต กิจกรรม เกมใช้ประกอบการเล่น

สรุปได้ว่า สื่อการสอนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สื่อการสอนประเภทวัสดุ สื่อการสอนประเภทวิธีการ สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ และสื่อทั้ง 3 ประเภทนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ ตามยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้น ที่เชื่อว่า มนุษย์เป็นไวเนยบุคคลสามารถเรียนรู้ ผึกฝน อบรม บ่มนิสัยได้ และมนุษย์จะเรียนรู้ ได้ดีต้องเผชิญสถานการณ์ เพื่อผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ทั้งที่เป็นรูปธรรมแต่ถ้าเป็นนามธรรม จะเรียนรู้น้อยลง ดังนั้น สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงเป็น สื่อประสม เพราะสื่อประสมสามารถ นำเสนอได้หลายรูปแบบ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้ทันที โดยเฉพาะการนำเอาสื่อ ประสมมาใช้ร่วมกับคอมพิวเตอร์ จะเอื้อประโยชน์ในเรื่องการเรียนการสอนมาก ทั้งนี้เพราะสื่อ ประสมสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้ทุกรูปแบบ และทุกสถานการณ์ และเหมาะสมกับการเรียนรู้รายบุคคล โดยที่ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนของตนเองได้โดยไม่ต้องรอคอย

2.2 แหล่งเรียนรู้

2.2.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข่าวสารข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และ เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กรมสามัญศึกษา, 2544: 35) แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญดังนี้

2.2.1.1 เป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2.1.2 เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2.1.3 เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าและการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2.2.1.4 เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ

2.2.1.5 เป็นแหล่งสร้างเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน หลักของการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมีดังนี้

2.2.2.1 พัฒนาโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้วิชาการ และสร้างเสริม ประสบการณ์ที่กว้างขวางหลากหลาย

2.2.2.2 เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2.2.3 จัดระบบและพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศ และแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

2.2.2.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนได้แก่ห้องสมุดห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการ มุมหนังสือในห้องเรียนศูนย์สื่อการเรียน สวนหย่อม สวนพฤกษศาสตร์ ห้องพิพิธภัณฑ์

2.2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

2.2.3.1 เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนสามารถหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

2.2.3.2 เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและสังคม มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อการศึกษาที่หลากหลาย สามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย

2.2.3.3 เป็นเครื่องมือที่สำคัญของบุคคลแห่งการเรียนรู้ ในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา สถานประกอบการ วัด ครอบครัว ชุมชน องค์การภาครัฐและภาคเอกชน แหล่งข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เป็นต้น

3. ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 5) ให้ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้อำนวยต่อการเรียนการสอนเพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความสนใจใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน

พรรณณี ช. เจนจิต (2550: 54-56) กล่าวถึงบรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน จัดแบ่งได้ 6 ลักษณะดังนี้

1. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และพยายามทำงานให้สำเร็จ

2. บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิดได้ตัดสินใจ เลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและความวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจ โดยไม่รู้สึกตึงเครียด

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่านักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียนเป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

5. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีใช้การควบคุมไม่ให้มีอิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียน และฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขต

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกประสบเกิดความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลวเพราะการที่คนเราคำนิ่งถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลวเพราะการที่คนเราคำนิ่งถึงแต่ความล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

บรรยากาศทั้ง 6 ลักษณะนี้ มีผลต่อความสำเร็จของผู้สอนและความสำเร็จของผู้เรียน ผู้สอนควรสร้างให้เกิดในชั้นเรียน

สมุน อมรวิวัฒน์ (2540: 125-130) ได้สรุปผลการวิจัยเรื่องสภาพในปัจจุบันและปัญหา ด้านการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาไว้ สรุปได้ว่าบรรยากาศในชั้นเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่มีความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนใจ ใฝ่รู้ และศรัทธาต่อการเรียน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักเรียนและครูกับนักเรียนความรักและศรัทธาที่ครูและนักเรียนมีต่อการเรียนที่รื่นรมย์ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนได้ดี ดังนั้นจึงสามารถแบ่งประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียนได้ 2 ประเภทคือ บรรยากาศทางกายภาพและบรรยากาศทางจิตวิทยา บรรยากาศทั้ง 2 ประเภทนี้ มีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งสิ้น ดังนี้

1. บรรยากาศทางกายภาพ (Physical Atmosphere) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย น่าดู มีความสะอาด มีเครื่องใช้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้การเรียนของนักเรียนสะดวกขึ้นเช่น ห้องเรียนมีขนาดเหมาะสม แสงเข้าถูกทาง และมีแสงสว่างเพียงพอ กระดานดำมีขนาดเหมาะสมโต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัยนักเรียน เป็นต้น

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา (Psychological Atmosphere) หมายถึงบรรยากาศทางด้านจิตใจที่นักเรียนรู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่นมีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีความรักความศรัทธาต่อผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในความกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน

เนื่องจากชั้นเรียนมีความสำคัญ เปรียบเสมือนบ้านที่สองของนักเรียน นักเรียนจะใช้เวลาอยู่ในชั้นเรียนประมาณ 5 - 6 ชั่วโมง อิทธิพลของชั้นเรียนจึงมีมากพอที่จะปลูกฝังลักษณะของเด็กให้เป็นแบบที่ต้องการได้ เช่น ให้เป็นตัวของตัวเอง ให้สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี ให้ชอบแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ให้มีความรับผิดชอบ ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ ดังนั้นเพื่อให้ชั้นเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีความรู้สึกอบอุ่นสบายใจในการอยู่ในชั้นเรียน ครูจึงควรคำนึงถึงหลักการจัดชั้นเรียนดังต่อไปนี้

1. การจัดชั้นเรียนควรให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมชั้นเรียนควรเป็นห้องใหญ่หรือกว้างเพื่อสะดวกในการโยกย้าย โต๊ะเก้าอี้ จัดเป็นรูปต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนถ้าเป็นห้องเล็กๆหลายห้องติดกันควรทำฝาเลื่อนเพื่อเหมาะแก่การทำให้ห้องกว้างขึ้น

2. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างเสริมความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบเพื่อความสนใจไว้ตามมุมในห้อง เพื่อนักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม ควรติดอุปกรณ์ รูปภาพ และผลงานไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

3. ควรจัดชั้นเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการเรียนของนักเรียนเป็นอันมาก ครูมีส่วนช่วยเสริมสร้าง สภาพแวดล้อมให้ดี เช่น ให้นักเรียนจัดหรือติดอุปกรณ์ให้มีสีสวยงาม จัดกระดานต้นไม้ประดับชั้นเรียน จัดที่วางของชั้นเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรมคอยให้คำแนะนำในการอ่านหนังสือ ค้นคว้า แก้ปัญหา และครูควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่ให้เครียด เป็นกันเองกับนักเรียน ให้นักเรียนรู้สึกมีความปลอดภัย สะดวกสบายเหมือนอยู่ที่บ้าน

4. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ชั้นเรียนจะน่าอยู่ก็ตรงที่นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด ตั้งแต่พื้นห้องเรียน โต๊ะม้านั่ง ขอบประตูหน้าต่างขอบกระดานชอล์ก แพลงลบกระดาน ฝาผนังเพดาน ซอกมุมของห้อง ถึงขยะต้องล้างทุกวัน เพื่อไม่ให้กลิ่นและบริเวณที่ตั้งถังขยะจะต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นแหล่งบ่อเกิดเชื้อโรค

5. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ทุกอย่างจัดให้เป็นระเบียบทั้งอุปกรณ์ของใช้ต่างๆ เช่น การจัดโต๊ะ ชั้นวางของ และหนังสือ แม้แต่การใช้สิ่งของก็ให้นักเรียนรู้จักหยิบใช้ เก็บในที่เดิม จะให้นักเรียนเคยชินกับความเป็นระเบียบ

6. ควรจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย โดยครูอาจจัดดังนี้

6.1 จัดให้นักเรียนเข้ากลุ่มทำงาน โดยให้มีการหมุนเวียนกลุ่มกันไป เพื่อให้ได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น

6.2 จัดที่นั่งของนักเรียนให้สลับกันเสมอ เพื่อให้ทุกคนได้มีสิทธิที่จะนั่งในจุดต่างๆ ของห้องเรียน

6.3 จัดโอกาสให้นักเรียนได้หมุนเวียนกันเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

7. ควรจัดชั้นเรียนให้เอื้อต่อหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับปัจจุบัน เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ใช้กระบวนการสอนต่างๆ ดังนั้นครูจึงควรจัดสภาพห้องให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดที่นั่งในรูปแบบต่างๆ อาจเป็นรูปตัววี หรือครึ่งวงกลมหรือจัดเป็นแถวตอนลึกให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาให้ผู้เรียนรู้สึกกล้าถามกล้าตอบ กล้าแสดงความคิดเห็นเกิดความใคร่รู้ ใคร่เรียน ซึ่งจะเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม และเป็นคนเก่ง ดี มีความสุขได้ในที่สุด

สรุปได้ว่าหลักการจัดชั้นเรียน คือ การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพและการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การวิจัยครั้งนี้การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดชั้นเรียนที่มีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนแสงเข้าถูกทาง แสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเท มีกระดาน โต๊ะเก้าอี้ขนาดเหมาะสมกับวัยผู้เรียนภายในห้องสามารถจัดโต๊ะเก้าอี้ได้ตามกิจกรรมการเรียนรู้มีป้ายแสดงผลงาน มุมค้นคว้ามีป้ายนิเทศให้ความรู้ทางสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นห้องที่ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเป็นกลุ่ม ลักษณะสะอาด สะดวกสบาย ปลอดภัย มีตู้และชั้นเก็บวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ โต๊ะเก้าอี้จัดเป็นกลุ่มๆ ละ 4-6 คน มีกระดานไวท์บอร์ด มีเครื่องและจอโปรเจคเตอร์พร้อมเครื่องคอมพิวเตอร์ มีมุมค้นคว้าจากตำราเอกสาร มีใบความรู้ หรืออินเตอร์เน็ต เป็นต้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน

1.1 งานวิจัยในประเทศ

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และคณะ (2554) ได้ศึกษาการเรียนรู้อย่างมีความสุข: สารเคมีในสมองกับความสุขความสุขในการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของสมองและการทำงานของสมองโดยระบบสารเคมีในสมองมีความสัมพันธ์กับความสุขความเศร้าในชีวิตสติปัญญาความจำและการเรียนรู้ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นของการเรียนรู้อย่างมีความสุขและการเรียนรู้ที่ไม่มีความสุขที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีในสมองพร้อมได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมอันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข เพราะเมื่อผู้เรียนอยากเรียนรู้และเรียนรู้ด้วยความพึงพอใจจะมีการเปลี่ยนแปลงสารเคมีในสมองเช่น โดปามีน อิตินาริน ทำให้มีความสุขส่งผลให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้สูงสุด

รุจิรัตน์ บัวลา (2546) ได้ศึกษาโปรแกรมการฝึกอบรมครูอนุบาลเรื่องการประยุกต์ผลงานวิจัยทางสมองมาใช้ในการสอนนักเรียนอนุบาล มี 4 ขั้นตอน 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างโปรแกรมการอบรมครู 3) การปรับปรุงและนำเสนอโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า ใช้โปรแกรมทำให้ครูมีความรู้เรื่องการทำงานของสมอง และการประยุกต์ผลงานทางสมองใช้ในการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ธนัตถ์ จันทวาท (2549) ได้สรุปผล การใช้ชุดการฝึกอบรมแบบบูรณาการที่มีต่อความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนร่วมโครงการโรงเรียนแกนนำ การจัดการเรียนร่วมมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นพื้นฐาน เพิ่มขึ้นหลังจากอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

สมทรง สวัสดิ์ (2549) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการพูด-ฟังภาษาอังกฤษที่ใช้หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดระยอง จำนวน 37 คน เครื่องที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดฝึกกิจกรรมทักษะการฟัง-พูด ภาษาอังกฤษจำนวน 4 ชุด แบบวัดความสามารถทางด้านทักษะการพูด - ฟังภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสามารถทางด้านทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีเจตคติต่อชุดกิจกรรมหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริกมล หมอตมลสิน (2549) ได้ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้และวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐานและทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน เพื่อนำไปพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาที่โรงเรียนบ้านโป่งแยงนอก พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐานมีทั้งสิ้น 8 องค์ประกอบ 127 ตัวบ่งชี้คุณภาพ

นริศรา เสือคล้าย (2550) การวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยสมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาผลการวิจัยคือ 1) ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานมุ่งพัฒนาการคิดของนักเรียนโดยให้ความสำคัญกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนลักษณะของแผนต้องมี 1.1) จุดประสงค์การเรียนรู้ เน้นพัฒนาความสามารถทางการคิด 1.2) สารการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรและความสนใจของผู้เรียน 1.3) กิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการกลุ่มการปฏิบัติจริงการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและสื่อสารทางบวก 1.4) สื่อการเรียนการสอน ใช้สื่อที่หลากหลายและสื่อของจริง 1.5) การวัดผลประเมินผลเน้นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน 2) ผลการใช้แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน พัฒนาความสามารถทางการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้มากกว่าการเรียนรู้จากแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ปกติ

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (2550) ได้ศึกษาวิจัยโครงการพัฒนาโครงการนำร่องการจัดการระบบการเรียนรู้ BBL ในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2548 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนและหลังการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ BBL โดยศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 1,393 คน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถทางสติปัญญา (IQ) ของนักเรียนทุกระดับชั้นก่อนและหลังใช้ระบบการเรียนรู้แบบ BBL แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนในทุกโรงเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ BBL

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2550) ได้จัดทำสรุปผลการสัมมนาติดตามการวิจัยการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยแบบ BBL นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 22 โรงเรียน พบว่า 1) นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น มีสมาธิ ชอบอ่านหนังสือมากขึ้น 2) ผู้บริหารต้องขยายผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยแบบ BBL ให้ครบทุกชั้นเรียน 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบางแห่งใช้วิธีการสอน ภาษาไทยแบบ BBL ไปใช้เป็นสื่อแก้ไขการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนชั้น ป.3 4) การจัดตารางเรียนภาษาไทยแบบ BBL จัดช่วงเวลาไม่เท่ากันสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับช่วงเวลาและความตั้งใจของผู้เรียนได้ 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาษาไทย แบบ BBL มีจุดแข็งคือกิจกรรมมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการทางสมอง เช่น การเคลื่อนไหว การร้องเพลง ฯ 6) ปัญหาเรื่องการจัดพื้นที่ในห้องเรียนซึ่งมีบางโรงเรียนมีพื้นที่ไม่พอ ขนาดโต๊ะ เก้าอี้ ไม่เหมาะสม และไม่สามารถจัดกิจกรรมห้องเรียนเกินกว่า 35 คนได้

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2555) ได้พัฒนารูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารด้านความเข้าใจในการอ่าน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้หลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่าน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างรูปแบบการสอนที่ตั้งพื้นฐานไว้กับสมองกับขั้นตอนการสอนแบบ Conventional method ที่จะประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนในการใช้รูปแบบ การสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 3 โรงเรียนใน จังหวัดศรีสะเกษ ที่เลือกโดยแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนที่ตั้งบนพื้นฐานในเรื่องสมองมีประสิทธิภาพดีมาก เนื่องจากนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบ การสอนที่มีผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแบบ Conventional method อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ การสอน มีความพึงพอใจกับรูปแบบนี้อยู่ในระดับสูงถึงสูงที่สุด

มาลินี ไพบูลย์นุกุลกิจ (2551) ได้นำหลักการการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนเรื่องการอธิบายการให้บริการต่างๆในโรงแรมในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อธุรกิจการโรงแรมโดยมีกระบวนการของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้ 1) ขั้นตอนเป้าหมาย 2) ขั้นตอนดูแลแห่งความสำเร็จ 3) ขั้นตอนที่ย่อยยับยั้งการเรียนรู้ 4) ขั้นตอนลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ ผลจากการใช้แผนการเรียนการสอน คือ นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้นมีการช่วยเหลือระหว่างกัน และนักศึกษามองว่า ภาษาอังกฤษไม่ยากเกินไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้ศึกษาสภาวะการศึกษาของไทย ปี 2550-2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย"ผลการศึกษาได้ ข้อเสนอแนะว่า การจัดการศึกษาที่ดีต้องมุ่งให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองทุกด้านอย่างมีความสุข และเพื่อความสุข เนื่องจากเด็กที่มีความสุขจะสนใจการเรียนรู้ และเรียนรู้ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่มี ความสุขประกอบกับควรมีการปฏิรูปการวัดผลประเมินผลที่เน้นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับผู้เรียน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความ พร้อมในการเรียนรู้แตกต่างกัน รวมทั้งควรให้การฝึกอบรมครู ให้รู้จักการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับการพัฒนาสมอง (Brain Compatible Learning)

ปราณี อ่อนศรี (2552) ได้การพัฒนารูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็น ฐานของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ผลการวิจัยพบว่า 1.รูปแบบการเรียน การสอนส่งเสริมการใช้สมองเป็นฐาน (ACTOR Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1.วิธีการ ผ่อนคลาย 2.การใช้ผังมโนทัศน์ 3.ขั้นการถ่ายโยงการเรียนรู้ 4.ขั้นการบริหารสมอง 5.ขั้นการคิด ไตร่ตรอง 2.ประสิทธิภาพรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของนักเรียน

วิทยาลัยพยาบาล พบว่า นักเรียนพยาบาลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนพยาบาลมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก

อรรวรรณ บุญสมปาน (2550) ได้ศึกษาด้านความรู้ด้านคำศัพท์และ ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ แบบใช้สมองเป็นฐาน กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปรี้นรอนแยลล์วิทยาลัย จังหวัด เชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน จำนวน 11 แผน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบความรู้ด้านคำศัพท์และ แบบทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่าความรู้ด้านคำศัพท์ ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐานผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 50 และอยู่ในระดับดีมาก ด้านความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของ นักเรียนหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐานผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 50 และอยู่ในเกณฑ์ ระดับดี

อารีย์ ปรีดีกุล (2554) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการฟัง-พูด ภาษาอังกฤษตามหลักการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนส่งเสริมการใช้สมองเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ประสิทธิภาพรูปแบบการสอนที่ส่งเสริม การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ 3) นักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจต่อนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ รูปแบบการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

1.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สเปรนเกอร์ (Sprenger, 1999) ได้นำหลักการของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็น ฐาน ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในฐานะ ภาษาต่างประเทศ ให้แก่นักศึกษาครูสถาบันภาษามหาวิทยาลัยคอนโดบาประเทศอาเจนตินา ระหว่างปี พ.ศ.1998 -1999 และนักศึกษาครูผู้สอนภาษาสเปนระดับประถมศึกษาและระดับ มัธยมศึกษาในปี 1999มหาวิทยาลัย MN USA โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความจำ หลักเกณฑ์ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเป้าหมายให้แก่นักเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนจำนวน ร้อยละ 85 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ภาษาอังกฤษ

แฮททิส (Hatice, 2003) ได้ทำการฝึกเจตคติของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ รายวิชาทักษะภาษาอังกฤษ 2 ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาควิชาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีตะวันออกกลางกำลังเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2002-2003 จำนวน 23 คน หลังจากที่ได้รับการสอนตามแนวคิด การเรียนรู้ใช้สมองเป็นฐาน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ คำถามจากแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ ผล คือนักเรียนร้อยละ 93 มีเจตคติต่อการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ในด้านบวกมีการสัมพัทธ์ถึงความรู้สึกมั่นใจ ผ่อนคลาย และรู้สึกว่ามีความรู้และนักเรียนร้อยละ 100 ได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ เช่นทักษะการเขียน ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ในการสืบค้น ข้อมูลทางภาษาทักษะการเรียนการสอนเกิดการพัฒนาอารมณ์ และเกิดการเรียนรู้ด้วยความหมาย

โฮก (Hoge, Pamela & Thomson, 2003) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวม ผลการเรียนรู้ตามแนว Brain Base Learning และการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน การเรียนรู้ ตามแนวคิดพัฒนาและการเรียนรู้ของสมองนั้น เป็นการเน้นให้มนุษย์ได้เรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อมี แนวการสอนที่ทำให้สมองนักเรียนทำงานได้อย่างไรก็ตามรูปแบบการสอนที่พบอยู่เสมอๆ คือ การจัดประสบการณ์ ให้นักเรียนโยการเรียนแบบท่องจำ จึงทำให้งานวิจัยในชั้นเรียนที่นำ แนวคิดพัฒนาการเรียนและการเรียนรู้ของสมองและความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูอนุบาลได้ใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด พัฒนาการเรียนรู้ ของสมองในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นให้อ่านออกเขียนได้ ใช้ วิธีการวิจัยในโรงเรียนตำบลเล็กๆ ใช้รูปแบบการสืบสวนสอบสวน ด้วยการออกแบบเทคนิค การศึกษาธรรมชาติของสัตว์และพืช ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสมอง เป็นตัวช่วยส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างแน่นอน ดังนั้นครู ผู้บริหารควรร่วมมือจัดสภาพ และฝึกหัดให้นักเรียนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

แคลมอห์นส์ (Clemorms, 2004) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งเป็นการนำเนื้อหาวิชาต่างๆ มาสร้างเป็นบทเรียน ออนไลน์โดยมีกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ สมองเป็นฐานสามารถทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบปกติ

ฟูเกสแลงส์ และดันบาร์ (Fugelsang & Dunbar, 2005) ได้ศึกษาการคิด เชิงสาเหตุที่ซับซ้อนภายใต้ระบบการทำงานโดยใช้สมองเป็นฐานโดยใช้เครื่อง FMRI และการวิเคราะห์พฤติกรรมศาสตร์ ในการศึกษาพื้นฐานระบบประสาท ที่เกี่ยวกับการมีอคติต่อ การมีเหตุผลเชิงสาเหตุ โดยมีผู้เข้าร่วม 14 คน ที่ได้รับหน้าที่ที่อธิบาย ความสัมพันธ์ของข้อมูล ไปยังทฤษฎีเชิงสาเหตุ ที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ การเผชิญหน้ากับข้อมูลที่เปลี่ยนแปลง

จำนวนโดยสอดคล้องกับความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกกำหนดในระหว่างการประเมินค่าของทฤษฎีความเป็นไปได้และทฤษฎีความเป็นไปไม่ได้ที่เกิดในสมองเนื้อเยื่อสมองส่วนหน้าและเยื่อหุ้มสมองส่วนท้าย สิ่งที่พบคือ ความสามารถอันเป็นไปได้อันน่าประหลาดใจของทฤษฎีเชิงสาเหตุ ช่วยปรับเนื้อเยื่อพิเศษของระบบประสาทแข็งแรงขึ้น โดยขึ้นอยู่กับขนาดของข้อมูลที่สม่ำเสมอ เมื่อเทียบกับความไม่สอดคล้องกันภายใต้เงื่อนไขของทฤษฎี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินค่าความสม่ำเสมอของข้อมูลด้วยทฤษฎีเชิงสาเหตุที่เป็นไปได้ในการเสริมเนื้อเยื่อประสาทในรอยหยักของสมองส่วน Para hippocampus ขณะที่การประเมินค่าความไม่สอดคล้องความไม่สอดคล้องกันของข้อมูลด้วยทฤษฎีความเป็นไปได้ในการเสริมเนื้อเยื่อประสาทที่เป็นแถบเกิดขึ้นก่อนสมองส่วนหน้าซีกซ้ายและสมองส่วน Precuneus ผู้วิจัยเสนอแนะว่าการค้นพบนี้ทำให้ระบบประสาทอัตโนมัติเกี่ยวกับกลไกการทำงานด้วยสมมุติฐานและข้ออ้างอิงที่ถูกรวมเข้าเป็นส่วนเดียวกันในสมองเกิดการกำเริบขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิด การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning) เป็นแนวคิดที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนโดยดูจากความเหมาะสมกับวัยของนักเรียนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเน้นไปที่อารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิดในตัวเองโดยผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสนใจ สามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพตามแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (2548) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิด การเรียนรู้จากการหยั่งเห็นด้วยตนเอง จากการวิจัยแบบ ex post facto ในโรงเรียนสัตยาไส พบว่า สาเหตุที่ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมมาจากการสวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิทุกวัน ได้รับแรงบันดาลใจ จากครูและเพื่อนๆ ในโรงเรียน และบรรยากาศของโรงเรียน และผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ต่อครูและอาจารย์ในต่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับของครูและอาจารย์ พร้อมกันนั้นได้มีการทดลองสอนรูปแบบนี้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและนิสิตในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งพบว่าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยอะบราฮัมแห่งแคลิฟอร์เนีย และได้ทดลองเกี่ยวกับความสามารถในการจำของนักเรียน 3 กลุ่มที่เบอร์เคลลีแคมปัส มหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย นักเรียนกลุ่มแรกไม่มีการควบคุมจิตใจโดยวิธีการใด กลุ่มที่ 2 ได้รับการฝึกสมาธิเป็นเวลา 1 ปี กลุ่มที่ 3 ได้รับการฝึกสมาธิเป็นเวลา 2 ปี จากการทดลองพบว่า การฝึกสมาธิ หรือ การฝึกควบคุมจิตใจสามารถช่วย

เพิ่มความสามารถในการจำของเราได้นักเรียนกลุ่มแรกจำได้ ร้อยละ 40 นักเรียนกลุ่มสองสามารถจำได้ร้อยละ 60 และนักเรียนกลุ่มที่สาม สามารถจำได้ร้อยละ 70

ผู้จัดการออนไลน์ (2548) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับการทำสมาธิแบบพุทธศาสนา มีใช้ก่อให้เกิดความสงบภายในจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีกับกระบวนการทำงานของสมองมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับอารมณ์ทางด้านคืออย่างถาวรอีกด้วย ทั้งนี้ นักวิจัยได้ทำการทดลองโดยการเปรียบเทียบการทำงานของสมองของผู้เข้ารับการทดลอง ในสองกลุ่มหลัก คือ 1) เป็นกลุ่มพระสงฆ์จำนวน 10 รูป มีอายุเฉลี่ย 49 ปี แต่ละรูปมีประสบการณ์ในการนั่งสมาธิ 10,000 - 50,000 ชั่วโมงภายในระยะเวลา 17 ถึง 40 ปี ที่ผ่านมา 2) เป็นกลุ่มที่เป็นนักศึกษาที่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 21 ปี จำนวน 10 คน ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม การทำสมาธิมาก่อน และเพิ่งได้รับการอบรมในเรื่องการทำสมาธิ ได้เพียง 1 สัปดาห์ ก่อนเริ่มการทดลอง การทดลองครั้งนี้ นักวิจัยใช้เครื่องมือ เรียกว่า "อิเล็กโทรเอนเซฟาโลแกรม" (Electroencephalograms) ในการวัดระดับการทำงานของคลื่นสมองแกมมา รวม 3 ครั้ง คือ ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกสมาธิ ซึ่งคลื่นสมองแกมมา เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมองที่เชื่อมโยงการทรงจำ ระดับการเรียนรู้ระดับสมาธิและการมองโลกในแง่ดีผู้เข้ารับการทดลองทั้งสองกลุ่มถูกจัดให้นั่งสมาธิแบบธิเบตในห้องทดลองที่ผ่อนคลาย และมีการทำสมาธิเน้นให้รู้สึกถึงความรักและความเมตตาต่อสรรพสิ่ง โดยจะไม่ใช้วิธีการเพ่งจิตต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แม้แต่ลมหายใจ ผลปรากฏว่า ในช่วงก่อนนั่งสมาธิ คลื่นสมองแกมมาของกลุ่มพระภิกษุ มีระดับสูงกว่ากลุ่มนักศึกษาและวัดระดับความแตกต่างนี้ ได้ปรับขึ้นสูงขึ้นอย่างมาก ระหว่างการนั่งสมาธิซึ่งระดับคลื่นสมองแกมมา ของกลุ่มพระภิกษุ ในระหว่างการนั่งสมาธิครั้งนี้ นับว่าเป็นระดับสูงที่สุดเท่าที่เคยมีมาเป็นที่ชัดเจนว่า กลุ่มพระภิกษุ มีการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ทางด้านบวก เช่น ความสงบสุขมีประสิทธิภาพกว่ากลุ่มที่ไม่เคยปฏิบัติสมาธิใดมาก่อนนอกจากนี้ยังได้สรุปว่า ระดับคลื่นแกมมาที่สูงของพระภิกษุก่อนการปฏิบัติสมาธินั้นแสดงให้เห็นว่า สมองได้มีการพัฒนาอย่างถาวร หากได้รับการปฏิบัติธรรมติดต่อกันเป็นระยะเวลานานถึงแม้ว่า ปัจจัยทางด้านอายุ และสุขภาพ อาจทำให้คลื่นสมองแกมมา มีระดับแตกต่างกันไปแต่ปัจจัยที่สำคัญที่สังเกตได้ชัดเจน จากการทดลอง คือ จำนวนชั่วโมงของการปฏิบัติสมาธิส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของคลื่นสมองแกมมา

ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมกรอนุรักษสิ่งแวดล้อมของนักเรียนปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่า ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีที่ยึดธรรมหลัก คือ หลักอริยสัจ 4 และธรรมะประกอบ คือ หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4 มีขั้นตอนการสอน 8 ขั้นตอน คือสร้างความตระหนักละเอียด คิดถึงสาเหตุของปัญหา เสนอและคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการ ประเมินและหาทางเลือก ปฏิบัติตามขั้นตอน ประเมินผลและปรับปรุง

วัดประเมินผลและสรุปผล รวมทั้งได้เอกสารคู่มือประกอบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีและแผนการสอน คุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการนำไปใช้ มีความเหมาะสมมากที่สุดเกือบทุกประเด็น ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่านักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภัทรา คงเรือง (2549) ศึกษาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของครูและเด็กวัยอนุบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการศึกษาระยะยาวเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเป็นหลัก ผลการวิจัยพบว่า วิถีพุทธในโรงเรียนเป็นการนำเอา หลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้มุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะของชีวิตครู และเด็กวัยอนุบาลกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นสำคัญกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธของครูเป็นการพัฒนาตน 5 ขั้นตอน คือ 1) การเปิดใจรับ 2) การสำรวจระว่างกาย วาจา ใจ 3) การมีสติและสมาธิ 4) การตระหนักและเห็นคุณค่า 5) การมีปัญญา ส่วนกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธของเด็กอนุบาลประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ความเป็นปกติในการดำรงชีวิต 2) การมีสมาธิขณะเล่นและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ 3) การเอื้อเพื่อแบ่งปันส่วนปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้วิถีพุทธ คือ 1) ความเป็นกัลยาณมิตร 2) สิ่งแวดล้อมที่ดี 3) การสงเคราะห์เกื้อกูล 4) การทำงานรับใช้สังคม 5) การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง 6) การมีแบบอย่างที่ดี 7) การให้การเสริมแรง

ขวัญฟ้า รังสิยานันท์ (2552) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย ใช้หลักธรรม สัมมาทิฐิ ไตรสิกขา ปัญญา วุฒิธรรม 4 โดยยึดหลักพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครู ถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization agent) ที่สำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์กิจกรรม 2 ประเภท คือ 1) กิจกรรมในชีวิตประจำวันเน้นการสำรวจ กาย วาจา ใจ ด้วยการเจริญสติในช่วงกิจกรรมยามเช้า ก่อนรับประทานอาหารเช้า ก่อนนอน และก่อนกลับบ้าน 2) กิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้จากการได้ยิน มองเห็น สูดดม ชิม สัมผัส และรับรู้ด้วยใจ ผ่านสาระการเรียนรู้ในหน่วยต่างๆ โดยการลงมือกระทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ขั้นตอนการจัดการกระบวนการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ 2.1) การจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ 2.2) การฝึกการรับรู้ 2.3) การพัฒนาการคิด 2.4) การลงมือปฏิบัติ 2.5) การประเมิน

กิตติชัย สุทธสิโนบล (2553) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก 2) รูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 2.1) ขั้นสร้างศรัทธา 2.2) ขั้นปัญญาวุฒิธรรม 2.3) ขั้นพัฒนาปัญญา 2.4) ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ 2.5) ขั้นสรุป

และประเมินผล สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ใช้ชื่อเรียกว่า Science Buddhist Instructional Model 3) ผลการพัฒนาการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียน ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน ที่พึงประสงค์จากการประเมินครั้งแรกนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รศ.สุคนธ์ ยมกนิษฐ์ (2553) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนว

พระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เกิดจากองค์ประกอบ คือ อายุตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายุตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกตองกาย (โณฏฐัพพะ) อารมณ์ที่เกิดกับใจ (ธรรมารมณ์) และวิญญาณ คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อ อายุตนะภายในกับอายุตนะภายนอกกระทบกันเมื่อองค์ประกอบทั้งสามดังกล่าวประจวบพร้อม กันจึงเกิดเป็นผัสสะ ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ของมนุษย์ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่าน เข้ามาทาง อายุตนะจะเป็นข้อมูลหรือความรู้ได้ต้องผ่านการแปลความหมายด้วยจิต โดยประมวลผลจนเกิด เป็นความรู้และสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับจิต และการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นสภาวะเฉพาะของจิตที่ไม่สามารถ ชั่ง ตวง วัด ด้วยวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ความโกรธ ความพอใจ ปิติ ฯลฯ ผลของการศึกษากระบวนการเรียนรู้ ทางพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการมองชีวิตตามหลักอริยสัจ ๔ ว่าทุกข์หรือปัญหาของชีวิตเกิดจากกิเลส ตัณหาซึ่งเป็นผลมาจากผัสสะ การดับตัณหาสามารถ ดับได้ด้วยสติ และสติจะเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการฝึกฝนอบรมตนใน ๓ ด้าน ได้แก่ อบรมตน ด้านศีล สมาธิและปัญญาโดยมีปัจจัยเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวศรัทธาซึ่งมี กัลยาณมิตรแนะนำในการคิดวิเคราะห์พิจารณาและนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จากนั้นบุคคล จึงนำตนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติและคิดวิเคราะห์พิจารณาสิ่งต่างๆ อย่าง เป็นอิสระด้วยโยนิโสมนสิการเมื่อบุคคล มีโยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิ ก็จะเกิดขึ้นตามมาทำให้อ องค์ธรรม (องค์มรรค) ในกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นและสัมพันธ์เป็นกระบวนการอย่างมี ประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์กับองค์ธรรมที่เกื้อหนุนให้การเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมาย คือปัญญาอุทเทิธรรม ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาไปตามลำดับ ขึ้นในวิสุทธิ ๗ ซึ่งสิ่งที่ใช้ตรวจสอบ ความถูกต้องของกระบวนการเรียนรู้ คือ มนุษย์สามารถใช้ อายุตนะภายในตัวมนุษย์เองสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างถูกต้อง ระวังไม่ให้กิเลส ครอบงำจิตใจเมื่อรับรู้สิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้จึงเป็นการใช้อายุตนะภายในตัวมนุษย์เองสัมพันธ์กับ สิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและต้องประกอบด้วยโยนิโสมนสิการและสัมมาทิฐิ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา รวมถึงการสำรวมใจไม่ให้กิเลสเข้า

ครอบงำ เป็นการเริ่มความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการเรียนรู้ภายนอกตัวบุคคลเข้าไปหาภายในตัวบุคคล ส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านจิตใจ อันเป็นความสงบภายใน เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้พ้นจากอำนาจกิเลส ตัณหา อุปาทานด้วยสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาจนพัฒนาไปสู่ปัญญาที่ถูกต้องตามหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นความรู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงจนสามารถทำลายกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ ความสัมพันธ์ทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาดังกล่าว มีบทบาทต่อการพัฒนามนุษย์ให้เจริญงอกงามใน ๔ ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญาอันนำไปสู่จุดหมายของชีวิตตามความพร้อมของบุคคลได้แก่ จุดหมายปัจจุบัน จุดหมายเบื้องหน้าและจุดหมายสูงสุด

ลีลาวดี วัชโรบล (2553) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลวิชา

พระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ 4 MAT และทฤษฎีปลูกฝังนิสัยเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอนทางไกลมี 7 องค์ประกอบ คือ 1.1) ผู้สอนทางไกล 1.2) เทคโนโลยีการสอน 1.3) หลักสูตรการเรียนการสอน 1.4) กิจกรรมการเรียนรู้ 1.5) สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนทางไกล 1.6) ปัจจัยเกื้อหนุน และ 1.7) ผู้เรียนทางไกล 2) ขั้นตอนการเรียนทางไกลมี 3 ส่วนคือ 2.1) การเรียนการสอนทางไกลผ่านโทรทัศน์ มี 11 ขั้นตอน คือ 2.1.1) ประชุมนิเทศหน่วยการเรียน 2.1.2) วัดความรู้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนเรียน 2.1.3) สร้างประสบการณ์ 2.1.4) วิเคราะห์ประสบการณ์ 2.1.5) พัฒนาประสบการณ์ด้วยความคิดรวบยอด 2.1.6) พัฒนาความรู้ความคิด 2.1.7) ปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้ 2.1.8) สร้างชิ้นงานของตน 2.1.9) วิเคราะห์ผลงานและนำไปใช้ 2.1.10) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2.1.11) วัดความรู้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังเรียน 2.2) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมประจำวันผ่านกระดานสนทนา จำนวน 21 วัน ระหว่างคาบเรียนของสัปดาห์มี 8 ขั้นตอน 2.3) นักเรียนที่เรียนรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลวิชาพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ 4 MAT และทฤษฎีปลูกฝังนิสัยเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับพอใจอย่างยิ่ง และความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนอยู่ในระดับพอใจอย่างยิ่ง

วีระ สุภะ (2553) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี 2) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ 3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ 4) นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบ

การเรียนการสอนทางไกลฯ แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน ผลการวิจัย พบว่า 1.องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แหล่งเรียนรู้ 2) เทคโนโลยี 3) บุคลากร 4) สื่อการเรียนรู้ 5) ศูนย์ประสานงาน และ 6) สภาพแวดล้อมขั้นตอนของระบบสนับสนุนการศึกษาทางไกลประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการก่อนการเรียนการสอน 2) การวางแผนการเรียนการสอน 3) การออกแบบเนื้อหาและสื่อการเรียนการสอนในการศึกษาเชิงพุทธด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ฯและโยนิโสมนสิการ 4) การถ่ายทอดการเรียนการสอน 5) การติดตามและประเมินผล 2.นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ ที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ มีความพึงพอใจต่อการเรียนตามรูปแบบฯที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก 3ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทำการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ แล้วมีความคิดเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลฯ ที่พัฒนาขึ้นนั้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

กิตติกร สปีริต (2556) ใต้ศึกษา ผลงานวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ กล่าวว่า การฝึกสมาธิ สัมพันธ์กับการทำงานของสมอง เมื่อคลื่นสมองเปลี่ยนเป็นคลื่น แบบบีตา (ความถี่ 7-4.9 เฮิร์ตซ์) ช่วยให้ร่างกายผ่อนคลายเป็นผลดีต่อชีวิตและสุขภาพ

กรอบแนวคิด การสร้างและการพัฒนายุทธศาสตร์การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ดำเนินการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ได้ ดังตารางที่ 12 และตารางที่ 13

ตารางที่ 12 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และหลักการของทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน	หลักการของทฤษฎี
<p>1.จัดให้มีบรรยากาศเชิงบวก ให้ผู้เรียนเกิด ความสบายใจ อารมณ์ดี ครูผู้สอนอารมณ์ขัน นักเรียนไม่กังวล อันเป็นการเพิ่มโอกาสในการ เรียนให้สูงขึ้น</p> <p>2.เสริมให้ร่างกายผู้เรียนมีพลังอาหารต่างๆ และวิตามินสมอง ต้องการกลูโคส น้ำตาล น้ำ และออกซิเจน ห้องเรียนจัดให้มีน้ำดื่มมากๆ และมีออกซิเจน ทำให้ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี</p> <p>3.สิ่งที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียน สัมผัสได้ มีความหมายสูง สื่อจึงนำมาช่วยให้ ผู้เรียนได้สัมผัสจริงๆ ด้วยการลงมือกระทำด้วย ภาพ สัญลักษณ์ต่างๆ และต้องสอดคล้องกับ เรื่องที่ผู้เรียนเรียนด้วยและควรเป็นสิ่งที่ เป็น ความรู้สึกเชิงบวก เกี่ยวข้องกับชีวิตคน จะมีความหมายสูง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนจำได้นาน นำมาใช้ได้ทันที</p> <p>4.จัดเวลาให้ผู้เรียนลงมือทำมาก ๆ จะทำให้ สมองตื่นตัว และฝึกฝนทำบ่อยๆ จะทำให้ ผู้เรียนเกิดความชำนาญ</p> <p>5.การทำซ้ำและการฝึกฝนทำให้เกิดความ ชำนาญ แต่การคิดวิเคราะห์หาทางเพิ่มพูนให้ดีขึ้นน่าจะไปสู่ความสมบูรณ์ การเรียนรู้จึงต้อง ถักทอให้ผู้เรียนมีรูปแบบความคิดอย่าง แดกจกาน นำไปสู่ปัญญา และการพัฒนา พหุปัญญาตามความถนัดทุนเดิมของผู้เรียนทำ ให้ผู้เรียนเป็นเลิศในทางของตน</p>	<p>1.สมองมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนเพราะ รวมไปถึงร่างกายการเคลื่อนไหว ความคิด อารมณ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน</p> <p>2.สมองจะเรียนรู้ได้ถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สังคม สิ่งแวดล้อม</p> <p>3.สมองจะแสวงหาความหมาย ความเข้าใจ จากประสบการณ์ชีวิตตลอดเวลา</p> <p>4.การแสวงหาความหมายความเข้าใจใน ประสบการณ์โดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ แบบแผน</p> <p>5.อารมณ์มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้</p> <p>6.สมองจะเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันทั้งภาพรวม และภาพย่อย</p> <p>7.การเรียนรู้เกิดจากการตั้งจุดสนใจเรื่องที่จะ ศึกษาและเกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ตั้งใจ ศึกษา</p> <p>8.การเรียนรู้จะมีกระบวนการเกิดจากที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว</p> <p>9.สมองมีความจำ 2 แบบคือแบบเชื่อมโยง มิติ/ระยะซึ่งบันทึกจากประสบการณ์ของเรา และความจำแบบท่องจำ</p> <p>10.การเรียนรู้สมองเป็นไปตามพัฒนาการ</p> <p>11.การเรียนรู้ที่สูงและซับซ้อนจะเรียนรู้ได้ดี ในบรรยากาศที่ยืดหยุ่นและท้าทายให้เสี่ยงถ้า บรรยากาศเครียดและกดดันจะไม่เกิด การเรียนรู้</p>

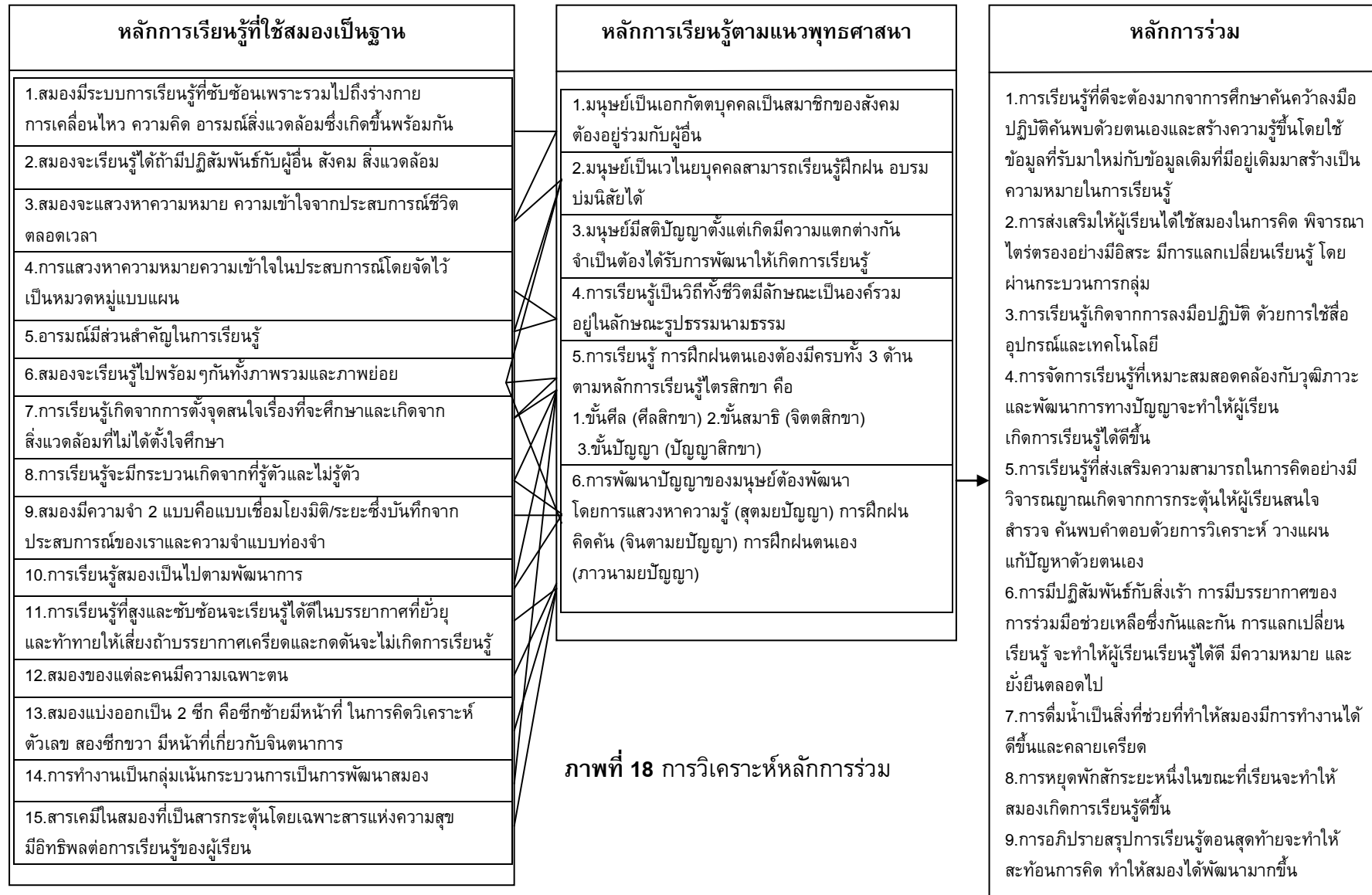
ตารางที่ 12 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน	หลักการของทฤษฎี
<p>6.การประเมินที่ดีจะต้องชี้้นำการพัฒนาว่าจะพัฒนาเพิ่มพูนอะไร ครูจึงต้องรู้จักมิติคุณภาพของผู้เรียน เพื่อออกแบบพัฒนาเพิ่มพูน</p> <p>7.การเรียนรู้ร่วมกัน การอภิปรายโต้แย้ง ทำให้สมองทำงานมากขึ้นพัฒนามากขึ้น ในบทเรียนต่างๆ ครูต้องให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ความรู้จึงจะแตกฉานหลายแง่มุมนำไปใช้ได้จริง</p>	<p>12.สมองของแต่ละคนมีความเฉพาะตน</p> <p>13.สมองแบ่งออกเป็น 2 ซีก คือสมองซีกซ้ายมีหน้าที่ในการคิดวิเคราะห์ ตัวเลข สมองซีกขวา มีหน้าที่เกี่ยวกับจินตนาการ</p> <p>14.การทำงานเป็นกลุ่มกระบวนการเป็นการพัฒนาสมอง</p> <p>15.สารเคมีในสมองที่เป็นสารกระตุ้น โดยเฉพาะสารแห่งความสุขมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน</p> <p>16.คำถามที่มีความซับซ้อน ทำทาย เป็นการสร้างกระบวนการการคิดให้ผู้เรียน</p> <p>17.เทคนิคการสร้างและเลียนแบบจากของจริงเป็นการสร้างประสาทสัมผัสให้เกิดขึ้นกับสมอง</p> <p>18.การดื่มน้ำเป็นสิ่งที่ช่วยที่ทำให้สมองมีการทำงานได้ดีขึ้นและคลายเครียด</p> <p>19.การหยุดพักสักกระยะหนึ่งในขณะที่เรียนจะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ดีขึ้น</p> <p>20.การอภิปรายในตอนท้ายกับสิ่งที่เรียนรู้อาจจะทำให้สะท้อนการคิด ทำให้สมองได้พัฒนามากขึ้น</p>

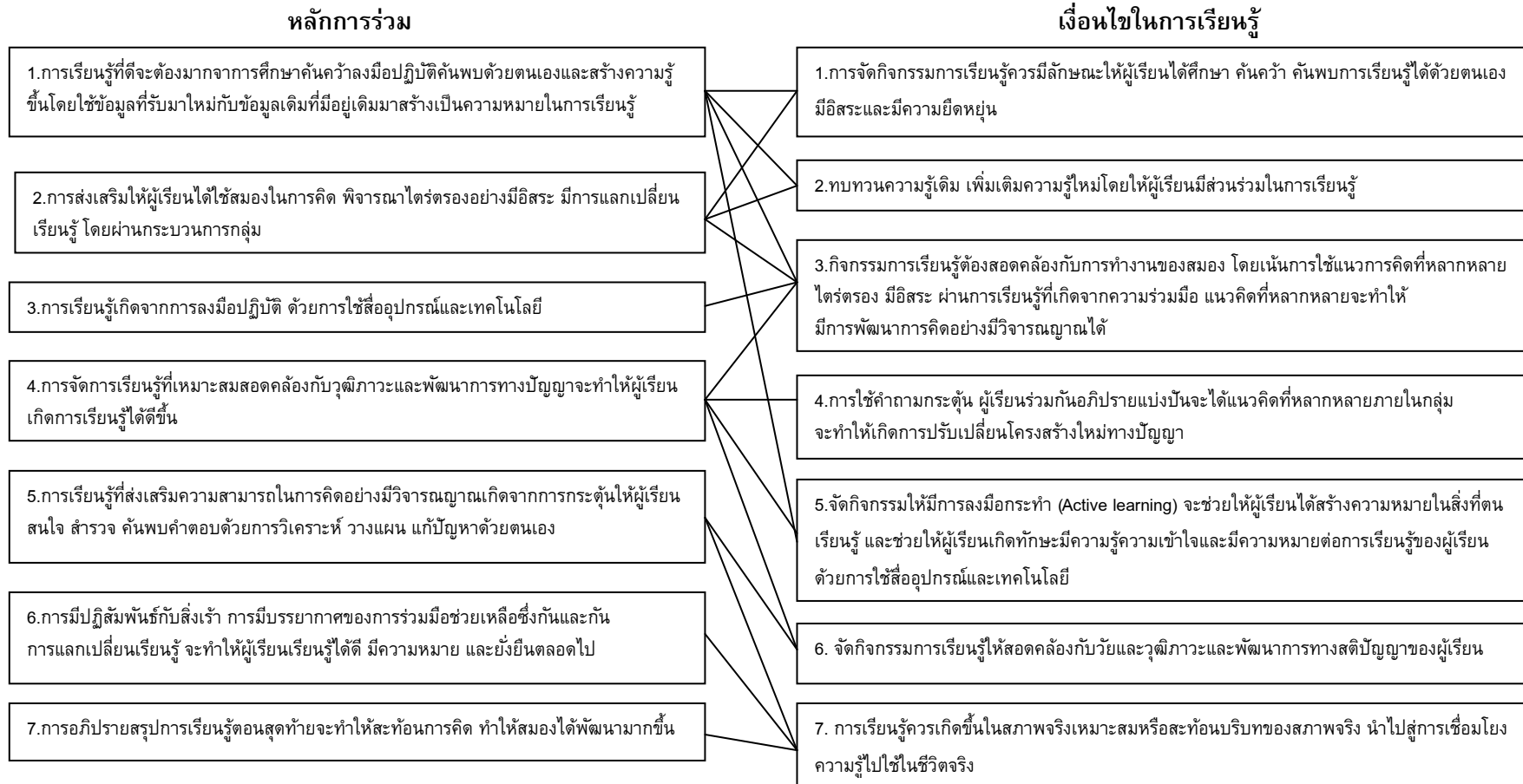
ตารางที่ 13 การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา และหลักการของการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	หลักการของการเรียนรู้
<p>1. เป็นการศึกษาเพื่อความรู้จริงของธรรมชาติและพัฒนาคณบพฐานของธรรมชาติ โดยยึดถือทางสายกลาง</p> <p>2. เป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม เข้าไปในการเรียนการสอน เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียน ศึกษาแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม</p> <p>3. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ที่เป็นกัลยาณมิตรที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา</p> <p>4. การพัฒนาผู้เรียนโดยผ่านระบบไตรสิกขา คือผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา ที่มีความรู้ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกคายให้กับผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม</p> <p>5. การเรียนรู้ต้องเรียนรู้แบบองค์รวม</p> <p>6. การเรียนรู้ต้องเป็นการพัฒนาปัญญา</p>	<p>1. มนุษย์เป็นเอกกัตตบุคคลเป็นสมาชิกของสังคมต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น</p> <p>2. มนุษย์เป็นเวไนยบุคคลสามารถเรียนรู้ฝึกฝนอบรม บ่มนิสัยได้</p> <p>3. มนุษย์มีสติปัญญาตั้งแต่เกิดมีความแตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้</p> <p>4. การเรียนรู้เป็นวิถีทั้งชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมอยู่ในลักษณะรูปธรรมนามธรรม</p> <p>5. การเรียนรู้ การฝึกฝนตนเองต้องมีครบทั้ง 3 ด้าน ตามหลักการเรียนรู้ไตรสิกขา คือ</p> <p>1. ชั้นศีล (ศีลสิกขา) 2. ชั้นสมาธิ (จิตตสิกขา)</p> <p>3. ชั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)</p> <p>6. การพัฒนาปัญญาของมนุษย์ต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การฝึกฝนคิดค้น (จินตามยปัญญา) การฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา)</p>

เมื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักการแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎี การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาวิเคราะห์หาหลักการร่วม เพื่อนำไปใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ดังภาพที่ 18

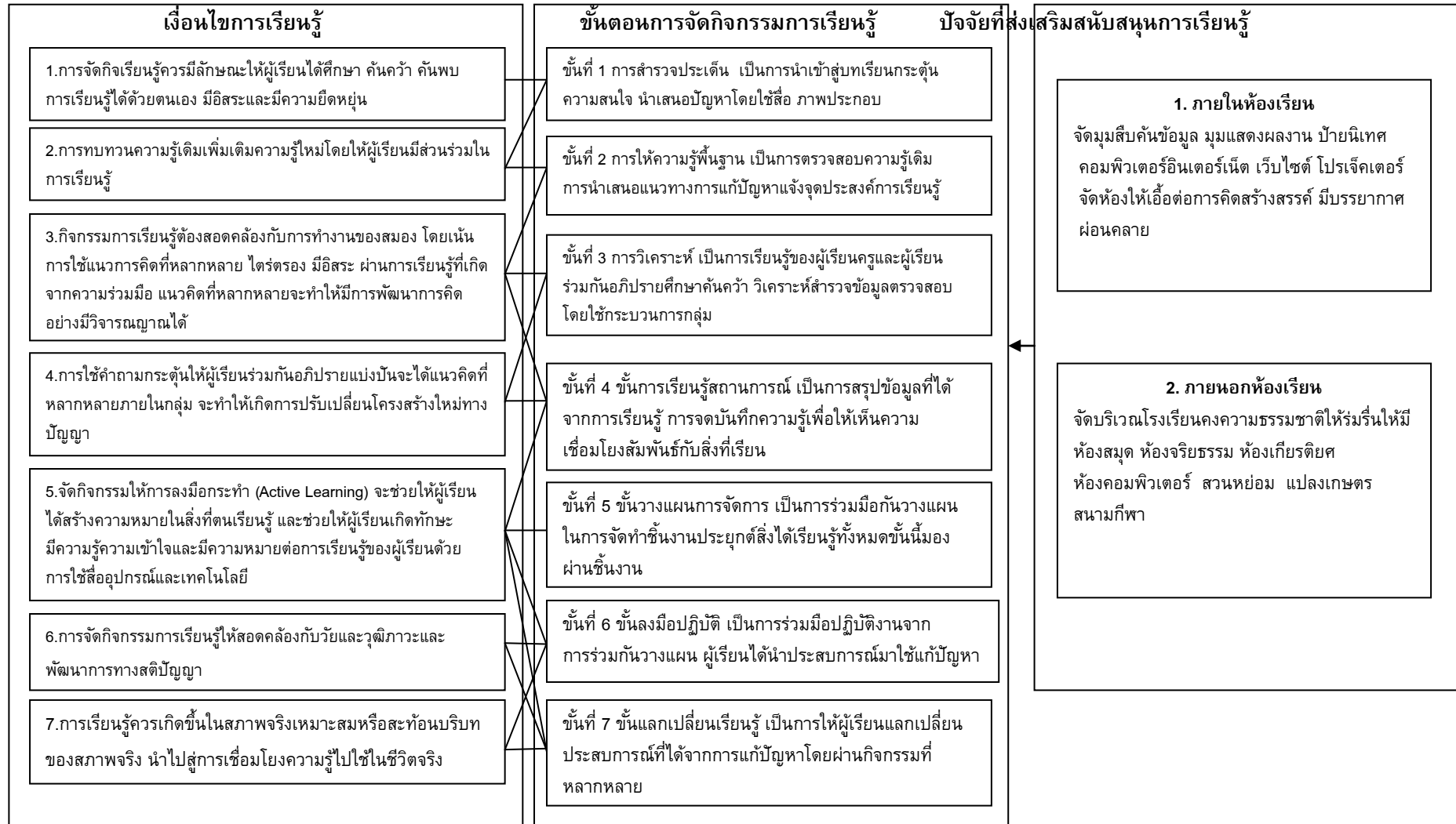

จากภาพที่ 18 เมื่อได้หลักการร่วมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาผู้วิจัยได้นำหลักการร่วมเพื่อไปสังเคราะห์หาเงื่อนไขในการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น ดังภาพที่ 19

ภาพที่ 19 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์

จากภาพที่ 19 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้ที่นำไปสู่การกำหนดขั้นตอนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้
 ดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้สู่การกำหนดขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์และปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

จากภาพที่ 20 การสังเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นหลักการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ค้นพบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีอิสระ และมีความยืดหยุ่น
2. ทบทวนความรู้เดิม เพิ่มเติมความรู้ใหม่โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. กิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยเน้นการใช้แนวความคิดที่หลากหลาย ไตร่ตรอง มีอิสระ ผ่านการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือ แนวคิดที่หลากหลายจะทำให้มีการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้
4. การใช้คำถามกระตุ้น ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายแบ่งปันจะได้แนวคิดที่หลากหลายภายในกลุ่ม จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา
5. จัดกิจกรรมให้มีการลงมือกระทำ (Active learning) จะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะมีความรู้ความเข้าใจและมีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการใช้สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยี
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัยและวุฒิภาวะและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน
7. การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นในสภาพจริงเหมาะสมหรือสะท้อนบริบทของสภาพจริง นำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

จากหลักการร่วมและเงื่อนไขการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาตลอดจนปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นขั้นตอนการจัดการการเรียนรู้ ได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการสำรวจประเด็น

เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ นำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อ ภาพ นิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบหรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบความสำคัญของการกำหนดประเด็นและการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีความสัมพันธ์กัน

ขั้นที่ 2 ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

เป็นการตรวจสอบความรู้เดิม ครูใช้ สถานการณ์ ปัญหา การสาธิต การถามคำถาม พิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมอภิปรายกลุ่มการนำเสนอความรู้เดิมแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ค้นคว้าศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล สืบหา ตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ การเก็บรวบรวม ข้อมูล การจดบันทึก พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่ม เกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จาก การปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์

เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูล ด้วยการใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็น ความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร

ขั้นที่ 5 ขั้นวางแผนการจัดการ

เป็นการร่วมกันวางแผน ลำดับขั้นของการปฏิบัติพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการ การกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงาน ทั้งหมดนี้มองผ่านชิ้นงาน ความร่วมมือ การจัดการเรียนรู้

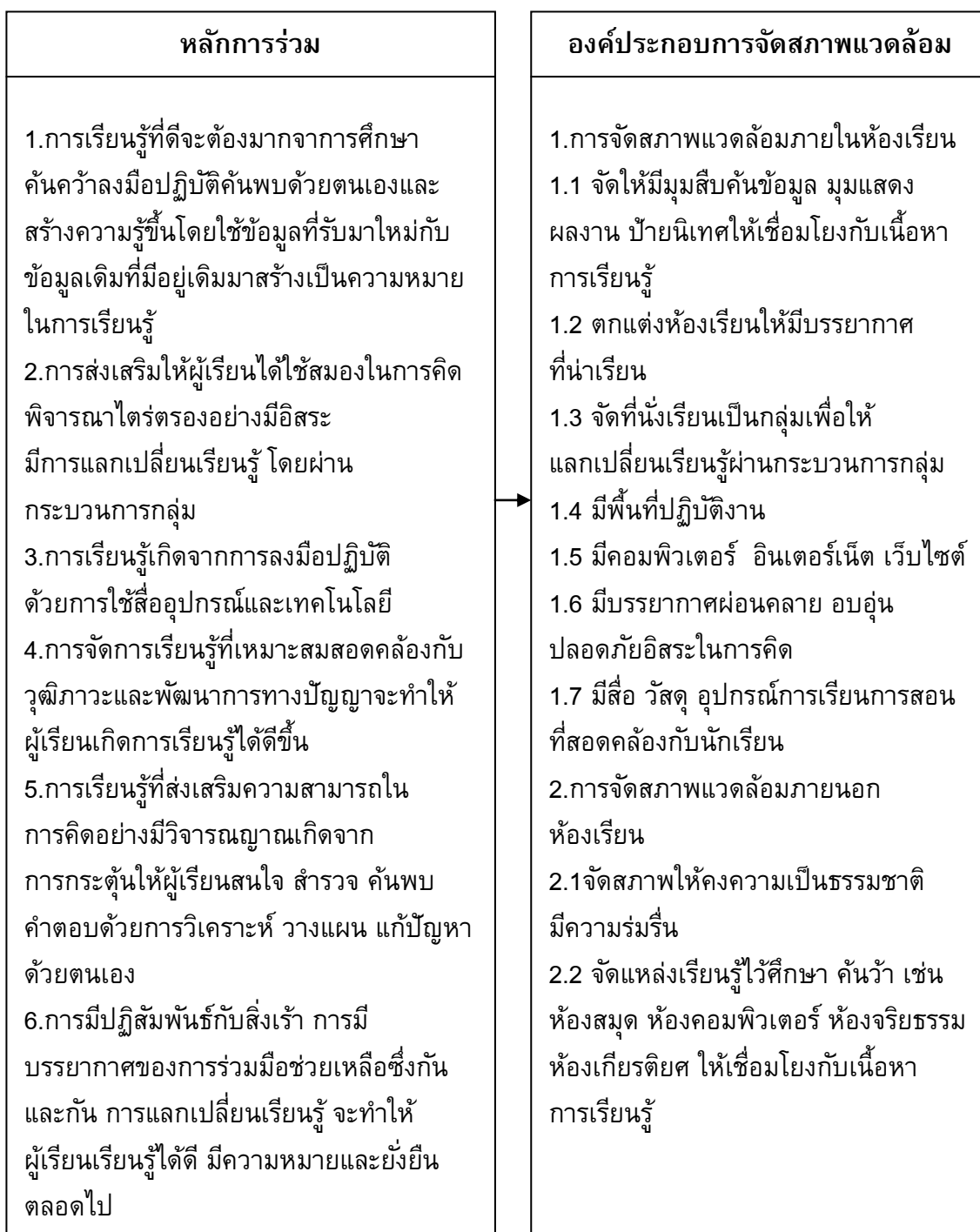
ขั้นที่ 6 ขั้นลงมือปฏิบัติ

เป็นการที่ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงาน เป็นการสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญ นำไปประยุกต์ใช้ หรือแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 7 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงาน และมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของตนเองและกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผ่นพับ การประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการ โครงการ แผ่นภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์

หลังจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลักการร่วม เงื่อนไข หรือแนวทางการจัดการการเรียนรู้ ตลอดจนขั้นตอนการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักการร่วมระหว่าง ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มาวิเคราะห์หาองค์ประกอบ ของยุทธศาสตร์รองที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ดังภาพที่ 21

ภาพที่ 21 การวิเคราะห์จากหลักการร่วมเพื่อเป็นกรอบในการสร้างเป็นยุทธศาสตร์รองที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้

กรอบแนวคิดเชิงมโนทัศน์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการสร้างและการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณการกำหนดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีองค์ประกอบยุทธศาสตร์ได้มาจากทฤษฎีพื้นฐาน แนวคิดการจัดการเรียนรู้และข้อมูลต่างๆ มีกระบวนการดำเนินการ ดังแสดงในภาพที่ 22

ภาพที่ 22 กรอบแนวคิดการสร้างและการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1. การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้

การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อหาแนวคิดหลักการ วิธีการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้

1.2 ศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของผู้เรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดย การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ทั้งในและต่างประเทศ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สอบถามครูที่สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สภาพการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีดังนี้

2.1 กลุ่มที่ใช้ในการศึกษา มี 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญใน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สมอง เป็นฐาน การเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมในระดับอุดมศึกษา และอื่นๆ จำนวน 5 คน ประกอบไปด้วย 1.รศ.ดร. วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ 2.รศ.ดร. ประสาท อิศรปริดา 3.ดร.กิตติชัย สิทธาสุนโบล 4.ดร.พระราชรัตนลงกรณ์ 5.นายสนธิ มหาโยธี ในปีการศึกษา 2558

2.1.2 กลุ่มที่ 2 สอบถามความคิดเห็นของครู ในเรื่องปัญหาการจัดการเรียน วิชา สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นครูที่สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 21 มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 56 คน ในปีการศึกษา 2558

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ความคิดเห็น ซึ่งมีกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์

ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้าน การจัดการเรียนการสอนสาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับอุดมศึกษาและอื่นๆ จำนวน 5 คน โดยมีประเด็นคำถาม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้เรียนเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ บริบทและองค์ประกอบที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจ คุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

3.1.1 กำหนดกรอบเนื้อหา แนวคิด และขอบข่ายโครงสร้างของคำถามที่จะ สัมภาษณ์

3.1.2 กำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ และรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้กำหนด ประเด็นต่างๆ มี 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของ ผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้สาระ สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจน หลักการแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ที่ใช้ สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.1.3 นำแบบร่างสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบ จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องแล้ว นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้าน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 5 คน ตรวจสอบตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ ความตรงเชิงเนื้อหา และภาษาที่ใช้มีความ ถูกต้องชัดเจนประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ มีดังนี้

- 3.1.3.1 ควรปรับปรุงคำถามให้มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ เหมาะสมกับ
ผู้เรียน
- 3.1.3.2 ควรปรับปรุงด้านภาษา ในข้อคำถามให้มีความกระชับตรงประเด็น
- 3.1.3.3 บางคำถามซ้ำซ้อนควรตัดทิ้งออกไป
- 3.1.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
- 3.1.5 จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลต่อไป

3.2 แบบสอบถามความคิดเห็น

เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีขั้นตอน
การสร้าง และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมอง
เป็นฐาน (Brain-base Learning: BBL) การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา การคิดอย่างมี
วิจารณญาณ

3.2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนด
ประเด็นและโครงสร้างของแบบสอบถาม โดยสร้างกรอบคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
ของการศึกษา ประเด็นคำถาม ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ให้ผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้สมอง
เป็นฐาน จากกระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น สมรรถนะที่กำหนด คุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 2) เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เช่น การบรรลุมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้
4) การวัดผลการประเมินผล 5) สื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้ 6) การจัดสภาพแวดล้อม
ที่ส่งเสริมบรรยากาศ สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ

3.2.3 นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำร่าง
แบบสอบถามความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โดยแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถาม
เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและ
อุปสรรคของการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ลักษณะของคำถามเป็น มาตรฐานประมาณค่า (Rating scale)
5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.2.4 นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบสอบถามความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบรูปแบบและความชัดเจนถูกต้องของภาษาและด้านอื่นๆ

3.2.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้น ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปพิมพ์เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต่อไป

3.2.6 นำแบบสอบถามความคิดเห็น ที่ผ่านการตรวจแก้ไขแล้ว ไปสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มครูที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 21

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ด้วยตนเองโดยขอหนังสืออนุญาตสัมภาษณ์ จากผู้อำนวยการโรงเรียน โสภก่ามวิทยา และติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญ โดยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์

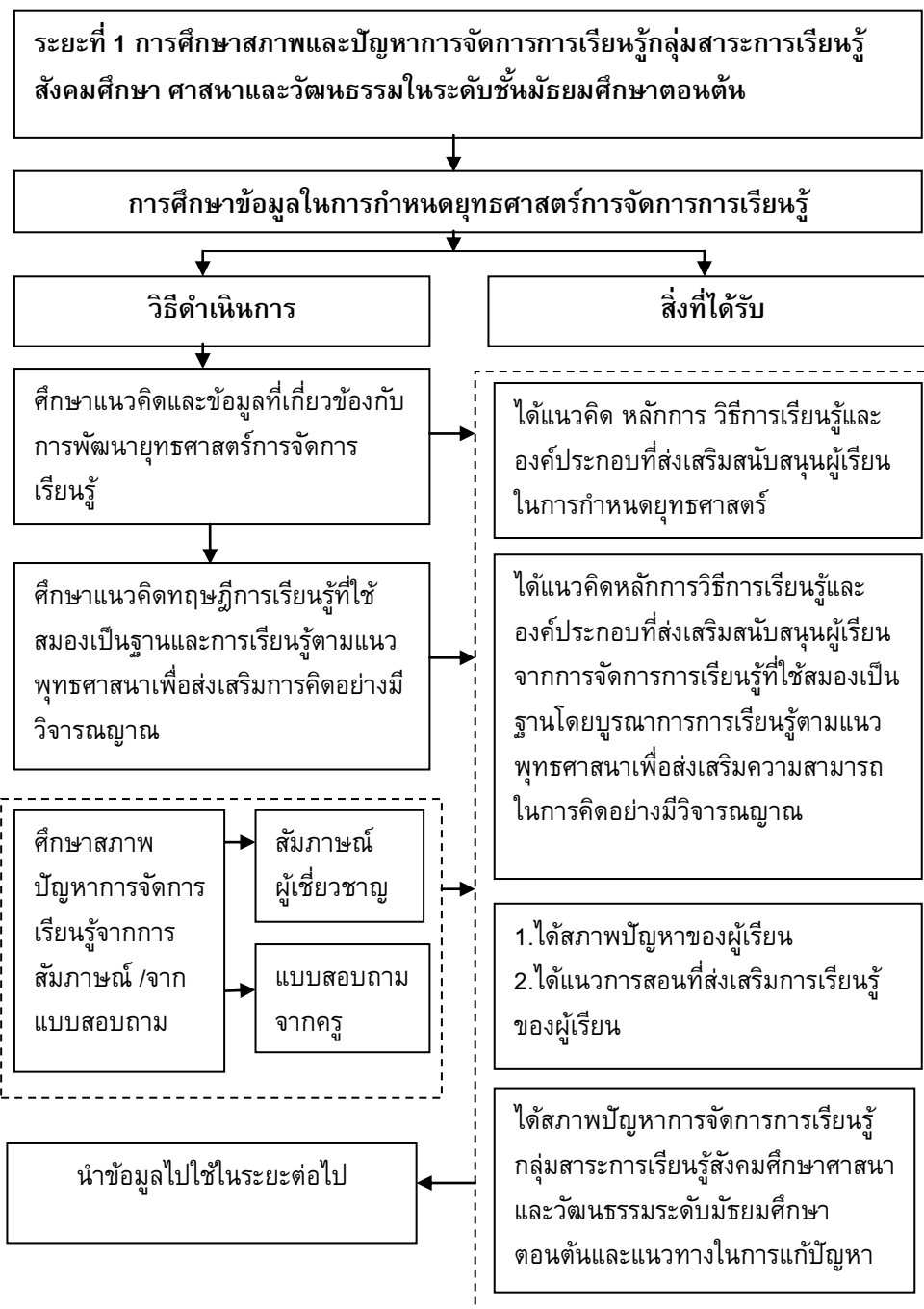
4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งแบบสอบถาม พร้อมระบุชื่อ - สกุลที่อยู่ผู้วิจัย ให้โรงเรียนส่งกลับทางไปรษณีย์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Content Analysis) วิเคราะห์โดยการหาความถี่ (Frequency) จากการสัมภาษณ์รวมทั้งการอธิบายตีความ และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากการบันทึกเสียง จากการดำเนินการในชั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา เพื่อหาแนวคิด หลักการ วิธีการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครู ที่สอนสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ค่าร้อยละ

เพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนการดำเนินการ ในระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหา การจัดการการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังแสดงในภาพที่ 23

ภาพที่ 23 แสดงขั้นตอนการดำเนินการใน ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

จากการศึกษาสภาพ และปัญหาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหาแนวทางการแก้ปัญหาของผู้เรียน รวมทั้งบริบท องค์ประกอบ และขอบข่ายของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้จากระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดำเนินการมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานจากทฤษฎี รวมทั้งแนวทางการจัดการการเรียนรู้ จากการศึกษจากระยะที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ และจากการสอบถามครู นำมาสังเคราะห์ กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ผล ดังนี้

1.1 ชื่อยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์

1.3 จุดมุ่งหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

1.3.1 เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.4 ทฤษฎีแนวคิดของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย 4 ทฤษฎีการเรียนรู้และ 1 แนวการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม
- 1.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม
- 1.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม
- 1.4.4 ทฤษฎีพหุปัญญา
- 1.4.5 การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

1.5 หลักการของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

จากแนวคิดพื้นฐานผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

- 1.5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้หลากหลายสอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย
- 1.5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด พิจารณาไตร่ตรอง อย่างมีอิสระ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม
- 1.5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัดสถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 1.5.4 การใช้สื่อเทคโนโลยี ที่หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น
- 1.5.5 ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย
- 1.5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแยกกาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ
- 1.5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่น ผ่อนคลายจะส่งเสริมการเรียนรู้

1.6 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้

องค์ประกอบยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม จากแนวคิดพื้นฐานผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ดังนี้

- 1.6.1 ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานที่มีแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ 4 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม 2) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม 4) ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1.6.1.1 ชั้นการสำรวจประเด็น

1.6.1.2 ชั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

1.6.1.3 ชั้นการวิเคราะห์

1.6.1.4 ชั้นการเรียนรู้สถานการณ์

1.6.1.5 ชั้นวางแผนการจัดการ

1.6.1.6 ชั้นลงมือปฏิบัติ

1.6.1.7 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.6.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1.6.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.6.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

1.6.2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

1.7 การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์

การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

1.7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบวัดการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ

1.7.2 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาและ
 วัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ และการตรวจสอบ

ความเหมาะสมของยุทธศาสตร์

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ และการตรวจสอบความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์

ขั้นตอนนี้เป็นการสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ตามโครงสร้างของยุทธศาสตร์ที่ออกแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตามแบบประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้เพื่อกำหนดกรอบ และส่วนประกอบของคู่มือ

1.2 สร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมี องค์กรประกอบ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมา และความสำคัญ ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมา และความสำคัญ
- ลักษณะของยุทธศาสตร์
- แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน
- ความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานและการพัฒนายุทธศาสตร์
- จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์
- กรอบแนวคิดในการพัฒนายุทธศาสตร์

ส่วนที่ 2 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

- องค์กรประกอบของยุทธศาสตร์
- บทบาทของครู และบทบาทของนักเรียน

ส่วนที่ 3 การนำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปใช้

- วัตถุประสงค์
- วิธีดำเนินการ

2. การตรวจสอบความเหมาะสมของยุทธศาสตร์

ขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบโครงสร้างของยุทธศาสตร์ที่ออกแบบ โดยผู้วิจัย ดำเนินการ ดังนี้

2.1 นำโครงสร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

2.1.1 เป็นอาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญการสอน สาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2.2 เป็นครูที่สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ

2.2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมิน
ความเหมาะสมของคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตราส่วน
ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

2.3 นำแบบประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้เสนอ
ผู้เชี่ยวชาญโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมตามความคิดเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมมาก

2.51-3.50 หมายถึง ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมปานกลาง

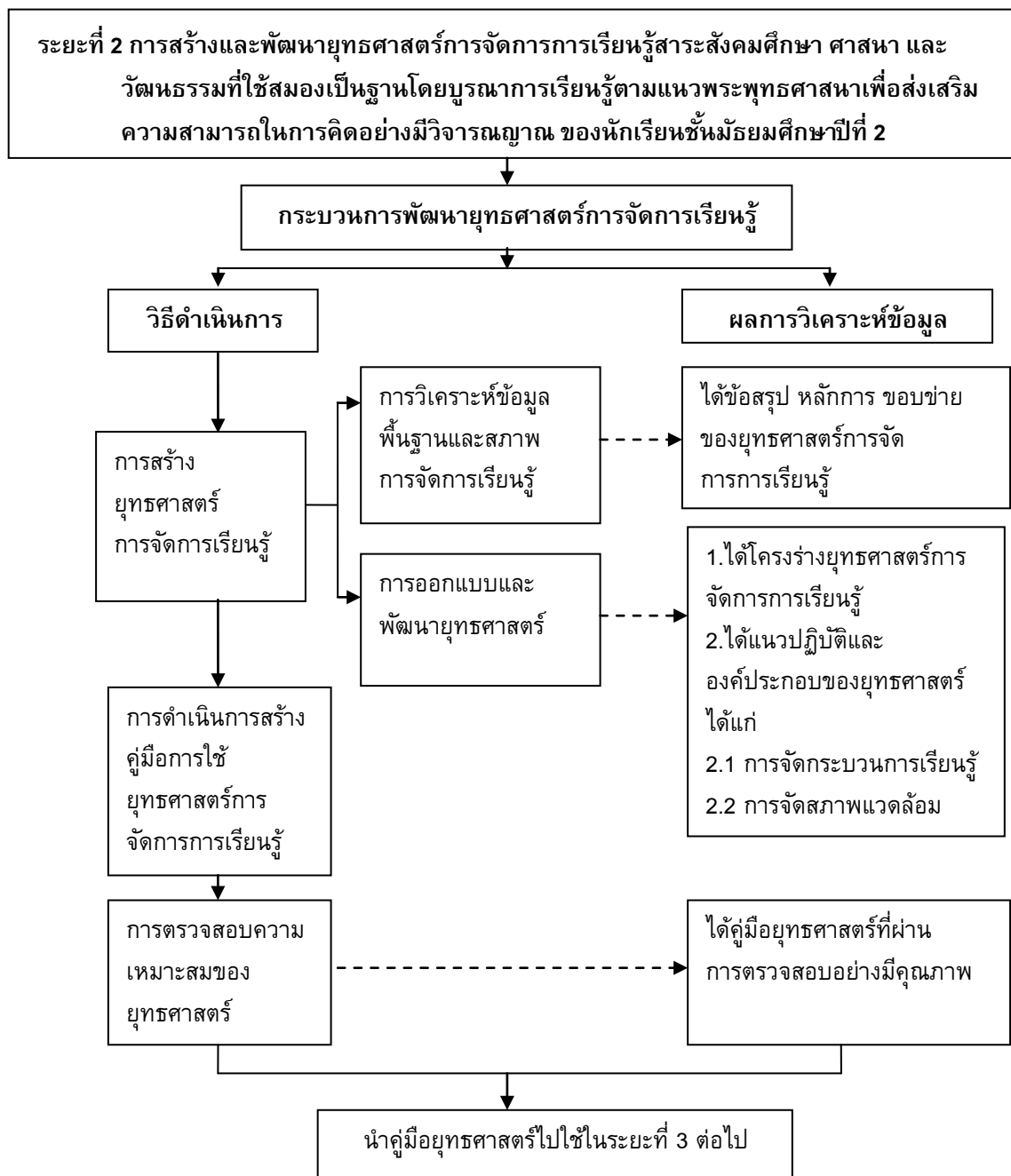
1.51-2.50 หมายถึง ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

2.4 นำคู่มือยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ และแบบประเมินความเหมาะสมเสนอ
ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมการบริหารจัดการ
การเรียนรู้ จำนวน 5 คนเพื่อตรวจสอบประเมินความเหมาะสมและนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป
(คู่มือและแบบประเมินยุทธศาสตร์อยู่ในภาคผนวก ค)

ผลการประเมินค่าเฉลี่ย ความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ในครั้งนี้ มี ค่าเฉลี่ย 4.47 ถือว่า
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

จากการการดำเนินการในระยะที่ 1 มาใช้ในการพัฒนาระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนา
ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน
โดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังแสดงในภาพที่ 24

ภาพที่ 24 การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้เวลาทั้งหมด 20 ชั่วโมง โดยที่ผู้วิจัยกำหนดยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์รอง ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เป็นบริบทที่ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดย

1.1 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 82 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสภากามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ปีการศึกษา 2558 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 40 คน

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

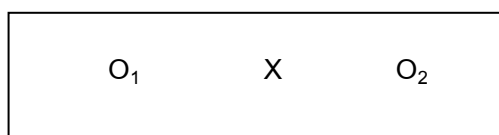
เป็นเนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม) มาตรฐานที่ ส 1.1 ส 1.2 จำนวน 20 ชั่วโมง (2 ชั่วโมง / สัปดาห์)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัย ได้นำยุทธศาสตร์และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และผ่านการตรวจสอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการจัดการการเรียนรู้ตลอดจนองค์ประกอบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมกับการจัดการเรียนรู้

4.2 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – posttest Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 249-250) ตามแบบแผนการทดลอง ดังแสดงในภาพที่ 25

	เมื่อ	O ₁	แทน	การทดสอบก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้
	เมื่อ	X	แทน	ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้
	เมื่อ	O ₂	แทน	การทดสอบหลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

ภาพที่ 25 แบบแผนการทดลองการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4.3 การทดลองครั้งนี้ ดำเนินการทดลอง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 รวมเวลา 10 สัปดาห์ (สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง) โดยผู้วิจัยทดลองด้วยตนเอง

5. การสร้างเครื่องมือ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ชนิด ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 2) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีวิธีการสร้าง และพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้

5.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) จำนวน 10 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

5.1.1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คู่มือครู หนังสือเรียน เอกสารประกอบการเรียน สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

5.1.1.2 วิเคราะห์ผังมโนทัศน์ คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

แผนการจัดการเรียนรู้	เนื้อหาสาระ	มาตรฐาน/ตัวชี้วัดข้อที่	จำนวนชั่วโมง
1	ประวัติความสำคัญของพระพุทธศาสนา	มฐ.ส 1.1 ข้อที่ 1,2	2
2	พุทธประวัติและชาดก	มฐ.ส 1.1 ข้อที่ 3,4	2
3	พุทธสาวกและชาวพุทธตัวอย่าง	มฐ.ส 1.1 ข้อที่ 5,6	2
4	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	มฐ.ส 1.1 ข้อที่ 8	2
5	พระไตรปิฎกและพุทธสุภาษิต	มฐ.ส 1.1 ข้อที่ 7	2

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	เนื้อหาสาระ	มาตรฐาน/ตัวชี้วัดข้อที่	จำนวนชั่วโมง
6	หน้าที่และมารยาทชาวพุทธ	มฐ.ส 1.2 ข้อที่ 2	2
7	ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา	มฐ.ส 1.2 ข้อที่ 3	2
8	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	มฐ.ส 1.2 ข้อที่ 4	2
9	การบริหารจิตตามหลักอานาปานสติ	มฐ.ส 1.2 ข้อที่ 1	2
10	ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวศาสนาอื่น	มฐ.ส 1.2 ข้อที่ 5	2

5.1.1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ การวัดผลประเมินผล สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

5.1.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอนี้

5.1.1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อพิจารณาในความจริงตามตัวชี้วัด ตรงตามเนื้อหาสาระ ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการประเมิน ได้ค่า (IOC) เท่ากับ 1.00

5.1.1.6 นำแผนไปทดลองกับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเหมาะสมโดยไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเรียนเจ็ดสีวิทยาคาร ซึ่งมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน ปีการศึกษา 2557 แล้วนำมาแก้ไข

5.1.1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้สอนจริงกับกลุ่มทดลองต่อไป

5.2 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เป็นแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้วัดนักเรียนก่อนและหลังเรียน มีขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพ
เครื่องมือ ดังนี้

5.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างของแบบวัด ดังกล่าว

5.2.2 สร้างแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 ซึ่งเป็นแบบปรนัยแบบเลือกตอบ ซึ่งพัฒนาจากแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของ สิทธิพล อาจอินทร์ (2550) ซึ่งวัดครอบคลุมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5 ด้าน คือ
ระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การตั้งสมมติฐาน
และการสรุปอ้างอิง โดยใช้เนื้อหาสาระที่เรียน จากสาระที่ 1 พระพุทธศาสนา และเนื้อหาอื่นที่
เป็นปัญหาที่น่าสนใจ เกิดขึ้นในปัจจุบัน แล้วนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบวัดการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ

5.2.3 นำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 ซึ่งเป็นแบบปรนัยแบบเลือกตอบ ที่ผ่านการตรวจสอบของไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
คือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ตรวจสอบความตรง
ตามองค์ประกอบที่ต้องการ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

5.2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามข้อเสนอแนะ
ของผู้เชี่ยวชาญ

5.2.5 นำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไปทดลองใช้กับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นนักเรียนที่เคยเรียนสาระดังกล่าว วิเคราะห์แบบวัดโดยหาค่า
ความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และหาความเชื่อมั่นของแบบวัด (Reliability) โดยใช้สูตร
ของ คูเดอร์ และริชาร์ดสัน K-R 20 (Kuder - Richardson) แล้วคัดเลือกแบบวัดการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ ได้ค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.54 - 0.65 ค่าอำนาจจำแนก
ระหว่าง 0.38 - 0.43

5.2.6 จัดทำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่จะใช้กับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มทดลองต่อไป

5.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพ ดังนี้

5.3.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี วิธีการสร้างและเทคนิคการเขียนแบบทดสอบชนิดเลือกตอบคู่มือครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และแนวทางการประเมินผล ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5.3.2 ศึกษาหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื้อหาสาระที่ใช้สอน ตัวชี้วัด สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อนำไปสร้างเป็นตารางวิเคราะห์หลักสูตร

5.3.3 สร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อกำหนดความสำคัญของการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จุดประสงค์ที่ต้องการจะวัด โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยการกำหนดน้ำหนักข้อสอบโดยคำนึงถึงเวลาที่กำหนด

5.3.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนา จุดประสงค์การเรียนรู้ ดังตารางที่ 15 ตารางที่ 15 การกำหนดคุณลักษณะของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และจำนวนข้อสอบ

คุณลักษณะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำแนกตามแนวคิดของ Bloom	จำนวนข้อสอบ	
	ที่สร้างทั้งหมด	ที่ต้องการ
ความรู้ความจำ	6	4
ความเข้าใจ	8	5
การนำไปใช้	8	5
การวิเคราะห์	20	12
การสังเคราะห์	12	10
การประเมินค่า	6	4
รวม	60	40

5.3.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องตามโครงสร้าง ความตรงตามเนื้อหา และการใช้ภาษา ที่ถูกต้องชัดเจน ผลการประเมินได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

5.3.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เคยเรียนสาระนี้มาแล้ว เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกข้อสอบไว้ 40 ข้อ ได้ค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.25 – 0.75 ได้ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.25 – 0.80

5.3.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบ
หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับคูเดอร์ และริชาร์ดสัน K-R 20 (Kuder-Richardson)
ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

5.3.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้ไปใช้กับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

6.1 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มทดลองด้วย
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระพระพุทธศาสนา และแบบวัดความสามารถใน
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

6.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 10 แผนๆละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็น
ผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง

6.3 ทดสอบหลังเรียนกับกลุ่มทดลองด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
สาระพระพุทธศาสนา และแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม
สำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล
ดังนี้

7.2 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนที่ได้รับจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

7.2.1 วิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเที่ยงตรง
เชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากผู้เชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจาก
ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC)

7.2.2 วิเคราะห์หาความยากง่ายของ (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แบบทดสอบ
วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

7. 2.3 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
โดยใช้สูตร K-R 20 ของ Kuder – Richardson

7. 2.4 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ทั้งหมดโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

7.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

7.3.1 เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยการทดสอบที่แบบไม่อิสระ (t -test for Dependent Sample)

7.3.2 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยการทดสอบที่แบบไม่อิสระ (t -test for Dependent Sample)

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนาชุดศาสตร์การจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ชุดศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปการดำเนินการได้ ดังแสดงในภาพที่ 26

ภาพที่ 26 แสดงการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการการเรียนรู้ทั้ง 3 ระยะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัย นำเสนอผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ตามลำดับขั้นตอนของการได้มาซึ่งข้อมูล แบ่งได้เป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหา การสร้าง และพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 2 ผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปรากฏผล ดังนี้

1. ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา

ผลการสัมภาษณ์สภาพ และปัญหาการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากผู้เชี่ยวชาญ ดังแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอน สาขาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>สภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจน หลักการแนวคิด ทฤษฎี การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในปัจจุบัน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมยังไม่ประสบผลสำเร็จมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงทุกปี 2. การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน ขาดการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นที่นักเรียนต้องนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การสอนครูยังเน้นการสอนให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระจากแบบเรียนสอนโดยใช้การบรรยาย ผู้เรียนไม่มีอิสระในการคิด ครูยังขาดการตั้งคำถามที่ท้าทายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ ยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร และผู้เรียนยังขาดการสรุปเรื่องที่ตนเองเรียนรู้ 3. ครูยังขาดความรู้เรื่องของสมองและสมองกับการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งทั้งนี้เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องของการใช้สมองทั้งสิ้น 4. การนำหลักไตรสิกขาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ครูขาดความชัดเจน 5. ครูยังขาดเทคนิควิธีการที่จะนำไปส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้แก่ผู้เรียน

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและ หลักการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่จะนำไปพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น</p>	<p>หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้หลากหลาย สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยเน้นให้ ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย 2. การใช้สื่อที่หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนมากขึ้น <p>หลักการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในเนื้อหา ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย 2. การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่ จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแบบ กาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ โดยใช้หลักไตรสิกขา 3. การมีบรรยากาศที่อบอุ่น ผ่อนคลาย จะส่งเสริมการเรียนรู้ <p>หลักการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการ ทางสติปัญญาของบุคคลหรือกลุ่มคนที่พิจารณา ข้อมูล ปัญหาสถานการณ์อย่างไตร่ตรอง รอบคอบมีเหตุผลผ่านกระบวนการแปล ความหมาย เพื่อนำไปสู่ ข้อสรุป การตัดสินใจ อย่างสมเหตุสมผล สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำ 2. การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัดสถานการณ์ ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อ ค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศใน การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการฝึกทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมสาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและหลักการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะนำไปพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น</p>	<p>หลักการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามแนวของบลูม 6 ชั้น คือ 1) ความรู้ ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่ามีหลักการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญาและความสามารถทางสมอง และขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการเรียน การสอน ที่มีประสิทธิภาพ 2. การสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรง เป็นสิ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3. การสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการสอน ให้สอดคล้องกับสาระที่จะเรียนรู้ ตรงกับความสนใจของผู้เรียน
<p>แนวคิดพื้นฐาน ที่จะนำไปพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น</p>	<p>แนวคิดพื้นฐานที่ส่งเสริมการคิดอย่างมี วิจารณญาณ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนควรส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่จะพิจารณาข้อมูล ปัญหา สถานการณ์อย่างไตร่ตรอง รอบคอบมีเหตุผลผ่านกระบวนการแปลความหมาย เพื่อนำไปสู่ ข้อสรุป การตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำ 2. การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัดสถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>ปัจจัยหรือองค์ประกอบอะไรบ้างที่จะช่วยสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเกิดประสิทธิภาพ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระบวนการเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ 2. กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้หลากหลาย สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย 3. การใช้สื่อที่หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น 4. การสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรง 5. การจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะทำให้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ 6. ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน
<p>ปัจจัยหรือองค์ประกอบอะไรบ้างที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนา การคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. บุคลิกภาพของครูที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ 2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูอาจใช้คำถามกระตุ้นหรือใช้สถานการณ์ปัญหาที่ทำหยาความคิดเป็นคำถามปลายเปิดปัญหาปลายเปิดที่เกิดขึ้นในสังคมนำมาให้ผู้เรียนคิดสร้างแรงจูงใจให้อายกรเรียน ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดให้การแก้ปัญหาอย่างหลากหลายวิธีการ ผ่านกระบวนการกลุ่ม ครูมีบทบาทกระตุ้นใช้คำถามให้นักเรียนได้คิด 3. การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกให้เอื้อต่อการพัฒนาการคิดการแสวงหาความรู้ มีมุมศึกษา แหล่งเรียนรู้ มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ การตกแต่งบรรยากาศในห้องเรียนให้ ความอบอุ่น ผ่อนคลาย

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้สถานการณ์ปัญหาที่เป็นประเด็นใกล้ตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่อยากเรียน 2. ครูใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาคำตอบ ทบทวนความรู้เดิมเชื่อมโยงพื้นฐานประสบการณ์เดิม 3. ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ครูคอยชี้แนะ และอำนวยความสะดวกในการเรียนให้แก่ผู้เรียน 4. ใช้กระบวนการกลุ่ม ในการอภิปรายซักถาม ในการพิจารณาหาแนวทางการแก้ปัญหาใช้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาให้อิสระในการคิด 5. ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในการทำงาน ตลอดจนรวมกลุ่มในการทำงาน การสร้างชิ้นงาน 6. ให้ผู้เรียนร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน การทำกิจกรรมต่างๆ 7. ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นการสรุปผลงาน และขยายประสบการณ์ต่อไป

ตารางที่ 16 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์สอนสาขาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาขาพุทธศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่สัมภาษณ์	สรุปผลการสัมภาษณ์
<p>การจัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยเสริมสร้างสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐานและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเกิดประสิทธิภาพและส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทำให้รู้จักผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี 2. การจัดแหล่งเรียนรู้ภายในห้องเรียนทำให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาค้นคว้า มีป้ายนิเทศและมุมจัดแสดงผลงานนักเรียน 3. การจัดสภาพห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ถ่ายเทได้ดี อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด สะดวก 4. จัดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงาน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านกระบวนการกลุ่ม 5. จัดให้มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนรู้ การเก็บวางไว้อย่างเป็นระเบียบ 6. การจัดบรรยากาศภายนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ร่มรื่น มีต้นไม้สวนหย่อม มีความสะอาด 7. จัดแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสม เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า
<p>การวัดและประเมินผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรใช้การประเมินหลายวิธีทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เช่น การประเมินสภาพจริง การตรวจผลงาน การตรวจชิ้นงาน 2. การทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควรเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยเฉพาะ อาจใช้เนื้อหาสาระอื่นที่ไม่ใช่สาระที่เรียนก็ได้เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้ขยายความรู้เพิ่มขึ้น 3. การประเมินผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรวัดให้ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดเครื่องมือควรมีคุณภาพเพื่อวัดให้ครอบคลุมในทุกด้าน

2. ผลจากการสอบถามความคิดเห็นของครูที่จัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอบถามความคิดเห็นจากครูผู้สอน สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 56 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานและระดับของปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยในการพิจารณาระดับของปัญหาและระดับของการปฏิบัติ

4.51-5.00 หมายถึง มี	การปฏิบัติและมีปัญหามากที่สุด
3.51-4.50 หมายถึง มี	การปฏิบัติและมีปัญหามาก
2.51-3.50 หมายถึง มี	การปฏิบัติและมีปัญหาปานกลาง
1.51-2.50 หมายถึง มี	การปฏิบัติและมีปัญหาน้อย
1.00-1.50 หมายถึง มี	การปฏิบัติและมีปัญหาน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น						
	ระดับการปฏิบัติ			ระดับปัญหา			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	
ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน							
1.วิเคราะห์ความรู้เดิมของผู้เรียน	2.50	.62	น้อย	3.51	.71	มาก	
ก่อนการเตรียมการสอน							
2.วิเคราะห์ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.24	.64	น้อย	3.68	.67	มาก	
ก่อนจัดการเรียนการสอน							
3.นำผลการวิเคราะห์ผู้เรียนมาจัดที่นั่ง และจัดกลุ่มผู้เรียน	2.27	.61	น้อย	3.73	.72	มาก	
	เฉลี่ย	2.33	0.62	น้อย	3.64	0.70	มาก

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อ
สภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น						
	ระดับการปฏิบัติ			ระดับปัญหา			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	
ด้านเป้าหมายการเรียนรู้สังคมศึกษา							
ศาสนาและวัฒนธรรม							
4.จัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทุกครั้ง ครูพยายามฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับสาระที่เรียนอยู่เสมอ	2.57	.65	ปานกลาง	3.92	.65	มาก	
5.ผู้เรียนมีการอภิปราย ชักถามในขณะที่เรียนหรือในขณะการสืบค้นข้อมูล	2.44	.65	น้อย	3.84	.73	มาก	
6.ผู้เรียนมีการวางแผน วิเคราะห์และสรุปผลการเรียนในแต่ละครั้งของตนเอง และสรุปเป็นกลุ่ม	2.51	.53	ปานกลาง	3.76	.64	มาก	
	เฉลี่ย	2.49	.64	น้อย	3.84	.67	มาก
ด้านการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน							
7.มีการสรุปความรู้ที่ได้โดยการทำเป็นแผนที่ความคิด (Mind Mapping)	2.73	.61	ปานกลาง	3.61	.52	มาก	
8.มีการกระตุ้นความสนใจด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น สวดมนต์ไหว้พระ เพลง เกม การสาธิต ฯ	2.66	.67	ปานกลาง	3.51	.45	มาก	
9.ผู้เรียนมีโอกาสสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนและครูเสมอ	2.44	.65	น้อย	3.64	.56	มาก	
10.ผู้เรียน มีการนำเสนอความคิดเห็นโดยใช้คำพูดของตนเอง	2.48	.63	น้อย	3.71	.43	มาก	

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อสภาพ
ปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น						
	ระดับการปฏิบัติ			ระดับปัญหา			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	
11. ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ศึกษาโดยวิธีการ ที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การเขียน สรุปความ หรือ การทำแผนที่ความคิด	2.39	.59	น้อย	3.81	.53	มาก	
	เฉลี่ย	2.54	.63	ปาน กลาง	3.65	.49	มาก
ด้านการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ							
12. จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างมี วิจารณญาณเพื่อแสวงหาคำตอบที่ สมเหตุสมผล	2.41	.72	น้อย	3.47	.64	มาก	
13. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ระบุปัญหา ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นไปได้	2.34	.74	น้อย	3.43	.71	ปาน กลาง	
14. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน รวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นไปได้	2.47	.68	น้อย	3.52	.68	มาก	
15. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พิจารณาข้อมูล ที่ได้มา ประเมินความถูกต้องของข้อมูล และความพอเพียงของข้อมูล	2.51	.70	ปาน กลาง	3.60	.66	มาก	
16. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งสมมติฐาน คาดคะเน คำตอบล่วงหน้าจาก สถานการณ์ที่กำหนด	2.53	.56	ปาน กลาง	3.62	.58	มาก	
17. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สรุปผล การศึกษาและอ้างอิง ข้อมูลได้อย่าง สมเหตุสมผล	2.55	.63	ปาน กลาง	3.53	.67	มาก	

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อสภาพ
ปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น					
	ระดับการปฏิบัติ			ระดับปัญหา		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
18. จัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้นักเรียน บอกสาเหตุของปัญหาและ	2.40	.71	น้อย	3.67	.62	มาก
เฉลี่ย	2.45	.67	น้อย	3.54	.65	มาก
ด้านการเรียนรู้ตามแนว						
พระพุทธศาสนา						
19. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาหา ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องจริยธรรม ฯ	2.71	.52	ปาน กลาง	3.45	.56	ปาน กลาง
20. ผู้เรียนได้มีพิจารณาความน่าเชื่อถือ ของข้อมูลโดยการจดบันทึกเนื้อหาสาระ ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง	2.83	.74	ปาน กลาง	3.53	.62	มาก
21. ผู้เรียนได้มีการวางแผนการจัดทำ ชิ้นงานของกลุ่ม/ตนเอง หลังจากที่ได้ ศึกษาแล้ว	2.66	.67	ปาน กลาง	3.41	.57	ปาน กลาง
22. ผู้เรียนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดย การจัดทำการจัดแสดงชิ้นงาน / นิทรรศการ ผลงานของกลุ่ม/ตนเอง หลังจากที่ได้ศึกษาแล้ว	2.56	.70	ปาน กลาง	3.54	.60	มาก
เฉลี่ย	2.69	.65	ปาน กลาง	3.48	.58	ปาน กลาง

ตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่อสภาพ
ปัจจุบัน และปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น						
	ระดับการปฏิบัติ			ระดับปัญหา			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	
ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม							
บรรยากาศการเรียนรู้							
23. มีการเตรียมการสอน สื่อ/วัสดุ/ อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้/เครื่องมือวัดผล ประเมินผล	3.10	.57	ปาน กลาง	2.64	.64	ปาน กลาง	
24. มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้	3.21	.63	ปาน กลาง	2.54	.57	ปาน กลาง	
25. มีการจัดสภาพภายในห้องเรียนให้มี บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้	3.14	.58	ปาน กลาง	2.51	.63	ปาน กลาง	
26. มีการจัดบรรยากาศภายนอกห้องเรียน ให้ร่มรื่นส่งเสริมการเรียนรู้	3.20	.65	ปาน กลาง	2.63	.53	ปาน กลาง	
27. มีการประเมินผลโดยใช้วิธีการ หลากหลายโดยคำนึงถึง ความแตกต่าง ระหว่างบุคคล	3.26	.63	มาก ปาน	2.71	.48	ปาน กลาง	
28. ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นกลุ่มและรายบุคคล	2.84	.52	ปาน กลาง	2.94	.63	ปาน กลาง	
	เฉลี่ย	3.12	.56	ปาน	2.66	.58	ปาน
			กลาง			กลาง	

จากตารางที่ 17 ระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อการปฏิบัติ และระดับของปัญหา
ในการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2
ในด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน อยู่ในระดับมีการปฏิบัติน้อย คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} = 2.33) ระดับปัญหา
มาก คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} = 3.64) ด้านเป้าหมายการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับการปฏิบัติน้อย คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} = 2.49) ระดับปัญหามาก คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} = 3.84)

ด้านการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ระดับการปฏิบัติน้อย คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.54$) ระดับปัญหา มาก คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.65$)

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครู ในการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าโดยภาพรวม มีระดับผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับปานกลาง จากข้อมูลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มากขึ้น

3. ผลการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 แหล่ง ในระยะที่ 1 ได้แก่ การวิเคราะห์ทฤษฎีพื้นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การสอบถามครูผู้สอน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

3.1 ชื่อยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.2 ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์

จากสภาพสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขัน การแสวงหาความร่วมมือ ทำให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เกิดขึ้น และการเผชิญกับการปลูกฝังทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ดังนั้นเครื่องมือที่จะพัฒนาคนโดยเฉพาะเยาวชนไทย ให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ การศึกษาเป็นคำตอบที่ได้รับการยอมรับในทุกสังคมแต่การจัดการศึกษาของสังคมไทยยังเต็มไปด้วยปัญหาอุปสรรค มากมายแม้จะมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ดีขึ้นแล้วก็ตามแต่ก็ยังพบว่า กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษายังขาดความชัดเจนไม่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการไม่เข้าใจถึงรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาสมองของผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เป็นวิถีในการดำรงชีวิต เป้าหมายสูงสุดของการศึกษา คือ การพัฒนาปัญญาดังนั้นการที่นำเอาการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานมาบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้อย่างมากว่า จะสามารถพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป

3.3 จุดมุ่งหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

จุดมุ่งหมายการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.3.1 เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2

3.4 ทฤษฎีแนวคิดของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ประกอบด้วย 4 ทฤษฎีและ 1 แนวการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

3.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคลที่เกิด จากการสะสมข้อมูลเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างร่างกายและสิ่งแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์เป็นการจัดระบบภายใน (Organization) ของร่างกาย ต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก (Adaptation) เป็นการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งนี้เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ตนเอง เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิด ความสมดุล

3.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม

มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้ากับการตอบสนองซึ่งสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์จะเป็นเงื่อนไข เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดง พฤติกรรมอันเนื่องมาจากการเรียนรู้ และการเรียนรู้จะมีความถี่มากขึ้นหากได้รับการ เสริมแรง

3.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม

มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในที่อยู่ในการควบคุมของแต่ละคน ซึ่งคนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีอิสระที่จะเรียนในสิ่งที่ตนต้องการด้วยวิธีการที่ตนพอใจแต่ละ คนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนซึ่งควรได้รับการส่งเสริมและมีเสรีภาพที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจของตนเอง

3.4.4 ทฤษฎีปัญหา

มีความเชื่อว่า เซาร์ปัญหาซึ่งเป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะค้นหาปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหา รวมไปถึงความสามารถในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือรับใช้สังคมของตน แต่ละคนมีเซาร์ปัญหาหรือความฉลาดหลายด้านไม่เท่ากันจึงทำให้แต่ละบุคคลมีแบบแผนเอกลักษณ์ เฉพาะตนหากบุคคลได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม จะสามารถพัฒนาความสามารถที่ตนมีอยู่ให้เต็มศักยภาพได้

3.4.5 การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

มีความเชื่อว่า การจัดการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนาโดยผู้สอนจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแห่งปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศีล การฝึกฝนในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา 2) สมาธิการฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างเสริมคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต 3) ปัญญาการฝึกอบรมทางด้านความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ความรู้ที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้แก้ปัญหาไปตามเหตุผล ทำให้เกิดความรู้เท่าทันโลกและชีวิตจนสามารถทำให้จิตใจบริสุทธิ์หลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ครอบคลุม ถึงเนื้อหาสาระที่ตรงกับความเป็นจริง เกิดการพัฒนากระบวนการคิด นำสู่การฝึกฝน ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

3.5 หลักการของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

จากแนวคิดพื้นฐานผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

3.5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้หลากหลายสอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย

3.5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดพิจารณาไตร่ตรอง อย่างมีอิสระมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม

3.5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัดสถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3.5.4 การใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น

3.5.5 ควรต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย

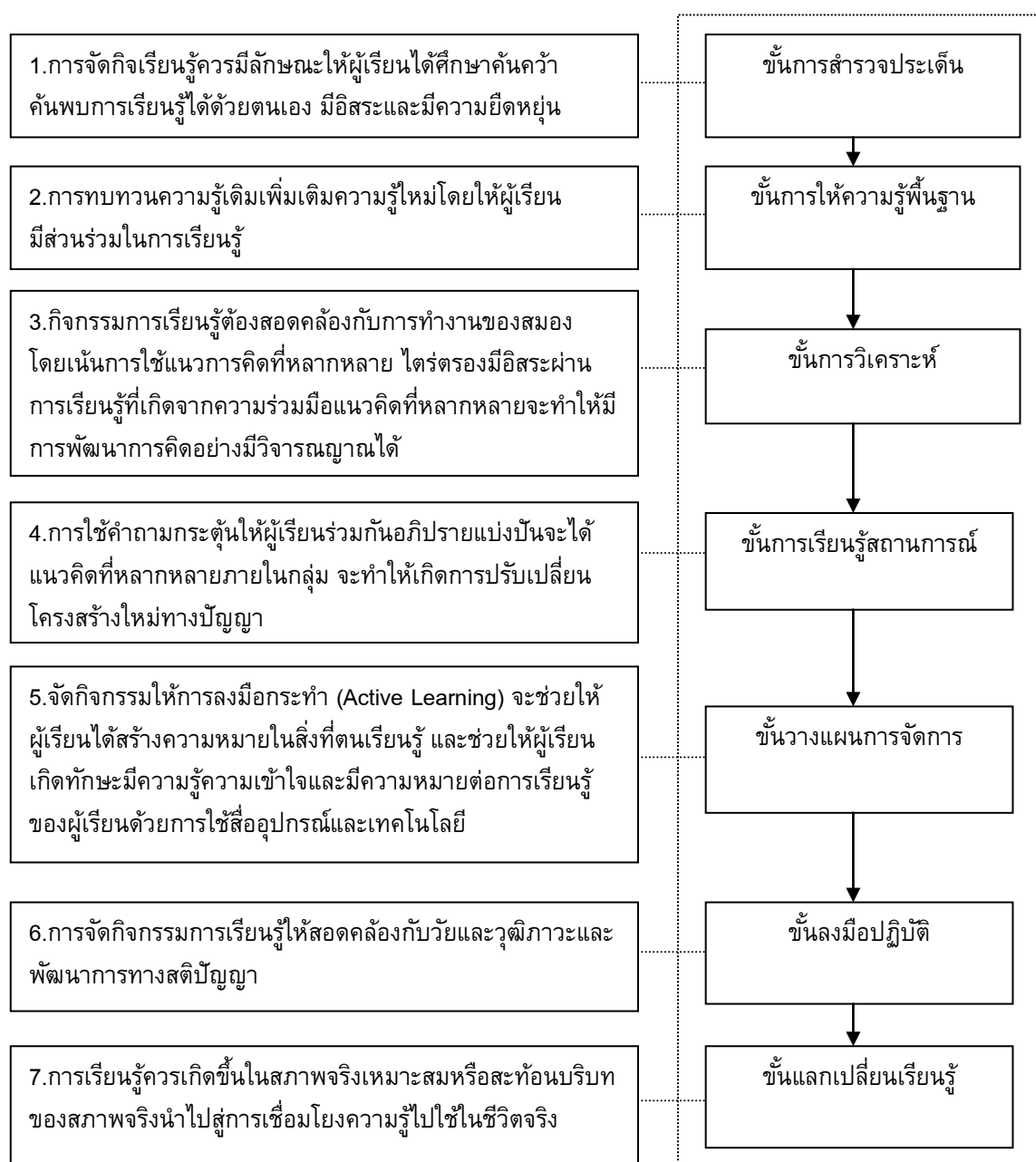
3.5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ

3.5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่น ผ่อนคลายจะส่งเสริมการเรียนรู้

3.6 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้

องค์ประกอบยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากแนวคิดพื้นฐานผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

3.6.1 ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานที่มีแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ 4 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม 2) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม 4) ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังแสดงใน ภาพที่ 27

ภาพที่ 27 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ด้านกระบวนการเรียนรู้

จากภาพที่ 27 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ด้านการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
มีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

3 .6.1.1 ขั้นการสำรวจประเด็น

เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ นำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้โดยใช้ สื่อ ภาพนิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้ เหตุผลในการตอบ หรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบความสำคัญของการกำหนดประเด็นและการจัดกิจกรรมตามขั้นตอน

3.6.1.2 ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

เป็นการตรวจสอบความรู้เดิม ครูใช้ สถานการณ์ ปัญหาการสาธิต การถามคำถามพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมอภิปรายกลุ่มการนำเสนอความรู้เดิม แจ่มจุดประสงค์การเรียนรู้

3.6.1.3 ขั้นการวิเคราะห์

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ค้นคว้าศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล สำรวจ ตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึก พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่ม เกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม

3.6.1.4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์

เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูลด้วยการใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็น ความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร

3.6.1.5 ขั้นวางแผนการจัดการ

เป็นการร่วมกันวางแผน ลำดับขั้นของการปฏิบัติพิจารณา ความเป็นไปได้ในการจัดการ การกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงาน ทั้งหมดนี้มองผ่าน ชี้นงาน ความร่วมมือการจัดการเรียนรู้

3.6.1.6 ขั้นลงมือปฏิบัติ

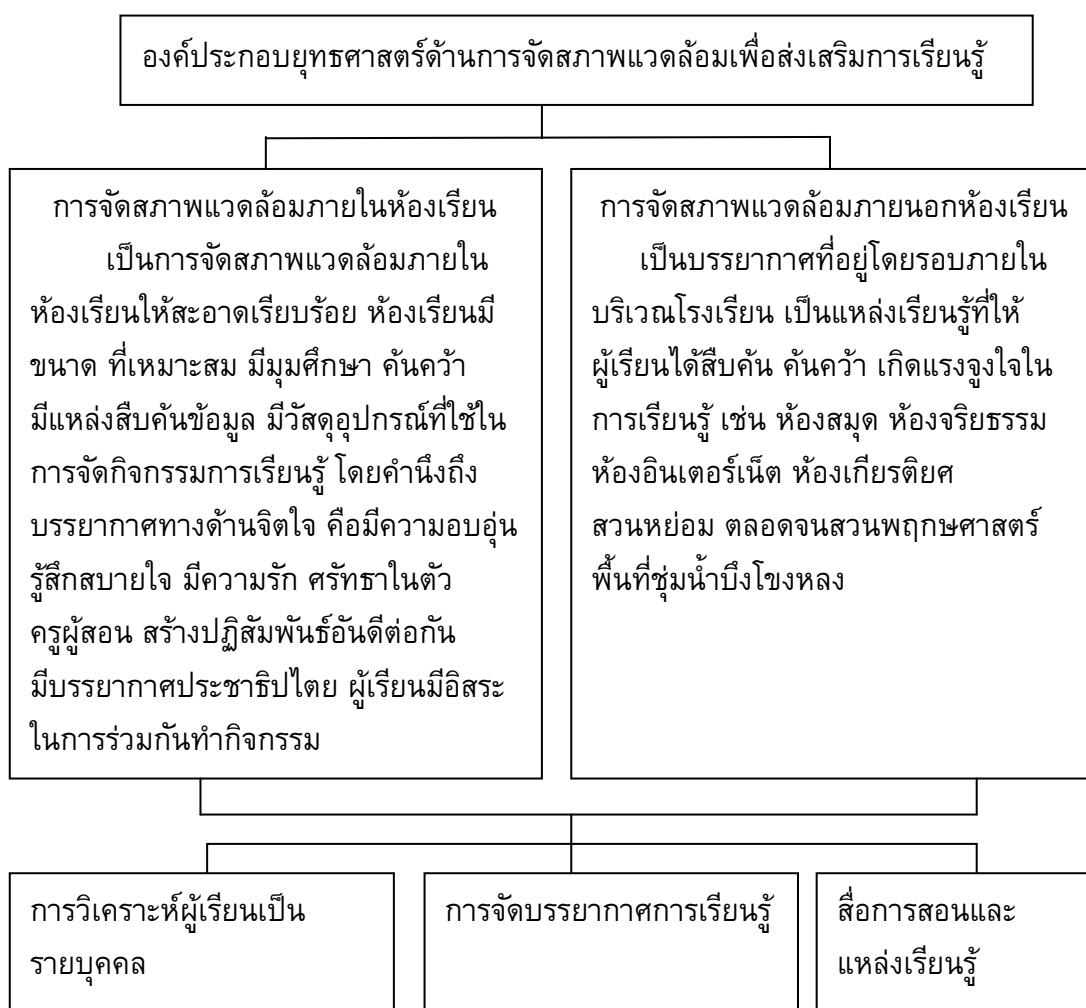
เป็นการที่ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงาน เป็นการสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญนำไปประยุกต์ใช้หรือ แก้ปัญหา เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

3.6.1.7 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงาน และมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผ่น พับ การประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการ โครงงาน แผ่น ภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์

3.6.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

เป็นการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังแสดงในภาพที่ 28

ภาพที่ 28 องค์ประกอบยุทธศาสตร์ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

จากภาพที่ 28 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ เป็นองค์ประกอบที่จัดกิจกรรมให้เกิดขึ้นทั้งภายในและนอกห้องเรียน โดยมุ่งพัฒนา 3 ประการซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.6.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ทำให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดีโดยการสังเกต ความสนใจ พฤติกรรม ร่องรอยหลักฐานจากประวัติส่วนตัว ผลการเรียนรู้ที่ผ่านมา ความสนใจบางประการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมตรงตามศักยภาพ

3.6.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการให้มีบรรยากาศที่น่าเรียนเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับนักเรียนทุกคน เพราะทั้งหมดที่อยู่ในห้องเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการในทุกด้านของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมครูผู้สอนจะต้องเอาใจใส่รับผิดชอบ ดำเนินการให้ห้องเรียน น่าอยู่ สะดวกสบายสร้างความสนใจ ให้เกิดความอยากรู้ อยากเรียน มีความอบอุ่นเหมือนกับ เป็นบ้านหลังที่สองของผู้เรียนจึงมีการจัดสภาพแวดล้อมการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการดำเนินการให้มีบรรยากาศที่น่าเรียนเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับนักเรียนทุกคน เพราะทั้งหมดที่อยู่ในห้องเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการในทุกด้านของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมครูผู้สอนจะต้อง เอาใจใส่รับผิดชอบ ดำเนินการให้ห้องเรียน น่าอยู่ สะดวกสบาย ได้รับความสนใจ ให้เกิดความอยากรู้ อยากเรียน มีความอบอุ่น เหมือนกับ เป็นบ้านหลังที่สองของผู้เรียนจึงต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม

3.6.2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้เป็นตัวกลาง หรือช่องทางที่บรรจุเนื้อหาสาระเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สื่อการสอนเปรียบเสมือน มือที่สามของครู เพราะครูสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรง ช่วยเสริมการสอนให้น่าสนใจ และลดพลังงานที่ครูต้องอธิบายให้น้อยลง เป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจให้ชัดเจน รวดเร็ว ยิ่งขึ้น

3.7 การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์

การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 มีดังนี้

3.7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณ

3.7.2 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
 วัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. ผลการตรวจสอบยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยนำเอายุทธศาสตร์ที่ได้สังเคราะห์มาสร้างเป็นคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย จุดหมายของยุทธศาสตร์ หลักการของยุทธศาสตร์ หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังยุทธศาสตร์ องค์ประกอบยุทธศาสตร์ การประเมินยุทธศาสตร์ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง ผลการประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมีเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยในการพิจารณาระดับความเหมาะสม

4.51-5.00 หมายถึง มี	ความเหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50 หมายถึง มี	ความเหมาะสมมาก
2.51-3.50 หมายถึง มี	ความเหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50 หมายถึง มี	ความเหมาะสมน้อย
1.00 -1.50 หมายถึง มี	ความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ระดับความเหมาะสม			
	\bar{X}	S.D	แปลความ	
1.ชื่อยุทธศาสตร์	4.80	0.45	มากที่สุด	
ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D	แปลความ
2.ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์	4.60	0.55	มากที่สุด
2.1 ปัญหาและข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์มีความเหมาะสม	4.45	0.61	มาก
2.2 ลักษณะยุทธศาสตร์มีความชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียน			
เฉลี่ย	4.52	0.58	มากที่สุด
3.จุดหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้			
3.1 เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	4.40	.55	มาก
3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา	4.60	.50	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.50	0.52	มาก
4 ทฤษฎีแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้			
4.1 การนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธนิยามที่นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์มีความเหมาะสม	4.60	.50	มากที่สุด
4.2 การนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยามที่นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์มีความเหมาะสม	4.55	.65	มากที่สุด

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม			
	\bar{X}	S.D	แปลความ	
4.3 การนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม มนุษยนิยมที่นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4.50	.50	มาก	
4.4 การนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ พหุปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4.40	.60	มาก	
4.5 การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์มีความ เหมาะสม	4.60	.50	มากที่สุด	
	เฉลี่ย	4.53	0.55	มากที่สุด
5.หลักการของยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้				
5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้ หลากหลายสอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย	4.30	.45	มาก	
5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ คิดพิจารณา ไตร่ตรอง อย่างมีอิสระ มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนแนวคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม	4.40	.53	มาก	
5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทายการจัด สถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้าง บรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นใน การฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.45	.56	มาก	
5.4 การใช้สื่อ เทคโนโลยี ที่หลากหลาย จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น	4.50	.45	มาก	
	4.40	.40	มาก	

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D	แปลความ
5.5 ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	4.45	.40	มาก
5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิด ศรัทธาที่จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการ การคิดโดยแยกคายนำไปสู่การฝึกปฏิบัติ	4.43	.50	มาก
5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่นผ่อนคลาย จะส่งเสริมการเรียนรู้	4.35	.62	มาก
เฉลี่ย	4.40	0.44	มาก
6.องค์ประกอบยุทธศาสตร์ด้าน			
การจัดการการเรียนรู้			
6.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้			
6.1.1 ขั้นตอนการสำรวจประเด็น เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้น ความสนใจ นำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียน สนใจและต้องการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อ ภาพ นิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผล ในการตอบ หรือสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบ ความสำคัญของการจัดกิจกรรมตามขั้นตอน	4.50	.45	มาก
6.1.2 ขั้นตอนการให้ความรู้พื้นฐาน เป็นการตรวจสอบความรู้เดิม ครูใช้ สถานการณ์ปัญหา การสาธิต การถามคำถาม เพื่อพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมกัน อภิปรายกลุ่ม การทบทวนความรู้เดิม การแจ้ง จุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	.56	มาก

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D	แปลความ
6.1.3 ขั้นการวิเคราะห์เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึก พร้อมทั้งการอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็นจากการปฏิบัติกิจกรรม	4.60	.65	มากที่สุด
6.1.4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูล ด้วยการชี้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็นความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร	4.45	.50	มาก
6.1.5 ขั้นวางแผนการจัดการเป็นการร่วมกันวางแผน ลำดับขั้นของการปฏิบัติ พิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงานทั้งหมดนี้มองผ่านชิ้นงานความร่วมมือการจัดการเรียนรู้	4.30	.55	มาก
6.1.6 ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นการที่ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงานเป็นการสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญนำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น	4.40	.50	มาก

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม			
	\bar{X}	S.D	แปลความ	
6.1.7 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงานและมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผ่นพับ การประเมินชิ้นงานทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการ โครงงาน แผ่นภาพ ไปสเตอร์ หนังสือพิมพ์	4.50	.45	มาก	
	เฉลี่ย	4.45	0.52	มาก
6.2 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้				
6.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ทำให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี โดยการสังเกต ความสนใจ พฤติกรรม ร่องรอยหลักฐานจากประวัติส่วนตัว ผลการเรียนรู้ที่ผ่านมา ความสนใจบางประการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมตรงตามศักยภาพ	4.55	.55	มากที่สุด	
6.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดบรรยากาศ	4.40	.65	มาก	
6.2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้	4.55	.50	มากที่สุด	
	เฉลี่ย	4.05	0.55	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.25	0.53	มาก

ตารางที่ 18 ระดับความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D	แปลความ
7. การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์			
7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.60	.55	มากที่สุด
7.2 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน	4.50	.50	มาก
	เฉลี่ย	4.55	0.50
	รวมค่าเฉลี่ย	4.47	.43
			มากที่สุด
			มาก

จากตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 1. ชื่อยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.80) 2. ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.52) 3. จุดหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.50) 4. ทฤษฎีแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.53) 5. หลักการของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.40) 6. องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.25) 7. การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.55) เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยรวม 4.47 มีความเหมาะสมในระดับมาก แสดงว่ายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้

ตอนที่ 2 ผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้นำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 เรื่อง คือ

1. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยได้ ทดสอบก่อนและหลังเรียน คะแนนด้านความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ด้วยการทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t-test Dependent for Sample) แล้วดำเนินการ เปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ปรากฏผลการทดลอง ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ก่อนและหลังจากนำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาไปทดลองใช้ ปรากฏผล ดังแสดง ในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อน และหลังการใช้ ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

คนที่	คะแนนสอบ (30 คะแนน)		ผลต่าง D	(ผลต่าง) ² D ²
	ก่อนเรียน (x)	หลังเรียน (y)		
1	13	25	12	144
2	12	25	13	169
3	15	26	11	121
4	16	26	10	100
5	13	25	12	144
6	12	24	12	144
7	17	23	6	36

ตารางที่ 20 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อน และหลัง การใช้
ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ต่อ)

คนที่	คะแนนสอบ (30 คะแนน)		ผลต่าง D	(ผลต่าง) ² D ²
	ก่อนเรียน (x)	หลังเรียน (y)		
8	13	23	10	100
9	12	23	14	196
10	15	24	9	81
11	11	22	11	121
12	15	26	11	121
13	8	22	14	196
14	17	24	7	49
15	13	24	11	121
16	17	25	8	64
17	13	25	12	144
18	15	26	11	121
19	9	24	15	225
20	10	23	13	169
21	14	24	10	100
22	18	25	7	49
23	16	24	8	64
24	13	23	10	100
25	17	25	8	64
26	13	24	11	121
27	12	23	11	121
28	15	24	9	81
29	11	23	12	144
30	15	25	10	100
31	8	23	15	225
32	17	24	7	49

ตารางที่ 20 ผลการทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังการใช้
ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดย
เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ต่อ)

คนที่	คะแนนสอบ (30 คะแนน)		ผลต่าง D	(ผลต่าง) ² D ²
	ก่อนเรียน (x)	หลังเรียน (y)		
33	13	24	11	121
34	13	23	10	100
35	12	23	11	121
36	15	25	10	100
37	11	25	14	196
38	15	26	11	121
39	8	22	14	196
40	17	26	6	81
N = 40	$\sum X = 539$	$\sum y = 966$	427	4745
\bar{X}	13.47	24.15	-	-
S.D.	2.67	1.18	-	-
ร้อยละ (%)	44.91	80.50	-	-

จากตารางที่ 20 พบว่า คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 13.47 คิดเป็นร้อยละ 44.91 และคะแนนหลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 24.15 คิดเป็นร้อยละ 80.50 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้ว นักเรียนมีคะแนนที่ได้ไม่น้อยเกณฑ์ร้อยละ 80

ตารางที่ 21 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบที่แบบ
ไม่อิสระของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังก่อนและหลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้

การทดสอบ	คะแนน	\bar{X}	S.D.	ร้อยละ	t – test
การใช้ ยุทธศาสตร์ การจัดการ การเรียนรู้	ก่อนเรียน	13.47	2.67	44.91	30.85 *
	หลังเรียน	24.15	1.18	80.50	

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 1 พบว่า หลังจากการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธรศาสนา
เมื่อนำคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมาทดสอบโดยใช้การ
ทดสอบที่แบบไม่อิสระพบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การดำเนินการทดลองผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระ
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการทดสอบที่แบบไม่อิสระ (t-test
Dependent for Sample) แล้วดำเนินการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักเรียน ปรากฏผลดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อน และหลังเรียนหลังจากนำยุทธศาสตร์
การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธรศาสนาไปทดลองใช้ ปรากฏผล ดังแสดงในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ก่อนและหลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

คนที่	คะแนนสอบ (40 คะแนน)		ผลต่าง D	(ผลต่าง) ² D ²
	ก่อนเรียน (x)	หลังเรียน (y)		
1	17	35	18	324
2	14	32	18	324
3	16	33	17	289
4	17	32	15	225
5	18	30	12	144
6	20	31	11	121
7	19	34	15	225
8	16	32	16	256
9	17	33	16	256
10	18	35	17	289
11	12	32	10	100
12	11	33	22	484
13	12	34	22	484
14	18	31	13	169
15	10	24	14	196
16	17	25	8	64
17	13	25	12	144
18	15	34	19	361
19	19	33	14	196
20	20	33	13	169
21	14	24	10	100
22	18	32	14	196
23	16	30	14	196
24	19	33	14	196
25	17	30	13	169
26	20	35	15	225

ตารางที่ 22 การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อน และหลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (ต่อ)

คนที่	คะแนนสอบ (40 คะแนน)		ผลต่าง D	(ผลต่าง) ² D ²
	ก่อนเรียน (x)	หลังเรียน (y)		
27	20	33	13	169
28	21	34	13	169
29	19	35	16	256
30	23	36	13	169
31	20	33	10	100
32	23	34	11	121
33	23	35	12	144
34	20	33	13	169
35	21	34	13	169
36	20	35	15	225
37	21	34	13	169
38	20	36	16	256
39	21	33	12	144
40	22	36	14	196
N = 40	$\sum X = 717$	$\sum y = 1296$	579	8729
\bar{X}	17.92	32.40	-	-
S.D.	3.32	3.09	-	-
ร้อยละ (%)	44.81	81.00	-	-

จากตารางที่ 22 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 17.92 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 44.81 คะแนน หลังการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 32.40 คิดเป็นร้อยละ 81.00 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้ว นักเรียนมีคะแนนที่ได้ไม่น้อยเกณฑ์ร้อยละ 80

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบที่แบบ
ไม้อิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อน และหลังการใช้ยุทธศาสตร์
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การทดสอบ	คะแนน	\bar{X}	S.D	ร้อยละ	t – test
การใช้ ยุทธศาสตร์	ก่อนเรียน	17.92	3.32	81.00	
การจัดการ การเรียนรู้	หลังเรียน	32.40	3.09	44.81	30.73 *

*p<.05

จากตารางที่ 2 3 พบว่า หลังจากการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้อยู่เป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
เมื่อนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนมาทดสอบโดยใช้การทดสอบที่แบบไม้อิสระ
พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ หลังจากนั้นดำเนินการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อยืนยันประสิทธิผลของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้
 - 2.1 ศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน ด้วยยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 - 2.2 ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนและหลังเรียน ด้วยยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
3. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
4. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้นำเสนอการขั้นตอน การวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการ การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การศึกษาในขั้นนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีกลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) ทฤษฎีกลุ่ม พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (Buddhist Instructional) เพื่อหาแนวคิด หลักการ วิธีการเรียนรู้ และองค์ประกอบที่สนับสนุนการจัดการการเรียนรู้
2. ศึกษาแนวคิดการจัดการการเรียนรู้และเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ สาร สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) เป็นพื้นฐานในการกำหนด กระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา การจัดการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมี วิจัยญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษา 2) ครูที่สอนสาระสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้

หลังจากที่ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา ของผู้เรียน แนวที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งองค์ประกอบขอบข่ายของยุทธศาสตร์ การจัดการเรียนรู้จาก ระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาสร้างและพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนว พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจัยญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี การจัดการเรียนรู้จากการศึกษาในระยะที่ 1 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ การตอบแบบสอบถามของครูผู้สอน นำมาเพื่อสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจัยญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. การตรวจสอบความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เป็น การตรวจสอบโครงสร้างของยุทธศาสตร์ที่ออกแบบ ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่จุดหมายของยุทธศาสตร์ ทฤษฎีและแนวคิดของยุทธศาสตร์ หลักการของยุทธศาสตร์ องค์ประกอบยุทธศาสตร์ การประเมินยุทธศาสตร์ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือกระบวนการเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน

โสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน

โสภากามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้มี 3 ชนิด คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3. การประเมินผล

การประเมินผลยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาโดยพิจารณาจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

3.1 ศึกษาและเปรียบเทียบผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน นำคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ นำมาเปรียบเทียบโดยการทดสอบทีแบบ ไม่อิสระ

3.2 ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ

วัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน นำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ นำมาเปรียบเทียบโดยการทดสอบทีแบบอิสระ

สรุปผลการวิจัย

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ผลการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สรุปได้ผลการการสังเคราะห์ ดังนี้

1.1.1 ชื่อยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.1.2 ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์

จากสภาพสังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขัน การแสวงหาความร่วมมือ ทำให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อจะปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพที่เกิดขึ้น และการเผชิญกับการปลูกฝังทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ดังนั้น เครื่องมือที่จะพัฒนาคนโดยเฉพาะเยาวชนไทย ให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การศึกษา จึงเป็นคำตอบที่ได้รับการยอมรับในทุกสังคม แต่การจัดการศึกษาของสังคมไทยยังเต็มไปด้วยปัญหาอุปสรรค มากมายแม้จะมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ดีขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่า กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษายังขาดความชัดเจนไม่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจาก การไม่เข้าใจถึงรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาสมองของผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้เพราะไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้รูปแบบใดก็ตาม ส่วนมากก็ต้องการพัฒนาสมองทั้งนั้น และสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เป็นวิถีในการดำรงชีวิต เป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

คือ การพัฒนาปัญญา ดังนั้นการที่นำเอาการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานมาบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้อย่างมากว่า จะสามารถพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นคนดี คนเก่งและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป

1.1.3 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาพุทธศาสตร์

1.1.3.1 เพื่อสร้างและพัฒนาพุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.1.3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้พุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2

1.1.4 ทฤษฎีแนวคิดของพุทธศาสตร์

1.1.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

1.1.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม

1.1.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม

1.1.4.4 ทฤษฎีพหุปัญญา

1.1.4.5 การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

1.1.5 หลักการของพุทธศาสตร์

1.1.5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้หลากหลายสอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำจริง มีความหมาย

1.1.5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีอิสระมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม

1.1.5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัดสถานการณ์ ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.1.5.4 การใช้สื่อ เทคโนโลยี ที่หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น

1.1.5.5 ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย

1.1.5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแยกกาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ

1.1.5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่น ผ่อนคลายจะส่งเสริมการเรียนรู้

1.1.6 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1.6.1 ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

จากการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานที่มีแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ 4 ทฤษฎี ประกอบด้วย ขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นการสำรวจประเด็น
- 2) ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน
- 3) ขั้นการวิเคราะห์
- 4) ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์
- 5) ขั้นวางแผนการจัดการ
- 6) ขั้นลงมือปฏิบัติ
- 7) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.1.6.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ

3 ด้าน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
- 3) สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้

1.1.7 การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์

1.1.7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบการคิดอย่างมี

วิจารณญาณ

1.1.7.2 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์

และวัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 ผลการประเมินยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 1) ชื่อยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.80) 2) ความเป็นมาและความสำคัญของยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.52) 3) จุดหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.50) 4) ทฤษฎีแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.53) 5) หลักการของยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย (\bar{X} =4.40) 6) องค์ประกอบของยุทธศาสตร์

ด้านการจัดการการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=4.05$) 7) การวัดและประเมินผลยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=4.55$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ถึงมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.05 - 4.80) มีค่าเฉลี่ยรวม 4.47 มีความเหมาะสมในระดับมาก

2. สรุปผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยนำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดำเนินการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า หลังเรียนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วพบว่า คะแนนที่ได้เท่ากับ 80.50 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาส่งผลต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า หลังเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วพบว่าคะแนนที่ได้เท่ากับ 81.00 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 จากผลการวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่มีค่าเฉลี่ยรวม 4.47 มีความเหมาะสมในระดับมาก ซึ่งเป็นเหตุทำให้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น เป็นผลมาจาก

1.1 ทฤษฎีพื้นฐานการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานที่นำมาใช้ในการพัฒนายุทธศาสตร์ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ กลุ่มพุทธินิยม กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มมนุษยนิยม ทฤษฎีปัญหา และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จากทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิด ทั้งหมดนั้นมีแนวคิดพื้นฐานร่วมกัน คือ การเรียนรู้ ทุกทฤษฎีและแนวคิด ต้องใช้สมองในการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาปัญญาของมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมกับการจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนายุทธศาสตร์ หลักการ องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ตลอดจน ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับวุฒิภาวะ ศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียนด้วย ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2545) ได้เสนอว่า การสร้างรูปแบบการสอนต้องมี ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหลักการของรูปแบบ มีการบรรยายลักษณะ การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือมีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของกระบวนการ มีการอธิบายเกี่ยวกับวิธี เทคนิคการสอนต่าง ที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ และส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จัก การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลการตั้งสมมติฐาน และการสรุปอ้างอิง สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget, 1964) ที่กล่าวว่า ความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหา และใช้ความรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว จนพัฒนาความรู้ หรือประสบการณ์ใหม่

ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง (กิตติศักดิ์ เกตุนุติ, 2557 อ้างถึงใน Piaget, 1969. Science of Education and Psychology of the Child. n.d) และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner, 1966) ที่กล่าวว่าผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยที่ผู้เรียนจะรับรู้ในสิ่งที่ตนสนใจและใส่ใจ การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนค้นหา ค้นพบสิ่งที่ต้องการด้วยตนเอง และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งต่างๆได้ แต่ต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมและเป็นไปตามความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคน (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2550; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งลาวัลย์ ไชยस्थ्य (2550) ที่ได้วิจัยเรื่องผลการจัดประสบการณ์เล่นน้ำประกอบสื่อที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย สรุปผลการวิจัยกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่างๆ รวมทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้รูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือกระทำตามความต้องการของตนเอง ท่ามกลางบรรยากาศที่ผ่อนคลาย สนุกสนาน ทำท่ายซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ที่ให้ความสำคัญในเรื่องบรรยากาศให้ผู้เรียนตื่นตัวผ่อนคลาย การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซึมซับสิ่งที่เรียนรู้ และมีกระบวนการจัดกระทำโดยตรงกับประสบการณ์ (Caine et al, 2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนรู้การสอนแบบพุทธวิธีเพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย สรุปผลการวิจัยว่าหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งเริ่มต้นจากครูผู้สอน ได้สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้วจึงพัฒนา กาย วาจา ใจ และปัญญา (ไตรสิกขา) โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ การคิด การได้ลงมือปฏิบัติจริง ด้วยความพอใจมีความพยายามเอาใจจดจ่อและใช้ปัญญาจากแนวคิดทั้งหลายดังกล่าว จึงทำให้พุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาตามหลักวิชาการอย่างเป็นระบบด้วยการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย ข้อมูลพื้นฐานของทฤษฎีแนวคิดต่างๆโดยละเอียด อีกทั้งการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญการสอนที่ใช้สมองเป็นฐาน และการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งได้จัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา และการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นครูวิทยฐานะระดับเชี่ยวชาญที่จัดการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้การสอนที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขาทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการที่ได้มาจากข้อมูลรอบด้าน มีการรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ เป็นระบบ จากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนา

ยุทธศาสตร์อย่างขั้นตอน มีการออกแบบยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่ชัดเจน จึงทำให้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมในระดับมากสอดคล้องกับแนวคิดของ Certo & Peter (1991) ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์จะต้องมีระบบขั้นตอน มีการวิเคราะห์ปัจจัย ข้อมูลพื้นฐาน มีทิศทางการพัฒนา มีการกำหนดแผนงาน การนำไปปฏิบัติและประเมินผลอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ สมยศ นาวิกาน (2544) ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ ต้องมีการคิด การวิเคราะห์ จากการรวบรวมข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ที่สุดจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมีกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์อย่างมีขั้นตอน มีการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัย มีเป้าหมายในการดำเนินงาน การประเมินงานซึ่งการพัฒนา สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2551) ที่กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการพัฒนา ยุทธศาสตร์ จะต้องสำรวจข้อมูล ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้ดำเนินการตามขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

2. ผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้

2.1 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผลจากการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าเมื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผลการทดสอบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วพบว่าคะแนนที่ได้คิดเป็นร้อยละ 80.50 ซึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ดังนั้น การที่ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจาก

2.1.1 ผู้วิจัยได้สร้างยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงแนวคิดทฤษฎีที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนโดยออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ค้นพบสถานการณ์ที่แปลกใหม่ใช้คำถามกระตุ้นความสงสัยหรือขัดแย้งในความคิด โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดหาทางออก หรือวิธีการแก้ปัญหาสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ (Piaget, 1964) ที่กล่าวว่า ความรู้ประสบการณ์เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง และยุทธศาสตร์ที่สร้าง

ขึ้นเน้นการสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนมีการวิเคราะห์จัดโครงสร้างเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ การสืบค้นข้อมูล การประมวลความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อค้นคำตอบ สอดคล้องกับทฤษฎีทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner, 1966) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์ พื้นฐานที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจและใส่ใจ ดังนั้นการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนได้ค้นหา และค้นพบสิ่งที่ต้องการด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิชาต่างๆ ได้แต่ต้องจัดให้เหมาะสมกับและเป็นไปตามความพร้อมของผู้เรียน นอกจากนี้การที่กิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนวางแผน ออกแบบ สรุปความเห็น ผ่านการระดมสมอง อภิปราย ทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของไวทสกี้ (Vygotsky, 1978) ที่กล่าวว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อผู้เรียนเผชิญกับปัญหาที่ไม่สามารถคิดหรือแก้ไขได้โดยลำพังแต่หากได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่าหรือการแนะนำจากผู้ใหญ่ ผู้เรียนก็จะแก้ปัญหาได้ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น (Chandra, 2008: citing Vygotsky 1991) และสอดคล้องกับ รุ่งลาวัลย์ ไชยสัตย์ (2550) ได้วิจัยและพบว่า รูปแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และเรียนผ่านประสบการณ์ตรง ที่เป็นรูปธรรมทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่างๆ รวมทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณท่ามกลางบรรยากาศที่ผ่อนคลายสนุกสนานและท้าทายซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดการเรียนรู้ การทำงานของสมองที่ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างบรรยากาศที่ให้ผู้เรียนตื่นตัวแบบผ่อนคลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซึมซับสิ่งที่เรียนรู้และจัดกระทำโดยตรงกับประสบการณ์ และนอกจากนั้นผู้วิจัยได้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (ไตรสิกขา) มาใช้ในการส่งเสริมการคิดวิจารณญาณ ในชั้นสมาธิโดยฝึกให้ผู้เรียนพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลความถูกต้องของเนื้อหาฝึกการสังเกตฝึกการสรุปข้อมูล จากแหล่งข้อมูลที่ตนเองได้ศึกษา สอดคล้องกับ พิชชาติ แก้วพวง (2554) ที่วิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการใช้ชีวิตแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า การที่ผู้เรียนได้นำเสนอเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจ สอดคล้องกับการพัฒนาการของผู้เรียนตลอดจนการใช้สื่อประสม เช่น ภาพคลิปวิดีโอ ข่าว นิทาน กรณีตัวอย่างประสบการณ์ตรงหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ หรือเสนอเหตุผลของตนเอง ทั้งที่สนับสนุน และคัดค้าน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถพิจารณาไตร่ตรองตามหลักการและเหตุผล กล้าคิด กล้าตัดสินใจมากขึ้น เป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน

2.1.2 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีการจัด กิจกรรมการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้การทำงานของสมอง และแนวการเรียนรู้เพื่อความเจริญแห่งปัญญา ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้แบบนี้จะให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอนและการจัด สภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการ 7 ชั้น ดังนี้

2.1.2.1 ชั้นการสำรวจประเด็น เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความ เชื่อว่า สมองมีระบบการเรียนรู้ที่ซับซ้อนทุกอย่างต้องเกิดไปพร้อมๆกัน และมนุษย์เป็น เอกกัตตบุคคลสามารถเรียนรู้ได้โดยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดย การกระตุ้นความสนใจนำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อภาพ นิทาน ฯ ที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบหรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดารัตน์ สมานพันธ์ (2549) และเพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) กล่าวว่า การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นอันดับ แรกทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่จะเรียนรู้และมีทิศทางที่จะรับรู้ และแสดง พฤติกรรม

2.1.2.2 ชั้นการให้ความรู้พื้นฐาน เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความ เชื่อว่า สมองจะเรียนรู้ได้ถ้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สังคมสิ่งแวดล้อม และมนุษย์มีสติปัญญา ตั้งแต่เกิดมีความแตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบ ความรู้เดิม ครูใช้สถานการณ์ปัญหาการสาธิต การตั้งคำถามการพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมอภิปรายกลุ่มการนำเสนอความรู้เดิม และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ สเตร์นเบิร์ก (Sternberg, 1985) และสิทธิพล อาจอินทร์ (2550) กล่าวว่า การทบทวนความรู้เดิมทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับเรื่องที่จะเรียนเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยที่ครูผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละครั้ง ให้ผู้เรียนทราบ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน รวมทั้งทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนด้วย

2.1.2.3 ชั้นการวิเคราะห์ เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อ ว่า สมองจะเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันทั้งภาพรวมและย่อย และการเรียนรู้เป็นวิถีทั้งชีวิต มีลักษณะ เป็นองค์รวมอยู่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและ ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้ กระบวนการต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกพร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมเป็น การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน โดยใช้สถานการณ์ปัญหากระตุ้น เพื่อให้รู้จัก คิดค้นหาคำตอบสอดคล้องกับ สเปนเกอร์ (Sprenger, 1999) เยวพา เตชะคุปต์ (2551) และ อรรวรรณ เฉลยนาถ (2553) ที่กล่าวว่า การใช้สถานการณ์ปัญหา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด

เพื่อค้นหาคำตอบ ที่หลากหลายโดยการร่วมมือกันทำงานกลุ่ม จะทำให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้สรุปและสร้างองค์ความรู้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

2.1.2.4 **ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์** เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความ เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการตั้งจุดสนใจที่จะศึกษา และเกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ตั้งใจศึกษา ตลอดจนการเรียนรู้เป็นการฝึกฝนตนเองให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ศิล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษ สถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูลด้วยการใช้แผนที่ความคิดทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียน มองเห็นความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการแก้ไขได้อย่างไรเป็นการศึกษา สถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุปข้อมูล ด้วยการชี้แจงที่ความคิด สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์,อุษา ชูชาติ (2554) และเพียเจต์ (Piaget, 1966) ที่กล่าวว่า ทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและถือว่ามนุษย์มีพื้นฐานที่ ติดตัวมา 2 ชนิด คือ การจัดรวบรวม และการปรับตัว ผู้เรียนคิดและแสดงออกมาได้เป็นผลจาก กระบวนการปรับเข้าสู่โครงสร้างเมื่อผู้เรียนนำเอาสิ่งที่ตนรับรู้ใหม่ เข้าไปผสมผสานกลมกลืน กับความรู้เดิมที่มีอยู่ ทำให้เกิดการปรับขยายโครงสร้าง นำความรู้ใหม่ไปปรับความคิดให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

2.1.2.5 **ขั้นวางแผนการจัดการ** เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มี ความเชื่อว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สมองในการคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีอิสระ มีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายแบ่งปัน จะได้แนวคิดที่หลากหลาย จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา เป็นการ ร่วมกันวางแผนลำดับขั้นของการปฏิบัติพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการการกำหนด ทางเลือกการนำเสนอผลงานทั้งหมดนี้พิจารณาผ่านชิ้นงานความร่วมมือการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์,อุษา ชูชาติ (2554) รุ่งลาวัลย์ ไชยสัตย์ (2550) และไวทกอตสกี (Vygotsky, 1978) กล่าวว่า การพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน เกิดจากผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และ ทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อผู้เรียนเผชิญปัญหาที่ทำทหาย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยลำพังหาก ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน จากผู้ใหญ่หรือเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่าจะทำให้ผู้เรียน แก้ปัญหาได้ และเกิดการเรียนรู้ได้ดี โดยเฉพาะรูปแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ลงมือ กระทำตามความคิดของตนเองท่ามกลางบรรยากาศที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย

2.1.2.6 **ขั้นลงมือปฏิบัติ** เป็นขั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อ ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวุฒิภาวะ และพัฒนาการทางสติปัญญาโดยเฉพาะ กิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ และเป็น การพัฒนาปัญญาโดยการแสวงหาความรู้ การฝึกฝน คิดค้นในการพัฒนาตนเอง เป็นขั้นที่ผู้เรียน นำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงานสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญนำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

สอดคล้องกับ บรูเนอร์ (Bruner, 1966) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนทุกคนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะเลือกในสิ่งที่สนใจ การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนค้นหาและค้นพบสิ่งที่ต้องการของตนเอง การส่งเสริมกิจกรรมต้องให้มีความเหมาะสม ความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมองไปที่ชิ้นงานของผู้เรียนที่สร้างขึ้น โดยนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงาน สร้างชิ้นงาน เป็นการสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญ นำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับ สุทธภา โชติประดิษฐ์ (2551) ที่วิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้วิธีสื่อความหมายเป็นฐาน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสื่อความหมายเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนสามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ตลอดจน เคน และเคน (Caine & Caine, 1990) และเจนเซน (Jenzen, 2008) เสนอแนะว่า ครูควรจัดกิจกรรมผ่านการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การเรียนรู้ตั้งแต่ การวางแผน การค้นคว้า การสรุปความรู้ นำเสนอผลงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนรักในการเรียนรู้น่ามากขึ้น จึงส่งผลทำให้กลุ่มทดลองมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมและมีคะแนนเฉลี่ยตามที่เกณฑ์ตั้งไว้

2.1.2.7 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นชั้นที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่มีความเชื่อว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า การมีบรรยากาศของความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนบริบทของสภาพจริงนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี มีความหมายและยั่งยืนตลอดไป เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงานและมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและกลุ่มโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผนพับการประเมินชิ้นงานทำแบบฝึกหัดแบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการและโครงการ สอดคล้องกับเคน และเคน (Caine & Caine, 1990) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองนั้นต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจทดลองเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและต้องให้ความสำคัญกับบรรยากาศการเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนได้มีบทบาทได้แสดงตลอดจนนำเสนอผลงานของตนเอง

2.1.3 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สารสังคัมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้จัดองค์ประกอบเสริมประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้โดยเฉพาะการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน ให้มีวัสดุอุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสามารถหยิบจับ นำมาสร้างผลงานและมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ การจัดพื้นที่ในห้องเรียนให้ผู้เรียนสามารถแสดงผลงานได้ทั่วห้องเรียนทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานกระตือรือร้นในการสร้างผลงาน สอดคล้อง

กับ เจนเซน (Jenzen, 2008) ที่ระบุว่าสมองต้องการยืนยันถึงการเรียนรู้ของตนเองได้ตรวจสอบข้อมูลของตนเอง การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานในบรรยากาศที่สนุกสนานจะทำให้ผู้เรียนมีความประทับใจ ทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมาก บรรยากาศภายนอกห้องเรียนที่มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีสระน้ำ ที่คงความเป็นธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีให้ผู้เรียน สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และเพียวาร์ ยินดีสุข (2550) ที่กล่าวว่าหากมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีห้องเรียนที่ถูกสุขลักษณะ มีแสงสว่างที่เพียงพอ สะอาด สงบ อากาศถ่ายเท มีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีคุณภาพที่เหมาะสมจะส่งผลทางบวกต่อผู้เรียนสอดคล้องกับ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2556) กล่าวว่า บรรยากาศที่นำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ ต้องเป็นบรรยากาศที่มีความเป็นอิสระ มีความอบอุ่น มีความท้าทาย การยอมรับและการจัดกิจกรรมที่การอภิปรายจะส่งผลต่อการคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ส่งผลต่อนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม และมีคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระพระพุทธศาสนา)

ผลจากการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้อุทธศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 32.40 คิดเป็นร้อยละ 81.00 เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้ว พบว่าคะแนนที่ได้ไม่น้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ดังนั้นยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้อุทธศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.2.1 ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้อุทธศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง สอดคล้องกับและการเรียนรู้ที่ได้ลงมือฝึกปฏิบัติตามหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (ไตรสิกขา) ที่สอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีความคิดรวบยอดในเนื้อหาสาระ สามารถสรุปออกมาเป็นหลักการแนวคิดได้ โดยที่สามารถยกตัวอย่างและแนวทางการแก้ปัญหาได้ การใช้คำถามที่กระตุ้นการคิดและปัญหาที่น่าสนใจให้ผู้เรียนพิจารณาไตร่ตรองหาคำตอบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ มีการอภิปรายซักถามแสวงหาคำตอบ ผู้เรียนยังได้ทำการศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่นแบบเรียน ใบความรู้ เว็บไซต์ บทเรียนสำเร็จรูป ที่ครูจัดเตรียมไว้ เพื่อให้ได้แนวทาง

ในการหาคำตอบที่ถูกต้องเหมาะสม ผู้เรียนได้มีการบันทึก ข้อมูลความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้ และยังมีกิจกรรมที่ให้นักเรียนร่วมกันระดมสมอง ร่วมกันคิด เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา จากสถานการณ์ ที่ครูกำหนดให้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้จากการศึกษามีร่วมกัน พิจารณาไตร่ตรอง สะท้อนความคิดเห็นเพื่อร่วมกันเลือกเอาแนวทางที่เห็นว่าจะมีความเหมาะสม ถูกต้อง แล้วสรุปออกมาเป็นหลักการ แนวคิดที่ได้ศึกษานักเรียนยังได้มีการลงมือปฏิบัติจริง โดยทำลงในใบกิจกรรมที่ครูได้จัดเตรียมไว้ ทำให้นักเรียนมีทักษะ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้นสอดคล้อง กับทฤษฎีการเรียนรู้ ของบรูเนอร์ (Bruner, 1966) ที่ระบุว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอด หรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือ การให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับบลูมและคณะ (Bloom et al, 1976) ที่เชื่อว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญา ความสามารถของสมอง แรงจูงใจ วิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพ และสิ่งแวดล้อม ด้วยกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วจึงส่งผลให้ ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม และมีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.2.2 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สารสังคัมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มียุทธศาสตร์รองที่ส่งเสริมยุทธศาสตร์หลักให้มีประสิทธิภาพที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ประกอบไปด้วย

2.2.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์ความรู้เดิมของผู้เรียน เนื่องจากต้องใช้ในการแบ่งกลุ่มเรียน โดยวิเคราะห์จาก ระเบียบสะสม รายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รายงานการคัดกรองผู้เรียน ทำให้ทราบศักยภาพของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้จะต้องนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ เกิดการสร้างความหมายในมโนมตินั้นๆ และเป็น มโนมติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ อันเดอร์ฮิลล์ (Underhill, 1991) กล่าวว่า ที่กล่าวว่า การรู้จักผู้เรียนจะทำให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนทั้งยังเป็นการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน สอดคล้องกับ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ (2554) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนอยากเรียน มีความพึงพอใจในการเรียนสารเคมีในสมองจะหลั่งออกมา เช่น เอนโดรฟิน (Endorphin) เซโรโทนิน (Serotonin) แอซีติลโคลีน (Acetyl chloride) และโดปามีน (Dopamine) ซึ่งเป็นสารแห่งความสุขทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนเมื่อผู้เรียนมีความสุขจะส่งผลให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้สูงสุด สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ที่กล่าวว่า การที่ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนจะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในทุกด้านและเรียนรู้ด้วยความสุขสอดคล้องกับ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2548) และผู้จัดการออนไลน์ (2548) ที่กล่าวว่า การที่ครูรู้จักผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาในการเรียนก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการเรียน ดังนั้นการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลทำให้สามารถรู้และเข้าใจผู้เรียนในทุกด้านทำให้ส่งผลต่อการเรียน

ทำให้มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

2.2.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียน เป็นสิ่งสำคัญเพราะ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น โดยเฉพาะบรรยากาศทางด้านจิตใจถ้าผู้เรียนรู้สึกสบายใจมีความอบอุ่น เป็นกันเองมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีความรักและความศรัทธาต่อครู มีอิสระในกล้าแสดงออก จะทำให้ผู้เรียนมีความสุข อบอุ่น ขยันเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรียนสอดคล้องกับสมุน อมรวีวัฒน์ (2546) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศทางกายภาพที่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการจัดการเรียนรู้อาจสร้างความสนใจใฝ่รู้และศรัทธาต่อการเรียน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้เรียน ระหว่างครูกับผู้เรียน เป็นสิ่งที่ทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ อารี สัตนหจวี (2550) กล่าวว่า การเรียนรู้ของสมองมี 2 ทาง คือ ประสบการณ์ภายนอกจากการสัมผัส ทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวกาย และประสบการณ์ภายใน คือ การคิดและการจินตนาการ ถ้าหากผู้เรียนได้ อยู่ในบรรยากาศที่ดี มีความรักเมตตา ความอบอุ่น ปลอดภัยจะมีสารสื่อประสาท (Neurotransmitter) ได้แก่ เซโรโทนิน (Serotonin) เอนโดรฟิน (Endorphin) แอซีติลโคลีน (Acetyl chlorine) และโดปามีน (Dopamine) สารเคมีเหล่านี้จะเกิดขึ้นจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2548) ที่วิจัยว่า การจัดบรรยากาศที่ดีที่มีความปลอดภัย อบอุ่น ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับรสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์ (2553) ที่ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้มี 2 ประการ องค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการและองค์ประกอบภายนอก คือ ปรโตโฆชะ และกัลยาณมิตร โดยเฉพาะ ปรโตโฆชะ คือ การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างรอบด้าน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น

2.2.2.3 การจัดสื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นตัวกลางถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ทักษะ ประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานดังที่ เคน และเคน (Caine & Caine, 1990) และเจนเซน (Jenzen, 2008) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทั้งที่มีจุดสนใจ และรับรู้แบบผิวเผิน การเรียนรู้ครอบคลุมทั้งมีจุดสนใจและรับรู้แบบผิวเผิน สมองเรียนรู้ไปยังจุดหมายเฉพาะเจาะจงที่สนใจ และการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ อย่างรอบด้านทำให้สมองสามารถซึมซับข้อมูลโดยตรง ถ้ายังมีความสนใจ ต่อสิ่งนั้นยังทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น สมองจะประมวลข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ความสนใจนั้นๆ การสร้างสื่ออุปกรณ์จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรับรู้หลายๆ ทางช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจและจดจำได้ดีขึ้น และกมลพรรณ ชิวพันธ์ศรี (2548) กล่าวว่า การทำงานของสมองจะเป็นลักษณะร่วมกันทั้ง 2 ซีกเป็นลักษณะที่สัมพันธ์ในการทำงานของสมองส่วนต่างๆ และการเรียนรู้ที่ผสมผสานไปกับความเพลิดเพลินทั้งในห้องเรียนนอกห้องเรียนโดยผ่านสื่อการสอนและ

กิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับ เดล เอ็ดก้า (Dale Edgar, 1969) ที่แบ่งสื่อการสอน ออกเป็น 10 ประเภท เรียกว่ากรวยประสบการณ์ (Core of Experience) เป็นสิ่งที่ช่วยให้ ผู้เรียนได้ขยายแนวความคิด ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้นต่อไปสอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551) กล่าวว่า มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีต้องเผชิญสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนจะ เกิดการเรียนรู้ทั้งที่เป็นรูปธรรม แต่ถ้าเป็นนามธรรมผู้เรียนจะเรียนรู้ได้น้อยลง ดังนั้น สื่อที่ใช้ใน การจัดการเรียนรู้จึงเป็น สื่อประสม เพราะสื่อประสมสามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ รวมถึง การมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้ทันที โดยเฉพาะการนำเสนอสื่อประสมมาใช้ร่วมกับคอมพิวเตอร์ จะเอื้อประโยชน์ในเรื่องการเรียนการสอนมาก สอดคล้องกับ ลีลาวดี วัชรโรบล (2553) และวีระ สุภะ (2553) ที่ได้วิจัยรูปแบบการสอนทางไกล โดยใช้สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม พบว่า การใช้สื่อการสอนทางไกลช่วยทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นเพราะได้รับประสบการณ์ที่ หลากหลายเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนได้มากและคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ ทำให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามที่ต้องการ และเหมาะสมกับ การเรียนรู้รายบุคคล โดยที่ผู้เรียน สามารถควบคุมการเรียนของตนเองได้โดยไม่ต้องรอคอย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ (2554) กล่าวว่า ความอยากรู้อยากเห็นเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ มาตั้งแต่กำเนิด สื่อการสอน เทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนกระตุ้น สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดอยากรู้อยากเห็น เกิดกระบวนการค้นหาความรู้ได้สร้างความรู้ใหม่ๆ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นสื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ให้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2.2.4 การจัดแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ เป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพมีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังที่ พระธรรมปิฎก (2538) กล่าวว่า การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาเพื่อความรู้อย่างแท้จริงของธรรมชาติ และพัฒนาคนบนพื้นฐานธรรมชาติ โดยถือทางสายกลาง ดังนั้นการจัด การเรียนรู้ ต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อต่อ การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านโดยวิถีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาผ่านระบบไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ดังที่ สุรางค์ โค้วตระกูล, 2553) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องจัดเป็น กระบวนการ มีการจัดบรรยากาศที่มีลักษณะผ่อนคลาย การเรียนรู้ต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนถือว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะอำนวยความสะดวกในการเรียน และเพียเจต์ (Piaget, 1964) กล่าวว่า การพัฒนาเชาว์ปัญญา โดยธรรมชาติแล้วคนเราทุกคนต้องมี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอและต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เรื่อยๆ และการพัฒนาเชาว์ ปัญญาโดยธรรมชาติแล้วคนเราทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ การจัด ประสบการณ์

ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละวัยการมีปฏิสัมพันธ์ประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิงตรรกะคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้และพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัย ของนริศรา เสือคล้าย (2550) ที่พบว่า การจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนที่เป็นธรรมชาติและบรรยากาศที่มีความอบอุ่นปลอดภัยให้แก่ผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น และส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน และแหล่งเรียนรู้การใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศแหล่งเรียนรู้นำมาซึ่งการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในเรื่อง ความคิด ความเข้าใจ ในคุณค่า และทัศนคติได้อย่างกว้างขวาง สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ จึงเป็นยุทธศาสตร์เสริมทำให้ การจัดการเรียนรู้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

สำหรับบุคคลที่จะนำยุทธศาสตร์ไปใช้ มีข้อควรคำนึงถึง ดังนี้

1.1 การนำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ควรศึกษาคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนซึ่งยุทธศาสตร์ประกอบด้วยหลักการจุดมุ่งหมายองค์ประกอบ การประเมิน รวมทั้งการศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ มี 7 ขั้นตอน

- 1) ขั้นสำรวจประเด็น 2) ขั้นการให้ความรู้ 3) ขั้นวิเคราะห์ 4) ขั้นเรียนรู้สถานการณ์ 5) ขั้นการวางแผนการจัดการ 6) ขั้นลงมือปฏิบัติ 7) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เข้าใจรายละเอียดการดำเนินการก่อนนำไปใช้ และควรจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ เพื่อจะนำยุทธศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การเตรียมแหล่งเรียนรู้ มุมสืบค้น ควรจัดให้มีจำนวนที่เพียงพอ กับจำนวนผู้เรียน มีความสะดวก ในการค้นคว้าข้อมูล ได้ง่าย สามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.3 การจัดการเรียนรู้ควรใช้กิจกรรมกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม รับผิดชอบต่อความเป็นผู้นำและผู้ตาม แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลโดยมีการจัดกลุ่มผู้เรียนให้มีการอภิปราย แสดงความคิดเห็นในหมู่สมาชิกกลุ่มของตนเอง แล้วแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อสรุป ข้อค้นพบ หรือคำตอบประเด็นที่ศึกษาต่อกลุ่มใหญ่จะทำให้ผู้เรียนขยายความรู้ได้ถูกต้อง ชัดเจน สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง จากแหล่งข้อมูลที่นำเสนอ เชื่อถือ รอบคอบและมีเหตุผล

1.4 สถานที่ในการจัดกิจกรรมควรจะมีให้ผู้เรียนได้ร่วมกันวางแผนในการสร้าง ชิ้นงานของตนเองและกลุ่มด้วย และควรมีสถานที่ให้ผู้เรียนได้นำเสนอชิ้นงานเพื่อที่จะได้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไป บำยนิเทศ ที่ใช้จัดนิทรรศการ ผลงานของผู้เรียน

1.5 เวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมี 2 ชั่วโมงติดต่อกัน โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ ผู้เรียนจะเรียนเป็นกลุ่ม ดังนั้นครูจะต้อง ดูแลช่วยเหลือ ในขั้นการเรียนรู้เนื้อหา และใช้เวลามากถ้าครูผู้สอนปล่อยให้เรียนรู้เองจะช้า และทำให้ผู้เรียน สับสนและจะเสียเวลาในการแบ่งกลุ่มครูต้องวางแผนจัดกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้นโดยการลด ความสามารถคือ ในกลุ่มจะต้องมี คนเรียนเก่ง คนเรียนปานกลาง และคนเรียนรู้อ่อน ให้แต่ละ กลุ่มมีความใกล้เคียงกัน ชั้นที่ 6 ชั้นลงมือปฏิบัติ และชั้นที่ 7 ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูจะเข้าไป มีบทบาทคือเป็นผู้แนะนำ ให้คำปรึกษาเท่านั้น ต้องกำกับดูแลไม่เช่นนั้นผู้เรียนจะทำชิ้นงาน ไม่ได้เพราะมองภาพรวมไม่ออก ทั้งนี้การทำกิจกรรมก็เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ครบ ทุกขั้นตอนของยุทธศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาการวิจัยเพื่อที่จะพัฒนาองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจในการพัฒนา ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สารสังคัมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ควรมีการวิจัย ดังนี้

2.1 ศึกษาวิจัยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ โดยสังเคราะห์แนวคิด การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่เสริมสร้างหรือส่งผลต่อ การพัฒนาความสามารถในการคิดด้านอื่น ๆ เช่น การคิดอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนได้ ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานทั้งของตนเอง และผลงานของกลุ่ม หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2 ศึกษาวิจัยองค์ประกอบจะที่สนับสนุนยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ เช่น องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 ศึกษาวิจัยพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นำไปใช้อย่างต่อเนื่องกับกลุ่มตัวอย่างในระดับการศึกษาอื่น หรือ โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาสมอง ซึ่งทฤษฎี แนวคิด รูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันก็เน้นที่เรื่องการพัฒนาสมอง และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาปัญญาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไปโดยเฉพาะกับผู้เรียนระดับก่อนปฐมวัยจะทำให้พัฒนาสมองได้อย่างรวดเร็วและมีการปลูกฝังคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี. (2548, กันยายน). สมองและการเรียนรู้. หมอชาวบ้าน. 27.
- กรมวิชาการ. (2543 ก). การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2543 ข). รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบหรือแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: กองวิจัยการศึกษา .
- _____. (2544). การพัฒนาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2545 ก). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2545 ข). คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสามัญศึกษา. (2544). นโยบายกรมสามัญศึกษา ปีงบประมาณ 2544. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2548). นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤษณพงศ์ กีรติกร. (2547). ก่อร่างวางฐานสถาบันวิทยาการการเรียนรู้. สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.nbl.or.th>.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2543). พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- กิ่งแก้ว อารีย์รักษ์ และคณะ. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย. กรุงเทพฯ: อัลฟามีเลียนเนียม.

- กิดานันท์ มะลิทอง. (2543). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา**.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิติกร สปิริต. (2556, ธันวาคม). **สมาธิ – สมอง**. *มติชนสุดสัปดาห์*, 34 (1733), 21.
- กิตติชัย สุชาติโนบล. (2555). **การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ก้าวสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์**. ราชบุรี: ชรรมรักษ์การพิมพ์.
- _____. (2553). **การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ตาม
แนววิถีพุทธสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาล
นครนายก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและ
การสอน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กิตติศักดิ์ เกตุนุติ. (2557). **การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N เพื่อ
ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย**.
วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาปฐมวัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกตุสุดา ใจคำ. (2552, พฤศจิกายน). **การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน : Brain-based
Learning**. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น*, 3 (1), 12-18.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). **สอนอย่างไรให้คิดเป็น**, *วารสารวิทยาจารย์*. 97 (3-5),
23-24.
- _____. (2544). **ศึกคิดแห่งศตวรรษที่ 2 : แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ:
ซัคเซสมิได้ย.
- _____. (2545). **สมองกับการพัฒนาการใช้เหตุผลของมนุษย์**. สืบค้นวันที่ 23 ตุลาคม
2556, จาก [http://www.baanjomyut.com/library_2/extension3/man_](http://www.baanjomyut.com/library_2/extension3/man_And_reasoning /11.html/)
[And_reasoning /11.html/](http://www.baanjomyut.com/library_2/extension3/man_And_reasoning /11.html/).
- _____. (2552). **ตัวแบบพัฒนา รูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม**
สืบค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.kriengsak.com/node/226>.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2549). **Brain-Based Learning การเรียนรู้ที่สอดคล้อง
กับการทำงานของสมอง**. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พ.ว).
- เกศณีย์ ไทยถนันทน์. (2547). **ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และ
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ที่เรียนด้วยกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ประกอบการเขียนแผนผังมโนทัศน์**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามัธยมศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ขวัญฟ้า รังสิยานันท์. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ
สำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). **สรุปลงสาระสำคัญแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
ระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิก.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). **สังคมศึกษา ชุดฝึกอบรมครูโครงการ
ยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทิ ธาตุทอง. (2552). **การจัดชั้นเรียน : ห้องเรียนแห่งความสุข**. นครปฐม: เพชรเกษม
การพิมพ์.
- จිරินันท์ วัชรกุล. (2546). **ผลของการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณในนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทิพา ปรีดี. (2548). **ผลการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรค์ จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ. (2539). **สอนให้เด็กคิด: โมเดลการพัฒนาทักษะการคิด
เพื่อคุณภาพชีวิต และสังคม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เฉลียว บุรีภักดี. (2549). **การเรียนรายวิชาและการทำวิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา**. อุตรธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- ชอบกิจ กนกหงส์. (2547). **การสร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). **การสร้างชุดการสอน**. สืบค้นวันที่ 25 ตุลาคม 2556,
จาก <http://inno-sawake.blogspot.com/>.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). **80 วัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ**.
กรุงเทพฯ: แดเนกซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์. (2541, กันยายน). **ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างไร. ปฏิรูปการศึกษา**.

2 (1). 41-43.

- ชาลิณี เอี่ยมศรี. (2536). การพัฒนาแบบสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ. (2545). ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนการจัดการ
การเรียนรู้ของครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊ค.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 พื้นฐานความเข้าใจ
ทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดรรรัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2548). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี
เพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. (2538). ลมหายใจ ดนตรี ชีวิต. กรุงเทพฯ: บ้านเพลง.
- เดชา จันทร์ศิริ. (2542). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา
โดยใช้การสอนตามแนวพุทธศาสตร์กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทรงพล ไสภณ. (2546). การพัฒนาแผนกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในสถาบัน
ราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แหมมณี. (2540). วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ พ.ว.
_____. (2542, มีนาคม-มิถุนายน). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง :
โมเดลชิปปา. วารสารครุศาสตร์, 27 (1), 28-31.
- _____. (2545). กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางพัฒนาและปัญหาข้อใจ.
เอกสารเผยแพร่ในโครงการ ว.พ.ร. 12 (45), 41-43.
- _____. (2546, มกราคม). การพัฒนากระบวนการคิด : แนวทางที่หลากหลายสำหรับครู.
วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 28 (1), 31-35.
- _____. (2547). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มี

ประสิทธิ์ภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2555). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. (2555). **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออก และตะวันตก.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ธงชัย สันติวงษ์. (2537). **การวางแผนเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

ธนต์ถ์ จันทวาท. (2549). **ผลการใช้ชุดการฝึกอบรบแบบบูรณาการที่มีต่อความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานของครูโรงเรียน ประถมศึกษาที่เข้าร่วมจังหวัดนครราชสีมา. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**

ธิดารัตน์ สมานพันธ์. (2549). **ผลการใช้รูปแบบการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณและความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ต่อการพัฒนา ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณ. วิทยานิพนธ์ ปรินญาณิศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**

นฤมล ศราพันธ์. (2546). **การพัฒนาารูปแบบการสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับครูศึกษาคหกรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**

นริศรา เสือคล้าย. (2550). **การวิจัยและพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม แนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดของ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรินญาณิศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

นิตรา ช่อสูงเนิน. (2555). **การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เน้นการสืบเสาะเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลและ ความสามารถในการแสวงหาความรู้ของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปรินญา ปรินญาณิศึกษา สาขาวิชายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรธานี.**

นริมา คงสวัสดิ์. (2551). **ความพึงพอใจของนักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีต่อหลักสูตร การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.**

- นันทิยา ตันศรีเจริญ. (2545, พฤษภาคม). Brian Gym การบริหารสมองเพิ่มศักยภาพ
การเรียนรู้. *สาขปฏิรูป. 5* (50), 18-20.
- นัยพินิจ คชภักดี. (2544). *พัฒนาสมองลูกให้ล้ำเลิศ*. กรุงเทพฯ: แพลนพรินทร์ติ้ง.
เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ. (2544, ธันวาคม). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็ก
มิได้สร้างเพื่อใคร, *วารสารวิชาการ, 4* (12), 47-49.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
_____. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
บรรเทา กิตติศักดิ์. (2526). *จริยธรรมทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
เป็รื่อง กุ่มท. (2526). *การวิจัยสื่อ/และนวัตกรรมการสอน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
_____. (2541, มกราคม-มิถุนายน). เทคโนโลยีการเรียนการสอนในยุคสารสนเทศ.
วารสารศึกษาศาสตร์, (12), 18-20.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
ประเวศ วะสี. (2538, กรกฎาคม). ภาวการณ์สิ่งแวดล้อมภายใน 5 ปีข้างหน้า. *สยามอารยะ,*
3 (36), 25-26.
- ประหยัด จิระวรพงศ์. (2549 กันยายน). การเรียนรู้ตามพัฒนาการของสมอง
(Brian-based Learning: BBL) เทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.
กันยายน, **2** (1), 26-27.
- ปาน กิมปี. (2543, กันยายน). *รายงานการวิจัยการศึกษา*. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
และการนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ. กรุงเทพฯ: กองการวิจัย
การศึกษาการศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประเวศ วะสี. (2546). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-
สฤษดิ์วงศ์.
- ปราณี อ่อนศรี. (2552). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้
สมองเป็นฐานของนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยกองทัพบก*. ปรินญาณิพนธ์
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.

ปีช่วงข้าวน้อย. (2548, เมษายน.). Brain-Based Learning เรียนรู้ตามธรรมชาติสมอง.

สาขานวัตกรรม, 8 (84), 42-44.

ผู้จัดการออนไลน์. (2548). ผลวิจัยวิทยาศาสตร์ชี้ชัดปฏิบัติธรรมทำสมาธิส่งผลดี

ต่อสมอง. สืบค้นวันที่ 26 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.dhammadownload.com/articles/025.php>

.org/articles/025.php.

พรรณณี ช.เจนจิต. (2538). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อแกรมมี.

_____. (2545). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เมธีทีปส์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2543 ก). จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

_____. (2543 ข). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 5,

กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2545). ชีวิตที่สมบูรณ์และการศึกษาง่าย. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

_____. (2546 ก). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

_____. (2546 ข). สู่การศึกษาแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้า

และพัสดุภัณฑ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). ศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์.

พระไพศาล วิสาโล. (2544, เมษายน - มิถุนายน). กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ,

เสขิยธรรม, 44 (11), 12-14.

พระราชวรมนูณี, (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป). การศึกษาสมบูรณ์แบบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมศาสนา.

พัชริน สุภาวี. (2550). การสร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์. (2544). การบริหารสมอง. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้น.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพียวร์ ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2552). **Backward Design & Child-Centere**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2550). **การจัดการเรียนรู้ 5 C**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, เพียวร์ ยินดีสุข และ ราเชน มีศรี. (2548). **การสอนคิดด้วยโครงงาน**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชาติ แก้วพวง. (2554). **ผลของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลัก
ไตรสิกขาที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการคิดอย่างมี
วิจารณญาณและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิพัฒน์ งอกเสมอ. (2539). **ผลการจัดกิจกรรมผังความสัมพันธ์ของความหมายที่มีต่อ
ความสามารถและความคิดเห็นในการเขียนย่อความภาษาอังกฤษของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. (2537). **การพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
นักศึกษาครู**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สีฟ้า. (2554). **การจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์**. สืบค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2555
จาก <http://www.srithai.com>.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ (ฉบับปรับปรุง)**.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มนัส บุญประภ. (2548). **ซี.เอ็ม: แนวทางการจัดระบบความคิด**. กรุงเทพฯ: เรื่องแสง
การพิมพ์.

มาลินี ไพบูลย์นุกุลกิจ. (2551). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
ในการสอนภาษาอังกฤษเรื่อง การอธิบายการให้บริการต่าง ๆ ในโรงแรม**.
สืบค้นวันที่ 25 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.Desingnshare.com>.

- มุกดา เปรมศรี. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนแบบสืบเสาะเชิงนิติศาสตร์ที่ใช้เทคนิควิธีการ A.I.C. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2551). สมองกับการเรียนรู้. สืบค้นวันที่ 20 กันยายน 2556 จาก <http://www.nbl.igil.or.th/download/artical/brainlearn.pdf>.
- ยูเนสโก. (2540). การเรียนรู้ขุมทรัพย์ในตนเอง. (**Learning : The Treasure within**), รายงานเสนอต่อยูเนสโก โดยกรมการศึกษานานาชาติ ว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ฉบับภาษาไทย.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2551). รายงานการวิจัยการศึกษาผลการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาปฐมวัยในบริบทของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์. (2553). ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุจิรัตน์ บัวลา. (2546). การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมครูอนุบาล เรื่องการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัยทางสมองมาในการเรียนการสอนชั้นเด็กอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งลาวัลย์ ไชยสัตย์. (2550). ผลการจัดประสบการณ์เล่นน้ำประกอบสื่อที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฤทธิไกร ตูลวรรณะ. (2545). การพัฒนาพุทธศาสตร์การจัดระบบการเรียนการสอนแบบสรคณิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ลาวัตน์ วิทยายุทธกุล. (2533). การสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพฯ: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ลีลาวดี วัชรโบล. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลวิชา พระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ 4 MAT และทฤษฎีปลูกฝังนิสัยเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง,และคณะ. (2554). ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์.
- วรวิทย์ วศินสรากร. (2545). สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (ฉบับที่ 26). กรุงเทพฯ: ทรนัชการพิมพ์.
- _____. (2546, เมษายน). กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ, วารสารศึกษาศาสตร์, 4 (29), 12-14.
- วรรณวิภา รอดแรงคำ,พิมพ์พันธ์ เดชคุปต์. (2540). **CONSTRUCTIVISM**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วศิน อินทสระ. (2534). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคมศึกษามหา มกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา.
- วัลลภ กัณฑ์ทรัพย์. (2542). ทำไมจึงเป็นกระบวนการในการเรียนการสอน, วารสารการวิจัยทางการศึกษา. 21 (2), 17-20.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้าง การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: ตถตาพับลิเคชั่น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2544). **กระบวนการทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล**. กรุงเทพฯ: เอส อาร์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2548). **เรียนลึก รู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2555). **นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้**. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีระ สุภะ (2553) **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

- สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวรรณ สารกิจปรีชา. (2553). ผู้ปกครองจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร. สืบค้นวันที่ 7 พฤษภาคม 2556 จาก http://www.kukai.ac.th/Thai/knowledge_parent.php.
- ศันสนีย์ จัตรคุปต์. (2542). รายงานสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองให้ฉลาดได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ.
- ศันสนีย์ จัตรคุปต์ และ อุษา ชูชาติ. (2554). การเรียนรู้แบบใหม่ยุทธศาสตร์ด้านนโยบายและการใช้ทรัพยากร. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2549). รูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2551). การจัดการพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.
- สังต์ อุทรานันท์. (2532). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2527). การจัดระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วงเดือนมิตรสยาม.
- สายสุรี จุติกุล. (2551). ยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กตามแนวทางโลกที่เหมาะสมกับเด็ก (พ.ศ.2550-2559). กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2538). แนวทางพระพุทธศาสนาที่อ้างนำมาใช้ในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2555). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 3 ปีการศึกษา 2552 ฉบับที่ 5 คำสถิติระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู้. สืบค้นวันที่ 13 เมษายน 2555 จาก <http://www.slideshare.net/teemtaloo/o-net-54-12146613>.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2552). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 3 ปีการศึกษา 2552 ฉบับที่ 5 คำสถิติระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู้. สืบค้นวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555 จาก <http://www.niets.or.th>.
- _____. (2553). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 3

ปีการศึกษา 2552 ฉบับที่ 5 ค่าสถิติ ระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู้.
สืบค้นวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555 จาก <http://www.psuwit.psu.ac.th/index.php?...121>.

_____. (2554). รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 3 ปี
การศึกษา 2552 ฉบับที่ 5 ค่าสถิติระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู้.
สืบค้นวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555 จาก <http://www.slideshare.net/teemtaloo/o-net-54-12146613>.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). ผลการประเมิน PISA 2009
การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ บทสรุปเพื่อการบริหาร. สืบค้นวันที่ 4
ตุลาคม 2555 จาก http://www.3ipst.ac.th/sa../2553/PISA_2020009_Executive.

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้. (2550). ศึกษาวิจัยโครงการพัฒนา
โครงการนำร่องการจัดระบบการเรียนรู้ BBL ในโรงเรียนประถมศึกษา
ปีการศึกษา 2548. สืบค้นวันที่ 25 ตุลาคม 2556, <http://www.nbl.or.th/th/knowledge.html> Summary.

เสรี พงษ์พิศ. (2556). แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น. สืบค้นวันที่ 26 ตุลาคม 2556
จาก <http://www.phongphit.com/2013/index.php/2012-12-06-11-48-33/item/498>.

สาโรช บัวศรี. (2526). จริยธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณสภานานาชาติ.

_____. (2515). วิธีสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสังข์ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี
จำลอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สิทธิพล อัจฉินทร์. (2550). รูปแบบการพัฒนาทักษะการสนทนาอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมคิด สร้อยน้ำ. (2542). โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาส
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ, หลักการสอน.
อุดรธานี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สมชาย วรภิเษมสกุล. (2554). สถิติประยุกต์เพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. พิมพ์, อุดรธานี: อักษรศิลป์.

_____. (2554). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.

อุตรธานี: อักษรศิลป์.

สมทรง สวัสดิ์. (2549). ผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการพูด-ฟัง ภาษาอังกฤษที่ใช้
หลักการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมยศ นาวิการ. (2544). การบริหารเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. (2537). เทคนิคการวัดและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). ก้าวสู่มาตรฐาน : การเรียนรู้
สู่ทักษะชีวิต. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
และชุมชน. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. (2555-2559). กรุงเทพฯ:
องค์การคลังสินค้าและรับส่งพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2546). คู่มือการจัดกิจกรรมและสื่อเพื่อ
การพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา . กรุงเทพฯ:
การศาสนา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2550). สรุปผล
การสังเคราะห์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน(พ.ศ.2544-2548). สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2555, จาก
<http://www.onesqa.or.th/th/home/index.php>.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). สภาวะการศึกษาของไทย ปี 2550-2551.
ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ชุมชน
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. (2543). ยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
และการวัดผลประเมินผลวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.
กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2550). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่ม

- สภาระการเรียन्हู้ สังกคคศึกษ ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ชุมนุคสหกรณ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2553). แนวทงการจ้ดการเรียन्हู้ ตามหล้กสูตรแกนกลางการศ้กษา **ข้้นพ้ันฐาน (ฉบับปร้บปรุจ 2553)**. กรุงเทพฯ: ชุมนุคสหกรณการเกษตรแห่ง ประเทศไทย.
- _____. (2551). **หนังสือชุด ความรู้เก้ยวกับสมอง**. กรุงเทพฯ: ชุมนุคสหกรณ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิริกมล หมดมลทิน. (2549). **การพ้ฒนาตัวบ้งขี้เซิงคุณภาพของกรบวทการ จ้ดการเรียन्हู้แบบใช้สมองเป็นฐาน : กรณศ้กษาโรงเรียนบ้านโป่งแยงนอก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณทิต สาขาวิชาวิจัยและจ้ตวิทยาการศ้กษา จุฬาลงกรณมหาวิทาลัย.
- สิริมา ภิญญอนันตพงษ. (2550). **เอกสารชุดวิชา ECED 201: การศ้กษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุทธภา ไซติประดิษฐ์. (2551). **การศ้กษาและพ้ฒนาการค้ดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการจ้ดกิจกรรมการเรียन्हู้โดยการใช้วิธีส้ือ ความหมายเป็นฐาน**. ปริญญาณิพนธ์การศ้กษาดุษฎีบัณทิต, สาขาวิชาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภัทรา คงเรีอง. (2549). **การเรียन्हู้ของครูและเด็กวัยอนุบาล : กรณศ้กษาโรงเรียน วิทยุพุทธ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทาลัย.
- สุมน อมรววิวัฒน์. (2513). **พุทธวิธี**. เอกสารประชุมทงวิชาการพระพุทธศาสนากับการศ้กษา ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พี พรีนดีงกรุ๊ป.
- _____. (2528). **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: ตรีรณสาร.
- _____. (2530). **พุทธวิธี, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: ตรีรณสาร.
- _____. (2530). **การประกุค้ตพุทธวิธีสอน**. เอกสารวิชาการเพื่อกำพ้ฒนาวิชาขี้พ ครุสังคคศึกษสมาคคครุสังคคศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บี.เอส.ลี้ฟฟ้ิง การพ้ิมพ้.
- _____. (2540). **ยุทศาสตร้การพ้ฒนาครุไทยเพื่อกำหนดของประเทศไทย**. **วัจจกร การเรียन्हู้ 3 (ข้้นวาคค-มกราคค) 23-25**.

- _____. (2541). ทำไมต้องปฏิรูปการเรียนรู้.โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน : การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544). หลักการบูรณาการ การศึกษาตามหัยแห่งพุทธธรรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2548). การพัฒนาการเรียนรู้อตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2544). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์เอกสารตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- สุมาลี คุ่มชัยสกุล. (2546). การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สาขาอนุบาลศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรางค์ โคว์ตระกูล. (2553). จิตวิทยาการศึกษา. สืบค้นวันที่ 5 กันยายน 2555 จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/ :Personality/Theory_Roger.htm.
- _____. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2555). แนวคิดการเรียนรู้ของโบลส์. (สืบค้นวันที่ 5 กันยายน 2555 จาก <http://www.surinx.blogspot.com/>).
- สุรพงษ์ ชูเดช. (2542, พฤศจิกายน-ธันวาคม). การพัฒนาวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา, พ.ศ.ล. **32** (220), 25-31.
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2549). วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- เสรี พงษ์พิศ. (2556). แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบค้นวันที่ 6 พฤษภาคม 2556 จาก <https://sites.google.com/site/supoldee/haelng-reiyn-ru>.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา. (2544). การพัฒนาและการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- หนูเวียง อนุศักดิ์. (2550). การสร้างแบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อรพรรณ ประสิทธิ์รัตน์. (2535). การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิต
คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
เทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน.
- อรรวรรณ เฉลยนาค. (2553). การเปรียบเทียบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
จากการเรียนรู้แบบไตรสิกขากับการเรียนรู้แบบปกติเรื่องงานประดิษฐ์
สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อรรวรรณ บุญสมปาน. (2550). การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐานกลุ่มเพื่อ
ส่งเสริมความรู้ด้านคำศัพท์และความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขา วิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อลิศรา ชูชาติ และคณะ. (2549). นวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาจอง ชุ่มสาย ณ อรุณยา. (2548). การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์. กรุงเทพฯ:
รามการพิมพ์.
- อารี สันทนต์. (2550). ทฤษฎีการเรียนรู้ของสมองสำหรับ พ่อ แม่ ครูและผู้บริหาร.
กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์.
- อารีย์ ปรีดีกุล. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการฟัง-พูด
ภาษาอังกฤษตามหลักการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้
โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษา
เพื่อการสื่อสารของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุทุมพร จามรมาน. (2540). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น สำหรับนิสิตนักศึกษา
ครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อุษา ชูชาติ. (2547). เสริมสร้างศักยภาพของสมองและการเรียนรู้ช่วยสร้างสรรค์คุณภาพ
คนไทยให้สังคม. วารสารการศึกษาไทย, 1 (3), 13-20.
- อุษา ปราบหงษ์. (2550). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรายวิชา
พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ

- สกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข. (2544). รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทักษะความคิดระดับสูง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Ausubel, David P. (1972). *Ego Development and the Personality*. 3rd ed. New York: Grune and Stratton.
- Biehler & Snoeman. (1990). *Psychology Applied to teaching*. Boston: Houston Mifflin.
- Bloom, B. S. (1976). *Human Characteristics and Social Learning*. New York: McGraw-Hill.
- Briggs, L. J. (1981). *Instruction Design-Principles and Applications*. New Jersey: Educational Technology Publication.
- Bruce, N. Waller. (2012). *Critical Thinking considers the verdict*. Boston: Pearson.
- Bruner, J. S. (1966). *Studies in Cognitive Growth : A Collaboration at the Center for Cognitive Studies*. New York: Wily.
- Bruning, R. H., Schraw G. J. & Ronning, R. (1999). *Cognitive psychology and Instruction*. 3rd ed. New Jersey: Prentice-hall.
- Caine, R. & Caine, G. (1990). Understanding a Brian based Approach to Learning and teaching. *Educational Leadership*, 48 (2) 238.
- Certo, S. C. & Peter J. P. (1991). *Strategy Management: Concept and Applications*. New York: McGraw-hill.
- Chaflee, John. (1996). *Thinking Critically*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Chandra, J. S. (2008). *A Vigotskian perspective on Promoting Critical Thinking in Young Children Through Mother-Child Interactions*. Doctoral dissertation, Murdoch University.
- Clemorm, S. (2004). *The Brain-based Learning; Possible Application for Online Instruction*. Retrieved October 3, 2012. from [http //: www 2, 2009. findarticales.com /p/Articles/mi/m4467/is 754ai 4059320](http://www.findarticales.com/p/Articles/mi/m4467/is_754ai_4059320).

- Cyrs, T. E. (1997). **Teachings and Learning at a Distance: What it takes to Effectively Design.** Deliver and Evaluate Programs. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Dale, Edgar. (1969). **Audio – Visual Materials of Instruction.** Chicago: University of Chicago Press.
- Daniel, D. (2000). **Critical Reading.** Retrieved September 24, 2013, from [http:// www. Critical Reading html.](http://www.CriticalReading.html)
- David, Fred R. (1995). **Strategy Management.**New Jersey: Prentice-hall International.
- Davidson, & Mary Ann. (1989). **Us of Learning Cycle to Promote Cognitive Development.** Ph.D. Purdue University.
- Decaroli, J. (1973, January). What Research say to the classroom Teacher: Critical Thinking. **Social Education, 37(1) :** 422-423.
- Distler, S. & Daugtry. (1998). **Becoming a Critical thinker.** New Jersey: Prentice-hall.
- Dressel, P. L. & Mayhew, L. B. (1957). **General Education : Exportations in Evaluation.** 2nd ed. Washington D.C. : American of Council on Education.
- Ellis, H. C, & Hunt, R. R. (1993). **Foundations of Cognitive Psychology.** 5th ed. New York: Longman
- Ennis. (1968). The Extent to Which Critical Thinking is Subject-Specific: Further Clarification. **Education Research, 19 (4)** 17-20.
- _____. (1985). A Logical Basic for Measuring Critical Thinking Skills. **Educational Leadership, 4 (3)** 42-45.
- _____. (1991). **Critical Thinking Conception.** Draft for Presentation at Area in Chicago.
- Eggen, P. & Kauchak, D. (1997). **Educational Psychology.** 3rd ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Facione, P. A. & Facione, N. C. (1998). **Critical Thinking: Assessment ideas.**

Mill bare the California.

- Ferrell. (1998). Critical Thinking as a Function of Teacher Question. **Dissertation Abstracts International**, 52 (9) 3223-A.
- Fugelsang & Dunbar. (2005). **Brain-based mechanisms underlying Complex causal thinking**. *Neuropsychological*. 43: 1204-1213.
- Gardner, H. (1983). **Frames of mind**. New York: Basic Books, Collins Publishers.
- Goodstein, L. D. Timothy .M. N. & Pfeiffer, W. (1993). **Applied Strategic Planning: How to Develop a Plan that Really Work**. California : Pfeifer.
- Greenly, J. B. (1989). **Strategy Management**. Singapore: prentice Hall.
- Griffiths, D. C. (1987). **The Effect of Activity-Oriented Science Instruction on the Development of Critical Thinking Skills and Achievement**. Doctoral Dissertation, Northern Arizona University.
- Hamlyn, D. W. (1978). **Experience and the Growth of Understanding**. London : Rutledge & Kegan Paul.
- Harmer, J. (2007). **The Practice of English Language teaching**. 4th ed. New York: Pearson Longman.
- Hatice, B. (2003). **An Investigation of student: Attitudes towards brain-based Application In English in compositions Skills II Crouse; A case study**: Thesis M.A. Middle East Technical University.
- Hergenhahn, B. R. & Oslen. (1993). **An introduction to theories of learning**. 4th ed. Englewood cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Hoge, P. & Thomson. (2003). **The Integration of brain-base learning and literacy acquisition**. Georgia: Georgia State University.
- Jensen, E. (2008). **Brian-based Learning: the new paradigm of teaching**. 2nd ed. United States of America: Corwin Press.
- _____. (2000). **Brian-based Learning**. Printed in the United States of America.
- Chaffee, John. (1988). **Thinking Critically**. Boston: Houghton Mifflin.
- Jonce, H.M. (1997). **An Introduction to Critical Thinking**. NSW: Social Science Press.

- Joyce, B. & Weil, M. (1966). **Model of teaching**. 5th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Klausmeier, H. J. (1985). **Educational Psychology**. 5th ed. New York: Harper & Row.
- Klien, S. B. (1991). **Learning**. New York: McGraw-Hill.
- Knirk, F. G., & Gustafson, K. L. (1986). **Instructional technology: a systematic approach to education**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kolodner, J. L. (1984). **Retrieval and organizational strategies in conceptual memory**. Mahwah, N J: Erlbaum.
- Kotler, P. & Murthy, P. E. (1981). Strategic Planning for Higher Education. **Journal Of Higher Education**, 52 (32).
- Kurfiss, J. G. (1988). Critical Thinking: **Theory, Research, Practice, and possibilities**. ASHE-ERIC Higher Educational Report No 2 Washington, D.C: The George Washington University, Graduate Education and Human Development.
- Lasly, T. J. (1984). Promoting teacher reflection. **Journal of Staff Development**. 13 (1)
- Marshall, S. P. (1995). **Schemas in problem solving**. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Maslow, A. H. (1962). **Toward a Psychology of being**. New York: D. Van Nostrand.
- Morris, C. G. & Maisto A. A. (2002). **Psychology An Introduction**. 11th ed. USA : Prentice Hall.
- Mussen, Paul H. et al. (1969). **Child Development and Personality**. 3rd ed. New York : Harper & Row.
- Nation Council for Excellence in Critical Thinking. (1999 a). **Nation Council for Excellence in critical thinking**. Retrieved June 19, 2013, From: <http://Sonoma.edu / k 12 / k 12org />.
- Norris Stephen P. (1985, May). Synthesis of Research on Critical Thinking, **Educational Leadership**, 42 (80). 40-45.
- Novak, J. D. & Gowin, D. B. (1984). **Learning how to Learn**. London : Cambridge University Press.
- Ornstein, Allan C. & J. Lesley, II Thomas. (2000). **Strategies for Effective Teaching**. New York: McGraw-Hill Companies.
- Paul, Richard & Elder, Linda. (2001). **Critical Thinking: Tool for taking Charge of**

- your learning and your life.** New Jersey: Prentice Hall.
- Pamphilon, B. (2000 ,December). Flipping the Fish out of Water : the Role of Educator in Development of Critical thinking Skills. **How to develop Thinking Skill.** Bangkok: Chulalongkorn University.
- Piaget, J. (1964). Cognitive Development in Children, **Journal of Research in Science Teaching, 2,** 26-35.
- Quellmalz, E. S. (1985). Needed Better Method for testing Higher Order Thinking Skill. **Educational Leadership, 43 (2),** 33-34.
- Rohwer, W. D. & B Howe. (1980). **Educational psychology,Teaching for Student Diversity.** New York: Holt, Rinehart and Winton.
- Rogers, C. R. (1969). **Freedom of Learn.** Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing.
- Rumelhart, D. E. 1984). Schemata and the cognitive system. In Wyer R.S.& Srull (Eds) **Handbook of social cognition** (vol.1, p 161-188). Mahwah, N J: Erlbaum.
- Scriven, M. & Paul,R. (1999). **Nation Council for Excellence in Critical thinking.** Retrieved Jun 20, 2113 From <http://www.sonoma.edu.cthing / k12k12 orgs/>.
- Seifert, C. M. McKoon G., Abelson R. P.,& Ratciff. (1986). Memory connections between thematically similar episodes. **Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and cognition.** 12, 220-231.
- Shepherd, G. (1998). The probe-based Learning models affect critical thinking skills of Fourth and fifth social studies students. **Dissertation Abstracts International (59),** 0779 A.
- Sprenger, M. (1999). **Learning and memory: The Brian in action.** Virginia Association for Super Vision and Curriculum Development.
- Stenberg, R. J. (1985). Teacher Critical Thinking, part 1: Are we making Critical Thinking Mistakes. **Phi Delta Kappan, 67(3)** 57-59.
- Stenberg, R. J & Baron, J. (1985). A Statewide Approach to Measuring Critical Thinking Skill. **Educational Leadership. 43 (2)** 74-76.
- Sylwester, R. (1995). **A celebration of neurons.** ASCD : Alexandria,VA.
- _____. (2005). **How to explain brain: An educator's hand book of brain**

- terms and Cognitive process.** California: COWIN PRESS A sage Publications.
- Underhill, R. G. (1991). **Two layers of constructivist curricular interaction.** In E. Von Glasersfeld, (ed.), *Radical Constructivist in Mathematics Education* Dordncht: Kluwer Academic.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in Society: The Development of high Psychology Process.** London : Harvard University press.
- Watson, G. & Glaser,E.M. (1980). **Was ton-Glaser Critical Thinking Appraisal Manual: From A and B.** New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Woodall, D. R. (2003). **Does Inquiry-base Social Studies Instruction make a Difference fifth-and six-grade student: A Study of Affect, Critical Thinking and Reading Comprehension.** Retrieved October 3 ,2012 from <http://www.Dissertations/Felicity/3103564>.
- Woolfolk, W. G. (2004). An Analysis of Teaching for Critical Thinking Outcome in Alabama Public Junior on Community College History Course. **Dissertation Abstracts International**, (46), 3592A.
- Wiggins & Jerry S. et al. (1971). *The Psychology of Personality.* Massachusetts: Addison-wesly.
- Zimbardo, P. G. & Ruth, F. L. (1979). **Psychology and Life.** 10th ed. Glenview: Scott, Forsman.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ อิศรปรีดา Ph.D. (Education-Psychological & Cultural Studies, Concentrate on Cognition, learning and Development. University of Nebraska-Lincoln, U.S.A
การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา)
วิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร
การศึกษามหาบัณฑิต (คณิตศาสตร์)
วิทยาลัยการศึกษาพิษณุโลก
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ Ph.D. (Elementary Education University of Akron, U.S.A.
M.A. (History) University of Akron, U.S.A.
การศึกษามหาบัณฑิต (คณิตศาสตร์)
วิทยาลัยการศึกษามหาสารคาม
3. ดร.พระราชรัตนลงกรณ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (บริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พุทธศาสตร์บัณฑิต (พุทธศาสตร์)
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
4. ดร.กิตติชัย สุธาสิโนบล ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาประถมศึกษา)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. นายสนธิ มหาโยธี การศึกษามหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม
การศึกษามหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม

ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้
ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้
สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2

- 1.รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย วรกิจเกษมสกุล การศึกษาศาสตร์ดุสิต
(การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม ครูศาสตรดุสิต (หลักสูตรและการสอน)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร.รสรินทร์ อะปะหัง ปรัชญาดุสิต (ยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้)
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
4. ดร.อรุณรัตน์ บำรุงจิตร ปรัชญาดุสิต (ยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้)
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
5. ดร.พระราชรัตนลงกรณ์ ปรัชญาดุสิต (บริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาคผนวก ข

แบบประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้และผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

สรุปผลการประเมินความเหมาะสม

ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาพัฒนาศาสตร์ กับ การจัดการการเรียนรู้
สาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

1.แบบประเมินความเหมาะสม ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของ
คู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาประเด็นสำคัญในคู่มือ
ซึ่งมี 4 ส่วน คือ

- 1.ความเป็นมาความสำคัญ
- 2.รายละเอียดของยุทธศาสตร์
3. การนำยุทธศาสตร์ไปใช้
- 4.การประเมินยุทธศาสตร์

2.ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญโปรดกรุณา ทำเครื่องหมาย / ลงในแบบประเมินใน
ระดับความคิดเห็นของท่าน หากมีข้อสงสัยแนะนำเพิ่มเติม ให้เขียนในข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

นายจำเนียร โปสาวัง

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1.ชื่อยุทธศาสตร์ การพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้สาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการ เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	4	5	5	5	5	24	4.80	มากที่สุด
2.ความเป็นมาและความสำคัญของ ยุทธศาสตร์ 2.1 ปัญหาและข้อมูลพื้นฐานที่ นำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	5	4	5	4	5	23	4.60	มากที่สุด
2.2 ลักษณะยุทธศาสตร์มีความ ชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียน	4	4	4	5	5	22	4.45	มาก
3.จุดหมายของการพัฒนา ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ 3.1 เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	4	5	5	5	5	24	4.80	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมอง เป็นฐานโดยบูรณาการ การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	5	5	5	4	4	23	4.60	มากที่สุด
4 ทฤษฎีแนวคิดในการสร้าง ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ 4.1 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพุทธนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	5	4	5	5	23	4.60	มากที่สุด
4.2 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	5	4	4	5	22	4.40	มาก
4.3 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก
4.4 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้พหุปัญญาที่นำมาใช้ ในการสร้างยุทธศาสตร์มีความ เหมาะสม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
4.5 การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ การสร้างยุทธศาสตร์มี ความเหมาะสม	5	5	5	5	4	23	4.60	มากที่สุด
5. หลักการของยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ 5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้ หลากหลายสอดคล้องกับการทำงาน ของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ ลงมือกระทำจริง มีความหมาย	4	4	4	4	5	21	4.20	มาก
5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ คิดพิจารณา ไตร่ตรอง อย่างมีอิสระมีการอภิปราย แลกเปลี่ยนแนวคิด ผ่านกระบวนการกลุ่ม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก
5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัด สถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการ เรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการฝึกทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4	5	4	4	4	22	4.40	มาก
5.4 การใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้เรียนมากขึ้น	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว

พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
5.5 ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรู้ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแยกกาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่นผ่อนคลายจะส่งเสริมการเรียนรู้	5	4	4	4	4	21	4.20	มาก
6. องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้								
6.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้								
6.1.1 ขั้นตอนการสำรวจประเด็นเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ นำเสนอปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพนิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบ หรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
ความสำคัญของ การกำหนดประเด็นและ การจัดกิจกรรมตามขั้นตอน								

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.1.2 ขั้นการให้ความรู้พื้นฐานเป็น การตรวจสอบความรู้เดิมครูใช้ สถานการณ์ ปัญหาการสาธิต การถามคำถามพิจารณาคำตอบที่ เป็นไปได้ การร่วมมือปราชญ์กลุ่ม การนำเสนอความรู้เดิมแจ้งจุดประสงค์ การเรียนรู้	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.1.3 ขั้นการวิเคราะห์เป็นการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียน ร่วมกันอภิปรายค้นคว้าศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสำรวจ ตรวจสอบ สืบ เสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการ ต่างๆการเก็บรวบรวมข้อมูล การจด บันทึกพร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับ ความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติ กิจกรรม	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
6.1.4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์ เป็น การศึกษาสถานการณ์ที่ใช้ในการ เรียนรู้โดยการสรุปข้อมูล ด้วยการใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็น ความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.1.5 ชั้นวางแผนการจัดการ เป็นการร่วมกันวางแผน ลำดับขั้น ของการปฏิบัติพิจารณาความ เป็นไปได้ในการจัดการ การกำหนดทางเลือก การนำเสนอ ผลงานทั้งหมดนี้มองผ่านชั้นงาน ความร่วมมือ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	4	22	4.40	
6.1.6 ชั้นลงมือปฏิบัติ เป็นการที่ ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการ สรุปผลงาน เป็นการสะท้อน ความคิด ประเด็นสำคัญ นำไป ประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เพื่อ ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.1.7 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็น การส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงาน และมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและ กลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่ หลากหลาย เช่น การทำแผนพับ การประเมินชั้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้ม สะสมงาน นิทรรศการ โครงการ แผนภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.2 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้								
6.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ทำให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี โดยการสังเกต ความสนใจ พฤติกรรม ร่องรอยหลักฐานจากประวัติส่วนตัวผล การเรียนรู้ที่ผ่านมา ความสนใจ บางประการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสม ตรงตามศักยภาพ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
6.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดบรรยากาศ	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
7 การวัดและประเมินผล ยุทธศาสตร์								
7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ		ความหมาย
----------------	-------------------------	--	----------

	1	2	3	4	5	รวม	\bar{X}	
7.2 การวัดและประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระ สังคมศึกษาศาสนาและ วัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก

ภาคผนวก ค

- 1.แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
- 2.แบบสอบถามครูผู้สอน

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อ
ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง

1.แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหา
หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำไปวิเคราะห์ กำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1.2 เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปวิเคราะห์ กำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2

2.ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ อาจารย์สอนในระดับอุดมศึกษา

3.การปฏิบัติการในการสัมภาษณ์ ดำเนินการดังนี้

3.1 ผู้วิจัยติดต่อ นัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้า ก่อนดำเนินการ

3.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยแนะนำตนเองและแจ้ง
วัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และสนทนาเรื่องทั่วไป เพื่อสร้างความคุ้นเคย ในการสัมภาษณ์
พร้อมทั้งขออนุญาตทำการบันทึกเสียง และจดบันทึกการสัมภาษณ์ จากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน

3.3 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลตอนที่ 1 ก่อนสัมภาษณ์

3.4 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ระหว่างการสัมภาษณ์โดยมี
การบันทึกเสียง และจดประเด็นสำคัญ ลงในแบบสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์
มีการตรวจสอบการบันทึกข้อมูล และรายละเอียดเพิ่มเติมจากเครื่องบันทึกเสียง

4.แบบสัมภาษณ์มี 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาในการจัดการการเรียนรู้สาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.ชื่อ - สกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์.....
- 2.เพศ.....อายุ.....ปี
- 3.วุฒิการศึกษา.....
- 4.ประสบการณ์ในการทำงาน.....
- 5.ประสบการณ์หรืองานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
- 6.ตำแหน่ง.....
- 7.วัน/เวลา.....ที่ให้สัมภาษณ์
- 8.สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2

สภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้สาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- 1.ท่านคิดว่าสภาพการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีปัญหาหรือไม่อย่างไร
- 2.ท่านคิดว่าการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสำคัญหรือไม่อย่างไร
- 3.ท่านคิดว่า หลักการ แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี ที่ใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ควรมีลักษณะอย่างไร

4. ท่านคิดว่า หลักการ แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา ควรจะมีลักษณะอย่างไร
5. ท่านคิดว่า การนำแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐาน และแนวคิดการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนามาบูรณาการกัน สามารถทำได้หรือไม่ และควรจะมีลักษณะอย่างไร
6. ท่านคิดว่า ควรจะมีปัจจัย หรือองค์ประกอบใดบ้างที่จะสนับสนุนให้การเรียนรู้ ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐาน และแนวคิดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เกิดประสิทธิภาพ
7. ท่านคิดว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน ตลอดจน สื่อการสอนแหล่งเรียนรู้ การวัดการประเมินผล ควรจะมีลักษณะอย่างไร
8. ท่านคิดว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา จะช่วยส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ หรือไม่อย่างไร
9. ท่านคิดว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ เป็นฐาน และแนวคิดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ควรจะมีลักษณะอย่างไร
10. ท่านคิดว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา มีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึงในการเรียนรู้ หรือไม่อย่างไร

ตอนที่ 3

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง

1.การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 2

2.แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) จำนวน 28 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.ขอความอนุเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นครูสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 แต่ละข้อว่ามีสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาอยู่ในระดับใด ข้อมูลที่ได้จากท่านมีความสำคัญยิ่งต่อพัฒนางานวิจัยในระยะต่อไป ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากท่าน โปรดตอบคำถาม ให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง

ในส่วนปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด ขอความอนุเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย เรื่องละ 3 ประการ

4.ขอความกรุณาเมื่อท่านตอบแบบสอบถามแล้วเสร็จ โปรดนำแบบสอบถามใส่ซองที่ส่งมานี้ ส่งกลับตามที่อยู่ให้ไว้หน้าซอง

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อไป

นายจำเนียร โปสาวัง

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโสภก่ามวิทยา อ.เซกา จ.บึงกาฬ

โทร 08-1708-3776 (มือถือ)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ใน () ตามความเป็นจริง

1.เพศ

(...) ชาย

(...) หญิง

2.ตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในโรงเรียนปัจจุบันนี้

(...) ครูผู้สอน

(...) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3.ประสบการณ์ในการปฏิบัติการสอน

(...) 1-10 ปี

(...) 11-20 ปี

(...) 21-30 ปี

(...) 31 ปีขึ้นไป

4.ระดับชั้นที่สอน

(...) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

(...) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

(...) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

5.ระดับการศึกษา

(...) ต่ำกว่าปริญญาตรี

(...) ปริญญาตรี

(...) สูงกว่าปริญญาตรี

ประเด็น	ระดับปฏิบัติ					ระดับปัญหา				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
26. มีการจัดบรรยากาศภายนอก ห้องเรียนให้ร่มรื่นส่งเสริมการเรียนรู้										
27. มีการประเมินผลโดยใช้วิธีการ หลากหลายโดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล										
28. ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม และรายบุคคล										

**ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม**

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

คู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คู่มือการใช้

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำเนียร โปสาวัง

ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

คำนำ

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นี้ เป็นการพัฒนายุทธศาสตร์ที่เกิดจากการนำเอาแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เป็นแนวคิดของชาวตะวันตกซึ่งเป็นการประมวลความรู้เกี่ยวกับสมองมาจัดระบบให้เกิดแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่สอดคล้องกับโครงสร้างและวิธีการทำงานของสมองในแต่ละช่วงวัย เพื่อพัฒนาศักยภาพสมองในการเรียนรู้ โดยนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้คือ ศิล สมาธิ ปัญญาเป็นการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นของชาวตะวันออก โดยมีแนวคิดและฐานความเชื่อร่วมกันว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ สมบูรณ์ทั้ง กาย วาจา ใจ

ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนปลูกฝังกระบวนการแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้แก่ครู ตลอดจนผู้สนใจ สามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละบริบทได้อย่างเหมาะสม เป็นการเสริมสร้างสังคมไทยให้มีประชากรที่มีคุณภาพเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง และใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและตัดสินใจ ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จำเนียร โปสาวัง

ผู้วิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า	
คำนำ.....		ก
สารบัญ.....		ข
ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1	
ลักษณะของยุทธศาสตร์.....		5
ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน.....	5	
ความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานและการพัฒนายุทธศาสตร์	9	
จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์.....	13	
กรอบแนวคิด และทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์.....	14	
ส่วนที่ 2 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2	18	
องค์ประกอบยุทธศาสตร์.....	18	
บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้.....	21	
บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้.....	22	
ส่วนที่ 3 การนำยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์และ วัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้.....	25	
หลักการและเหตุผล.....	25	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	25	
วิธีดำเนินการ.....	26	
เอกสารอ้างอิง.....		30

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สภาพเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ในปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้รู้เท่าทันโลก การที่มีความสามารถในการแข่งขัน มีความสามารถในการแสวงหาความร่วมมือ เพื่อช่วยให้ประเทศไทยมีความมั่นคง เกิดสันติภาพกับประเทศเพื่อนบ้านประชาคมโลกเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย และการที่จะพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคม ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพียวร์ ยินดีสุข และราชน มีศรี, 2548)

การจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับที่ 2 (แก้ไข) พุทธศักราช 2545 มีผลทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา ที่ถือว่าเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญ 9 หมวด โดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพราะการเรียนรู้ ถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จะมุ่งประโยชน์สูงสุด แก่ผู้เรียนหลักสำคัญของหมวดนี้จะครอบคลุม หลักการสาระ และกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้าง ให้แนวการมีส่วนร่วมสร้างสรรควิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนรู้ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดเริ่มมาตราที่ 22 ถึงมาตราที่ 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ ด้วยกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) และการศึกษาในปัจจุบัน กำลังเผชิญกับความท้าทายครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งนั่น คือ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หนึ่งในทักษะที่จำเป็นที่คนในศตวรรษที่ 21 จะต้องมี คือทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ทุกคนต้องตระหนักและต้องรีบดำเนินการให้เกิดกับผู้เรียนให้ได้ ทั้งนี้เพราะเป็นความจำเป็นของการศึกษาที่จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงความกับต้องการของสังคม จึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีและต้องทำให้เกิดขึ้นให้ได้ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และคณะ, 2554)

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการทางสติปัญญา (Cognitive Process) ที่จะพิจารณาข้อมูลปัญหา หรือสถานการณ์อย่างไตร่ตรองรอบคอบผ่านกระบวนการแปลความหมาย การวิเคราะห์และประเมิน โดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิด และประสบการณ์ของตนเองเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดถูกต้อง น่าเชื่อถือสิ่งใดควรทำ และไม่ควรทำ อันจะช่วยตัดสินใจในสภาพการณ์ต่างๆ ได้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยกระบวนการคิด 5 ขั้นตอน คือ การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การตั้งสมมติฐานและการสรุปอ้างอิง (Ennis, 1985; Woolfolk, 2004) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่แก่นักเรียนเป็นสิ่งที่ยังจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันองค์ความรู้ มีมากมาย และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นักเรียนจะต้องอาศัยความพยายามในการเรียนรู้ และเสาะแสวงหาความรู้ จากแหล่งที่หลากหลาย ดังนั้นความสามารถในการคิด ที่นักเรียนไทยกำลังประสบปัญหา ในการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้จากผลการประเมิน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งลดต่ำลงมาก ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีจุดหมาย ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้จัก คิดแก้ปัญหา ใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ตลอดจนพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนโดยเฉพาะสมรรถนะ ในด้าน การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำสู่การสร้างองค์ความรู้หรือ สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เกี่ยวกับตนเอง และ สังคมได้อย่างเหมาะสม(กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) กอปรกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่ถูกกำหนดไว้เป็นคุณลักษณะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) ที่จำเป็นต้องมี ดังนั้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้เกิดกับผู้เรียนเป็นสิ่งที่ยังจำเป็น

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้แพทย์ หรือนักประสาทวิทยาสามารถนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ การทำงานของสมอง การค้นพบดังกล่าวทำให้นักศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จนเกิดเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐาน ดังที่ อารี สันตหจวี, (2550) ได้นำเสนอไว้ ว่าสมองมีระบบการเรียนรู้ ที่ซับซ้อนมากเพราะรวมไปถึงร่างกาย การเคลื่อนไหว ความคิด อารมณ์ สิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน (The brain is a parallel processor) ดังนั้นการเรียนการสอนที่ใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ในแต่ละระดับชั้นต่างๆ ย่อมจะต้องมีความแตกต่างกัน เช่น การเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นการเรียนการสอนก็มุ่งเพื่อสำรวจ ความถนัดในการประกอบวิชาชีพ ดูความสนใจตลอดจน การเลือกเรียนวิชาที่มีความสนใจ การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning หรือ BBL) เป็นนวัตกรรม การเรียนรู้ที่เชื่อมโยง การค้นพบทางการเรียนรู้ของสมองเป็นฐานสำคัญที่ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนชัดเจน

ถึงขั้นมีหลักเกณฑ์และเหตุผลในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสมอง ทำให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของสมองมนุษย์และสมองมนุษย์ทุกคนถูกออกแบบเพื่อการเรียนรู้โดยแท้ (วิทยากร เชียงกูล, 2548) ดังนั้น Brain-based Learning จึงเป็นทางออกสำหรับแก้วิกฤตการณ์ การการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนไทย (กฤษณพงศ์ กีรติกร, 2547) หลักการ การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษา คือการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ เป็นการพัฒนาศักยภาพของสมอง และการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย (ประหยัด จิระวรพงศ์, 2549) การค้นพบว่า สมองของคนเราไม่ได้แยกจากกัน ทำงานเป็นซีกซ้าย - ขวา ตามลำพังแต่ทำงานเชื่อมโยงกันทั้งหมดโดยผ่านเส้นใยประสาทที่คอยเชื่อมโยงเซลล์สมองแต่ละส่วนซึ่งการเชื่อมโยงนี้เองที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของสมองแต่ละส่วนซึ่งการเชื่อมโยงนี้เองที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ การค้นพบนี้นำไปสู่ทฤษฎีการใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ 4 ประการ ของ ยูเนสโก คือ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (ยูเนสโก, 2540) จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เพื่อพัฒนาในสิ่งทั้งหลายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจะต้องใช้สมองเป็นฐานทั้งสิ้น ดังนั้น การที่ครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดคล้องกับการทำงานของสมองจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายในแทบจะทุกๆ ด้านแต่คนไทยมีสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดเชื่อมโยงร่วมกัน คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือ คนต่างชาติอาจมองศาสนาที่ตนเองนับถือเป็นในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่คนไทยนำเอาพระพุทธศาสนามาเป็นวิถีการดำเนินชีวิตในแทบทุกเรื่องทุกระดับความสำคัญ ของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ศาสนาเพียงอย่างเดียวแต่เป็นหลายๆสิ่ง ที่คนไทยควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดต้องอาศัยเทคนิควิธีการหลายอย่างที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม เป็นการพัฒนาปัญญาด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองรู้จักพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องโดยเฉพาะใช้ในการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามแนวไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ที่พระพุทธเจ้าทรงเน้น เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีศีล คือ มีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้า ให้ผู้เรียนมีสมาธิ คือ การมีสมาธิต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ และเมื่อร่างกายควบคุมสติได้ จิตใจจะสงบช่วยให้กำลังความคิดคมกล้า เกิดปัญญารู้แจ้ง (สุนน อมรวิวัฒน์, 2530) หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธนั้นหมายถึง แนวทางในการศึกษาในการดำเนินชีวิต (Buddhist way of life)

ที่เป็นทางสายกลางเชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มุ่งเน้นให้เข้าใจธรรมชาติกับหลักพุทธธรรมโดยผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมุ่งแก้ปัญหา แสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการคิดแบบวิจารณ์ญาณ เป็นการกระบวนคิดที่ต้องปลูกฝังตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนและเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วย (ทิตนา เขมมณี, 2546)

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สองเป็นฐานรู้โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาคือไตรสิกขา ที่มีลักษณะมุ่งเน้นให้ผู้เรียน คิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิดหาเหตุผลโดยเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม นำเอาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ที่มีอยู่มาใช้แก้ปัญหา ด้วยวิธีการของตนเอง มีลักษณะแปลกใหม่ แตกต่างไปจากเดิม หรือมีวิธีในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้นี้จะประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่ ด้าน 1) ด้านผู้เรียน 2) ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการนำเอายุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ภายใต้บริบท องค์ประกอบที่เหมาะสมแล้วจะสามารถส่งเสริมความสามารถในด้าน การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ลักษณะของยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน กับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีแนวความเชื่อที่ว่าผู้เรียนมีความแตกต่างกัน มีสติปัญญาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่มาปรับผสมผสานกับความรู้ที่ถูกดูดซึมเข้ามาใหม่เป็นความรู้ใหม่ให้กลมกลืน แล้วบูรณาการกับแนวการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์วิพากษ์ไตร่ตรองข้อมูล ปัญหา เรื่องราวต่างๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ หรือลงมือกระทำ ทำให้มีความรอบคอบ ลึกซึ้ง และสมเหตุสมผล ดังนั้น ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมดังกล่าวจะสามารถส่งเสริม การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจน

การมีปฏิสัมพันธ์ การมีบรรยากาศของการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี มีความหมาย และยั่งยืน ตลอดไป

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานการสร้างยุทธศาสตร์

การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน ดังนี้

1. ทฤษฎีกลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีที่มีแนวคิดจัดในกลุ่มนี้คือ เพียเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner) ออสซูเบล (Ausubel) ซึ่งมีแนวคิดและรายละเอียด (ทศนา เขมมณี. 2545) ดังนี้

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่าสติปัญญาของบุคคล มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นตามวัย

1.1.1 ขั้นการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensori-motor period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในวัย 0-2 ปี เด็กในวัยนี้มีความคิดตามการรับรู้และการกระทำ

1.1.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Pre-operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 2-7 ปี ความคิดของเด็กยังขึ้นอยู่กับการรับรู้และการกระทำเป็นส่วนใหญ่ แต่เริ่มเรียนสัญลักษณ์ และใช้เหตุผลได้บ้าง

1.1.3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete operational period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในวัย 7-11 ปี เด็กสามารถสร้างภาพในใจ คิดย้อนกลับและเข้าใจความสัมพันธ์ของตัวเลข และ สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

1.1.4 ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal operation period) เป็นขั้นพัฒนาการ ในวัย 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรม และคิดตั้งสมมติฐานได้

เพียเจต์ ได้อธิบาย กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ที่เกิดจาก กระบวนการดูดซึม (Assimilation) ข้อมูลและประสบการณ์ต่างๆ เข้าไปเชื่อมโยงกับโครงสร้าง ทางสติปัญญาเดิมของตน เป็นเหตุให้โครงสร้างเดิมเปลี่ยนไป แต่หากบุคคลไม่สามารถปรับ ประสบการณ์เดิม ให้เข้ากันได้ก็จะเกิดภาวะไม่สมดุล ซึ่งบุคคลต้องใช้กระบวนการปรับสภาวะ (Accommodation) เข้าไปช่วย

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของบรุนเนอร์ (Bruner)

บรุนเนอร์ เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ และกระบวนการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) มนุษย์มีขั้นการเรียนรู้จากภาพแทนของจริง (Enactive State) และขั้นการเรียนรู้จากของจริง (Iconic Stage) และขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) การเรียนรู้ที่ได้ผลมากที่สุด คือ ผู้เรียน ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เกิดจากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอด และการคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) ขึ้นโดยแรงจูงใจภายใน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล (Ausubel)

ออสซูเบล อธิบายว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งเดิมที่มีอยู่

2. ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีที่มีแนวคิดจัดในกลุ่มนี้ คือ ธอร์นไคค์ (Thorndike) สกินเนอร์ (Skinner) ซึ่งมีแนวคิดและรายละเอียด (ทิตานา แซมมณี. 2545) ดังนี้

2.1 ทฤษฎีการเชื่อมโยง ของ ธอร์นไคค์ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus - S) กับการตอบสนอง (Response - R) โดยมีหลักเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยที่การตอบสนองมักจะออกมาเป็นรูปแบบต่างๆ หลากรูปแบบจนกว่าจะพบรูปแบบที่ดีหรือเหมาะสมที่สุด เราเรียกการตอบสนอง เช่นนี้ว่าการลองถูกลองผิด (Trial and Error) นั่นคือ การเลือกตอบสนองของผู้เรียนจะกระทำด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดมากำหนด หรือชี้ช่องทางในการปฏิบัติให้และเมื่อเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว การตอบสนองหลายรูปแบบจะหายไปเหลือเพียงการตอบสนองรูปแบบเดียวที่เหมาะสมที่สุด และพยายามทำให้การตอบสนองเช่นนั้น เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าที่ต้องการให้เรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ โดยสรุป ดังนี้ คือ

2.1.1 การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง

2.1.2 กฎการเรียนรู้

2.1.2.1 กฎแห่งความพร้อม คือการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

2.1.2.2 กฎแห่งการฝึกหัด คือ การทำซ้ำบ่อยๆ ทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร

2.1.2.3 กฎการใช้ คือ ความมั่นคงการเรียนรู้เกิดจากการเรียนรู้เกิดจากการใช้บ่อยๆทำให้ไม่ลืม

2.1.2.4 กฎแห่งผลที่พึงพอใจ คือ การได้รับผลความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเรียนรู้

2.2 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ สกินเนอร์ (Skinner) ซึ่งแนวคิดนี้ เน้นการเสริมแรง

เป็นสิ่งที่มือทริพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล มี 2 ประการ

2.2.1 การเสริมแรงทางบวก คือสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้มีพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น

2.2.2 การเสริมแรงทางลบ คือการลงโทษ เป็นการหยุดพฤติกรรมเท่านั้น

3. ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม

แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มของ มาสโลว์ (Maslow) โรเจอร์ (Rogers) โนลส์ (Knowles) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 มาสโลว์ (Maslow) มีความเชื่อว่าความต้องการของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้น คือ

3.1.1 1 มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานธรรมชาติ 5 ชั้นตามลำดับคือความต้องการทางด้านร่างกายความปลอดภัย ความรัก ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม และการได้รับพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

3.1.2 มนุษย์ต้องการรู้จักและพัฒนาตนเองให้ได้รับประสบการณ์สูงสุด

3.2 โรเจอร์ (Rogers) มีความเชื่อว่า มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้หากอยู่ในสภาพที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ ดังนั้นการเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดบรรยากาศ ที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะอำนวยความสะดวกในการเรียน

3.3 โนลส์ (Knowles) มีความเชื่อว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการภายในของแต่ละคน และจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีอิสระด้วยวิธีการที่ตนเองพอใจ ดังนี้

3.3.1 ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากถ้ามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.3.2 ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม มาสู่กระบวนการเรียนรู้ภายในตนเอง

3.3.3 การเรียนรู้ที่มีอิสระตามสิ่งที่ต้องการด้วยวิธีการพอใจจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

3.3. 4 มนุษย์มีลักษณะเฉพาะตน จึงควรได้รับการส่งเสริม ความเป็นเอกกัตตบุคคล

3.3. 5 มนุษย์มีความสามารถมีเสรีภาพ ที่จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ตนพอใจ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

4. ทฤษฎีพหุปัญญา

แนวคิดของทฤษฎีนี้ คือ การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้กล่าวว่า เซอร์ปัญญาของมนุษย์มิได้มีเฉพาะความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเท่านั้นหากแต่มีหลากหลายถึง 9 ด้าน เพียงแต่ ละด้านไม่เท่ากัน ทำให้แต่ละคนมีแบบแผน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้เต็มศักยภาพได้

เชาวน์ปัญญา (Intelligence) หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือ การสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถใจ การตั้งปัญหาเพื่อจะหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้ การ์ดเนอร์ มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

4.1 เชาวน์ปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษา และทางคณิตศาสตร์ เท่านั้น แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง 9 ประเภทด้วยกัน ซึ่งเขากล่าวว่าความจริง อาจจะมีมากกว่านี้ คนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างไปจากคนอื่นและมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ความสามารถที่ผสมผสานกันออกมา ทำให้บุคคลแต่ละคนมีแบบแผนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

4.2 เชาวน์ปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่ยู่คงที่อยู่ที่ระดับที่ตนมีตอนเกิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมในความคิดของการ์ดเนอร์ เชาวน์ปัญญาของบุคคลประกอบด้วยความสามารถ 3 ประการ ดังนี้

4.2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติและตามบริบททางวัฒนธรรมของบุคคลนั้น

4.2.2 ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม

4.2.3 ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้

5.การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ ทำให้บุคคลพัฒนาในทุกด้าน ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ความชำนาญ อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการศึกษาค้นคว้าที่ ทำให้มนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พระพุทธศาสนา ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์จะเป็นผู้ประเสริฐ หรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนเองจนประสบผลสำเร็จไปตามลำดับ ตามสติปัญญา และความพร้อมของแต่ละบุคคล การฝึกฝน หรือ การเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือสัมพันธ์กับโลกในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคมดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการปรับตัว พัฒนาตนเองตามสภาพแวดล้อม ตามยุคตามสมัยเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข (กรมวิชาการ. 2545) แนวการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ประกอบด้วยขั้นตอนการศึกษา 3 ขั้น ดังนี้

1.ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้ อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

2. ชั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดเสียงรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

3. ชั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ชั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจ ในปัญหา การหาสาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจ และการแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้อง ตามความเป็นจริง

ความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานและการพัฒนาวิทยาศาสตร์

การพัฒนาวิทยาศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน กับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมี แนวความเชื่อว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน มีสติปัญญาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้ และ องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้

การ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุตาม จุดประสงค์การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ การกำหนดวิธีสอนให้สอดคล้อง เหมาะสมกับ เนื้อหาที่สอน สาระการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ นอกจากวิธีสอนที่ดีแล้วการเลือกใช้สื่อ มาประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสม กับวิธีสอนจะส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นองค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์ หลักการเรียนรู้ แนวคิด ทฤษฎี แล้วสังเคราะห์ขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ของแนวคิดพื้นฐานและแนวการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และ วัฒนธรรมเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐานกับ
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน	กระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้
<p>1.ทฤษฎีของเพียเจต์ เชื่อว่าการให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีมาจากความต้องการ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวหรือการใช้คำถามกระตุ้นให้คิดหาคำตอบสอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ที่ว่า การเรียนรู้จะพัฒนาได้ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียนซึ่งมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆทำให้สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่สอดคล้องกับแนวคิดของออสซูเบลกับโรเจอร์ที่เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนรู้ว่า สิ่งที่เรียนมีความสัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนเป็นจุดเริ่มต้นของแนวการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนา คือ สัมมาทิฎฐิมีความเห็นที่ถูกต้อง</p>	<p>1.ขั้นสำรวจประเด็น</p>
<p>2.การเรียนรู้อย่างมีความหมายของออสซูเบลมีความเชื่อว่าการนำเสนอความคิดรวบยอด หรือกรอบมโนทัศน์ก่อนการสอนเนื้อหาจะช่วยให้เนื้อหาสาระมีความหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์ที่ว่า การเรียนรู้จากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยมีประสบการณ์มาก่อนแล้วเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่าจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีตลอดจนแนวคิดของการ์ดเนอร์เชื่อว่า บุคคลมีเชาว์ปัญญาอยู่หลากหลายในแต่ละด้าน เพียงแต่ความสามารถในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกันเท่านั้น และแนวการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นเวไนยบุคคล คือ เรียนรู้ ฝึกหัดพัฒนาได้</p>	<p>2.ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน</p>
<p>3.การ์ดเนอร์เชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้ได้สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์ที่ว่า การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวทั้งทางธรรมชาติกายภาพบุคคลสื่อและเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้เรียนได้ซึมซับรับข้อมูลต่างๆ เข้าสู่โครงสร้างทางปัญญาของตนถ้าเกิดความขัดแย้งทางปัญญาซึ่งบุคคลจะต้องใช้กระบวนการปรับสภาวะช่วยสร้างความหมายของข้อมูลใหม่และข้อมูลเก่าให้แก่ตนเองและโรเจอร์ เชื่อว่าการเรียนรู้ที่สำคัญเกิดจากตัวผู้เรียนเองถ้าผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบใน</p>	<p>3.ขั้นวิเคราะห์</p>

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ของแนวคิดพื้นฐานและแนวการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และ วัฒนธรรมเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐานกับ
การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (ต่อ)

ความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน	กระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้
กระบวนการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างยิ่งขั้นตลอดจน แนวการจัดการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญามาตั้งแต่เกิด มีความแตกต่างกันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้	
4.ทฤษฎีเชื่อมโยงของธอร์นไคค์เชื่อว่าการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้สถานการณ์ต่างๆด้วยตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำ การเรียนรู้ได้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการกระทำการต่างๆด้วย ตนเองสอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ที่เชื่อว่า กระบวนการค้นพบ ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ดีมีความหมายแก่ผู้เรียนและหลักการ เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การเรียนรู้เป็นวิถีทั้งชีวิตมีลักษณะ เป็นองค์รวมอยู่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม	4.ชั้นการเรียนรู้ สถานการณ์
5.ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์เชื่อว่าการเรียนรู้ที่สำคัญเกิดจากตัว ผู้เรียนเองถ้าให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้จะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขั้นตลอดจนเปิดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ พัฒนาเฉพาะตน เลือกในสิ่งที่เรียนและวิธีการด้วยตัวเองจะทำให้ การเรียนรู้ดีขึ้น สอดคล้องกับการ์ตูนเนอร์ที่กล่าวว่า ความสามารถใน หลายๆ ด้านของมนุษย์ ทำให้มีแบบแผน เอกลักษณ์เฉพาะตนถ้าหาก ส่งเสริมได้อย่างเหมาะสมจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่าง เต็มที่ หลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือการเรียนรู้การฝึกฝน ตนเองต้องมีครบทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา	5.ชั้นวางแผนการจัดการ เป็นการเป็นการจัดทำ แผนการทำงาน
6.ทฤษฎีเชื่อมโยงของธอร์นไคค์ ที่กล่าวว่าเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ลงมือปฏิบัติทดลองผิดลองถูกจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แก้ไขปัญหา สามารถจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้เกิดเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนเองได้ กระทำ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการค้นพบด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มี ความหมายต่อผู้เรียนตลอดจนหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือการเรียนรู้การฝึกฝนตนเองต้องมีครบทั้ง 3 ด้านคือ ศีล สมาธิ ปัญญา	6.ชั้นลงมือปฏิบัติ

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ของแนวคิดพื้นฐานและแนวการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐานกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (ต่อ)

ความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน	กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำมาใช้
<p>7.ทฤษฎีพหุปัญญาของ การ์ดเนอร์เชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถที่หลากหลายดังนั้นก็การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องมีความหลากหลายดังนั้นก็ การเคารพในเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลรวมทั้งความแตกต่างทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ คือมนุษย์ต้องการได้รับการยอมรับนับถือยกย่องจากผู้อื่นและการเข้าใจตนเอง และการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การฝึกฝนคิดค้น (จินตามยปัญญา) การฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา)</p>	<p>7.ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้</p>

1.2 การนำสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เป็นการนำไปความรู้ ไปกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ บทเรียนสำเร็จรูป ภาพ เกม ฯ มาใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

2.องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนเอง องค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ความสัมพันธ์ของการจัดสภาพแวดล้อมและแนวปฏิบัติในการจัดการการเรียนรู้
สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา

องค์ประกอบ	แนวปฏิบัติ
1.การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล	1.วิเคราะห์ผู้เรียนจากผลการเรียนที่เคยเรียนมาแล้วหรือทดสอบก่อนเรียน 2.นำผลการวิเคราะห์ผู้เรียนมาจัดกลุ่มผู้เรียน 3.การจัดทำแฟ้มพัฒนาผู้เรียน เป็นรายบุคคลและห้องเรียน
2.การจัดกลุ่มผู้เรียน	4.จัดกลุ่มผู้เรียนตามรูปแบบของแต่ละกิจกรรม เช่น แบ่งกลุ่มๆละ 4-5 คน โดยละความสามารถ 5.ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและมีบทบาทในการเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด
3.การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน	6.การส่งเสริมบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และความสุขในการเรียน ตลอดจนการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม 7.การจัดแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนที่หลากหลาย

จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์

1.เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กรอบแนวคิด และทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์

กรอบแนวคิดการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การกำหนดหลักการ จุดหมาย องค์ประกอบยุทธศาสตร์ได้มาจากทฤษฎีพื้นฐาน แนวคิดการจัดการเรียนรู้ และข้อมูลต่างๆ มีกระบวนการดำเนินการ ดังแสดงในภาพที่ 29

ภาพที่ 29 กรอบแนวคิดการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จากแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ โดยนำ หลักการร่วมของการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐานและหลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งได้จากการวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารการสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในการนำมาสร้างเป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อม

ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้เห็น ความเชื่อมโยงของ การออกแบบ และพัฒนาขั้นตอนการเรียนรู้ สารสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนว พระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 30

ภาพที่ 30 ขั้นตอนการเรียนรู้สารสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

ในการนำขั้นตอนการเรียนรู้สารสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 30 รายละเอียดการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้

ขั้นตอนการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น	รายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการตาม ขั้นตอนการเรียนรู้
1.ขั้นสำรวจประเด็น	1.เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยที่ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการคิด เพื่อสร้างความสนใจในประเด็นเรื่องที่จะเรียนรู้ เช่น ใช้ภาพ การซักถาม การใช้เพลง ใช้เกม ใช้บทสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ ฯ
2.ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน	2.โดยที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับผู้เรียนเป็นแรงจูงใจภายในที่ทำให้เกิดกระบวนการคิด อาจจะใช้การสนทนา อภิปราย ซักถามโดยการเชื่อมโยงกับสิ่งที่จะศึกษา
3.ขั้นการวิเคราะห์	3.เป็นการสำรวจประเด็นปัญหาการสืบค้นข้อมูลของเหตุปัญห วิเคราะห์ และหาทางเลือกทำ ความเข้าใจกับแนวคิดต่างๆ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4.ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์	4.เป็นการร่วมกันจัดเตรียมเนื้อหาให้สอดคล้องกันแต่การนำเสนอที่มีหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้มองเห็นปัญหาในหลายแง่มุมโดยการร่วมกันสรุปสาระที่ได้จากการศึกษาและร่วมกันตรวจสอบ สาระการเรียนรู้ร่วมกันเช่นการใช้แผนที่ความคิด (Mind mapping)
5.ขั้นวางแผนการจัดการ	5.เป็นการวางแผนการจัดการ ลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดการ การกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงานทั้งหมดนี้มองผ่านชิ้นงาน ความร่วมมือในการเรียนรู้

ตารางที่ 30 รายละเอียดการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้ (ต่อ)

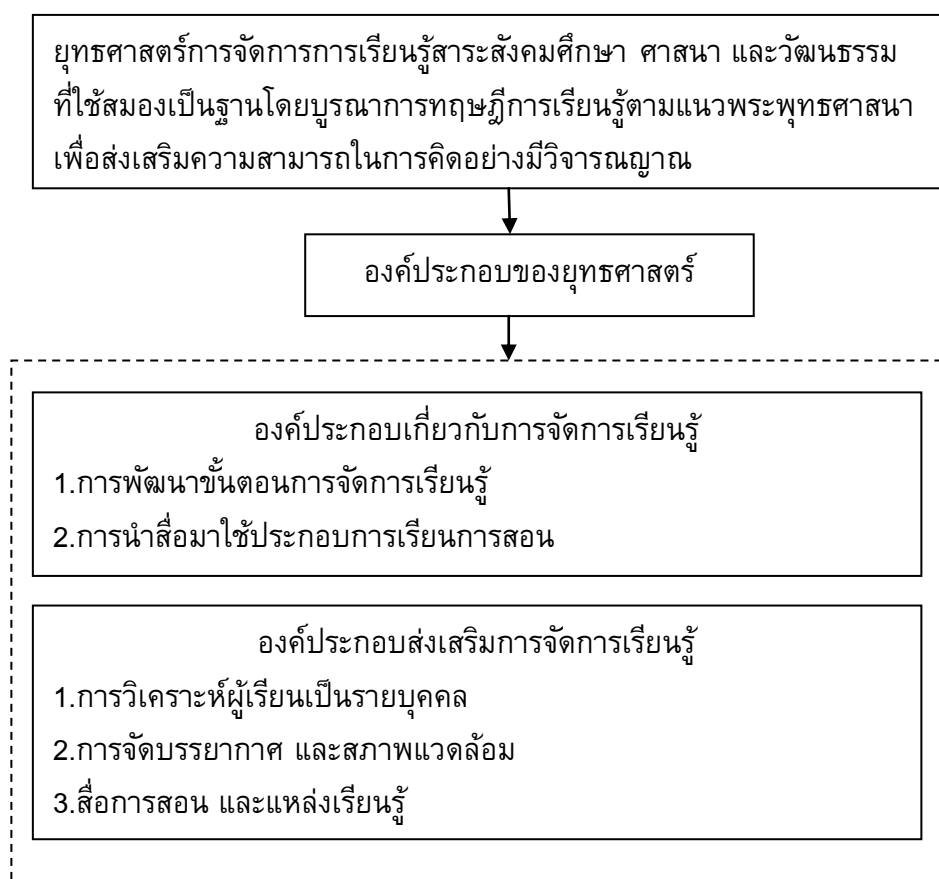
ขั้นตอนการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น	รายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการตาม ขั้นตอนการเรียนรู้
6. ชั้นลงมือปฏิบัติ	6. เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการกลุ่ม หรือการระดมสมอง ในเสนอ การแก้ปัญหา สรุปผลงาน เป็นการสะท้อน ความคิด ประเด็นปัญหา การประยุกต์ใช้
7. ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้	7. เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงานและมี ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงาน ของของตนเองและกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่ หลากหลาย เช่น การทำแผ่นพับ การประเมิน ชิ้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้ม สะสมงาน นิทรรศการ โครงงาน แผ่นภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์

ส่วนที่ 2

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

องค์ประกอบยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 องค์ประกอบ ดังแสดงในภาพที่ 31

ภาพที่ 31 องค์ประกอบของยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จากภาพที่ 31 ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามี รายละเอียดองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และ กระบวนการเรียนรู้ของครู เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในเนื้อหาสาระ มีองค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้

1.1 การพัฒนาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์แนวคิด หลักการเรียนรู้ สนับสนุน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาแล้วสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่พัฒนาขึ้น

1.2 การนำสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเป็นการทำ ใบความรู้ ใบกิจกรรม บทเรียนสำเร็จรูป ฯ มาใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

2. องค์ประกอบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพมี 3 ประการ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการวิเคราะห์ความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดกลุ่มผู้เรียน ซึ่งวิเคราะห์จากผลการเรียนที่เคยเรียน มาแล้วหรือ การทดสอบก่อนเรียน

2.2 การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ บรรยากาศ การจัดการเรียนรู้ ต้องเป็นบรรยากาศที่น่าเรียน มีความสุข มีความปลอดภัย มีความปลอดภัย และการจัดสภาพแวดล้อม มี 2 ด้าน คือ

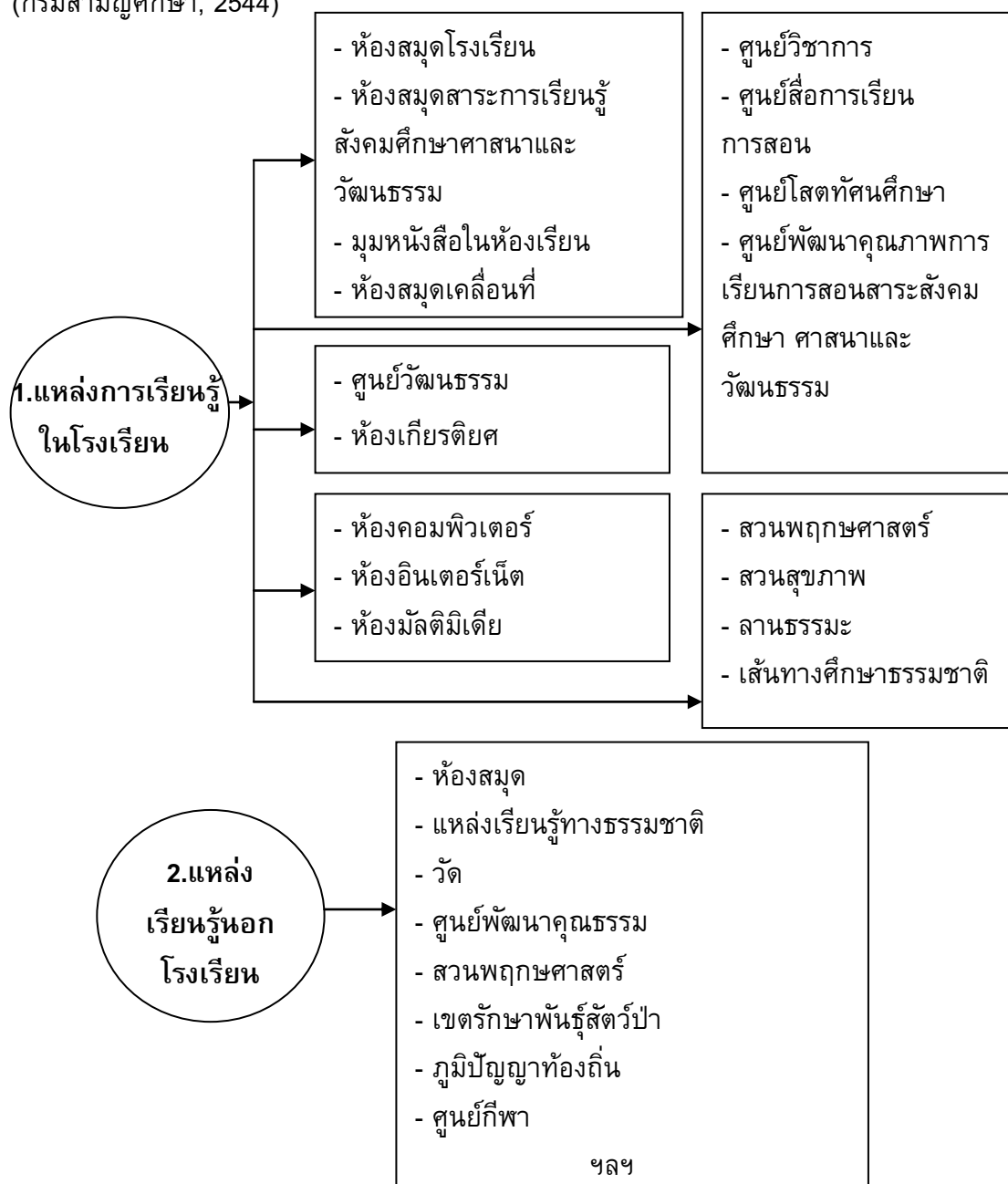
2.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เป็นการจัดพื้นที่ในห้องเรียน ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยมีพื้นที่จัดแสดงผลงานจากการสืบค้น มีมุมประสบการณ์ ได้แก่ มุมหนังสือ ที่ใช้ส่งเสริมในการสืบค้น สื่อการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้

2.2.2 การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน เป็นการจัดพื้นที่แหล่งเรียนรู้ ภายนอกห้องเรียนที่เอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากการกระทำ สํารวจ พร้อมทั้งพื้นที่ว่างสำหรับการจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า สืบค้นจากคอมพิวเตอร์ ที่เชื่อมโยง กับหน่วยการจัดการเรียนรู้

2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ สื่อการสอน เป็นสิ่งที่สนับสนุน การเรียนรู้ ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ครูควรจัดให้ผู้เรียน ได้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

2.3.1 เอกสารประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน บทเรียน สำเร็จรูป แบบฝึกหัด แบบทดสอบ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถทางสติปัญญา เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และใช้กระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการทำกิจกรรม ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.3.2 แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข่าวสารข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทาง วิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มี 2 ประการ ดังแสดงในภาพที่ 32 (กรมสามัญศึกษา, 2544)

ภาพที่ 32

แหล่งการเรียนรู้ใน-นอกห้องเรียน

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้

1. ครูต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน จะต้องผนวกความรู้โดยใช้ยุทธวิธีที่หลากหลาย ควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติ อาจใช้คำถาม กระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด โดยที่รู้จัก การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และการสรุปอ้างอิง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. พยายามทำให้บทเรียนและกิจกรรมกระตุ้นความสนใจในการหาความหมายของจิตใจ
3. เสนอข้อมูลภายในบริบทใดบริบทหนึ่งเพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถบ่งชี้ชุดของแบบแผนได้ และสามารถเชื่อมต่อกับประสบการณ์ก่อนหน้าของเขาได้
4. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนและครูมีทัศนคติในทางบวก เกี่ยวกับการเรียนการสอน สนับสนุนให้นักเรียนตระหนักในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของพวกเขา และตระหนักว่าอารมณ์นั้นมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ ครูที่มีอารมณ์ดีและอารมณ์ขันจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี
5. พยายามอย่าสอนข้อมูลเป็นเรื่อง ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับบริบทใหญ่ การสอนแบบแยกส่วนทำให้การเรียนรู้เข้าใจได้ยาก ควรออกแบบกิจกรรมที่ให้สมองทั้งสองซีกมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารถึงกันและกัน
6. วางสื่อการเรียนรู้ไว้รอบห้องเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางอ้อม ควรตระหนักว่าความกระตือรือร้นของครู การทำตัวเป็นแบบอย่างและการชี้แนะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังเรียน
7. ใช้เทคนิคการจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงของบุคคล สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ผ่านการสะท้อนกลับและการรู้จักความคิดของตนเอง (Metacognition) เพื่อช่วยให้นักเรียนได้สำรวจการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีจิตสำนึก
8. การสอนข้อมูลและทักษะโดย ไม่สัมพันธ์กับประสบการณ์ก่อนหน้าของผู้เรียน บังคับให้ผู้เรียนต้องฟังพาการจำแบบท่องจำ
9. ใช้เทคนิคที่สร้างหรือเลียนแบบประสบการณ์จริงของโลกและใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย
10. พยายามสร้างบรรยากาศตื่นตัวแบบผ่อนคลาย
11. ใช้ยุทธศาสตร์การสอนเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความถนัดของเขาทั้งด้าน การฟัง การจินตนาการ เป็นภาพการปฏิบัติและอารมณ์ในการศึกษา
12. การวัดและประเมินผลของนักเรียน ไม่สามารถแยกออกจากการสอนได้ครูใช้วิธีการสังเกตการทำงานของนักเรียน การสะท้อนความคิดด้วยการตอบคำถาม การอธิบาย การจัดนิทรรศการ ของนักเรียนและการเลือกชิ้นงานที่ดีที่สุดของนักเรียนด้วยตนเอง

บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้

1. ทำความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหา หรือประเด็นปัญหา ชักถามในประเด็นที่สงสัย ทบทวนความรู้เดิม และเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์เดิมกับเรื่องที่จะเรียนเข้าด้วยกัน
2. ใช้แหล่งข้อมูลและสิ่งรอบๆ ตัวของผู้เรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูล สะท้อนความคิด และสรุปที่เป็นข้อยุติอย่างสมเหตุสมผล
3. ผู้เรียนมีอิสระในการคิด ใส่ใจความคิดของผู้อื่น กระตุ้นความยากู้อากเห็น และมีความเพียรพยายามที่จะค้นหาคำตอบ
4. ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องฝึกให้รู้จัก การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และการสรุปอ้างอิง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ โดยคำนึงถึงความชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำ เป็นการฝึกกระบวนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ
5. ผู้เรียนแต่ละคนแลกเปลี่ยนผลการคิดของตนเองกับสมาชิกในกลุ่ม โดยขณะที่สมาชิกคนหนึ่งกำลังเสนอผลการคิดให้สมาชิกที่เหลือฟัง และเปรียบเทียบว่าสิ่งที่เสนอนั้นเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร แล้วร่วมกันอภิปรายในกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปของกลุ่ม
6. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการศึกษาแนวคิดของกลุ่มย่อยเสนอต่อกลุ่มใหญ่แล้วกัน อภิปราย ชักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับครูผู้สอน และกับผู้เรียนด้วยกันเพื่อหาข้อสรุปในแต่ละประเด็น

บทบาทที่มีความสำคัญในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็น บทบาทครู บทบาทผู้เรียน ต่างก็มีความสำคัญเท่าๆ กัน ถ้าหากแต่ละฝ่ายเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน ดังแสดงใน ตารางที่ 31

ตารางที่ 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
1.ขั้นสำรวจประเด็น	1.เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ 2.นำเสนอปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อ ภาพนิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบหรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบความสำคัญของการกำหนดประเด็น	1.ทำความเข้าใจ สถานการณ์ปัญหาหรือประเด็นปัญหา ชักถามในประเด็นที่สงสัย 2.ทบทวนความรู้เดิมและเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์เดิมกับเรื่องที่จะเรียนเข้าด้วยกัน
2.ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน	1.เป็นการตรวจสอบความรู้เดิม ครูใช้ สถานการณ์ปัญหา การสาธิต การถามคำถาม พิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมอภิปรายกลุ่มการนำเสนอความรู้เดิม 2.แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้	1.ศึกษาทำความเข้าใจกับคำถามโดยการสรุป ประเด็นปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลหาแนวทางแก้ปัญหาโดยนำความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมมาใช้ประกอบการคิด 2.แลกเปลี่ยนผลการคิดของตนกับสมาชิกในกลุ่มอภิปรายในกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปของกลุ่ม
3.ขั้นการวิเคราะห์	1.เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายค้นคว้าศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สำรวจตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการต่างๆ 2.การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึก พร้อมทั้งอภิปราย	1.อธิบาย ชักถามข้อสงสัยโต้แย้งเปรียบเทียบสร้างความชัดเจนในประเด็นศึกษา 2.เสนอแนวทางแก้ปัญหาอย่างหลากหลายและเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด 3.แบ่งงานให้สมาชิกภายในกลุ่ม สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์

ตารางที่ 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาท
ของผู้เรียน (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
	กลุ่ม เกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติ กิจกรรม	ข้อมูลและสรุปผลงานของกลุ่ม
4.ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์	1.เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่ ใช้ในการเรียนรู้โดยการสรุป ข้อมูล ด้วยการใช้แผนที่ ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็น ความสัมพันธ์กับปัญหาที่ เกิดขึ้นได้ และจะดำเนินการ แก้ไขอย่างไร	1.ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องฝึกให้ รู้จักการระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือ ของแหล่งข้อมูล การตั้งสมมติฐานและการสรุป อ้างอิง เพื่อก่อให้เกิด การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้ โดยคำนึงถึงความชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำเป็นการฝึก กระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณ
5.ขั้นวางแผนการจัดการ	1.ให้ผู้เรียนร่วมกันวางแผน ลำดับขั้นของการปฏิบัติ พิจารณาความเป็นไปได้ใน การจัดการ 2.การกำหนดทางเลือก การนำเสนอผลงาน ทั้งหมดนี้ มองผ่านชิ้นงาน ความร่วมมือ การจัดการเรียนรู้	1.ผู้เรียนแต่ละคนแลกเปลี่ยน ผลการคิดของตนเองกับ สมาชิกในกลุ่ม โดยขณะที่ สมาชิกคนหนึ่งกำลังเสนอผล การคิดให้สมาชิกที่เหลือฟัง และเปรียบเทียบว่าสิ่งที่เสนอ นั้นเหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไรแล้ว 2.ผู้เรียนร่วมกันวางแผน อภิปรายในกลุ่มเพื่อหา ข้อสรุปของกลุ่มและการสร้าง ชิ้นงาน

ตารางที่ 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทของ
ผู้เรียน (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
6. ขั้นลงมือปฏิบัติ	<p>1. ให้ผู้เรียนนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการสรุปผลงาน เป็นการสะท้อนความคิด ประเด็นสำคัญ นำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น</p> <p>2. ใช้เทคนิคที่สร้างหรือเลียนแบบประสบการณ์จริงของโลก และใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย</p> <p>3. พยายามสร้างบรรยากาศ ดึงตัวแบบผ่อนคลาย เป็นกัลยาณมิตร</p>	<p>1. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผล การศึกษาแนวคิด ของกลุ่ม ย่อยเสนอต่อกลุ่มใหญ่แล้ว ร่วมกันอภิปราย ชักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ ครูผู้สอน และกับผู้เรียนด้วยกันเพื่อหาข้อสรุปในแต่ละ ประเด็น</p> <p>2. ผู้เรียนร่วมกันดำเนินการ สร้างชิ้นงานตามที่กลุ่มหรือแต่ละคนสนใจ</p>
7. ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้	<p>1. เป็นการส่งเสริมผู้เรียนได้ แสดงผลงาน และมี ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้</p> <p>2. ประเมินผลงานของของ ตนเองและกลุ่ม โดยผ่าน กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำแผ่นพับ การประเมิน ชิ้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน นิทรรศการ โครงการ แผ่น ภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ฯ</p>	<p>1. นำเสนอผลงานที่เกิดจาก การดำเนินการของกลุ่มหรือ ชิ้นงานที่ตนเองสนใจโดย การนำเสนอในรูปแบบที่ หลากหลาย</p> <p>2. ร่วมประเมินผล ชิ้นงาน ผลงานของตนเองและกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมประเมินที่ หลากหลาย</p>

ส่วนที่ 3

การนำยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

หลักการและเหตุผล

กระบวนการสอน และการเรียนรู้ ที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของสมอง ความรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรม จะเป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีความหมาย และเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทางปัญญาของบุคคล ที่จะพิจารณาข้อมูลปัญหา หรือสถานการณ์ ผ่านกระบวนการแปลความหมาย การวิเคราะห์ การประเมินโดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิด และประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลว่า สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรทำ

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าวเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของสมอง ความรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรมจะเป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีความหมาย และเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการ

ในขั้นตอนนี้ เป็นการนำยุทธศาสตร์และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ดังนี้

1.การนำยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นและผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญมา ออกแบบการจัดการเรียนการสอน ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

2.การใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้แบบ แผนการทดลองแบบ One group Pretest - Posttest Design (สมชาย วรวิจิตรเกษมสกุล, 2549)

3.แบบแผนการทดลอง

การดำเนินการทดลองครั้งนี้ จำนวน 10 สัปดาห์ ฤละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ไม่รวมการทดสอบก่อนและหลังเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเองทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ดังแสดงใน ตารางที่ 4

4. เนื้อหาที่ใช้ เป็นเนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 33 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเวลาที่ใช้ สาระที่ 1 พระพุทธศาสนา มาตรฐานที่ 1.1,1.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม																		
หน่วยการเรียนรู้ (เวลาชั่วโมง)	ตัวชี้วัด		ม.ฐ. 1.1										ม.ฐ. 1.2					
	1	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	3	4	5
หน่วยที่ 1 (เส้นทางแห่งพระพุทธศาสนา) ประวัติ และความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	/	/	/	/														
หน่วยที่ 2 (ตามรอยพระพุทธเจ้าและสาวก) พุทธประวัติ พุทธสาวก ศาสนิกชน ตัวอย่างและชาดก					/	/												
หน่วยที่ 3 (ร่มธรรมนำชีวิต) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/					
หน่วยที่ 4 (คติธรรมนำชีวิต) พระไตรปิฎกแลพุทธสุภาษิต														/	/	/	/	/

หน่วยที่ 5 (ครรลองของชาวพุทธ) หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาวพุทธ											/	/				
หน่วยที่ 6 (ระลึกถึงความดี) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี													/	/	/	
หน่วยที่ 7 (จิตแจ่มใส พาใจเบิกบาน) การบริหารจิต และการเจริญปัญญา											/	/				
หน่วยที่ 8 (ธรรมประจำใจ) การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา									/							
รวม 16 ตัวชี้วัด เวลา 20 ชั่วโมง																

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
โสกท่ามะหว้า

5.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
โสกท่ามะหว้า ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Sampling) จำนวน 40 คน

6. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

6.1 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

6.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน ๑ละ 2 ชั่วโมง
รวม 20 ชั่วโมง ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
ขณะที่ดำเนินการสอนทุกแผน ผู้วิจัยจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลระหว่างเรียน ด้วยการสังเกต
พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน การให้ผู้เรียนจดบันทึกการเรียนรู้อัน

6.3 ทดสอบหลังเรียนกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยแบบทดสอบวัด
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง มีดังนี้

7.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตาม ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐาน โดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

7.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 1 ชุด 40 ข้อ

7.3 แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อ

บรรณานุกรม

- กฤษณพงศ์ กีรติกร. (2547). **ก่อสร้างวางฐานสถาบันวิทยาการเรียรู้**. สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.nbl.or.th>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ดรรรัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2548). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี เพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย**. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิสนา แคมมณี. (2546, มกราคม). **การพัฒนากระบวนการคิด: แนวทางที่หลากหลาย สำหรับครู**. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 28 (1).
- _____. (2545). **กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางพัฒนาและปัญหาข้อใจ**. เอกสารเผยแพร่ในโครงการ ว.พ.ร.
- นิมิต มั่งมีทรัพย์. (2544). **ความรู้และทัศนคติของเยาวชนไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. สารวิชาการ. 1(4)
- ประหยัด จีระวรพงศ์. (2549). **การเรียนรู้ตามพัฒนาการของสมอง (Brain-based Learning: BBL) เทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา**. กันยายน, 2 (1).
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2540, มีนาคม-เมษายน). **การเรียนรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนา, สารวิชาการ**. 1(2) :
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพียว ยินดีสุข และ ราชน มีศรี. (2548). **การสอนคิดด้วยโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยูเนสโก. (2540). **การเรียนรู้ชุมชนทรัพย์ในตนเอง. (Learning : The Treasure within)**, รายงานเสนอต่อยูเนสโก โดยกรมการศึกษานานาชาติ ว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ฉบับภาษาไทย.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง,และคณะ. (2554). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้าง การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: ตถตาพับลิเคชั่น.
- วิทยากร เขียงกุล. (2548). **เรียนลึก รู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2538). **แนวทางพระพุทธศาสนาที่อ้างนำมาใช้ในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: อรุณสภาคลาดพร้าว.
- สมชาย วรรณเกษมสกุล. (2549). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุตรธานี: อักษรศิลป์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2550). **สรุปผลการสังเคราะห์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2544-2548)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.onesqa.or.th/th/home/index.php>.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). **พุทธวิธี, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: ตีรณสาร.
- อารี สันทนต์. (2550). **ทฤษฎีการเรียนรู้ของสมองสำหรับ พ่อ แม่ ครูและผู้บริหาร**. กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์.
- Ennis. (1985). A Logical Basic for Measuring Critical Thinking Skills. **Educational Leadership**, 4(3).
- Woolfolk, W.G. (1987). An Analysis of Teaching for Critical Thinking Outcome in Alabama Public Junior on Community College History Course. **Dissertation Abstracts International**. (46), 3592A.

ภาคผนวก จ

1. การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง1. การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) และแบบทดสอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา)

3. การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา)

ตารางที่ 34 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ						IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม	
1	1	1	1	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1	1	1	1.00
3	1	1	1	1	1	1	1.00
4	1	1	1	1	1	1	1.00
5	1	1	1	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1	1	1	1.00
7	1	1	1	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1	1	1	1.00
9	1	1	1	1	1	1	1.00
10	1	1	1	1	1	1	1.00
11	1	1	1	1	1	1	1.00
12	1	1	1	1	1	1	1.00
13	1	1	1	1	1	1	1.00
14	1	1	1	1	1	1	1.00
15	1	1	1	1	1	1	1.00
16	1	1	1	1	1	1	1.00
17	1	1	1	1	1	1	1.00
18	1	1	1	1	1	1	1.00
19	1	1	1	1	1	1	1.00
20	1	1	1	1	1	1	1.00
21	1	1	1	1	1	1	1.00
22	1	1	1	1	1	1	1.00
23	1	1	1	1	1	1	1.00
24	1	1	1	1	1	1	1.00

แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง กระบวนการทางสติปัญญา ของบุคคล ที่จะพิจารณาข้อมูล ปัญหาหรือสถานการณ์อย่างไตร่ตรอง รอบคอบผ่านกระบวนการแปลความหมาย การวิเคราะห์ การประเมิน โดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิดและประสบการณ์ของตนเองเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรทำ ซึ่งครอบคลุมกระบวนการคิด 5 ขั้นตอนที่วัดโดยใช้แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ลักษณะของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ

1. การระบุปัญหา เป็นการกำหนดสถานการณ์ ปัญหา และการวิเคราะห์ความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหา โดยพิจารณากำหนดข้อมูล ข้อโต้แย้งข้อมูลที่คลุมเครือ รวมทั้งการนิยามความหมายของคำและข้อความ ระบุเป็นปัญหา การกระตุ้นให้บุคคลเริ่มต้นการคิดเมื่อตระหนักว่ามีปัญหาข้อโต้แย้ง หรือเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลุมเครือจะพยายามหาคำตอบที่สมเหตุสมผล เพื่อความเข้าใจในปัญหานั้นๆ ปัญหาจึงเป็นจุดเริ่มต้น ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ข้อโต้แย้งที่คลุมเครือ จากแหล่งๆ เพื่อหาคำตอบรวมทั้งการดึงข้อมูลหรือความรู้เดิมจากประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ วิธีการรวบรวมข้อมูลจึงจำเป็นสำหรับ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่การสังเกตด้วยตนเองหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนอื่น
3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เป็นการจัดระบบข้อมูลการพิจารณาความพอเพียงของข้อมูล มีการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เพราะข้อมูลที่มาจากแหล่งไม่น่าเชื่อถือให้ตัดทิ้งออกไปส่วนข้อมูลที่น่าเชื่อถือก็เก็บไว้ และต้องประเมินความถูกต้องและความพอเพียง ของข้อมูลด้วยเพราะจะนำไปสู่การสรุปอ้างอิงได้หรือไม่ ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอก็ต้องเก็บเพิ่มเติม แล้วจัดระบบความแตกต่างของข้อมูลโดยแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลคือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นซึ่งจะต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมุติฐานต่อไป

4. การตั้งสมมุติฐาน เป็นการพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือโดยนำข้อมูลที่จัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการสรุปอ้างอิงที่น่าจะเป็นไปได้ว่าจากข้อมูลที่ปรากฏมีความเป็นไปได้ในทิศทางใดบ้าง เพื่อจะได้พิจารณาแนวทาง ที่เป็นไปได้มากที่สุดเพื่อการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลในการสรุปอ้างอิงต่อไป

5. การสรุปอ้างอิง เป็นการพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลมากที่สุดจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่การใช้เหตุผลที่ดีจึงเป็นทักษะการคิดที่จำเป็นต่อการตัดสินใจสรุปปัญหา และทักษะการคิดที่สำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ หรือการใช้เหตุผลเชิงอุปนัยและนิรนัย นอกจากนี้ยังประเมิน ข้อสรุปอ้างอิงสมเหตุสมผลหรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรรถ้าข้อมูลได้รับมีการเปลี่ยนแปลง

คำชี้แจงการดำเนินการสอบ

1. การเตรียมการก่อนสอบ

1.1 สถานที่สอบ การจัดที่นั่งสอบ โต๊ะ เก้าอี้ ควรมีความเหมาะสมกับผู้เข้าสอบแต่ละคน ควรห่างกันพอสมควร เว้นระยะให้ผู้ควบคุมสอบเดินผ่าน และตรวจดูได้โดยสะดวก และทั่วถึง โดยผู้ควบคุม 1 คน จะสามารถควบคุมผู้เข้าสอบได้ประมาณ 30 คน

1.2 การเตรียมตัวของผู้ควบคุมการสอบ ผู้ควบคุมการสอบต้องอ่านคำชี้แจงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ละเอียด

1.3 การเตรียมตัวของผู้ดำเนินการสอบจะต้องจัดเตรียม ดังต่อไปนี้

1.3.1 แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ฉบับสมบูรณ์พร้อมทั้งกระดาษคำตอบ ซึ่งต้องเตรียมเผื่อไว้ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ของผู้เข้าสอบ

1.3.2 คู่มือในการดำเนินการสอบ 1 ฉบับ

1.3.3 นาฬิกา จับเวลา 1 เรือน

1.4 บรรยากาศในห้องสอบ ควรปราศจากเสียงรบกวนภายนอก และผู้ควบคุมสอบควรสร้างความเป็นกันเองกับผู้เข้าสอบ เพื่อไม่ให้ผู้เข้าสอบไม่เครียดจนเกินไป

แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง

- 1.แบบทดสอบฉบับนี้มีข้อสอบทั้งหมด 30 ข้อ ใช้เวลา 60 นาที
- 2.แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย (X) ในช่องที่กำหนดในกระดาษคำตอบ

คำชี้แจงให้นักเรียนใช้สถานการณ์นี้ ตอบคำถามข้อ (1-5)

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 100 คน เป็นอาสาสมัครไปประชุมกันใน วันเสาร์ที่สถานีตำรวจหัวข้อประชุม คือ " นักเรียนติดเกมส์ " ซึ่งเป็นปัญหาที่นักเรียน เลือกขึ้นมาเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ และน่าสนใจในปัจจุบัน

(การระบุปัญหา)

1.ปัญหาที่นักเรียนนำเสนอเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร

- ก.ความขัดแย้ง
- ข.การหนีเรียน
- ค.ความไม่เสมอภาค
- ง.ความไม่รับผิดชอบ

(การรวบรวมข้อมูล)

2.การศึกษาปัญหาของนักเรียน เน้น เรื่องใดมากที่สุด

- ก.โรคระบาด
- ข.ภัยของสงคราม
- ค.ปัญหาของครอบครัว
- ง.ความสับสนทางการเมือง

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล)

3.ข้อความใดเป็น ข้อเท็จจริง ข้อความใดเป็น ข้อคิดเห็น

ข้อที่ 1 "นักเรียนกลุ่มนี้อภิปรายเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน"

ข้อที่ 2 "นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวนหนึ่งตระหนักว่า ปัญหาเกี่ยวกับ นักเรียนติดเกมส์ มีผลกระทบเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน"

- ก.ข้อ 1 เป็นข้อเท็จจริง ข้อ 2 เป็นข้อเท็จจริง
- ข.ข้อ 1 เป็นข้อเท็จจริง ข้อ 2 เป็นข้อคิดเห็น
- ค.ข้อ 1 เป็นข้อคิดเห็น ข้อ 2 เป็นข้อเท็จจริง
- ง.ข้อ 1 เป็นข้อคิดเห็น ข้อ 2 เป็นข้อคิดเห็น

(การตั้งสมมติฐาน)

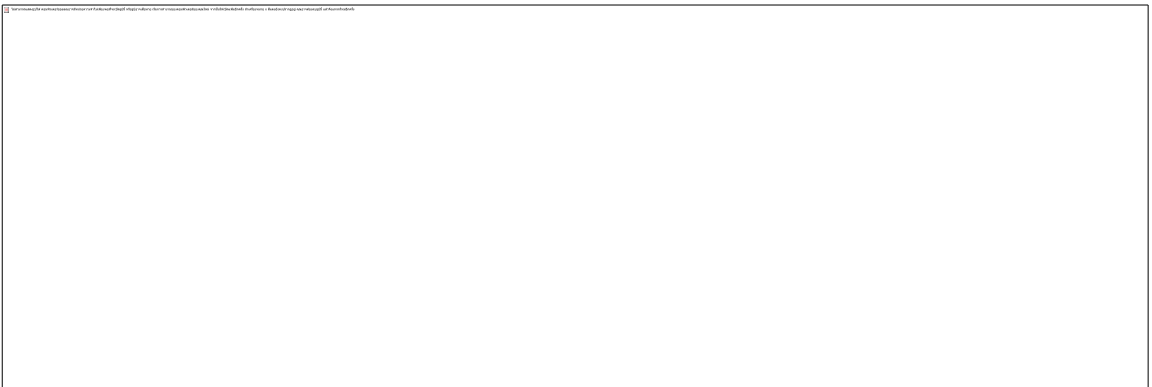
4. นักเรียนกลุ่มนี้สนใจเกี่ยวกับปัญหาเรื่องใดมากที่สุด

- ก. ปัญหาทางด้านสังคม
- ข. ปัญหาทางการเมือง
- ค. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ
- ง. ปัญหาทางการปกครอง

(การสรุปอ้างอิง)

5. ข้อความข้อใดที่ยัง ไม่ สามารถประเมินการสรุปได้เพราะข้อมูลสถานการณ์**ไม่เพียงพอ คือข้อมูลอะไร**

- ก. นักเรียนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อายุ 13 - 14 ปี
- ข. นักเรียนกลุ่มนี้อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ค. นักเรียนกลุ่มนี้อภิปรายเรื่องความสัมพันธ์ของแรงงาน
- ง. นักเรียนกลุ่มนี้ไปประชุมมีความสนใจเป็นพิเศษต่อเพื่อนด้วยกัน

คำชี้แจง ให้ใช้ภาพนี้ตอบคำถาม (ข้อ 6-10)

(การระบุปัญหา)

6. ปัญหาที่สำคัญของเรื่องคืออะไร

- ก. การปราบคอร์ปชั่นมีอุปสรรค
- ข. รู้ว่าคอร์ปชั่นแต่ไม่กล้าเอาผิด
- ค. ไม่มีใครสามารถปราบคอร์ปชั่นได้
- ง. ไม่สามารถคัดเลือกคนมาปราบคอร์ปชั่นได้

(การรวบรวมข้อมูล)

7.จากบทสนทนา ข้อความใดมีลักษณะลวง ให้เกิดความเข้าใจผิด

- ก.พวกคอร์ปชั่นยังไม่ถูกลงโทษ
- ข.คนปราบคอร์ปชั่นต้องไม่เคยคอร์ปชั่น
- ค.คุณสมบัติของคนที่จะมาปราบคอร์ปชั่น
- ง.ยังไม่สามารถหาคนมาปราบคอร์ปชั่นได้

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล)

8.ข้อความที่ ไม่เกี่ยวข้อง กับการสนทนาของบุคคลในภาพ คือภาพอะไร

- 1.การแก้ปัญหาคอร์ปชั่นยังไม่ได้ผล
- 2.การเสนอแนะวิธีการปราบคอร์ปชั่นที่ได้ผล
- ค.ปัญหาคอร์ปชั่นเป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน
- ง.ปัญหาคอร์ปชั่นต้องแก้ไขที่บุคคลผู้ปราบคอร์ปชั่น

(การตั้งสมมติฐาน)

9.จากบทสนทนา กรณีที่เป็นไปได้มากที่สุด คือกรณีอะไร

- ก.ปัญหาคอร์ปชั่นอาจแก้ไขได้
- ข.สังคมทุกวันนี้มีแต่บุคคลคอร์ปชั่น
- ค.การแก้ไขปัญหาคอร์ปชั่นกระทำไม่ได้
- ง.ปัญหาคอร์ปชั่นทำให้ประเทศไม่พัฒนา

(การสรุปและอ้างอิง)

10.หากปล่อยให้มีการคอร์ปชั่นต่อไป จะเกิดผลเสียต่อใคร มากที่สุด

- ก.รัฐบาล
- ข.นักธุรกิจ
- ค.ประชาชน
- ง.ผู้ใช้แรงงาน

ให้ใช้สถานการณ์นี้ตอบคำถาม (11-15)

โรงเรียนโสภากำมวิทยามีเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งได้ทำการทดสอบความเร็วในการวิ่งของนักเรียนเพื่อที่จะคัดเลือกเป็นตัวแทนของโรงเรียนและใช้ในการแข่งขันกีฬา สหวิทยาเขตด้วย

จากการทดสอบความเร็วในการวิ่งของนักกีฬา 3 คน ได้ผล ดังตาราง

คนที่	ช่วงเวลาที่วิ่ง	เวลาที่ใช้ในการวิ่ง/ชั่วโมง/นาที/วินาที		ระยะที่วิ่ง/เมตร
		100 เมตร	200 เมตร	
1	ตอนเช้า	0.10.43	0.20.46	0.41.48
	ตอนเย็น	0.10.32	0.19.59	0.38.20
2	ตอนเช้า	0.11.02	0.21.48	0.42.58
	ตอนเย็น	0.11.00	0.21.22	0.42.58
3	ตอนเช้า	0.10.45	0.20.46	0.41.47
	ตอนเย็น	0.10.32	0.19.32	0.37.52

(การระบุปัญหา)

11. ประเด็นปัญหาที่สำคัญของเรื่องคืออะไร

- ก. เวลาที่ใช้วิ่ง
- ข. ระยะทางที่วิ่ง
- ค. ช่วงเวลาที่วิ่ง
- ง. อัตราความเร็วของนักกีฬาแต่ละคน

(การรวบรวมข้อมูล)

12. ข้อความที่ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมที่สุดในการหาข้อสรุป คือข้อตามอะไร

- ก. ทำการทดลอง
- ข. สัมภาษณ์นักกีฬา
- ค. ปรึกษาผู้ควบคุมการฝึกซ้อม
- ง. อ่านผลการรายงานการทดลอง

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล)

13. หลังการทดสอบผลการวิ่ง มีการรายงานผลการทดสอบดังนี้

ข้อ 1 ผู้ทำการทดสอบรายงานว่า " นักกีฬาส่วนมากวิ่งได้เร็วในช่วงเวลาเย็น"

ข้อ 2 นักวิ่งสองคน รายงานว่า "ในช่วงเวลาเย็นวิ่งได้เร็วกว่าช่วงเวลาเช้า"

จากรายงานดังกล่าว ท่านคิดว่าข้อความใด น่าเชื่อถือมากกว่ากัน

ก. ข้อ 1 น่าเชื่อถือมากกว่า

ข. ข้อ 2 น่าเชื่อถือมากกว่า

ค. ข้อมูลทั้งสองน่าเชื่อถือพอ ๆ กัน

ง. รายงานของทั้ง 2 ต่างไม่น่าเชื่อถือ

(การตั้งสมมติฐาน)

14. ถ้านักกีฬาคนที่ 1 ได้รับการคัดเลือก กรณีใดจะเป็นจริงที่สุด

ก. แข็งแรงกว่านักกีฬาคณะอื่น

ข. มีการจัดการแข่งขันกีฬาในตอนเช้า

ค. มีการจัดการแข่งขันกีฬาในตอนเย็น

ง. มีความพร้อมมากกว่านักกีฬาคณะอื่น

(การสรุปและอ้างอิง)

15. ภายหลังจากการทดสอบ ข้อความที่น่าจะเป็นข้อสรุปที่เป็นไปได้มากที่สุด**คือข้อใดต่อไปนี้**

ก. ความแตกต่างของนักกีฬามีผลต่อความเร็วในการวิ่ง

ข. ช่วงเวลาที่แตกต่างกันมีผลต่อความเร็วในการวิ่งของนักกีฬา

ค. ระยะทางที่แตกต่างกันมีผลต่อความเร็วในการวิ่งของนักกีฬา

ง. ช่วงเวลาและระยะทางที่แตกต่างกันมีผลต่อความเร็วในการวิ่งของนักกีฬา

คำชี้แจง ให้ใช้สถานการณ์ในบทเพลงนี้ ตอบคำถาม (16 - 20)**ประชาธิปไตย****คำร้อง - ทำนอง โดย ยืนยง โอภากุล**

ประชาธิปไตย ธิปไตยเอ๋ย หน้าตาเจ้าเป็นยังไง ยังไงหนอ

ขอดูหน่อย เปิดให้ดูหน่อยซิ ประชาธิปไตย ธิปไตยอ้อ

หน้าตาเจ้าเป็นอย่างนี้เอง โอโฮเห็นแล้ว โอโฮนั่นไง

เบ้อเร้อเลย เบ้อเร้อเลย

รูเบ้อเร้อเลย รูเบ้อเร้อเลย (รูรั้ว)

ประชาชนชาวไทย ชนชาวไทยเอ๋ย ชีวิตท่านเป็นอย่างไร อย่างไรหนอ

ขอฟังหน่อย ขอฟังหน่อย พุดให้ฟังหน่อย เล่าให้ฟังหน่อยซิ

ประชาชนชาวไทย ชนชาวไทยเอ๋ย ชีวิตท่านเป็นอย่างนี้เอง

ไอ้โฮตงาน ไอ้โฮ้ย ยากจน ย่ำแย่เลย ย่ำแย่เลย
 รูรั่วเราต้องอุดรูรั่วไหล ถ้าอยากเห็นเมืองไทยพัฒนาขึ้น
 อย่างผู้นำต้องมาจากการเลือกตั้ง ใครอยากเป็นมั่งคั่งมั่งมีขึ้น
 ให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียง ผู้มากุมบังเหียนชีวิตประชาชน
 จะปกครองระบอบประชาธิปไตย จะเล่นแบบไทยๆ หรือระบบสากล...ก็เลือกเอา
 ประชาชนชาวไทย ชนชาวไทยเอ๋ย ชีวิตยังพอมีหวัง มีหวังอยู่
 อดทนหน่อย อดทนหน่อย อดให้ทนหน่อย อดให้ทนหน่อยซิ
 ประชาชนชาวไทยชนชาวไทยเอ๋ย อย่าเพิ่งรีบร้อน อดตาย อดตาย
 กลั่นใจเอาหน่อย แข็งใจเอาหน่อย ทนเอาหน่อย ทนเอาหน่อย
 ทนเอาหน่อย ทนไม่ไหวแล้ว รูรั่วเราต้องอุดรูรั่วไหล
 ถ้าอยากเห็นเมืองไทยพัฒนาขึ้น อย่างผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง
 ใครไม่ยอมอยากเป็นบ้่างคั่งมั่งมีขึ้น ให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียง
 ผู้มากุมบังเหียนชีวิตประชาชน จะปกครองระบอบประชาธิปไตย
 จะเล่นแบบไทยไทย หรือระบบสากล...ก็มั่วไป

(การระบุปัญหา)

16.ประเด็นที่สำคัญในเพลง คืออะไร

- ก. การต่อต้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- ข. การชักชวนให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- ค. การบรรยายถึงลักษณะการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- ง. การเสนอความจริงที่เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของคนไทย

(การรวบรวมข้อมูล)

17.ข้อความที่เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมที่สุด และน่าเชื่อถือมากที่สุด เพื่อนำไป

ประกอบการตัดสินใจ คือข้อตามอะไร

- ก. สัมภาษณ์ความคิดเห็นของประชาชนชาวไทย
- ข. สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักประชาธิปไตย
- ค. สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักรัฐศาสตร์การปกครอง
- ง. สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้นำที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล)

18.ข้อความที่บทเพลง ไม่ได้ กล่าวถึง คือข้อตามอะไร

- ก. ประโยชน์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- ข. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีประโยชน์กับคนบางกลุ่ม
- ค. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้น
- ง. ประชาชนชาวไทยมีส่วนต้องรับผิดชอบในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

(การตั้งสมมติฐาน)

19. ข้อความที่ เป็นหัวใจหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือตามอะไร

- ก. ประชาชนชาวไทย
- ข. ผู้มากุมบังเหียนชีวิตประชาชน
- ค. อย่างผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง
- ง. อย่างผู้นำต้องมาจากการเลือกตั้ง

(การสรุปอ้างอิง)

20. สรุปสาระในบทเพลงนี้มีความหมายน่าเชื่อถือเพียงใด

- ก. ไม่น่าเชื่อถือ เพราะผู้แต่งใช้จินตนาการมากเกินไป
- ข. ไม่น่าเชื่อถือ เพราะผู้แต่งกล่าวแต่ผลเสียของประชาธิปไตย
- ค. น่าเชื่อถือ เพราะมีเหตุการณ์ และตัวอย่างที่เป็นความจริง
- ง. น่าเชื่อถือ เพราะผู้แต่งเพลงเป็นนักร้องที่ชื่นชอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คำชี้แจง ใช้บทกลอนนี้ตอบคำถาม (21-22)

ถ้าโลกขาดรักพิทักษ์ป่า ทุกชีวาอนาคตก็หดสั้น
สัตว์หรือคนข้องเกี่ยวสิ่งเดียวกัน ธรรมชาติเท่านั้นกลั่นชีวิต

(การระบุปัญหา)

21. จากบทกลอนดังกล่าว แสดงถึงเรื่องอะไรเป็นสำคัญ

- ก. การกระตุ้นให้คนปลูกป่า
- ข. ประโยชน์ของป่าไม้ต่อชีวิต
- ค. วิธีสร้างความยั่งยืนยาวของชีวิต
- ง. ธรรมชาติต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

(การรวบรวมข้อมูล)

22. ข้อความที่ ไม่เกี่ยวข้อง กับบทกลอน คือข้อตามอะไร

- ก. ทรัพยากรป่าไม้มีคุณค่าต่อคน สัตว์
- ข. คนหรือสัตว์ย่อมได้ประโยชน์จากธรรมชาติ
- ค. มนุษย์ควรปล่อยทุกสิ่งให้เป็นไปตามธรรมชาติ
- ง. การรู้จักป่าไม้เป็นการรักษาผลประโยชน์ของมนุษย์

คำชี้แจง ใช้บทสนทนาที่ตอบคำถาม ข้อ (23-25)

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล)

23. ประเด็นปัญหาที่สำคัญของเรื่องคืออะไร

- ก. การติดสิ่งเสพติด
- ข. การคบเพื่อนไม่ดี
- ค. การขาดความอบอุ่น
- ง. การก่อความวุ่นวายของกลุ่มวัยรุ่น

(การตั้งสมมติฐาน)

24. ถ้าต้องการหาสาเหตุของการติดยาเสพติด ควรใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลอย่างไร

- ก. รายงานของแพทย์
- ข. รายงานในหนังสือพิมพ์
- ค. ข่าวที่เกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติด
- ง. สถิติของผู้ที่ติดยาเสพติดจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(การสรุปอ้างอิง)

25. ข้อความใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อความใดเป็นข้อคิดเห็น

- ข้อที่ 1 "กลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันกำลังก่อปัญหาให้กับสังคม"
- ข้อที่ 2 "การกำหนดบทลงโทษผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด ให้มากขึ้นเป็นวิธีการที่ดีที่สุด"
- ก. ข้อที่ 1 เป็นข้อเท็จจริง ข้อที่ 2 เป็นข้อเท็จจริง
- ข. ข้อที่ 1 เป็นข้อเท็จจริง ข้อที่ 2 เป็นข้อคิดเห็น
- ค. ข้อที่ 1 เป็นข้อคิดเห็น ข้อที่ 2 เป็นข้อเท็จจริง
- ง. ข้อที่ 1 เป็นข้อคิดเห็น ข้อที่ 2 เป็นข้อคิดเห็น

(การระบุปัญหา)

26. จากบทสนทนาสาเหตุใดคือที่มาของปัญหา

- ก. การชักชวนของเพื่อน
- ข. การทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น
- ค. การอยากรู้ อยากลอง เสพยาเสพติด
- ง. ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูเท่าที่ควร

(การรวบรวมข้อมูล)

27. หากปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไข ผลที่ได้จะเป็นอย่างไร

- ก. สังคมสงบสุข
- ข.เยาวชนเลิกยาเสพติด
- ค. การก่อความวุ่นวายของวัยรุ่นลดลง
- ง.เยาวชนได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว

คำชี้แจง ใช้ภาพนี้ตอบคำถาม ข้อ (28 - 30)

(การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล)

28. จากภาพ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งใด ที่ให้ความน่าเชื่อถือที่สุด คือแหล่งไหน

- ก. ผู้ค้าน้ำมัน
- ข. นักวิชาการ
- ค. นักหนังสือพิมพ์
- ง. นักเศรษฐศาสตร์

(การตั้งสมมติฐาน)

29. ข้อใด ไม่เกี่ยวข้อง กับสาระในภาพการ์ตูน

- ก. เมื่อราคาน้ำมันเปลี่ยนแปลง ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปด้วย
- ข. มาตรการในการตรึงราคาสินค้าและราคาน้ำมันอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลง
- ค. รัฐบาลใช้มาตรการในการตรึงราคาสินค้าและราคาน้ำมันคงสามารถทำได้ในภาวะหนึ่ง
- ง. ราคาน้ำมัน ราคาสินค้า และมาตรการของรัฐ มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

(การสรุปอ้างอิง)

30. จากภาพสรุปได้อย่างไร

- ก. ราคาน้ำมันสูงขึ้นในปัจจุบัน
- ข. ราคาสินค้ากำลังจะถึงจุดเดือด
- ค. รัฐบาลพยายามควบคุมสินค้า
- ง. ราคาน้ำมันสูงขึ้นไปมีผลต่อราคาสินค้า

เฉลยแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ข้อที่	เฉลย	ข้อที่	เฉลย
1	ข	16	ง
2	ค	17	ก
3	ค	18	ค
4	ก	19	ง
5	ง	20	ค
6	ค	21	ข
7	ค	22	ค
8	ง	23	ก
9	ก	24	ก
10	ค	25	ค
11	ค	26	ง
12	ข	27	ก
13	ค	28	ง
14	ข	29	ง
15	ข	30	ง

ตารางที่ 35 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบทดสอบ
 วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 (สาระพระพุทธศาสนา)

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ						IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม	
1	1	1	1	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1	1	1	1.00
3	1	1	1	1	1	1	1.00
4	1	1	1	1	1	1	1.00
5	1	1	1	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1	1	1	1.00
7	1	1	1	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1	1	1	1.00
9	1	1	1	1	1	1	1.00
10	1	1	1	1	1	1	1.00
11	1	1	1	1	1	1	1.00
12	1	1	1	1	1	1	1.00
13	1	1	1	1	1	1	1.00
14	1	1	1	1	1	1	1.00
15	1	1	1	1	1	1	1.00
16	1	1	1	1	1	1	1.00
17	1	1	1	1	1	1	1.00
18	1	1	1	1	1	1	1.00
19	1	1	1	1	1	1	1.00
20	1	1	1	1	1	1	1.00
21	1	1	1	1	1	1	1.00
22	1	1	1	1	1	1	1.00
23	1	1	1	1	1	1	1.00
24	1	1	1	1	1	1	1.00

ตารางที่ 35 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(สาระพระพุทธศาสนา) (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ						IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม	
25	1	1	1	1	1	1	1.00
26	1	1	1	1	1	1	1.00
27	1	1	1	1	1	1	1.00
28	1	1	1	1	1	1	1.00
29	1	1	1	1	1	1	1.00
30	1	1	1	1	1	1	1.00
31	1	1	1	1	1	1	1.00
32	1	1	1	1	1	1	1.00
33	1	1	1	1	1	1	1.00
34	1	1	1	1	1	1	1.00
35	1	1	1	1	1	1	1.00
36	1	1	1	1	1	1	1.00
37	1	1	1	1	1	1	1.00
38	1	1	1	1	1	1	1.00
39	1	1	1	1	1	1	1.00
40	1	1	1	1	1	1	1.00

**แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรมสาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

คำชี้แจง

- 1.แบบทดสอบฉบับนี้ ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีทั้งหมด 40 ข้อใช้เวลา 40 นาที
- 2.แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ให้ทำเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ถูกต้องที่สุด
- 3.หากผู้เข้าสอบต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบ ให้ทำดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1	X		≠	

4.ให้ผู้เข้าสอบเขียนชื่อ - สกุล เลขที่ ชั้น โรงเรียน บนกระดาษคำตอบ ให้เรียบร้อยและอย่าเปิดข้อสอบจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากกรรมการคุมห้องสอบ

5.อย่าขีดข้อความใดๆ ในแบบทดสอบ

มาตรฐานที่ 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด 1.อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

(วัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ)

1.หลังจากการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว

เกิดเหตุการณ์สำคัญอะไร

- ก.เกิดสงครามระหว่างศาสนา ในประเทศอินเดีย
- ข.พระพุทธศาสนากลายเป็นรากฐานของสังคมอินเดีย
- ค.พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปยังดินแดนอาณานิคมของประเทศอินเดีย
- ง.พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกชมพูทวีป

(วัดพฤติกรรมด้านความเข้าใจ)

2. การปฏิบัติที่แสดงว่า พระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกในจิตใจของประชาชนประเทศเพื่อนบ้าน

- ก.การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ข.การนำหลักธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
- ค.การส่งบุตรหลานมาบรรพชาอุปสมบทในประเทศไทย
- ง.การเรียกร้องเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

ตัวชี้วัด 2. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

3. ประเด็นใดแสดงถึง คุณลักษณะ ของคำสอนพระพุทธศาสนา คืออะไร

- ก. มีหลักคำสอนเพื่อสันติภาพ
- ข. มีหลักคำสอนคล้ายกับศาสนาอื่น
- ค. พระพุทธศาสนาสอนในหลักเสมอภาค
- ง. มีพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติสืบทอดพระพุทธศาสนา

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

4. เพราะเหตุใดพระพุทธศาสนานิกายมหายานจึงมีความเจริญรุ่งเรืองรวดเร็วในประเทศสิงคโปร์

- ก. ไม่มีปัญหาทางการเมือง
- ข. ไม่มีศาสนาอื่นเข้ามาเผยแพร่
- ค. มีหลักคำสอนที่ปฏิบัติได้ผลดี
- ง. ชาวสิงคโปร์ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายจีน

ตัวชี้วัด 3. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติและมรดกของชาติ

(วัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์)

5. เพราะเหตุใดจึงกล่าวว่า ความเจริญทางด้านศิลปะไทยต้องไปดูที่วัด

- ก. วัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรม
- ข. วัดเป็นศูนย์กลางการจัดแสดง
- ค. วัดเป็นสถานที่บริการชุมชน
- ง. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปกรรม

(วัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์)

6. ปัญหาสำคัญที่สุดทำให้พระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้านของไทย ไม่ สามารถฟื้นฟูให้เจริญก้าวหน้าได้ คืออะไร

- ก. ปัญหาทางสังคม
- ข. ปัญหาทางการเมือง
- ค. ปัญหาทางเศรษฐกิจ
- ง. ปัญหาทางการศึกษา

ตัวชี้วัด 5.วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับ
 ถ้อยตามที่กำหนด

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

7.เหตุการณ์พระพุทธเจ้าผจญมาร ได้มีการสร้างพระพุทธรูปจำลองปางหนึ่งลักษณะ
 "พระหัตถ์วางบนพระเพลาซึ่งพระตรรชนีลงพื้นดิน" จึงเรียกชื่อพระพุทธรูปปางนี้
 ว่าปางอะไร

- ก.ปางห้ามญาติ
- ข.ปางนาคปรก
- ค.ปางมารวิชัย
- ง.ปางนั่งสมาธิ

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

8.คำอธิบายความหมายของชาดกได้ชัดเจนที่สุด คืออะไร

- ก.เรื่องราวของพระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้
- ข.เรื่องราวของพระพุทธเจ้าก่อนประสูติ
- ค.เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญตบะ
- ง.เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีก่อนเสวยพระชาติเป็นพระพุทธเจ้า

ตัวชี้วัด 6.วิเคราะห์และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก
 ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

9.สาระสำคัญของชาดกเรื่อง " มิตตวินทุกชาดก " ตรงกับสำนวนไทย ว่าอย่างไร

- ก.เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง
- ข.อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว
- ค.หมูเขาจะห้ามเอาคานเข้าไปสอด
- ง.คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

10.ข้อใดเป็นวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดของการเรียน เรื่อง ชาดก

- ก.เพื่อให้เกิดความโคตมีสุข
- ข.เพื่อให้เกิดศรัทธา ซาบซึ้ง ในพระพุทธเจ้า
- ค.เพื่อเป็นแบบอย่างในการกระทำคุณงามความดี
- ง.เพื่อเสริมสร้างศรัทธา ซาบซึ้ง ในพระพุทธศาสนา

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

11. นางชัชชุตราเป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลในเรื่องอะไร

- ก. ละเว้นความโลภ
- ข. ละความหลง
- ค. ละเว้นความโกรธ
- ง. ละเว้นความถือตัว

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

12. การเรียนรู้ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง นักเรียนได้รับ

คำสอนตรงกันคือข้อใด

- ก. ความสามัคคีช่วยให้สังคมมนุษย์พ้นภัย
- ข. บุคคลที่มีความกตัญญูจะมีความเจริญรุ่งเรือง
 - ค. บุคคลมีสติปัญญาจะบรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็ว
- ง. บุคคลใดทำกรรมไว้อย่างไรย่อมได้รับผลกรรมนั้น

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

13. บุคคลประพฤตินิยม ย่อมมีคุณสมบัติสำคัญที่สุด คืออะไร

- ก. เป็นคนดี ไม่ประพฤติน่าชัง
- ข. เป็นคนพูดน้อย มารยาทเรียบร้อย
- ค. เป็นผู้สำรวจในการบริโภคอาหาร
- ง. เป็นผู้ระมัดระวังในการคบเพื่อน

ตัวชี้วัด 7.อธิบายโครงสร้าง และสาระสังเขปของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ

(วัดพฤติกรรมด้านความเข้าใจ)

14. ความสำคัญของพระไตรปิฎก คือข้อใด

- ก. รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
- ข. รวบรวมเรื่องเล่า ชาดก และพุทธสุภาษิต
- ค. รวบรวมประวัติของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์
- ง. รวบรวมพระธรรมวินัย และข้อปฏิบัติของพระสงฆ์

(วัดพฤติกรรมด้านสังเคราะห์)

15. นักการเมืองที่คอร์รัปชันบ้านเมือง นำผลประโยชน์ไปให้พวกพ้อง ตรงกับหลักกรรม

วิบัติ ข้อใด

- ก. คติ วิบัติ
- ข. กาลวิบัติ
- ค. อุปธิวิบัติ
- ง. ปโยควิบัติ

(วัดพุทธกิจกรรมด้านความเข้าใจ)

16. พระธรรมควรห้อมเข้ามาใส่ตน จากข้อความที่ขีดเส้นใต้หมายความว่าอย่างไร

- ก.ปฏิบัติแล้วให้ผลได้จริง
- ข.ฟังทราบได้เฉพาะตน
- ค.ไม่ต้องซ่อนเร้นปกปิด
- ง.ผู้ปฏิบัติธรรมจะเห็นได้เอง

ตัวชี้วัด 8.อธิบายธรรมคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบปริยัติ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนา แก้ปัญหาของชุมชนและสังคม

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการนำไปใช้)

17. ปากเป็นเอกเสกมนต์ให้คนเชื่อ ฉลาดเฉลียววาจาปรีชาฉาน

จะกล่าวถ้อยร้อยคำไม่รำคาญ เป็นรากฐานพาดนพันรำเคี้ยว

บทกลอนบทนี้ต้องกล่าวถึงเรื่องอะไร

- ก.คิดแบบกุศล
- ข.มีไมตรีจิต
- ค.มีวาจาที่ไพเราะ
- ง.มีกัลยาณมิตร

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการสังเคราะห์)

18. พระธรรมควรห้อมเข้ามาใส่ตน จากข้อความที่ขีดเส้นใต้ หมายความว่าอย่างไร

- ก.ปฏิบัติแล้วให้ผลได้จริง
- ข.ฟังทราบได้เฉพาะตน
- ค.ไม่ต้องซ่อนเร้นปกปิด
- ง.ผู้ปฏิบัติธรรมจะเห็นได้เอง

(วัดพุทธกิจกรรมด้านความรู้ ความจำ)

19. พระรัตนตรัย หมายถึงอะไร

- ก. พระพุทธเจ้า
- ข. พระอรหันต์
- ค. พระพุทธเจ้า พระสาวก
- ง. พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

(วัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ)

20. องค์ประกอบขั้นที่ 5 ได้แก่อะไร

- ก. รูป หู จมูก วิญญาณ
- ข. รูป กายใจ วิญญาณ สังขาร
- ค. รูป เวทนา กายใจ วิญญาณ
- ง. รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ให้นักเรียน อ่านกรณีตัวอย่าง แล้วตอบคำถาม ข้อ 21-24

บ้านโนนสวรรค์ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ทั้งนี้เพราะสมาชิกในหมู่บ้านมีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ปราศจากโจรผู้ร้าย ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายบุญธรรม เป็นผู้มีคุณธรรม ต่อมาเมื่อครอบครัวของนายสมชัย ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านพร้อมภรรยาชื่อ นางไข่มุก และลูกสาวชื่อทิพย์ นายสมชัยต้องทำงานหนักจึงไม่มีเวลาให้ครอบครัว นางไข่มุกเมื่อมีเวลาว่างจึงชวนเพื่อนๆ ไปเล่นไพ่ ส่วน ด.ญ.ทิพย์ ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 แต่ไม่ชอบเรียนหนังสือ มักจะโกหกพ่อแม่บ่อยๆ ว่าต้องออกไปบ้านเพื่อทำการบ้าน แต่ความจริงได้ชวนเพื่อนไปเดินเที่ยวตามห้างสรรพสินค้าบ่อยๆ และมักจะขโมยเงินแม่เป็นประจำ เป็นเหตุให้สมาชิกในครอบครัวมีปากเสียงกันบ่อยครั้ง

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

21. บุคคลใด ทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ

- ก. นายสมชัย
- ข. นางไข่มุก
- ค. ด.ญ.ทิพย์
- ง. นายบุญธรรม

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

22. บุคคลใด เป็นต้นเหตุทำให้ครอบครัวของนายสมชัย เกิดปัญหา

- ก. ลูก
- ข. พ่อและแม่
- ค. เพื่อนบ้าน
- ง. ผู้ใหญ่บ้าน

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

23. การกระทำของผู้ใดเป็นไปตามหลักอภุศลกรรมบท 10

- ก. นายสมชัย
- ข. นางไข่มุก
- ค. นายบุญธรรม
- ง. สมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน

(วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์)

24. การกระทำของผู้ใด เป็นไปตามหลักอบายมุข 6

- ก. นายสมชัย
- ข. นายบุญธรรม
- ค. นายบุญธรรมและนายสมชัย
- ง. นางไข่มุกและด.ญ.ทิพย์

(วัดพฤติกรรมด้านการนำไปใช้)

25. โครงการเมาไม่ขับ เป็นโครงการที่ต้องการรณรงค์ให้ผู้ขับขีรถยนต์มีคุณธรรมใด

- ก. เมตตา กรุณา
- ข. หิริ โอตตัปปะ
- ค. สติสัมปชัญญะ
- ง. มีความขยันหมั่นเพียร

(วัดพฤติกรรมด้านการนำไปใช้)

26. อบายมุข ข้อใดเป็นสาเหตุของโรคเอดส์ เด่นชัดที่สุด

- ก. นักเลงสุรา
- ข. นักเลงผู้หญิง
- ค. นักเลงการพนัน
- ง. คบคนชั่วเป็นมิตร

(วัดพฤติกรรมด้านการประเมินค่า)

27. เหล้าผลาญทุกสิ่งทุกอย่าง ผลาญทรัพย์ ผลาญไมตรี ผลาญสุขภาพ ผลาญศักดิ์ศรี**ผลาญสติปัญญา ข้อความเหล่านี้กล่าวถึงเรื่องอะไร**

- ก. วิธีเลิกเหล้า
- ข. โทษของการดื่มเหล้า
- ค. สาเหตุที่ทำให้ดื่มเหล้า
- ง. ผลดีที่งดเว้นจากการดื่มเหล้า

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการสังเคราะห์)

28. คำว่า "ได้ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ" จัดเป็นโทษของอะไร

- ก. การเที่ยวกลางคืน
- ข. การเป็นนักเลงการพนัน
- ค. การติดสุรา ยาเสพติด
- ง. การเที่ยวดูการละเล่น

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการสังเคราะห์)

29. ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาใน จูฬกัมมวิภังคสูตร คนมีอายุสั้นเนื่องจากผลกรรมใด

- ก. ข่มสัตว์
- ข. ถี้อตัว
- ค. ทรมานสัตว์
- ง. อาฆาตพยาบาท

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการประเมินค่า)

30. โจรปล้น 10 ครั้งยังไม่เท่าไฟไหม้ 1 ครั้ง ไฟไหม้ 10 ครั้งไม่เท่าเล่นการพนันเพียงครั้งเดียว ข้อความนี้ต้องการกล่าวถึงเรื่องใด

- ก. การปล้นบ้าน
- ข. อุบัติเหตุจากไฟไหม้
- ค. โทษของการเล่นการพนัน
- ง. จำนวนครั้งของโจรปล้น ไฟไหม้และเล่นการพนัน

(วัดพุทธกิจกรรมด้านการนำไปใช้)

31. หากนักเรียนไม่ต้องการเป็นเอดส์ โรคตับแข็ง เสียเงินเสียทองไม่คบเพื่อนไม่ดี นักเรียนควรหลีกเลี่ยงสิ่งใด

- ก. ออกติ 4
- ข. วิบัติ 4
- ค. อบาย 4
- ง. อบายมุข 6

ตัวชี้วัด 9. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโส

มนสิการคือวิธีคิดแบบอบายปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

(วัดพุทธนิคมด้านการสังเคราะห์)

32. ข้อใดถือว่าเป็นการบริหารจิต

- ก. การทำสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญาที่แจ่มแจ้ง
- ข. การทำสมาธิเพื่อให้จิตสงบตั้งมั่น
- ค. การทำสมาธิเพื่อให้จิตหลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่น
- ง. การทำสมาธิเพื่อให้เข้าใจสภาวะต่างๆ ตามความเป็นจริง

(วัดพุทธนิคมด้านการนำไปใช้)

33. การฝึกสมาธิมีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไร

- ก. ทำให้นอนหลับสบายไม่ฝัน
- ข. มีสมาธิในการเรียนรู้มากขึ้น
- ค. หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง
- ง. จิตมีพลังและมีความตั้งมั่นมากขึ้น

(วัดพุทธนิคมด้านการนำไปใช้)

34. จุดมุ่งหมายของจิต "ภาวนา" คืออะไร

- ก. การสวดอ้อนวอนให้บรรลุมงคล
- ข. การสร้างความสงบในจิตใจ
- ค. การแผ่ความดีไปสู่มวลมนุษย์
- ง. การมีระเบียบวินัย สรรวมกาย วาจา

(วัดพุทธนิคมด้านการสังเคราะห์)

35. ครูบอกว่า การมีสมาธิจะช่วยให้เรียนหนังสือเข้าใจดีจำได้ดี สมภพจึงนั่งสมาธิก่อนเรียนหนังสือทุกวัน การกระทำของสมภพ เป็นการฝึกให้เกิดปัญญาประเภทใด

- ก. สุตมยปัญญา
- ข. จินตามยปัญญา
- ค. ภาวนามยปัญญา
- ง. วิปัสสนาปัญญา

(วัดพุทธนิคมด้านการสังเคราะห์)

36. ข้อใดกล่าวถึงการแผ่เมตตาได้ถูกต้อง

- ก. การแผ่เมตตาแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจ
- ข. ควรแผ่เมตตาให้กับคนที่รักเท่านั้น
- ค. แผ่เมตตาในวันพระ จะมีอานิสงค์กว่าวันธรรมดา
- ง. การแผ่เมตตาต้องกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลก่อนเสมอ

(วัดพุทธิทธิธรรมด้านการสังเคราะห์)

37. บงกช รู้ตัวเองว่า ชอบบริการช่วยเหลือผู้อื่น จึงสมัครเรียนพยาบาล เมื่อสอบได้ก็เข้าเรียนพยาบาล เมื่อสำเร็จการศึกษา เป็นพยาบาลตามความต้องการ ความคิดของบงกช เกิดขึ้น เพราะเธอมีความคิดแบบใด

- ก. แบบแก้ปัญหา
- ข. แบบบรรณสัมพันธ์
- ค. แบบแยกแยะองค์ประกอบ
- ง. แบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม

(วัดพุทธิทธิธรรมด้านการวิเคราะห์)

38. การคิดในข้อใดเป็น การคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม มีลักษณะอย่างไร

- ก. สุขชาติคิดหาคำตอบของข้อสอบวิชาพระพุทธศาสนา
- ข. วีระพงษ์ เห็นว่าตนมีฐานะยากจน จึงพยายามตั้งใจเรียน จบแล้วมีงานทำที่ดีๆ
- ค. ธิดา จะเปรียบเทียบราคา รูปเล่ม คุณภาพหนังสือเรียน ก่อนจะซื้อมาอ่าน
- ง. วิเชียรสอบวิชาคณิตศาสตร์ ได้คะแนนสูงสุดในห้องเรียน ทั้งนี้เพราะเขามีการวางแผนอย่างมีระบบ

(วัดพุทธิทธิธรรมด้านการนำไปใช้)

39. พฤติกรรมของบุคคลใดที่เกิดจากการฝึกฝนสมาธิ

- ก. นก ร้องให้เสียใจที่ถูกอาจารย์ตำหนิที่ไม่ส่งการบ้าน
 - ข. สวย ยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอถึงแม้จะโดนเพื่อนแซว เล่น
 - ค. ชมพู เป็นคนซื่อสัตย์พูดจริง ทำจริง แต่โกรธเมื่อมีคนต่อว่า
 - ง. มะลิ เป็นคนเรียบร้อยมักทำตามเพื่อนทุกเรื่องเพราะซึ้งเกรงใจ
- ตัวชี้วัด 10. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วย อานาปานสติหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ

(วัดพุทธิทธิธรรมด้านการวิเคราะห์)

40. การฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติ มีลักษณะอย่างไร

- ก. สมัคคีตใช้สติกำหนดลมหายใจเข้า - ออก
- ข. สมชายใช้สติกำหนดอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ
- ค. สมพงษ์ใช้สติกำหนดอาการของจิตว่าขณะนั้นมีสภาพอย่างไร
- ง. สมพรใช้สติกำหนดความสุข ความทุกข์และอาการเฉยๆ ที่เกิดขึ้น

**เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมสาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

ข้อที่	เฉลย	ข้อที่	เฉลย
1	ง	21	ค
2	ข	22	ข
3	ก	23	ข
4	ง	24	ง
5	ง	25	ค
6	ข	26	ข
7	ค	27	ข
8	ง	28	ข
9	ข	29	ก
10	ค	30	ค
11	ก	31	ง
12	ข	32	ข
13	ก	33	ข
14	ก	34	ข
15	ง	35	ก
16	ก	36	ก
17	ค	37	ข
18	ก	38	ข
19	ง	39	ข
20	ง	40	ก

ตารางที่ 36 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้สาระสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระพระพุทธศาสนา) (ต่อ)

แผนที่	รายการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
10	ตัวชี้วัด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	สาระสำคัญ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	จุดประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	สาระการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	กิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	สื่อการเรียนการสอน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	แหล่งการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	การวัดผลประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

ภาคผนวก จ

การวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ

- 1.การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 2.การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตารางที่ 37 การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น
ของแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.63	0.29	16	0.71	0.34
2	0.76	0.26	17	0.71	0.46
3	0.77	0.34	18	0.76	0.37
4	0.74	0.40	19	0.76	0.31
5	0.77	0.40	20	0.74	0.34
6	0.77	0.29	21	0.70	0.26
7	0.67	0.26	22	0.76	0.43
8	0.64	0.31	23	0.67	0.31
9	0.73	0.37	24	0.69	0.29
10	0.71	0.29	25	0.70	0.37
11	0.71	0.40	26	0.73	0.43
12	0.73	0.31	27	0.63	0.34
13	0.74	0.46	28	0.69	0.34
14	0.73	0.26	29	0.73	0.49
15	0.70	0.31	30	0.74	0.29
ค่าความเชื่อมั่น (KR-20) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85					

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์หาความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น
ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (สาระพระพุทธศาสนา)

ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)
1	0.75	0.25	21	0.31	0.38
2	0.47	0.75	22	0.47	0.25
3	0.53	0.50	23	0.38	0.25
4	0.31	0.38	24	0.31	0.38
5	0.31	0.38	25	0.31	0.38
6	0.53	0.50	26	0.27	0.50
7	0.31	0.80	27	0.43	0.75
8	0.67	0.63	28	0.38	0.25
9	0.60	0.75	29	0.40	0.38
10	0.60	0.80	30	0.40	0.50
11	0.53	0.63	31	0.53	0.75
12	0.25	0.63	32	0.31	0.38
13	0.43	0.63	33	0.38	0.25
14	0.67	0.63	34	0.30	0.25
15	0.53	0.80	35	0.37	0.75
16	0.67	0.50	36	0.31	0.38
17	0.60	0.80	37	0.31	0.38
18	0.38	0.25	38	0.57	0.80
19	0.27	0.50	39	0.47	0.50
20	0.31	0.38	40	0.40	0.63
ค่าความเชื่อมั่น (K – R20) ของแบบทดสอบฉบับนี้เท่ากับ 0.82					

ภาคผนวก ช

แผนการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการ
เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

(อยู่ในเอกสารเอกสารหมายเลข 2.1 ประกอบรายงานการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เส้นทางแห่งพุทธศาสนา

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

ผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.1

เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

2.ตัวชี้วัด

2.1 อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

2.2 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

3.สาระสำคัญ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่ ในประเทศเพื่อนบ้านมีทั้งพุทธศาสนาที่เป็นพุทธศาสนิกายหินยานแบบเถรวาทและแบบมหายาน ทั้งนี้เพราะความเสถียรของพุทธสาวก และการส่งเสริมของพระมหากษัตริย์

4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

4.1 บอกเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านได้

4.2 อธิบายประวัติความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านได้

4.3 วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านได้

4.4 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน

5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง

5.3 **เป็นคนมีความสุข** คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพุดตีในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

6.1 การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

6.2 วิเคราะห์หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้น การสำรวจประเด็น

- 7.1 นักเรียนดูภาพสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน
- 7.2 สนทนาถึงความสำคัญของภาพที่ดู เช่น ชื่อของภาพ ในภาพเป็นเรื่องราวของอะไร อยู่ในประเทศอะไร มีความสำคัญอย่างไร
- 7.3 แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้ฐาน

- 7.4 สนทนาถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ มีได้เพราะอะไรโดยเชื่อมโยงกับภาพที่นักเรียนได้ศึกษา
- 7.5 ครูและนักเรียนร่วมกันศึกษาในรายละเอียดของเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจน บทบาทและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อแต่ละประเทศ

ขั้นวิเคราะห์

- 7.6 นักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้ที่ 1 แล้วตอบคำถามในใบกิจกรรมที่ 1
- 7.7 ร่วมกันอภิปรายผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและช่วยกันสรุปรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 7.8 แบ่งนักเรียนออกเป็น 7 กลุ่มๆละ 5 – 7 ศึกษาใบความรู้ที่ 2 และตอบคำถามตาม ใบกิจกรรมที่ 2
- 7.9 นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาสรุปสาระสำคัญในเรื่องที่กลุ่มตนเองได้ศึกษา
- 7.10 นักเรียนร่วมกันตรวจสอบคำตอบตามใบเฉลยกิจกรรมที่ 1, 2

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์

- 7.11 นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 3 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (ซูจีชวนชนกลุ่มน้อยรวมพลังต้านสลอร์ค) และทำใบกิจกรรมที่ 3
- 7.12 นักเรียนร่วมกันตรวจสอบคำตอบตามใบเฉลยกิจกรรมที่ 3
- 7.13 นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 4 และทำใบกิจกรรมที่ 4
- 7.14 นักเรียนร่วมกันตรวจสอบคำตอบตามใบเฉลยกิจกรรมที่ 4

ชั้นวางแผนการจัดการ

7.15 นักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาโดยการทำเป็นแผนที่ความคิด สรุปเนื้อหาที่ศึกษา เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนความสำคัญของพระพุทธศาสนา โดยบันทึกลงในสมุดของตนเอง

ชั้นลงมือปฏิบัติ

7.16 นักเรียนร่วมกันเสนอแนวความคิดการจัดทำชิ้นงานที่ตนเองถนัดและชอบ เช่น เรียงความ สมุดภาพ แผนที่ ฯ และร่วมกันลงมือปฏิบัติ ในการทำชิ้นงาน

7.17 ครูให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะแนวทางในการทำชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม ตลอดจนการร่วมกันกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนชิ้นงานของแต่ละกลุ่มด้วย

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.18 นักเรียนนำเสนอผลงานและร่วมกันประเมินผลงาน

7.19 ร่วมกันจัดป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียนและชื่นชมผลงาน

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) แผ่นภาพพุทธสถานที่สำคัญของประเทศเพื่อนบ้าน
- 2) ใบความรู้ที่ 1 เรื่องประวัติความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน
- 3) ใบกิจกรรมที่ 1 (เรื่องประวัติความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน)
- 4) ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ความสำคัญ และการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน
- 5) ใบกิจกรรมที่ 2 (เรื่อง ความสำคัญ และการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน)
- 6) ใบความรู้ที่ 3 (หลักธรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน)
- 7) ใบกิจกรรมที่ 3 (หลักธรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน)
- 8) ใบความรู้ที่ 4 การฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีตัวอย่าง (ซูจีชวนชนกลุ่มน้อยรวมพลังต่อต้านสลอร์ค)
- 9) ใบกิจกรรมที่ 4 (การฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีตัวอย่าง (ซูจีชวนชนกลุ่มน้อยรวมพลังต่อต้านสลอร์ค))

10) หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 0110 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

11) หนังสือเรียน สาระพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

8.2 แหล่งเรียนรู้

1) ห้องสมุดของโรงเรียน /ห้องจริยธรรมของโรงเรียนโสภากามวิทยา

2) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

(1) www.aksorn.com/lib/s/soc 01

(2) www.thaibuddism.com

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
4.1 บอกเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
4.2 อธิบายประวัติความเป็นมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านได้	ตรวจใบกิจกรรมที่ 1-2-3	ใบกิจกรรม 1,2,3	
4.3 วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านได้			
4.4 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่4	ใบกิจกรรม 4	

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

ภาคผนวก

ภาพ พุทธสถานสำคัญของประเทศเพื่อนบ้าน

บุโรพุทโธบนเกาะชวา เป็นพุทธสถานที่มีชื่อเสียงที่สุด ของอินโดนีเซียสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 14 โยกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์เป็นหลักฐานบันทึกความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย เมื่อครั้งอดีต

ภาพแกะสลักหินภูเขาไฟในวิหาร บุโรพุทโธบนเกาะชวาบ่งบอกความเชื่อถือศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา บนเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย

เจดีย์ชเวดากองตั้งอยู่ที่เมืองย่างกุ้ง ของประเทศเมียนมาร์ เป็นเจดีย์ที่มีความยิ่งใหญ่
งดงาม มากของประเทศเมียนมาร์

พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ตั้งอยู่ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลาว สร้างในสมัยพระเจ้า
ไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ของลาว เป็นเจดีย์ที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่ง

ภาพ พุทธสถานสำคัญของพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน

วัดพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

ปราสาทนครธม เป็นปราสาทที่สร้างในพุทธศตวรรษที่ 18 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นศิลปะแบบบาเยน ตามความเชื่อพระพุทธรูปศานิกายมหายาน ประเทศกัมพูชา

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

ภายหลังพุทธปรินิพพานแล้วประมาณ 300 ปี ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช แห่งชมพูทวีป พระองค์มีพระราชศรัทธาอย่างแรงกล้าในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พวกเดียรถีย์เข้ามาปลอมบวช สร้างความสับสนและความไม่สงบในพระพุทธศาสนา

พระโมคคัลลีบุตรติสสมหาเถระซึ่งเป็นประมุขสงฆ์ในเวลานั้นได้มองเห็นว่าพวกเดียรถีย์เป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจึงได้ปรึกษากับพระอรหันต์รูปอื่นๆ แล้วมีมติให้มีการทำสังคายนาขึ้นเป็นครั้งที่ 3 กระทำที่ วัดโศการาม เมืองปาฏลีบุตร แคว้นมคธ (ปัจจุบันคือเมืองปัตนะ เมืองหลวงรัฐพิหาร) ประมาณ 9 เดือนจึงแล้วเสร็จต่อจากนั้นพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งพระอรหันต์เป็นสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและนอกประเทศ รวม 9 คณะ ดังต่อไปนี้

ภาพ ถ้ำที่ใช้เป็นที่สังคายนาพระไตรปิฎก

คณะที่ 1 พระมัชฌันติกเถระ ไปยังแคว้นกัสมีระและแคว้นคันทาระ (แคว้นแคชเมียร์ และประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน)

คณะที่ 2 พระมหาเทวะเถระ ไปยังมหิสสกมณฑลซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของแม่น้ำโคธาวารี (แคว้นไมเซอร์ในปัจจุบัน)

คณะที่ 3 พระรักขิตเถระ ไปยังวนวาสีประเทศซึ่งอยู่ในเขตกระนะ (แคว้นบอมเบย์ในปัจจุบัน)

คณะที่ 4 พระโยนกธรรมรักขิตเถระ ไปยังอปรันตกชนบทซึ่งอยู่ริมฝั่งอารเบีย (ทางทิศเหนือของบอมเบย์)

คณะที่ 5 พระมหาธรรมรักขิตเถระ ไปยังมหารัฐประเทศ (อันตรประเทศในปัจจุบัน)

คณะที่ 6 พระมหารักขิตเถระ ไปยังโยนกประเทศ (แคว้นแดนอากาศเรียมในเปอร์เซียในปัจจุบัน)

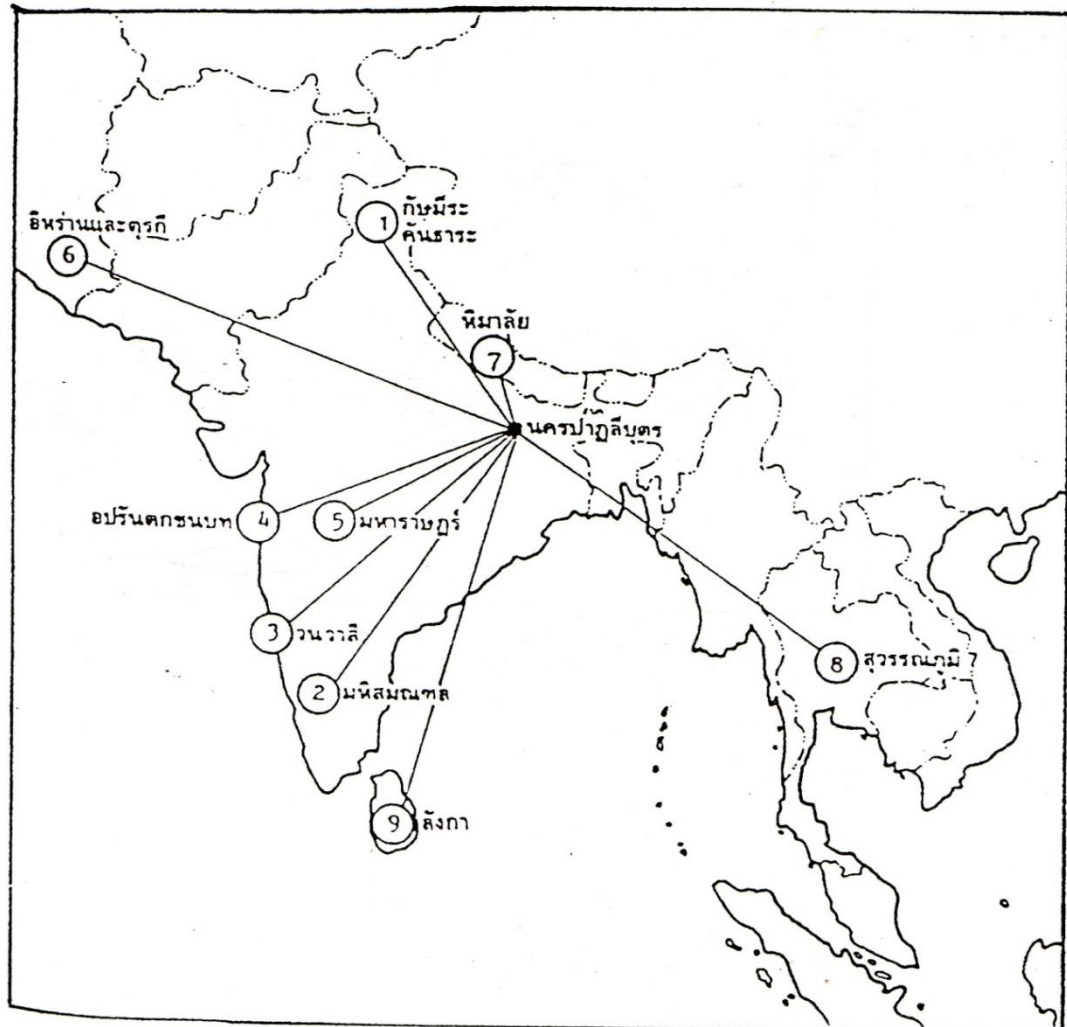
คณะที่ 7 พระมัชฌิมเถระ ไปยังหิมวันตประเทศ ประเทศเนปาลในปัจจุบัน (อยู่ตอนเหนือของอินเดีย)

คณะที่ 8 พระโสณเถระกับพระอุตตระเถระ ไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศพม่าและไทยในปัจจุบัน)

คณะที่ 9 พระมหินทเถระกับนางสังฆมิตตาเถรี (พระโอรสและพระธิดาของพระเจ้าอโศกมหาราช) ไปยังประเทศลังกา

การสังคายนาครั้งที่ 3 นี้ ได้ส่งผลให้พระพุทธรูปหลายไปยั้งนานาประเทศอันรวมถึงประเทศไทยด้วยแม่ในชมพูทวีปเอง พระพุทธรูปนั้นก็เจริญรุ่งเรืองต่อมาเป็นเวลานาน ซึ่งสรุปในแผนที่เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธรูปไปในส่วนต่างๆของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธรูปสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

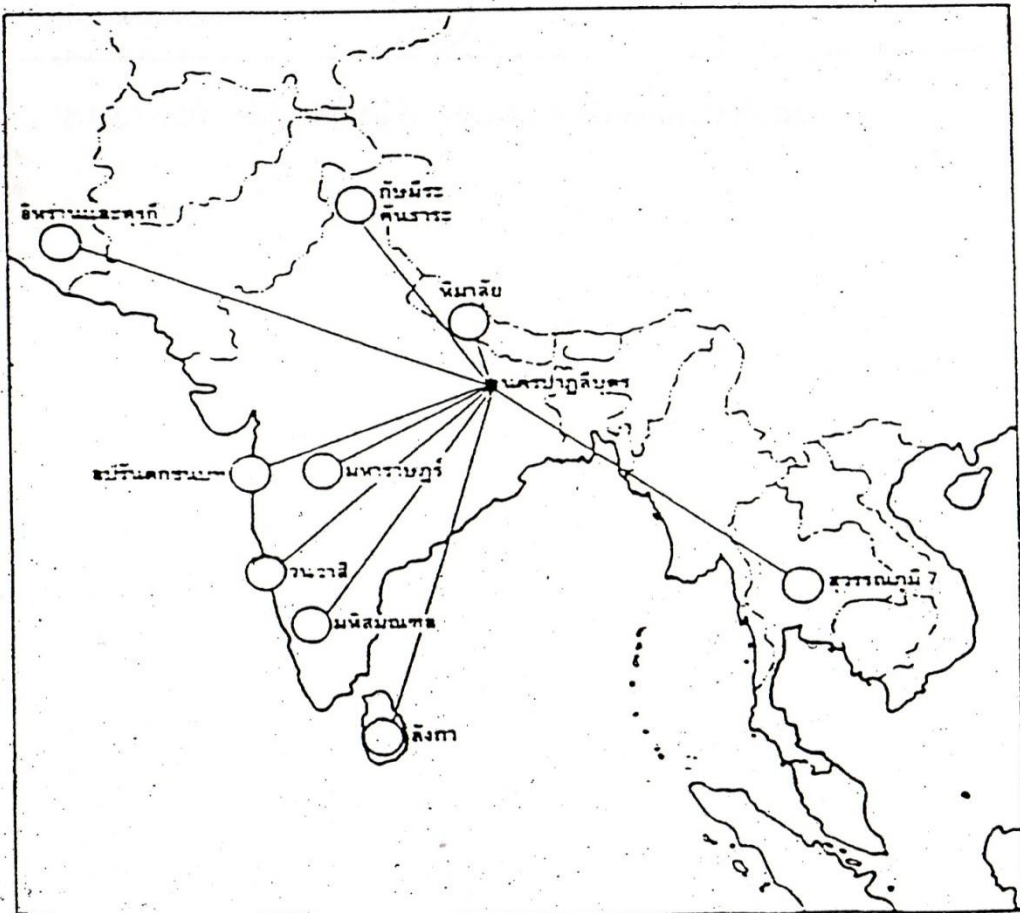
ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน
 สารการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
 ชื่อ.....
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 เลขที่.....

จุดประสงค์การเรียนรู้ บอกเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านได้
 ลำดับขั้นการปฏิบัติงาน ใบงานนี้แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

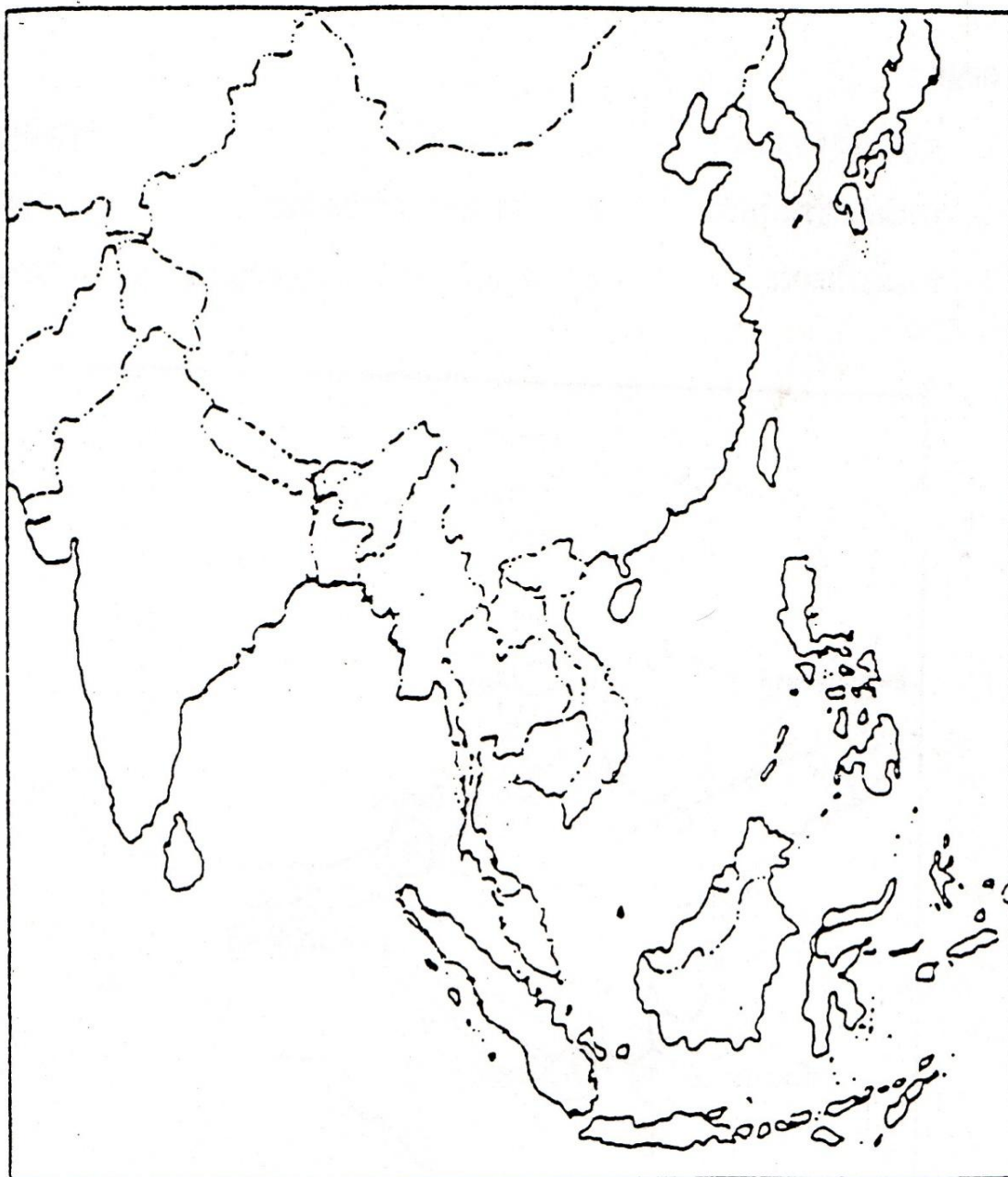
ตอนที่ 1 ให้นักเรียนนำหมายเลขหน้าชื่อพระธรรมทูตที่เดินทางจากนครปาฏลีบุตร
 เพื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ใส่ในวงกลมที่กำหนดไว้ในแผนที่

1. พระมัชฌันติกเถระ	2. พระมหาเทวะ	3. พระรักขิตเถระ
4. พระโยนทธรรมรักขิต	5. พระมหาธรรมรักขิตเถระ	6. พระมหารักขิตเถระ
7. พระมัชฌิมเถระ	8. พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ	9. พระมหินทเถระ

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนลงชื่อประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งเส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
จากแหล่งกำเนิดสู่ประเทศเพื่อนบ้าน (เน้นเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง)

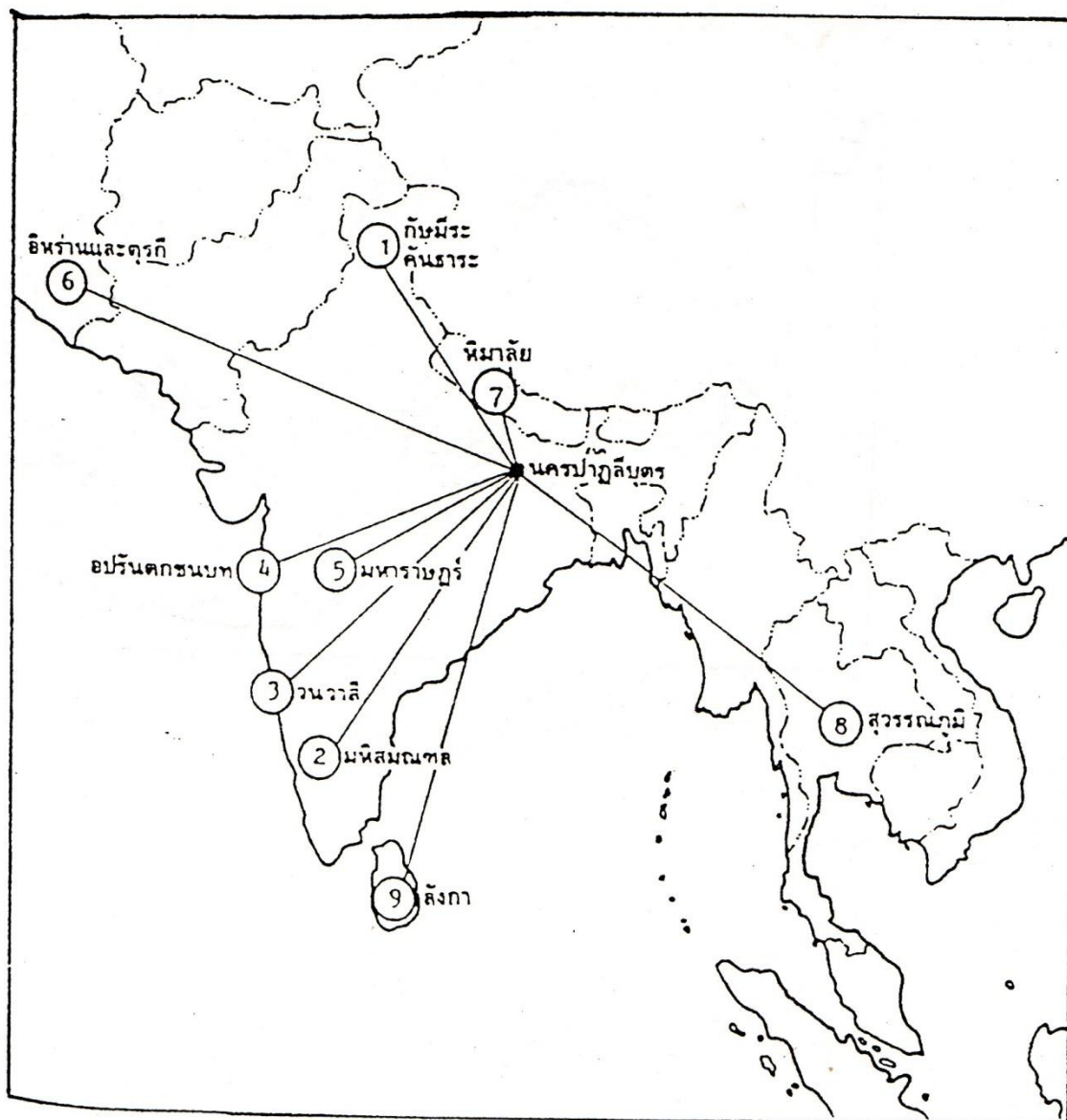
แผนที่โครงร่างทวีปเอเชีย

เจดีย์ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน
ตอนที่ 1

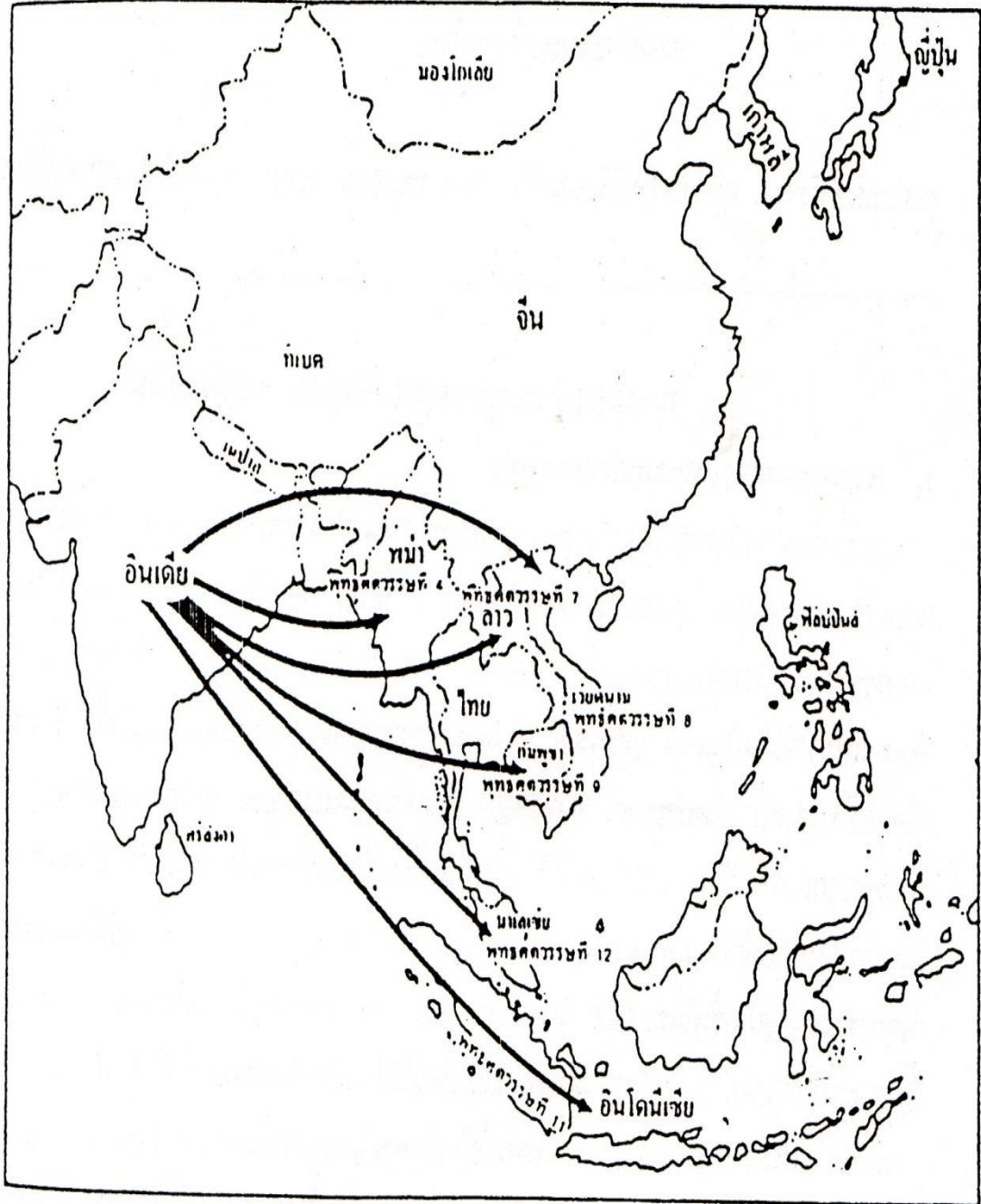
1. พระมัชฌันติกเถระ	2. พระมหาเถาะ	3. พระรักขิตเถระ
4. พระโยนกธรรมรักขิต	5. พระมหาธรรมรักขิตเถระ	6. พระมหารักขิตเถระ
7. พระมัชฌิมเถระ	8. พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ	9. พระมหินทเถระ

ตอนที่ 2

แผนที่โครงร่างทวีปเอเชีย

แผนที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

แผนที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน

1. พระพุทธศาสนาในประเทศสหภาพพม่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่พม่า พระพุทธศาสนากำเนิดที่ประเทศอินเดีย เผยแผ่เข้าสู่ประเทศพร้อมกับประเทศไทย ในระยะแรกมีการนับถือทั้ง 2 นิกาย คือ นิกายเถรวาทและมหายาน ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 12 พระเจ้าอโนรุธมหาราชหรือพระเจ้าอโนรธามังช่อ พระมหากษัตริย์แห่งเมืองพุกามทรงรวบรวมดินแดนพม่าให้เป็นปึกแผ่น และทรงส่งเสริมพระพุทธศานานิกายเถรวาทให้เจริญยิ่งขึ้น ฝ่ายนิกายมหายานก็เสื่อมลงโดยลำดับเมื่อประมาณ พ.ศ.1830 อาณาจักรพุกามสลายลง เพราะการรุกรานของกองทัพมองโกล พระพุทธศาสนาจึงเสื่อมถอยลง แต่ก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ เมื่อราว พ.ศ.2003-2034 ในคราวที่อังกฤษเข้าครอบครองพม่า สภาพการนับถือพระพุทธศาสนาเจริญขึ้นและเสื่อมลงเป็นระยะๆ มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในช่วงนี้คือ ในพุทธศตวรรษที่ 24 มีพระสงฆ์จากลังกามารับการอุปสมบทใหม่แล้วไปตั้งคณะสงฆ์แบบพม่าขึ้นในลังกา มีการชำระพระไตรปิฎกและทำสังคายนาครั้งที่ 5 เมื่อ พ.ศ.2411-2414 ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้ามินดงและทรงให้จารึกพระไตรปิฎกลงในแผ่นหินอ่อน 729 แผ่น แล้วทำสถูปครอบไว้ที่เชิงเขาเมืองมัณฑะเลย์ หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาก็เสื่อมลงอีก และได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งเมื่อพม่าได้รับเอกราชอังกฤษเมื่อ พ.ศ.2491

ภาพ พระสงฆ์เถรวาทในประเทศเมียนมาร์ และการปฏิบัติศาสนกิจของชาวพุทธในประเทศเมียนมาร์ ในปัจจุบัน

2. พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ลาว พระพุทธศาสนาแผ่ขยายเข้าสู่ลาวในปีใดนั้นไม่สามารถยืนยันได้แน่ชัด แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่า พระพุทธศาสนาที่เข้ามาสู่ลาวนั้นเป็นแบบมหายาน โดยแผ่ขยายผ่านมาจากจีนตั้งแต่ครั้งอยู่ในอาณาจักรอ้ายลาว ประมาณพุทธศตวรรษที่ 7 และได้เลือนหายไป ในสมัยอาณาจักรล้านช้าง พระพุทธศาสนาแบบหินยานเข้ามาแทนที่ควบคู่กับการนับถือผีสงเวทดา โดยหลักฐานที่ว่าพระเจ้าฟ้างุ้มสมัยทรงพระเยาว์ได้ไปอาศัยอยู่ในอาณาจักรเขมร และทรงเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าอินทปัตถ์ พระมหากษัตริย์แห่งเขมร ทรงยกพระธิดาให้และให้ครองเมืองล้านช้างราว พ.ศ.1896 พระเจ้าฟ้างุ้มทรงรับเอาพระพุทธศาสนาจากเขมร โดยพระมหาปาสมันตเถระและพระมหาเทพลังกานำพระพุทธรูปชื่อ “พระบาง” พร้อมพระไตรปิฎก จากเขมรมาประดิษฐานและเผยแผ่ในลาวจนเจริญรุ่งเรือง เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนชื่ออาณาจักรล้านช้างเป็นอาณาจักรหลวงพระบาง ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวลาวในสมัยนั้นพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาถึงรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ.2091 ยุคนี้ถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังได้อัญเชิญพระแก้วมรกตจากวัดบุปผาราม เมืองเชียงใหม่ มาประดิษฐานไว้ที่เมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ในกาลต่อมา พันจากสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระพุทธศาสนาในลาวก็เสื่อมถอยลง เนื่องจากมีการแย่งราชสมบัติกัน ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ยกทัพเข้าตีเวียงจันทน์และเข้ายึดครอง ทรงนำพระแก้วมรกตกลับมายังประเทศไทย ครั้งถึง พ.ศ.2436 ลาวก็ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส พระพุทธศาสนาเสื่อมลงไปบ้าง ลาวได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2492 รัฐบาลและประชาชนได้ร่วมกันฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ดำเนินต่อไป

ภาพ งานบุญที่วัดศรีเมือง และภาพพระสงฆ์บิณฑบาตที่หลวงพระบางเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาใน ส.ป.ป.ลาว ในปัจจุบัน

3. พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เวียดนาม พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนเวียดนามราวพุทธศตวรรษที่ 8 แต่หลักฐานที่ปรากฏแน่ชัดอยู่ในสมัยพระเจ้าอินทรวรมันที่ 2 (พ.ศ.1403-1433) คือ มีการสร้างวัดใหญ่แห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาธรรมใน พ.ศ.1087-1145 ท่านวินตฺริจพระภิกษุชาวอินเดียได้นำพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (เซน) เข้ามาเผยแพร่เป็นที่ยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางก่อนถึงราชวงศ์ดิงห์พระพุทธศาสนาได้เสื่อมลง เมื่อราชวงศ์ดิงห์ขึ้นครองราชย์โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าดิงห์โงดิงห์ พระองค์ฟื้นฟูและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญขึ้นพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์ต่อมาล้วนทรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ยุคนี้จึงเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุด พ.ศ.1957 เวียดนามตกเป็นเมืองขึ้นของจีน พระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลง แม้จะได้รับเอกราชจากจีน แต่สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาก็ยังไม่ดีขึ้น ใน พ.ศ.2466 เวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส พระพุทธศาสนายังเสื่อมถอยลงไปอีกเพราะถูกกีดกันจากฝรั่งเศส ชาวพุทธได้รวมตัวกันเป็นสมาคมต่อสู้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นมาอีกครั้งเมื่อเวียดนามได้รับเอกราช ดินแดนได้แยกออกเป็น 2 ส่วน คือ เวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ ในส่วนของเวียดนามใต้ถูกปกครองโดยประธานาธิบดีโงดิงห์เดียม ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ชาวพุทธถูกบีบครั้นอย่างรุนแรงจนมีการฆ่าตัวตายประท้วงเมื่อ พ.ศ.2506 ยุคนี้ถือเป็นยุควิกฤติของพระพุทธศาสนา

พระภิกษุ มหากษาน ในเมืองฮานอย

Vietnam

ภาพ บทบาทของพระสงฆ์นิกายมหายาน เป็นพุทธศาสนานิกายหนึ่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองในประเทศเวียดนามในปัจจุบัน

4. พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอาณาจักรกัมพูชา

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่กัมพูชา พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนกัมพูชาในรัชสมัยของพระเจ้าโกณฑินยะชัศวรมัน ปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรฟูนัน เดิมพระองค์นับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ต่อมาทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ในสมัยนี้เองพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก มีวัดหรือพระภิกษุเป็นจำนวนมาก แต่พอถึงยุคเจนละพระมหากษัตริย์ในระยะต้นนับถือศาสนาฮินดู จนถึงรัชสมัยพระเจ้าวรมันที่ 1 พระพุทธศาสนาได้รับความสนใจอีกครั้งหนึ่ง และในตอนกลางศตวรรษที่ 14 กษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทรแห่งชวาได้ยกทัพมาตีอาณาจักรเจนละจนได้รับชัยชนะ ในครั้งนี้เองอิทธิพลของพระพุทธศาสนาแบบมหายานจากอาณาจักรศรีวิชัยได้เผยแพร่เข้าสู่ดินแดนกัมพูชาในสมัยพระเจ้าชัศวรมันที่ 2 ทรงให้การสนับสนุนศาสนาฮินดู ต่อมาในสมัยพระเจ้าชัศวรมันที่ 5 (พ.ศ.1511-1544) พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ครั้นถึงรัชสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (พ.ศ.1545-1593) พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรตามพรลิงคะ (นครศรีธรรมราช) จนถึงรัชสมัยพระเจ้าชัศวรมันที่ 7 (พ.ศ.1724-1761) ทรงส่งเสริมพระพุทธศาสนาแบบมหายานให้เจริญแพร่หลายยิ่งขึ้น ทรงตั้งลัทธิพุทธราชแทนลัทธิเทวราชา ทรงให้สร้างนครธมเป็นราชธานี โดยมีพุทธวิหารบายน ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นศูนย์กลาง และที่สำคัญทรงให้สร้างพระพุทธรูปชื่อว่าพระชัยพุทธมหานาค ประดิษฐานไว้ตามเมืองต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว พระพุทธศาสนาแบบมหายานก็เสื่อมลง พระพุทธศาสนาแบบหินยานเจริญแผ่ขยายเข้ามาแทนที่ ครั้นถึง พ.ศ.2410 กัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พระพุทธศาสนาเสื่อมลงมาก เมื่อ พ.ศ.2497 กัมพูชาได้รับเอกราชในสมัยพระเจ้านโรดมสีหนุ พระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นอีกครั้ง โดยมีการประกาศอย่างเป็นทางการให้เป็นศาสนาประจำชาติ ต่อมากัมพูชาตกอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพคอมมิวนิสต์ได้มีการฆ่าประชาชนพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมากพระพุทธศาสนาในยุคนี้ถึงภาวะวิกฤติอีกครั้งหนึ่ง

ภาพ ปราสาทนครวัด และสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน

5. พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่มาเลเซีย มาเลเซียเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย ได้รับเอาพระพุทธศาสนาแบบมหายานมาจากอินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ 12 ต่อมาได้เปลี่ยนนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทตามอิทธิพลของอาณาจักรสุโขทัย พระพุทธศาสนาในมาเลเซียได้เสื่อมลง เมื่ออิทธิพลของศาสนาอิสลามแผ่ขยายเข้ามาโดยอิทธิพลของการเดินเรือทางการค้า และการแผ่ขยายอิทธิพลของชาตินิยมอำนาจอะวันตัก

ภาพ วัดพุทธศาสนาในกรุงกัวลาลัมเปอร์ และ วัดไทยที่ปีนัง ชื่อ วัดไชยมงคลาราม เป็นวัดไทยที่เก่าแก่ ยังไม่ทราบปีที่สร้างแน่นอน วัดนี้มีปูชนียสถานสำคัญ เช่น พระพุทธไสยาสน์ และวิหารพระพุทธเจดีย์ ซึ่งถือว่าใหญ่ที่สุดในเกาะปีนัง.

6. พระพุทธศาสนาในประเทศสิงคโปร์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่สิงคโปร์ สิงคโปร์เป็นส่วนหนึ่งของมาเลเซียแยกออกเป็นประเทศเมื่อ พ.ศ.2508 มีสภาพเป็นเกาะ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาแบบมหายานได้แผ่ขยายเข้ามาตามเส้นทางการค้า ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนมีอาชีพค้าขาย มีวัดทั้งแบบมหายานและหินยานอยู่บนเกาะสิงคโปร์ โดยเฉพาะวัดทางฝ่ายเถรวาทเป็นวัดที่จัดตั้งขึ้นโดยความเสียสละของชาวไทย พม่า และลังกา เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ภาพ วัดอนันตเมตยาราม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2479 เป็นวัดพุทธศาสนาในเกาะสิงคโปร์

7. พระพุทธศาสนาในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่อินโดนีเซีย อินโดนีเซียเดิมเป็นดินแดนที่เป็นอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งพระพุทธศาสนานิกายมหายานเคยเจริญรุ่งเรืองมากตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ดังจะเห็นได้จากพุทธสถานโบโรพุทโธในเกาะชวา แต่เมื่ออิทธิพลของชาติตะวันตกและศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายเข้ามา ชาวอินโดนีเซียจึงหันไปนับถือศาสนาอิสลามแทน ศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาประจำชาติของอินโดนีเซียตั้งแต่นั้นมา

ภาพ วิหารบุพุทโธ บนเกาะชวาประเทศอินโดนีเซีย

ภาพ การสร้างโรงเรียนพุทธศาสนาธรรมวิทยา ที่กรุงจาการ์การต้า ประเทศอินโดนีเซีย

ภาพ ความร่วมมือระหว่าง ม.จร.กับรัฐบาล อินโดนีเซียในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ใบกิจกรรมที่ 2

เรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเพื่อนบ้าน
 สารพระพุทธศาสนา
 ชื่อ.....
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 เลขที่.....

ลำดับขั้นการปฏิบัติงาน

1. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 2 เรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศไทยเพื่อนบ้าน พร้อมหนังสือเรียน สารการเรียนรู้พื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม. 2 หน้า 2-22 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

2. ตอบคำถามจากใบงานที่ 2 มี 2 ตอน เรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศไทยเพื่อนบ้าน

ตอนที่ 1

คำชี้แจง จงตอบคำถามต่อไปนี้พร้อมแสดงความคิดเห็น

1. การที่ศาสนาพุทธแพร่หลายไปยังดินแดนต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง

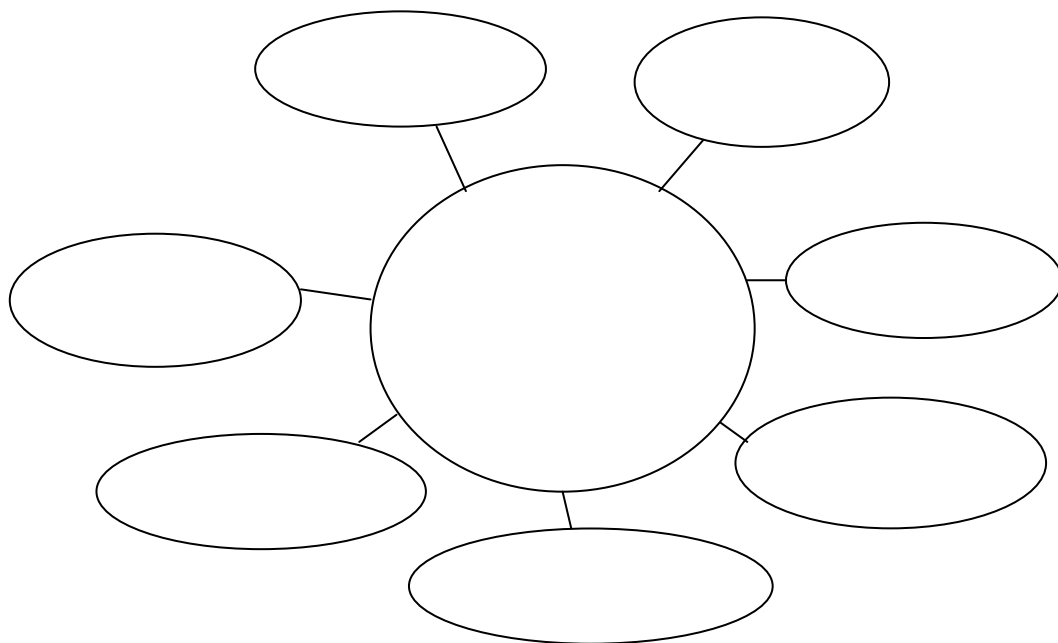
2. เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงแตกแยกเป็นหลายนิกาย

3. เพราะเหตุใดพระเจ้าอโนรุธกษัตริย์พม่าจึงต้องการปฏิรูปพระพุทธศาสนา และพระองค์ดำเนินการอย่างไร

4. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ ศาสนาพราหมณ์มีความสำคัญต่อสังคมไทยพอๆ กับศาสนาพุทธ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ให้เหตุผลสนับสนุน)

5. เหตุใดศาสนาอิสลามจึงประดิษฐานอย่างมั่นคงในมาเลเซีย ทั้งๆ ที่มาเลเซียเคยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานและนิกายเถรวาทมาก่อน (บอกเหตุผล)

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนสรุปสาระที่เรียน แบบสรุปเนื้อหา (Mind mapping)
เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

เฉลยใบกิจกรรมที่ 2

ตอนที่ 1

1. การที่ศาสนาพุทธแพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง

1. การสนับสนุนของกษัตริย์อินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนา
2. การเข้าไปค้าขายของชาวอินเดีย
3. การส่งสมณทูตเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. ผู้นำของประเทศนั้น ๆ มีความศรัทธา

2. เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงแตกแยกเป็นหลายนิกาย

การที่พระพุทธศาสนาแยกเป็นนิกายต่าง ๆ นั้นเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิดของ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งยึดถือตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด แต่อีกฝ่ายหนึ่งยึดถือการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ยืดหยุ่นการปฏิบัติได้ และเมื่อนิกายทั้ง 2 ขยายไปในดินแดนต่าง ๆ ทำให้เกิดนิกายต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามความเชื่อถือดั้งเดิมมาผสมผสานกัน

3. เพราะเหตุใดพระเจ้าอโศกมหาราชจึงต้องการปฏิรูปพระพุทธศาสนา และพระองค์ดำเนินการอย่างไร

ศาสนาพุทธที่แพร่หลายเข้ามาทางพุกาม อันจะเป็นนิกายตันตระ ซึ่งอนุญาตให้พระภิกษุมีภรรยาและดื่มสุราได้ ทำให้พระเจ้าอโศกมหาราชเสื่อมศรัทธา และต้องการปฏิรูปศาสนา โดยติดต่อขอพระไตรปิฎกจากมอญ ซึ่งนับถือนิกายเถรวาท แต่กษัตริย์มอญไม่ยินยอม จนทำให้เกิดสงครามและมอญเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ไปในที่สุด พม่าจึงเปลี่ยนมานับถือนิกายเถรวาทแทน

4. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ ศาสนาพราหมณ์มีความสำคัญต่อสังคมไทยพอ ๆ กับศาสนาพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ให้เหตุผลสนับสนุน)

เห็นด้วย เพราะว่าการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์มาก โดยผ่านเข้ามากับขอมที่ปกครองดินแดนแถบนี้มาก่อน และนำมาผสมผสานกับพุทธศาสนา ตั้งแต่พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีสมรส ฯลฯ

5. เหตุใดศาสนาอิสลามจึงประดิษฐานอย่างมั่นคงในมาเลเซีย ทั้ง ๆ ที่มาเลเซียเคยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานและนิกายเถรวาทมาก่อน (บอกเหตุผล)

การที่มาเลเซียหันมานับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะเป็นศาสนาที่เข้ามาในศตวรรษที่ 20 โดยชาวอาหรับที่เดินทางมาค้าขายยังดินแดนมะละกา อันเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญสมัยนั้น กษัตริย์ที่ปกครองมะละกาใช้วิธีบังคับให้ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม เลิกนับถือศาสนาอื่น ส่วนพุทธศาสนานั้นไม่มีการบังคับให้นับถือ ยึดถือศรัทธาเป็นสำคัญ

ตอนที่ 2

เฉลยแบบสรูปเนื้อหา (Mind mapping)

เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง หลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

หลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

หลักโดยส่วนรวมของพุทธศาสนาที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านมีลักษณะดังนี้

1. ความไม่เบียดเบียน ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา มักจะไม่นิยมความรุนแรงเว้นแต่กลุ่มคนในประเทศนั้น ซึ่งถือลัทธิอื่นจะเป็นผู้ก่อความรุนแรงขึ้น

2. ทางสายกลาง หลักธรรมในพุทธศาสนาสอนให้กระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความพอดี ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ทั้งการกระทำทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ต้องเป็นการกระทำที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน การติดต่อสัมพันธ์กันจึงมีลักษณะอะลุ้มอล่วย มักใช้การทูตมากกว่าการทหาร

3. มิตรภาพ ชาวพุทธไม่ถือชั้น วรรณะ หลักธรรมทางพุทธศาสนา สอนให้รักกันฉันพี่น้อง เป็นมิตรดีกว่าเป็นศัตรู

4. ความสำนึกในความเป็นชาวพุทธ เป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกัน แม้มีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันในระดับประเทศที่นับถือพุทธศาสนาด้วยกัน ต่างฝ่ายก็มีความสำนึกว่า น่าจะแก้ปัญหาร่วมกันได้อย่างสงบ

5. สันติภาพ จุดหมายของผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือ การมีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบ มุ่งหาสันติภาพ

ภาพ สภาอากาศไทยขอให้ชาวไทย ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพายุไต้ฝุ่นในฟิลิปปินส์ โดยโอนเงินเข้าบัญชีหมายเลข 045-3-04002-3 หรือสอบถามรายละเอียดบริจาค โทร 1664

หลักธรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

1. การสร้างสัมพันธไมตรีตามหลักสาราณียธรรม ธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ก่อให้เกิดความรักความยำเกรงเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างประเทศได้แก่

1.1 เมตตากายกรรม คือ แสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน

1.2 คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ

1.3 เมตตามโนกรรม คือ มีจิตใจปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ

1.4 แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศ

1.5 มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกันกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับหลักการสหประชาชาติ

1.6 มีความคิดเห็นตรงกันกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่น ๆ โดยยอมรับกฎเกณฑ์กติกาที่นานาชาติกำหนดไว้

ชาวพม่าออกมานั่งรอรับน้ำดื่มและสิ่งของบรรเทาทุกข์กันเป็นจำ นวนมาก หลัง รอคอยความช่วยเหลือมา เกือบ 5 วัน จากเหตุพายุ “นาร์กิส” ถล่มจนศพเริ่มส่งกลิ่นเหม็นและโรคระบาด อาจตามมา.

ภาพ การช่วยเหลือชาวพม่า หลังจากถูกพายุ นาร์กิส ถล่ม เสียหายยับเยิน

2. การสร้างสัมพันธไมตรีตามหลัก สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของผู้อื่น เป็นการผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน สร้างความรักความเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้าน

2.1 ทาน แปลว่า “การให้” หมายถึง การช่วยเหลือจนเจือต่อกัน

2.2 ปิยวาจา แปลว่า “มีวาจาอันเป็นที่รัก ” ได้แก่ เจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน นอบน้อม สุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะและเป็นถ้อยคำที่มีประโยชน์

2.3 อุตถจริยา แปลว่า “การประพฤติตนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ” หมายถึง การไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประเทศต่างๆ

2.4 สมานัตตตา แปลว่า “การวางตัวเหมาะสมกับภาวะของตน ” หมายถึง ให้ความสำคัญกับประเทศต่างๆ ว่ามีฐานะและศักดิ์ศรีที่ทัดเทียมกับประเทศของเรา

ภาพ องค์การเอกชนให้ความช่วยเหลือเมื่อยามมีภัยพิบัติเกิดขึ้น

3. การสร้างสัมพันธ์ไมตรีตามแนวพระเจ้าอโศกมหาราช (ธรรมวินัย = เอาชนะด้วยธรรม) มีสาระสรุปได้ดังนี้

3.1 ให้เสรีภาพในการเผยแพร่ศาสนา

3.2 ให้ความเอื้อเฟื้อแก่ศาสนาอื่นที่เผยแพร่เข้ามาสู่ประเทศของเราตามสมควรแก่

กาลเทศะ

3.3 สร้างความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างกัน

3.4 พยายามละเว้นการสร้างของข้อพิพาท การทำสงคราม การกล่าวโจมตีให้ร้ายต่อกัน

4. การสร้างสัมพันธ์ไมตรีตามหลักการรู้จักมิตร ควรนำมาใช้เพื่อให้รู้จักว่า ประเทศใดเป็นมิตรแท้ หรือมิตรเทียม จะได้กำหนดการวางนโยบายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

ลักษณะของมิตรเทียม	ลักษณะของมิตรแท้
1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว	1. ช่วยรักษาเพื่อน
2. ยอมเสียน้อยโดยหวังจะเอาให้มาก	2. ช่วยรักษาทรัพย์
3. เมื่อมีภัย จึงมาช่วยทำกิจให้	3. เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งได้
4. คบเพราะเห็นแก่ประโยชน์	4. เมื่อมีกิจจำเป็นช่วยเหลือโดยมิต้องบอก

ฉะนั้นในการคบหามิตรประเทศ กิจที่ควรทำก็คือมีความฉลาดในการคบ ต้องพยายามสร้างความเป็นมิตรให้เกิดขึ้น โดยพยายามเปลี่ยนมิตรเทียมให้เป็นมิตรแท้

5. การสร้างสัมพันธ์ไมตรีตามหลักการทูต 8 ประการ

5.1 การรับฟังผู้อื่น ทำให้เราได้ทราบความคิดเห็นและความต้องการของผู้ติดต่อ เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้าน

5.2 การให้ผู้อื่นรับฟัง ต้องฝึกฝนการพูดโน้มน้าวผู้อื่นให้ฟังเรา โดยการพูดให้ ชัดเจนตรงประเด็น มีหลักฐานก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม

5.3 การเรียนรู้เป็นอย่างดี หมายถึง การรู้ภาษาที่จะเจรจากัน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี กฎระเบียบตลอดจนวิถีความเป็นอยู่ของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความ เข้าใจอันดีต่อกัน

5.4 มีความทรงจำดี ผู้ทำหน้าที่ทูตต้องมีความจำแม่นยำ สามารถหยิบยกข้อความ มาอ้างได้ถูกต้องตามกาลเทศะ

5.5 เรียนรู้เอง ผู้ที่ทำหน้าที่ทูต ต้องเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับประเทศเพื่อน บ้านได้อย่างถ่องแท้

5.6 ให้ผู้อื่นเรียนรู้ด้วย ผู้ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ต้อง ทำหน้าที่เผยแพร่สิ่งที่ตนรู้ในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อกันด้วย

5.7 เป็นผู้ฉลาดต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ต้องรู้จักเลือกปฏิบัติให้ ถูกต้อง ไม่ตกหลุมพรางของประเทศที่ไม่เป็นมิตร

5.8 ไม่ก่อการทะเลาะ ผู้ทำหน้าที่ทูตย่อมหลีกเลี่ยงกรณีที่จะก่อให้เกิดการทะเลาะ บาดหมาง หากไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็ต้องพยายามเจรจามีให้ลุกลามกลายเป็นเรื่องใหญ่

ภาพ นายกรัฐมนตรีไทยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ให้การต้อนรับประธานาธิบดี บารัค โอบามา ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ทำเนียบรัฐบาล

ใบกิจกรรมที่ 3

สาระพระพุทธศาสนา

ชื่อ.....

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

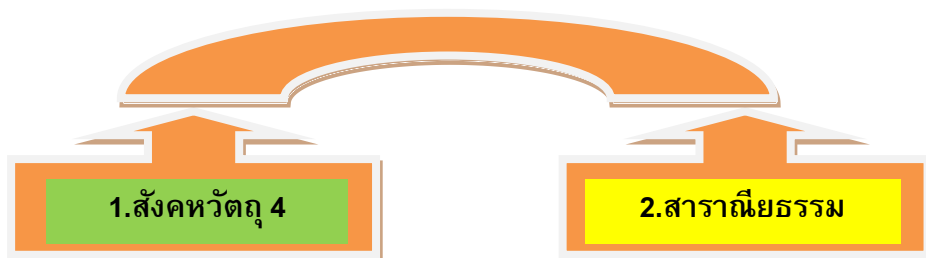
เลขที่.....

คำชี้แจง นำหมายเลขไปเติมและถูกต้อง

หมายเลข 1 แสดงถึง สังคหวัตถุ 4 หมายเลข 2 แสดงถึง สาราณียธรรม และบางคำอาจเติมได้ทั้ง 1 และ 2

ใบกิจกรรมที่ 3

จับใส่ให้ถูก

แบ่งปัน

.....

เมตตา

.....

ทำดี

.....

ถ้อยทีถ้อยอาศัย

.....

ซื่อสัตย์

.....

ยับยั้งชั่งใจ

.....

รับแบบอย่างที่ดี

.....

อดทน

.....

ปรารถนาดี

.....

รับฟังความคิดเห็น

.....

ยึดธรรม

.....

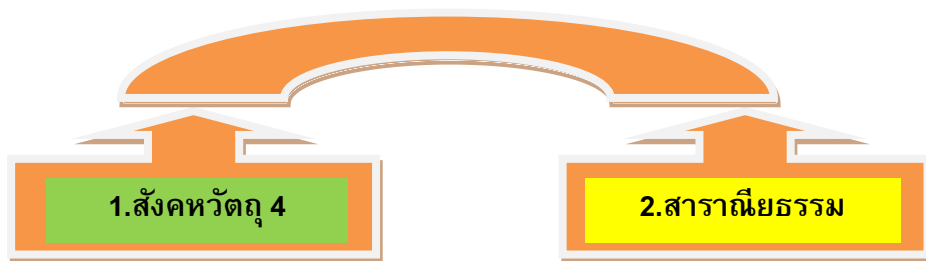
อ่อนโยน

.....

เสียสละ

.....

เฉลยใบกิจกรรมที่ 3
จับใส่ให้ถูก

แบ่งปัน	เมตตา	ทำดี	ถ้อยทีถ้อยอาศัย
.....1.....2.....1,2...1,2.....
ซื่อสัตย์	ยับยั้งชั่งใจ	รับแบบอย่างที่ดี	
.....1,2.....1,2.....1,2.....	
อดทน	ปรารถนาดี	รับฟังความคิดเห็น	
.....1,2.....1.....1,2.....	
ยึดธรรม	อ่อนโยน	เสียสละ	
.....1,2.....1,2.....1,2.....	

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ตามรอยพุทธเจ้าและสาวก)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง พุทธประวัติ และชาดก

ผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.1

เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

2.ตัวชี้วัด

2.1 วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

2.2 วิเคราะห์และประพุดิตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

3.สาระสำคัญ

พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่ประกอบไปด้วยความดีงาม พระองค์มีความเพียรพยายาม ค้นหาความจริงอันประเสริฐ และนำมาเผยแผ่แก่มวลมนุษย์เพื่อช่วยบุคคลที่ตกอยู่ในความทุกข์ ทั้งปวงให้หลุดพ้น ทั้งนี้เนื่องด้วยพระมหากรุณาธิคุณทรงมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ การศึกษาพระจริยวัตรของพระองค์ย่อมทำให้เกิดความศรัทธาและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

4.1 อธิบายพุทธประวัติตอน ฅณูมาร การตรัสรู้ การเผยแผ่พุทธศาสนาได้

4.2 บอกแนวทางการนำพระจริยวัตรจากพุทธประวัติและแนวการปฏิบัติของพุทธเจ้า จากเรื่องชาดกไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

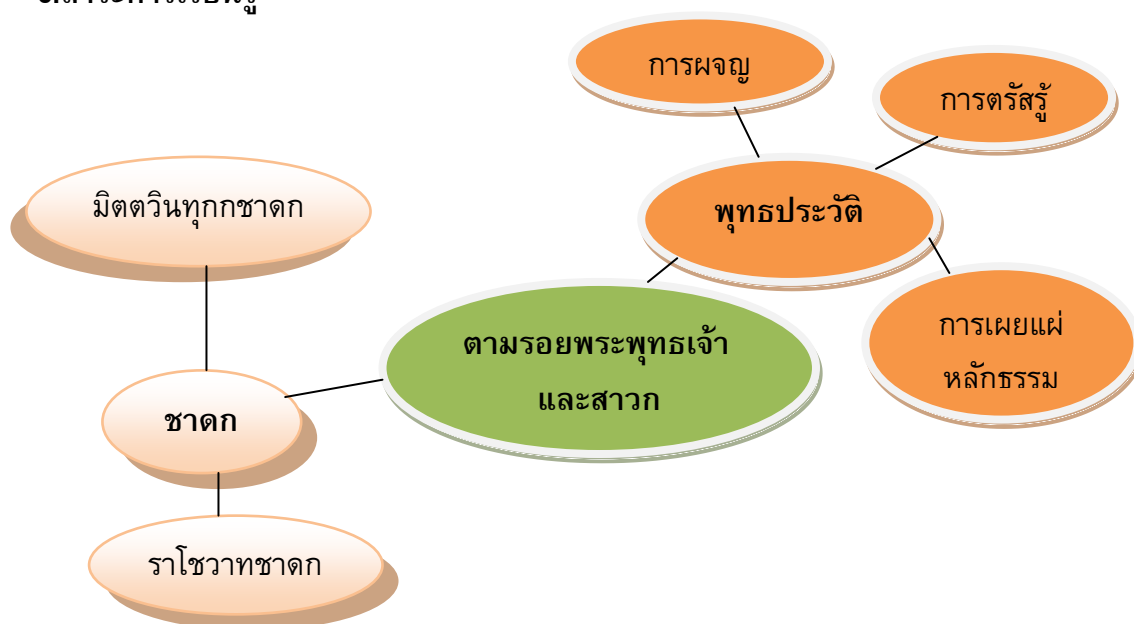
5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน

5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติ พัฒนาดตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาดตนเอง

5.3 **เป็นคนมีความสุข** คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพุดตีในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

7.กิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นการสำรวจประเด็น

7.1 นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิ

7.2 ครูนำเสนอภาพพุทธศาสนิกชนร่วมกันทำบุญตักบาตร แล้วซักถามว่า การทำบุญตักบาตรมีความสำคัญอย่างไร บุคคลใดเป็นผู้ให้กำเนิด (ให้นักเรียนอาสาตอบ)

7.3 นักเรียนร่วมกันอ่านบทร้อยกรอง เรื่อง “พระพุทธรูปของฉัน” ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ความหมายของบทร้อยกรอง และสรุปสาระที่ได้จากบทร้อยกรองมีอะไรบ้างลงในสมุดของตนเอง

7.4 แจงจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

7.5 ครูสนทนาเรื่องพุทธประวัติ เปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายซักถามนักเรียนแสดงความคิดเห็นในเรื่องพุทธประวัติที่เคยได้รับทราบมา

7.6 แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน ร่วมกันศึกษาภาพพุทธประวัติ จำนวน 12 ภาพ

ชั้นวิเคราะห์

7.7 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความหมายจากภาพที่ได้ร่วมกันศึกษา

7.8 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 1 โดยที่

กลุ่มที่ 1 ศึกษาเรื่อง การผจญมาร

กลุ่มที่ 2 ศึกษาเรื่อง การตรัสรู้

กลุ่มที่ 3 ศึกษาเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

7.9 นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกสรุปความรู้ที่ศึกษาหน้าชั้นเรียน

7.10 นักเรียนแต่ละคนบันทึกความรู้ลงในสมุดของตนเอง

ชั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.11 ครูแจกใบกิจกรรมที่ 1 จำนวน 10 ข้อ ให้นักเรียนโดยนักเรียนบันทึกและตอบคำถามลงในสมุดของทุกๆ คน

7.12 ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจคำตอบใบกิจกรรมที่ 1 และสรุปความรู้เรื่อง พุทธประวัติ การผจญมาร การตรัสรู้ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

7.13 นักเรียนแต่ละกลุ่มรับใบความรู้ที่ 2 เรื่องมิตตวินทุกกะ และราโชวาท ร่วมกันศึกษาโดยสรุปสาระที่ได้ลงในสมุดของตนเอง

(ชั่วโมงที่ 2)

ชั้นวางแผนการจัดการ

7.14 นักเรียนแต่ละกลุ่มรับเอกสารประกอบด้วยบัตรกำหนดงาน กรณีตัวอย่างเรื่อง “ฆ่าแม่เสียให้ตาย” เอกสารประกอบการเรียน บัตรบันทึกรายการ แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกัน แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) จากกรณีตัวอย่าง “ฆ่าแม่เสียให้ตาย” ประเด็นปัญหาที่สำคัญคือเรื่องอะไร
- 2) ตัวละครกรณีตัวอย่างมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
 - (1) พ่อค้า
 - (2) แม่พ่อค้า
 - (3) ภรรยา
- 3) ถ้านักเรียนเป็นพ่อค้านักเรียนจะปฏิบัติตนต่อภรรยาอย่างไร
- 4) ถ้านักเรียนเป็นพ่อค้า นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร
- 5) การกระทำของภรรยาพ่อค้าก่อความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง
- 6) ถ้านักเรียนเป็นภรรยาพ่อค้าจะปฏิบัติตนต่อแม่ของสามีอย่างไร เพราะเหตุใด
- 7) ถ้าหากสังคมมีคนอย่างภรรยาพ่อค้ามากๆ สังคมจะเป็นอย่างไร
- 8) การปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะถือได้ว่าเป็นคนดี ทางกาย วาจา ใจ

9) ถ้าหากนักเรียนพบเห็นคนกระทำชั่วเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นสิ่งที่ดี นักเรียนจะทำอย่างไร

10) ขณะนี้นักเรียนคิดว่าจะทำดีในเรื่องอะไรบ้าง

ชั้นลงมือปฏิบัติ

7.15 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการสร้างผลงานของกลุ่ม / ผลงาน ชิ้นงานที่ตนเองถนัดในเรื่องพุทธประวัติและชาดก

7.16 ครู นักเรียนร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงาน / ชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม / บุคคล

7.17 ครู นักเรียนร่วมกันตรวจคำตอบ และตรวจให้คะแนนผลงาน / ชิ้นงานแต่ละกลุ่ม / แต่ละคน

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.18 นักเรียนแต่ละกลุ่ม / แต่ละคนร่วมกันจัดแสดงผลงานที่ป้ายนิเทศในเรื่องพุทธประวัติและร่วมกันประเมินตามแบบประเมินที่มอบหมาย

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ภาพพุทธศาสนิกชนกำลังทำบุญตักบาตร
- 2) บทร้อยกรอง เรื่อง พุทธเจ้าของฉัน
- 3) ภาพพุทธประวัติ จำนวน 12 ภาพ
- 4) ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง (การผจญมาร การตรัสรู้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา)
- 5) ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง (การผจญมาร การตรัสรู้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา)
- 6) ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ชาดก (เรื่องมิตตวันทุกชาดกและราชาโชวาทชาดก)
- 7) ใบกิจกรรมที่ 2 (เรื่องมิตตวันทุกชาดกและราชาโชวาทชาดก)
- 8) ใบความรู้ที่ 3 (การฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (กรณีตัวอย่างเรื่อง “ฆ่าแม่เสียให้ตาย”) เอกสารประกอบการเรียน บัตรบันทึกรายการ
- 9) ใบกิจกรรมที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่อง “ฆ่าแม่เสียให้ตาย”
- 10) หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ส 0110 พระพุทธศาสนาที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้
- 11) หนังสือแบบเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดของโรงเรียน /ห้องจริยธรรมของโรงเรียนโสภากามวิทยา
- 2) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
 - (1) www.aksorn.com/Lib/s/soc-01
 - (2) www.i.am/goldfish 2000
 - (3) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.
 - (4) www.Thai buddhism.hypermart.net

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.อธิบายพุทธประวัติตอน ผจญมารการตรัสรู้การเผย แผ่พุทธศาสนาได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2.บอกแนวทางการนำพระ จริยวัตรจากพุทธประวัติ และแนวการปฏิบัติของ พุทธเจ้าจากเรื่องชาดกไป ใช้ในชีวิตรประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรม ที่ 1-2-3	ใบกิจกรรม 1,2,3	
3. มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่4	ใบกิจกรรม 4	

ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย
(ตรวจ/นิเทศ/เสนอแนะ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ.....ผู้บริหารโรงเรียน
(.....)

...../...../.....

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (ร่วมธรรมนำชีวิต)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ครูผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.1

เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

2.ตัวชี้วัด

อธิบายธรรมคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตน นับถือ ตามที่กำหนดเห็นคุณค่าและนำไปพัฒนา แก้ปัญหาของชุมชนและสังคม

3.สาระสำคัญ

หลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา นั้นเป็นหัวใจของศาสนา พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หลักธรรมซึ่งเป็นหลักความจริงอันประเสริฐ แล้วนำมาสั่งสอนมวลมนุษย เพื่อให้เกิดความสงบ สุขขึ้นในโลกดังนั้นการศึกษาหลักธรรมในเรื่องอริยสัจ4จึงเป็นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชน ทุกคน เพื่อที่จะได้นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

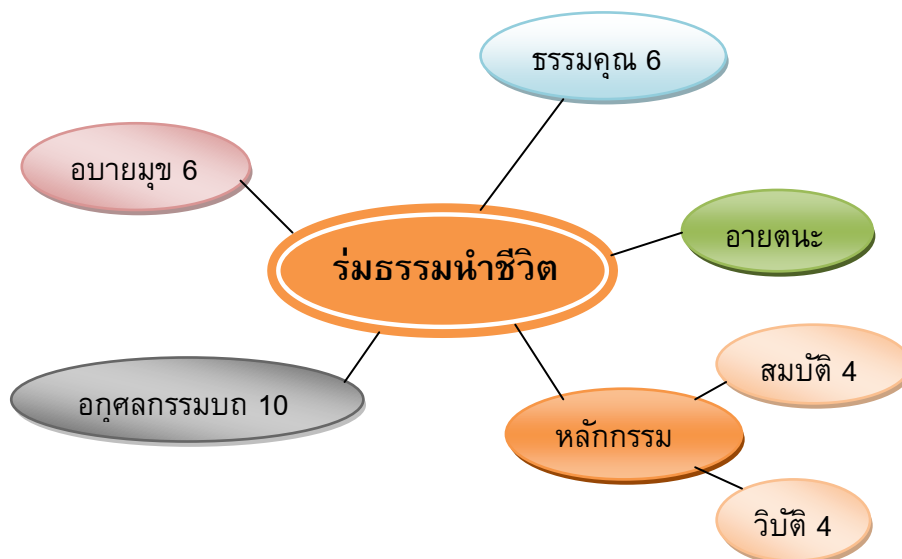
4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

- 4.1 อธิบายความหมายความสำคัญธรรมคุณ 6 และอริยสัจ 4 ได้
- 4.2 วิเคราะห์ นำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรมอริยสัจ 4 เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
- 4.3 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน
- 5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติ พัฒนาดตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาดตนเอง
- 5.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชม ผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

7.กิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นการสำรวจประเด็น

7.1 นักเรียนทุกคนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิ

7.2 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆละ 6 - 8 คน ร่วมกันเล่นเกม “เกมต่อให้ยาว”

7.3 ครูให้นักเรียนร่วมกันวิจารณ์การเล่นเกมที่ คุณธรรมอะไรบ้างกับนักเรียนนอกจาก ความสนุกสนาน โดยให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน

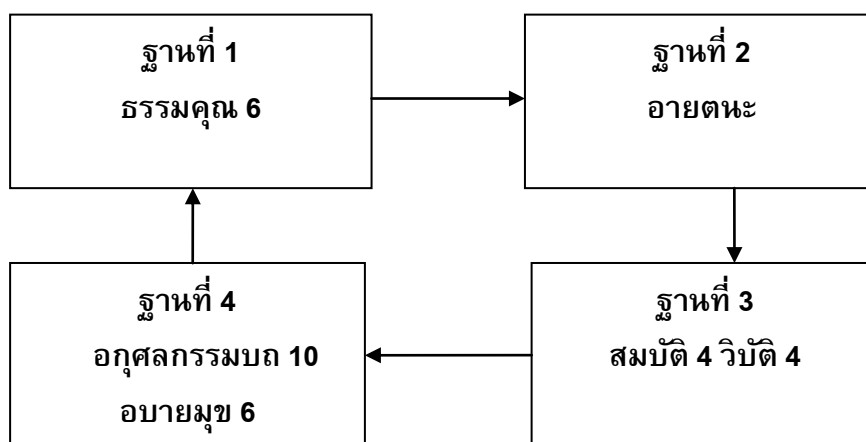
7.4 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

7.5 ครูสนทนาทบทวนเรื่องพุทธสาวก สาวิกาและชาวพุทธตัวอย่าง จากชั่วโมงที่แล้ว เปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายซักถาม นักเรียนแสดงความคิดเห็น ในเรื่องพุทธสาวก สาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง ที่เคยได้สรุปมา

7.6 นักเรียนร่วมกันทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) สาระการเรียนรู้เรื่อง ธรรมคุณ 6 หลักธรรมอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย)

7.7 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาและทำงานตามใบกิจกรรมที่ 1-4 ใช้ระบบฐานความรู้ใช้เวลาฐานๆละ 10 นาทีซึ่งทุกกลุ่มจะได้เรียนรู้ทุกฐานความรู้หมุนเวียนตามผัง ดังนี้

ขั้นวิเคราะห์

7.8 นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาปฏิบัติกิจกรรมตามฐานความรู้ใช้เวลาฐาน ๆ ละ ประมาณ 10 นาที

7.9 เมื่อได้ศึกษาเรียบร้อยแล้วให้ส่งตัวแทนของกลุ่มนำเสนอในผลการศึกษาที่หน้า ชั้นเรียนใช้เวลากลุ่มละประมาณ 5 นาที

7.10 ขณะที่นักเรียนปฏิบัติงาน ครูคอยช่วยเหลือแนะนำ เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจ และขั้นตอนการเรียน ทำให้นักเรียนทำงานได้รวดเร็วขึ้น

ขั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.11 ครู นักเรียนร่วมกันเฉลยคำตอบในใบงานที่ 1, 2, 3, 4

7.12 ครูให้นักเรียนทั้ง 4 กลุ่ม สรุปสาระความรู้ที่ได้จากฐานการเรียนรู้ แต่ละฐาน โดยจดบันทึกลงในสมุดของตนเอง

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นวางแผนการจัดการ

7.13 นักเรียนแต่ละกลุ่มรับเอกสารประกอบด้วยบัตรกำหนดงาน กรณีตัวอย่างเรื่อง “ลิงสองพี่น้อง” เอกสารประกอบการเรียน บัตรบันทึกรายการให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผน ร่วมกัน แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ลิงสองพี่น้อง” ปัญหาที่สำคัญคืออะไร
- 2) การแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อมาดูแลมารดาเป็นสิ่งที่ประเสริฐเพราะเหตุใด
- 3) การกระทำของพราหมณ์หนุ่มผิดศีลข้อใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

- 4) การเกิดภัยพิบัติกับครอบครัวของพราหมณ์หนุ่ม นักเรียนคิดว่าเกิดมาจากสาเหตุใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
- 5) นักเรียนอยากให้เหตุการณ์ในข้อที่ 4 เกิดขึ้นหรือไม่เพราะเหตุใด
- 6) นักเรียนมีวิธีการฝึกตนเองให้เป็นผู้มีเมตตากรุณาต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างไร
- 7) นักเรียนใช้หลักการใดในการตัดสินใจว่าการกระทำนั้น ถูก-ผิด
- 8) นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้

ชั้นลงมือปฏิบัติ

7.14 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันนำเสนอคุณธรรมที่ได้จากการศึกษาแล้วนำเสนอเป็นแนวทางในการนำคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

7.15 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการสร้างผลงานของกลุ่ม/ผลงาน ชิ้นงานที่ตนเองถนัดใน เรื่อง ธรรมคุณ 6 สมบัติ 4 วิบัติ 4 อกุศลกรรมบถ 10 อบายमुख 6

7.16 ครู นักเรียนร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงาน/ชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม/บุคคล

7.17 ครู นักเรียนร่วมกันตรวจคำตอบ และตรวจให้คะแนนผลงาน/ชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม/แต่ละคน

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.18 นักเรียนร่วมกันประชุมวางแผนการสร้างชิ้นงานของกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลตามความถนัด และความสนใจ

7.19 นักเรียนแต่ละกลุ่ม / แต่ละคนร่วมกันจัดแสดงผลงานที่ป้ายนิเทศใน เรื่อง ธรรมคุณ 6 สมบัติ 4 วิบัติ 4 อกุศลกรรมบถ 10 อบายमुख 6 และร่วมกันประเมินตามแบบประเมินที่มอบหมาย

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) เกมต่อให้ยาว
- 2) ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ธรรมคุณ 6
- 3) ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ชั้นที่ 5 ายตนะ
- 4) ฐานการเรียนรู้ที่ 3 สมบัติ 4 วิบัติ 4
- 5) ฐานการเรียนรู้ที่ 4 อกุศลกรรมบถ 10 อบายमुख 6
- 6) กรณีตัวอย่างเรื่อง ลิงสองพี่น้อง

7) หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ส 0110 พระพุทธศาสนาที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

8) หนังสือแบบเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดของโรงเรียน /ห้องจริยธรรมของโรงเรียนโสภก่ามวิทยา
- 2) www.aksorn.com/Lib/s/soc-01
- 3) www.i.am/goldfish 2000
- 4) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.
- 5) www.Thai buddhism.hypermart.net

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.สามารถอธิบายความหมายความสำคัญธรรมคุณ 6 และอริยสัจ 4 ได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	
2.สามารถวิเคราะห์นำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรมอริยสัจ 4 เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรมที่ 1-2-3-4	ใบกิจกรรม 1,2,3,4	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่5	ใบกิจกรรม 5	

ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย
(ตรวจ/हितศ/เสนอแนะ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ.....ผู้บริหารโรงเรียน
(.....)

...../...../.....

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 (คติธรรมนำชีวิต)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง พระไตรปิฎก และพุทธสุภาษิต

ครูผู้สอน นายจำเนียร โพสวงษ์

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.1

รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2.ตัวชี้วัด

อธิบายโครงสร้างและสาระโดยสังเขปของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนา ที่ตนนับถือ

3.สาระสำคัญ

พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งบันทึกเรื่องราวหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่ และการศึกษาพุทธสุภาษิตเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแก่จะทำให้มีความลึกซึ้งในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น ตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม

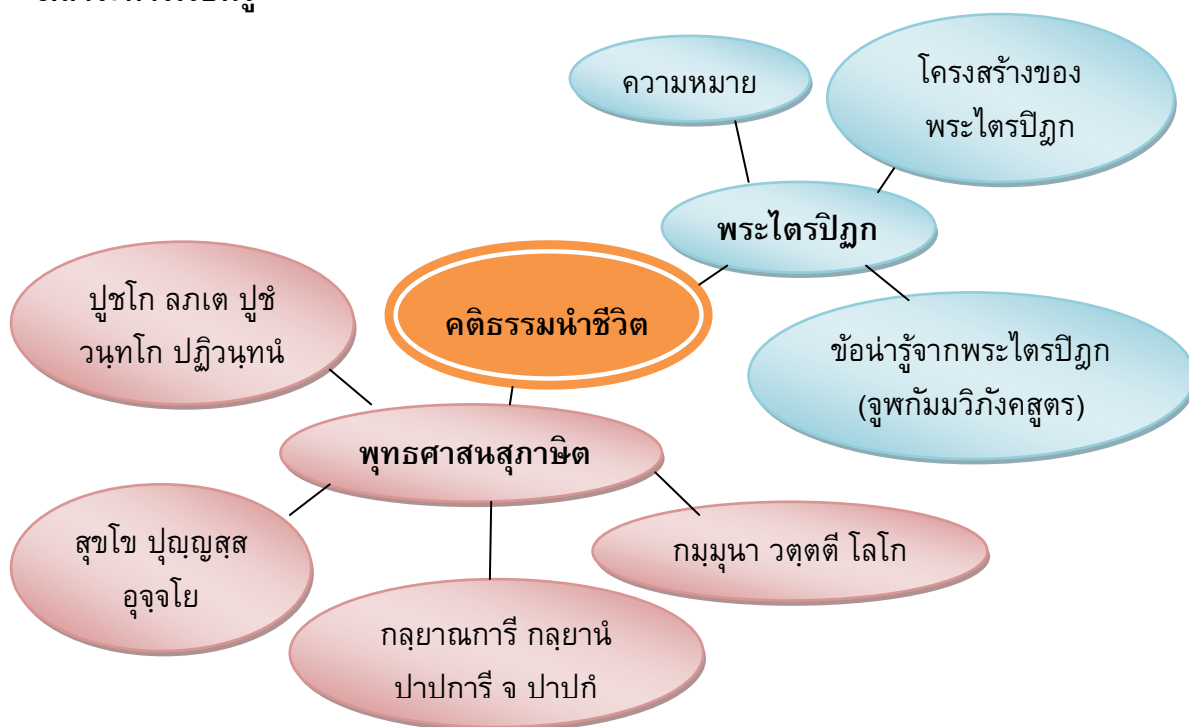
4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

- 4.1 อธิบายความหมายความสำคัญของพระไตรปิฎกและพุทธสุภาษิตได้
- 4.2 วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธสุภาษิตเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
- 4.3 มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน
- 5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติ พัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง
- 5.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชม ผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

7.กิจกรรมการเรียนรู้

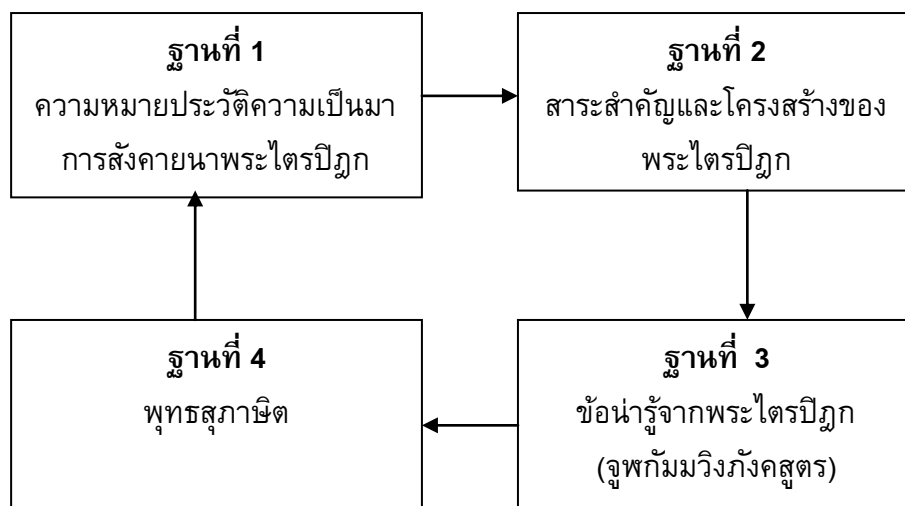
(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นการสำรวจประเด็น

- 7.1 นักเรียนทุกคนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิ และแผ่เมตตาต่อสัตว์
- 7.2 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 - 6 คน ร่วมกันเล่นเกม “เกมหอคอยแห่งความร่วมมือ”
- 7.3 ครูให้นักเรียนร่วมกันวิจารณ์การเล่นเกมที่ให้ คุณธรรมอะไรบ้างกับนักเรียนนอกจากความสนุกสนาน โดยให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน
- 7.4 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

- 7.5 ครูสนทนาทบทวนเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากชั่วโมงที่แล้วเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายซักถาม นักเรียนแสดงความคิดเห็น ที่เคยได้สรุปมา
- 7.6 นักเรียนแต่ละกลุ่ม ครูชี้แจงรายละเอียดขั้นตอนในการศึกษาไปความรู้ ทำงานตามใบกิจกรรมที่ 1-4 ใช้ระบบฐานความรู้ใช้เวลาฐานๆละ 10 นาทีซึ่งทุกกลุ่มจะได้เรียนทุกฐานความรู้หมั่นเวียนตามผัง ดังนี้

ขั้นวิเคราะห์

7.7 นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาปฏิบัติกิจกรรมตามฐานความรู้ใช้เวลา ฐานๆ ละ ประมาณ 10 นาที

7.8 เมื่อได้ศึกษาเรียบร้อยแล้วให้ส่งตัวแทนของกลุ่มนำเสนอในผลการศึกษาที่หน้า ชั้นเรียนใช้เวลากลุ่มละประมาณ 5 นาที

7.9 ขณะที่นักเรียนปฏิบัติงาน ครูคอยช่วยเหลือแนะนำ เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจ และขั้นตอนการเรียน ทำให้นักเรียนทำงานได้รวดเร็วขึ้น

7.10 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มละ 1 คนโดยร่วมแข่งขัน การเขียนโครงสร้างพระไตรปิฎกทั้ง 3 หมวดครูและนักเรียนร่วมตรวจคำตอบ คอยช่วยเหลือให้ คำชี้แนะทำไปงานที่ 2

7.11 ครูนักเรียนร่วมกันเฉลยแบบฝึกหัดและเฉลยแบบทดสอบ

7.12 นักเรียนร่วมกันสรุปเรื่องพระไตรปิฎกลงในสมุดของตนเอง

ขั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.13 ครู นักเรียนร่วมกันเฉลยคำตอบในใบงานที่ 1, 2, 3, 4

7.14 ให้นักเรียนทั้ง 4 กลุ่ม สรุปสาระความรู้ที่ได้จากฐานการเรียนรู้ แต่ละฐาน โดยจดบันทึกลงในสมุดของตนเอง

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นวางแผนการจัดการ

7.15 นักเรียนแต่ละกลุ่มรับเอกสารประกอบด้วยบัตรกำหนดงาน กรณีตัวอย่างเรื่อง “การแตกความสามัคคี” เอกสารประกอบการเรียน บัตรบันทึกรายการให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกัน แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1) จากกรณีตัวอย่าง “การแตกความสามัคคี” ปัญหาที่พบคือเรื่องอะไร

2) ตัวละครในกรณีตัวอย่างมีพฤติกรรม ดีหรือไม่ เพราะเหตุใด

(1) พระยานกระเจาบ

(2) นายพราน

(3) ภรรยานายพราน

3) ถ้านักเรียนเป็นพระยานกระเจาบ นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง

4) ถ้านักเรียนเป็น นกกระเจาบที่อยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งกัน นักเรียนจะปฏิบัติ

ตนอย่างไร

5) ถ้านักเรียนเป็นพระยานกระเจาบในกรณีตัวอย่าง นักเรียนจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง

6.นักเรียนได้ข้อคิดจากกรณีตัวอย่างอะไรบ้าง

ขั้นลงมือปฏิบัติ

7.16 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันนำเสนอคุณธรรมที่ได้จากการศึกษาแล้วนำเสนอเป็นแนวทางในการนำคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

7.17 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการสร้างผลงานของกลุ่ม/ผลงาน ชิ้นงานที่ตนเองถนัดใน เรื่อง พระไตรปิฎก ชื่อนำรู้จากพระไตรปิฎก พุทธสุภาษิต

7.18 ครู นักเรียนร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงาน / ชิ้นงานของแต่ละกลุ่ม / บุคคล

7.19 ครู นักเรียนร่วมกันตรวจคำตอบ และตรวจให้คะแนนผลงาน/ชิ้นงานแต่ละกลุ่ม /แต่ละคน

ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.20 นักเรียนร่วมกันประชุมวางแผนการสร้างชิ้นงานของกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลตามความถนัด และความสนใจ

7.21 นักเรียนแต่ละกลุ่ม / แต่ละคนร่วมกันจัดแสดงผลงานที่ป้ายนิเทศใน เรื่อง พระไตรปิฎก พุทธสุภาษิตทางพระพุทธศาสนา และร่วมกันประเมินตามแบบประเมินที่มอบหมาย

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ภาพของพระไตรปิฎก และหนังสือพระไตรปิฎก
- 2) ใบความรู้ที่ 1 ใบกิจกรรมที่ 1 ความหมายพระไตรปิฎก
- 3) ใบความรู้ที่ 2 ใบกิจกรรมที่ 2 ประวัติความเป็นมาการสังคายนาพระไตรปิฎก
- 4) ใบความรู้ที่ 3 ใบกิจกรรมที่ 3 สารสำคัญและโครงสร้างของพระไตรปิฎก
- 5) ใบความรู้ที่ 4 ใบกิจกรรมที่ 4 ชื่อนำรู้จากพระไตรปิฎก (จุฬามณีวงษ์คสูตร)
- 6) ใบกิจกรรมที่ 5 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีตัวอย่าง การแตกความสามัคคี

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดโรงเรียนโสภณวิทย์วิทยา
- 2) ห้องจริยธรรมโรงเรียนโสภณวิทย์วิทยา
- 3) www.aksorn.com/Lib/s/soc_01
- 4) www.anont.8m.com
- 5) www.com.to/buddhait
- 6) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.com/

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.อธิบายความหมาย ความสำคัญของ พระไตรปิฎกและพุทธ สุภามิตได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	
2.วิเคราะห์และนำเสนอ แนวทางการปฏิบัติตาม หลักพุทธสุภามิตเพื่อ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรม ที่ 1-2-3-4	ใบกิจกรรม 1,2,3,4	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่5	ใบกิจกรรม 5	

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

ภาคผนวก

เกม หอคอยแห่งความร่วมมือ

วิธีการเล่น

1. แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆละ 6-7 คน เท่าๆกัน ให้เข้าแถวตอนเรียงหนึ่ง
2. ให้นักเรียนทั้ง 4 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มนำวัสดุที่เตรียมไว้ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ 1 แผ่น กระดาษกาว 1 ม้วน โดยให้ทุกกลุ่มทำหอคอย ให้สูงที่สุด แข็งแรงที่สุด
3. ครูให้สัญญาณให้ทุกกลุ่มเริ่มการแข่งขันพร้อมกันใช้เวลา 2 นาทีและให้สัญญาณหยุด ทุกกลุ่มต้องหยุดพร้อมกัน

การตัดสิน

1. กลุ่มใดที่ทำหอคอยได้สูงที่สุด มีความแข็งแรงที่สุด เป็นผู้ชนะ

เทคนิคการเล่น

1. การทดสอบความแข็งแรงของหอคอย อาจใช้กระดาษแข็ง หรือสมุด พัดหอคอย อย่างน้อย 3 ครั้งเพื่อทดสอบความแข็งแรง
2. ควรให้สมาชิกภายในกลุ่มมีส่วนร่วมตั้งแต่ การออกแบบ การวางแผนทำงานร่วมกัน

อุปกรณ์

ภาพ 1. กระดาษเป่า หรือ
กระดาษหนังสือพิมพ์

ภาพ 2. กระดาษกาว

ใบความรู้ที่ 1 (ฐานที่ 1) เรื่อง พระไตรปิฎก

1. ความหมายของพระไตรปิฎก

ศาสนาพราหมณ์ไบเบิล เป็นคัมภีร์ของศาสนาคริสต์
อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์ของศาสนาอิสลาม ไตรปิฎกเป็นคัมภีร์
ของพุทธศาสนาซึ่งเมื่อแยกคำว่า พระไตรปิฎกจะได้

ความหมายดังนี้

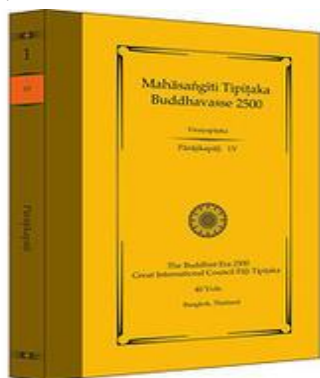
พระ แปลว่า ประเสริฐ
ไตร แปลว่า สาม
ปิฎก แปลว่า ตะกร้า

เมื่อรวมแล้วหมายความว่า เป็นที่รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่
ไม่ให้เกิดกระจายเป็นสามตะกร้าหรือ 3 หมู่ซึ่งประกอบไปด้วยพระวินัยปิฎกพระสุตตันตปิฎก
พระอภิธรรมปิฎก ในสมัยที่พระพุทธเจ้ามีพระชนม์ชีพอยู่ยังไม่ได้แบ่งเป็น 3 หมวด และไม่
เรียกว่า พระพุทธศาสนา แต่จะเรียกว่า อมฤตธรรมธรรมะ พรหมจรรย์ พระสัทธรรมบางทีก็ใช้
คำว่าพระธรรมวินัย ดังในสมัยที่พระพุทธเจ้าใกล้จะปรินิพพานพระองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์
ว่า ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่ท่านทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จะเป็นศาสดา
ของท่านทั้งหลายเมื่อเราล่วงไปแล้วจะเห็นได้ว่ามี 2 คำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ คือ คำว่า

1.1 พระธรรม เป็นหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าทรงพบด้วย
พระองค์เอง แล้วนำมาประกาศให้ทราบ

1.2 พระวินัย คือ แบบแผนข้อบังคับที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อฝึกกาย
และวาจาให้เรียบร้อย พร้อมทั้งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมในจิตใจ พระวินัยประกอบด้วย
ศีลต่างๆ

ภาพ พระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษ (ของสมาคมบาลีปกรณ์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ)
และพระไตรปิฎกฉบับทองหลวง

2. ประวัติความเป็นมาของพระไตรปิฎก

ในสมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ คำว่า พระไตรปิฎก ยังไม่มีใช้ คำที่ใช้ในสมัยนั้นคือ พระธรรมวินัย คำว่าพระไตรปิฎก เริ่มปรากฏในการสังคายนาครั้งที่ 1 โดยแยกพระธรรมออกเป็น พระสุตตันปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ส่วนพระวินัยยังคงเดิม จึงนับว่าการสังคายนาเป็นเหตุให้เกิดพระไตรปิฎก แต่ก่อนพระธรรมวินัยยังไม่มีการจัดจารึก อาศัยการท่องจำแต่ได้มีการเตรียมการจะสังคายนาพระธรรมวินัยตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และมีการแบ่งกันท่องจำพระธรรมวินัยเป็นแผนกๆ พระเถระผู้เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยหรือพระไตรปิฎกมีดังนี้ คือ

2.1 พระอานนท์ เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า และได้อุปัฏฐากพระองค์จน

ปริณิพพานพระอานนท์ท่านได้ทราบพุทธพจน์เกือบทั้งหมด เพราะว่าได้ทูลขอพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะรับเป็นผู้รับเป็นผู้อุปัฏฐากว่าถ้าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาลับหลังท่านเรื่องใด ต้องกลับมาแสดงให้พระอานนท์ฟังอีกครั้ง และพระอานนท์เป็นผู้มีความจำดี ดังนั้นท่านจึงเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับพระธรรมหรือพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกในการทำสังคายนาครั้งที่ 1

ภาพ พระอานนท์ทูลขอให้พระพุทธเจ้า
สังคายนาพระไตรปิฎก

2.2 พระอุบาลี เคยเป็นพนักงานภูษามาลา ได้ออกบวชพร้อมกับพระอานนท์ท่านเป็น

ผู้ที่จดจำพระวินัยได้ดีเป็นพิเศษ และท่านได้วินิจฉัยอธิกรณ์ที่ยากๆหลายครั้งจนประสบความสำเร็จ และท่านเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับพระวินัยปิฎกในการทำสังคายนาครั้งที่ 1

ภาพ พระอุบาลีเป็นผู้กำลังสำคัญใน
การสังคายนาพระไตรปิฎก

3.3 พระมหากัสสปะ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดท่านเป็นผู้ริเริ่มในการสังคายนาครั้งที่ 1 โดยเป็นผู้ถามทั้งพระวินัยและพระธรรมแก่พระอุบาลีและพระอานนท์

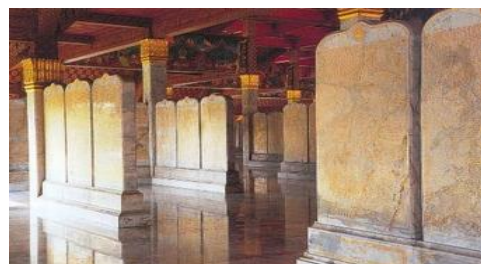
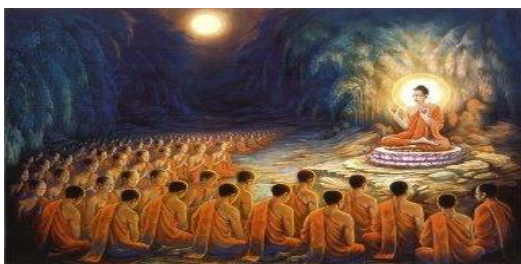
ภาพ พระมหากัสสปะผู้ที่เป็นประธานในการสังคายนาพระไตรปิฎก

2.ความคิดริเริ่มจัดหมวดหมู่พระธรรมวินัย

พระจุนทะ น้องชายของพระสารีบุตรเห็นว่าเมื่อนิครนถ์นาฏบุตร เจ้าลัทธิของศาสนาเซนลื่นชีวิต สวากเกิดแตกแยกกันท่านเกรงว่าเหตุการณ์เช่นนั้นจะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา ท่านจึงไปหาพระอานนท์ เล่าความให้ฟัง พระอานนท์ชวนท่านไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลให้ทรงทราบพระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พระจุนทะรวบรวมธรรมเนียมปฏิบัติของพระองค์และสังคายนาเมื่อสวากของนิครนถ์นาฏบุตรแตกแยกกันมากยิ่งขึ้น พระจุนทะได้เข้าไปหาพระอานนท์และเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าอีก

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอันเป็นหลักของพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย โภธิปักขิยธรรม 37 ประการ (สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อธิธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8) ทรงแสดงเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท 6 ประการ อธิกรณ์ 4 ประการ วิธีระงับอธิกรณ์ 7 ประการ และประการสุดท้ายทรงแสดงธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก 6 ประการ

ค่าวันหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงธรรมจบแล้วยังเห็นว่าภิกษุทั้งหลายยังใคร่ฟังธรรมต่อไปจึงมอบให้พระสารีบุตรแสดงธรรมแทน ท่านได้แนะนำให้รวบรวมร้อยกรองพระธรรมวินัย โดยแสดงตัวอย่างการจัดหมวดหมู่ธรรม ตั้งแต่หมวด 1 ถึงหมวด 10 ว่ามีอะไรบ้าง (ทสุตตรสูตร) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรับรองว่าถูกต้องดีแล้ว

ภาพ การประชุมพระสงฆ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎก ภาพ พระไตรปิฎกที่สลักบนหินอ่อนที่พุทธมณฑล

ใบกิจกรรม (ฐานที่ 1)

สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ชื่อ.....

เลขที่.....

ให้นักเรียนตอบคำถามตามประเด็นที่กำหนด โดยใช้ ใบความรู้ที่ 1 อธิบาย

1. พระไตรปิฎก คือ

ตอบ.....

2. พระไตรปิฎก แบ่งออกเป็นหมวด อะไรบ้าง

ตอบ.....

3. พระวินัยปิฎก หมายถึง.....

ตอบ.....

4. พระสุตตันตปิฎก หมายถึง.....

ตอบ.....

5. พระอภิธรรมปิฎกหมายถึง.....

ตอบ.....

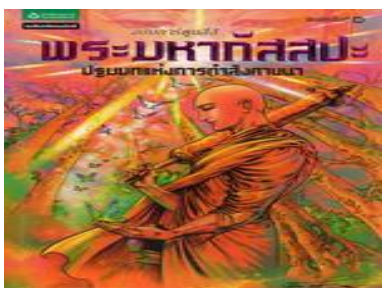
6. พระอานนท์ มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ.....

7. พระอุบลทิพย์ มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ.....

8. พระมหากัสสปะ มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ.....

ภาพ การอัญเชิญพระไตรปิฎก

ภาพ รัฐบาลไทยจัดงาน ตอนรับพระไตรปิฎก "ธรรมเจดีย์"

เฉลยใบกิจกรรม (ฐานที่ 1)

1.พระไตรปิฎก คือ

ตอบ...คำภีร์ของพระพุทธศาสนา เป็นที่รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่

2.พระไตรปิฎก แบ่งออกเป็นหมวด อะไรบ้าง

ตอบ...แบ่งออกเป็น 3 หมวด ซึ่งแยกตามคำศัพท์ คือ 1.พระวินัยปิฎก 2.พระสุตตันตปิฎก

3.พระอภิธรรมปิฎก

3.พระวินัยปิฎก หมายถึง.....

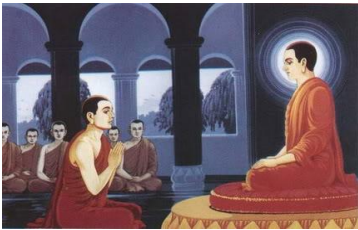
ตอบ....ระเบียบข้อบังคับภิกษุและภิกษุณี.....

4.พระสุตตันตปิฎก หมายถึง.....

ตอบ..ประมวลธรรมเทศนา ประวัติและเรื่องราวต่างๆ

5.พระอภิธรรมปิฎกหมายถึง.....

ตอบ...ประมวลธรรมที่เป็นวิชาการล้วน ๆ

6.พระอานนท์ มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ.เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้าและได้อุปฐากพระองค์จนปรินิพพาน

พระอานนท์ที่ท่านได้ทราบพุทธพจน์เกือบทั้งหมดดังนั้นท่านจึงเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับพระธรรมหรือพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกในการทำสังคายนา ครั้งที่ 1

7.พระอุบาลี มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ เคยเป็นพนักงานภาษามาลา ได้ออกบวชพร้อมกับพระอานนท์ท่านเป็นผู้ที่จดจำพระวินัยได้ดีเป็นพิเศษ และท่านได้วินิจฉัยอธิกกรรมที่ยาก ๆ หลายครั้งจนประสบผลสำเร็จ และท่านเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับพระวินัยปิฎกในการทำสังคายนาครั้งที่ 1

8.พระมหากัสสปะ มีความสำคัญต่อพระไตรปิฎกอย่างไร

ตอบ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดท่านเป็นผู้ริเริ่มในการสังคายนาครั้งที่ 1 โดยเป็นผู้ถามทั้งพระวินัยและพระธรรมแก่พระอุบาลีและพระอานนท์

ภาพ การอัญเชิญพระไตรปิฎก

ภาพ รัฐบาลไทยจัดงาน ต้อนรับพระไตรปิฎก "ธรรมเจดีย์"

ใบความรู้ที่ 2 (ฐานที่ 2)

เรื่อง โครงสร้าง สาระสำคัญของพระไตรปิฎก

1. โครงสร้างพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก ประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก

1.1 พระวินัยปิฎก เป็นคัมภีร์ว่าด้วยวินัยเล่มที่ 1-8, มี 21,000 พระธรรมขันธ์ บัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติความเป็นอยู่ของภิกษุ ภิกษุณีโดยมีการปรับอาบัติ มี 5 คัมภีร์

1. มหาวิภังค์	ว่าด้วยข้อห้ามที่เป็นหลักใหญ่ของภิกษุ
2. ภิกขุณีวิภังค์	ว่าด้วยข้อห้ามของภิกษุณี
3. มหาวรรค	ว่าด้วยพุทธประวัติตอนแรกและพิธีกรรมทางพระวินัย
4. จุลวรรค	ว่าด้วยพิธีกรรมทางวินัยและความเป็นมาของภิกษุณี
5. ปริวาร	ว่าด้วยข้อเบ็ดเตล็ดทางพระวินัย

ภาพ การทำสังคายนา
พระไตรปิฎก

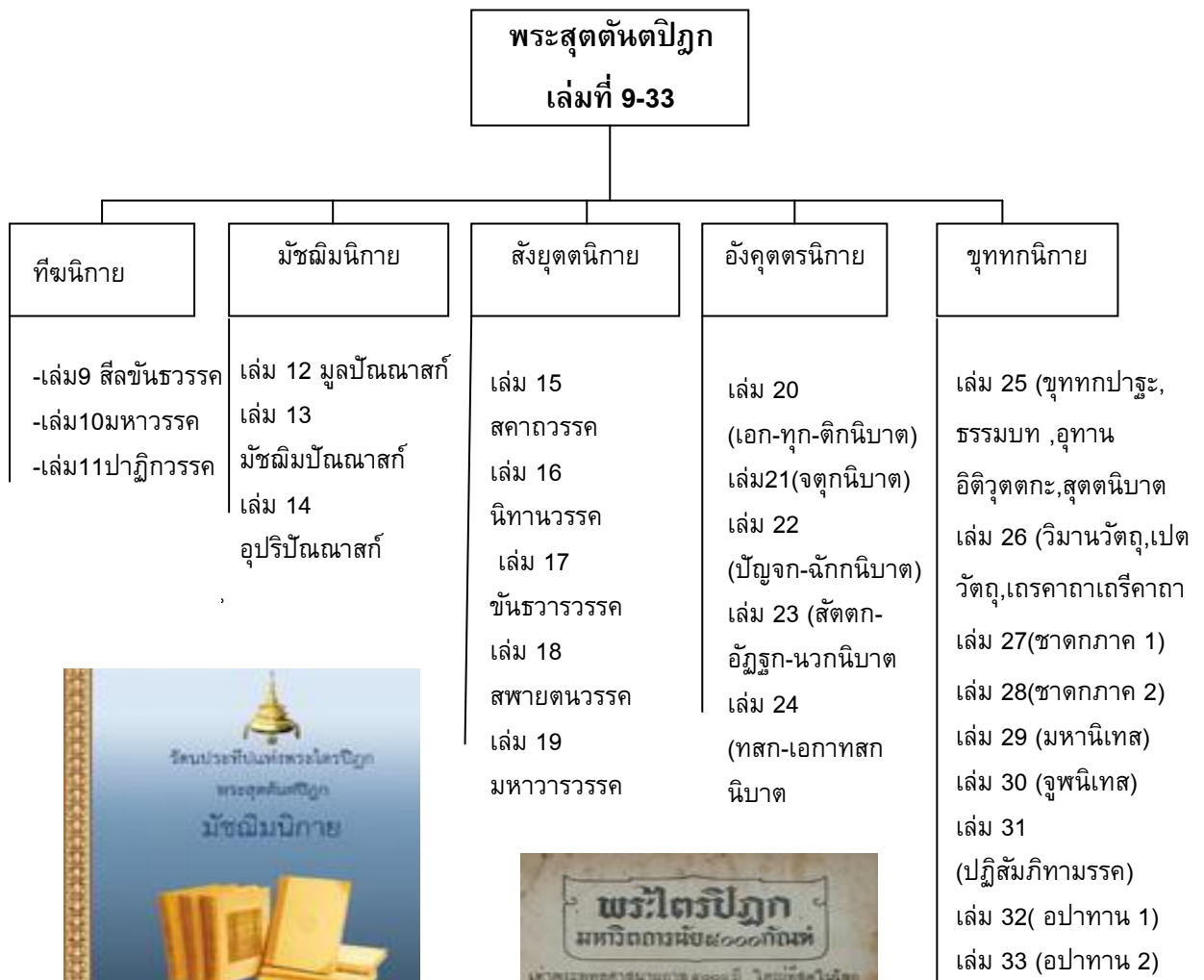
1.2 พระสุตตันตปิฎก เป็นคัมภีร์เรื่องพระธรรมเทศนา เล่มที่ 9 - 33 มี 21,000 พระธรรมขันธ์เป็นการประมวลธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า คำบรรยายต่างๆ ที่ตรัสให้เหมาะสมกับบุคคลและโอกาสอยู่ในรูปของคำสนทนา ร้อยแก้ว ร้อยกรอง รวมทั้งเทศนาของพระสาวกบางรูปแบ่งเป็น 5 คัมภีร์ คือ

1. ทีฆนิกาย ว่าด้วยพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาขนาดใหญ่ มี 32 สูตรเล่มที่ 9-11
2. มัชฌิมนิกาย ว่าด้วยพระสูตรหรือพระธรรมขนาดกลางไม่ยาวหรือสั้นเกินไปรวมเรียกว่า ปัณฑาสก์ มี 152 สูตร เล่มที่ 11-14
3. สังยุตตนิกาย ว่าด้วยเป็นพระสูตรที่ประมวลเรื่องราวที่เป็นธรรมเทศนา เกี่ยวกับบุคคล สถานที่ เรียกว่า สังยุตต์ รวม 56 สังยุตต์ มี 7,762 สูตรเล่มที่ 15-19

4. อังคุตตรนิกายว่าด้วยพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาเป็นข้อๆ ตามลำดับจำนวน เรียกว่านินาต มี 11 นินาต มี 9,557 สูตร เล่มที่ 20-24

5. ขุททกนิกาย ว่าด้วยพระธรรมที่เป็นเบ็ดเตล็ดที่จัดเข้า 4 นิกายไม่ได้ รวมทั้ง ภาษิตของสาวกประวัติต่างๆ และชาดก มี 15 สูตร เล่มที่ 25-33

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงในการศึกษาโดยเฉพาะในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะเน้น พระสุตตันตปิฎก ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

ภาพ พระสุตตันตปิฎก (มัชฌิมนิกาย)

3.3 พระอภิธรรม เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยธรรมล้วนๆ ไม่มีประวัติท้องเรื่อง สถานที่ บุคคล มาประกอบเลย แบ่งหลักธรรมออกเป็น 7 หมวดใหญ่ คือ

1. รัมสังคณี ว่าด้วยธรรมรวมเป็นหมวดหมู่ แบ่งเป็นกลุ่ม เป็นธรรม แม่บท เช่น แม่บทฝ่ายพระสูตร แม่บทฝ่ายพระอภิธรรม
2. วิภังค์ ว่าด้วยธรรม แยกเป็นข้อๆ ให้เห็นรายละเอียด เช่น ชั้น 5 จำแนกเป็น 5 อายาจนะ แยกเป็น 12
3. ธาตุกถา ว่าด้วยธรรมที่จัดระเบียบตามความสัมพันธ์ คือธาตุเป็นหลัก
4. ปุคคลบัญญัติ ว่าด้วยบัญญัติ 6 ชนิด คือ ชั้น 5 อายตนะ ธาตุ สัจจะ อินทรีย์ บุคคล ซึ่งมีรายละเอียดบัญญัติเฉพาะบุคคล
5. กถาวัตถุ ว่าด้วยการตอบคำถามหลักธรรม 500 ข้อ เกี่ยวกับความเห็นในนิกายต่างๆ ของพระพุทธศาสนา 18 นิกาย เพื่อถือเป็นหลักในการตัดสินธรรม
6. ยมก ว่าด้วยธรรมเป็นคู่ๆ 10 คู่
7. ปฎฐาน ว่าด้วยปัจจัยหรือเครื่องสนับสนุน 4 ประการ

ภาพ หนังสือพระอภิธรรมปิฎก

ใบกิจกรรม (ฐานที่ 2)

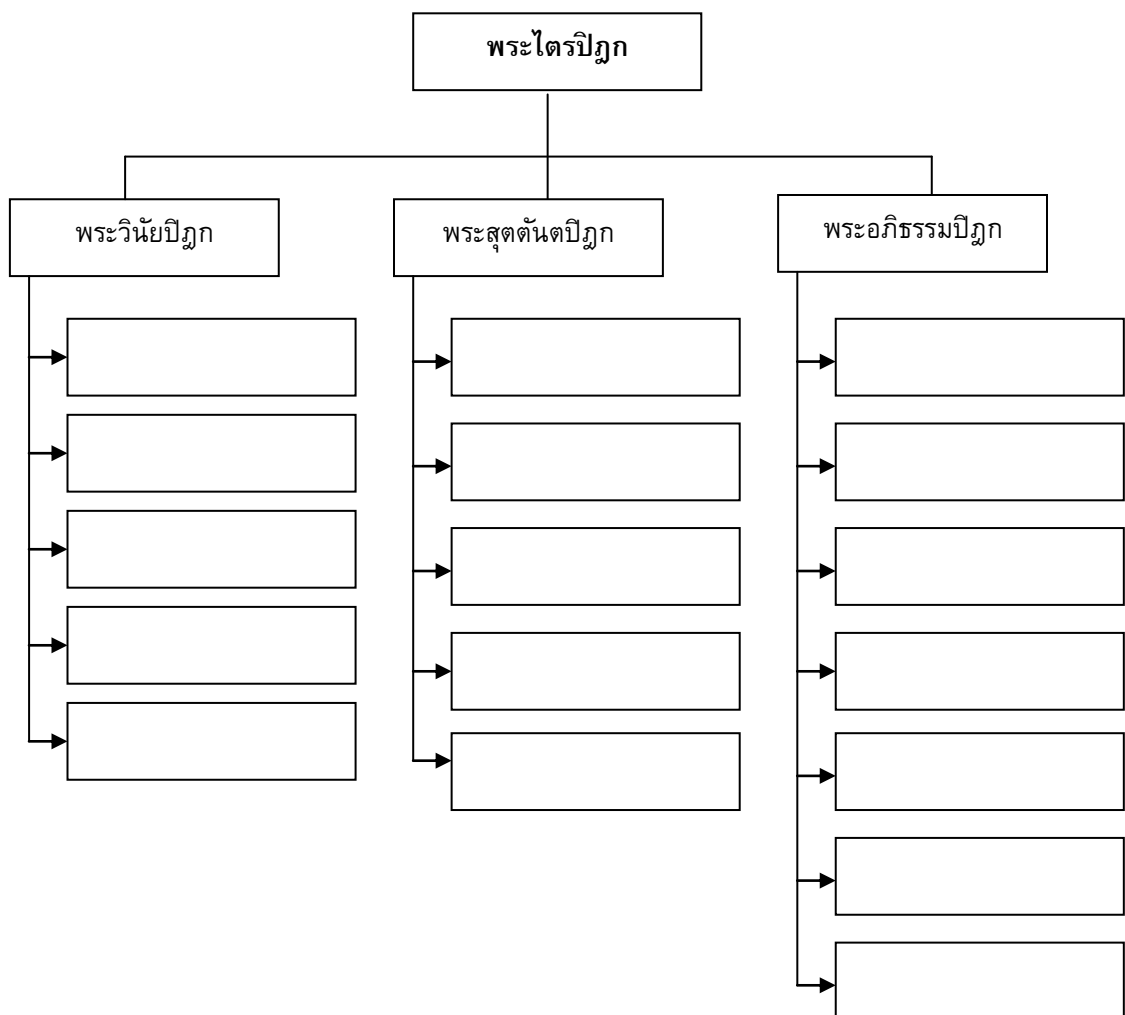
สาระพระพุทธศาสนา **ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

ชื่อ.....

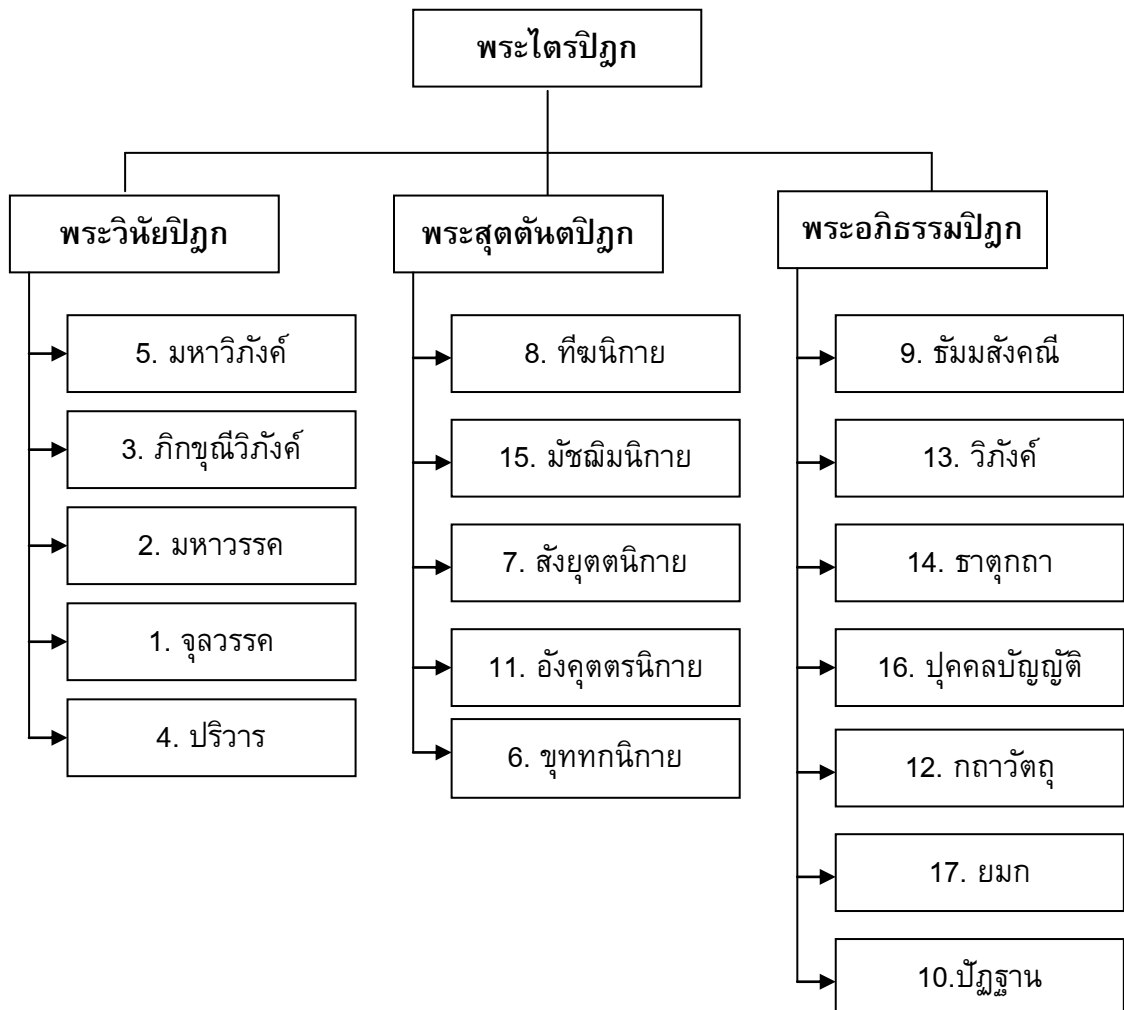
เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นำตัวเลขหน้าข้อความในตารางมาเขียนในแผนภูมิ โครงสร้างพระไตรปิฎก ให้ถูกต้อง

1. จุลวรรค	6. ขุททกนิกาย	11. อังคุตตรนิกาย	16. ปุคคลบัญญัติ
2. มหาวรรค	7. สังยุตตนิกาย	12. กถาวัตถุ	17. ยมก
3. ภิกขุณีวิภังค์	8. ทีฆนิกาย	13. วิภังค์	
4. ปริวาร	9. ธัมมสังคณี	14. ชาติูกถา	
5. มหาวีภังค์	10. ปฏฐาน	15. มัชฌิมนิกาย	

เจลายไบกิจการมที่ 2 (ฐานที่ 2)

ใบความรู้ที่ 3 (ฐานที่ 3)

เรื่อง สารหน้ารู้จากพระไตรปิฎก

1.ความสำคัญของพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์คำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งประกอบด้วย พระธรรมกับพระวินัย มีความสำคัญควบคู่กันไป หากไม่มีพระธรรมก็ไม่มีพระพุทธศาสนา ไม่มีวินัยก็ขาดหลักยึดเหนี่ยวในการควบคุมกาย วาจา ใจเมื่อมีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นตัวหนังสือ ย่อมจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาด ทำให้มีความคิดเห็นตรงกัน มีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจนแน่นอน

2.ข้อนำรู้จากพระไตรปิฎก : จุฬกัมมวิภังคสูตร

จุฬกัมมวิภังคสูตร เป็นพระสูตรอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 14 มัชฌิมนิกาย (วิภังควรรค) กล่าวถึงกฎแห่งกรรมที่ว่าคนเราที่เกิดมาแตกต่างกันเพราะแต่ละคนทำกรรมมาไม่เหมือนกันคือ

ในสมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับที่ วัดพระเชตุวัน เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล มีชายหนุ่มชื่อ สุขมานพ โต้เถยบุตร ได้กราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “มนุษย์บางพวกมีอายุสั้น บางพวกมีอายุยืนยาวบางพวกมีโรคมาก บางพวกมีโรคน้อยบางพวกมีผิวพรรณทราม บางพวกมีผิวพรรณดีบางพวกมียศศักดิ์น้อย (อำนาจ) บางพวกมียศศักดิ์มาก บางพวกมีโภคะน้อย บางพวกมีโภคะมาก บางพวกเกิดในตระกูลต่ำ บางพวกเกิดในตระกูลสูง บางพวกมีปัญญาน้อย บางพวกมีปัญญามาก อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มนุษย์ทั้งหลายแตกต่างกัน”พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “เกิดจากกรรมคือการกระทำของแต่ละคน เพราะกรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดี” โดยเป็นเหตุและปัจจัยคู่ๆ ดังนี้

คู่ที่ 1

- 1.เกิดมามีอายุสั้นเพราะชาติก่อนชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- 2.เกิดมามีอายุยืนเพราะชาติก่อนเป็นคนมีเมตตากรุณาไม่ฆ่าสัตว์

คู่ที่ 2

- 3.เกิดมามีโรคมาก (ขี้โรค) เพราะชาติก่อนชอบเบียดเบียนทรมาณสัตว์
- 4.เกิดมามีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ไม่มีโรคน้อยเพราะชาติก่อนชอบเบียดเบียน

คู่ที่ 3

- 5.เกิดมามีผิวพรรณทราม เพราะชาติก่อนเป็นคนมักโกรธมากไปด้วยความเคียดแค้นใจ
- 6.เกิดมามีผิวพรรณดี เพราะชาติก่อนไม่เป็นคนโกรธไม่มากไปด้วยความเคียดแค้นใจ

คู่ที่ 4

- 7.เกิดมามีอำนาจน้อย เพราะชาติก่อนเป็นคนชอบอิจฉาริษยาในลาภสักการะ
 ความเคารพนับถือบูชาของคนอื่น
- 8.เกิดมามีอำนาจมากเพราะชาติก่อนไม่เป็นคนคนชอบอิจฉาริษยาในลาภ
 สักการะ ความเคารพนับถือบูชาของคนอื่น

คู่ที่ 5

- 9.เกิดมีโภคทรัพย์น้อยเพราะชาติก่อนไม่ให้ทานแก่สมณะพราหมณ์ผู้ทรงศีล
- 10.เกิดมีโภคทรัพย์มากเพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่สมณะพราหมณ์
 ผู้ทรงศีล

คู่ที่ 6

- 11.เกิดในตระกูลต่ำเพราะชาติก่อนเป็นคนกระต้างถือตัวไม่อ่อนน้อมต่อมตน
- 12.เกิดในตระกูลสูง เพราะชาติก่อนไม่เป็นคนกระต้างไม่ถือตัวมีความ
 อ่อนน้อมต่อมตน

คู่ที่ 7

- 13.เกิดมามีปัญญาทราม (ปัญญาน้อย) เพราะชาติก่อนไม่เข้าไปหาสมณะ
 พราหมณ์ เพื่อสอบถามเรื่องกุศล อกุศล (บาป บุญ คุณ โทษ)
- 14.เกิดมามีปัญญาดีเพราะชาติก่อนเข้าไปหาสมณะพราหมณ์ได้ถามถึง
 บาป บุญ คุณโทษ ประโยชน์เป็นต้น

ในพระสูตรนี้ดูเหมือนเห็นว่า ที่บุคคลเป็นอยู่ในปัจจุบันก็เพราะ “กรรมแต่ชาติก่อน” เท่านั้นซึ่งฟังดูห่างไกลสำหรับคนปัจจุบันมาก ยากที่จะทำให้เชื่ออย่างสนิทใจ แต่แท้จริงแล้ว คำว่า “ชาติก่อน” ไม่ได้หมายถึงชาติที่แล้วมาเท่านั้น หากจะรวมถึง วันก่อน สัปดาห์ก่อน ปีก่อน สิบปี ยี่สิบปี ด้วยบุคคลทำไว้ ก้อนๆ ที่ผ่านมาส่งผลให้ผู้นั้นได้รับผลสอดคล้องกับการกระทำของเขา เช่นคนชอบโกรธ จะทำให้ผิวหน้าไม่ผ่องใส สุขภาพจิตไม่ดี คนตระหนี่ถี่เหนียว เห็นแก่ได้ ย่อมไม่มีใครรัก เป็นคนไม่มีลาภตรงข้ามถ้าเป็นคนเอื้อเฟื้อ ย่อมมีคนรัก มีคนช่วยเหลือ ได้รับความเห็นใจจากคนอื่น

ภาพ หนังสือพระไตรปิฎก

ใบกิจกรรมที่ 3

สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ชื่อ.....

เลขที่.....

คำชี้แจง นักเรียนอ่านข้อความแล้วนำเอาข้อความที่กำหนดให้ข้างบนไปเติมหน้าข้อความแต่ละ

ข้อความให้ถูกต้องสมบูรณ์

ชอบฆ่าสัตว์ เบียดเบียนคนอื่น ปองร้ายคนอื่น ริษยาคนอื่น ไม่ให้ทาน

เย่อหยิ่ง ไม่แสวงหาความรู้ แสวงหาความรู้ ชอบให้ทาน อ่อนน้อมถ่อมตน

ไม่ริษยาคนอื่น ไม่ปองร้าย ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

- 1.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีอายุสั้น
- 2.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีอายุยืน
- 3.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีโรครามาก
- 4.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีโรคน้อย
- 5.ตายไปแล้วเกิดในทุคติกลับมาเกิดมีผิวพรรณไม่งาม
- 6.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีผิวพรรณงาม
- 7.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีทรัพย์น้อย
- 8.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีทรัพย์มาก
- 9.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีปัญญาน้อย
- 10.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีปัญญามาก

ภาพ พระนางสุชาดา ถวายอาหารบิณฑบาต
พระพุทธเจ้า

ภาพ พระสงฆ์ฟังพระธรรมเทศนา

เฉลยใบกิจกรรมที่ 3

- ผู้ชอบฆ่าสัตว์.....1.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีอายุสั้น
 ไม่ฆ่าสัตว์.....2.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีอายุยืน
 เบียดเบียนคนอื่น.....3.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีโรคมาก
 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น.....4.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีโรคน้อย
 ปองร้ายคนอื่น5.ตายไปแล้วเกิดในทุคติกลับมาเกิดมีผิวพรรณไม่งาม
 ไม่ปองร้าย.....6.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีผิวพรรณงาม
 ไม่ให้ทาน.....7.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีทรัพย์น้อย
 ชอบให้ทาน.....8.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีทรัพย์มาก
 ไม่แสวงหาความรู้.....9.ตายไปแล้วเกิดในทุคติ กลับมาเกิดมีปัญญาอ่อน
 แสวงหาความรู้.....10.ตายไปแล้วเกิดในสุคติ กลับมาเกิดมีปัญญามาก

ภาพ พระนางสุชาดา ถวายอาหาร
 บิณฑบาตพระพุทธเจ้า

ภาพ พระสงฆ์ฟังพระธรรมเทศนา

ใบความรู้ที่ 4 (ฐานที่ 4)

เรื่อง พุทธสุภาษิต

เรื่อง พุทธสุภาษิต (กมฺมฺหา วตฺตตี โลโก ความหมาย สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม)

กรรม แปลว่า การกระทำ และมีกรรมถึงผลของการกระทำด้วย ซึ่งจะต้องประกอบด้วย เจตนาลงมือปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ ซึ่งชีวิตของเราจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับผลของการกระทำดังพุทธดำรัสที่ว่า เราควรพิจารณาโดยเนื่องๆ ว่า “เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่วก็ตาม เราก็คือเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น”

กรรมแบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ

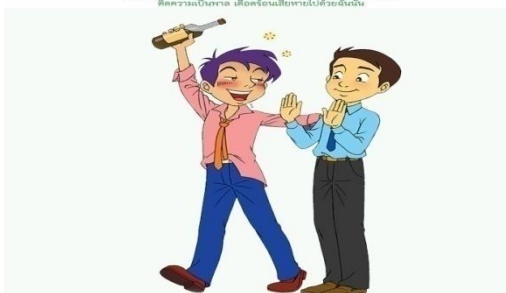
1. กุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นส่วนดี
2. อกุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นส่วนชั่ว
3. อัปยาคตกรรม คือ กรรมที่ไม่เป็นกุศลและอกุศล

พระพุทธศาสนาสอนว่า คนเราที่ยังไม่หมดสิ้นกิเลส เมื่อตายแล้วไปเกิดใหม่ใครจะเกิดเป็นอะไรนั้นย่อมเป็นไปตามกรรมที่ตนทำไว้นั้นเช่นผู้ใดที่ผิดศีล 5 ย่อมจะตกนรก ผู้ใดปฏิบัติธรรม 5 ย่อมไปเกิดในสวรรค์ สอดคล้องกับพุทธสุภาษิต ที่ว่า กมฺมฺหา วตฺตตี โลโก ความหมาย สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม

พุทธสุภาษิตบทนี้สอนให้นักเรียนเข้าใจในกระบวนการของชีวิต ชีวิตคนเราจะดี หรือ เลว ยากจน ร่ำรวย หรือเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของตนหรือกรรมนั่นเอง คนที่ทำกรรมชั่วย่อมจะเป็นเหมือนเงาติดตามตัวผู้กระทำทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ก็จะได้รับผลชั่วตามผลของการกระทำของตน เมื่อวิเคราะห์แล้วเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์การกระทำของตนและเลือกทำกรรมดีที่จะให้ผลเป็นความสุขตลอดไปโดยเฉพาะกับนักเรียนกรรมดี คือตั้งใจเรียนใฝ่หาความรู้ มีความอดทน ขยันอย่างต่อเนื่องควร ลด ละ เลิกการอบายมุขทั้งปวงเช่น การเที่ยวเตร่ การติดยาเสพติด จะทำให้อาาคตของนักเรียนจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าตลอดไป

มงคลที่ ๑ ไม่คบคนพาล

ใบไม้ที่ปลูกอยู่ข้างน้ำ ย่อมต้องร่วงลงแม่น้ำเบื้อง
เบื้องนั้นไปพร้อมกับน้ำ ผู้คบคนพาล ก็ย่อมต้องลงไปด้วย
ศีลธรรมอันงาม เมื่อตรองพิจารณาไม่ช้าก็เห็น

มงคลที่ ๒ คบบัณฑิต

คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปสวรรค์
ผู้ที่ไม่คบบัณฑิต ย่อมต้องตกนรกตามไม่ช้าก็เห็น
ผู้คบบัณฑิต ก็ย่อมต้องได้รับความรู้ ความสามารถ และความดีตามบัณฑิตไปพร้อมกับนั้น

เรื่อง พุทธสุภาสิต กลุยาณการี กลุยาน์ ปาปการี จ ปาปกั ความหมายทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สุภาสิตบทนี้สอนให้เราเข้าใจกฎแห่งกรรมตามหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างมีเหตุผลมองเห็นการกระทำและผลของการกระทำที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบผลของการกระทำนั้นมีชื่ออย่างหนึ่งว่าเรียกว่า **วิบาก** แปลว่า **ผล** วิบากกรรมจึงแปลว่า **ผลแห่งกรรม** ดังพุทธดำรัสที่ว่าบุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดี ย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่วย่อมได้รับกรรมชั่ว

แต่เรามักจะได้ยินคำพูดในลักษณะนี้บ่อยๆว่า **ทำได้ดี มีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป** เพราะมีตัวอย่างพวกคอรัปชั่น โกงบ้านโกงเมือง ผู้มีอิทธิพล ร่ำรวยเงินทอง มีฐานะสูง ตำแหน่งใหญ่โตมีหน้ามีตาในสังคม ซึ่งอาจทำให้เข้าใจผิดเพี้ยนได้ คำว่า **ทำได้ดี** และ **ได้ชั่ว** มีความหมายเป็นผลภายในและผลภายนอก

ผลภายใน หมายถึงผลเกิดขึ้นทันทีที่เกิดขึ้นกับใจคือคนทำดีใจก็จะสงบ บริสุทธิ์ผ่องใส ถ้าคนทำชั่ว เมื่อใจแม้ไม่มีใครรู้แต่ตนเองรู้ จะมีความคิดวิตกกังวล ทุกข์ร้อนใจทันที

ผลภายนอก หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำไปแล้วได้แก่ความเจริญ ความเสื่อม การนิทาน การมีทรัพย์สินสมบัติ การสิ้นเนื้อประดาตัว ผลข้อนี้เป็นลักษณะ **ของดีหรือของชั่ว** จะเกิดขึ้นเมื่อใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเป็นว่า **สิ่งที่ทำ บุคคล เวลาที่ทำ** เหมือนคำที่ว่า **หว่านพืชเช่นไรได้ผลเช่นนั้น คนที่หว่านข้าวก็ต้องได้ข้าวไม่ใช่ได้ถั่ว มันเป็นไปไม่ได้**

พุทธสุภาสิตบทนี้ต้องการให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างถูกต้องจะทำให้เราไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนผู้อื่นดำเนินชีวิตไปในทางถูกต้องและดีงาม

ภาพ นายสมยศ รัตนธา ผู้อำนวยการ
โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม อ.กระนวน
จ.ขอนแก่น บริหารงานใช้หลักบริหารแบบที่
น้องอยู่กับแบบครอบครัว ใช้คนให้ถูกงานทำ
ดีมีสองชั้น คือหัวใจในการประสบผลสำเร็จ
ของ ที่ได้รับรางวัลคุรุสภา เข้มทองคำ
“คุรุสภาสุดดี” ประจำปี 2555 ประเภท
ผู้บริหารสถานศึกษา

เรื่อง พุทธสุภาสิต สุโข ปุณฺณสุส อุจฺจโย ความหมาย การสั่งสมบุญนำสุขมาให้ บุญ หมายถึง ความดี กุศล ความสุข ความประพตฺติชอบทางกาย วาจา ใจ และถ้า ศึกษาเรื่องบุญให้ดีบุญจะเป็นระบบของการใช้ชีวิต บุญเป็นระเบียบของสังคม ดังนั้นเราชาวพุทธต้องศึกษาเรื่องบุญให้ดีทุกการทำบุญถึงจะได้บุญ ดังนั้นบุญกิริยาวัตถุ 10 ประกอบไปด้วย

- 1.ทานมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ปันสิ่งของ
- 2.ศีลมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
- 3.ภาวนามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
- 4.อปจายนมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการประพตฺติตนอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
- 5.เวยยาวัจจมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการชวนชววยในกิจที่ชอบ
- 6.ปัตตทานมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น
- 7.ปัตตานุโมทนามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
- 8.ธัมมัสสวนมัย คือ บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรมและศึกษาหาความรู้
- 9.ธัมมเทศนามัย คือ บุญสำเร็จด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้
- 10.ทิฏฐชุกกรรม คือ บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้อง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายซึ่งสามารถสรุปการทำบุญตามหลักพุทธศาสนา มี 3 วิธีคือ

1.การให้ทาน ได้แก่การให้วัตถุสิ่งของ เงินทอง อาหาร ยารักษาโรค ฯลฯ นอกจากนั้น การให้ทานที่เป็นนามธรรมเช่น การให้วิชาความรู้ การอบรมสั่งสอน การให้อภัย ถือว่าเป็นการให้ทาน

2.การรักษาศีล ได้แก่การประพตฺติตนในสิ่งที่ติงามถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเพื่อความ เป็นระเบียบและความสงบสุขของหมู่คณะ เช่นการรักษาศีล 5 ศีล 8

3.การเจริญภาวนาได้แก่การฝึกอบรมจิตใจให้สงบสุข การสร้างคุณงามความดีดังนั้น นักเรียนควรเลือกรูปวิธีทำบุญให้เหมาะสมกับตนเอง เหมาะกับ ภาวะและโอกาสโดยไม่คำนึงว่า จะต้องทำให้ครบจึงจะได้บุญ สมดังที่พุทธสุภาสิตที่ว่า การสั่งสมบุญนำสุขมาให้ พุทธสุภาสิตในบทนี้ต้องการให้นักเรียนรู้จักวิธีการทำบุญ โดยเลือกการทำบุญให้ เหมาะสมกับตนเองเหมาะสมกับ ภาวะและโอกาส เพราะการทำบุญจะนำความสุขมาให้แก่ผู้ทำตามสมควรแก่การกระทำ

ภาพ การปล่อยปลา

ภาพ การถวายปัจจัย

ภาพ การสวดมนต์ไหว้พระ

เรื่อง พุทธสฤงษิต ปุชโก ลภเต ปุชั วหุทโก ปฏิวหุทหุ ความหมาย ผู้บูชาย่อมได้รับการบูชาตอบ ผู้ให้ย่อมได้รับการให้ตอบ

การบูชา หมายถึงการแสดงความเคารพต่อบุคคลหรือสิ่งที่เรานับถือ รวมทั้งการยกย่อง เชิดชู การยอมรับ การให้เกียรติ การให้ความสำคัญ เป็นการแสดงความรู้สึกที่อยู่ภายในจิตใจออกมาโดยทั่วไปการบูชาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยสิ่งของ
2. การปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติ

การให้ หมายถึงกิริยาที่แสดงออกถึงความเคารพ ความนับถือและเป็นการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนตามฐานะของผู้ปฏิบัติ จัดเป็นการบูชาประเภทหนึ่งคือการปฏิบัติบูชา พุทธศาสนาเป็นศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นความรัก ความเข้าใจ เป็นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันดังโคลงโลกนิติว่า

ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง
 นบท่านท่านจักปอง นอบไหว้
 รักท่านควรครอง ความรัก ไฉน
 สามสิ่งนี้เว้นไว้ แต่ผู้ทรนง

บุคคลที่เราควรบูชาคือ พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ พระมหากษัตริย์ บิดามารดา ครูอาจารย์ ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อพวกเราเป็นสิ่งที่ตั้งงามเป็นการฝึกใจของเราให้ยอมและน้อมรับความดีงามของผู้อื่น ซึ่งถ้าเราแสดงการบูชาบ่อย ๆ จนสามารถเห็นคุณงามความดีของผู้ที่เราบูชาอย่างแจ่มแจ้งแล้วก็จะเกิดการซึมซับเอาสิ่งที่ตั้งงามเหล่านั้นมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้นคือเราจะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จได้อย่างอัศจรรย์ ดังคำพูดที่ว่า “ต้องการใดในพื้นที่ปรฐพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง”

พุทธสฤงษิตในบทนี้ต้องการให้นักเรียนศึกษาการบูชาให้จริงจังโดยเฉพาะการให้ก็คือว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย การให้เป็นความงามที่ออกมาจากข้างใน ผู้ที่ให้ผู้อื่นด้วยความจริงใจย่อมได้รับการให้ตอบสอดคล้องกับพุทธสฤงษิต ปุชโก ลภเต ปุชั วหุทโก ปฏิวหุทหุ ความหมาย ผู้บูชาย่อมได้รับการบูชาตอบ ผู้ให้ย่อมได้รับการให้ตอบ

อุลลพ่๑แม่ มี๑๗ เจริญ

ใครรัก แม่ คนใด !!

กรณีตัวอย่าง การแตกความสามัคคี

คำชี้แจง

เอกสารประกอบการเรียน บัณฑิตที่กราบการ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกัน แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากกรณีตัวอย่าง “การแตกความสามัคคี” ปัญหาที่พบคือเรื่องอะไร

2. ตัวละครในกรณีตัวอย่างมีพฤติกรรม ดีหรือไม่ เพราะเหตุใด

2.1 พระยานกกระเจา

2.2 นายพราน

2.3 ภรรยานายพราน

3. ถ้านักเรียนเป็นพระยานกกระเจา นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง

4. ถ้านักเรียนเป็น นกกระเจาที่อยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งกัน นักเรียนจะปฏิบัติตน

อย่างไร

5. ถ้านักเรียนเป็นพระยานกกระเจาในกรณีตัวอย่าง นักเรียนจะมีวิธีการแก้ปัญหา

อย่างไรบ้าง

6. นักเรียนได้ข้อคิดจากกรณีตัวอย่างอะไรบ้าง

กรณีตัวอย่าง
การแตกความสามัคคี

ในอดีตกาล สมัยพระเจ้าพรหมทัต ครองกรุงพาราณสี มีพระยานกกระเจาตัวหนึ่งคุมบริวารเป็นพัน ๆ ตัวท่องเที่ยวหากินอยู่ในป่าใหญ่ได้รับความผาสุกตลอดมา

อยู่มาวันหนึ่งได้มี

นายพรานล่านกมาพบ

นกกระจาบฝูงนี้

พรานล่านก

จึงแอบซุ่มอยู่

หลังพุ่มไม้

แล้วเลียนเสียงร้อง

แบบนกกระจาบ

นกกระจาบ
ได้ยินเสียงร้อง
ของนายพราน
หลงคิดว่า
พวกของตนร้องเรียก
จึงบินลงมายังพื้นดิน
ใกล้พุ่มไม้

นายพราน
เมื่อได้โอกาส
จึงทอดตาข่าย
ดักจับ นกกระจาบทันที

เหล่านกกระจาบ
ถูกพรานล่าจน
จับไปเป็นจำนวนมาก
วันแล้ววันเล่า
จนเหลือน้อยลงทุกที ๆ

ส่วนพญานกกระเจาบ
ก็พยายามหาวิธี
ช่วยเหลือบริวาร
ของตนอยู่ตลอดเวลา

www.kalyanamitra.org

จนกระทั่งวันหนึ่ง
พญานกก็สามารถ
คิดวิธีการช่วยเหลือ
บริวารของตน
ได้สำเร็จ
จึงเรียนประชุม
บริวารทั้งหมด

www.kalyanamitra.org

ครั้งต่อไปถ้านายพราน
มาทอดตาข่ายอีก
อย่าตกใจ

จงตั้งสติให้ดี
ให้แต่ละตัว
เอาหัวสอดเข้าไป

www.kalyanamitra.org

แล้วส่งสัญญาณ
ให้บินขึ้นพร้อมๆกัน
ยกตาข่ายไปพาดไว้

บนยอดไม้ไถ่
ก็จะสามารถ
หนีรอดออกมาได้

เสร็จข้าทะเล
เจ้านกน้อย
จะหนีไปไหนพัน
อ้าฮ่า

วันต่อมา
นายพรานก็มาดัก
จับนกกระจาบอีก

www.kalyanamitra.org

แยแล้ว
นายพรานใจร้าย
มาจับพวกเรา
อีกแล้ว

ตายแน่ๆ
จะทำไมดี
ฮือๆ

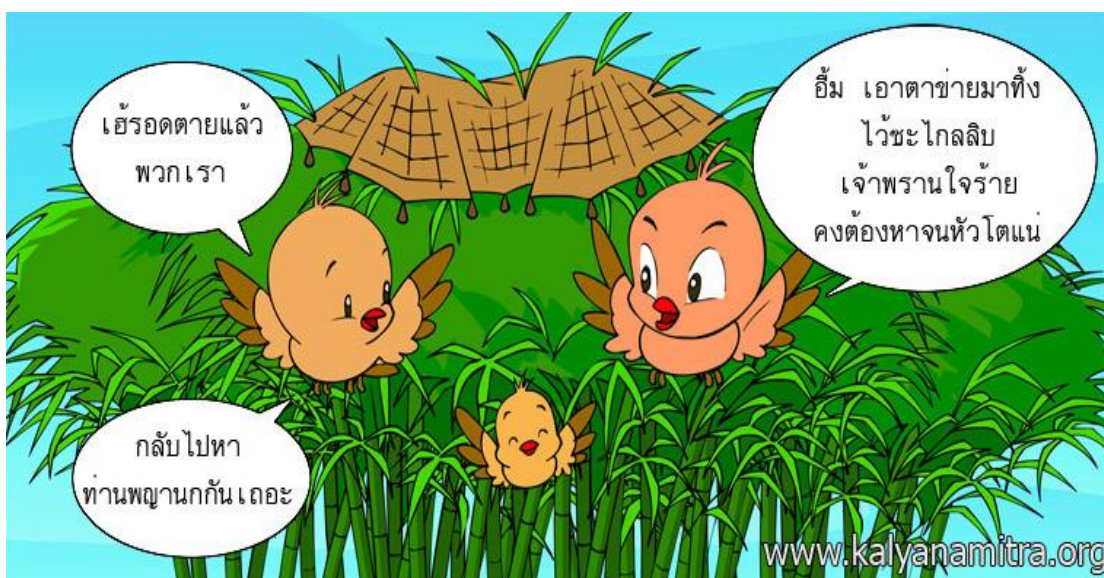
www.kalyanamitra.org

พวกเราอย่าตกใจ
ตั้งสติให้ดี จำคำสอน
ของท่านพญานกไว้

เอาหัวสอดเข้าไป
ในช่องตาข่ายเร็ว

www.kalyanamitra.org

พญานกมองเห็นภัย
ที่จะตามมา
จึงพาบรืวารที่เชื่อฟัง
แยกฝูงออกไป
หาที่พักอาศัยแห่งใหม่

หลังจากนั้นไม่นานพรานล่านก ก็กลับมาดักจับนกกระจาบอีก

เหล่านกกระจาบเมื่อไม่มีความพร้อมเพรียงกัน ก็ไม่สามารถยกตาข่ายขึ้นไปได้
พรานนกจึงจับนกกระจาบไปได้อย่างง่ายดาย ส่วนบริวารที่เชื่อฟังพญานก
ได้ติดตามพญานกไปหากินยังที่แห่งอื่น มีความผาสุกและปลอดภัยมาโดยตลอด

บัตรบันทึกรายการ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “การแตกความสามัคคี” ปัญหาที่สำคัญคืออะไร

.....

.....

.....

.....

2. การที่นกกระจาบ ทำอะไรได้สำเร็จเป็นเพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

3.การกระทำของนายพราน ผิดศีลข้อใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

4. การเกิดภัยพิบัติกับฝูงนกกระจาบ นักเรียนคิดว่าเกิดมาจากสาเหตุใดเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

5.นักเรียนอยากให้เหตุการณ์ในข้อที่ 4 เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

6. การกระทำใดบ้างที่ถือว่าไม่ถูกต้องของฝูงนกกระจาบ ถ้านักเรียนเป็นนกกระจาบในฝูงนี้ นักเรียนจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

7. นักเรียนมีวิธีการฝึกตนเองให้เป็นผู้มีเมตตา กรุณาต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างไร

.....

.....

.....

8. นักเรียนใช้หลักการใดในการตัดสินใจว่าการกระทำของนายพรานและภรรยา นายพรานทำถูกหรือทำผิดอย่างไร

.....

.....

.....

9. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 (ครรลองของชาวพุทธ)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธและมรรยาทชาวพุทธ

ครูผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

2.ตัวชี้วัด

- 2.1 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
- 2.2 มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามกำหนด

3.สาระสำคัญ

การที่พระพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรือง ดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ เป็นเครื่องยืนยันหน้าที่ของชาวพุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษาถึงหน้าที่ และมารยาทของชาวพุทธที่พึงกระทำต่อพระพุทธศาสนา ต่อพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้แทนและประกาศพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคง และเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

- 4.1 อธิบายความหมายความสำคัญของหน้าที่และมารยาทของชาวพุทธได้
- 4.2 วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหน้าที่ชาวพุทธและมารยาทของชาวพุทธ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 4.3 มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน
- 5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง
- 5.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6. สาระการเรียนรู้

7. รายละเอียด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นสำรวจประเด็น

- 7.1 ครู นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิแผ่เมตตาต่อสัตว์ ใช้เวลา 5 นาที
- 7.2 ครูนำภาพกิจกรรมประเพณีต่างๆ ของชาวพุทธในภาคต่างๆ มาให้นักเรียนศึกษา
- 7.3 ครูสอบถามนักเรียนกิจกรรมประเพณีในภาคต่างๆ ประเด็นคำถาม ดังนี้
 - กิจกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องของอะไร
 - กิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์และมีความสำคัญหรือไม่
 - ประเพณีที่ทำให้ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาอะไร
 (ให้นักเรียนอาสาตอบคำถาม 2-3 คน)

7.4 ครูสอบถามนักเรียนในหมู่บ้านของนักเรียน มีประเพณีอะไรบ้างที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา นักเรียนเคยร่วมในกิจกรรมหรือไม่ และปฏิบัติต่อพระภิกษุอย่างไรให้นักเรียนอาสาตอบ

- 7.5 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้ฐาน

7.6 ให้นักเรียนดูภาพการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ภาพการบวชในพระพุทธศาสนา ภาพการฝึกสมาธิ แล้วสอบถามภาพทั้งหมดที่ได้ดู มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร โดยเขียนลงบนกระดาน ให้นักเรียนร่วมกันเสนอความคิดเห็น

ขั้นการวิเคราะห์

7.7 ครู และนักเรียนร่วมกันทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) เรื่อง หน้าที่ของชาวพุทธ มารยาทที่ปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ให้เหมาะสมต้องทำอย่างไรบ้าง

7.8 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 7-8 คน เพื่อศึกษาชุดการสอนประกอบไปด้วยใบความรู้ และทำกิจกรรมตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย

7.9 นักเรียนรับผิดชอบการสอนซึ่งเป็น ชุดกิจกรรมที่ 1, 2, 3, 4 ให้นักเรียนนำไปศึกษา และปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่ม ซึ่งรายละเอียดประกอบด้วย

- บัตรคำชี้แจงการใช้ชุดการสอน
- ใบความรู้
- ใบงาน

ในแต่ละชุดการสอนจะบรรจุใบความรู้แตกต่างกัน ดังนี้

ชุดการสอนที่ 1 สำหรับกลุ่มที่ 1 หน้าที่ของชาวพุทธ

ชุดการสอนที่ 2 สำหรับกลุ่มที่ 2 การการเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบื่องหน้าในทศ 6

ชุดการสอนที่ 3 สำหรับกลุ่มที่ 3 เรื่อง การถวายสังฆทาน

ชุดการสอนที่ 4 สำหรับกลุ่มที่ 4 เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

นักเรียนร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงาน ศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงานตามคำสั่งโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติงาน

7.10 ครู นักเรียนร่วมกันเฉลยคำตอบในใบงานที่ 1, 2, 3, 4

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.11 นักเรียนภายในกลุ่มร่วมกันวางแผนปรึกษาเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตามที่กลุ่มได้ศึกษาตามใบความรู้ ใช้เวลากลุ่มละ 10 นาที ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 แสดงการมารยาทการต้อนรับพระภิกษุ
- กลุ่มที่ 2 แสดงกิจกรรมการช่วยเหลือบิดามารดา
- กลุ่มที่ 3 แสดงเรื่องการถวายสังฆทาน
- กลุ่มที่ 4 แสดงเรื่องการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ชั้นวางแผนการจัดการ

7.12 นักเรียนร่วมกันสรุปสาระที่ได้ศึกษาในเรื่อง หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทของชาวพุทธฉบับที่กลงในสมุดของตนเอง

7.13 นักเรียนรับใบความรู้ที่ 5 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง เจ้าพ่อตันไทร ร่วมกันศึกษาวิจารณ์ และทำใบงานที่ 5

7.14 นักเรียน ครู ร่วมกันเฉลยใบความรู้ที่ 5

ชั้นลงมือปฏิบัติ

7.15 นักเรียนแต่ละกลุ่มประชุมวางแผนการสร้างชิ้นงานของกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลตามความถนัด และความสนใจ

7.16 นักเรียนนำเสนอชิ้นงานของตนหรือของกลุ่ม

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.17 นักเรียนร่วมกันประเมินชิ้นงานตามแบบประเมินที่ได้รับมอบหมาย

7.18 นักเรียนนำชิ้นงานของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคลร่วมกันจัดแสดงที่ป้ายนิเทศของโรงเรียนร่วมกันชื่นชมผลงาน และให้กำลังใจ

7.19 นักเรียนร่วมกันประเมินผลการจัดป้ายนิเทศตามแบบประเมินที่ได้รับมอบหมาย

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

1) ภาพประเพณีของภาคต่างๆ

2) ซองกิจกรรมจำนวน 4 ซอง ในแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย

(1) บัตรคำสั่ง 1 บัตร

(2) ใบความรู้ ซองละ 1 ชุด

(3) ใบงาน 1 ชุด

3) ใบความรู้ที่ 5 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง เจ้าพ่อตันไทร และใบงาน

4) หนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

8.2 แหล่งเรียนรู้

1) ห้องสมุดโรงเรียนโสภากามวิทยา

2) ห้องจริยธรรมโรงเรียนโสภากามวิทยา

- 3) www.aksorn.com/Lib/s/soc_01
- 4) www.anoint.8m.com
- 5) [www.com.to/ Buddhist](http://www.com.to/Buddhist)
- 6) www.geocities.com.wisuttipom/Buddhist.com/
- 7) www.Kalyanamitra.org

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.อธิบายความหมาย ความสำคัญของ พระไตรปิฎกและพุทธ สุภาษิตได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	
2.วิเคราะห์และนำเสนอ แนวทางการปฏิบัติตาม หลักพุทธสุภาษิตเพื่อ นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรม ที่ 1-2-3-4	ใบกิจกรรม 1,2,3,4	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่5	ใบกิจกรรม 5	

.....

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน
(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

ภาคผนวก

ประเพณีการตักบาตรเทโวโรหณะที่วัด สังกัสนรัตนบุรี จังหวัดอุทัยธานี

ภาพ ประเพณีปอยส่างลอง พิธีการบวชสามเณร ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพ ประเพณีการชักพระหรือการลากพระ เป็นของชาวจังหวัด สุราษฎร์ธานี

ภาพ ประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ การปฏิบัติธรรมของนักเรียน

ภาพ การปฏิบัติธรรมของนักเรียน

ชุดการสอนที่ 1 (สำหรับกลุ่มที่ 1)
หน้าที่ของชาวพุทธ

คำชี้แจงในการใช้ชุดการสอน ชุดที่ 1 เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธ

- 1.ให้นักเรียนร่วมกันศึกษาชุดการเรียนชุดที่ 1 - 4 ตามลำดับ
- 2.ให้ร่วมกันศึกษาปฏิบัติกิจกรรมและทำแบบประเมินผลให้แล้วเสร็จภายใน 8-10 นาที
- 3.ทำแบบประเมินผลลงในกระดาษคำตอบ เขียนชื่อ นามสกุล เลขที่ ของตนเองให้ชัดเจน
- 4.เมื่อทำเสร็จให้เปลี่ยนกันตรวจคำตอบ โดยหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ อ่านคำตอบและรวมคะแนน
- 5.หากสมาชิกคนใดในกลุ่มทำคะแนนในแบบทดสอบไม่ได้ถึงร้อยละ 60 ให้กลับมาศึกษาชุดการเรียนและทำแบบทดสอบอีกครั้งหนึ่ง จนกว่าจะผ่านเกณฑ์ที่กำหนด
- 6.เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มเก็บอุปกรณ์ทุกชิ้น เข้าช่องให้เรียบร้อย
- 7.นำกระดาษคำตอบติดตัวไปด้วย เมื่อไปเรียนชุดการเรียนต่อไปและไม่ส่งเสียงรบกวนกลุ่มอื่น
- 8.เมื่อเสร็จทุกกิจกรรมแล้วให้หัวหน้ากลุ่มรวบรวมคำตอบส่งครู

หน้าที่ชาวพุทธ

ความเป็นชนชาติไทยมีมาได้จนถึงทุกวันนี้ถูกหล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา คือเป็นวิถีชีวิตของคนไทย ดังนั้นหน้าที่ของชาวพุทธ จะต้องรู้จักและทะนุบำรุงส่งเสริมตลอดจนป้องกันศาสนา ชาวพุทธแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1.ชาวพุทธที่เป็นฆราวาส 2.ชาวพุทธที่เป็นบรรพชิต

1.การเข้าใจบทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้วหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติในสิ่งที่ตั้งงามจึงเป็นหน้าที่ของพระภิกษุ ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไปในขณะเดียวกัน ซึ่งการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส ดังนั้นพุทธศาสนิกชนต้องเป็นผู้

ส่งเสริมสนับสนุนการทำกิจกรรมดังกล่าว

2.การฝึกบทบาทของตนเองในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การฝึกให้ตนเองมีจิตสาธารณะเป็นคุณสมบัติของชาวพุทธที่ดี ซึ่งต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1.มีความรู้ดี
- 2.มีความประพฤติดี
- 3.มีความเสียสละจริงใจ

ซึ่งการเผยแผ่อาจจะอยู่ในรูปแบบช่วยเหลือ

การจัดนิทรรศการ ในงานวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งมีคนร่วมงานเป็นจำนวนมากและการกระทำไม่ใช่พระภิกษุอย่างเดียว แต่พุทธศาสนิกชนทุกคนทำได้

3.การเข้าค่ายคุณธรรม

การเข้าค่ายอบรมคุณธรรม เป็นสิ่งที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีพระภิกษุผู้มีคุณวุฒิ เทคนิควิธีในการอบรม เป็นการสร้างความศรัทธาที่มีต่อพระรัตนตรัย ค่านิยมที่ดีงามและนำหลักธรรมมาใช้ในการเข้าค่าย

4. การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ภาพ การร่วมทอดกฐินสามัคคีเป็น
ประเพณีหนึ่งที่สำคัญของชาวพุทธที่
ควรไปร่วมงานอย่างยิ่ง

ภาพ การสวดมนต์ไหว้พระ เป็น
กิจที่ชาวพุทธต้องถือเป็นกิจวัตร
ประจำวัน

ภาพ การถวายภัตตาหารแด่
พระภิกษุ เป็นกิจที่ชาวพุทธต้อง
ถือเป็นกิจวัตรทำเป็นประจำ

ใบกิจกรรม ชุดที่ 1
เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธ

ชื่อ.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความให้สมบูรณ์

1.ชาวพุทธ หมายถึง

.....

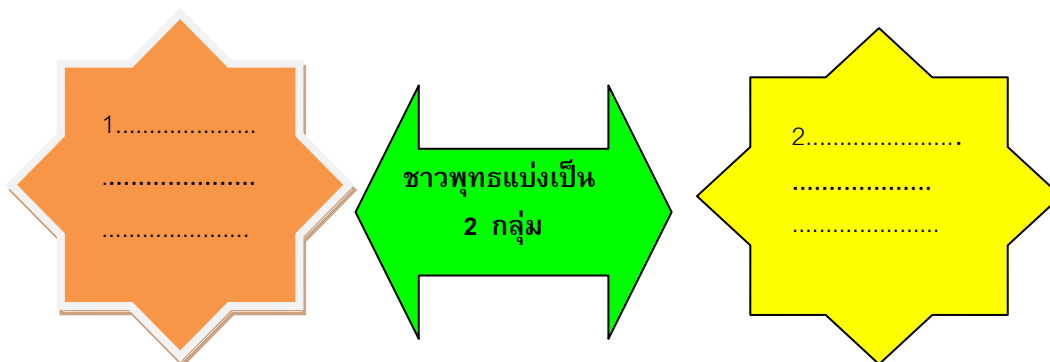
.....

.....

.....

2.

3.หน้าที่หลักของชาวพุทธ 4 ประการ คือ

1.....

2.....

3.....

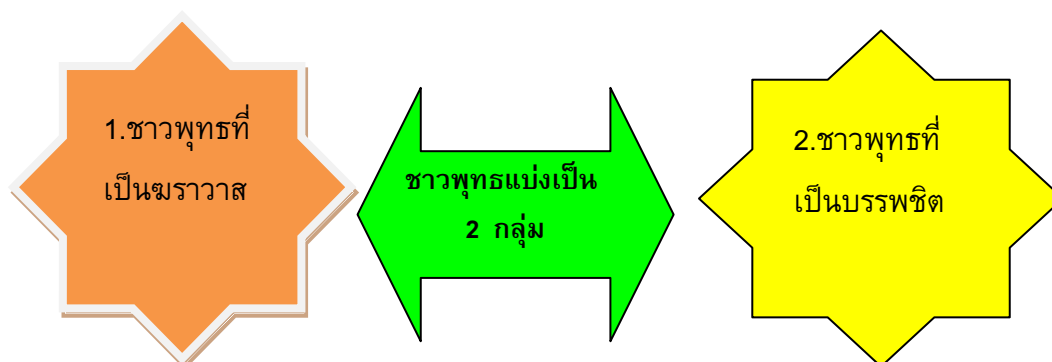
4.....

เฉลยใบกิจกรรม ชุดที่ 1

เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความให้สมบูรณ์

ชาวพุทธ หมายถึง บุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนา

หน้าที่หลักของชาวพุทธ 4 ประการ คือ

1.การเข้าใจบทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่

2.การฝึกบทบาทของตนเองในการช่วยเผยแผ่

3. การเข้าค่ายคุณธรรม

4.การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา.

ชุดการสอน ชุดที่ 2
เรื่อง การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบ็องหน้าในทศ 6

คำชี้แจงในการใช้ชุดการสอน ชุดที่ 2
เรื่อง การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบ็องหน้าในทศ 6

- 1.ให้นักเรียนร่วมกันศึกษาชุดการเรียนชุดที่ 1 - 4 ตามลำดับ
- 2.ให้ร่วมกันศึกษาปฏิบัติกิจกรรมและทำแบบประเมินผลให้แล้วเสร็จภายใน 8-10 นาที
- 3.ทำแบบประเมินผลลงในกระดาษคำตอบ เขียนชื่อ นามสกุล เลขที่ ของตนเองให้ชัดเจน
- 4.เมื่อทำเสร็จให้เปลี่ยนกันตรวจคำตอบ โดยหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ อ่านคำตอบและรวมคะแนน
- 5.หากสมาชิกคนใดในกลุ่มทำคะแนนในแบบทดสอบไม่ได้ถึงร้อยละ 60 ให้กลับมาศึกษาชุดการเรียนและทำแบบทดสอบอีกครั้งหนึ่ง จนกว่าจะผ่านเกณฑ์ที่กำหนด
- 6.เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มเก็บอุปกรณ์ทุกชิ้น เข้าช่องให้เรียบร้อย
- 7.นำกระดาษคำตอบติดตัวไปด้วย เมื่อไปเรียนชุดการเรียนต่อไปและไม่ส่งเสียงรบกวนกลุ่มอื่น
- 8.เมื่อเสร็จทุกกิจกรรมแล้วให้หัวหน้ากลุ่มรวบรวมคำตอบส่งครู

ใบความรู้ที่ 2

การการเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบื่องหน้าในทศ 6

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตามฐานะที่แตกต่างกันออกไป เรียกว่า **ทศ** หมายถึงบุคคลต่างๆที่เราต้องเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน 6 ทศดังนี้

ทศเบื่องหน้า คือ บิดามารดา
 ทศเบื่องขวา คือ ครู อาจารย์
 ทศเบื่องหลัง คือ บุตร ภรรยา (สามี)
 ทศเบื่องซ้าย คือ มิตรสหาย (เพื่อน)
 ทศเบื่องล่าง คือ คนรับใช้ คนงาน
 ทศเบื่องบน คือ พระสงฆ์

หน้าที่ของพ่อแม่ พ่อแม่ถือว่าเป็นทศเบื่องหน้า ถือว่าเป็นผู้มีอุปการะก่อน เรียกว่า บุญการี ซึ่งมีหน้าที่ ดังนี้

1.ห้ามไม่ให้ทำชั่ว

2.ให้ทำแต่คุณงามความดี

3.ให้การศึกษา

4.หาคู่ครองที่เหมาะสมให้

5.มอบทรัพย์สินสมบัติให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

หน้าที่ของลูกที่ดี ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี การรู้จักบุญคุณการตอบแทนบุญคุณต่อพ่อแม่ถือว่าเป็นลูกที่ดี ด้วยการปฏิบัติ ดังนี้

1. ท่านเลี้ยงเรามาเลี้ยง
ท่านตอบแทน

2. ช่วยทำกิจการ
งานของท่าน

3. ดำรงวงศ์สกุลทำให้
วงศ์สกุลไม่เสื่อม

4. ประพฤติตนให้
เหมาะสมกับความ
เป็นทายาท

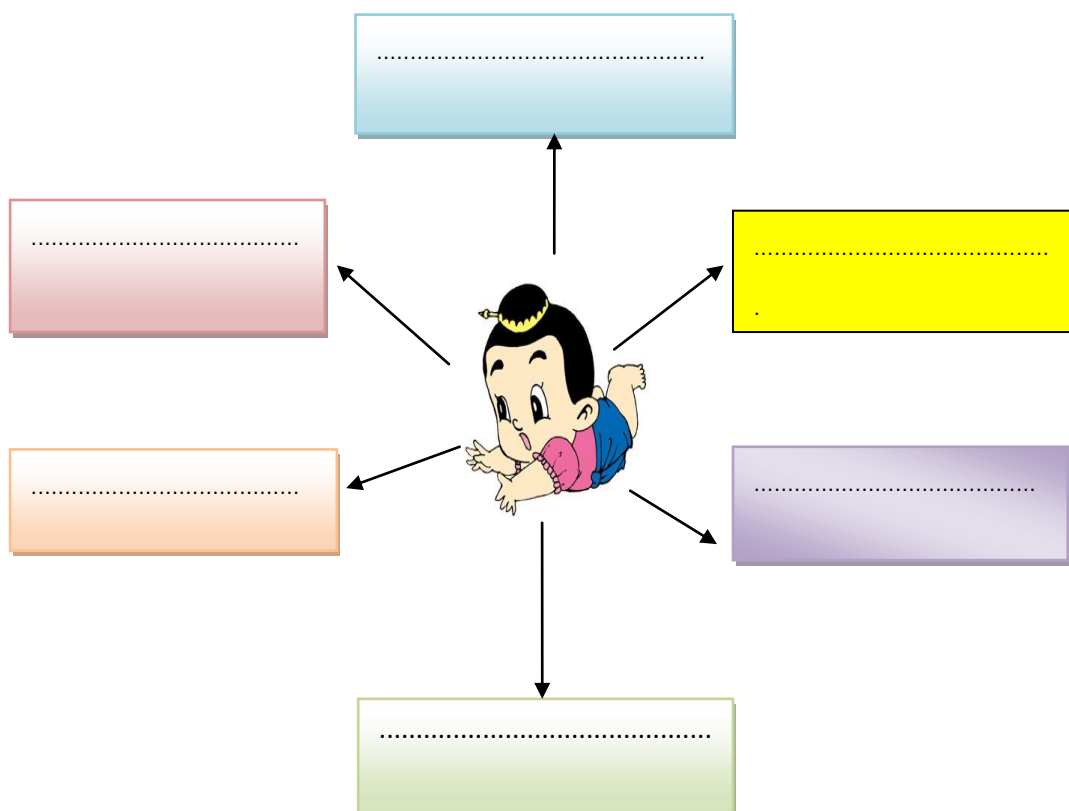

5. ทำบุญอุทิศให้เมื่อท่านเสียชีวิต

ใบกิจกรรม ชุดที่ 2
เรื่อง การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบ็องหน้าในทศ 6

ชื่อ.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียน ทศทั้ง 6 ลงในแผนภูมิให้ถูกต้อง และตอบคำถามให้ถูกต้อง

1. ทศ 6 มีความสำคัญต่อนักเรียนอย่างไรบ้าง

ตอบ.....

.....

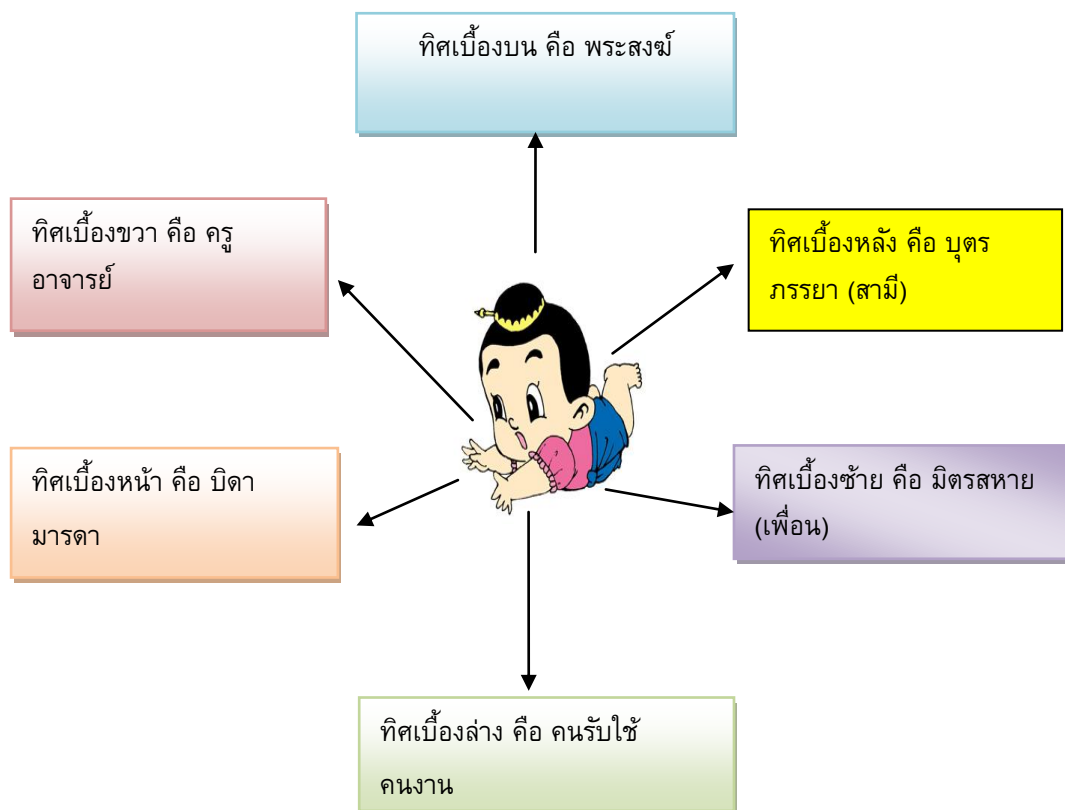
2. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีตามหลักทศ 6 ได้อย่างไรบ้าง

ตอบ.....

.....

เฉลยใบกิจกรรม ชุดที่ 2
เรื่อง การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบ็องหน้าในทศ 6

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียน ทศทั้ง 6 ลงในแผนภูมิให้ถูกต้อง และตอบคำถามให้ถูกต้อง

1. ทศ 6 มีความสำคัญต่อนักเรียนอย่างไรบ้าง

ตอบ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตามฐานะที่แตกต่างกันออกไป เรียกว่า **ทศ** หมายถึงบุคคลต่างๆที่เราต้องเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน 6 ทศ

2. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีตามหลักทศ 6 ได้อย่างไรบ้าง

ตอบ..1.ท่านเลี้ยงเรามาเลี้ยงท่านตอบแทน 2.ช่วยทำกิจการงานของท่าน 3.ดำรงวงศ์สกุลทำให้วงศ์สกุลไม่เสื่อม 4.ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท 5.ทำบุญอุทิศให้เมื่อท่านเสียชีวิต

ชุดการสอน ชุดที่ 3
เรื่อง 3 การถวายสังฆทาน

คำชี้แจงในการใช้ชุดการสอน ชุดที่ 3

เรื่อง การถวายเป็นสังฆทาน

- 1.ให้นักเรียนร่วมกันศึกษาชุดการเรียนชุดที่ 1 - 4 ตามลำดับ
- 2.ให้ร่วมกันศึกษาปฏิบัติกิจกรรมและทำแบบประเมินผลให้แล้วเสร็จภายใน 8-10 นาที
- 3.ทำแบบประเมินผลลงในกระดาษคำตอบ เขียนชื่อ นามสกุล เลขที่ ของตนเองให้ชัดเจน
- 4.เมื่อทำเสร็จให้เปลี่ยนกันตรวจคำตอบ โดยหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ อ่านคำตอบและรวมคะแนน
- 5.หากสมาชิกคนใดในกลุ่มทำคะแนนในแบบทดสอบไม่ได้ถึงร้อยละ 60 ให้กลับมาศึกษาชุดการเรียนและทำแบบทดสอบอีกครั้งหนึ่ง จนกว่าจะผ่านเกณฑ์ที่กำหนด
- 6.เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มเก็บอุปกรณ์ทุกชิ้น เข้าซองให้เรียบร้อย
- 7.นำกระดาษคำตอบติดตัวไปด้วย เมื่อไปเรียนชุดการเรียนต่อไปและไม่ส่งเสียงรบกวนกลุ่มอื่น
- 8.เมื่อเสร็จทุกกิจกรรมแล้วให้หัวหน้ากลุ่มรวบรวมคำตอบส่งครู

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง การถวายสังฆทาน

สังฆทาน หมายถึง การถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์โดยไม่เจาะจงผู้รับ ความสำคัญของสังฆทาน อยู่ที่ต้องตั้งใจถวายพระสงฆ์จริงๆ ไม่เห็นแก่หน้าบุคคล ผู้ที่รับเป็นพระรูปใดก็ตาม ผู้ที่อุทิศถวายด้วยความเคารพ

พิธีถวายสังฆทาน มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

- 1.เตรียมภัตตาหารใส่ภาชนะให้เรียบร้อย จะถวายกี่รูปก็ได้แล้วแต่ศรัทธา ความสามารถ วิธีนิมนต์มารับสังฆทาน จะต้องตั้งใจอุทิศแก่พระสงฆ์ แล้วนิมนต์ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในขณะที่พบท่านกำลังออกบิณฑบาตอยู่ก็ได้
- 2.สถานที่ ถ้าเป็นภายในบ้าน ควรจัดห้องใดห้องหนึ่งให้เรียบร้อย ถ้ามีพระพุทธรูป ควรตั้งพระพุทธรูปบูชาไว้ด้วย เมื่อพระสงฆ์มาก็นิมนต์แล้วนำภัตตาหารมาตั้งด้านหน้ากล่าวคำคำบูชาพระรัตนตรัยอาราธนาศีล รับศีลแล้วกล่าวคำถวาย พร้อมคำแปล

คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอนฺชยามะ สาธุ โน ภนฺเต
ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ที่ฆรสุตํ หิตาย สุขาย
ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตาหาร กับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้
แก่พระสงฆ์ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหารพร้อมทั้งเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ

3.ขณะกล่าวคำถวาย พระสงฆ์จะประนมมือ พอผู้ถวายกล่าวจบ ก็จะรับ "สาธุ"เสร็จแล้ว ผู้ถวายพึงประเคนภัตตาหารและบริวารแก่พระสงฆ์

4.พระสงฆ์กล่าวคำอนุโมทนา ขณะที่พระสงฆ์ผู้เป็นประธานเริ่มกล่าวคำอนุโมทนาด้วย คำขึ้นต้นว่า ย ธา วาริวหา ฯลฯ ผู้ถวายพึงกรวดน้ำ จนกระทั่งพระสงฆ์รับสวดพร้อมกัน "สพฺพัตติโย" ให้ผู้ถวายประนมมือรับพรไปจนกระทั่งเป็นอันเสร็จพิธี

ใบกิจกรรม ชุดที่ 3

เรื่อง การถวายสังฆทาน

ชื่อ.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายข้อความ ลงในแผนภูมิให้ถูกต้อง

ภาพนี้ คือ.....
.....

ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ.....
.....
.....

ประหัต คือ
.....
.....

คำนี้ถึงประโยชน์ คือ.....
.....
.....

มีความเหมาะสม คือ
.....
.....

เฉลยใบกิจกรรม ชุดที่ 3

เรื่อง การถวายสังฆทาน

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายข้อความ ลงในแผนภูมิให้ถูกต้อง

ภาพนี้ คือ การทำบุญตักบาตร

ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ถูกต้อง
เป็นการเพราะทำบุญตักบาตร จัดเป็นการถวาย
สังฆทานอย่างหนึ่งเพราะทำบุญโดยไม่ได้เจาะจง
กับพระสงฆ์องค์ใดองค์หนึ่ง

ประหยัด คือ เป็นการทำบุญที่ลงทุนไม่สูงจัดเป็น
สังฆทานที่ได้บุญมาก

คำนี้ถึงประโยชน์ คือ 1.เป็นการสั่งสมบุญ
2.เป็นการถวายสังฆทาน 3.ได้สืบต่อ
พระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนต่อไปอีก

มีความเหมาะสม คือ 1.ลงทุนน้อยแต่ได้บุญมาก 2.ไม่มีพิธีการที่ยุ่งยาก 3.ทำได้ทุกวัน 4.ทำได้ทุก
เพศทุกวัย 5.เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนยาวมากขึ้น

ชุดการสอน ชุดที่ 4
เรื่อง 4 การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำชี้แจงในการใช้ชุดการสอน ชุดที่ 4

เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

- 1.ให้นักเรียนร่วมกันศึกษาชุดการเรียนชุดที่ 1 - 4 ตามลำดับ
- 2.ให้ร่วมกันศึกษาปฏิบัติกิจกรรมและทำแบบประเมินผลให้แล้วเสร็จภายใน 8-10 นาที
- 3.ทำแบบประเมินผลลงในกระดาษคำตอบ เขียนชื่อ นามสกุล เลขที่ ของตนเองให้ชัดเจน
- 4.เมื่อทำเสร็จให้เปลี่ยนกันตรวจคำตอบ โดยหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ อ่านคำตอบและรวมคะแนน
- 5.หากสมาชิกคนใดในกลุ่มทำคะแนนในแบบทดสอบไม่ได้ถึงร้อยละ 60 ให้กลับมาศึกษาชุดการเรียนและทำแบบทดสอบอีกครั้งหนึ่ง จนกว่าจะผ่านเกณฑ์ที่กำหนด
- 6.เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มเก็บอุปกรณ์ทุกชิ้น เข้าซองให้เรียบร้อย
- 7.นำกระดาษคำตอบติดตัวไปด้วย เมื่อไปเรียนชุดการเรียนต่อไปและไม่ส่งเสียงรบกวนกลุ่มอื่น
- 8.เมื่อเสร็จทุกกิจกรรมแล้วให้หัวหน้ากลุ่มรวบรวมคำตอบส่งครู

ใบความรู้ที่ 4

เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

พุทธมามกะ หมายถึง ผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

1.ประวัติและความเป็นมา ในขณะที่พระพุทธเจ้าเดินทาง

ไปโปรดปัญจวัคคีย์ ได้พบกับ ตปุสสะและภัลลิกะสองพี่น้อง เมื่อทราบข่าวพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทั้งสองได้ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ โดยเปล่งวาจาต่อหน้าพระพุทธเจ้า

ต่อมาพระพุทธเจ้าได้โปรดพระยสะและพวก บิดามารดา มีความเลื่อมใสจึงประกาศตนเป็นพุทธมามกะ สำหรับเมืองไทย รัชกาลที่ 6 ได้มอบหมายให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้วางรูปแบบการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ โดยการถือเอาการแสดงตนเป็นอุบาสก ทำให้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2.วัตถุประสงค์การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

1. เพื่อปฏิญาณตนว่า เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา
2. ยอมรับและรับเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสูงสุด
3. เพื่อแสดงออกถึงซึ่งความศรัทธา เลื่อมใสอย่างมั่นคงในพระพุทธศาสนา

3.ระเบียบปฏิบัติ

1. เมื่อบุตรหลานพ้นวัยทารก คือ 7 ปีขึ้นไป
2. เมื่อส่งบุตรหลานไปอยู่ถิ่นที่ไม่ใช่ดินแดนของพระพุทธศาสนา
3. โรงเรียนประกอบพิธีให้นักเรียนเข้ามาศึกษาในแต่ละปี
4. เมื่อบุคคลผู้เคยนับถือศาสนาอื่นต้องการประกาศตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

คำแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ
อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ
อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ

คำนมัสการ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า 3 หน)

คำปฏิญาณพร้อมคำแปล

เอสาหัง ภัันเต, สุจิรปรินิพพุตัมปิ ,ตัง ภะคะวันตัง สาระณัง คัจฉามิ. ธัมมัญจะ
สังฆัญจะ พุทธมามะโกติ, มังสังโฆ ธาเรตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าถึงซึ่งพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานแล้ว
ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ ของพระสงฆ์จึงจำข้าพเจ้าไว้ว่า
เป็นพุทธมามกะ ผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน คือผู้นับถือพระพุทธเจ้า

ใบกิจกรรม ชุดที่ 4
เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ชื่อ.....เลขที่.....

1.พุทธมามกะ หมายถึง

ตอบ.....

2.การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หมายถึง

ตอบ.....

3.ผู้ที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะจะต้องมีอายุ

ตอบ.....

4.อุบาสกองค์แรกของพระพุทธศาสนา คือใคร

ตอบ.....

5.ให้เขียนคำปฏิญาณการเป็นพุทธมามกะพร้อมคำแปล

ตอบ.....

เฉลยใบกิจกรรม ชุดที่ 4

เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามดังต่อไปนี้

1.พุทธมามกะ หมายถึง

ตอบ ผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

2.การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หมายถึง

ตอบ การแสดงตนหรือการประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

3.ผู้ที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะจะต้องมีอายุ

ตอบ.....7..... ปี

4.อุปาสกองค์แรกของพระพุทธศาสนา คือใคร

ตอบ ตปุสสะ และภัลลิกะ

5.ให้เขียนคำปฏิญาณการเป็นพุทธมามกะพร้อมคำแปล

ตอบ เอสาหัง ภันเต, สุจิรปรินิพุตัมปี ,ตัง ภาคะวันตัง สาระณัง คัจฉามิ. รัมมัญ
จะ สังขมัญจะ พุทธมามะโกติ, มังสังโฆ ชาเรตุ

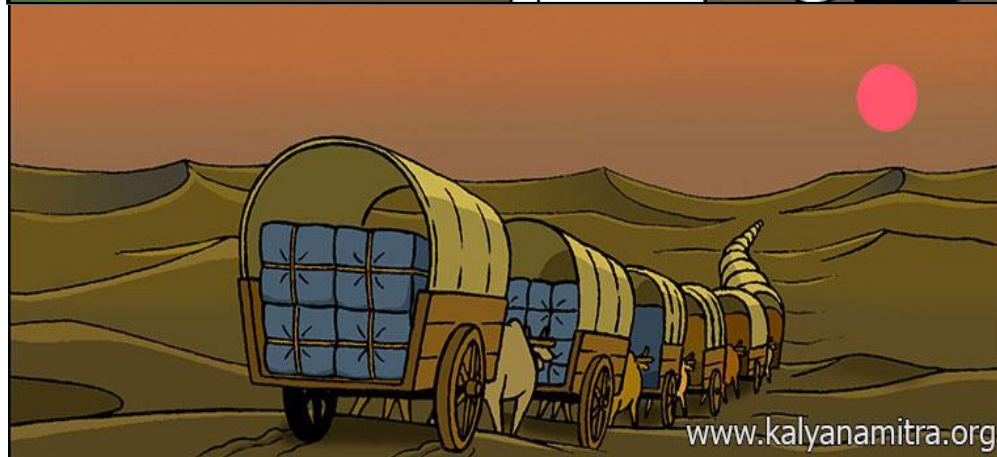
ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าถึงซึ่งพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานแล้ว
ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นสภาวะที่ระลึกนับถือ ของพระสงฆ์จึงจำข้าพเจ้าไว้ว่า
เป็นพุทธมามกะ ผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน คือผู้นับถือพระพุทธเจ้า

กรณีตัวอย่าง
เจ้าพ่อตันไทร

ในอดีตกาลมีพ่อค้าคนหนึ่งจะเดินทางไปค้าขายยังเมืองไกลจึงมาบนบาน
กราบไหว้ตันไทรใหญ่หน้าบ้านของตน

พ่อค้าได้ศึกษาสภาพภูมิอากาศ และการทำมาหากินของคนในเมืองนั้นว่าเป็นอย่างไรจึงนำสินค้าที่หายากและราคาแพงสำหรับที่นั่นไปขาย

ในที่สุดพ่อค้าก็มาถึงเมืองอย่างปลอดภัย ทั้งยังค้าขายได้กำไรงามตามที่หวังไว้

บัตรบันทึกรายการ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “เจ้าพ่อตันไทร” ปัญหาที่สำคัญคืออะไร

.....

2. การที่พ่อค้าค้าขายสินค้าประสบผลสำเร็จ มีกำไรที่งดงาม นักเรียนคิดว่าเกิดมาจากสาเหตุใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

.....

3. การกระทำของพ่อค้าก่อนที่จะไปค้าขาย จะต้องบ่นบานกับเจ้าพ่อตันไทร เพราะเหตุใด

.....

4. การที่พ่อค้า ต้องฆ่าสัตว์เพื่อไปนำไปเป็นของเซ่นไหว้ แก่เทวดาที่เป็นเจ้าพ่อตันไทร เป็นการกระทำที่เหมาะสมหรือไม่

.....

5. สมมุตินักเรียนเป็นพ่อค้า ถ้าหากเหตุการณ์ในข้อที่ 4 เกิดขึ้น นักเรียนจะเซ่นไหว้ด้วยการฆ่าสัตว์หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 (ระลึกถึงความดี)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง ศาสนพิธี ทางพระพุทธศาสนา

ครูผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.2

เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

2.ตัวชี้วัด

- 2.1 วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธีและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
- 2.2 อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

3.สาระสำคัญ

ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาเป็น สิ่งเกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ศาสนพิธีที่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปปฏิบัติ มักจะเป็นการไปร่วมกันทำบุญที่วัด เพื่อเสริมสร้างศรัทธาและแสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา รวมทั้งยังเป็นการเผยแพร่สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง ชาวพุทธที่ดีจึงควรศึกษาศาสนพิธี ทางพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

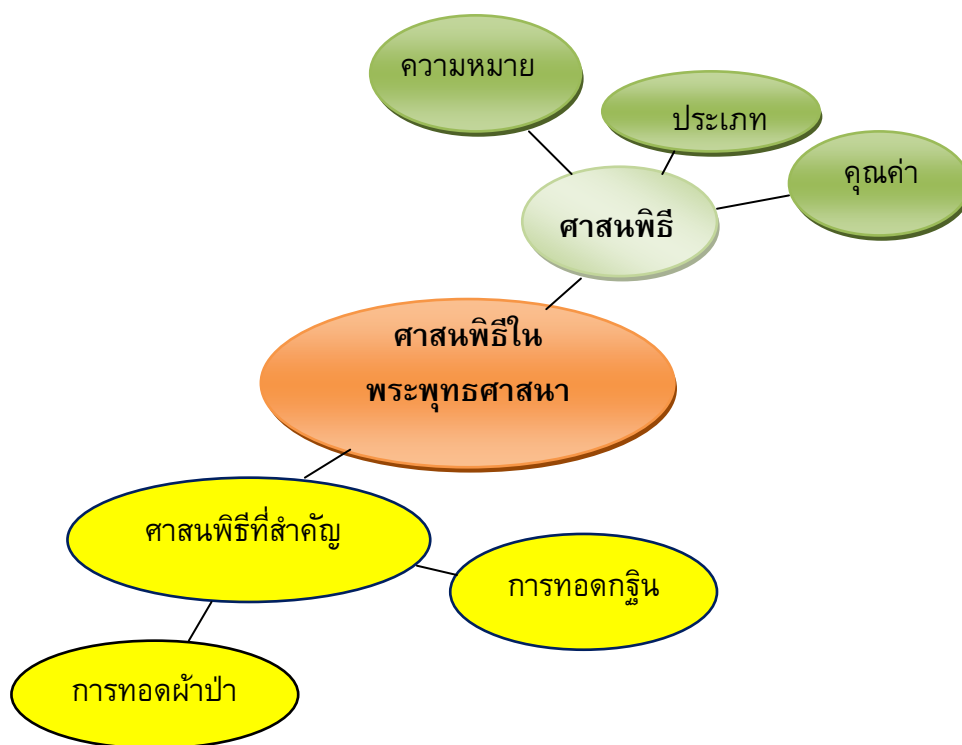
4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

- 4.1 วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธีและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
- 4.2 อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
- 4.3 มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน
- 5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง
- 5.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพจน์ในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

7.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นสำรวจประเด็น

- 7.1 ครู นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิแผ่เมตตาต่อสัตว์ ใช้เวลา 5 นาที
- 7.2 นักเรียนดูภาพการถวายผ้าป่าแด่พระสงฆ์
- 7.3 ครูซักถามนักเรียนว่า กิจกรรมการถวายผ้าป่า กระทำในเทศกาลใด และภาพการทอดกฐิน กระทำในเทศกาลใด ให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน
- 7.4 ครูซักถามกิจกรรมที่อยู่ในภาพมีประโยชน์อย่างไร หมู่บ้านของนักเรียนมีกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ ให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน
- 7.5 ครู นักเรียนร่วมกันสรุปความคิดเห็นของนักเรียนบนกระดานดำ
- 7.6 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้ฐาน

7.7 ครูสนทนาเรื่องประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีอะไรบ้าง มีความสำคัญต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างไรและนักเรียนเคยไปร่วมพิธีกรรมอะไร ถ้าต้องการให้พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาคงอยู่จะต้องทำอย่างไรบ้าง โดยครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นโดยจดลงบนกระดานดำ

ขั้นการวิเคราะห์

7.8 นักเรียนร่วมกันสร้างแผนที่ความคิด (Mind mapping) ในเนื้อหาที่เรียน คือ ศาสนพิธี พิธีกรรมการทอดกฐิน พิธีกรรมการทอดผ้าป่า

7.9 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องการทอดผ้าป่า และการทอดกฐิน

7.10 นักเรียนทั้ง 4 กลุ่ม ศึกษาใบความรู้ และทำกิจกรรมตามใบความรู้ที่อยู่ในบทเรียนสำเร็จรูป

7.11 นักเรียนรับบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ศาสนพิธีการทอดผ้าป่า การทอดกฐินและทำกิจกรรมตามใบงานในบทเรียนสำเร็จรูป

7.12 ครูสุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม ร่วมกันสรุป การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า ตลอดจนการปฏิบัติใน ศาสนพิธีดังกล่าว สรุปสาระที่ได้ลงในสมุดของตนเอง

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.13 นักเรียนรับใบความรู้ที่ 2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีตัวอย่าง เรื่อง สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา ร่วมกันศึกษาโดยพิจารณาว่า

- 1) สาเหตุของปัญหา คือ เรื่องอะไร
- 2) สัตว์ทั้งสามใช้หลักเกณฑ์อะไรในการพิจารณาว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่
- 3) ในการตรวจสอบว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่ สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา ทำอย่างไร
- 4) ถ้าสัตว์ทั้งสามตกลงกันไม่ได้จะเกิดอะไรขึ้น
- 5) สมมุติว่าจะมีการเลือกหัวหน้าและคณะกรรมการห้องเรียนนักเรียนจะใช้หลักอะไรเป็นเกณฑ์ในการเลือก

ขั้นวางแผนการจัดการ

7.14 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันประชุมปรึกษาเรื่องการดำเนินงานของกลุ่ม/ตนเอง หลังจากที่ได้รับเรื่อง การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า

ชั้นลงมือปฏิบัติ

- 7.15 นักเรียนนำเสนอชิ้นงานที่กลุ่มจัดทำ/งานที่นักเรียนคนเดียวเป็นผู้จัดทำ
 7.16 นักเรียนร่วมกันประเมินชิ้นตามแบบประเมินที่ได้รับ

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- 7.17 นักเรียนนำชิ้นงานมาร่วมกันแสดงที่ป้ายนิเทศเพื่อการเผยแพร่ผลงานร่วมกันซึ่งชมประเมินผลการจัดป้ายนิเทศ ตามแบบประเมินที่มีมอบหมาย
 7.18 นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกประเมินผลการ จัดป้ายนิเทศตามแบบประเมินที่ได้รับ

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ภาพพระสงฆ์รับผ้าป่า
- 2) ภาพเครื่องไทยธรรม การทอดกฐิน
- 3) บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน
- 4) ใบความรู้ที่ 2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง สามสหาย ช้าง ลิง นกกระต่า
 ใบกิจกรรมที่ 2
- 5) หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 0110, ส 0111 พระพุทธศาสนาที่
 กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้
- 6) หนังสือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระ
 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดโรงเรียนโสภากำมวิทยา
- 2) ห้องจริยธรรมโรงเรียนโสภากำมวิทยา
- 3) พระครูอดุลธรรมมาภิรมณ์ เจ้าอาวาสวัดโนนสำราญ ต.โสภากำม อ.เซกา
 จ.บึงกาฬ
- 4) <http://www.aksorn.com/Lib/s/soc-01>
- 5) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.
- 6) www.Thai buddhism.hypermart.net
- 7) www.Thai goodview.com

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1. อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	สอบถาม	แบบสอบถาม	
2. วิเคราะห์คุณค่าของศาสนพิธีและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	ตรวจใบกิจกรรมที่ 1-2-3-4	ใบกิจกรรม 1,2,3,4	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่ 5	ใบกิจกรรม 5	

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

ภาคผนวก

ภาพ พระสงฆ์กำลังรับผ้าป่าที่ชาวบ้านนำมาถวาย

ภาพ การถวายผ้าอาบน้ำฝน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ ประเพณีการแห่ผ้ากฐินของชาวบ้าน

ภาพ ผ้ากฐินและเครื่องไทยธรรมต่างๆ ที่ใช้งานทอดกฐิน

บทเรียนสำเร็จรูป
ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โดย
นายจำเนียร โปสาวัง
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

คำนำ

การจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม สามารถปฏิบัติตนตามหลักทางพระพุทธศาสนาได้ การจัดทำบทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ได้บรรจุเนื้อหาสาระครอบคลุมหลักสูตรทุกประการ ครูผู้สอนสามารถที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และใช้ในการซ่อมเสริมการเรียน หรือให้นักเรียนได้นำไปศึกษาเพิ่มเติมที่บ้านได้

ผู้จัดทำหวังว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน สาระพระพุทธศาสนาบ้าง พอสมควร

นายจำเนียร โปสาวัง

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป	1
แบบทดสอบก่อนเรียน	2
กรอบเนื้อหาที่ 1-13	4
แบบฝึกหัดท้ายบท	9
แบบทดสอบหลังเรียน	11
เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	13
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน	14
บรรณานุกรม	15

คำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป

๐๐๐ ๐๐๐ ๐๐๐

1. ให้นักเรียนอ่านจุดประสงค์การเรียนรู้เสียก่อน แล้วจึงเริ่มอ่านเนื้อหา
2. บทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้ เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด 13 กรอบ ให้นักเรียนอ่านทีละกรอบแล้วปฏิบัติตามคำแนะนำในกรอบอย่างเคร่งครัด
3. บทเรียนในแต่ละกรอบเป็นลักษณะการให้ความรู้ จะมีคำถามอยู่ท้ายกรอบและมีคำตอบอยู่ที่มุมซ้ายของกรอบถัดไป นักเรียนอ่านและเขียนคำตอบลงในกระดาษที่ครูแจกให้ แต่ห้ามขีดเขียนสิ่งใดลงในบทเรียนสำเร็จรูปเล่มนี้เด็ดขาด เมื่อตอบแล้วให้ดูเฉลยได้ในกรอบถัดไป นักเรียนก็จะทราบว่าเราทำถูกหรือไม่
4. นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง อย่าดูเฉลยก่อนเขียนคำตอบ
5. เมื่ออ่านและตอบคำถามครบทุกกรอบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อทบทวนความรู้ ความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง
6. เมื่อนักเรียนอ่านวิธีการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปเข้าใจทุกอย่างแล้ว ให้นักเรียนเปิดอ่านได้เลย

โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย
แบบทดสอบก่อนเรียน สารพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

- จุดประสงค์ที่ 1.วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธีและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
2. อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับตัวอักษรที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
1. กฐินที่โปรดเกล้าให้ส่วนราชการหรือเอกชนนำไปทอดถวาย เรียกว่ากฐินอะไร

ก. กฐินหลวง	ข. กฐินตักค้ำ
ค. กฐินประจำปี	ง. กฐินพระราชทาน
 2. การทอดกฐินประเภทใดที่ต้องปั้นต๋าย ทอ เย็บ ย้อม ถวายพระสงฆ์ให้เสร็จ
 ภายในวันเดียว

ก. จุลกฐิน	ข. มหากฐิน
ค. กฐินหลวง	ง. กฐินพระราชทาน
 3. ข้อความใดกล่าวไม่ถูกต้องที่สุดเกี่ยวกับประเพณีการทอดผ้าป่า

ก. วัดหนึ่งๆ จะรับทอดกฐินได้เพียงครั้งเดียว
ข. ผ้าป่าจะถวายพระสงฆ์ที่จำวัดอยู่ตลอดพรรษา
ค. การทอดผ้าป่ากระทำได้ตลอดปี ทอดกี่ครั้งก็ได้
ง. การทอดผ้าป่าเป็นสังฆทาน ไม่เจาะจงภิกษุผู้รับ
 4. ข้อใดเป็นการเรียงลำดับขั้นตอนในการทอดกฐินถูกต้อง

ก. เตรียมการ ถวายผ้ากฐิน จองกฐิน
ข. เตรียมการ จองกฐิน ถวายผ้ากฐิน
ค. ถวายผ้ากฐิน เตรียมการ จองกฐิน
ง. จองกฐิน เตรียมการ ถวายผ้ากฐิน
 5. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องในเรื่องการทอดผ้าป่า

ก. ผ้าป่า คือ ผ้าที่ไม่มีเจ้าของทิ้งอยู่ตามป่า
ข. สถานที่ทอดผ้าป่าต้องกระทำในพระอุโบสถเท่านั้น
ค. การทอดผ้าป่าไม่มีกำหนดความแน่นอนจะทอดตอนไหนก็ได้
ง. ผู้ที่ประสงค์จะทอดผ้าป่าจะจัดเตรียมสรวงจิวารและเครื่องบริวารอื่นๆ

6. ข้อใดเป็นขั้นตอนแรกที่เจ้าภาพต้องปฏิบัติในพิธีทอดกฐิน

- ก. อุ้มผ้ากฐิน หันหน้าตรง หมู่สงฆ์กล่าวคำถวายกฐิน
- ข. อุ้มผ้ากฐิน หันหน้าตรงพระประธาน กล่าวนม 3 จบ
- ค. อุ้มผ้ากฐิน หันหน้าตรงหมู่สงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์อนุโมทนา
- ง. อุ้มผ้ากฐิน หันหน้าตรงพระภิกษุผู้รับกฐิน แล้วประเคนท่าน

7. การทอดกฐินจะกระทำหลังวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด

- ก. วันวิสาขบูชา
- ข. วันมาฆบูชา
- ค. วันอาสาฬหบูชา
- ง. วันออกพรรษา

8. การกรานกฐินเกี่ยวข้องกับพิธีในข้อใด

- ก. ตัดเย็บผ้าทำจีวร
- ข. กำหนดเวลาทอดกฐิน
- ค. อนุโมทนากฐินโดยพระสงฆ์ในวัด
- ง. การมอบผ้ากฐินให้พระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือก

9. ข้อใดเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นในการทอดผ้าป่า

- ก. บริวารผ้าป่า
- ข. ผ้าบังสุกุล
- ค. เครื่องไทยธรรม
- ง. ปัจจัยถวาย

10. การประกอบพิธีกรรมทุกครั้งในทางพระพุทธศาสนา จะจบลงด้วยการกระทำในข้อใด

- ก. ถวายจตุปัจจัย
- ข. ถวายเครื่องไทยธรรม
- ค. อุทิศส่วนกุศลให้บุพการี
- ง. กรวดน้ำ

กรอบที่ 1

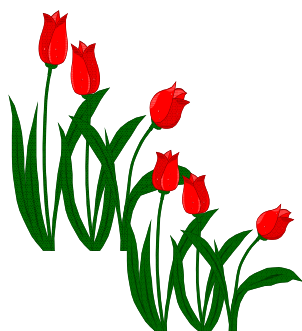
สวัสดีครับหลานๆ สำหรับเรื่องที่เราจะศึกษาต่อไปนี้เป็นเรื่องที่ชาวพุทธทุกคนต้องรู้ และจะต้องทำเป็นด้วย และบางที่เราอาจจะเคยเข้าร่วม แต่เราไม่ค่อยสนใจเท่าไรนัก ดังนั้นลุงจะให้หลานๆ เป็นเจ้าภาพงานเลยทีเดียวนะ... แต่ก่อนจะเป็นจุดประสงค์ก่อนนะครับ

จุดประสงค์

1. บอกความหมาย ความสำคัญของศาสนพิธีได้
2. อธิบายขั้นตอนการประกอบ ศาสนพิธีในเรื่อง การทอดผ้าป่า การทอดกฐินได้
3. สามารถปฏิบัติตนในการประกอบ ศาสนพิธีทาง พระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง

เมื่อศึกษาจุดประสงค์แล้ว ดูซิว่าต่อไปเป็นเนื้ออะไรนะ

เปิดกรอบที่ 2

กรอบที่ 2

กรอบนี้เราจะมาเรียนเรื่องศาสนพิธีและความจำเป็น
ที่จะต้องเรียนรู้ อ่านคู่มือหาข้างล่างนะหลานๆ

ศาสนพิธี

ศาสนพิธี หมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่าง ที่พึงปฏิบัติในศาสนา เมื่อนำมาใช้ในพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงระเบียบแบบแผน หรือแบบอย่าง ที่พึงปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

ศาสนพิธี แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ เป็นเครื่องรวมน้ำใจให้คนต่างหมู่ต่างเหล่ามีความรู้สึกนึกคิด เข้ามาสู่จุดหมายปลายทางอันเดียวกัน ดังนั้น พุทธศาสนิกชนที่ดีจำต้องรู้จักวัฒนธรรมทางศาสนา เพื่อที่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

คำถาม ศาสนพิธี หมายถึงอะไร

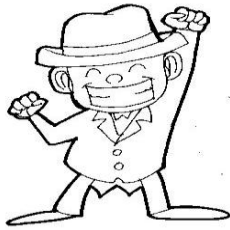

ลองตอบดูครับ

เปิดกรอบที่ 3

กรอบที่ 3

ตอบ ระเบียบแบบแผนที่พึงปฏิบัติในศาสนา

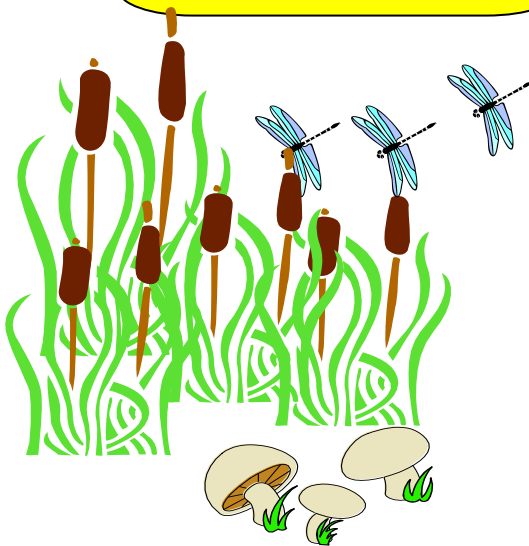

เรามาเริ่มศึกษาพิธีเลยนะหลานๆ ตั้งใจด้วย
เดี๋ยวลุงจะแนะนำให้

ศาสนพิธี เป็นเรื่องประกอบในการนับถือพระพุทธศาสนา แต่เป็นที่นิยมว่าจำเป็นต้องทำในปัจจุบันและต้องทำให้ถูกต้อง จึงจะก่อให้เกิดศรัทธาและ ความเลื่อมใส ในที่นี้จะขอกล่าว 2 เรื่อง คือ

1. การทอดกฐิน
2. การทอดผ้าป่า

ตามลุงมากกรอบที่ 4 เลยหลานๆ
จะได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติด้วย

เปิดกรอบที่ 4

กรอบที่ 4

ก่อนที่จะรู้วิธีการทอดกฐินอย่างไร
ก่อนอื่นต้องรู้ความหมาย ความเป็นมา
ของกฐินก่อนนะหลานๆ

1. การทอดกฐิน

กฐิน แปลเป็นภาษาบาลีว่า ไม่สะดึง ในสมัยก่อนไม่มีเครื่องทุ่นแรงในการตัดเย็บเหมือนทุกวันนี้ การทำผ้าจีวร สบงต้องอาศัยผ้าหลายผืนด้วยกัน โดยซึ่งผ้ากับไม้สะดึงก่อนจึงค่อยตัดเย็บ ดังนั้นผ้าจีวรสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยไม้สะดึง แต่ปัจจุบันนั้นไม่มีแล้ว แม้ชื่อผ้าก็ต้องใช้คำว่าผ้ากฐินอยู่เหมือนเดิม

เมื่อได้ผ้ากฐินแล้วก็นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาตลอด 3 เดือน เรียกว่า ทอดกฐิน อันหมายถึง การนำผ้ากฐินไปวางต่อหน้าพระสงฆ์ 5 รูป โดยมีได้ตั้งใจจะถวายแต่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง สุดแต่พระท่านจะมอบหมายกันเอง

คำถาม กฐิน หมายถึงอะไร

เปิดกรอบที่ 5

ตอบ ไม่สะดิง

กรอบที่ 5

เอละทีนี้ เรามาทราบถึงวัตถุประสงค์
การทอดกฐินมีอะไรบ้าง ตามมาเลยหลานๆ

วัตถุประสงค์การทอดกฐิน

1. การทำบุญกฐินถือว่าเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์มากกว่าบุญอื่นๆ เพราะมีโอกาสทำได้ยาก ปีหนึ่งมี 1 เดือนเท่านั้น
2. เป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีผ้าและอุปกรณ์เครื่องใช้สับเปลี่ยนจากของเดิมที่ใช้อย่างตลอดพรรษา
3. เป็นการสืบทอดประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่
4. เป็นการเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสทำบุญร่วมกัน

คำถาม ทำไมการทำบุญกฐินถึงมีอานิสงส์มาก

คำตอบหน้าต่อไปครับ

เปิดกรอบที่ 6

กรอบที่ 6

ตอบ เพราะทำได้ยาก มีเวลาจำกัด ไม่เหมือนการทำบุญอย่างอื่น ทำเมื่อใดก็ได้

คุณลุงครับมีเหตุผลอะไรจึงต้องทอดกฐินครับ

ได้ชี้หลานตามลุงมาเลย
อยู่ข้างล่างนี้ไง

บอกพวกหนูได้มียะคะ

มูลเหตุการทอดกฐิน

ครั้งหนึ่งมีภิกษุเมืองปาฐา จำนวน 30 รูป มีความประสงค์จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระเชตุวันมหาวิหาร แต่ไม่ทันเนื่องจากจวนจะเข้าพรรษา จึงจำพรรษาที่เมืองสาเกต ระหว่างที่จำพรรษาก็มีความร้อนรนต้องการจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อออกพรรษาปวารณาแล้วจึงรีบเดินทางมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะนั้นฝนยังตกและพื้นดินเต็มไปด้วยน้ำ ดินเป็นโคลนตมจึงเประอะเปื้อน เมื่อมาถึงก็มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที พระพุทธองค์จึงตรัสถามถึงความยากลำบากของพระสงฆ์เหล่านั้น และได้ตอบพระพุทธเจ้าทุกประการ พระพุทธองค์จึงยกเหตุและมีพุทธานุญาตให้มีการถวายผ้าพระกฐินตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตอบ คำถามลุงก่อนนะหลาน อย่าเพิ่งงง

คำถาม พระสงฆ์เมืองอะไรที่เป็นเหตุให้มีผ้ากฐิน

เปิดกรอบที่ 7

กรอบที่ 7

ตอบ เมืองกาฐา

คุณลุงครับ เราจะทำอย่างไรบ้างในการทอดกฐิน

ตามลงมาเลยหลานๆ ทั้งหลาย

มีขั้นตอนอย่างไรคะ

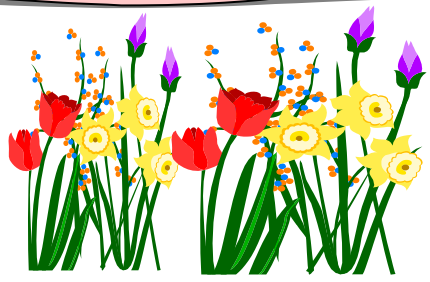

การปฏิบัติ

1. กำหนดระยะเวลาการทอดกฐิน ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 จะทอดถวายก่อนหรือหลังจากนี้ไม่ได้
2. วัดหนึ่งๆ จะรับกฐินได้เพียงครั้งเดียว
3. วัดที่จะรับกฐินจะต้องมีภิกษุจำพรรษาครบ 3 เดือนไม่ขาด เพราะผ้ากฐินจะถวายพระภิกษุผู้จำพรรษาตลอดเท่านั้น
4. ผู้มีสิทธิทอดกฐินจะเป็นชาวบ้านหรือพระสงฆ์ได้ แต่ถ้าเป็นพระสงฆ์จะต้องไม่ทอดถวายวัดของตนเอง
5. เครื่องกฐินประกอบไปด้วย ผ้ากฐินเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ขาดไม่ได้ พระพุทธรูป ประทานอนุญาต มีขนาดกว้าง 1 เมตรครึ่ง ยาว 2 เมตรครึ่งเป็นอย่างน้อย และนอกจากนั้นก็จะเป็นเครื่องบริวารกฐิน ซึ่งมีมากมายหลายประการ

คำถาม เวลาที่สามารถรับกฐินได้คือช่วงใด

เปิดกรอบที่ 8

กรอบที่ 8

ระหว่างแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

ผู้หญิงทอดกฐินได้มั๊ยคะ

ตอนที่เรทอดกฐิน
เราจะต้องทำอะไรบ้างครับคุณลุง

มีขั้นตอนดังนี้หลาน
ผู้ชายหรือผู้หญิงก็ทอดกฐินได้ ไม่ได้ห้ามเลย

ขั้นตอนการถวายผ้ากฐิน

- 1.เจ้าภาพจะนำผ้ากฐินแห่รอบเวียนขวารอบศาลาการเปรียญ หรือพระอุโบสถ์ 3 รอบ แล้วนำผ้ากฐินไปตั้งไว้ที่หน้าพระสงฆ์ ที่นั่งเรียบร้อยแล้ว
- 2.เจ้าภาพจะเป็นผู้จุดเทียนบูชาพระรัตนตรัยอาราธนาศีล รับศีล
- 3.เจ้าภาพยกผ้าไตรกฐินวางบนแขนทั้งสองข้าง นั่งคุกเข่า ประนมมือหันหน้าไปทางพระพุทธรูป กล่าวนมัสการพระรัตนตรัย คือตั้งมโน 3 จบ ในบางแห่งมีการโยงสายสิญจน์แล้วกล่าวนมัสการพร้อมกัน เมื่อกล่าวนมัสการพระรัตนตรัย เสร็จแล้วหันหน้ามายังที่ประชุมสงฆ์ แล้วกล่าวคำถวายกฐิน

ยังไม่จบนะหลาน
ตามไปดูกรอบที่ 9 เลยลุงไม่ถามหรือ

เปิดกรอบที่ 9

กรอบที่ 9

คำถวายกฐิน

อิมัง ภันเต สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชยามะ
 สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมัง สะปะริวารัง กฐินะทุสสัง ปะฏิคคัชนตุ ปะฏิคคะเหตวา
 จะอิมินา ทุสเสนะ กะฐินัง อัตถะระตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวร พร้อมทั้งบริวารนี้แก่
 พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐินพร้อมทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรานกฐิน
 ด้วยผ้าผืนนี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนานเทอญ

- 4.เมื่อกล่าวจบแล้ว ก็วางผ้าไว้พานที่เดิม ไม่ต้องประเคน พระสงฆ์ ก็จะทำพิธี เรียกว่า
 อปโลกน์ ยกผ้าให้แก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง
- 5.เจ้าภาพก็ถวายบริวารกฐิน จตุปัจจัยแก่พระสงฆ์ทุกรูป
- 6.เมื่อพระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา ขึ้นต้นด้วย ยถา... เจ้าภาพก็กรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศล
- 7.เมื่อพระสงฆ์กล่าวสัพพี เจ้าภาพตั้งใจประนมมือรับพรจนจบแล้วกราบ 3 ครั้ง เสร็จพิธี

อ่านแล้วหลานคงเข้าใจดี
 และสามารถนำไปปฏิบัติได้เลย
 แต่หลานตอบคำถามลูกก่อนนะครับ

คำถาม คำขึ้นต้นถวายกฐิน เขียนอย่างไร

เปิดกรอบที่ 10

กรอบที่ 10

อิมัง ภัณฑะ สะปริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง

ตอบได้เก่งมากหลายนๆ ยังไม่จบนะ
เรายังต้องศึกษาเรื่องผ้าป่าอีก ตามลุงมาซิครับ

ครับ

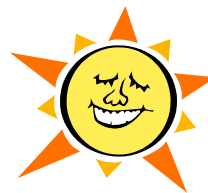
2. การทอดผ้าป่า

ผ้าป่า หมายถึง ผ้าที่ไม่มีเจ้าของ วางทิ้งอยู่ตามป่า ป่าช้าหรือพาดอยู่ตามกิ่งไม้ ประเพณีการทอดผ้าป่ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยสมัยก่อนพระพุทธเจ้าไม่ประทานอนุญาต รับผ้าไตรจีวรจากชาวบ้าน เพียงแต่ทรงอนุญาตให้สาวกแสวงหาผ้าบังสุกุล หรือผ้าเปื้อนฝุ่น เศษผ้าจากกองขยะหรือผ้าห่อซากศพ นำมาซักฟอก ย้อมผาด ตัดเย็บเป็นผ้ากาสาวพัสเตอร์ แต่ปัจจุบันประชาชนได้ทำผ้าจีวรสำเร็จรูป นำไปทิ้งในป่าหรือกิ่งไม้ สุดแท้แต่พระสงฆ์รูปใดมาพบ เขาก็จักชักเอาไป

เป็นอย่างไรหลายนๆ ความหมายผ้าป่าหลายนๆ
คงเข้าใจ ลุงกลัวหลายนลิ้ม ตอบคำถามลุงก่อนนะ

คำถาม ผ้าป่า คืออะไร

เปิดกรอบที่ 11

กรอบที่ 11

ผ้าที่ไม่มีเจ้าของวางทิ้งอยู่ตามป่า

คุณลุงครับ การทอดผ้าป่านี้ ทอดทำไมครับ
มีข้อห้ามเหมือนผ้ากฐินหรือไม่ครับ

คำถามดีมาก หลานๆ มองดูข้างล่างได้เลย

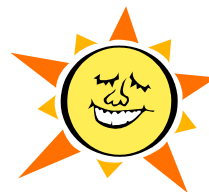
วัตถุประสงค์

1. เพื่อช่วยอนุเคราะห์ไม่ให้พระสงฆ์ลำบากในการแสวงหาผ้ามาทำจีวรเครื่องนุ่งห่ม
 2. เพื่อให้พระสงฆ์นุ่งห่มเฉพาะผ้าบังสุกุลเท่านั้นเป็นข้อวัตรปฏิบัติ
 3. เพื่อรักษาประเพณีการทอดผ้าป่าให้คงอยู่ตลอดไป
 4. เป็นการทำบุญสร้างกุศลของพุทธศาสนิกชน
- การทอดผ้าป่าพุทธศาสนิกชนสามารถทำได้ตลอดทั้งปี ก็ครั้งก็ได้

เป็นอย่างไรหลานๆ ตอบคำถามคุณลุงก่อน

คำถาม การทอดผ้าป่ากระทำไ้เมื่อใด

เปิดกรอบที่ 12

กรอบที่ 12

ทำได้ตลอดทั้งปี ไม่มีข้อจำกัด

สมชายถ้าเราจะไปถวายเป็นผ้าป่า
เราต้องทำอะไรบ้าง

เราถามคุณลุงดีกว่านะ
ลุงคุณลุงครับ การทอดผ้าป่าทำอย่างไรครับ

หลานตอบคำถามได้เก่งมาก
เดี๋ยวลุงจะพาไปทำเลย จะได้ปฏิบัติจริง
ตามคุณลุงมาเลยหลาน

ขั้นตอนการทอดผ้าป่า

ในสมัยโบราณ ผู้ศรัทธานำผ้าป่าไปทิ้งที่ป่า จุดรูปเทียนเป็นเครื่องหมายให้แก่พระสงฆ์ที่
เสร็จพิธีแต่ในปัจจุบันมักจะเตรียมเครื่องไทยธรรมไปด้วยลำดับขั้นตอนการทอดผ้าป่ามีดังนี้

1. ผู้ที่ประสงค์จะทอดผ้าป่า จัดหาผ้าสบงจีวรและเครื่องบริวาร แล้วนำไปแขวน ไปปักไว้
ในกระถาง ส่วนมากประชาชนจะนำกิ่งไม้ใส่กระถาง ซึ่งสมมติว่าเป็นป่า

2. เมื่อนำผ้าป่ามาที่วัด ก็นำไปวางไว้ เมื่อพระสงฆ์เดินมาชักผ้าป่า ให้กล่าวคำว่า

อิมานี มะยังภันเต ปังสุกุลจีวานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอนเณชยามะ สาธุโน
ภันเต อิมานี ปังสุกุลจีวานิ สะปะริวารานิ ปฏิคคัณหาคู อัมหากัง ทีฆะรังสตั้ง หิตายะ สุขายะ

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้าบังสุกุลจีวรกับทั้งของ
บริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาล
นานเทอญ

คำถาม คำขั้นตอนการถวายเป็นผ้าป่า เขียนว่าอย่างไร

เปิดกรอบที่ 13

อิมานี มะยงกันเต บังสุกุลจีวรานี

กรอบที่ 13

3. เมื่อกล่าวคำถวายจบ ไม่นิยมยกถวาย พระสงฆ์ท่านจะมาชักผ้าบังสุกุลแล้ว กลับมาอนุโมทนา

4. เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานเตรียมน้ำกรวดอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า “ยถา...” ก็รินน้ำ เมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า “สัพพี...” ก็หยดรินน้ำ เพื่อรับพร เป็นอันเสร็จพิธี

เป็นอย่างไรบ้างหลานๆ เรื่องนี้ ยุ่งยากหรือเปล่า คงไม่ยากเท่าไรนะ ลุงมีธุระที่ต้องไปทำแล้วจะ ครวหน้าเอาไว้อัยกันต่อนะ

ขอบคุณมากคะคุณลุง

ขอบคุณครับ

แบบฝึกหัดท้ายบท
เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1 จงนำอักษรที่อยู่หน้าข้อความในหมวด ข มาใส่ใน (.....)
หน้าข้อความในหมวด ก ให้ถูกต้องสัมพันธ์กัน

หมวด ก	หมวด ข
(.....) 1. ทำได้ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12	ก. ไตรจีวร
(.....) 2. การบั้นผ้า ย้อม ตัดเย็บ เป็นจีวร เสร็จภายใน 1 วัน	ข. ไม้สะดึง
(.....) 3. ต้องเป็นวัดหลวงเท่านั้น ถึงจะทอดถวายได้	ค. ผ้าป่า
(.....) 4. ผ้าบังสุกุล	ง. ทอดกฐิน
(.....) 5. กฐิน	จ. จุลกฐิน
	ฉ. ไตรจีวร
	ช. กฐินพระราชทาน

ตอนที่ 2 จงตอบคำถามให้สมบูรณ์

1. ศาสนพิธี คืออะไร.....
.....
2. พุทธศาสนิกชนต้องรู้ ศาสนพิธี เพื่อ.....
.....
3. ทำไมต้องกรวดน้ำ.....
.....
4. วัดสามารถรับกฐินได้กี่ครั้ง
.....
5. พุทธศาสนิกชนสามารถทอดผ้าป่าได้กี่ครั้ง
.....

โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย
แบบทดสอบก่อนหลังเรียน พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

- จุดประสงค์การเรียนรู้** 1. วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธีและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
2. อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
- คำสั่ง** ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับตัวอักษรที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
1. กฐินทำหลังวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันอะไร
- วันเข้าพรรษา
 - วันมาฆบูชา
 - วันวิสาขบูชา
 - วันออกพรรษา
2. กฐินสามัคคีคือกฐินอะไร
- กฐินที่พระมหากษัตริย์อนุญาตให้ทำ
 - กฐินตลกต่างจากวัดอื่น
 - กฐินหลวง
 - กฐินที่ชาวบ้านร่วมใจกันจัดทำ
3. ข้อใดเป็นข้อความกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการทอดกฐิน
- วัดหนึ่งๆ รับกฐินได้เพียงครั้งเดียว
 - ผ้ากฐินจะถวายพระสงฆ์ที่จำพรรษาตลอด 3 เดือนเท่านั้น
 - การทอดกฐินจะกระทำได้ตลอดทั้งปี ก็ครั้งก็ได้
 - การทอดกฐินวัดที่รับต้องมีภิกษุครบ 5 รูปขึ้นไป
4. การกรานกฐินเกี่ยวข้องกับพิธีในข้อใด
- ตัดเย็บผ้าเพื่อทำจีวร
 - กำหนดเวลาทอดกฐิน
 - อนุโมทนาผ้ากฐิน โดยพระสงฆ์ในวัด
 - การมอบผ้ากฐินให้พระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือก
5. ข้อใดขาดไม่ได้ในการทอดผ้าป่า
- บริวารผ้าป่า
 - ผ้าบังสุกุล
 - เครื่องไทยธรรม
 - ปัจจัย

6. ข้อใดไม่ใช่เป็นจุดประสงค์การทอดกฐิน
 - ก. สืบต่อประเพณีทางพระพุทธศาสนา
 - ข. พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญร่วมกัน
 - ค. ได้ศึกษาพระธรรมวินัย
 - ง. ได้อุปถัมภ์พระสงฆ์
7. อิมัง มะยัง ภันเต สะปะริวัระรัง กะฐินะจีวะระทุสสัง เป็นคำกล่าวเรื่องอะไร
 - ก. การถวายภัตตาหาร
 - ข. การถวายเทียนพรรษา
 - ค. ถวายผ้าป่า
 - ง. ถวายผ้ากฐิน
8. อิมานิ มะยัง ภันเต บังสุกุลจีวรานิ เป็นคำกล่าวเรื่องใด
 - ก. ผ้ากฐิน
 - ข. ผ้าป่า
 - ค. การถวายเทียนพรรษา
 - ง. การถวายภัตตาหาร
9. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของพระภิกษุที่จะรับผ้ากฐิน
 - ก. พระเถระที่มีจีวรเก่า
 - ข. พระเถระผู้รู้จักพระธรรมวินัย
 - ค. พระนวกะที่จะลาสิกขาในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 นี้
 - ง. พระนวกะที่จะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย
10. การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้งจะจบลงด้วยการกระทำในข้อใด
 - ก. กรวดน้ำ
 - ข. ถวายจตุปัจจัย
 - ค. ถวายเครื่องไทยธรรม
 - ง. อุทิศส่วนกุศลให้บุพการี

เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท
เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1

- (ง) 1.
- (จ) 2.
- (ช) 3.
- (ค) 4.
- (ง) 5.

ตอนที่ 2

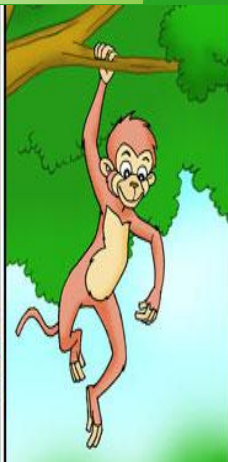
- 1. ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติในศาสนา
- 2. จะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
- 3. เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
- 4. รับได้เพียง 1 ครั้ง
- 5. รับกี่ครั้งก็ได้

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

ก่อนเรียน	หลังเรียน
1. ง	1. ง
2. ก	2. ง
3. ข	3. ค
4. ง	4. ง
5. ข	5. ข
6. ข	6. ค
7. ง	7. ง
8. ง	8. ข
9. ข	9. ค
10. ง	10. ก

ใบความรู้ที่ 2
กรณีตัวอย่าง
สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา

ในอดีตกาล ณ ป่าใหญ่แห่ง
หนึ่งมีสัตว์ ๓ ชนิด อาศัยอยู่
ด้วยกันที่ต้นไทรใหญ่กลางป่า

สัตว์ทั้ง ๓ ชนิด คือ
นกกระทา ลิง
และช้าง

แม้จะอาศัยอยู่ที่เดียวกัน สัตว์แต่ละ
ตัวต่างก็มีความถือดี ประพุดิตน
ตามใจชอบโดยไม่ยำเกรงซึ่งกันและ
กัน

สัตว์ทั้ง 3 ต่างไม่มีความเคารพ ยำเกรงกัน จึงหาความสงบไม่ได้ ต่างก็มีความโกรธเคืองกันอยู่เนืองๆ จนกระทั่งวันหนึ่ง

สัตว์ทั้ง ๓ ครุ่นคิดหาวิธีหนีบอายุของพวกเขาตอนอยู่หลายวัน จนในที่สุด

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

เมื่อสัตว์ทั้ง ๓
ยอมรับ กันตาม
อาวุโสแล้วนก
กระทาผู้มีอาวุโส
สูงสุด จึงได้ให้
โอวาทแก่ช้าง และ
ลิง

นกระทาผู้เป็นพี่ใหญ่นั้น
เป็นผู้มี ความรู้ความคิด จึง
คอยให้โอวาทแก่น้องทั้ง 2
เสมอทั้งยังชวนให้รักชาติ
5 อีกด้วย สัตว์ทั้ง 3 อยู่
ด้วยกันอย่างมีความสุข

www.kalyanamitra.org

ใบกิจกรรมที่ 2

ชื่อ.....เลขที่.....

1. สาเหตุของปัญหา คือ เรื่องอะไร

ตอบ.....

.....

2. สัตว์ทั้งสามใช้หลักเกณฑ์อะไรในการพิจารณาว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่

ตอบ.....

.....

3. ในการตรวจสอบว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่ สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา ทำอย่างไร

ตอบ.....

.....

4. ถ้าสัตว์ทั้งสามตกลงกันไม่ได้จะเกิดอะไรขึ้น

ตอบ.....

.....

5. สมมุติว่าจะมีการเลือกหัวหน้าและคณะกรรมการห้องเรียนนักเรียนจะใช้หลักอะไรเป็นเกณฑ์ในการเลือก

ตอบ.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 (ระลึกถึงความดี)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ครูผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.2

เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

2.ตัวชี้วัด

อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

3.สาระสำคัญ

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นวันที่กำหนดขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ประกอบพิธีกรรม มีการบูชาระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย และนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในวันสำคัญเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ แม้จะเป็นเรื่องของพระสงฆ์ที่จะปฏิบัติโดยตรง แต่พุทธศาสนิกชนก็เลื่อมใสศรัทธา ประกอบพิธีทำบุญประจำปี จนกลายเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

4.จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนสามารถ

4.1 อธิบายความหมายและความสำคัญของวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ ได้

4.2 บอกลำดับขั้นตอนการปฏิบัติตนในวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ และสามารถนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

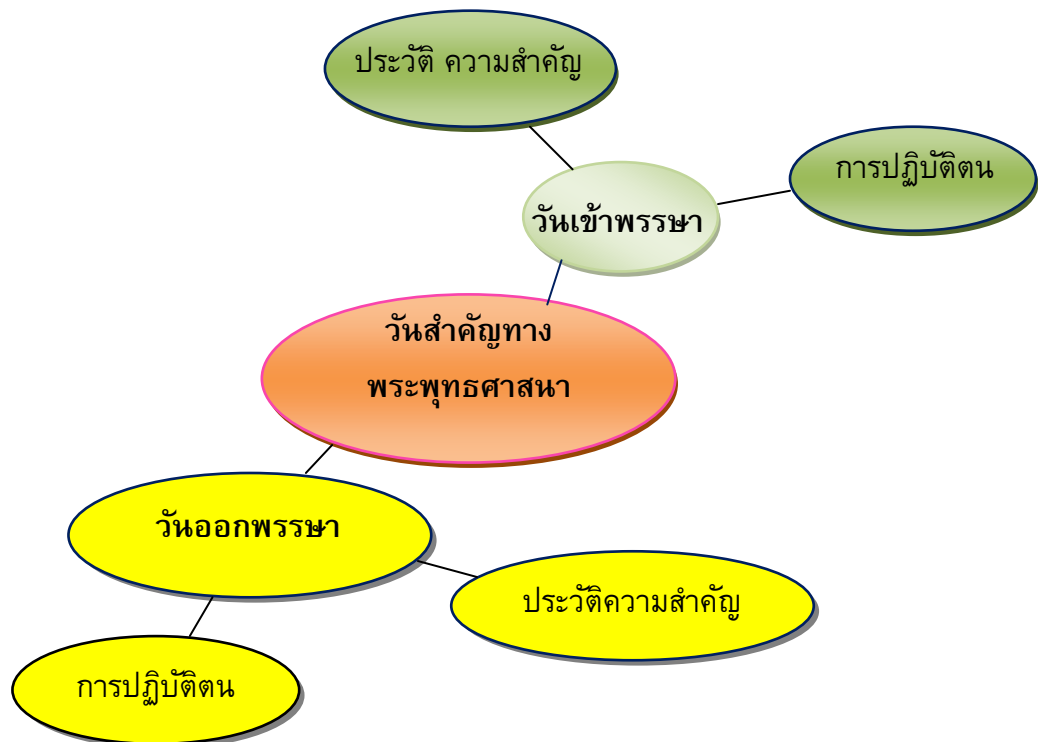
5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน

5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง

5.3 **เป็นคนมีความสุข** คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6.สาระการเรียนรู้

7.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นสำรวจประเด็น

- 7.1 ครู นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิแผ่เมตตาต่อสัตว์ ใช้เวลา 5 นาที
- 7.2 นักเรียนดูภาพการแห่เทียนที่จังหวัดอุบลราชธานี และดูภาพการแห่ปราสาทผึ้งที่จังหวัดสกลนคร ภาพการไหลเรือไฟที่จังหวัดนครพนม
- 7.3 ครูซักถามนักเรียนว่ากิจกรรมการแห่เทียน กระทำในเทศกาลใด และภาพการแห่ปราสาทผึ้ง ภาพการไหลเรือไฟกระทำในเทศกาลใด ให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน
- 7.4 ครูซักถามกิจกรรมที่อยู่ในภาพมีประโยชน์อย่างไร หมู่บ้านของนักเรียนมีกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ ให้นักเรียนอาสาตอบ 2-3 คน
- 7.5 ครู นักเรียนร่วมกันสรุปความคิดเห็นของนักเรียนบนกระดานดำ
- 7.6 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นการให้ความรู้ฐาน

7.7 ครูสอบถามประเพณี ทางพุทธศาสนาว่า นักเรียนเคยไปร่วมพิธีกรรมอะไรถ้าต้องการให้พิธีการทอดกฐิน การทอดผ้าป่าให้คงอยู่จะต้องทำอย่างไรบ้าง โดยครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นโดยจดลงบนกระดานดำ

ขั้นการวิเคราะห์

7.8 นักเรียนร่วมกันสร้างแผนที่ความคิด (Mind mapping) ในเนื้อหาที่เรียน คือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

7.9 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่อง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

7.10 นักเรียนทั้ง 4 กลุ่ม ศึกษาใบความรู้ และทำกิจกรรมตามใบความรู้ที่อยู่ในบทเรียนสำเร็จรูป

7.11 นักเรียนรับบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ศาสนพิธีในทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนและหลักธรรมใน วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และทำกิจกรรมตามใบงานในบทเรียนสำเร็จรูป

7.12 ครูสุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม ร่วมกันสรุป วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ตลอดจนการปฏิบัติตน ในดังกล่าว สรุปสาระที่ได้ลงในสมุดของตนเอง

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นเรียนรู้สถานการณ์

7.13 นักเรียนรับใบความรู้ที่ 2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีตัวอย่าง เรื่อง สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา ร่วมกันศึกษาโดยพิจารณาว่า

7.13.1 สาเหตุของปัญหา คือ เรื่องอะไร

7.13.2 สัตว์ทั้งสามใช้หลักเกณฑ์อะไรในการพิจารณาว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่

7.13.3 ในการตรวจสอบว่าใครจะเป็นพี่ใหญ่ สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทา ทำอย่างไร

7.13.4 ถ้าสัตว์ทั้งสามตกลงกันไม่ได้จะเกิดอะไรขึ้น

7.13.5 สมมุติว่าจะมีการเลือกหัวหน้าและคณะกรรมการห้องเรียนนักเรียนจะใช้หลักอะไรเป็นเกณฑ์ในการเลือก

ขั้นวางแผนการจัดการ

7.14 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันประชุมปรึกษาเรื่องการทำงานของกลุ่ม/ตนเอง หลังจากที่ยื่นเรื่อง การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า

ขั้นลงมือปฏิบัติ

7.15 นักเรียนนำเสนอชิ้นงานที่กลุ่มจัดทำ/งานที่นักเรียนคนเดียวเป็นผู้จัดทำ

7.16 นักเรียนร่วมกันประเมินชิ้นตามแบบประเมินที่ได้รับ

ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.17 นักเรียนนำชิ้นงานมารวมกันแสดงที่ป้ายนิเทศเพื่อการเผยแพร่ผลงานร่วมกันชื่นชมประเมินผลการจัดป้ายนิเทศ ตามแบบประเมินที่มอบหมาย

7.18 นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกประเมินผลการ จัดป้ายนิเทศตามแบบประเมินที่ได้รับ

8. สื่อ/อุปกรณ์/และแหล่งการเรียนรู้

8.1 ภาพประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี

1) ภาพประเพณีการตักบาตรเทโวจังหวัดอุทัยธานี

2) ภาพแห่ปราสาทผึ้งที่จังหวัดสกลนคร

3) ภาพไหลเรือที่จังหวัดนครพนม

4) บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

5) ใบความรู้ที่ 2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง สามสหาย ช้าง ลิง นกกระทาบ

ใบกิจกรรมที่ 2

6) หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 0110, ส 0111 พระพุทธศาสนาที่

กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนได้

7) หนังสือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระ

พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

8.2 แหล่งเรียนรู้

1) ห้องสมุด/ห้องจริยธรรมโรงเรียนโสภก่ามวิทยา

2) พระครูอดุลธรรมมาภิรมณ์ เจ้าอาวาสวัดโนนสำราญ ต.โสภก่ามอ.เซกา จ.บึงกาฬ

3) <http://www.aksorn.com/Lib/s/soc-01>

4) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.

5) www.Thaubuddhism.hypermart.net

6) www.Thaicoodview.com7) www.Kalyanamitra.org

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.อธิบายความหมายและความสำคัญของวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ ได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	
2. บอกลำดับขั้นตอนการปฏิบัติตนในวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ และสามารถนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรม ในบทเรียนสำเร็จรูป วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ใบกิจกรรมใน บทเรียนสำเร็จรูป วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
3. มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่2	ใบกิจกรรม 2	

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

(นายจำเนียร โพสวง)

...../...../.....

ภาคผนวก

ภาพ ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้งจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพ ประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม

ภาพ การแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ การตักบาตรเทโวโรหณะ จังหวัดอุทัยธานี

บทเรียนสำเร็จรูป
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โดย
นายจำเนียร โปสาวัง
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนโสภก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป	1
แบบทดสอบก่อนเรียน	2
กรอบเนื้อหาสาระ (กรอบที่ 1-9)	5
แบบฝึกหัดท้ายบทเรียน	14
แบบทดสอบหลังเรียน	15
บรรณานุกรม	18

คำแนะนำในการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป

1. ให้นักเรียนอ่านจุดประสงค์การเรียนรู้แล้ว จึงเริ่มอ่านเนื้อหาสาระ
2. บทเรียนเล่มนี้ เรื่อง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา มีทั้งหมด 9 กรอบ ให้นักเรียนอ่านทีละกรอบแล้วปฏิบัติตามคำแนะนำในกรอบอย่างเคร่งครัด
3. บทเรียนแต่ละกรอบเป็นลักษณะการให้ความรู้ จะมีคำถามอยู่ท้ายกรอบ และจะมีเฉลยอยู่ที่มุมซ้ายของกรอบถัดไป นักเรียนอ่านและเขียนคำตอบลงในกระดาษที่ครูแจกให้ แต่ห้ามขีดเขียนสิ่งใดลงบนบทเรียนสำเร็จรูปนี้อย่างเด็ดขาด เมื่อตอบแล้วให้ดูเฉลยได้ในกรอบถัดไป นักเรียนก็จะทราบว่าตนเองทำได้หรือไม่
4. นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง อย่าดูเฉลยก่อนเขียนคำตอบ
5. เมื่ออ่านและตอบคำถามครบทุกกรอบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง
6. เมื่อนักเรียนอ่านวิธีการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูป เข้าใจทุกอย่างแล้วให้นักเรียนเปิดอ่านได้เลย

แบบทดสอบก่อนเรียน รายวิชาสาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
เรื่อง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดคือหลักเกณฑ์ที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติในช่วงวันเข้าพรรษา
 - ก. สวดปาติโมกข์ทุกครั้งหลังทำวัตร
 - ข. งดจาริกจากวัดแล้วศึกษาปฏิบัติธรรม
 - ค. เดินทางไปเยี่ยมวัดในท้องถิ่นกันดาร
 - ง. ออกเยี่ยมเยียน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง
2. การถวายทานในข้อใดที่กระทำในช่วงของวันเข้าพรรษาเท่านั้น
 - ก. การทอดผ้าป่า
 - ข. การทอดกฐิน
 - ค. การตักบาตรเทโว
 - ง. การทำบุญปลวรวงศา
3. กิจกรรมใดที่คนทั่วไปนิยมใช้เป็นจุดเริ่มต้นของการละเลิกอบายมุข
 - ก. วันมาฆบูชา
 - ข. วันวิสาขบูชา
 - ค. วันเข้าพรรษา
 - ง. วันออกพรรษา
4. สิ่งใดของที่จำเป็นที่พุทธศาสนิกชนนำไปถวายพระสงฆ์ เมื่อช่วงเข้าพรรษา
 - ก. ผ้าป่า
 - ข. ผ้าอาบน้ำฝน
 - ค. ผ้าไตรจีวร
 - ง. ผ้าสังฆาฏิ
5. วัตถุประสงค์การถวายเทียนพรรษาแต่พระสงฆ์คือข้อใด
 - ก. การหาเงินเข้าวัดเพื่อนำไปสร้าง ศาสนสถาน
 - ข. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับบ้าน
 - ค. เพื่อให้สองทางให้แก่ผู้สัญจรไปมาบริเวณรอบวัด
 - ง. เพื่อนำไปจุดเป็นแสงสว่าง เพราะสมัยโบราณไม่มี

6. ประวัติการตักบาตรเทโว เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดา บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วเสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ให้ข้อคิดสำคัญในเรื่องใด
- การต้อนรับพระพุทธเจ้า
 - ความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
 - การตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ
 - การทำบุญใส่บาตรกับพระพุทธเจ้าจะได้บุญมาก
7. อาหารพิเศษที่เป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญในวันออกพรรษา คือข้อใด
- ข้าวเหนียวกวน
 - ผลไม้ตามฤดูกาล
 - กล้วยไข่หรือกระยาสารท
 - ข้าวต้มลูกโยนหรือข้าวต้มมัดได้
8. กิจกรรมใดที่นักเรียนสามารถนำไปใช้เพื่อให้เห็นข้อบกพร่องของตนเอง
- การขอขมา
 - การจำพรรษา
 - การปวารณา
 - การบำเพ็ญภาวนา
9. ผู้ใดไม่มีสิทธิ์ทอดกฐิน
- ไวยาวัจกร
 - ทายกของวัด
 - บิดามารดาของเจ้าอาวาส
 - ภิกษุอยู่จำพรรษาในวัดที่ทอดกฐิน
10. ข้อใดต่อไปนี้เป็นข้อที่ไม่ถูกต้อง
- การทอดกฐินกำหนดระยะเวลาไว้ 1 เดือน
 - การทอดผ้าป่ากระทำได้ปีละ 1 ครั้ง
 - การทอดผ้าป่าจะทำเมื่อไรก็ได้ ทอดกี่ครั้งก็ได้
 - วันลอยกระทงเป็นวันสุดท้ายที่กำหนดให้ทอดผ้ากฐินได้

กรอบที่ 1

สวัสดีจําปี ยากําลังทำ
พวงมาลัยและเตรียมผ้าอาบ
น้ำฝนไปถวาย

สวัสดีค่ะ คุณยา กําลัง
ทำอะไรอยู่หรือคะ

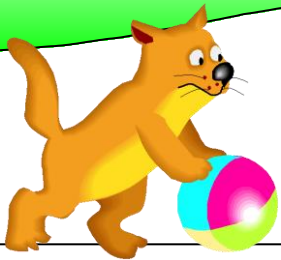
แล้วทำไมหนู
อยากรู้ล่ะ

และมีจุดประสงค์
ดังนี้

หนูอยากรู้เรื่องวันเข้าพรรษาวัน
ออกพรรษา เพราะครูให้ทำรายงาน
โดยสอบถามจากภูมิปัญญาใน

ตัวชีวิต อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและ
ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
จุดประสงค์การเรียนรู้
1. บอกประวัติ ความสำคัญของวันเข้าพรรษา และวันออกพรรษาได้
2. ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมวันเข้าพรรษา
และออกพรรษาได้

เปิดหน้าต่อไปได้เลย

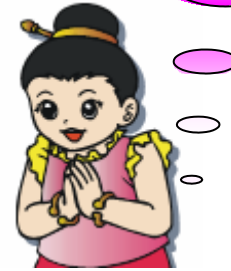
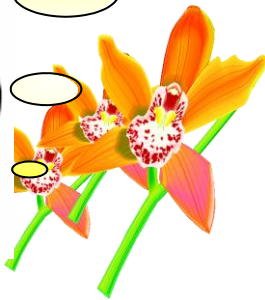
หลานจำปี

ย่าจะเล่าให้ฟัง

อยากรู้เรื่อง
วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

กรอบ 2

ขอบคุณค่ะคุณย่า

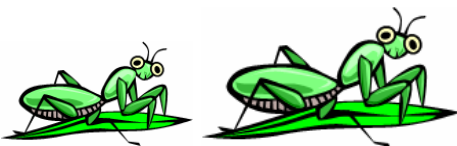

วันเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษา หมายถึง วันแรกที่พระสงฆ์จะต้องอยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งอย่างแน่นอนในฤดูฝน มีกำหนด 3 เดือน คือตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 จนกว่าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นระยะของฤดูฝน

มูลเหตุการณเกิด แต่เดิมไม่มีธรรมเนียมการเข้าพรรษา มีภิกษุเดินทางจาริกไปมาตลอดทั้งปี ขณะเดินทางได้ไปทำลายข้าวกล้า ทำร้ายสัตว์ตัวเล็ก ๆ ตาย ชาวบ้านจึงตำหนิติเตียนทำไม่พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าจึงไม่หยุดเที่ยวจาริกไปตลอดปี ความทราบถึงพระพุทธเจ้าจึงมีบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์หยุดจาริกในช่วงฤดูฝนเป็นเวลา 3 เดือน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอนุญาตให้ค้างที่อื่นได้คราวละไม่เกิน 7 วัน เรียกว่า สัตตทาหะ เช่น โยมบิดามารดาป่วยไม่สบาย ถ้าไม่เช่นนั้นพระสงฆ์จะพรรษาขาด ไม่ได้อธิษฐานการเข้าพรรษาเลยการที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษา ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นการดีหลายประการ กล่าวคือ พระสงฆ์ผู้บวชใหม่จะได้ศึกษาพระธรรมวินัยตามพุทธบัญญัติได้ครบถ้วนและพุทธศาสนิกชนนิยมไป ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม เป็นการตั้งมั่นในคุณงามความดี

คำถาม วันเข้าพรรษากำหนดเริ่มและสิ้นสุดเดือนใด

คำเฉลยหน้าต่อไป

 กรอบที่ 3

ตอบ กำหนด 3 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่แรม 1 ค่ำ
เดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

อยากรู้มากมาย
คะ

ตอบได้เก่งมากเลยหลายยา แต่มี
สิ่งที่เราจะต้องรู้และปฏิบัติคือมี
อะไรอยากรู้ตามยามาเลย

หลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับวันเข้าพรรษา

ไตรสิกขา คือ หลักการศึกษา 3 ประการ เมื่อแยกศัพท์จะได้ดังนี้ คือ

ไตร แปลว่า สาม

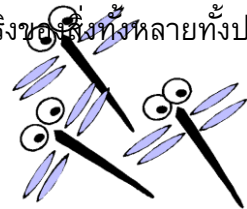
สิกขา แปลว่า การเล่าเรียน (Study) การฝึกฝน (Training) อบรม (Discipline) เพื่อสร้าง
คุณภาพชีวิตของบุคคลให้สูงขึ้น โดยลำดับเป็นหลักการของพุทธศาสนาที่มุ่งการปฏิบัติ ฝึกอบรม
ให้พ้นจากความทุกข์ เมื่อรวมความแล้วคือการศึกษา 3 ประการ ประกอบไปด้วย

1. ศีล (ศีลสิกขา) การปฏิบัติให้กาย วาจา สงบเรียบร้อยเป็นข้อปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุข
2. สมာธิ (จิตสิกขา) คือความสามารถที่จะควบคุมจิตใจให้ตั้งมั่นในคุณงามความดีทางกาย
วาจา ถ้าหากเป็นการประพฤติดีทางจิต คือ การฝึกอบรมทางจิตให้ถึงที่สุด เรียกว่า สมาธิ
3. ปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ การฝึกอบรมตนให้รู้แจ้งในความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเหตุด้วย

คำถาม 1. ไตรสิกขาคืออะไร

2. ไตรสิกขาประกอบด้วยอะไรบ้าง

เฉลยกรอบต่อไป

 กรอบที่ 4

คือ 1. หลักการศึกษา 3 ประการ

2. ประกอบด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา

หลักการปฏิบัติตนในวันเข้าพรรษา

พุทธศาสนิกชนยังปฏิบัติตนในเทศกาลเข้าพรรษา โดยที่

1. ให้บุตรหลานที่เป็นชายอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบท เพื่อได้ศึกษาพระธรรมวินัย
2. ถวายผ้าอาบน้ำฝน
3. หล่อเทียนและถวายเทียนพรรษา
4. ปวารณาตนเป็นผู้อุปัฏฐาก ช่วยเหลือพระสงฆ์ตลอด 3 เดือน
5. บางคนตั้งใจงดเว้นอบายมุขบางอย่างตลอด 3 เดือน เช่น งดดื่มสุรา งดสูบบุหรี่

หลานจำปีพอจะเข้าใจให้
ที่ย่าอธิบายไป

เข้าใจดีมากเลยคะ
คุณย่า มีอะไรเพิ่มเติม
อีกบ้างคะ

มีอีกนะหลาน แต่ก่อน
อื่นตอบคำถามยากก่อน
เดี๋ยวลืม

คำถาม ถวายเทียนพรรษาให้พระสงฆ์เพื่ออะไร

คำตอบหน้าต่อไป

 กรอบที่ 5

ตอบ เพื่อนำไปจุดให้แสงสว่าง เพราะสมัยโบราณไม่มีไฟฟ้าใช้

หลานจำปีต่อไปเราจะมาศึกษา
เรื่องวันออกพรรษา มีสิ่งที่น่าสนใจ
ศึกษามากเลย ตามยามาทางนี้เร็ว

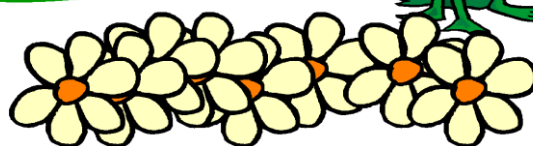
มีอะไรอีกคะคุณย่า
อยากรู้จังเลย

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา หมายถึง วันที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษาครบ 3 เดือน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ความสำคัญ วันออกพรรษาเป็นวันที่พระสงฆ์ทำพิธีออกพรรษา โดยประชุมกันทำในพระอุโบสถ นับเป็นสังฆกรรมสำคัญของพระสงฆ์ จึงเรียกชื่อหนึ่งว่า วันมหาปวารณา การปวารณาเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์แต่ละรูปว่ากล่าวตักเตือนกัน เพราะตลอดพรรษาพระสงฆ์บางรูปอาจปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับสมเพศ การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นตักเตือนจะได้ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องของตน จะได้แก้ไขปรับปรุงตนต่อไป การปวารณาจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมความสามัคคีในหมู่พระสงฆ์

คำถาม การปวารณาคืออะไร

คำตอบหน้าต่อไป

กรอบที่ 6

ตอบ การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์แต่ละรูป
ได้ว่ากล่าวตักเตือนกัน

คุณย่าจะมีเหตุการณ์
อะไรบางอย่างที่เกี่ยวเนื่อง
วันออกพรรษา

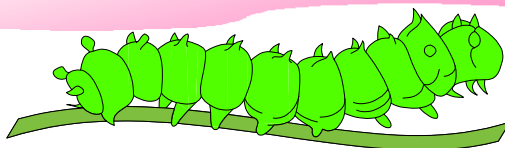
มีสิบลาน มีสิ่งที่ประหลาดมาก
และสิ่งนี้เองทำให้เกิดประเพณี
อื่นตามมาอีกหลายประการ
ตามมาดูเร็ว

วันเทโวโรหณะ

วันเทโวโรหณะ หมายถึง วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก (สวรรค์) ชันดาวดึงส์ในเวลาเช้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังจากที่พระพุทธเจ้าจำพรรษาที่นั่นเป็นเวลา 3 เดือนความสำคัญ เป็นวันที่ตักบาตรพิเศษวันหนึ่ง กล่าวคือ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงพระอภิธรรมโปรดพระมารดาของพระองค์ และทรงจำพรรษาที่นั่นพอออกพรรษาก็เสด็จมายังมนุษย์โลก โดยเสด็จลงที่เมืองสังกัสส์ ใกล้กรุงพาราณสี ชาวบ้านรู้ข่าวก็พากันไปใส่บาตรแก่พระองค์และรับเสด็จด้วยกล่าวกันว่าวันนี้เกิดเหตุอัศจรรย์ คือ เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก มองเห็นกัน หรือเรียกวันนี้ว่าวันพระเจ้าเปิดโลกการตักบาตรรับเสด็จพระพุทธเจ้าในวันนั้นได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันต่อมาเป็นประเพณี เรียกว่าการตักบาตรเทโวโรหณะ

คำถาม วันพระเจ้าเปิดโลกมีความมหัศจรรย์อย่างไร

คำตอบหน้าต่อไป

กรอบที่ 7

ตอบ เทวดา มนุษย์ สัตว์นรกต่างมองเห็นกัน

หลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับวันออกพรรษาและวันเทโวโรหณะ

พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ หรือเป็นธรรมของผู้ใหญ่ มี 4 ประการเมื่อออกพรรษาจะมีการปวารณาอาจมีความขัดแย้งขัดเคืองกันได้ เพราะการดำเนินดีเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ ถ้าต่างคนต่างมีพรหมวิหาร 4 ต่อกันจะทำให้ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นประกอบไปด้วย

1. เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ถ้ามองในมุมหนึ่ง เช่น พ่อแม่มีเมตตาต่อลูก ครูอาจารย์มีเมตตาต่อศิษย์ แต่ถ้ามองในมุมกว้าง เป็นความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสเป็นคติเตือนใจว่า “เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก”
2. กรุณา ความสงสารที่คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ในช่วงการเข้าพรรษา อาจจะมีพระสงฆ์บางรูปที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม จึงต้องมีการว่ากล่าวตักเตือนกัน เป็นการแสดงออกถึงความกรุณา
3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ในช่วงพรรษาอาจจะมีพระสงฆ์ มีคุณงามความดีทำให้ได้รับการชื่นชมเป็นแบบอย่างได้
4. อุเบกขา ความรู้จักวางเฉยหรือมีใจเป็นกลาง เป็นธรรมที่ต้องใช้สติปัญญาเป็นเครื่องประกอบ ผู้ที่มีพรหมวิหาร 4 ทำให้ได้รับประโยชน์ มีใจยุติธรรม มีมิตรสหายมาก มีความสุขในชีวิต สังคมมีแต่ความเจริญก้าวหน้า

คำถาม พรหมวิหาร 4 คืออะไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง

คำตอบหน้าต่อไป

ตอบ ธรรมที่เป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐหรือธรรมของผู้ใหญ่

ข้อปฏิบัติในวันออกพรรษาและวันเทโวโรหณะ

ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมต่างๆ จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงวันดังกล่าว พุทธศาสนิกชนก็ต้องไปร่วมกัน

- 1. ทำบุญตักบาตรหรือถวายสังฆทาน
- 2. รักษาศีล ฟังธรรม และเจริญภาวนา
- 3. แผ่เมตตา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับสรรพสัตว์และญาติผู้ล่วงลับสำหรับในวันเทโวโรหณะมีกิจกรรมพิเศษเพิ่มขึ้นมาอีก คือ

3.1 การตักบาตรเทโว เป็นการจำลองเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดาที่เมืองสังกัสส์

3.2 อาหารที่เตรียมในตอนเช้าเป็นการทำข้ามต้มมัด และข้ามต้มลูกโยน เพื่อใส่บาตรให้พระสงฆ์ด้วย

คำถาม การตักบาตรเทโวโรหณะ มีความพิเศษอย่างไร

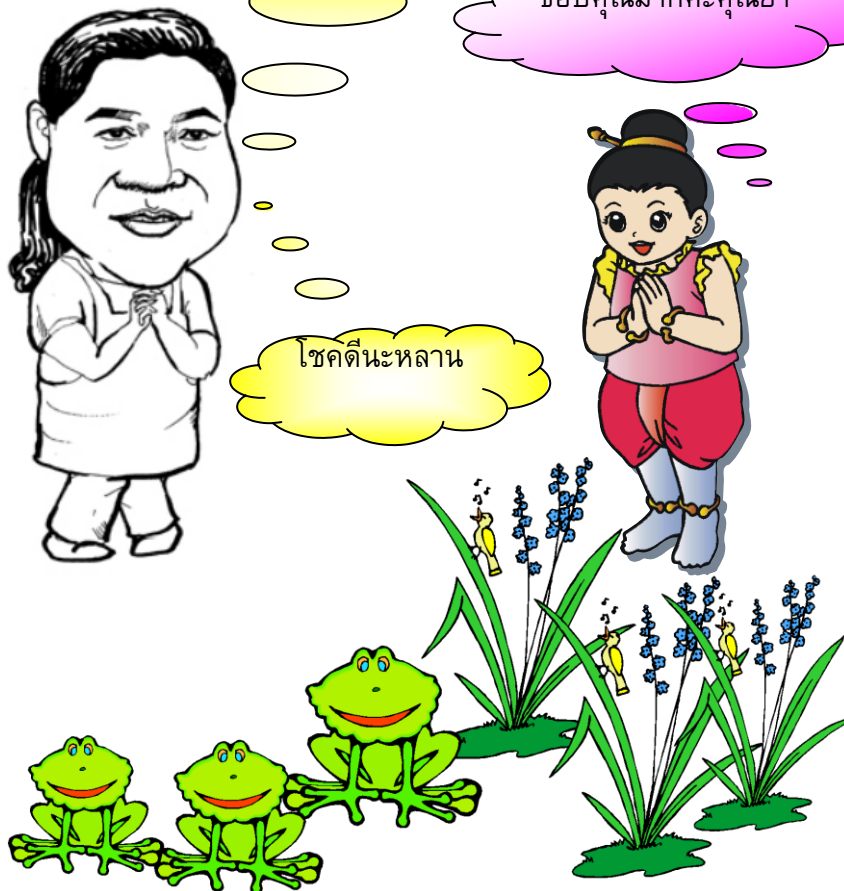

 กรอบที่ 9

ตอบ เป็นการตักบาตรเพื่อระลึกถึงวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจาก
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากไปแสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดา

วันนี้เราคุยเรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
มาพอสมควรแล้วนะหลานจ๋า ปีนี้จะรีบไปวัด ถ้า
สงสัยอะไรคอยถามตอนที่ย่ากลับจากวัดนะ

ขอบคุณมากค่ะคุณย่า

ไซค์ดีนะหลาน

แบบฝึกหัดท้ายบทเรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุการณ์และกิจกรรมในช่องซ้ายมือว่าเป็นกิจกรรมที่ควรทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด โดยใส่เครื่องหมาย X ลงในช่องสำคัญ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชื่อ.....เลขที่.....

กิจกรรม	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา		
	วันเข้าพรรษา	วันออกพรรษา	การตักบาตรเทโวโรหณะ
1. การถวายผ้าอาบน้ำฝน			
2. วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11			
3. การทำบุญตักบาตร			
4. การฟังเทศน์			
5. การถวายผ้าป่า			
6. การถวายผ้ากฐิน			
7. วันมหาปวารณา			
8. พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์			
9. ข้ามต้มลูกโยน			
10. ภิกษุจะไปค้างคืนที่ไหนไม่ได้ 3 เดือน เว้นได้รับอนุญาตครั้งละไม่เกิน 7 วัน			

แบบทดสอบหลังเรียนสาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ข้อใดคือหลักเกณฑ์ที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติในช่วงวันเข้าพรรษา
 - ก. ออกเยี่ยมเยียน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง
 - ข. เดินทางไปเยี่ยมวัดในท้องถิ่นกันดาร
 - ค. งดจาริกจากวัดแล้วศึกษาปฏิบัติธรรม
 - ง. สวดปาติโมกข์ทุกครั้งหลังทำวัตร
2. การถวายทานในข้อใดที่กระทำในช่วงของวันเข้าพรรษาเท่านั้น
 - ก. การทำบุญอุปัชฌาย์
 - ข. การตักบาตรเทโว
 - ค. การทอดกฐิน
 - ง. การทอดผ้าป่า
3. กิจกรรมใดที่คนทั่วไปนิยมใช้เป็นจุดเริ่มต้นของการละเลิกอบายมุข
 - ก. วันออกพรรษา
 - ข. วันเข้าพรรษา
 - ค. วันวิสาขบูชา
 - ง. วันมาฆบูชา
4. สิ่งใดของที่จำเป็นที่พุทธศาสนิกชนนำไปถวายพระสงฆ์ เมื่อช่วงเข้าพรรษา
 - ก. ผ้าไตรจีวร
 - ข. ผ้าสังฆาฏิ
 - ค. ผ้าป่า
 - ง. ผ้าอาบน้ำฝน
5. วัตถุประสงค์การถวายเทียนพรรษาแต่พระสงฆ์คือข้อใด
 - ก. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับบ้าน
 - ข. การหาเงินเข้าวัดเพื่อนำไปสร้างศาสนสถาน
 - ค. เพื่อนำไปจุดเป็นแสงสว่าง เพราะสมัยโบราณไม่มีไฟฟ้าใช้
 - ง. เพื่อให้ส่องทางให้แก่ผู้สัญจรไปมาบริเวณรอบวัด

6. ประวัติการตักบาตรเทโว เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดา บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วเสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ให้ข้อคิดสำคัญในเรื่องใด
- การตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ
 - การต้อนรับพระพุทธเจ้า
 - ความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
 - การทำบุญใส่บาตรกับพระพุทธเจ้าจะได้บุญมาก
7. อาหารพิเศษที่เป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญในวันออกพรรษา คือข้อใด
- ผลไม้ตามฤดูกาล
 - ข้าวต้มลูกโยนหรือข้าวต้มมัดได้
 - ข้าวเหนียวกวน
 - กล้วยไข่หรือกระยาสารท
8. กิจกรรมใดที่นักเรียนสามารถนำไปใช้เพื่อให้เห็นข้อบกพร่องของตนเอง
- การปวารณา
 - การบำเพ็ญภาวนา
 - การขอขมา
 - การจำพรรษา
9. ผู้ใดไม่มีสิทธิ์ทอดกฐิน
- ทายกของวัด
 - ไวยาวัจกร
 - ภิกษุอยู่จำพรรษาในวัดที่ทอดกฐิน
 - บิดามารดาของเจ้า
10. ข้อใดต่อไปนี้เป็นเรื่องถูกต้อง
- การทอดผ้าป่าจะทำเมื่อไรก็ได้ ทอดกี่ครั้งก็ได้
 - วันลอยกระทงเป็นวันสุดท้ายที่กำหนดให้ทอดผ้ากฐินได้
 - การทอดกฐินกำหนดระยะเวลาไว้ 1 เดือน
 - การทอดผ้าป่ากระทำได้ปีละ 1 ครั้ง

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

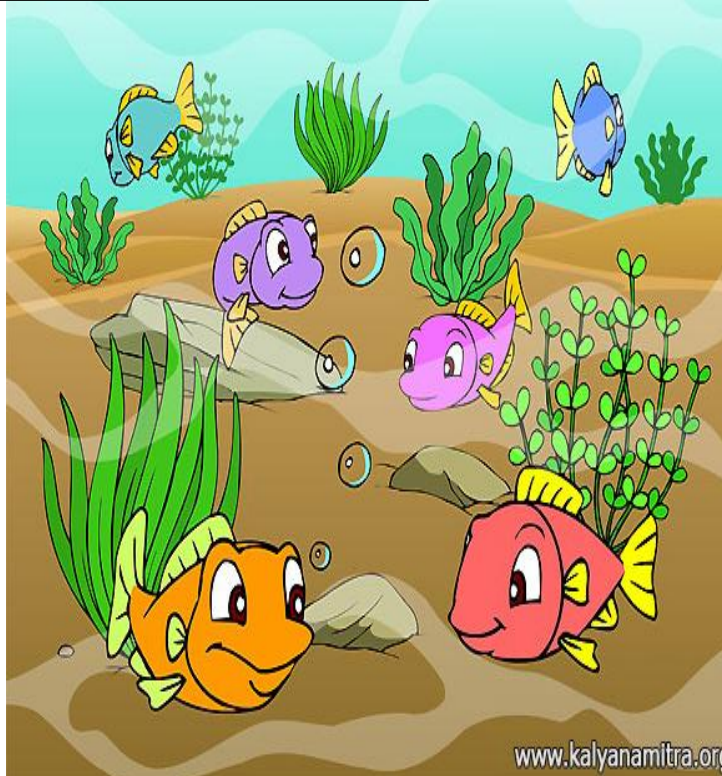
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน	เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน
1. ข	1. ค
2. ก	2. ง
3. ค	3. ข
4. ข	4. ง
5. ง	5. ค
6. ค	6. ก
7. ง	7. ข
8. ค	8. ก
9. ง	9. ค
10. ข	10. ง

เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบทเรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุการณ์และกิจกรรมในช่องซ้ายมือว่าเป็นกิจกรรมที่ควรทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด โดยใส่เครื่องหมาย X ลงในช่องสำคัญ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรม	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา		
	วันเข้าพรรษา	วันออกพรรษา	การตักบาตรเทโวโรหณะ
1. การถวายผ้าอาบน้ำฝน	/		
2. วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11		/	
3. การทำบุญตักบาตร	/	/	/
4. การฟังเทศน์	/	/	/
5. การถวายผ้าป่า	/	/	
6. การถวายผ้ากฐิน		/	
7. วันมหาปวารณา		/	
8. พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์		/	/
9. ข้ามต้มลูกโยน		/	
10. ภิกษุจะไปค้างคืนที่ไหนไม่ได้ 3 เดือนเว้นได้รับอนุญาตครั้งละไม่เกิน 7 วัน	/		

ใบความรู้ที่ 2
กรณีตัวอย่าง
เรื่อง นกกระยางกับปู

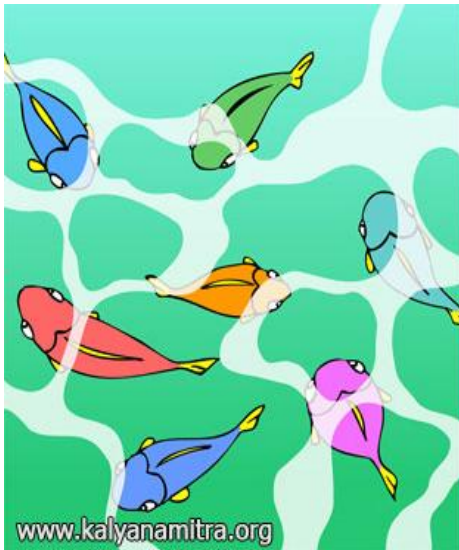

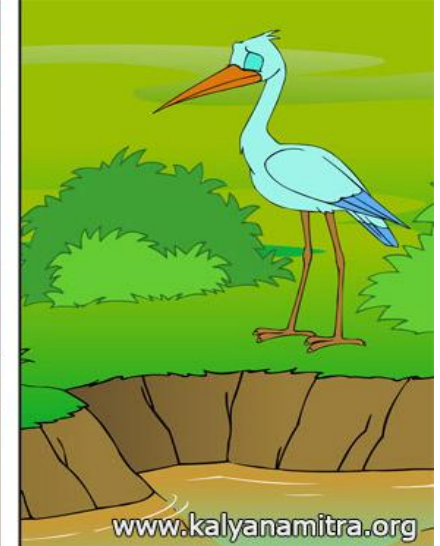
ฝูงปลาเหล่านี้อาศัยอยู่รวมกัน
ด้วยความผาสุกตลอดมา

น้ำในหนอง ได้แห้งลง มากกว่า
ทุกปี

นกชาย
ท่านกำลังทำอะไรอยู่นะ
ดูท่านไม่ค่อยสบายเลย

ข้ากำลังนึกสงสารพวกเจ้า
ที่กำลังจะต้องมาตาย
กันหมดนะสิ

เพราะปีนี้
อากาศร้อนจัดกว่าทุกปี
ฝนไม่ตกลงมาเลย

อีกไม่ช้าน้ำก็จะแห้งขอด
เช่นเดียวกับ หนองน้ำทั้งหลาย
ในละแวกนี้

แล้วพวกเราจะทำ
อย่างไรกันดีละนี่

ข้าเองนะบินไปไหนมา
ไหนได้ ก็เลขอยากจะบอก
พวกเจ้าเอาบุญ ไม่ไกลจาก
หนองน้ำนี้มีสระบัวใหญ่
อยู่แห่งหนึ่ง

แม่น้ำจะลดลง
บ้างเหมือนกัน

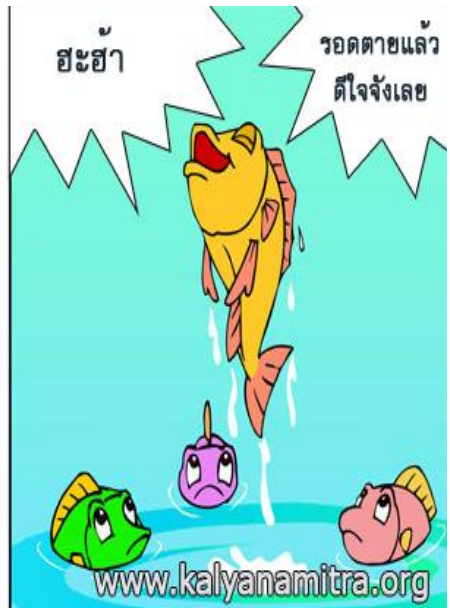
www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

แต่ก็ไม่มีวันแห่งขอดเหมือนที่นี่
เอาเถอะข้าจะช่วยชีวิตพวกเจ้า
เอาบุญชั้กครั้งโดยจะค้อยๆ
คาบพวกเจ้าไปที่สระน้ำนั้นทีละตัว

ฮะฮ้า รอดตายแล้ว
ดีใจจังเลย

www.kalyanamitra.org

นี่เจ้าแน่ใจหรือว่า
เราจะไม่ถูกหลอกนะ

นั่นสิ

เออ...คือ...ชะข้า
ก็ไม่รู้เหมือนกัน

www.kalyanamitra.org

พวกเจ้า
อาจจะไม่เชื่อ
ข้าก็ได้

เอาอย่างนี้สิ
จงคัดเลือกตัวแทน
ไปดูสระใหญ่นั้น
กับข้าก่อนก็ได้เนี่ยะ

www.kalyanamitra.org

เออจริงด้วย
แล้วเราจะให้ใคร
เป็นตัวแทนไปดูดีละ

นั่นสิ พวกเรา
ช่วยกันคิดหน่อย

จากนั้นนกยางก็คาบ ปลาหมอตัวเดิมไป ก่อนแต่แทนที่จะ ปล่อยลงในสระใหญ่ มันกลับ ร่อนลงที่ต้นกุ่มริมสระ

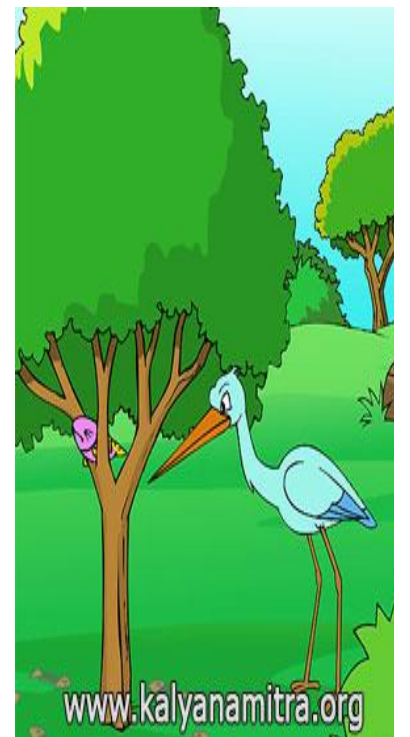

เอาปลาสอดเข้าระหว่างกิ่งไม้ ไม่ให้ปลาดี้นหนีลงน้ำได้ แล้ว ไข่จะงอยปากจิกกินเนื้อปลา จนหมด

www.kalyanamitra.org

นกยางคาบปลา
ตัวแล้วตัวเล่า
จากหนองน้ำ
มากินที่โคนต้น
กุ่มทีละตัว ๆ
ทิ้งก้างปลาไว้
เกลื่อนกลางด
อยู่ใต้โคนต้นกุ่ม
นั่นเอง

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

จนในที่สุดปลาในหนองน้ำ
ก็ถูกนกยางจับกินจนหมด
เหลือปูเดินงุ่มง่ามอยู่เพียงตัว
เดียว

เจ้าปู่เอ๊ยให้ข้าพเจ้า
ไปส่งที่สระน้ำใหญ่
เถอะนะ

รูปร่างของข้า
ไม่เหมือนปลา
กระดองข้ามันแข็ง
ทำนกงคาบไม่ถนัด
ข้าขออนุญาตเอาก้ามของข้า
หนีบคอท่านไว้

ไม่อย่างนั้น
ข้าอาจตก
ลงมาตายได้

www.kalyanamitra.org

อ้อ... ได้สิ
เรื่องแค่นี้เอง
เชิญเจ้าตาม
สบายเลย

ฮึๆ ได้ยิวเถอะข้าจะได้
ลิ้มรสเนื้อของเจ้าแล้ว

ดูซิว่าจะอร่อย
กว่าเนื้อปลา
หรือเปล่า ฮึๆ

นกยางจึงยอมให้ปู่เอาก้ามหนีบคอ
แล้วพาปู่ไปที่สระน้ำใหญ่ทันที

www.kalyanamitra.org

ฮึๆ

www.kalyanamitra.org

รุกขเทวา ซึ่งสิงสถิตย์อยู่ที่ต้นกุ่มได้เห็นเหตุการณ์ เหล่านี้โดยตลอดจึงกล่าวสุภาสิตขึ้นว่า
“บุคคลใด ใช้ปัญญาหลอกหลวงผู้อื่นย่อมไม่ได้รับความสุขเป็นนิจ เพราะผู้ใช้ปัญญาหลอกผู้อื่น
ย่อมประสบผลบาปกรรมที่ตนทำไว้ เหมือนนกกางถูกปูหนีบคอฉะนั้น”

ใบกิจกรรมที่ 2

ชื่อ.....เลขที่.....

1. สาเหตุของปัญหาเรื่อง นกกระยางกับปู คือ เรื่องอะไร

ตอบ.....

.....

.....

2. ทำไมปลาที่อยู่ในหนองน้ำถึงถูกนกยางหลอกจับ ไปกินจนหมด

ตอบ.....

.....

.....

3. ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ปูใช้วิธีการ ทำอย่างไร

ตอบ.....

.....

.....

4. ถ้าสมมุติว่านักเรียนเป็นปลา จะมีวิธีการทำให้ตนเองอยู่รอดได้อย่างไร

ตอบ.....

.....

.....

5. ปูใช้หลักการอะไร ทำให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัย

ตอบ.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 (จิตแจ่มใส พาใจเบิกบาน)

จำนวน 2 ชั่วโมง

เรื่อง การบริหารจัดการตามหลักอานาปานสติ

ครูผู้สอน นายจำเนียร โปสาวัง

1.มาตรฐานการเรียนรู้ 1.2

เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

2.ตัวชี้วัด

สวดมนต์แผ่เมตตาบริหารจัดการจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือศาสนาที่ตนนับถือ

3.สาระสำคัญ

การบริหารจิตให้มีสมาธิด้วยการฝึกอานาปานสติจะเป็นผู้มีความสุขจิตที่สมบูรณ์มีความเข้าใจในโลกและชีวิต ย่อมจะประสบผลสำเร็จในการทำงานและมีชีวิตที่สงบอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.จุดประสงค์การเรียนรู้ (เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียน)

- 4.1 สามารถบอกความหมายและประโยชน์ของการฝึกสมาธิได้
- 4.2 สามารถบอกลำดับขั้นตอนการฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติได้
- 4.3 สามารถปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 4.4 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 5.1 เป็นคนดี คือ เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นการทำงาน
- 5.2 เป็นคนเก่ง เรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นำหลักธรรมไปปฏิบัติพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ทำภาระชิ้นงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับการติชมจากเพื่อนและนำมาพัฒนาตนเอง
- 5.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีความสนุกในการปฏิบัติกิจกรรม มีความภูมิใจชื่นชมผลงานของตนและผู้อื่นพึงพอใจในการประพุดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ร่าเริงแจ่มใส

6. สาระการเรียนรู้

7. รายละเอียดกิจกรรม

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นสำรวจประเด็น

- 7.1 นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระและนั่งสมาธิ 3 นาทีแผ่เมตตาต่อสัตว์
- 7.2 ครูให้นักเรียนดูภาพการนั่งสมาธิของพุทธศาสนิกชน
- 7.3 ครูสอบถามนักเรียนนอกจากนั่งสมาธิที่โรงเรียนแล้ว มีใครบ้างที่ไปทำต่อที่บ้าน มีประโยชน์อย่างไร
- 7.4 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แก่นักเรียน

ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

- 7.5 ครูสุ่มนักเรียน 4-5 คน รินน้ำใส่ขวด ขณะรินให้เพื่อนสำเสียงดังๆ เอะอะรบกวน จับเวลาคนแรกจนถึงคนสุดท้าย
- 7.6 ครูให้นักเรียนชุดเดิมออกมารินน้ำใส่ขวดขณะรินให้เพื่อนนักเรียนเงียบ ตั้งใจดู จับเวลาเปรียบเทียบกับการรินน้ำครั้งแรก อะไรใช้เวลามากกว่ากัน
- 7.7 ครูให้นักเรียนกลุ่มที่ทำกิจกรรมส่งตัวแทนออกแสดงความคิดเห็น การรินน้ำใส่ขวด 2 สถานการณ์เป็นอย่างไร

ขั้นการวิเคราะห์

7.8 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การฝึกสมาธิ และประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

7.9 ครูให้นักเรียนสรุปขั้นตอนการฝึกสมาธิลงในสมุดของทุกคน

7.10 ครูแจกใบกิจกรรมที่ 1 ให้แก่นักเรียนทุกคนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

7.11 ครูสุ่มนักเรียน 1-2 กลุ่ม ออกสรุปขั้นตอนการฝึกสมาธิ ประโยชน์การฝึกสมาธิ

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์

7.12 นักเรียนแต่ละกลุ่ม รับผิดชอบความรู้ กรณีตัวอย่าง ร่วมกันทำกิจกรรมตาม ใบกิจกรรมที่ 2 (ความเพียร ไม่เกียจคร้าน)

7.13 ครูสุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม สรุปการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากกรณีตัวอย่าง (ความเพียร ไม่เกียจคร้าน) แล้วร่วมกันสรุปบนกระดานดำ

ขั้นวางแผนการจัดการ

7.14 นักเรียนร่วมกันวางแผนสร้างชิ้นงานที่ตนถนัดและสนใจ กลุ่มละ 1 ชิ้นงาน

ขั้นลงมือปฏิบัติ

7.15 ครูกำหนดให้นักเรียนฝึกสมาธิด้วยตนเอง โดยไม่ต้องให้ครูกำกับ กำหนดดูแล และนำวิธีการฝึกสมาธิไปปรับใช้จริง ลงในตารางบันทึกที่ครูแจกให้ผลการฝึกสมาธิประเมิน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.16 ครูนำชิ้นงานที่ทุกคนสร้างนำเสนอ เพื่อจัดแสดงที่ป้ายนิเทศหน้าชั้นเรียน ใน สัปดาห์ต่อไป

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ภาพการนั่งสมาธิของพุทธศาสนิกชน
- 2) อุปกรณ์ ขวดน้ำ แก้วน้ำ
- 3) นาฬิกาจับเวลา
- 4) ใบความรู้ที่ 1 (การสรุปขั้นตอนการฝึกสมาธิ)
- 5) ใบตารางบันทึกการฝึกสมาธิของนักเรียน

- 6) ใบความรู้ที่ 2 กรณีตัวอย่าง เรื่อง (ความเพียร ไม่เกียจคร้าน) และใบกิจกรรมที่ 2
7) หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ส 0110 – ส 0111 พระพุทธศาสนา

ของทุกสำนักพิมพ์

8) หนังสือในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระ
พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดโรงเรียนโศภก่ามวิทยา
- 2) ห้องจริยธรรมโรงเรียนโศภก่ามวิทยา
- 3) พระครูอดุลธรรมมาภิรมณ์ เจ้าอาวาสวัดโนนสำราญ ต.เซกา จ.บึงกาฬ
- 4) <http://www.aksorn.com/Lib/s/soc-01>
- 5) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.
- 6) www.Thai buddhism.hypermart.net
- 7) www.Thai goodview.com

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.สามารถบอกความหมาย และประโยชน์ของการฝึก สมาธิได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
2.สามารถบอกลำดับ ขั้นตอนการฝึกสมาธิตาม หลักอานาปานสติได้	สอบถาม	แบบสอบถาม	
3.สามารถปฏิบัติสมาธิตาม หลักอานาปานสติและ สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	ตรวจใบกิจกรรม ในบทเรียนสำเร็จรูป วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ใบกิจกรรมใน บทเรียนสำเร็จรูป วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	
4.มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	ตรวจใบกิจกรรมที่ 2	ใบกิจกรรม 2	

บันทึกหลังสอน

ผลการสอน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

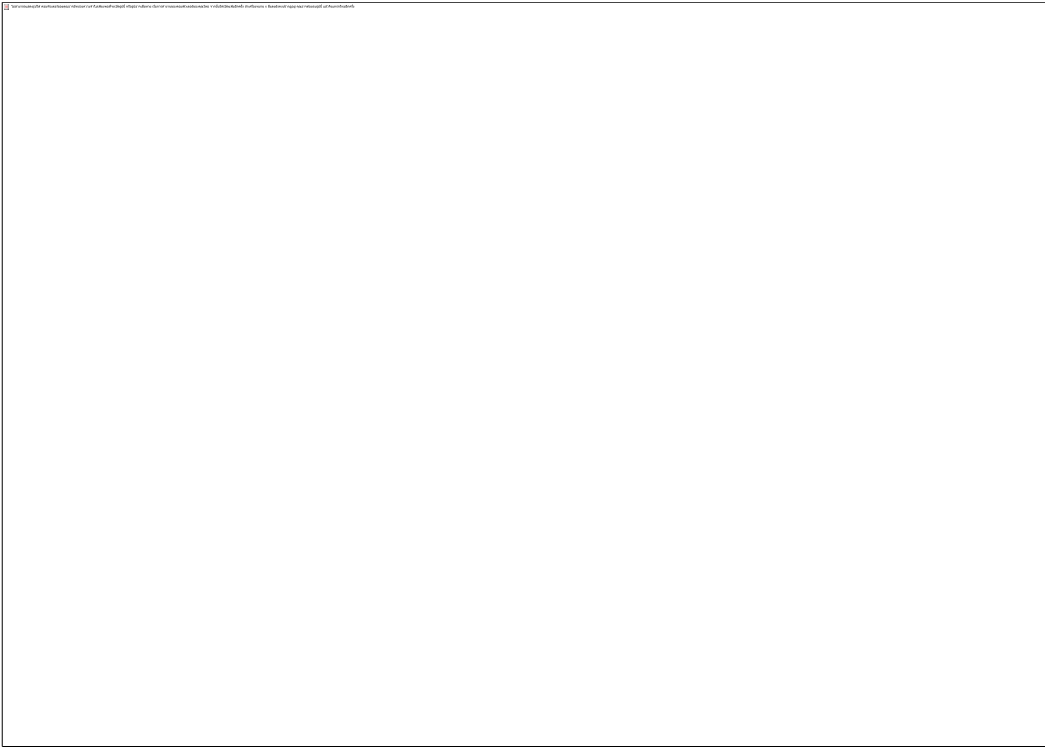
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ครูผู้สอน

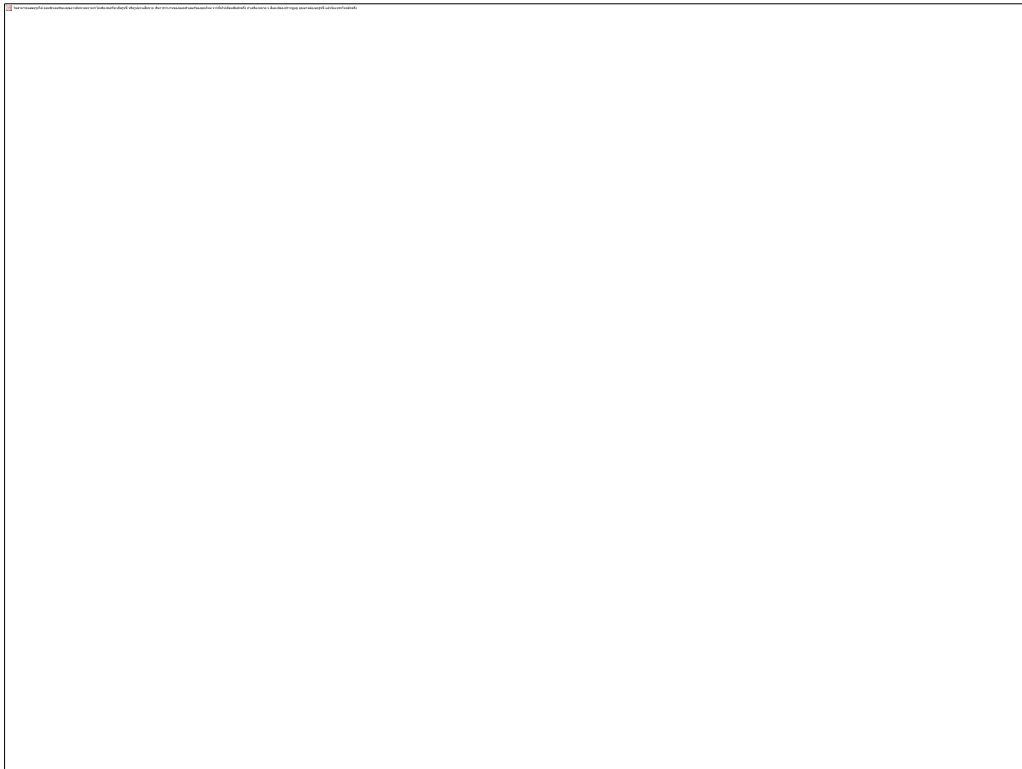
(นายจำเนียร โพสวงค์)

...../...../.....

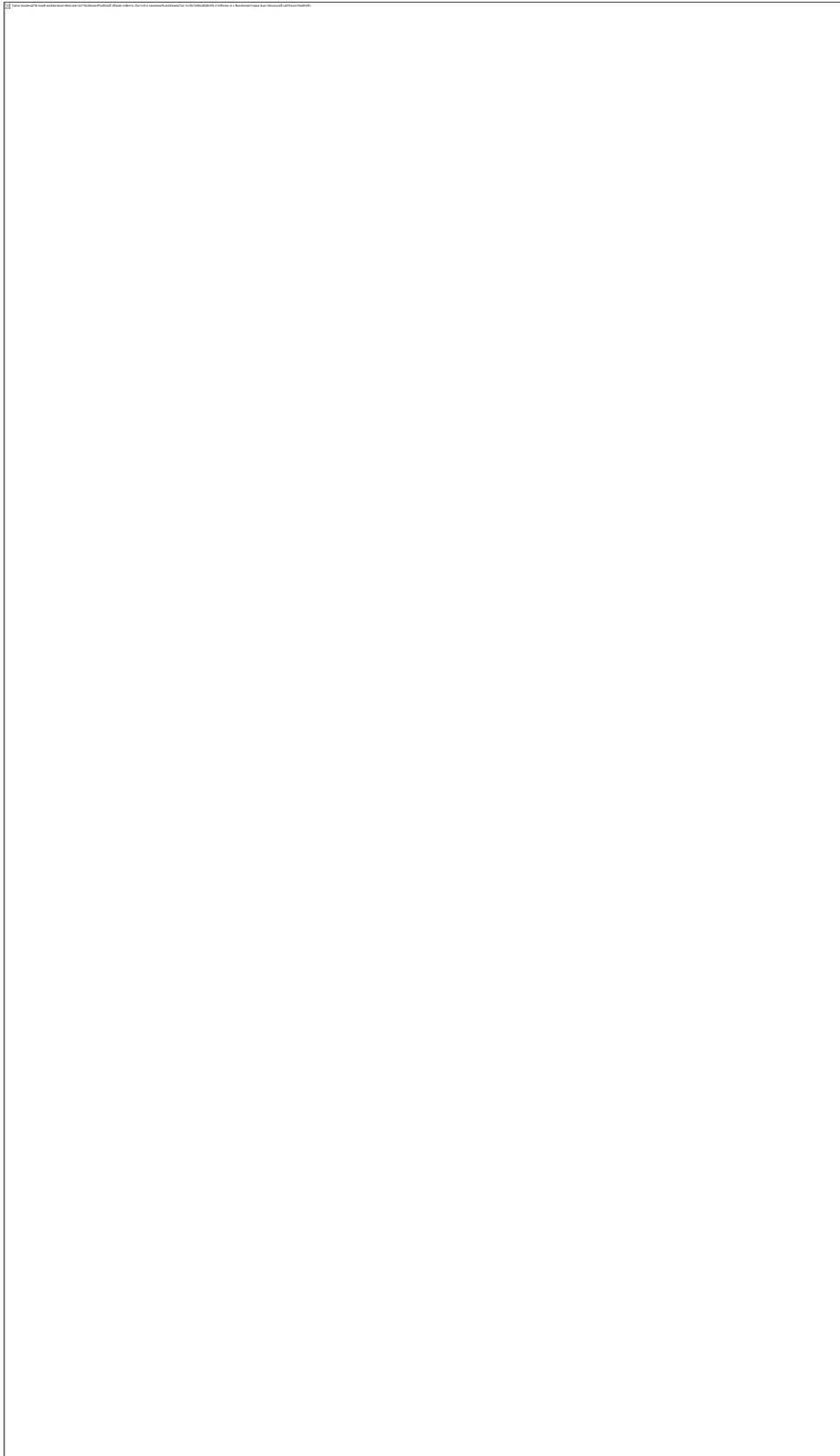
ภาคผนวก

ภาพ การนั่งสมาธิของพระภิกษุ

ภาพ การนั่งสมาธิของสามเณร

อุปกรณ์เรียน

ภาพ ขวดน้ำ แก้วน้ำ

ภาพ

นาฬิกาจับเวลา

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง การบริหารจิต

การบริหารจิต

การบริหารจิต หมายถึง เป็นการยกจิตใจให้สูงขึ้น โดยการฝึกให้เกิดสมาธิ การบริหารจิตจึงเป็นการฝึกให้เกิดสมาธินั่นเอง จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของสมาธิ และการฝึกให้เกิดสมาธิ ดังนี้

สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมให้แน่วแน่ มีจิตสงบไม่วอกแวก สมาธิมี 3 ระดับ คือ

1. ขณิกสมาธิ สงบชั่วขณะ หรือ ชั่วคราว
2. อุปจารสมาธิ จิตตั้งมั่นเฉียดฉาน คือใกล้ ฉาน
3. อัปปนาสมาธิ จิตสงบตั้งมั่นแน่วแน่ คือความสงบในฉานนั่นเอง

ประโยชน์ของสมาธิ

ผู้ที่มีสมาธิ ย่อมมีจิตที่พร้อมในการกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จได้โดยง่าย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน ความตั้งมั่นแห่งจิตนี้จะทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่านเวลาดูหนังสือก็จะทำให้เข้าใจได้ง่าย ใช้เวลาน้อยในการศึกษาหาความรู้

2. ประโยชน์ในการทำงาน การทำงานด้วยใจเป็นสมาธิ รู้จักการลำดับงานให้ดีกว่าอะไรควรที่จะทำก่อน ทำทีหลัง ขณะที่ทำงานก็มีใจจดจ่ออยู่ในสิ่งนั้นจนสำเร็จ ทำให้ไม่พะวักพะวงต่อการทำงาน ถ้าหากไม่มีสมาธิแล้วย่อมจะทำให้งานสับสน น่าเบื่อหน่าย มีความฟุ้งซ่านเกิดขึ้น ความเพียรพยายามก็จะหมดไป ปัญญาก็จะถดถอยลงไปด้วย ดังนั้นการทำงานมากจะต้องอาศัยความเพียร และกำลังใจอันแข็งแกร่ง

ภาพ การฝึกสมาธิ

3. ประโยชน์ในการควบคุมกิเลส คนธรรมดาย่อมมีกิเลสทุกคน บางคนควบคุมไว้ได้ กิเลสก็ไม่ทำความเดือดร้อนให้ แต่กิเลสที่ควบคุมไม่ได้นั้นย่อมทำลายทุกอย่าง ครอบงำจิต บงการให้จิตทำตามอำนาจของกิเลส ดังนั้นถ้าหากจิตควบคุมกิเลสได้แล้ว ทุกอย่างก็จะสงบ เรียบร้อย เหมือนไฟถ้าเราควบคุมมันได้ก็จะนำมาใช้ประโยชน์ได้

4. ประโยชน์ต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต คนเราหากถูกกิเลสรบกวนแล้ว ย่อมจะถูกรบกวนด้วยความโลภ โกรธ และพยาบาท ทำให้สุขภาพจิตเสีย ทำให้โรคร้ายต่างๆ ตามมาเช่น โรคกระเพาะอาหาร โรคหัวใจ ฯลฯ ถ้าสุขภาพจิตไม่ดี สุขภาพกายก็ไม่ดี ดังนั้นการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมทำให้จิตสงบ เมื่อจิตสงบดีแล้วย่อมเห็นสิ่งทั้งหลายตามความจริง คือ เกิดปัญญาอันถูกต้องนำไปสู่ความหลุดพ้นอันเป็นเป้าหมายทางพุทธศาสนานั้นเอง

การฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติ

การฝึกสมาธิเบื้องต้นตามหลักอานาปานสติ เป็นการบริหารจัดการที่ดีอย่างหนึ่ง อานาปานสติ แปลว่า สติกำหนดลมหายใจเข้าออก เป็นการฝึกกรรมฐานวิธีหนึ่งในจำนวน 40 วิธี วิธีนี้เหมาะกับทุกคน เพราะทุกคนมีลมหายใจ การปฏิบัติอานาปานสติมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการฝึกสมาธิ

1. เลือกสถานที่ ต้องไม่มีเสียงรบกวน ไม่อับลม
2. กำหนดเวลา คือต้องเลือกเวลาที่เหมาะสม เช่น ไม่ทำหลังรับประทานอาหารใหม่ๆ ขณะที่เหนื่อย ไม่ควรกำหนดเวลานานเกินไป
3. สมาทานศีล คือ การรักษาศีล ซึ่งมีศีล 5 หรือ ศีล 8 อาจจะขอจากพระภิกษุหรือตั้งจิตอธิษฐาน งดเว้นกายทุจริต วจีทุจริต สรุปล่วงก่อนปฏิบัติสมาธิต้องเป็นผู้มีศีลก่อน เพราะศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิ

ภาพ พระสงฆ์ เป็นผู้นำ
การฝึกสมาธิให้กับ
ประชาชน

4. **นมัสการพระรัตนตรัย** เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และทำให้จิตผ่องใส โดยการเริ่มทำ
 ■ ดั่งนี้หนึ่งประนมมือ กราบพระรัตนตรัยสามครั้ง แล้วกล่าวคำนมัสการ ว่า

อรหัง สัมมาสัมพุทโธภควา อิมหิ สักกาเรหิ ตัง ภควันตัง อภิปุชยามิ

(คำแปล) พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์ บริสุทธิหมดจด จากกิเลส
 เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง โดยชอบข้าพเจ้าบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า
 พระองค์นั้นด้วยเครื่องสักการทั้งหลายเหล่านี้ (กราบ)

สวากขาโต ภควโต ธัมโม อิมหิ สักกาเรหิ ตัง ธัมมัง อภิปุชยามิ

(คำแปล) พระเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้าบูชาพระธรรมด้วยเครื่องสักการ
 ทั้งหลายเหล่านี้ (กราบ)

สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสังโฆ อิมหิ สักกาเรหิ ตัง สังฆัง อภิปุชยามิ

(คำแปล) พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าปฏิบัติดีแล้วข้าพเจ้าบูชาพระสงฆ์ด้วย
 เครื่องสักการทั้งหลายเหล่านี้ (กราบ)

ภาพ การสวดมนต์ไหว้พระ

5. แม่เมตตา กล่าวคำแม่เมตตา ส่งความปรารถนาดีไปยังมนุษย์ และสัตว์จำพวก ดังนี้

สัพเพ สัตตา อะเวรา อภัยปัชฌา อะนีฆา สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ
(คำแปล) สัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ทั้งหมดทั้งสิ้นจง
เป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้
เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย
จงมี ความสุขกาย สุขใจ รักษาตน ให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด

กะตะปุณฺณัง มัยหัง สัพเพ ภาคิ ะวันตุ เต

ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้มีส่วนได้เสวย ผลบุญที่ข้าพเจ้าทั้งหลายได้บำเพ็ญดีแล้ว
นะบัดนี้เถิด

6. ตัดกังวล ตัดห่วง ตัดกังวลทุกอย่างให้หมดสิ้น ไม่ว่าเรื่องงาน เรื่องเรียน เรื่อง
ญาติมิตร พี่น้อง ไม่คิดถึงอดีต อนาคต ให้กำหนดเฉพาะปัจจุบัน คือ ลมหายใจเข้า ลมหายใจ
ออกเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้จิตใจฟุ้งซ่าน

ชั้นลงมือปฏิบัติ

1. การนั่ง ให้นั่งบนพื้น ในท่า “สมาธิ” เหมือนพระพุทธรูปปางสมาธิ อาจทำได้

2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 นั่งขัดบัลลังก์ หรือเรียกว่า “ขัดสมาธิราบ” โดยเอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวา
ทับมือซ้าย ตั้งตัวตรง

1.2 นั่งขัดสมาธิเพชร คือ นั่งเท้าซ้ายทับขาขวา เท้าขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย
ตั้งตัวตรง

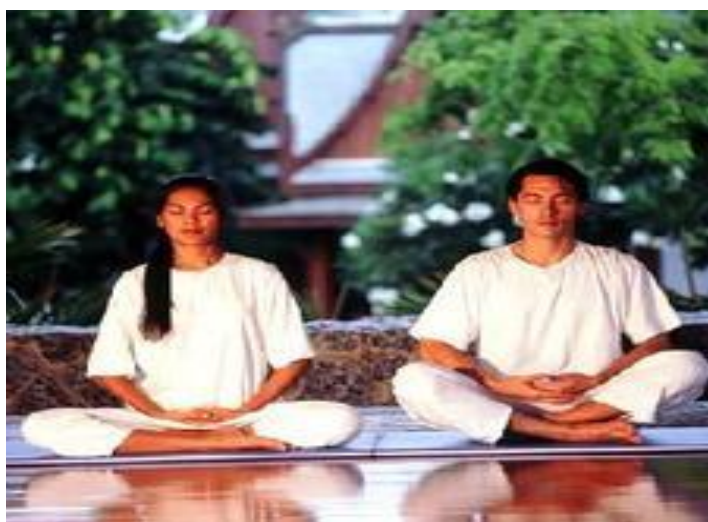

ภาพ การนั่งสมาธิราบ

ภาพ การนั่งสมาธิเพชร

2. การกำหนดลมหายใจ เมื่อเริ่มต้นกำหนดลมหายใจให้สูดหายใจเข้าออกอย่างเต็มที่ ให้ลมเต็มปอด 3 ครั้ง เพื่อกำหนดการเข้าออกของลมให้สะดวก ต่อจากนั้นปล่อยลมหายใจเข้าออกตามปกติ เมื่อลมหายใจเข้าก็มีสติ รู้ว่าหายใจเข้า พร้อมกับภาวนาพระพุทธรูปว่า “พุท” เมื่อหายใจออกก็มีสติรู้ว่า หายใจออก พร้อมกับภาวนาพระพุทธรูปว่า “โธ” ปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนจิตไม่ฟุ้งซ่านออกไปข้างนอก ได้ชื่อว่า ทำสำเร็จไประดับหนึ่งแล้ว แล้วค่อยๆ ยากขึ้นไป ดังนี้

- 1. หายใจเข้านับ 1 หายใจออกนับ 2 หายใจเข้านับ 3 หายใจออกนับ 4 เรื่อยไปจนครบกำหนดฝึกสมาธิ ก็นาทีตามที่ตั้งใจ
- 2. หายใจเข้านับ 1 หายใจออกนับ 1 หายใจเข้านับ 2 หายใจออกนับ 2 หายใจเข้านับ 3 หายใจออกนับ 3 เรื่อยไปจนครบกำหนดที่ตั้งใจไว้ว่าจะฝึกสมาธิกั นาที
- 3. หายใจเข้า หายใจออกนับ 1 หายใจเข้า หายใจออกนับ 2 หายใจเข้า หายใจออก นับ 3 เรื่อยไปจนครบกำหนดที่ตั้งใจไว้ว่าจะฝึกสมาธิกั นาที
- 4. หายใจเข้า หายใจออกนับ 1 หายใจเข้า หายใจออกนับ 2 แล้วย้อนกลับไป นับเริ่มต้นใหม่หายใจเข้า หายใจออกนับ 1 หายใจเข้า หายใจออกนับ 2 หายใจเข้า หายใจออกนับ

ภาพ การนั่งสมาธิ

ใบกิจกรรมที่ 1

สาระพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

2

ชื่อ.....

เลขที่.....

ให้นักเรียนบอกลำดับขั้นตอนการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติได้

1.

2

3

4

5

6

7

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

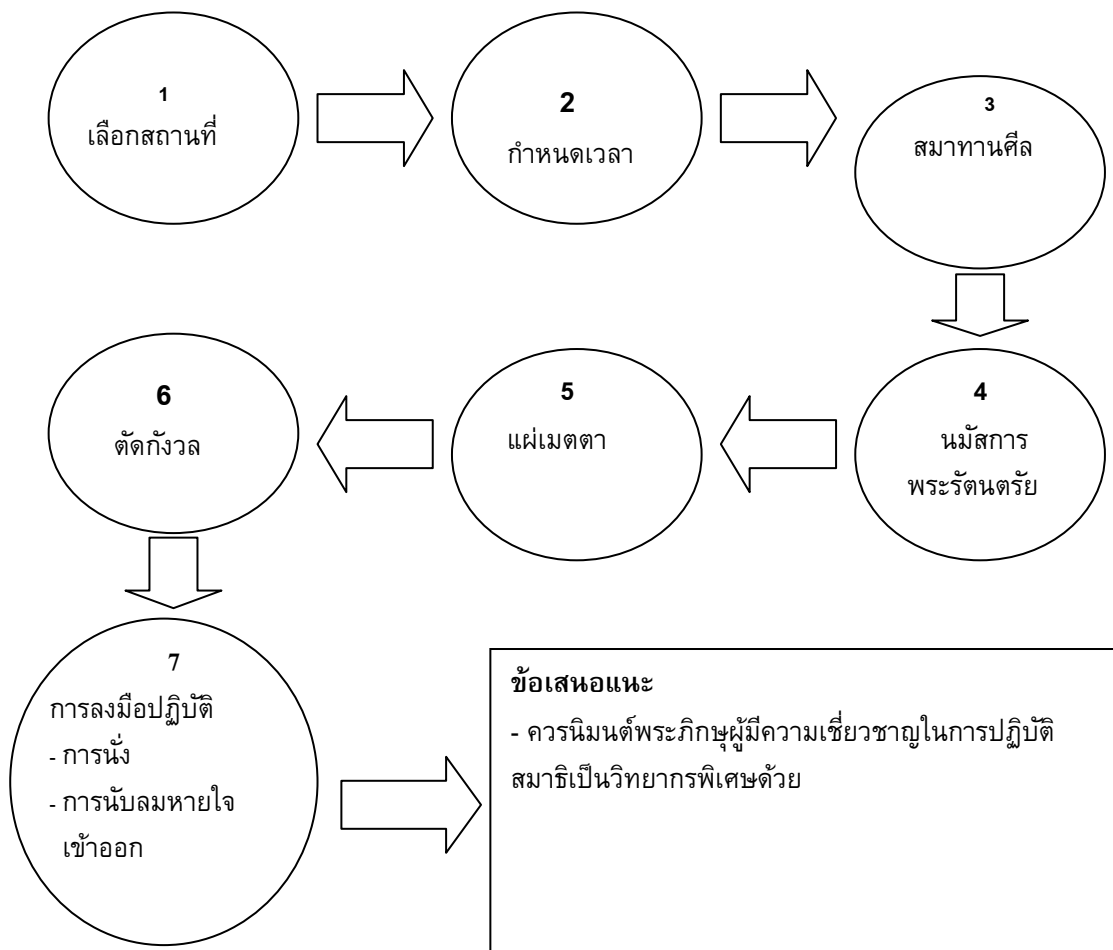
.....

.....

.....

.....

เจलयोजनाที่ 1

ใบความรู้ที่ 2
กรณีตัวอย่าง
(ความขยันหมั่นเพียร)

ครั้งหนึ่งในอดีตกาล ณ นคร
พาราณสี อันเป็นนครที่มีความ
เจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวม
ของการศึกษาศิลปวิทยาใน
แขนงต่าง ๆ

มีชายหนุ่มคนหนึ่งได้เดินทาง
ไปศึกษาศิลปวิทยา ยังเมือง
ตักกศิลา

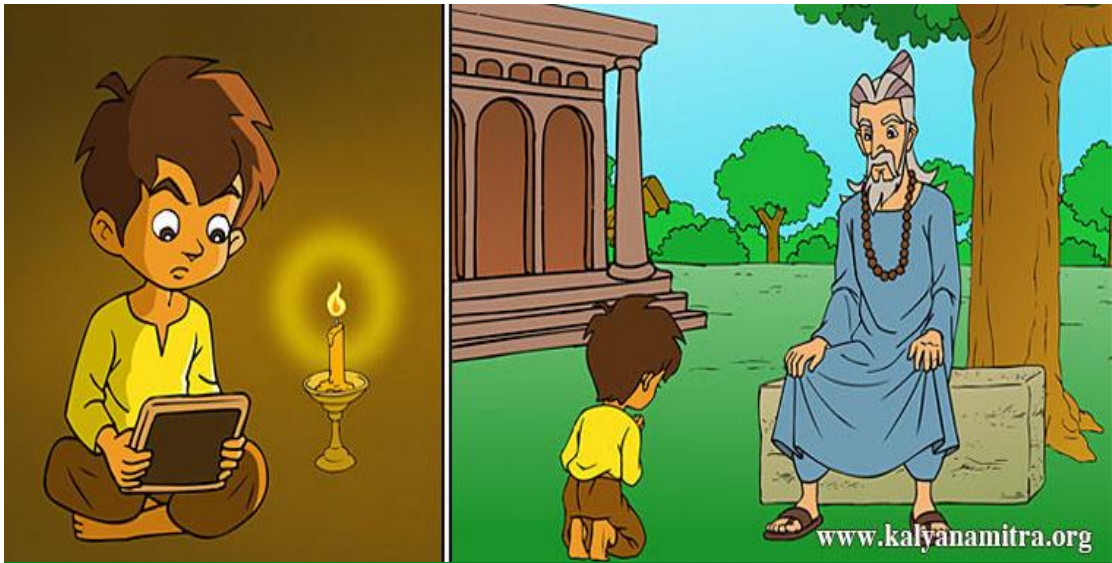
เขาได้เลือกเรียนในสำนักของ
อาจารย์ที่ศำปาโมกข์ ผู้มีความ
เชี่ยวชาญท่านหนึ่ง

ชายหนุ่มเป็นคนขยันหมั่นเพียร และ
ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เขาจึงเป็นที่รัก
ของอาจารย์อย่างยิ่ง

แม้ว่าจะขยันหมั่นเพียรเท่าใด แต่เนื่องจากเป็น
คนปัญญาที่บึ้ง จึงไม่สามารถเรียนรู้ได้ดั่งตั้งใจ

จนในที่สุดเกิดความท้อแท้ใจ จึงเข้าไป
กราบลาอาจารย์ เพื่อกลับบ้านเกิดของ

www.kalyanamitra.org

ท่านอาจารย์ครับ
ศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียน
กับท่านมานานแล้ว

แต่ศิษย์มีปัญญาที่
ไม่สามารถรองรับความรู้
ของอาจารย์ได้เลย

www.kalyanamitra.org

ดังนั้น ศิษย์จึงมา
กราบลาอาจารย์ เพื่อกลับไป
ยังเมืองพาราณสีขอรับ

ศิษย์รัก เจ้าเป็นคนดี
มีความซื่อสัตย์เพียร
อาจารย์เข้าใจดี

www.kalyanamitra.org

อาจารย์ได้ท่องมนต์บทหนึ่ง
ซึ่งเป็นมนต์ บทสั้น ๆ ให้ชายหนุ่ม
ได้ฟัง

อาจารย์ที่ศานาโมกข์หวังจะ
ช่วยเหลือศิษย์ให้มีความรู้ติดตัว
เพื่อป้องกันภัย ที่อาจเกิด
ขึ้นในภายหน้าจึงเคี่ยวเข็ญศิษย์
คนนี้ให้ท่องมนต์นี้กลับไป
กลับมาับร้อย ๆ ครั้ง

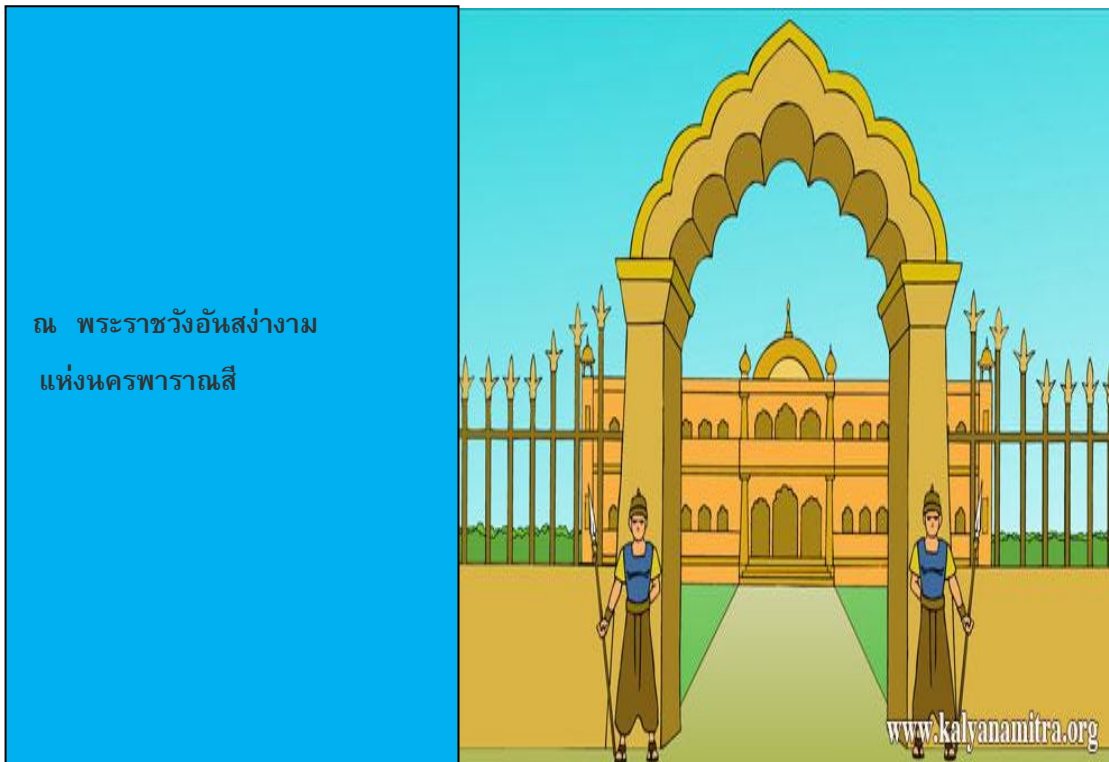

ชายหนุ่มตั้งใจท่องมนต์จนในที่สุด

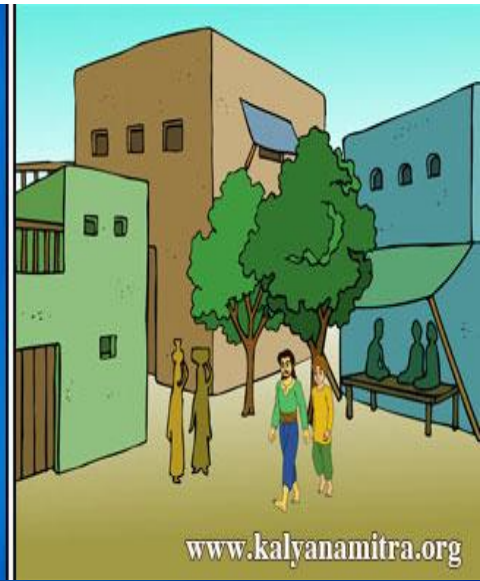

จากนั้นชายหนุ่มจึงกราบลาอาจารย์ กลับสู่เมืองพาราณสีบ้านเกิดของตน

พระราชาร้องการทราบความจริง เมื่อคิดวิธีการแล้ว ในเวลาเย็นจึงปลอมพระองค์เป็นพระราชา
ต้องการทราบความจริง เมื่อคิดวิธีการแล้ว ในเวลาเย็นจึงปลอมพระองค์เป็นชาวบ้านธรรมดา
เสด็จไปตามบ้านเรือนต่าง ๆ เนื่องจากทรงคิดว่า พวกชาวบ้านมักจะสนทนาปรึกษากันใน
ช่วงเวลาอาหารเย็นชาวบ้านธรรมดา เสด็จไปตามบ้านเรือนต่าง ๆ เนื่องจากทรงคิดว่า พวก
ชาวบ้านมักจะสนทนาปรึกษากันในช่วงเวลาอาหารเย็น

พระราชา และคนรับใช้ได้แอบ
ซ่อนตัวอยู่หลังพุ่มไม้ คอยซุ่มดู
การกระทำของพวกโจรอย่าง
เงียบ ๆ

เอาแรงมือกันหน่อย
ใกล้สำเร็จแล้ว

อะเตลี อะเตลี
กิงการะณา อะเตลี
อะหังปิตัง
ชานามิ ชานามิ

ท่านพยายาม
ท่านพยายาม
ท่านพยายามทำไม

www.kalyanamitra.org

เราไม่รู้ เราไม่รู้

จาก!!

เจ้าของบ้าน
รู้ตัวแล้ว เหน็ดดีกว่า

www.kalyanamitra.org

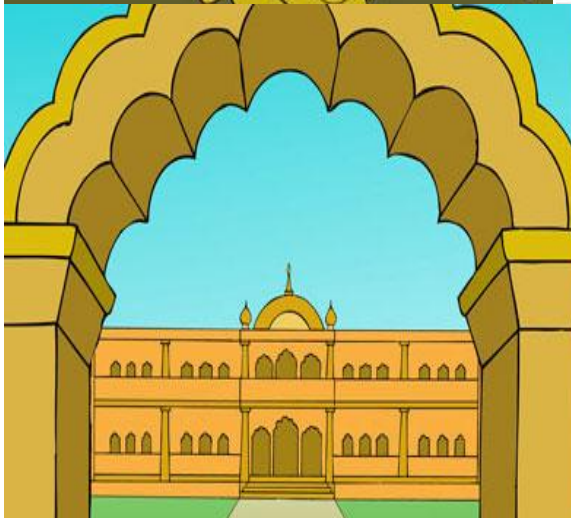

ตัวใครตัวมันละ

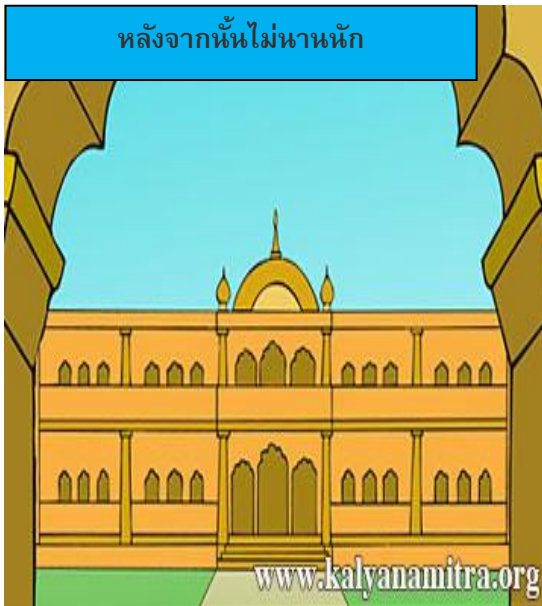

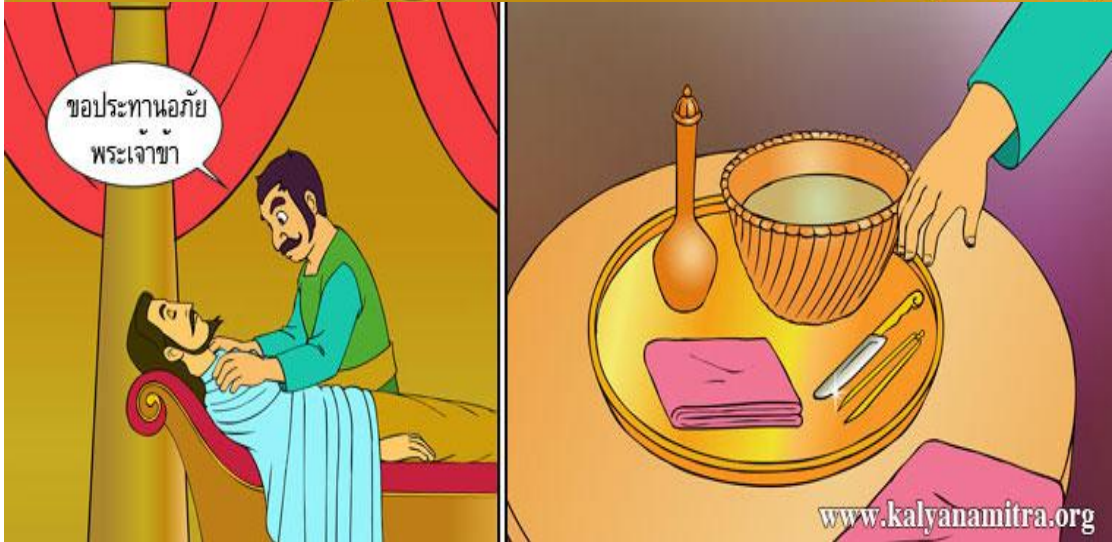
เฮ้ย!
รอชาดวยสิ

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

ในระหว่างนั้น พระราชาได้ท่อมนต์ เพื่อทบทวนขึ้นพอดี ทำให้ช่างกลับก เข้าใจว่าพระราชาคงรู้ถึงแผนการของตน

www.kalyanamitra.org

www.kalyanamitra.org

เมื่อพระราชชาติยีนช่างกลับก
พูดดั่งนั้น ก็พิโรธลุกลนผลันขึ้นจาก
ที่ประทับในทันที

ช่างกลับกจึงกราบทูลแผนการณทุก
อย่างทีเสนาบดีวางไว้ เพื่อแย่ง
ชิงราชบัลลังก์จากพระราชชาติ

เมื่อพระราชชาติทรงทราบเรื่องทั้งหมดจึง
สั่งให้ทหาร ไปจับเสนาบดีมา แล้ว
เนรเทศออกจากพระนครจนชั่วชีวิต

ชายหนุ่มผู้มีความขยันหมั่นเพียร
ได้รับการยกย่องนับถือจาก
พระราชอาอย่างสมเกียรติและได้
ดำรงตำแหน่งเสนาบดีแห่งพระนคร
พาราณสีด้วยความผาสุกตลอดมา

ใบกิจกรรมที่ 2

ชื่อ.....เลขที่.....

1. สาเหตุของปัญหา คือ เรื่องอะไร

ตอบ.....

.....

2. ชายหนุ่มในนิทานเรื่องนี้ใช้วิธีการอย่างไรในการเรียนรู้

ตอบ.....

.....

3. ในการตรวจสอบว่าประชาชน มีความสุขสบายหรือไม่ พระราชาทำอะไรบ้าง

ตอบ.....

.....

4. พระราชาทำอะไร ช่างตัดผมจึงสามารถพบความผิด

ตอบ.....

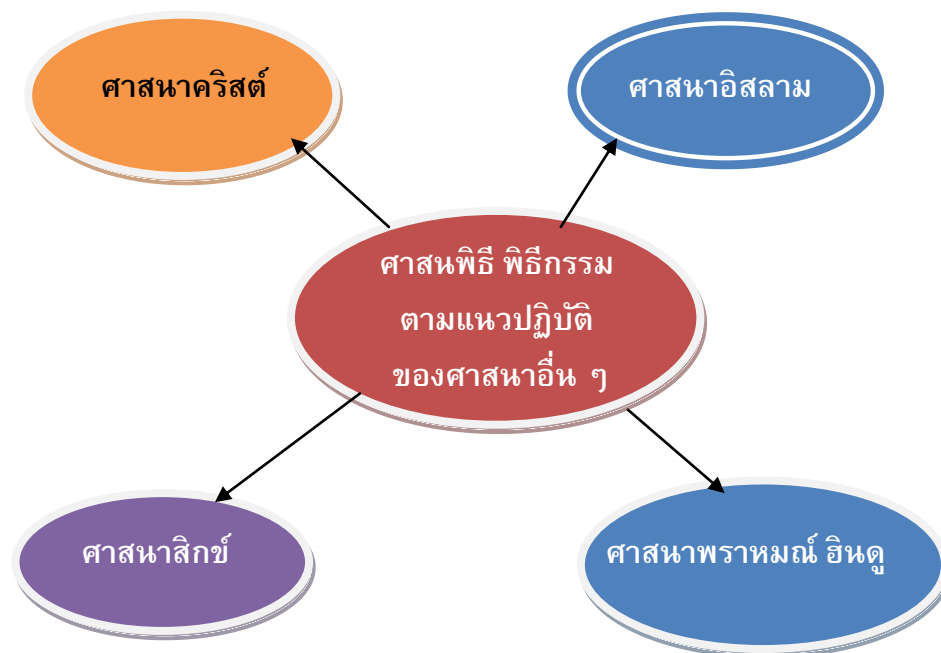
.....

5. ถ้านักเรียน ต้องการทำอะไรให้สำเร็จนักเรียนจะใช้หลักการอะไรเป็นเกณฑ์ในการทำงาน

ตอบ.....

.....

6.สาระการเรียนรู้

7. รายละเอียดกิจกรรม

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นสำรวจประเด็น

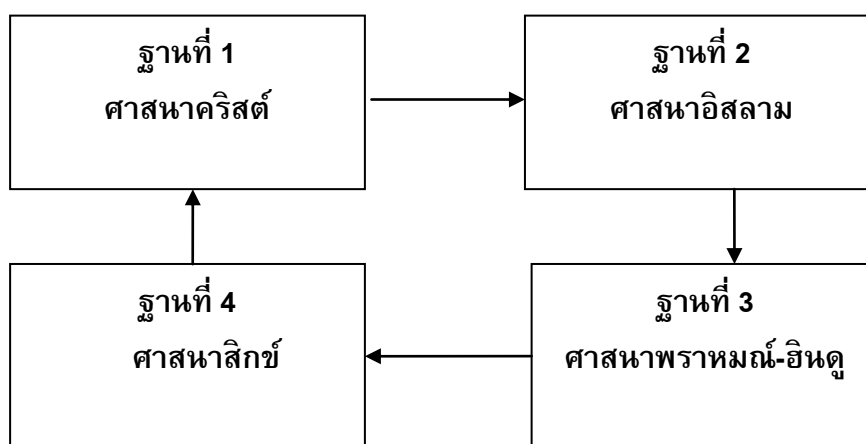
- 7.1 นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระและนั่งสมาธิ 3 นาทีแผ่เมตตาต่อสัตว์
- 7.2 ครูให้นักเรียนดูภาพ ศาสนสถานของ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ศาสนาสิกข์
- 7.3 ครูสุ่มสอบถามนักเรียน 2-3 คน ใครเคยรู้จัก ศาสนาที่อยู่ในภาพที่ดูหรือไม่และเป็นของศาสนาใดบ้าง โดยเขียนรายละเอียดที่กระดานดำ
- 7.4 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แก่นักเรียน

ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน

- 7.5 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 6-7 คน โดยละความสามารถ คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน
- 7.6 ครูแจกชุดการเล่นเกมนิรนัยลักษณ์ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ศึกษาและนำเสนอรูปแบบการเล่น โดยอธิบายแนวการนำเสนอของกลุ่ม ที่หน้าชั้นเรียน

7.7 ครูสอบถามนักเรียน ได้อะไรจากที่เล่นเกมส์ โดยครูพยายามให้นักเรียนสรุปให้ได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายตามความเชื่อของแต่ละศาสนาแต่เราสามารถร่วมกันได้เหมือนกับชิ้นงานที่นักเรียนทำต้องประกอบด้วยหลายชิ้นส่วน สุดท้ายคือความมั่งคั่งที่เกิเกิดขึ้นกับสังคมไทยที่มีแต่ความสันติสุข บนความหลากหลาย

7.8 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาและทำงานตามใบกิจกรรมที่ 1-4 ใช้ระบบฐานความรู้ใช้เวลาฐาน ๆ ละ 10 นาที ซึ่งทุกกลุ่มจะได้เรียนทุกฐานความรู้หมุนเวียนตามผัง ดังนี้

ขั้นวิเคราะห์

7.9 นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาปฏิบัติกิจกรรมตามฐานความรู้ใช้เวลาฐาน ๆ ละ ประมาณ 10 นาที

7.10 เมื่อได้ศึกษาเรียบร้อยแล้วให้ส่งตัวแทนของกลุ่มนำเสนอในผลการศึกษาที่หน้าชั้นเรียนใช้เวลากลุ่มละประมาณ 5 นาที

7.11 ขณะที่นักเรียนปฏิบัติงาน ครูคอยช่วยเหลือแนะนำ เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจ และขั้นตอนการเรียน ทำให้นักเรียนทำงานได้รวดเร็วขึ้น

(ชั่วโมงที่ 2)

ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์

7.12 นักเรียนแต่ละกลุ่ม รับผิดชอบความรู้ กรณีตัวอย่าง ร่วมกันทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 5 (กว้างใจเพชร)

7.13 ครูสุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม สรุปการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากกรณีตัวอย่าง (กว้างใจเพชร) แล้วร่วมกันสรุปบนกระดานดำ

ชั้นวางแผนการจัดการ

7.14 นักเรียนร่วมกันวางแผนสร้างชิ้นงานที่ตนถนัดและสนใจ กลุ่มละ 1 ชิ้นงาน

ชั้นลงมือปฏิบัติ

7.15 ครูกำหนดให้นักเรียนฝึกสมาธิด้วยตนเอง โดยไม่ต้องให้ครูกำกับ กำหนดดูแล และนำวิธีการฝึกสมาธิไปปรับใช้จริง ลงในตารางบันทึกที่ครูแจกให้ผลการฝึกสมาธิประเมิน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.16 นักเรียนนำชิ้นงานที่ทุกคนสร้างนำเสนอ เพื่อจัดแสดงที่ป้ายนิเทศหน้าชั้นเรียน ในสัปดาห์ต่อไป

8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ภาพศาสนสถานของศาสนาคริสต์
- 2) ภาพศาสนสถานของศาสนาอิสลาม
- 3) ภาพศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์
- 4) ภาพศาสนสถานของศาสนาสิกข์
- 5) ใบความรู้ที่ 1 (ศาสนาคริสต์)
- 6) ใบความรู้ที่ 2 (ศาสนาอิสลาม)
- 7) ใบความรู้ที่ 3 (ศาสนาพราหมณ์)
- 8) ใบความรู้ที่ 4 (ศาสนาสิกข์)
- 9) หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ส 0110 – ส 0111 พระพุทธศาสนา
ของทุกสำนักพิมพ์
- 10) หนังสือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระ
พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

8.2 แหล่งเรียนรู้

- 1) ห้องสมุดโรงเรียนโสภณวิทย์วิทยา
- 2) ห้องจริยธรรมโรงเรียนโสภณวิทย์วิทยา
- 4) <http://www.aksorn.com/Lib/s/soc-01>
- 5) www.geocities.com/wisuttipom/Buddhist.html.
- 6) www.ThaiBuddhism.hypermart.net

9. การวัดผลและประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน
1.บอกความหมายของ ศาสนพิธี พิธีกรรมของ ศาสนาคริสต์ ศาสนา อิสลาม ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และศาสนาสิกข์ ได้ 2.อธิบายถึงความสำคัญ ศาสนพิธีและพิธีกรรมที่ สำคัญของแต่ละศาสนาได้ 3.มีทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	สอบถาม ตรวจใบกิจกรรม ที่ 1-2-3-4 ตรวจใบกิจกรรมที่5	แบบสอบถาม ใบกิจกรรม 1,2,3,4 ใบกิจกรรม 5	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ภาคผนวก

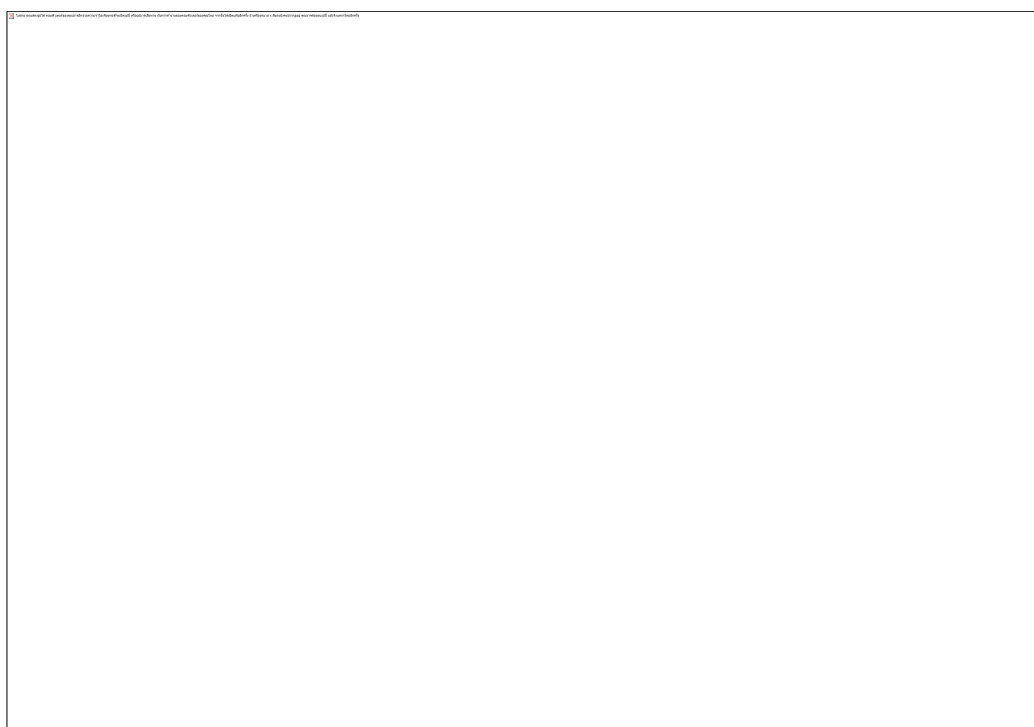
ภาพ โบสถ์ของศาสนาคริสต์

ภาพ มัสยิด อัลฮะรอม นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ภาพ โบสถ์ อชาดรัม ในประเทศอินเดีย

ภาพ สุวรรณวิหาร ศาสนสถานของศาสนาสิกข์

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์ เป็นศาสนาที่มีรากฐานมาจากศาสนา ยิว ซึ่งพระเยซูเป็นผู้ปรับปรุงให้บริสุทธิ์ เป็นศาสนา มีคัมภีร์ที่สำคัญคือ คัมภีร์ไบเบิล หลักคำสอน คือให้มีความรักต่อทุกคนเหมือนรักตนเอง โดยยึดหลักบัญญัติ 10 ประการ หลักตรีเอกานุภาพ พิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

1. พิธีศีลจุ่ม

คือเป็นการล้างบาปสำหรับเด็กที่เกิดใหม่ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็ให้เทน้ำศักดิ์สิทธิ์ลงบนศีรษะเพื่อชำระล้างบาป

2. พิธีศีลกำลัง

คือ เป็นเจิมหน้าผากด้วยน้ำมันเป็นการยืนยันศรัทธาในศาสนาคริสต์

3. ศีลแก้บาป

คือ เป็นการสารภาพบาปชาวคริสต์ไปโบสถ์เพื่อสารภาพบาปที่ตนทำเอาไว้โดยมีบาทหลวงเป็นตัวแทนพระเจ้าที่จะยกบาปให้

4. ศีลมหาสนิท

คือ พิธีรับศีล โดยใช้ขนมปังและเหล้าองุ่น แทนกายและโลหิตของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

5. ศีลเจิมคนไข

เจิมหน้าผาก ด้วยน้ำมันที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำโดยบาทหลวง เพื่อให้กำลังใจผู้ป่วย

6. ศีลบวช

โดยมี

คือ พิธีการบวชเป็นบาทหลวงของศาสนาคริสต์

7. พิธีศีลสมรส

ดำเนินการโดยบาทหลวงเป็น

พยาน

นอกจากนั้น ยังมีแนวปฏิบัติ อื่นๆ เช่นการทำเครื่องหมายกางเขนแสดงความเคารพตามหลักตรีเอกานุภาพ คือ

1. ยกมือขวาแตะหน้าผาก กล่าวว่า เดชะนามพระบิดา
2. ยกมือขวาแตะที่ป่าซ้าย กล่าวว่า พระบุตร
3. ยกมือขวาแตะที่ป่าขวา กล่าวว่า พระจิต

แล้วพนมมือที่หน้าอก กล่าวคำว่า อาเมน หมายความว่า ขอกุศลนี้จงดลบันดาลให้พระเจ้าสิงสถิตสิงสถิตอยู่กับข้าพเจ้าตลอดไป

พิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งคือ พิธีมิซา เป็นการเข้าร่วมสวดมนต์ที่โบสถ์ในวันอาทิตย์เพื่อกระทำศีลมหาสนิท

ภาพ การประกอบพิธีมิสซาของบาทหลวง

ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาคริสต์

ชื่อ.....เลขที่.....

1.พิธีใดที่ชาวคริสต์ต้องทำตั้งแต่กำเนิด

ตอบ.....

.....

2.เหล้าองุ่นและขนมปัง เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในพิธีอะไร

ตอบ.....

.....

3.การสารภาพบาป หมายถึงอะไร

ตอบ.....

.....

4.เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์หมายถึง

ตอบ.....

.....

5.พิธี มิซา หมายถึงอะไร

ตอบ

.....

.....

เฉลยใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาคริสต์

1. พิธีใดที่ชาวคริสต์ต้องทำตั้งแต่กำเนิด

ตอบ พิธีศีลจุ่มหรือศีลล้างบาป

2. เหล้าองุ่นและขนมปัง เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในพิธีอะไร

ตอบ พิธีศีลมหาสนิท

3. การสารภาพบาป หมายถึงอะไร

ตอบ คือ เป็นการสารภาพบาปชาวคริสต์ไปโบสถ์เพื่อสารภาพบาปที่ตนทำเอาไว้โดยมีบาทหลวงเป็น ตัวแทนพระเจ้าที่จะยกบาปให้

4. เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์หมายถึง

ตอบ เครื่องหมายกางเขน

5. พิธี มิซา หมายถึงอะไร

ตอบ เป็นการเข้าร่วมสวดมนต์ที่โบสถ์ในวันอาทิตย์เพื่อกระทำศีลมหาสนิท

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม มีศาสดาคือ ท่าน นบีมูฮัมหมัด มีคัมภีร์ทางศาสนา คือคัมภีร์อัลกุรอาน
นับถือ พระอัลเลาะห์ เป็นพระเจ้าสูงสุด หลักคำสอน มี 2 หลักใหญ่ ๆ คือ

1.หลักศรัทธา มี 6 ประการ คือ 1.ศรัทธาต่อพระเจ้า 2.ศรัทธาต่อเทวดา 3.ศรัทธาต่อ
พระคัมภีร์ 4.ศรัทธาต่อศาสนทูต 5.ศรัทธาต่อวันสิ้นโลก 6.ศรัทธาต่อกฎของพระเจ้า

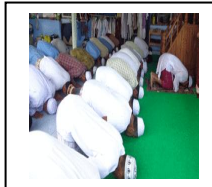
2.หลักปฏิบัติ 5 ประการ ดังนี้

1.การปฏิญาณตน

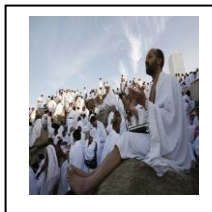
คือ มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิญาณตน ว่าไม่มี
พระเจ้าองค์อื่นนอกจาก พระอัลเลาะห์
ต้องศรัทธาต่อ อัลเลาะห์ และนบีมูฮัมหมัด

2.การละหมาด

คือ การสวดมนต์แสดงความเคารพต่อ
พระเจ้าซึ่งชาวมุสลิมจะต้องละหมาด
วันละ 5 ครั้ง

3.การถือศีลอด

คือ เป็นการถือศีลอดของชาวมุสลิมในเดือน
รอมฎอน ตรงกับเดือน 9 ของปฏิทินศาสนา
อิสลามเป็นการงดเว้น การกิน การดื่ม
การมีเพศสัมพันธ์ ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้น
จนกระทั่งตกดิน

4.การบริจาค

ซะกาต

เสี่ยสละ

ทรัพย์สิน

คือ การบริจาค สิ่งของชาวมุสลิมที่มี
เพื่อฝึกจิตรู้จัก

5.การประกอบ

พิธีฮัจญ์

คือ การไปแสวงบุญ ปฏิบัติศาสนกิจที่
เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ใบกิจกรรมที่ 2

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาอิสลาม

ชื่อ.....เลขที่.....

1.พิธีที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติทุกวัน คือ

ตอบ.....

2.ในชั่วชีวิตหนึ่งที่คนมุสลิมไปไปให้ได้ คือ

ตอบ.....

3.หลักศรัทธาของอิสลามประกอบด้วยอะไรบ้าง

ตอบ.....

4.คำปฏิญาณตนของชาวมุสลิมคืออะไร

ตอบ.....

5.หลักปฏิบัติของชาวมุสลิม มีอะไรบ้าง

ตอบ

.....

.....

เฉลยใบกิจกรรมที่ 2

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาอิสลาม

1. พิธีที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติทุกวัน คือ

ตอบ.....การละหมาด.....

2. ในชั่วชีวิตหนึ่งที่คุณมุสลิมไปไปให้ได้ คือ

ตอบ..ไปพิธีฮัจญ์ ที่เมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย.....

3. หลักศรัทธาของอิสลามประกอบด้วยอะไรบ้าง

ตอบ 1.ศรัทธาต่อพระเจ้า 2.ศรัทธาต่อเทวทูต 3.ศรัทธาต่อพระคัมภีร์
 4.ศรัทธาต่อศาสนทูต 5.ศรัทธาต่อวันสิ้นโลก 6.ศรัทธาต่อกฎของพระเจ้า

4. คำปฏิญาณตนของชาวมุสลิมคืออะไร

ตอบ.....มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิญาณตน ว่าไม่มีพระเจ้าองค์อื่นนอกจาก พระอัลเลาะห์
ต้องศรัทธาต่อ อัลเลาะห์ และ นบีมุฮัมมัด

5. หลักปฏิบัติของชาวมุสลิม มีอะไรบ้าง

ตอบ 1.การปฏิญาณตน คือ มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิญาณตน ว่าไม่มีพระเจ้าองค์อื่น
นอกจากพระอัลเลาะห์ต้องศรัทธาต่อ อัลเลาะห์และ นบีมุฮัมมัด

 2.การละหมาด คือ การสวดมนต์แสดงความเคารพต่อพระเจ้าซึ่งชาวมุสลิมจะต้อง
ละหมาดวันละ 5 ครั้ง

 3.การถือศีลอด คือ เป็นการถือศีลอดของชาวมุสลิมในเดือน รอมฎอน ตรงกับ
เดือน 9 ของปฏิทินศาสนาอิสลามเป็นการงดเว้น การกิน การดื่ม การมีเพศสัมพันธ์ ตั้งแต่พระ
อาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งตกดิน

 4.การบริจาค คือ ะกาตการบริจาค สิ่งของชาวมุสลิมที่มีทรัพย์สินแก่คน
ยากจนเพื่อฝึกจิตรู้จักเสียสละ

 5.การประกอบพิธีฮัจญ์ คือ การไปแสวงบุญ ปฏิบัติศาสนกิจที่เมืองเมกกะ
ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาเดียวกัน โดยที่ศาสนาฮินดูพัฒนามาจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีคัมภีร์เดิม 3 คัมภีร์ เรียกว่าไตรเพท ต่อมาเพิ่มอีก 1 คัมภีร์ คือ 1.ฤคเวท (ว่าด้วยการสรรเสริญเทพเจ้า) 2.ยชุรเวท (ว่าด้วยการบูชาโยญ ระเบียบพิธีต่าง ๆ) 3.สามเวท (ว่าด้วยการขับกล่อมเทพเจ้า) 4.อาถรรพเวท (ว่าด้วยคาถาเวทมนต์ต่าง ๆ)

ภาพ สัญลักษณ์ศาสนาพราหมณ์เรียกว่า โอม

คำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ หลักธรรม 10 ประการ หลักอาศรม 4 (พรหมจารี คฤหัสถ์ วานปรสัถ์ และสันยาสี) หลักปรมาตมันและ โมกษะ

ภาพ พระตรีมูรติ (ลักษณะที่แยกพระองค์เป็น 3 เทพเจ้า อันประกอบด้วยพระพรหม (ผู้สร้าง) พระวิษณุ (ผู้ดูแล) พระศิวะ (ผู้ทำลาย) สามเทพสูงสุดแห่งศาสนาพราหมณ์หรือ ฮินดู

มีพิธีที่สำคัญ 4 พิธี คือ

- 1.พิธี เกี่ยวกับวาระ ซึ่งพราหมณ์แบ่งวาระออกเป็น 4 วาระคือ วรณพราหมณ์ วรณกษัตริย์ วรณแพทย์ วรณศูทร แต่ละวาระก็มีแนวปฏิบัติแตกต่างกันออกไป แต่ถ้าหากมีการแต่งงานข้ามวาระ ลูกที่เกิดมาจะกลายเป็นจันताल ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม
- 2.พิธีสังการ คือพิธีกรรมประจำบ้าน มี 12 พิธี เช่น การแต่งงาน การตั้งครุฑ
- 3.พิธีศราท เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา บรรพบุรุษล่วงลับไปแล้ว
- 4.พิธีบูชาเทพเจ้า แต่ละวาระ ก็มีการบูชาแตกต่างกัน

ภาพ พระกฤษณะ "ภควทศิตา" หลักธรรมอันสูงสุดแห่งศาสนาพราหมณ์

ใบกิจกรรมที่ 3

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ชื่อ.....เลขที่.....

1. ตริมูรติ หมายความว่าอย่างไร

ตอบ.....

.....

2. หมายถึงอะไร

ตอบ.....

.....

3. ระบบวรรณในศาสนาพราหมณ์ มีอะไรบ้าง

ตอบ.....

.....

4. คัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์มีอะไรบ้าง

ตอบ.....

.....

5. จากภาพ มีเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ชื่ออะไรบ้าง

ตอบ.....

.....

เฉลยใบกิจกรรมที่ 3

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

1. ตริมูรติ หมายความว่าอย่างไร

ตอบ....พระตรีมูรติ (ลักษณะที่แยกพระองค์เป็น 3 เทพเจ้า อันประกอบด้วย พระพรหม (ผู้สร้าง) พระวิษณุ(ผู้ดูแล) พระศิวะ (ผู้ทำลาย) สามเทพสูงสุดแห่งศาสนาพราหมณ์หรือ ฮินดู

2. หมายถึงอะไร

ตอบ สัญลักษณ์ศาสนาพราหมณ์เรียกว่า โอม

3. ระบบวรรณในศาสนาพราหมณ์ มีอะไรบ้าง

ตอบ วรรณะออกเป็น 4 วรรณะคือ วรรณพราหมณ์ วรรณกษัตริย์ วรรณแพทย์ วรรณศูทร

4. คัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์มีอะไรบ้าง

ตอบ 1.ฤคเวท (ว่าด้วยการสรรเสริญเทพเจ้า) 2.ยชุรเวท (ว่าด้วยการบูชาัญญ ระเบียบพิธีต่าง ๆ) 3.สามเวท (ว่าด้วยการขับกล่อมเทพเจ้า) 4.อาถรรพเวท (ว่าด้วยคาถาเวทมนต์ต่าง ๆ)

5. จากภาพ มีเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ชื่ออะไรบ้าง

ตอบ พระพรหม (ผู้สร้าง) พระวิษณุ (ผู้ดูแล) พระศิวะ (ผู้ทำลาย)

ใบความรู้ที่ 4

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาสิกข์

ศาสนาสิกข์ เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีความแตกแยกระหว่างศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อให้คนในประเทศอินเดียมีความสามัคคีกัน โดยศาสนาสิกข์สอนให้นับถือพระเจ้าองค์เดียวกัน มีความเสมอภาคทั้งชายและหญิง คัมภีร์ในศาสนา เรียกว่า ครันถสาหิต

ชาวสิกข์ทุกคนต้องทำพิธี "ปาหุล" คือพิธีล้างบาป เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะรับเอา "กะ" คือสิ่งเริ่มต้นด้วยอักษร "ก" 5 ประการ ดังต่อไปนี้

Five Essentials of The Sikh Uniform

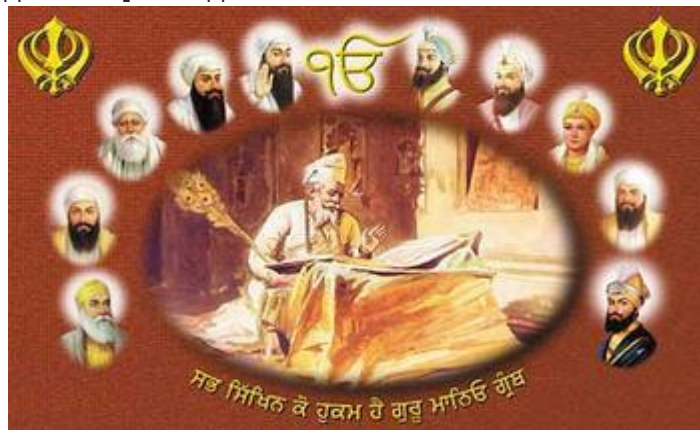
ภาพ ชาวสิกข์ที่ผ่านพิธีปาหุล

ภาพ อุปกรณ์ 5 ประการของชาวสิกข์

1. เกศ คือ การไว้ผมยาวโดยไม่ตัดเลย
2. กังฆา คือหวีขนาดเล็ก
3. กฉา คือกางเกงขาสั้น
4. กรา คือ กำไลมือทำด้วยเหล็ก
5. กิรปาน คือ ดาบ

ศาสดา หรือ กุรุ แห่งศาสนาสิกข์มี 10 ท่าน ต่อจากนั้นศาสดาองค์ที่ 10 ได้ประกาศให้ถือพระคัมภีร์เป็นศาสดาแทน และไม่มีการแต่งตั้งศาสดาต่อไปอีก (ยกเว้นนิกายนามซารีถือว่ายังมีศาสดาต่อไปได้อีกจนบัดนี้ รวม 16 องค์แล้ว) ศาสดาทั้ง 10 ท่าน ได้แก่

1. กุรุนานัก
2. กุรุอังคัต
3. กุรุอมรทาส
4. กุรุรามดาส
5. กุรุอรชุน
6. กุรุหริโควินท์
7. กุรุหริไร
8. กุรุหริกิชัน
9. กุรุเตฆพหุฑูร์
10. กุรุโควินทสิงห์

ภาพ ศาสดาศาสนาสิกข์ 10 ท่าน

สัญลักษณ์ศาสนาสิกข์

พิธีกรรมศาสนาสิกข์

1. พิธีอมฤตสังสการ เป็นพิธีรับคนเข้าศาสนา โดยให้ชาวสิกข์นั่งพร้อมกันในที่เดียวกัน แล้วหยิบอาหารใส่ปากให้แก่กัน โดยไม่คำนึงถึงชนชั้นวรรณะ ไม่ว่าวรรณะใดก็สามารถเข้าเป็นศาสนิกสิกข์ได้ทั้งหมด

ภาพแสดง ศาสนิกชนขณะรับอมฤตที่เตรียมตาม ศาสนนิกายซิกข์จาก "ปัญจปีอาเร"

2. พิธีสังคัต เป็นพิธีชุมนุมของศาสนิกชนสิกข์ ผู้เข้าร่วมต้องเช็ดรองเท้า ตักน้ำทำทุกอย่างด้วยตนเองไม่มีผู้ใดได้รับการยกเว้น โดยเชื่อว่าใครทำได้มากเท่าใดก็จะเป็นประโยชน์แก่ศาสนาสิกข์มากเท่านั้น

ภาพ การชุมนุมของผู้นับถือศาสนาสิกข์

ภาพ สุวรรณวิหารหรือวิหารทองคำ เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ของชาวสิกข์อยู่ในรัฐปัญจาบของประเทศอินเดีย

ใบกิจกรรมที่ 4

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาสิกข์

ชื่อ.....เลขที่.....

1.พิธี ปาหุล คือพิธีอะไร

ตอบ.....

.....

2.ภาพดั่งกล่าวคืออะไร

ตอบ.....

.....

3.คัมภีร์ศาสนาสิกข์ คืออะไร

ตอบ.....

.....

4.พิธีสังคัตคือ พิธีอะไร

ตอบ.....

.....

5.จากภาพเป็นศาสนาสถาน ของศาสนาใด

ตอบ.....

.....

เจลยใบกิจกรรมที่ 4

เรื่อง ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนวปฏิบัติศาสนาสิกข์

1.พิธี ปาหุล คือพิธีอะไร

ตอบ คือพิธีล้างบาป เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะรับเอา "กะ" คือสิ่งที่เริ่มต้นด้วยอักษร "ก" 5 ประการ

2.ภาพดังกล่าวคืออะไร

ตอบ.. อุปกรณ์ 5 ประการของชาวสิกข์ 1.เกศ คือ การไว้ผมยาวโดยไม่ตัดเลย 2.กังขมา คือหัวขนาดเล็ก 3.กฉา คือกางเกงขาสั้น 4.กรรา คือ กำไลมือทำด้วยเหล็ก 5.กิริปาน คือ ดาบ ศาสตรา หรือ คुरु แห่งศาสนาสิกข์

3.คัมภีร์ศาสนาสิกข์ คืออะไร

ตอบ ครันถสาหิพ

4.พิธีสังคัต คือ พิธีอะไร

ตอบ..เป็นพิธีชุมนุมของศาสนิกชนสิกข์ ผู้เข้าร่วมต้องเช็ดรองเท้า ตักน้ำทำทุกอย่างด้วยตนเองไม่มีผู้ใดได้รับการยกเว้น โดยเชื่อว่าใครทำได้มากเท่าใดก็จะเป็นประโยชน์แก่ศาสนาสิกข์มากเท่านั้น

5.จากภาพเป็นศาสนาสถาน ของศาสนาใด

ตอบ สุวรรณวิหารหรือวิหารทองคำ เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ของชาวสิกข์อยู่ในรัฐปัญจาบของประเทศอินเดีย

(เอกสารหมายเลข 2.1 ภาคผนวก ช ประกอบรายงานการพัฒนา
นวัตกรรมการเรียนรู้)

แผนการจัดการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม(สาระพระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

นายจำเนียร โปสาวัง

ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

คำนำ

เอกสารเล่มนี้เป็นภาคผนวก ข ซึ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทดลอง มีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มี 7 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย

- 1.ขั้นสำรวจประเด็น
- 2.ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน
- 3.ขั้นการวิเคราะห์
- 4.ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์
- 5.ขั้นวางแผนการจัดการ
- 6.ขั้นลงมือปฏิบัติ
7. ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองใน สาระพระพุทธศาสนา ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีคุณลักษณะที่หลักสูตรต้องการ โดยเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ฯ จำนวน 10 แผน

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ตรวจสอบ แผนการจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนคณะครู นักเรียนโรงเรียนโสภณวิทย์วิทยา ทุกคนที่ช่วยให้เอกสารเล่มนี้สำเร็จและสมบูรณ์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ครู ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบ้างพอสมควร

นายจำเนียร โพสวงค์

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	1
แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ ตามแนว พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1.....	21
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2.....	54
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3.....	99
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4.....	163
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5.....	194
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6.....	240
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7.....	283
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8.....	325
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9.....	369
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10.....	403

การวิเคราะห์หลักสูตรสาระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- 1.เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2.เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
- 3.เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4.เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
- 5.เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6.เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลการจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมี คุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

- 1 .รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2 .ซื่อสัตย์สุจริต
- 3 .มีวินัย
- 4 .ใฝ่เรียนรู้
- 5 .อยู่อย่างพอเพียง
- 6 .มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7 .รักความเป็นไทย
- 8 .มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้ สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและ พหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่ม สาระการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.ภาษาไทย
- 2.คณิตศาสตร์
- 3.วิทยาศาสตร์

4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่าง วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นมีความเกี่ยวข้องตลอด ดังแสดงไว้ในภาพที่ 1

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

1. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 1.ความสามารถในการสื่อสาร
- 2.ความสามารถในการคิด
- 3.ความสามารถในการแก้ปัญหา
- 4.ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- 5.ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2.ซื่อสัตย์สุจริต
- 3.มีวินัย
- 4.ใฝ่เรียนรู้
- 5.อยู่อย่างพอเพียง
- 6.มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7.รักความเป็นไทย
- 8.มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้

- ๑.ภาษาไทย
- ๒.คณิตศาสตร์
- ๓.วิทยาศาสตร์
- ๔.สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
๕. สุขศึกษาและพลศึกษา
๖. ศิลปะ
๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
๘. ภาษาต่างประเทศ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- 1.กิจกรรมแนะแนว
- 2.กิจกรรมนักเรียน
- 3.กิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์

คุณภาพผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐกิจศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดและสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

การกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัด เป็นกรอบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	
มาตรฐาน ส 1.1	มาตรฐาน 1.2
ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
1.อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน	1.ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
2.วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธ- ศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน	2.มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	
มาตรฐาน ส 1.1	มาตรฐาน 1.2
ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
3.วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติและมรดกของชาติ	3.วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธี และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
4.อธิบายความสำคัญของพระพุทธ -ศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือกับ การพัฒนาชุมชน และการจัดระเบียบสังคม	4.อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
5.วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	5.อธิบายความแตกต่างของศาสนพิธีพิธีกรรมตามแนวปฏิบัติของศาสนาอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การยอมรับ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน
6.วิเคราะห์และประพุดิตตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
7.อธิบายโครงสร้าง และสาระสังเขปของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	
8.อธิบายธรรมคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนา แก้ปัญหาของชุมชนและสังคม	
9.เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้ และดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	
มาตรฐาน ส 1.1	มาตรฐาน 1.2
ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
10. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	
11. วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	

เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และการกำหนดหน่วยการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 2

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2																		
หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานที่ 1.1										มาตรฐานที่ 1.2						
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	3	4	5	
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 (เส้นทางแห่งพุทธศาสนา) ประวัติและความสำคัญของ พระพุทธศาสนา		/	/	/	/													
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (ตามรอยพุทธเจ้าและสาวก) พุทธประวัติ พุทธสาวก ศาสนิกชนตัวอย่างและชาดก																		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (ร่วมธรรมนำชีวิต) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/						

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แสดงถึงความเชื่อมโยงจากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2																	
หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	มาตรฐานที่ 1.1										มาตรฐานที่ 1.2					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	3	4	5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 (คติธรรมนำชีวิต) พระไตรปิฎกและพุทธสุภาษิต							/										
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 (ครองของชาวพุทธ) หน้าที่ชาวพุทธและมารยาท ชาวพุทธ													/	/			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 (ระลึกถึงความดี) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศาสนพิธี															/	/	/
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 (จิตแจ่มใส พაใจเบิกบาน) การบริหารจิตและการเจริญ ปัญญา									/	/							
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 (เรียนรู้หลากหลาย) ศาสนพิธี พิธีกรรมตามแนว ศาสนาอื่น ๆ												/					/

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นสิ่งที่ครูจะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบก่อนว่าจะเรียนเรื่องอะไรบ้างมาก น้อยอย่างไรเพื่อทำให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวศึกษา ซึ่งระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา คือ

คำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา

รหัส ส 22101

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง

จำนวน 1.00 หน่วยกิต

เวลา 2 ชั่วโมง/ สัปดาห์

ศึกษา วิเคราะห์ พระพุทธ เกี่ยวกับ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้านการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน ในปัจจุบัน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี กับประเทศเพื่อนบ้าน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์และมรดกของชาติ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม พุทธประวัติ สรุปลและวิเคราะห์ พุทธประวัติ เรื่อง การผจญมาร การตรัสรู้ การสั่งสอน ชาดก เรื่อง มิตตวินทุกชาดก ราโชวาทชาดก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา หรือศาสนาที่ตนนับถือกับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคมสรุปลและวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่อง การผจญมาร การตรัสรู้ หรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

ศึกษา วิเคราะห์ ปฏิบัติตน พระธรรม เกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (ธรรมคุณ 6) อริยสัจ 4 ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) ชั้น 5 – อายุตนะ สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักกรรม – สมบัติ 4 วิบัติ 4 อกุศลกรรมบถ 10 อบายมุข 6 นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : สุข 2 (สามีส, นiramิส) มรรค(ธรรมที่ควรเจริญ) : บุญนิमितของมัชฌิมาปฏิปทา ดรุณธรรม 6 กุลจิรัฎฐิติธรรม 4 กุศลกรรมบถ 10 สติปัฏฐาน 4 มงคล 38 ในเรื่องประเพณีธรรม เว้นจากความชั่ว เว้นจากการดื่มน้ำเมา พุทธศาสนสุภาษิต เรื่อง กมมุนา วตตตี โลโก (สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม) กลยานการี กลยาน ปาปการี จ ปापкі (ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว) สุขุ ปุญญสุ อัจจโย (การสั่งสมบุญนำสุขมาให้) ปุชโก ลภเต ปุชั วนุทโก ปฏิวุนทน (ผู้บูชาเขาย่อมได้รับการบูชาตอบ ผู้ให้เขาย่อมได้รับการให้ตอบแทน) พระไตรปิฎกโครงสร้างชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระสูตรตันตปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก จุพกัมมวิภังคสูตร คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ ฌาน – ญาณ การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา สวตมณฑ์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและการเจริญปัญญาฝึกการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน 4 เน้นอานาปานสติ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2 วิธีคือ วิธีคิดแบบอุปายปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระสงฆ์ เกี่ยวกับ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ นางชุชชุตตรา พระเจ้าพิมพิสาร ชาวพุทธตัวอย่าง เรื่อง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส พระมหากษัตริย์ราชินีไท้ หน้าที่ชาวพุทธ เรื่องการเข้าใจบทบาทของพระภิกษุ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การประพฤติตนให้เป็น แบบอย่าง การฝึกบทบาทของตนเองในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบรรยายธรรม การจัดนิทรรศการ การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การเป็นลูก ที่ดีตามหลักทศเบื่องหน้าในทศ 6 การแสดงตนเป็นพุทธมามะกะ มรยาทชาวพุทธและการ ปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ เรื่องการต้อนรับ(การปฏิสันถาร) มรยาทของผู้เป็นแขก ฝึกปฏิบัติ ระเบียบพิธี การยืม การให้ที่นั้ง การเดินสวนทาง การสนทนา การรับสิ่งของ การแต่งกายไป วัด การแต่งกายไปงานมงคล งานอวมงคล ศาสนพิธี เรื่องการทำบุญตักบาตร การถวาย ภัตตาหาร สิ่งของที่ควรถวายและสิ่งของต้องห้ามสำหรับพระภิกษุ การถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน การถวายผ้าอาบน้าฝน การจัดเครื่องไทยธรรม เครื่องไทยธรรม การกรวดน้ำ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า และการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีในท้องถิ่นต่าง และการจัด ระเบียบสังคม โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้อุพระพุทธศาสนา ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ สุข และ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในด้าน การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

จากคำอธิบายรายวิชาจะเห็นว่า สารการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะต้อง เรียนรู้ดังนั้นมีมากดังนั้น การวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของ ตัวชี้วัดและ คำอธิบายรายวิชาและคุณลักษณะการเรียนรู้ สารที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งมี 2 มาตรฐาน มีความสอดคล้องกันอย่างไร ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่าง มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา และคุณลักษณะการเรียนรู้ สารที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม (พระพุทธศาสนา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.1	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
1.อธิบายการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน	1.การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เข้าสู่ประเทศ เพื่อนบ้านและ การนับถือ พระพุทธศาสนา ของประเทศ เพื่อนบ้านใน ปัจจุบัน	1.อธิบาย 2.ความรู้ความ เข้าใจ 3.การวิเคราะห์	เห็นความสำคัญ พระพุทธศาสนา	1.มีวินัย 2.ใฝ่เรียนรู้ 3.มุ่งมั่นการ ทำงาน
2.วิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้าง ความเข้าใจอันดีกับประเทศ เพื่อนบ้าน	2.ความสำคัญ ของ พระพุทธศาสนา ที่ช่วยเสริมสร้าง ความเข้าใจอันดี กับประเทศเพื่อน บ้าน	การวิเคราะห์	1.เกิดศรัทธา 2.เห็น ความสำคัญ พระพุทธศาสนา	1.มีวินัย 2.ใฝ่เรียนรู้ 3.มุ่งมั่นการ ทำงาน
3.วิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือในฐานะที่เป็น รากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติและมรดก ของชาติ	3.ความสำคัญ ของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตน นับถือในฐานะที่ เป็นรากฐานของ วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของ ชาติและมรดก ของชาติ	การวิเคราะห์	1.เห็นคุณค่า 2.ให้ความสำคัญ พระพุทธศาสนา	1.มีวินัย 2.ใฝ่เรียนรู้ 3.มุ่งมั่นการ ทำงาน
4.อภิปรายความสำคัญของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ ตนนับถือกับการพัฒนาชุมชน และการจัดระเบียบสังคม	4.ความสำคัญ ของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตน นับถือกับการ พัฒนาชุมชนและ การจัดระเบียบ สังคม	1.การอภิปราย 2.อธิบาย 3.ความรู้ความ เข้าใจ	1.เห็น ความสำคัญ	1.มีวินัย 2.ใฝ่เรียนรู้ 3.มุ่งมั่นการ ทำงาน 4.ซื่อสัตย์ สุจริต

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มาตรฐานที่ 1.1	ตัวชี้วัด	คุณลักษณะการเรียนรู้			
		ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
5.วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	5.พุทธประวัติหรือประวัติศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	1.การวิเคราะห์ 2.การอภิปราย	1.การเป็นแบบอย่างที่ดี	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน	
6.วิเคราะห์และประพาดิตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	6.ประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	1.วิเคราะห์ 2.การปฏิบัติ	1.การเป็นแบบอย่างที่ดี	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน	
7.อธิบายโครงสร้างและสาระสังเขปของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	7.โครงสร้างและสาระสังเขปของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	1.การอธิบาย 2.การอภิปราย 3.ความรู้ความเข้าใจ	-	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน	
8.อธิบายธรรมคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดเห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม	8.ธรรมคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดเห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม	1.อธิบาย 2.อภิปราย	1.เห็นคุณค่า 2.เห็นความสำคัญ	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความเป็นไทย	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.1	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
9. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือ วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	9.การพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือ วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	1.การอธิบาย 2.การปฏิบัติ 3.การสร้าง ค่านิยม	1.เห็นคุณค่า 2.สร้างความ ตระหนัก	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความเป็นไทย 7.มีจิต สาธารณะ
10.สวดมนต์ แผ่เมตตาบริหารจัดการจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	10.สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	1.การอธิบาย 2.การปฏิบัติ 3.การพัฒนา ค่านิยม	1.เห็นคุณค่า 2.สร้างความ ตระหนัก	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความเป็นไทย 7.มีจิต สาธารณะ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.1	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
11.วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	11.การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	1.การวิเคราะห์ 2.การปฏิบัติ 3.การสร้างความตระหนัก	1.เห็นคุณค่า 2.สร้างความตระหนัก	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นในการทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความเป็นไทย 7.มีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.2	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
1.ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคล ต่าง ๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	1.การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	1.การปฏิบัติ 2.สร้างความตระหนัก	1.เห็นความสำคัญ 2.เห็นคุณค่า	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.มีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.2	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
2. มีมรรยาทของความเป็น ศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	2.มรรยาทของ ความเป็น ศาสนิกชนที่ดี	1.การปฏิบัติ 2.สร้างความ ตระหนัก	1.เห็น ความสำคัญ 2.เห็นคุณค่า	1.รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการ ทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความ เป็นไทย 7.มีจิต สาธารณะ
3. วิเคราะห์คุณค่าของศาสนพิธี และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	3.ของศาสนพิธี และปฏิบัติตน	1.ความรู้ความ เข้าใจ 1.การปฏิบัติ 2.สร้างความ ตระหนัก	1.เห็น ความสำคัญ 2.เห็นคุณค่า	1.รักษาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการ ทำงาน 5.ซื่อสัตย์ สุจริต 6.รักความ เป็นไทย 7.มีจิต สาธารณะ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็น ศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด มาตรฐานที่ 1.2	คุณลักษณะการเรียนรู้			
	ความรู้ (K)	กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)	เพิ่มเติม
4. อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	4.วันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตน	1.การอธิบาย 2.ความรู้ความเข้าใจ 3.การอภิปราย 4.การปฏิบัติ	1.เห็นความสำคัญ 2.เห็นคุณค่า	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์สุจริต 6.รักความเป็นไทย 7.มีจิตสาธารณะ
5. อธิบายความแตกต่างของ ศาสนพิธีพิธีกรรมตามแนวปฏิบัติของศาสนาอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การยอมรับ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน	5.ของศาสนพิธีพิธีกรรมตามแนวปฏิบัติของศาสนาอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การยอมรับและความเข้าใจซึ่งกันและกัน	1.การอธิบาย 2.ความรู้ความเข้าใจ 3.การอภิปราย 4.การปฏิบัติ	1.เห็นความสำคัญ 2.เห็นคุณค่า	1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.มีวินัย 3.ใฝ่เรียนรู้ 4.มุ่งมั่นการทำงาน 5.ซื่อสัตย์สุจริต 6.รักความเป็นไทย 7.มีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 4 โครงการสอน สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม สาระการเรียนรู้
พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ที่	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	จำนวนชั่วโมง	หมายเหตุ
1	1.อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับ ถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน 2.วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ ตนนับถือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศ เพื่อนบ้าน	2	
2	3.วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมเอกลักษณ์ ของชาติและมรดกของชาติ	2	
3	4.อธิบายความสำคัญของพระพุทธ -ศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือกับ การพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม	2	
4	5.วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	2	
5	6.วิเคราะห์และประพุดิตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด	2	
6	7.อธิบายธรรมคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบ อริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดเห็น คุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม 8.อธิบายโครงสร้าง และสาระสังเขปของพระไตรปิฎกหรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	2	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	จำนวนชั่วโมง	หมายเหตุ
7	9. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิตด้วยวิถีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือวิถีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม และวิถีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ 10. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	2	
8	11. วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 12. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	2	
9	13. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด 14. วิเคราะห์คุณค่าของ ศาสนพิธี และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	2	
10	15. อธิบายคำสอนที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง 16. อธิบายความแตกต่างของ ศาสนพิธีพิธีกรรมตามแนวปฏิบัติของศาสนาอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การยอมรับ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน	2	

ภาคผนวก ฅ

ขอความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

ที่ศธ.0181.25 / 112

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต๋องโคกกะแซ

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
 ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
 พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
 โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
 กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 113

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบึงโขงหลงวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
 ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
 พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
 โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
 กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 114

โรงเรียนโสกก่ามวิทยา ตำบลโสกก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าดอกคำวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสกก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสกก่ามวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 115

โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา ตำบลโสภาก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ็ดสีวิทยาการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 116

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเหล่าคามพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสวาง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ศธ.0181.25 /

โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา ตำบลโสภาก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเซกา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสวาง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 117

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองหิ้งพิทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ศธ.0181.25 /118

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประชาณีมิตรพิทยานกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 119

โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา ตำบลโสภาก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพรเจริญวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา

ที่ศธ.0181.25 / 120

โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา ตำบลโสภาก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 8150

21 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนนาสวรรค์พิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
 ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
 พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสว่าง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
 โสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือแล้วเสร็จ ทำให้เครื่องมือมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่
 กำหนดไว้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้
 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

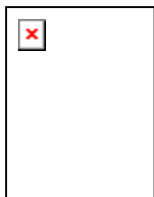
ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา

ภาคผนวก ญ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ.04171.25/35

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 38150

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เรียน รศ.ดร.สมชาย วรภิเษกษมสกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย

1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

2.แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สาระพระพุทธศาสนาโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด

3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 ชุด

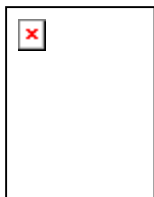
ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนโสภากำมวิทยาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งมีประสบการณ์ และความรู้เป็นอย่างดีจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ ศธ.04171.25/36

โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา ตำบลโสภาก่าม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 38150

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ชาติชาย ม่วงปฐม

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
- 1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 - 2.แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สารพระพุทธศาสนา โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 ชุด

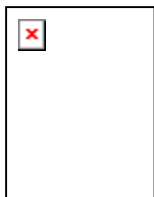
ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนโสภาก่ามวิทยาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งมีประสบการณ์ และความรู้เป็นอย่างดีจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภาก่ามวิทยา

ที่ ศธ.04171.25/37

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 38150

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เรียน ดร.รสรินทร์ อะปะหัง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
- 1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 - 2.แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สารพระพุทธศาสนา โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 ชุด

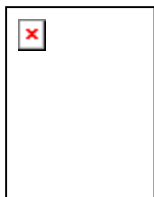
ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนโสภากำมวิทยาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งมีประสบการณ์ และความรู้เป็นอย่างดีจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ ศธ.04171.25/38

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 38150

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เรียน ดร.อรุณรัตน์ บำรุงจิตร์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
- 1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 - 2.แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สารพระพุทธศาสนา โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
 3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 ชุด

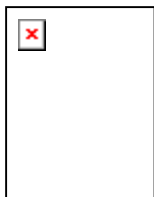
ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนโสภากำมวิทยาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งมีประสบการณ์ และความรู้เป็นอย่างดีจึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ที่ ศธ.04171.25/39

โรงเรียนโสภากำมวิทยา ตำบลโสภากำม

อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ 38150

15 มกราคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
เรียน ดร.พระราชรัตนลงกรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1.แผนการจัดการเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
2.แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สารพระพุทธศาสนา
โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ชุด
3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนโสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายจำเนียร โปสาวัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
โสภากำมวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอน และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขออนุมัติเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียน
โสภากำมวิทยาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งมีประสบการณ์ และความรู้เป็นอย่างดีจึงขอความ
อนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายบุญถม สิมมาโคตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสภากำมวิทยา

ภาคผนวก ฅ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติของเขียน

ชื่อ นายจำเนียร โปสาวัง

วัน เดือน ปีเกิด 7 กันยายน 2505

สถานที่เกิด 100 หมู่ 1 ตำบลม่วงไข่ อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 113 หมู่ที่ 10 บ้านโนนสวรรค์ อำเภอบึงโขงหลง
จังหวัดบึงกาฬ

สถานที่ทำงาน โรงเรียนโสภาก่ามวิทยา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

ตำแหน่งหน้าที่การงาน ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เบอร์โทรศัพท์ 0817083776

ประวัติการศึกษา

วุฒิทางการศึกษา ชื่อสถาบัน ปีสำเร็จการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

(สาขายุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 2558

ครุศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) สถาบันราชภัฏราชภัฏอุดรธานี 2546

ศึกษาศาสตรบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2537

ครุศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา) วิทยาลัยครูสกลนคร 2528

ภาคผนวก ข

แบบประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้และผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการ
การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

สรุปผลการประเมินความเหมาะสม

ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาพัฒนาศาสตร์ กับ การจัดการการเรียนรู้
สาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการเรียนรู้
ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

1.แบบประเมินความเหมาะสม ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของ
คู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาประเด็นสำคัญในคู่มือ
ซึ่งมี 4 ส่วน คือ

- 1.ความเป็นมาความสำคัญ
- 2.รายละเอียดของยุทธศาสตร์
3. การนำยุทธศาสตร์ไปใช้
- 4.การประเมินยุทธศาสตร์

2.ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญโปรดกรุณา ทำเครื่องหมาย / ลงในแบบประเมินใน
ระดับความคิดเห็นของท่าน หากมีข้อสงสัยแนะนำเพิ่มเติม ให้เขียนในข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

นายจำเนียร โปสาวัง

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1.ชื่อยุทธศาสตร์ การพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้สาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการ เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	4	5	5	5	5	24	4.80	มากที่สุด
2.ความเป็นมาและความสำคัญของ ยุทธศาสตร์ 2.1 ปัญหาและข้อมูลพื้นฐานที่ นำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	5	4	5	4	5	23	4.60	มากที่สุด
2.2 ลักษณะยุทธศาสตร์มีความ ชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียน	4	4	4	5	5	22	4.45	มาก
3.จุดหมายของการพัฒนา ยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้ 3.1 เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ สาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้ สมองเป็นฐานโดยบูรณาการ การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	4	5	5	5	5	24	4.80	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
3.2 เพื่อศึกษาผลการใช้ ยุทธศาสตร์การจัดการ การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมอง เป็นฐานโดยบูรณาการ การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนา	5	5	5	4	4	23	4.60	มากที่สุด
4 ทฤษฎีแนวคิดในการสร้าง ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ 4.1 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพุทธนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	5	4	5	5	23	4.60	มากที่สุด
4.2 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	5	4	4	5	22	4.40	มาก
4.3 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมที่ นำมาใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ มีความเหมาะสม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก
4.4 การนำแนวคิดทฤษฎี การเรียนรู้พหุปัญญาที่นำมาใช้ ในการสร้างยุทธศาสตร์มีความ เหมาะสม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
4.5 การเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ การสร้างยุทธศาสตร์มี ความเหมาะสม	5	5	5	5	4	23	4.60	มากที่สุด
5. หลักการของยุทธศาสตร์ การจัดการการเรียนรู้ 5.1 กิจกรรมการเรียนรู้ควรจัดให้ หลากหลายสอดคล้องกับการทำงาน ของสมองโดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ ลงมือกระทำจริง มีความหมาย	4	4	4	4	5	21	4.20	มาก
5.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ คิดพิจารณา ไตร่ตรอง อย่างมีอิสระมีการอภิปราย แลกเปลี่ยนแนวคิด ผ่านกระบวนการกลุ่ม	4	4	4	4	5	22	4.40	มาก
5.3 การตั้งคำถามที่ท้าทาย การจัด สถานการณ์ปัญหาเรื่องต่างๆ เพื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพื่อค้นหาความรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการ เรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการฝึกทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4	5	4	4	4	22	4.40	มาก
5.4 การใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ หลากหลายจะส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้เรียนมากขึ้น	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว

พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
5.5 ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรู้ในเนื้อหาใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
5.6 การจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้และการฝึกฝนวิธีการการคิดโดยแยกกาย นำไปสู่การฝึกปฏิบัติ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
5.7 การมีบรรยากาศที่อบอุ่นผ่อนคลายจะส่งเสริมการเรียนรู้	5	4	4	4	4	21	4.20	มาก
6. องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการเรียนรู้								
6.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้								
6.1.1 ขั้นตอนการสำรวจประเด็นเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ นำเสนอปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้โดยใช้สื่อภาพนิทานที่เหมาะสมกับวัยให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการตอบ หรือการสืบค้นเพื่อแสวงหาคำตอบ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
ความสำคัญของ การกำหนดประเด็นและ การจัดกิจกรรมตามขั้นตอน								

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.1.2 ขั้นการให้ความรู้พื้นฐานเป็น การตรวจสอบความรู้เดิมครูใช้ สถานการณ์ ปัญหาการสาธิต การถามคำถามพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้ การร่วมมือปราชญ์กลุ่ม การนำเสนอความรู้เดิมแจ้งจุดประสงค์ การเรียนรู้	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.1.3 ขั้นการวิเคราะห์เป็นการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียน ร่วมกันอภิปรายค้นคว้าศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสำรวจ ตรวจสอบ สืบเสาะหาความรู้โดยใช้กระบวนการ ต่างๆการเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกพร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับ ความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติ กิจกรรม	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
6.1.4 ขั้นการเรียนรู้สถานการณ์ เป็น การศึกษาสถานการณ์ที่ใช้ในการ เรียนรู้โดยการสรุปข้อมูล ด้วยการชี้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็น ความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ และจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.1.5 ชั้นวางแผนการจัดการ เป็นการร่วมกันวางแผน ลำดับขั้น ของการปฏิบัติพิจารณาความ เป็นไปได้ในการจัดการ การกำหนดทางเลือก การนำเสนอ ผลงานทั้งหมดนี้มองผ่านชั้นงาน ความร่วมมือ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	4	22	4.40	
6.1.6 ชั้นลงมือปฏิบัติ เป็นการที่ ผู้เรียนนำความรู้ประสบการณ์ที่ ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาเป็นการ สรุปผลงาน เป็นการสะท้อน ความคิด ประเด็นสำคัญ นำไป ประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหา เพื่อ ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.1.7 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็น การส่งเสริมผู้เรียนได้แสดงผลงาน และมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลงานของของตนเองและ กลุ่ม โดยผ่านกิจกรรมที่ หลากหลาย เช่น การทำแผนพับ การประเมินชั้นงาน ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้ม สะสมงาน นิทรรศการ โครงงาน แผนภาพ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	\bar{X}	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
6.2 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้								
6.2.1 การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ทำให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดี โดยการสังเกต ความสนใจ พฤติกรรม ร่องรอยหลักฐานจากประวัติส่วนตัวผล การเรียนรู้ที่ผ่านมา ความสนใจ บางประการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสม ตรงตามศักยภาพ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
6.2.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดบรรยากาศ	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก
6.2.3 สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด
7 การวัดและประเมินผล ยุทธศาสตร์								
7.1 การวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4	5	5	5	5	24	4.60	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ผลการประเมินความเหมาะสมยุทธศาสตร์การจัดการการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้สมองเป็นฐานโดยบูรณาการการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาโดยผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ประเด็นประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ		ความหมาย
----------------	-------------------------	--	----------

	1	2	3	4	5	รวม	\bar{X}	
7.2 การวัดและประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระ สังคมศึกษาศาสนาและ วัฒนธรรม โดยใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	5	4	4	4	4	22	4.40	มาก